ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 1 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7208 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2619

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ

Երկու անունները քով քովի եկած են այսօր, կիրակի, հոգեհանգստի արարողութեան մը առթիւ։

Եւ արդէն միասին չէի՞ն։ Ոչ միայն մահուան թուականներով, այլեւ իրենց առաքելութեամբ։

Մահուան պարագաներն ալ նոյն եղերական հանգամանքն ունին։

Զաւարեան յանկարծամահ՝ փողոցին մէջ, երբ «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը կուգար (1913 Հոկտ. 25)։

Կոմիտաս վերջին շունչը կ'արձակէր յիմարանոցի մը անկիւնը, ուր տարիներով տառապեցաւ, իբրեւ հետեւանք անասելի ցնցումներու (1935 Հոկտ. 21)։

Երկուքին մէջ ալ, ժողովուրդին ծառայելու կոչումը զարգացաւ բացառիկ պարագաներու տակ։

Սիմոն Զաւարեան ազնուական ծագում ունէր, եւ կրնար բոլորովին տարբեր ասպարէզի մը մէջ նետուիլ, պարագաներու բերումով։

Իր առաջին եւ վերջին յուշերուն մէջ, զոր գուրգուրանքով պահեր էինք, ապտակի մը պատմութիւնը կը կարդանք։

Մանկութեան օրերուն, հարցում կ'ուղղեն հայկական հարցի մասին, եւ տեսնելով որ դասը մոռցեր է, հօրեղբայրը ապտակ մը կը զարնէ։

Այդ նոր դասը կ'ըլլայ իր փրկութիւնը։

Զաւարեան, որ դատապարտուած էր ռուսական հնոցին մէջ անհետանալու, ամբողջովին անձնատուր կ'ըլլայ հայկական կրակին։ Կը դառնայ ոչ միայն յեղափոխական հայրենասէր, այլեւ հիմնադիր յեղափոխական կազմակերպութեան մը, — Հ. Յ. Դաշնակցութիւն։

Կոմիտաս, Կուտինացի Սողոմոնը որ հայերէն անգամ չէր գիտեր եւ թուրքերէն եղանակներ սորված էր, նոյնպէս կորսուած պիտի ըլլար, եթէ առտու մը Էջմիածին չղրկէին։

Թերեւս Գէորգեան Ճեմարանին մէջ ալ դառնար սովորական դպիր մը, եթէ իր ձայնը եւ երգելու եղանակը ուշադրութիւն գրաւած չըլլային։

Տաղանդին յայտնութենէն վերջն ալ, կրնար կէս ճամբան մնալ մռայլ մթնոլորտի մը մէջ, եթէ պակսէր յարատեւելու եւ ստեղծագործելու կամքը։

Միաժամանակ, երկուքն ալ բացառիկ արժէքներ էին իրենց քննական ընդունակութեամբ։ Իրենց աքնաջան պրպտումներով։

Զաւարեան, գիտուն եւ գիւղատնտես, անընդհատ կը վերլուծէր ժողովուրդին տնտեսական եւ ընկերային կեանքը։ Անոր ծալքերը կը քրքրէր պեղելով, մանրելով, յաճախ թուաբանութեան վերածելով։

Ափսո՛ս որ կորսուեցան իր «Աւերակ Տարօնը» եւ «Աւերակ Վասպուրականը», որոնք շարուած էին եւ Պոլսոյ Ազատութեան Մատենաշարին առաջին հատորները պիտի կազմէին...

Այդ ձգտումն էր որ 1905ին Կիլիկիա, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին ալ Տարօն կը տանէր զինքը։ (1909ին անգամ մը եւս Կիլիկիա գնաց, քննութիւն կատարելու համար ջարդերու մասին)։

Կոմիտաս ժողովուրդին հոգին կը փնտռէր երգեր եւ եղանակներ ժողվելով։ Կը շրջէր, կը աքնէր, կ'երկնէր, բառերուն փոշին սրբելով եւ ոսկին երեւան հանելով։ Կեղծն ու հարազատը ջոկելով։

Իր սիրտը կը սարսռար երգի, եղանակի կտորի մը համար։ Ինք յանկարծ աշխարհ մը կը գտնէր ժանգահար ջութակի մը մէկ հատիկ լարին կամ հովուական սրինգի մը սուլոցին մէջ։

Երկուքն ալ, Զաւարեան եւ Կոմիտաս, եղան միտք եւ սիրտ։ Երկունք եւ վաստակ։ Տարբեր ճամբաներով, բայց նոյն անձնուիրութեամբ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ՎԱՒԵՐԱՑՆԷ՞ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հանրապետութեան Խորհուրդը (Ծերակոյտ) ուրբաթ առտու արշալոյսին վերջացուց եւրոպական բանակի ծրագրին քննութիւնը, առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու։ Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, այս խնդիրը առկախ կը մնայ քանի ամիսէ ի վեր եւ կրնայ դեռ քանի մը շաբաթ կամ ամիս ալ քաշքշուիլ, ոպէտզի խորհրդարանը վճռէ մերժել կամ վաւերացնել։

Հանրապետութեան խորհուրդը Պ. Պինոյի ճառը լսելէ վերջ, 74ի դէմ 240 ձայնով որոշեց հրաւիրել կառավարութիւնը որ միջանկեալ ժամանակը օգտագործէ, «իրապէս եւրոպական հաւասարակշռութիւն մը» հաստատելու համար, մէջն առնելով Անգլիան։ Բանաձեւը դիրք չի ճշդեր եւրոպական բանակին հանդէպ։ Սակայն աւելի առաջ 76ի դէմ 238 ձայնով քուէարկած էր ընկերվարական բանաձեւ մը որ միացեալ բանակի սկզբունքն ընդունելով հանդերձ, կարգ մը նախապայմաններ կ'առաջարկէր։

Կարգ մը իրազեկներու կարծիքով, ծերակոյտը միացեալ բանակի ծրագրին դէմ պիտի քուէարկէր, եթէ ստիպուէր անմիջական որոշում տալ. բայց յոյս չկար որ բացարձակ մեծամասնութիւն մը գոյանար։ Դաշնագրին կուսակիցները բարենշան կը համարին կատարուած քուէարկութիւնը, նկատելով որ Ծերակոյտը Ազգ. Ժողովէն աւելի հակառակ է եւրոպական բանակի դաշնագրին։ Թերթերը կը հաստատեն թէ Պ. Պինոյի ճառը որոշ ազդեցութիւն գործած է. մանաւանդ երբ կ'ըսէր թէ անխուսափելի է Գերմանիոյ վերազինումը, այս կամ այն ձեւով։

Ինչպէս ըսինք, վիճաբանութիւնները տեւեցին ամբողջ գիշերը, բոլորին համար ընդունելի բանաձեւ մը գտնելու համար։ Քննութիւնը վերջացաւ առտուան ժամը 5.15ին, ճիշդ ինչպէս Ազգ. Ժողովին վիճաբանութիւնը Հնդկաչինի մասին։

Կատարուած քուէարկութենէն կը հետեւի թէ ծերակոյտը չուզեր բոլորովին ժխտական դիրք բռնել, քանի որ միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացումը կախում ունի նոր երաշխիքներէ։

Այս խնդիրը եւ Հնդկաչինի պատերազմը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն Լանիէլի դահլիճին, որ ստիպուած է նոր մեծամասնութիւն մը փնտռել։

Արդէն ուրիշ վէճ մըն ալ ծագած է Ազգ. Ժողովին եւ կառավարութեան միջեւ։ Ազգ. Ժողովը անբաւական կը գտնէ կառավարութեան առաջարկած յաւելումը՝ (տասը առ հարիւր) ընտանեկան նպաստներու վրայ։ Այս յաւելումով 25 միլիառ ֆրանքի նոր ծախք մը պիտի ունենան. իսկ եթէ դժգոհներուն ծրագիրը քուէարկուի ելքը պիտի բարձրանայ 74 միլիառի։ Այս հեռանկարին առջեւ, կառավարութիւնը կ'ազդարարէ, — Կ'ուզէք ելեւմուտքը խանգարել եւ դրամը վտանգե՞լ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ (կարմիր) ոչ յարձակման դաշինք մը առաջարկեց Ճափոնի, առեւտրական պայմանագիր մը կնքելէ վերջ։

— Ճափոնի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ներկայացուց նոր նախահաշիւը, որ 133 միլիառ ֆրանքի գումար մը կը ներկայացնէ, իբրեւ «նուազագոյն վարկ»։ Ամերիկացիները պիտի օգնեն երկրին վերազինման։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ գնաց Այզընհաուըրի անձնական ներկայացուցիչը, Ճոնսթըն, երեք օր Իսրայէլի վարիչներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ։ Սուրիոյ պիտի ներկայացնէ իր ծրագիրը՝ Յորդանանի գետին ջուրը միասնաբար օգտագործելու համար։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Խ. Միութեան նախարարական խորհուրդը եւ կեդր. Կոմիտէն հոկտեմբեր 30ին ծանուցին թէ 8 միլիառ 500 րուբլի (750 միլիառ ֆրանք) պիտի տրամադրեն, յառաջիկայ տարի, զարկ տալու համար պարենաւորման արդիւնաբերութեան, համաձայն Մալենկովի վերջին յայտարարութեան։ Ուրիշ խօսքով, պիտի ջանան «բարձրացնել ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը»։ Միեւնոյն ատեն հաղորդեցին թէ աւելի քան հազար նոր գործարաններ պիտի շինուին մինչեւ 1956, ուտեստի արտադրութեան համար։

Այս նոր հրամանագիրը լրացուցիչ մասն է այն ծրագրին որ կը թելադրէր բարեկարգել եւ զարգացնել ներքին առեւտուրը, աւելի մեծ քանակութեամբ եւ աւելի ընտիր ապրանք ճարելով։ Տրուած հրամանին համաձայն, 1954ին պարենաւորման արտադրութիւնը պիտի աճի 41 առ հարիւր, բաղդատելով 1950ի հետ։ Նոր ծրագրով կը յուսան 1955ին արտադրել 2.550.000 թոն միս, իսկ 1956ին՝ երեք միլիոն, խոզի միս՝ 710.000 եւ 850.000 թոն եւն.։

× Արեւելեան Գերմանիոյ մարքը ամենաբարձր արժէքը պիտի ներկայացնէ այսուհետեւ, խորհրդային հրապարակին վրայ։ Հոկտ. 30ին կառավարութիւնը դեկրեթ մը հրատարակեց որուն համաձայն արեւելեան մարքը պիտի արժէ 1.80 րուբլի, մէկ ամերիկեան տոլարը՝ 2.22 մարք։

Այս բարձրացումը կը վերագրուի երկրին բարգաւաճման եւ Խ. Միութեան պահանջած հատուցումներու դադարման։ Արեւելեան Գերմանիոյ առեւտուրին մեծագոյն մասը կը կատարուի Խ. Միութեան հետ։ Մարքին գինը բարձրացնելով, արեւելեան Գերմանիան պիտի կրնայ խորհրդային երկիրներէն հում նիւթ գնել աւելի աժան։

« ԱԼ ԿԸ ԲԱՒԷ... »

Բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցաւ, հոկտ. 30ին, ամբողջ Աւստրիոյ մէջ, չորս դաշնակիցներու յայտարարութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ։ Տասը տարի առաջ, 1943ին, չորսը միասին յայտարարութիւն մը կը հրատարակէին Մոսկուայի մէջ, ազատութիւն խոստանալով Աւստրիոյ։ Այս խոստումը չէ կատարուած մինչեւ այսօր եւ չորս յաղթականները գրաւած կը պահեն Աւստրիան։ Ուրբաթ առտու ժամը 9ին ամէն աշխատանք դադրեցաւ ամբողջ երկրին մէջ, հինգ վայրկեան տեւողութեամբ։ Վիէննայի մէջ երթեւեկն ալ դադրած էր։ Ժողովրդային այս պատկառելի ցոյցին ատեն, վարչապետը ճառ մը խօսելով ազգ. ժողովին մէջ անգամ մը եւս կը պահանջէր Աւստրիոյ ամբողջական ազատագրումը։ «Ա՛լ կը բաւէ, աղաղակեց վարչապետը։ Վերջապէս արդարութիւն ըրէք մեզի։ Թո՛յլ տուէք որ աշխատինք իբրեւ ազատ մարդիկ, անկախ պետութեան մը համար, Աւստրիոյ եւ աշխարհի խաղաղութեան համար»։

Սենտիքաններու Միութեան նախագահն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով ձաղկեց երկրին դէմ գործուած անարդարութիւնը։ Ամբողջ մամուլը կը յիշեցնէր 1943ի յայտարարութիւնը։ Շատ մը թերթեր պատճէնն ալ հրատարակեցին, սեւ շրջանակներով։

× Վիէննայի «Վինըր Ցայթունկ» պաշտօնաթերթը իր 250րդ տարեդարձը տօնեց նոյն օրը։ Աւստրիոյ պատմութեան մէկ յիշատակարանն է այս թերթը։ Հիմնուեցաւ 1703ին, երբ իշխան Սաքս Թուրքերուն յաղթելով արդիական մեծ պետութեան մը կը վերածէր Աւստրիան։ Աշխա՛րհի ամենահին թերթը կը համարուի, գոնէ անընդհատ հրատարակութեամբ։ Իբրեւ պաշտօնաթերթ կը հրատարակուի 1945էն ի վեր եւ ունի բազմաթիւ ընթերցողներ որոնք գալն կը նախընտրեն իր անաչառ նկարագրին համար։

ՖԱՐՈՒՔԻ ԴԷՄ դատ բացին փարիզեան նորաձեւութեանց ուրիշ վաճառատուն մը եւ Ֆորտ ընկերութիւնը (ինքնաշարժ), միլիոնաւոր ֆրանքի առնելիքներ գանձելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

« ԱՍԱՆԿ ԶԱՒԱՐԵԱ՞Ն Կ'ԸԼԼԱՅ »

Մարսէյլէն ընթերցող մը, «Օրտուցի», կը գրէ. —

« Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին էր։ Ամէն անգամ որ շոգենաւ մը հանդիպէր Պաթումէն կամ Տրապիզոնէն, Օրտուի ընկերները նաւակ մը վարձելով կ'երթային «երեւելիներ» դիմաւորելու։

Անգամ մըն ալ կ'իմանան թէ Զաւարեանը կ'անցնի։

Անմիջապէս շոգենաւ կը փութան։ Եւ որովհետեւ ոչ ոք կը ճանչնար Զաւարեանը, կը սկսին հարցուփորձ ընել։ Ընկերներէն մէկուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ նիհար, կարճահասակ ճամբորդ մը, որուն գրպանէն *Ազատամարտ* մը կ'երեւար։ Կը մօտենան եւ կը հարցնեն.

— Պ. Սիմոն Զաւարեանը կը ճանչնա՞ք։

— Զաւարեանը ես եմ, կը պատասխանէ ճամբորդը։

Ընկերները, յուսախաբ՝ համեստ երեւոյթէն, կը մրմնջեն — «Ասանկ Զաւարեա՞ն կ'ըլլայ»։

Անոնց երեւակայութեամբ Զաւարեանը յաղթանդամ հսկայ մը պէտք էր ըլլար, փառաւոր կերպարանքով, ինչպէս իր գաղափարը եւ գործը »...։

... Այսպէ՛ս են մարդիկ։ Ամէն բանէ առաջ արտաքինը, հասակը եւ կազմը կը փնտռեն։

Միայն մե՞ր ժողովուրդն է այսպէս։

Քաղաքակիրթ ազգերու մէջ ալ նոյն կանխակալ կարծիքն ունին։

Եւ այդ է պատճառը որ յաճախ արքենի կերպարանքով, յաղթանդամ տիպարներ յանկարծ կը շլացնեն աչքերդ, բայց առտու մը կը փլին, իբրեւ կաւէ արձան մը։

Նիհարակազմ եւ միջահասակ էր ողբացեալ Սիմոնը, որ քովէդ կ'անցնէր շուքի մը պէս։

Բայց, ո՞վ կրցաւ չափել անոր սրտին ջերմութիւնը եւ մտքին խորութիւնը...

ՎԱՀԷ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան Պոլիս հասած է հոկտեմբեր 23ին։ Ազգ. պատրիարքարանէն պատուիրակութիւն մը դիմաւորելու գացած էր։ «Մարմարա» այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է առաջնորդին հետ, որ ըսեր է թէ եկած է իր յարգանքը յայտնելու Գարեգին պատրիարքի։ Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդած է Լիբանանի 24 դպրոցներու եւ 14 եկեղեցիներու մասին։ Իր կարծիքով, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը պիտի կատարուի մինչեւ Նոր Տարի։

Ի պատասխան ուրիշ հարցումի մը, Խորէն եպիսկ. յայտարարեր է.

— Դերենիկ եպիսկ. Էջմիածին հրաւիրուած էր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ, աստուածաբանական 4 — 5 դասախօսութիւններ տալու համար Գէորգեան ճեմարանին մէջ։ Անցեալ շաբթուան ընթացքին նամակ մը ստացանք ուր կ'ըսէ թէ Հայրապետին կարգադրութեամբ Թիֆլիս եւ Բագու պիտի այցելէ եւ յետոյ պիտի վերադառնայ Անթիլիաս, Նոյեմբերի սկիզբը։

ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

●

«Միշտ անշարժ պահեա, զաթոռն Հայկազնեայց»․ աղօթք մը, խղճ մը, մաղթանք մը, որ դարերէ ի վեր կը հնչէ, յատկացուած Հայ հաւատքին եւ պետականութեան, Հայ հոգիէն բխած ի խորոց սրտի պաղատանք մը, որ յաւերժօրէն կը կրկնուի, հայ ազգին գոյութիւնը եւ հայկական մշակոյթին անմահացումը պահանջելով :

Մշակոյթը կը սկսի նախապատմական շրջանին՝ մեր թուականէն տասնեակ հազարաւոր տարիներ առաջ, Եւրոպայի եւ Ասիոյ կցման գօտիներուն վրայ, ուր վաղնջական դարերուն մարդկութեան ստուար զանգուած մը կը բնակէր, իւրայատուկ լեզուով, հաւատալիքներով եւ մշակութեամբ։ Մեր մշակոյթին ծագումը այդ անկերպարան զանգուածին մէջ եւ անոր հետ տեղի է ունեցած, ինչպէս ցոյց կուտան համեմատական լեզուաբանութիւնը, նախապատմութիւնը, մարդախօսութիւնն ու ազգախօսութիւնը : Այս՝ այդպէս կոչուած «Նախահնդեւրոպական շրջանի» մշակոյթն է, որուն մնացորդները դեռ մինչեւ օրս կ'ապրին Հայ լեզուին, հաւատալիքներուն եւ աւանդութիւններուն մէջ :

Արիական ազգերը (Հնդիկներ եւ Իրանցիներ) ամէնէն առաջ զատուած են Հնդեւրոպական նախահայրենիքէն եւ հազարակաց զանգուածէն հեռանալով՝ դիմած են դէպի հարաւ արեւելք եւ իրենց այսօրուան բնակավայրերը գրաւած։ Իսկ նախահայերը՝ նախայոյներու, նախագերմանացիներու, նախախտալացիներու, Գաղղիացիներու, Սպանիացիներու, Անգլիացիներու (ամէնքն ալ նախա ...) հետ դէպի արեւմուտք չուած ու եւրոպա հաստատուած են։ Հայերը, Թրակիացիներու եւ Փռիւգացիներու ազգակից եւ դրացի, նախայոյներու հետ երկար դարեր շփումներ ունենալէ վերջ Հելլեսպոնտոսի վրայով Փոքր Ասիա կը փոխադրուին ու հաթեան եւ հիթիթեան տիեզերական մշակոյթին ազդեցութիւնը կը կրեն։ Հնդեւրոպական լեզուն առաջին անգամ գրի առնուած է մեր թուականէն մօտաւորապէս երեք հազարամեակ առաջ՝ սեպագիր արձանագրութեամբ։ Այդ արձանագրութիւններուն մէջ կան հարիւրաւոր բառեր, որոնք մինչեւ այսօր կ'ապրին մեր լեզուին մէջ։ Հայ ցեղին մարդախօսական տիպարը իր վերջնական նիշը այդ շրջանին է ստացած եւ գիտական աշխարհին մէջ ծանօթ է արմէնօիտ բացատրութեամբ :

Հայերը Կիլիկիայի, Տիգրանակերտի եւ Եփրատ - Տիգրիսի գծով եկած են վերջապէս Վանայ ծովու շրջանը, ուր պետականութեամբ եւ մշակոյթով բարձր Ուրարտացիները իրենց հետ ձուլած եւ պետութիւնը ձեռք անցուցած են :

Սակայն մինչեւ այդ, Հայերը ազգային դիմագիծ չունէին։ Ցարդ չէ գտնուած արձանագրութիւն մը, որ այդ դարերու հայկական մշակոյթին ու պատմութեան մասին տեղեկութիւն տայ : Տրամաբանական է մտածել թէ մեր նախահայրերը իրենց շուրջը բնակող կիրթ ազգերուն նման, թէ պատմագրութիւն եւ թէ գրականութիւն ունեցած են։ Հայ լեզուին ճոխ կազմը, քերականական թեքութիւնը եւ բառագանձին նրբագգած զանազանութիւնները միայն ու միայն մշակութապէս զարգացած գրականութեան մը շնորհիւ կրնային գոյանալ :

Հինգերորդ դարուն (Ք. Ե.) առաջին անգամ կը յիշուի Արմենիա անունը եւ այնուհետեւ միջին Ասիոյ պատմութիւնը մաս կը կազմէ Արմենիայի պատմութեան, իսկ Արմենիայի պատմութիւնը՝ միջին Ասիոյ եւ արեւելեան Եւրոպայի պատմութեան։ Այնուհետեւ, երբ պատմութիւնը նշանակալից դրուագ մը յիշէ, հայ ազգը, հայ իշխանութիւնը, հայ միտքը, հայ մարդը, այսինքն հայ մշակոյթը՝ գլխաւոր դերով միշտ երեւան կուգան, եւ այն՝ մինչեւ այսօր՝ հազարապատիկ ձեւերով եւ կերպարանքներով :

Տիգրան Մեծի օրով մշակութային ամենահուժկու պատուաստումը տեղի է ունեցած։ Պոնտոսէն մինչեւ Խորասան, Կովկասէն մինչեւ Եգիպտոս աշխարհակալած էր Տիգրան։ Հայ թագաւորը ոչ միայն «Մեծ արքայ Ասիոյ» է, այլեւ մշակութակերտ հսկայ միտք մը։ Ան աշխարհի պորտը համարուած Հռոմ մայրաքաղաքին դէմ կը կանգնէ Հայոց մայրաքաղաքը Տիգրանակերտ եւ զայն ժամադրավայրը կ'ընէ հռոմէական եւ յունական փիլիսոփաներուն, պատմագիրներուն, մտաւորականներուն եւ մշակոյթի բոլոր ստեղծագործներուն։ Յունական եւ հռոմէական մշակոյթէն ետք՝ իրանեան եւ ասորական միտքը բեղնաւորած է հայկ. մշակոյթը մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը եւ հայկական տառերու գիւտը :

Մեր պապերը աստուածային ներշնչումի վերագրած են հայկ. այբուբենին ծնունդը, որ մեզի պիտի բերէր գոյութեան պատուանդան, յաւերժանալու իրաւունք, մշակութային գանձերու իւրայատուկ կաղապարում եւ վերջապէս ազգային դիմագիծ։ Դարաւոր անցեալ, պետականացում, ազգային դիմագիծ, բիւրեղացած հայ հոգիներու եւ մտքերու մէջ, կառչած Հայաստանի լեռներուն եւ դաշտերուն եւ կոթողացած երկաթագիր մագաղաթներու վրայ։ Մշակութային այդ սրբագործութիւններուն համար կ'արժէր թէ արիւն թափել եւ թէ կեանք զոհել։ Եւ մեր սուրբ նախնիքները նուիրաբերեցին թէ արիւն եւ թէ կեանք — Աւարայրի դաշտին վրայ — հայ ազգին դիմագիծը, մշակոյթը եւ հոգին միշտ անշարժ պահելու համար : Մեծ զոհը մինչեւ այսօր ի վիճակի է եւ պիտի շարունակէ արդիւնաբերել, քանի հայ բառն ու գիրը կը սաւառնին մանուկներու շրթունքին վրայ :

Հարստահարութեան դարերուն, թէեւ պետականութիւնը կը տկարանայ, բայց ազգային դիմագիծն ու մշակոյթը անվրդով կը մնան։ Կիլիկեան շրջանին տեղի կ'ունենայ հայկ. մշակոյթի վերազարթօնքը, որ մեզի կը շնորհէ Նարեկացիին պէս հազուագիւտ փիլիսոփայ բանաստեղծ մը։ Մինչ Եւրոպայի Խաչակիրներն իրենց արկածախնդրական արշաւանքներով փոքր ասիական քրիստոնեայ մշակոյթներուն կործանման պատճառ կը դառնան, Կիլիկիոյ Հայ տունը կը մնայ միակ քրիստոնեայ կղզին, որ ինքզինքը շրջապատուած կը տեսնէ արաբ, սելճուք եւ օսմանցի վոհմակներով։ Յետոյ կուգայ անկումի շրջանը։ Հայ կաթողիկէներու կամարներուն տակ, քանդուած մատուռներու մէջ, պատառոտուած սրտերու եւ հոգիներու խորերէն՝ դէպի խուլ երկինքը կը բարձրանայ Հայոց յաւիտենական աղօթքը · «Միշտ անշարժ պահեա՛...» : Ընդհանուր պատուհասի դարերն են։ Կարծես թէ «լուսաւորչի կանթեղը» պիտի մարի :

Սակայն կը լսուի յաւիտենական աղօթքը ·— «Միշտ անշարժ պահեա»։ Հայ ազգն ու մշակոյթը պէտք է ազատագրուին։

Ֆրանսական արքունիքէն մինչեւ Մատրասի հայ խոճաներու պալատները, Պաւարիոյ դղեակներէն մինչեւ Պետրոս Մեծի ապարանքները հայ ազատագրութեան սուրհանդակները կ'երթեւեկեն, օտարներու օգնութեամբ հայ ազգն ու մշակոյթը միշտ անշարժ պահելու դիտաւորութեամբ։ Մխիթար Սեբաստացին Վենետիկեան կղզիի մը վրայ կը ծուարի հայ ազգն ու մշակոյթը միշտ անշարժ պահելու համար։ Հայաստանի որբացած լեռներն ու դաշտերը կը խայտան հայդուկներու ներկայութեամբ։ « Ձայնը հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն...»։ Հեռուներէն արձագանգը կը լսուի :

«Տուր ձեռք եղբայր, — ժամ է կանգնելու, — ժամ է ժամանակ — Ոտքի ելնելու : — Հասել է արդէն Հայերիս օրհաս,— Լինել չլինել մեզնից է կախուած »:

« Մեզնից է կախուած» հայ ազգը պէտք է վերջնական քայլ մը առնէ, իր ինքնութիւնը վերստին գտնելու եւ յաւերժացնելու համար։ Եւ հայ ազգը բերաւ իր մեծագոյն զոհը՝ տառապանքներով եւ գալարումներով, երկնքի կամարները քանդող կանչերով, խելագարութեան խնդուքով եւ արհամարհոտ վսեմութեամբ · բերաւ իր Զոհը՝ օրհնութեան եւ պաղատանքի վերջին կոչը դողահար շրթունքներուն,— «Միշտ անշարժ պահեա »:

Եւ յետոյ յարեաւ վեհօրէն դամբանէն խաւար :

1918ին իր պետականացման հետ, ստացաւ նորէն իր ազգային դիմագիծը, ապրելու աւիշը, սերնդագործելու տենչն ու կարողութիւնը, սերունդները կրթելու պարտքը եւ ազգային մշակոյթը նոր պահանջներով ոսկեզօծելու շնորհքը։

Միշտ անշարժ պահեա՛ :

Ա. ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՔՄԱՅՔԸ

●

Պարոն Ք.ին հետ հանդիպումս, աւելի եօթը տարի առաջ, ջերմուկներու կայաններուն մէջ Փ. քաղաքին, — որուն անունը պիտի չյայտնեմ, — կը պատկանի յիշատակներու այն համրանքին, որոնք դժուար կը մոռցուին։ Փարիզ վերադառնալով, աւելի քան երեք տարի առաջ, ես չէի դադրեր անոր մասին մտածելէ, սպասելով պատմութեան վախճանին :

Կեանքի վերջալոյսին հասած այդ մարդը, բեռնաւոր հարստութեամբ եւ կրկնապատկուած փիլիսոփայի մը իմացականութեամբ, առանձնութեան դարմանը կը փնտռէր գիւղի մը թարթափանքին մէջ, մինչ ես միշտ երջանիկ բան սորվելու, մեծ փորձառութեան մը դասերէն օգտուելու մասին միայն կը մտածէի, նոյն ատեն ցերեկէն վերջ հաճելի պահեր անցնելով : Մեր խօսակցութիւնը միշտ Ֆրանսերէն տեղի կ'ունենար, թէեւ իմ մեծանուն խօսակիցս վեց տարբեր լեզուներ կը խօսէր եւ կը գրէր։ Ան Ֆրանսերէնը կը խօսէր ճշգրիտ եւ կոճկուած ձեւով մը, միշտ ալ իր միտքը արտայայտելու համար վիմագրական բանաձեւը փնտռելով. երբ ոճրագործ մը կը դատեն, դատարանները կ'ըսեն ·— «Կնոջ մատ կայ»։ Երբ դէպք մը կը պատահի այդ երկրի մէկ քաղաքին մէջ, պատշաճ է ըսել. — Անգլիացիներուն մատը կայ գործին մէջ»։ Այս սկզբունքէն չէր ուզեր հրաժարիլ, եւ շատ քիչ անգամ կը սխալէր :

Իր կեանքին պատմութիւնը, զոր ինծի պատմեց քանիցս, շատ պարզ էր։ Տասնըչորս տարեկանին Եւրոպա կը ղրկեն զինքը ուսանելու։ Աղխատալի էր սկզբնական շրջանին։ Օր մը գոլէճին մեծաւորը մէկ կողմ կը քաշէ զինքը եւ կ'ըսէ ․

— Տղաս, եթէ այսպէս շարունակելու ըլլաս, պիտի չկրնանք երկար պահել քեզ այստեղ, պիտի ստիպուինք ետ ճամբել : Տակաւին ամիս մը ունիս, որպէսզի ցոյց տաս բարեկամեցողութիւնդ ...» :

Ետ ճամբուելու ամօթանքը, ծննդավայր վերադարձին իր կրելիք նուաստացումը, այնպիսի բարերար ազդեցութիւն մը կը գործեն իր վրայ որ, ոչ միայն կը յաջողի իր յետամնացութիւնը դարմանել, այլ գլուխը կ'անցնի իր դասընկերներուն : Ամէն կողմէ քաջալերանք եւ շնորհաւորութիւններ կը տեղան։ Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին անոնցմէ պիտի պահէր ըղձացուած երախտագիտութեան մը յիշատակը :

Ուսումը լրացնելէ վերջ, ինքզինքը կը գտնէ Ի. քաղաքը, ուր դարձեալ կ'ունենայ դժուարին սկզբնաւորութիւն մը, նուաստացումներ, ծաղրանքի նշաւակ կը դառնայ, ու ասիկա իր մերձաւոր ազգականներէն։ Այսուհանդերձ, ճամբայ կ'ելլէ · ու թէեւ զերոյէն մեկնած, շնորհիւ գործի խոր հասկացողութեան եւ կազմակերպչական յատկութիւններուն, կը տիրանայ մեծ հարստութեան, երբ կը կործանի, իր գործի ընկերոջ դաւաճանութեամբ։ Կը հեռանայ Ի. քաղաքէն, տարբեր ուղղութիւն մը կը բռնէ · ու հոն դարձեալ եւ խիստ արագօրէն կը վերահաստատէ իր փայլուն դիրքը, երբ ծանր հիւանդութիւն մը, — որուն լրջութեան մասին լիակատար գաղափար մը կը կազմէ, — կուգայ բախել իր դուռը։

Այն ատեն կը մտածէ վերջնապէս քաշուիլ գործէ, եւ իր ամբողջ հարստութիւնը հայ որբերու մշակոյթին նուիրելու վսեմ ծրագիրը կը յղանայ ·— Երբ փոքր էի եւ աղքատ, կ'ըսէր ինծի, ամէն մարդ կը ծաղրէր զիս · «կ'արժէ՞ր այսչափ ուսում առնել, բեռնակիր մը միայն ըլլալու համար»։ Ոչ ոք երեսս կը նայէր, կը նախընտրէին կիսաշխարհիկ կիներու ընկերակցութիւնը։ Հիմա որ հարուստ եմ եւ ծերացած, ամէն մարդ կը փորձէ ինծի մօտենալ, օգուտ մը քաղելու դիտաւորութեամբ։ Սակայն, ես ձեզի կ'ըսեմ թէ ոչինչ պիտի ձգեմ ազգականներուս, ամէն ինչ պիտի նուիրեմ հայ որբերու օգնութեան գործին ...» :

1949ի ամառուն, մինչ կը գտնուէի իր բնակած երկրին մայրաքաղաքը, փութացի իրեն ներկայացնել նոր տարուան շնորհաւորութիւններս։

Այս հսկայակազմ մարդը աւերակոյտ մը երեւցաւ աչքիս։ Վրաս թողուց փշրուման այն տպաւորութիւնը, ինչ որ էր նախագահ Ռուզվէլթը Եալթայէ դարձին։ Ըսի իրեն ·— Պարոն, պէտք է խնամէք դուք ձեզ։ Մասնագէտներ կան այս երկրին մէջ, կրնան ձեզմով զբաղիլ ...»։ Հակառակ զգուշութեանս, զգայուն լարին դպած էի։

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

★

Յաղթութեան Կամարը, հսկայ ճիւաղ մը Ֆրանսայի կրծքին նստած՝ անոր բոցաճարճատ սիրտը կը լափէ։ Որկրամոլ է Ազատութիւնը · անոր իբրեւ սնունդ ողջակիզուած «Անծանօթ Զինուոր»ի յիշատակին հուրը վերարծարծելով, իւրաքանչիւր տօնակատարութեան երկիրը իր կենսանիւթը կը թարմացնէ, պատուով ապրելու կամքը կը հաստատէ :

×

Հերոսական հայրենիք, խիզախութեանդ հրդեհին վերեւ փառքիդ կամարը մինչեւ երկինք կը հպի։ Այդ կոթողին ճակտին քանդակուած հէքեաթներու «Զմրուխտ - Տանկա՞ն իր վիթխարի թեւերը կը տարածէ արծիւներու երամին եւ Նեմեսիսներու գլխուն վերեւ։ Նուիրական առիթներուն, ահա մենք ալ թափօր առ թափօր կուգանք յիշատակիդ բոցերէն մեր հոգւոյն ջահերը վերարծարծելու :

Բացուէ, դռնակը սրտիս, ես կաղամարս մէկդի կը նետեմ։ Բացուէ, գրիչս այսօր իմ սեփական արեանս մէջ թաթխելով պէտք է որ գրեմ։ Ոհ, մի սարսռար այդպէս, մի սոսանիր։ Բացուէ հանդարտ, բացուէ հպարտ · սուրբ է այն կսկիծը որ պիտի բղկտէ քեզ։ Պանդխտութեան մշուշին մէջ դողդողած արիւնս պէտք ունի թարմանալու այս հրեղէն յուշերով։ Բացուէ, բացուէ, ահա ծուխի գուլաներու մէջ կուչ եկած մօրաքոյրս։ Լուռ, քար կտրած։ Քիչ անդին, բանտէն եկած ծրարին մէջ, արիւնաներկ ճերմակեղէններուն վրայ մսի կտորներ կան փակած : Ա՜խ, անհուն, աստուածային Յարութիւնը պատառ պատառ կը բղկտեն։ Մօրաքոյրս անշարժ կը նայի։ Արցունքը ցամքած է աչքերէն։ Շուրջ բոլորը հաւաքուած կիներ կ'սպասեն զայն որպէսզի կարենայ լալ։ Ոչ, մի... ի զուր մի չարչարէք այդպէս։ Այս վիշտը գերիվեր է մարդկային ապրումներէն։ Լացն ու շիւանը կեանքի սովորական կշռոյթին կը պատկանին։ Արտասուքը... աղի ջուրի այդ ծիծաղելի հեղեղը, անտեղի թեթեւսոլիկութիւն մըն է այս պարագային։ Մի, մի չարչարէք : Անմահները պէտք չունին լացի։ Մօրաքոյրս անշարժ, արձան է դարձեր : Դիմացի պատէն կախուած հայելին «Մատեր Տօլոռօզա»ի գլուխ գործոցը կը ցոլացնէ։

Քսան տարի առաջ, «Ալլահ, Ալլահ » գոռացող խուժանը լեցուեր էր Տէր Խորէնի տունը։ Ալլահի միջնորդ մոլլան, նոյն Աստուծոյն քահանան իր տան սեմին վրայ էր խողխողեր։ Վեց որբուկներ թեւերուն, իր թալանուած տանը մէջ այրի էր մնացեր Իրեցկին Քուրուկս։ Վարդն երեսին, գեղեցիկ գլխուն մոխիր ցանած, քաջաբար տոկած էր Ան, մինչեւ որ որբերը հասակ էին նետած վերջապէս։ Քանի մը տարիէ ի վեր արդէն Յարութիւն Տէր Խորէնեանը վերադարձեր էր Այնթապի գոլէճէն, գրական առաջին մրցանակով։ Միջագետքի անհամար աստղերը Ուրֆայի տափարակ տանիքներուն վրայ փուլ կուգային Ոսկեբերան Յարութիւնին ճառերը բոցավառելու։ Արծիւներու հոյլին գլուխն անցած ինչ արշաւ էր այդ դէպի Արեւ...։ Ուրհայաստանը լոյսի հեղեղի մը պէս կը փրփրէր։

Եւ ահա դարձեալ օձը կը փաթթուի եղնիկի կողերուն։ 1915, ժամանակի անիծեալ մէկ բջիջը, որ ամօթի ամենասեւ կնիքով պիտի խարանէր լանջքը երկրագունդի։ 1915։ Ապրիլեան զոհերէն վերջ, 25 յունիսին Եղեսիոյ ընտրանին բանտերու մէջ քանակոծումի կ'ենթարկուի։ Գիշերն ի բուն, կառավարական նուագախումբը իր զոռումներուն մէջ կը խեղդէ մարտիրոսներուն աղաղակները։ Ոչ մէկ մատնութիւն։ Մինչեւ հաւախօս երեք անգամ Տէրն ուրացող Առաքեալները երկնքի մէջ արմանք զարմանքի են եկած...։

×

— «Մերհապա, Խալիլ չավուշ։ Թող տուր որ սա կեավուրներէն առնելիքներս գանձեմ»։

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱ

(1) (Շար.)

Պատասխանեց ջերմօրէն, կամաց մը ձայնը իջեցնելով, որպէս թէ խուսափէր լսելի դառնալէ.— Ինչի՞ կը ծառայէ: Դրամական հարց չէ... բան չեն կրնար ընել ինծի համար. պիտի գան առջիս կատակերգութիւն խաղալու, որուն պիտի չհաւատամ եւ պիտի արհամարհեմ զիրենք, անոնց հակադրելով ապարդիւն նուաստացում մը, իսկ ես աւելի պիտի տառապիմ...

Քանի մը ամիս վերջ, մէկը քառամբակ վազելով հասաւ եաւէս փողոցին մէջ ու ականջիս փսփսաց.— Պ. Այնինչը մեռաւ:

Ժառանգութեան խիստ փափուկ հարցը կը մնար, որովհետեւ կտակը սեւագիր էր ու իր գործադրութիւնը կախում ունէր իր անմիջական շրջապատին բարեկամեցողութենէն եւ ուրիշ կարգ մը պարագաներէ:

Երբ ժամանակ մը վերջ օդանաւ նստայ, առաւել եւս մխրճուելով խորհրդաւոր Արեւելքին մէջ, գիտէի որ սկզբունքով ամէն ինչ կարգադրուած էր ու այժմ կը մնար միայն նիւթական յանձնանձումը գերագոյն կամքին:

Այն օրէն ի վեր չորս տարի անցած է: Հաւատի աղբիւրէ մը կ'իմանամ վերջնական ձախողութիւնը իր ծրագրին եւ այն պատճառները որոնք անոր նպաստեցին: Անշուշտ, ես ալ այդ ելքին կը սպասէի, որովհետեւ դժուարութիւնները չէին պակսեր, ու նաեւ միշտ աւելի դիւրին է ձախողիլ քան թէ յաջողիլ: Բայց չէի ըսպասեր գործի այս դարձուածքին: Կը ցաւիմ որ Մորիաքի գրիչը չունիմ իր «Իժերու հանգոյց»ին վրայ Արեւելքի կեանքէն գլուխ մը աւելցնելու համար: Այդ մեծաշուք, հիւրընկալ, կրօնասէր եւ քաղաքավար Արեւելքէն, ուր ամէն ինչ Յուդայի համբոյր մըն է միայն:

Այսպիսի ապշեցուցիչ խօսքի դրժում մը այն անձին կողմէ, բաւական չէ՞ր երկու անգամ մահացնելու այդ մարդը, որուն յետին մտածումը միակ նպատակակէտի մը, միակ իտէալի մը սեւեռած էր:

Շատ ողբեր արձակուած են մարդկային ձեռնարկներու ունայնութեան վրայ, որպէսզի ես ալ նոյնը ընեմ իմ կարգիս: Բայց այս ձախողութեան վրայ կը ցաւիմ խորապէս: Կը ցաւիմ նախ Պ. Ք.ին համար, զոր կը ճանչնայի եւ որմէ այնքան մտերիմ խօսքեր լսած էի, կը ցաւիմ հազարաւոր հայ երիտասարդներուն համար, որոնց մասին կը խորհէր: Անոնց տաղանդը պիտի չծաղկի նպաստաւոր հանգամանքներու պակասէն:

Բարեկեցիկ մահկանացուներուն չեմ մաղթեր այս կարգի մահ մը: Անշուշտ անոնք պիտի մեռնին, ինչպէս ես, ինչպէս մենք բոլորս, բայց այս վախճանը աւելի սոսկալի չէ քան մեր ծնած օրը: Սակայն մեռնիլ երկու անգամ, ինչպէս հէք պարոն Ք.ն, ատիկա զիս կը սարսափեցնէ իսկապէս: Ու մեռնիլ եղբօր մը եւ քրոջ մը ձեռքով, այդ բանին ահա չեմ կրնար համակերպիլ:

ԱՐՄԷՆ ՊՍԱԿՈՒՆԻ

Թարգմ. Արամ Պետրոսեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

★

Անցեալ տարի Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ գիտական կարեւոր հրատարակութիւն մը՝ ռուսերէն.— «Հայկական գաւիթներու ճարտարապետութիւնը»:

Տեղեկութիւն չունինք թէ հեղինակը, Ա. Մնացականեան, անոր հայերէնն ալ պատրաստա՞ծ է: «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրին 1953 Սեպտեմբերի թիւին մէջ, մասնագէտ մը, Ռ. Իսրայէլեան, կը վերլուծէ գրքին բովանդակութիւնը, կարգ մը քննադատութիւններ ալ ուղղելով:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Համբաւաւոր են հայ ժողովուրդի ստեղծագործած ճարտարապետական կոթողներու նմոյշները, ինչպէս Երերոյքի տաճարը, Հռիփսիմէն, Զուարթնոցը, Անիի կաթողիկէն եւ այլ մեծ ու նշանաւոր յուշարձաններ: Ասոնցմով ժողովուրդի ճարտարապետական տաղանդը կրցած է իր ինքնուրոյն խօսքը ըսել, ստեղծել քարէ կառուցուածքներու բարձր արուեստը:

Մեր անցեալի ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ զգալի աշխուժացում յառաջ կուգայ մասնաւորապէս Թ — ԺԱ. դարերուն: Պատահական երեւոյթ չէ ասիկա, այլ կապուած է հայ ժողովուրդի հոգեւոր կեանքին մէջ նկատուած ընդհ. տեղաշարժին հետ:

Արաբները երկրէն վտարելէն ետք, երկրին մէջ քաղաքական եւ տնտեսական հնարաւորութիւններ ստեղծուեցան:

Այդ ատեններն են որ, աշխարհիկ մոթիւները աւելի եւ աւելի կը թափանցեն վանքերու պատերէն ներս, կը փորձեն պատռել խուցերու թանձր խաւերը: Ծնունդ կ'առնեն հումանիստ գաղափարները, մարդիկ կը համարձակին թօթափել կղերականութեան կապանքները: Նարեկացին դուրս գալով իր մենաստանէն՝ կը դիմէ կեանքին, անկէ կ'առնէ իր տաղերուն համար կենդանի պատկերներ: Ֆրիկ ժողովուրդի յոյզերն արտայայտող իր տաղերով կը պայքարի ընկերվարական անարդարութեան, հարուստ իշխանի, եկեղեցիի եւ Աստուծոյ դէմ: Կը ստեղծուին ձեռագրերու սքանչելի նկարազարդումները, մեծ նկարիչ Ռոսլինը ու Պիծակը Աստուածաշունչի էջերու վրայ խիզախօրէն կը դրոշմեն աշխարհիկ կեանքը, հասարակ մարդիկ, մշակը, ջրկիրը: Թոնդրակեցիներու ընկերվարական մեծածաւալ շարժումը կը սկսի, որ կը նպաստէ նոր, աւելի յառաջադէմ մշակոյթի զարգացման:

Այս թուականներուն կը զարգանայ նաեւ հայկ. ճարտարապետութիւնը: Եկեղեցիներու հետ կը շինուին հոյակապ հիւրանոցներ եւ այլ շէնքեր, ինչպէս եւ ժամատուներ:

Ժողովուրդի հանճարը, սպասելով նոր պայմաններուն, դրսեւորեց իր ստեղծագործական կարողութիւնները եւ ստեղծեց նորանոր կառուցուածքներ:

Ժամատունը, այս նոր յառաջ եկած կառուցուածքը աւելի քան ուրիշ մեծածաւալ շէնք իր մէջ կը կրէ ճարտարապետական ինքնուրոյն ձեւեր, ինքնատիպ է մինչեւ վերջ: Եթէ Հռիփսիմէն, Անիի Կաթողիկէն կամ մինչեւ անգամ Զուարթնոցը ունենալով մասնաւոր հայկական ձեւեր՝ իրենց նշանակութեամբ, իրենց կառուցուածքով նոյնն էին, ինչ որ մեր հարեւան երկիրներու նմանատիպ կառուցուածքները, ապա ժամատունը, տիպարը եղակի էր եւ ունէր տեղական ծագում:

Այդ կառուցուածքներու ամէնէն բնորոշ կողմը, որով կը տարբերին եկեղեցական շինութիւններէն, անոնց ներքին մասի տարածական լուծումն է: Այս հանգամանքը անդրադարձած է նաեւ իր արտաքին ծաւալի լուծման վրայ եւ ամփոփուած շատ որոշակի, ուրոյն ձեւերու մէջ:

Ժամատուները կամ գաւիթները ծածկուած ընդարձակ սրահներ էին, պարփակուած չորս պատերու մէջ: Այն հանգամանքը որ ժամատուները կից էին եկեղեցիներուն, կարելի կը դարձնէր չորրորդ պատը փոխարինել եկեղեցիի արեւմտեան պատով: Այս հանգամանքը յաճախ առիթ տուած է դիտել ժամատուները իբրեւ զուտ եկեղեցական շէնքեր:

Ժամատուներու արտաքինը մեծ մասով նոյն ժողովրդական տան սկզբունքով էր մշակուած, զուսպ, զուրկ զարդանկարչական որեւէ զարդէ բայց գլխաւոր դրունէն, որու վրայ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէին եւ ամէնէն զարդարուն էր: Ուշագրաւ է Օհանավանքի ժամատունը: Արտաքինով ժամատուները խիստ կը տարբերին եկեղեցական ճարտարապետութենէն, որոնք շատ աւելի ճոխ էին: Սկիզբները ժամատուները կը շինուէին փայտէ, սակայն յետագային կը դառնան քարաշէն: Անոնք ունին տան յատակագիծը, որովհետեւ կը ծառայէին իբրեւ ժողովրդական հաւաքատեղի, հարցեր լուծելու, կամ կոչեր հրապարակելու, ինչպէս փորագրուած է ժամատուներու քարէ պատին վրայ:

Ժամատուները կամ գաւիթները միեւնոյն ատեն ծառայած են իբրեւ վանական ուսումնական վայրեր, դասարաններ եւն:

Որեւէ եկեղեցական ծէս չէ կատարուած այս վայրերուն մէջ: Ապացոյց բեմի ու սեղանի բացակայութիւնը: Շատ անգամ այս շէնքերը դէպի արեւելք ուղղուած չեն, ինչպէս պայման է եկեղեցիին համար:

Ժամատուներուն մէջ գեղարուեստական մեծ կատարելութեան հասած են Հառիճի, Գեղարդի, Հաղպատի ժամատուները իրենց հուժկու, բայց նուրբ զարդաքանդակներու մշակումներով: Գեղարդը ունի լայն ու սրտաբաց, արձակ եւ յաղթ կամարներու թռիչք պարզ եւ հասկնալի ձեւերով: Ոչ մէկ եկեղեցի չունի այն մեծ ու անկաշկանդ, բաց տարածութիւնը ինչպէս Հաղպատի ժամատունը, որ հակառակ իր հսկայ չափերուն եւ քարակոփ շինութեան, շատ թեթեւ տպաւորութիւն կը թողու: Հոն չկայ երկնային կեանքը գովերգող եկեղեցիի ձեւը, ընդհակառակն կ'երեւայ մարդու ձգտումը՝ յաղթահարելու ճնշուած տարածութիւնը:

Ժամատուներու մասին խօսած են Թ. Թորամանեան, Ն. Մառ, Օրբէլին, Ն. Տոկարսկին, Վ. Յարութիւնեան, Ռ. Ազարաբեան, եւ ուրիշներ:

Մնացականեանի աշխատութիւնը առաջին լուրջ փորձն է ժամատուներու ճարտարապետութեան բազմակողմանի ուսումնասիրութեան եւ լուսաբանութեան համար:

Այս գրքին մէջ կը հաստատուի թէ ճարտարապետութիւնը ոչ միայն չէ դադրած Ժ. դարէն ետք, եւ կորսնցուցած իր ինքնութիւնը այլ կը ստանայ նոր լիցք եւ կը ստեղծուի կարգ մը գործեր որոնք ալ աւելի բարձր աստիճանի կը հասցնեն հայ ճարտարապետութիւնը:

Գիրքը կը բաղկանայ հինգ գլուխներէ: Ա. Մնացականեան յստակօրէն ընդգծած է ժամատան եւ եկեղեցիի միջեւ եղած տարբերութիւնը:

Ժամատուները զարգացուցած են մեր ճարտարապետութիւնը, տալով ներքին տարածութիւններու նոր լուծումներ, դահլիճներու կազմակերպման նոր փայլուն շէնքեր, ճարտարապետական համարձակ նոր միտք:

Կը զարգանայ նաեւ բազմագոյն քարերու օգտագործումը: Նոր աւելի հարստացած ձեւեր յառաջ կուգան գլխաւոր մուտքերու մշակման մէջ: Մեծ ուժի է հասած գեղարուեստական զօրութիւն ունեցող Գանձասարի վանքի հոյակապ եւ վեհ մուտքը, շէնքի ամբողջ բարձրութեամբ, միակ իր գեղարուեստական արժանիքով, ոչ միայն հայկ. ճարտարապետութեան մէջ, այլեւ ընդհանրապէս:

Աշխարհիկ ճարտարապետութեան մեծ վերելքը զգալի ազդեցութիւն կը գործէ եկեղեցական ճարտարապետութեան վրայ: Ժամատուներու ճարտարապետութեան բազմաթիւ ձեւեր յետագային կ'օգտագործուին եկեղեցական կառուցուածքներուն մէջ: Մնացականեանի գրքին մէջ այս ուշագրաւ երեւոյթը խոր ուսումնասիրութեան առարկայ չէ դարձած: Գոհացում չի տար նաեւ յուշարձաններու գեղարուեստական վերլուծութիւնն ու գնահատականը:

Հեղինակը հետեւողական չէ եղած, «գաւիթ»ը նոյնացնելով «ժամատան» հետ, ռուսերէն բացատրութեան մէջ բացառելով ժամատան ինքնատպութիւնը: Ժամատուները «Աստուծոյ տուն» չէին: Այդ կը վկայեն եկեղեցիի գործիչներու զայրագին խօսքերը թէ՝ ժամատան մէջ ժողովուրդներու աղաղակները կը խանգարէին եկեղեցւոյ ծիսակատարութիւնները:

Եկեղեցին շինած ատեն նկատի չեն առած ժամատան շինարարութիւնը, նախ այն պատճառով որ շատ մը ժամատուներ շինուած են եկեղեցիներէն տասնեակ եւ հարիւր տարիներ ետք, որ կը նշանակէ թէ երկրաշարժներու դէմ պաշտպանուելու պայմանները չէին պատճառը որ անոնք միասին չեն շինուած: Թէ եկեղեցին եւ թէ ժամատունը իրարմէ անկախ, միանգամայն վերջացած մարմիններ են իրենց ճարտարապետական կատարեալ բաղադրութեամբ:

ՎԱՀԱՆ ԳՈՂԹՆԱՑԻ

★

Նախատակին արիւնը վարդ էր ծիրանի
Հողին ծոցին մէջ օրերով գարնանաբոյր,
Անոր մահուան սուգը եղած էր հրրապոյր
Ու վերածնած յաւերժութիւնը հայրենի:

Մարմինն անոր՝ զոր պարփակեց գերեզմանի
Քարը, երբեք չըկորսնցուց իր լուսաբոյր
Կերպարանքին գեղեցկութիւնը սիրաբոյր,
Եւ բուրվառին ալ պահեց խունկը սրբենի:

Դարեր յետոյ, երբ սիրտէ սիրտ կ'անցնի այսօր
Լուսաճաճանչ եւ սխրալի տեսիլքն անոր,
Եւ երբ սուրբին դեռ շրթունքն են աղօթաձայն,

Իր հաւատքով կուգայ Վահանը, Գողթնացին,
Գօտեպնդել նոր սերունդները որ գիտնան
Զոհաբերել հայրենավառ իրենց հոգին:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

«Հայրս նորէն ձեռք առաւ խնդիրը եւ ըսաւ թէ Ֆրետերիք անունով թաղուած դիակը նոյն ինքն Ֆրետերիքն էր, գոնէ որքան որ կարելի էր ստուգել, որովհետեւ դէմքը անճանաչելի էր: Ըստ իրեն Ֆրետերիք իրապէս մեռած էր եւ այդ նամակը չարաշուք խեղկատակութիւն մըն էր:

«Նոյն բանը կրկնուեցաւ. ամէն անգամ որ կը բարեկամանայի մէկուն հետ, սպառնագիր մը կը ստանայի:

— Ձեր ամուսնի՞ն ձեռագրով:

Յամրաբար պատասխանեց.

— Նեղացուցիչ հարցումներ կ'ուղղէք. իրմէ որեւէ նամակ չունէի: Միայն յիշողութիւնս կրնար զիս առաջնորդել:

— Այդ նամակներէն որեւէ մէկուն մէջ չգտա՞ք որեւէ արտայայտութիւն որ հաստատէր ձեր կասկածները:

— Ոչ. մեր մտերմական խօսակցութեանց ընթացքին, կը գործածէինք կարգ մը ընտանեկան բացատրութիւններ, որոնք միայն մեր երկուքին ծանօթ էին, եւ եթէ ատոնց մէկն ու մէկը գտնէի այդ նամակներուն մէջ կասկածներս պիտի փարատէին:

— Արդարեւ, տարօրինակ է: Կարծէք խնդիրը ձեր ամուսինին չի վերաբերիր: Բայց այդ պարագային որմէ՞ եղած կրնան ըլլալ:

— Ֆրետերիք երիտասարդ եղբայր մը ունէր որ տասը տարեկան մը կար մեր ամուսնացած թուականին: Կը պաշտէր Ֆրետերիքը, իսկ այս վերջինը չափազանց նուիրուած էր իրեն: Ի՞նչ եղաւ այս լակոտը: Երբեք չիմացայ: Թերեւս երիտասարդ Ուիլեըմը իր եղբօրը հանդէպ ունեցած սէրէն կուրցած, զիս պատասխանատու կը նկատէր անոր մահուան: Արդէն քիչ մը կը նախանձէր ինծմէ եւ թերեւս այս միջոցը հնարած է զիս պատժելու համար:

— Կրնայ ըլլալ: Տղաքը երբեք չեն մոռնար իրենց եղած չարիքը:

— Գիտեմ, թերեւս այս տղան երդում ըրած է իր եղբօր վրէժը լուծել:

— Խնդրեմ, շարունակեցէք:

— Օհ, աւելցնելիք մեծ բան մը չունիմ: Երեք տարի առաջ Էրիքը ճանչցայ, ամուսնանալու որեւէ միտք չունէի. բայց ան յաղթեց իմ վարանումներուս: Մինչեւ մեր ամուսնութեան օրը նոր սպառնագրի մը սպասեցի, բայց չստացայ: Այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ այդ նամակներուն հեղինակը մեռած է, եւ այլեւս ձանձրացած՝ այս անգութ մարզանքէն: Սակայն ամուսնութենէն երկու օր վերջ ահա թէ ինչ ստացայ:

Պզտիկ կաշիէ թղթապանակ մը առնելով սեղանին վրայէն, բանալիով մը բացաւ, նամակ մը առաւ եւ ինծի յանձնեց: Մելանը թեթեւ մը տժգունած էր: Ձեռագիրը, բոլորովին շեղ, կնոջ մը գիրին կը նմանէր:

Ահա բովանդակութիւնը. Չհնազանդեցաք: Այժմ անկարելի է որ խուսափիք ձեր ճակատագրէն: Դուք միայն Ֆրետերիք Պոսըրինը պիտի ըլլաք: Պատրաստուեցէք մեռնելու»:

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Երկու ճամբայ» թատերգութեան մասին վաստակաւոր դերասան Աշոտ Մասթեան կը յայտնէ հետեւեալ կարծիքը.— «Երկու ճամբան» լաւագոյն գործ մըն է: Ամուր կառուցուածքով, տրամաբանօրէն իրերայաջորդ տեսարաններով, իրական տիպարներով, որոնք լաւ ուսումնասիրուած են, եւ մանաւանդ իր այժմէական եւ հետաքրքրական բնաբանով: Եւ պիտի մնայ այժմէական ցորչափ ենթարկուած մնանք ներկայ իրականութեան: ... «Երկու ճամբան» արժանի է յաճախ ներկայացուելու: Կարեւոր եւ օգտակար գործ մըն է ան մեր ընկերութեան համար»:

Ինչպէս ծանուցուած է, ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 9ին:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Իտալիոյ վարչապետը, Պ. Փելլա, որ Փարիզ եկած էր առջի օր, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ վստահ է որ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պիտի գործադրեն իրենց որոշումը, Իտալիոյ յանձնելով Թրիէսթէի արեւմտեան շրջանը: Ցետոյ աւելցուց.— «Որ եւ է կարգադրութիւն միայն Ա. շրջանի մասին առժամեայ կրնայ ըլլալ: Միակ վերջնական լուծումը այն է որ կրնայ ամբողջութեամբ կարգադրել Թրիէսթէի խնդիրը: Ատոր համար մենք առաջարկեցինք ամէնէն ժողովրդավար ձեւը, հանրաքուէ: Համաձայն ենք նաեւ ուրիշ միջոցներու, կը բաւէ որ արդար կարգադրութեան մը յանգին: Պատրաստ ենք մասնակցելու խորհրդաժողովի մը եւ խնդիրը միասնաբար քննելու, պայմանաւ որ հաւասարէ հաւասար ըլլանք Եուկոսլաւիոյ հետ»:

Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան երեք պետութիւնները ժողով պիտի հրաւիրեն Իտալիան եւ Եուկոսլաւիան: Հաւանական է որ ժողովը գումարուի Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Ժորժ Պիտոյի: Կը յուսացուի դրական ելքի մը յանգիլ Ֆրանսայի միջնորդութեամբ:

Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Փոփովիչ տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ շատ օգտակար եղան Պ. Պիտոյի հետ ունեցած խօսակցութիւնը եւ թէ կարելի է բարւոք ելքի մը յանգիլ կողմերու բարեացակամութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Լուկանոյի մէջ (Զուիցերիա): Արդէն իսկ բռնագրաւած են եօթը պանդոկներ եւ մասնաւորներու խնդրանքները կը մերժուին: Ապահովութեան միջոցներ ալ ձեռք առնուած են:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը եւ Թագուհին Մ. Նահանգները գացած են, իբրեւ հիւր նախագահ Այզընհաուըրի:— Յառաջիկայ շաբթու զինուորական խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին Աթէնքի մէջ, Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, Պալքաններու պաշտպանութեան մասին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ երբեմնի Թագաւորը, Զոկու եւ իր շրջապատէն տասը հոգի ոստիկանական հսկողութեան տակ առնուած են Եգիպտոսի մէջ, սպասելով դատավարութեան: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մաքսանենգութիւն կը կատարէին, օգտուելով իրենց դիրքէն: Միջոցներ ձեռք առնուած են որպէսզի չփախչին:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ԹԵՐԹԵՐՈՒ մաքսը ջնջելու համար պայմանագիր մը կնքած էին 15 երկիրներ, Իւնէսքոյի նախաձեռնութեամբ: Ֆրանսան ալ հաւանութիւն յայտնեց:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը, Ցխոքաչւիլի, պաշտօնանկ եղաւ Գերագոյն Ատեանին կողմէ որ արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր: Իրեն յաջորդեց Շուբինիցէ: Բերիայի ձերբակալութենէն ի վեր անխնայ մաքրագործումներ կը կատարուին այս երկրին մէջ, որ Սթալինի եւ Բերիայի հայրենիքն է...

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Միլլէթ» կուսակցութեան վարիչներուն դատավարութեան ատեն, բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ Անգարայի ատեանին առջեւ, Հոկտեմբեր 22ին: Ամբաստանեալներէն երկու հոգի եւ իրենց փաստաբանները յաջորդաբար խիստ քննադատութիւններ ուղղեցին դատարանին դէմ, դիտել տալով թէ ատենագրութիւնները սխալ բռնուած են, թէ ատեանը դատ կը վարէ անհիմն մեղադրանքներու վրայ եւն.: Նախագահը հրամայեց դուրս հանել երկու ամբաստանեալները: Դուրս ելած ատեն Պոյաճիկլիլէր պոռաց.— «Դուրս կ'ելլեմ, բայց արդարութեան առջեւ պիտի չափուինք ձեզի հետ»: Ատեանին նախագահը, Պալամիր, հրաժարեցաւ, առարկելով թէ կարգ մը ամբաստանեալներ եւ փաստաբաններ անարգական լեզու գործածեցին դատական մարմնին դէմ, չորս նիստերու ընթացքին:

ՏԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան: Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի մասնաճիւղերուն կողմէ:

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ԿԱԼՄԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ:

Առնուվիլի կայարանին դիմաց:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին: ՍԱՔՌԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին:

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ննամուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժերու: Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով: Կենդանի պատկեր: Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ:

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պատուոյ նախագահութեամբ Նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի ԷՏ. ՏԷՓՐԷՕՅԻ: Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

7 Նոյեմբերին:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին:

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.-ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Gringnan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ: Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր: ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ:

Տոմսերու համար դիմել.—

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՃԻ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԼԻ ՄԻՋԵՒ: Գրեց՝ Ս. Վրացեան: Երկրորդ տպագրութիւն՝ նոր փաստերով եւ վաւերագրերով եւ 1941էն ասդին տեղի ունեցած դէպքերով: Տպ. «Համազգային» ընկերութեան, Պէյրութ, 1953:

Գին 500 ֆրանք (թղթատարի ծախքն ալ հաշուելով):

Adresse : B. Tchiboukdjian
7, Rue Grange Batelière, Paris (9e)

«Յառաջ»էն կարելի է ստանալ միայն անձամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սէն Ժեռմի (Մարսէյլ) եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շընորհակալութեամբ ստացած է երեք հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւօտեանէ՝ իրենց հօր եւ աներհօր Պ. Ղազար Վէմեանի հոգեհանգստեան առթիւ: (Մեռած Երեւանի մէջ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնէն Պ. Թադէոս Մինասեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագիրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ (ծնեալ Պօրծաքեան) յուղարկաւորութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 7ին: Նոյնպէս խորին շնորհակալութիւն անոնց, որոնք ծաղկեպսակներով մասնակցեցան յուղարկաւորութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին ԱԶՆԻՒ ՁԱԻԱՐԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի օր (Նոյ. 1), Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի յաւէտ ողբացեալ մեծանուն Հայուն

ՍԻՄՈՆ ՁԱԻԱՐԵԱՆԻ

յիշատակին իր մահուան 40ամեակին առթիւ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE d'IENA, 10, Ave d'Iéna

Երկուշաբթի 9 Նոյեմբեր ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

Միջին Արեւելքէն վերադառնալով կը ներկայացնէ իր

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Թատերգութիւնը (3 արար), մասնակցութեամբ՝ մուտքի կարգով Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, ՏԻԿԻՆ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆԻ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ:

Բեմադրութիւն հետեւողութեամբ Պէյրութի ներկայացման ղեկավար Պ. ԱՇՈՏ ՄԱՏԱԹԵԱՆԻ:

Մուտքի տոմսերը 200 ֆրանքէն սկըսեալ: Դիմել գրատուն Հ. Բալուեանի՝ 43 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9): Հեռ. ՓՐՕ25-46

ՓԱՐԻԶԻ ՔՈՆՍԷՐՎԱԹՈՒԱՌԻՆ այս տարի շրջանաւարտ եղած է դաշնակահար Պ. Սեդրաք Եավրուեան, 21 տարեկան, որ Հոկտ. 21ին իր առաջին ռէսիթալը տուաւ Էքոլ Նորմալի մէջ, ի ներկայութեան մեծ բազմութեան մը, հայ եւ ֆրանսացի: Աւելի փայլուն յաջողութիւններ կը մաղթենք: — Ժ. Ա.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն կը հրաւիրէ ընկերները եւ բարեկամները հաւաքուիլ այս կիրակի Անիէռի գերեզմանատան դրան առջեւ, ժամը 16ին, այցելելու ընկերներ Տէրտէրեանի, Յովհաննէսեանի եւ Էրզեանի շիրիմներուն: (Գերեզմանատունը՝ Քաթր Ռութ):

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Ցոյներու սրահը, 5 ռիւ Պօնըֆուա: Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկեր Մկրտիչ Ներսէսեան անակնկալօրէն բժշկական գործողութեան ենթարկուած ըլլալով, Հ.Յ.Դ. Անտոք ենթակոմիտէն արագ ապաքինում կը մաղթէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՔՈՐՐԱՏՈՅԻ ներկայացումը Իսիի մէջ Նոյեմբեր 24ին, նախաձեռնութեամբ Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին եւ հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

×

ՊՐՈՖ. ՏՕՏՈՄԵԱՆՑԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ, որ տեղի պիտի ունենար Նոյ. 15ին, յետաձգուած է 1954 Փետր. 16ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 1954 Փետրուար 21ին, Կիրակի, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, Օթէլ Ժորժ Ե.-ի սրահներուն մէջ:

Ազգային կազմակերպութիւններէն ջերմապէս կը խնդրուի նկատի ունենալ այս պարագան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ լաւ պատրաստուած, երիտասարդ մը, կարող եւ զարգացած, իբրեւ առեւտրական տնօրէն: Պիտի կառավարէ կարեւոր գործ մը եւ պաշտօնեաներ:

Դիմել ԱՆԶԱՄԲ «Յառաջ»ի վարչութեան, ամէն օր ժամը 11էն 18:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 3 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7209 · Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2620

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

« ԱՆ ԿԸ ԲԱՒԷ . . . »

Բողոքի այս կանչը կը հնչէ ոչ թէ հեռաւոր Ասիոյ խորերէն, այլ եւրոպայի պորտէն :

Բազմաչարչար Աւստրիան էր որ կ'աղաղակէր, Հոկտ. 30ին, ի լուր ամենեցուն.

— Ա՛լ կը բաւէ, ելէք գացէք ...

Բողոքը ուղղուած էր Չորս Մեծերուն դէմ, որոնք տուն - տեղ են եղած Աւստրիոյ մէջ, լման տասը տարիէ ի վեր : Հակառակ իրենց հանդիսաւոր խոստումներուն :

Չորսը միասին յայտարարութիւն մը ստորագրած էին 1943 մարտին, ազատութիւն խոստանալով Աւստրիոյ, որ պատերազմին մասնակցելու ստիպուած էր հիթլերական Գերմանիոյ թաթին տակ : Իբրեւ լծկան :

Տասը տարին անցաւ, եւ դեռ կը մնան :

Արեւմտեան պետութիւնները կարգ մը զիջումներ կատարեցին վերջերս, անճար երկրին բեռը թեթեւցնելու համար : (Զինուորներու կրճատում, կարգ մը իրաւասութեանց վերահաստատում եւն.) :

Խ. Միութիւնը, որ երկրին հարստութիւնները կը քամէր Տայլոքի մը անյագութեամբ, դեռ նոր բարեհաճեցաւ կարգ մը շնորհներ խոստանալ եւ դրամական ծախք չպահանջել 1954էն սկսեալ :

Երեք հարիւրի կը մօտենան ցարդ գումարուած ժողովները, հաշտութիւն կնքելու եւ Աւստրիոյ անկախութիւնը վերահաստատելու համար :

Ամէն անգամին ալ, Մոսկուայի ներկայացուցիչները պատրուակ մը կը գտնէին եւ ժողովը կը փակուէր ապարդիւն :

Քանի մը տարի առաջ, համաձայնութիւն գոյացաւ դաշնագրին գլխաւոր կէտերու մասին : Կը մնար դրամական հատուցման խնդիր մը :

Նորէն Մոսկուան էր որ խզեց բանակցութիւնները, կարգ մը առարկութիւններով որոնք ամէն բանէ առաջ կոպիտ չկամութիւն կ'ենթադրէին :

Արեւմտեան պետութիւնները այս անգամ կրճատեալ դաշնագիր մը խմբագրեցին, ստորագրութիւնը դիւրացնելու համար : Վիճելի խնդիրները պիտի քննուէին առանձին :

Խ. Միութիւնը աւելի խստացուց իր չկամութիւնը :

Ոչ միայն կը մերժէր կրճատեալ դաշնագիրը, այլեւ չէր ուզեր մասնակցիլ խորհրդաժողովներուն :

Այս տարի, Արեւմտեանք այդ ծրագիրն ալ ետ առին, եւ դարձեալ խնդիրը կը մնայ առկախ, սպառելով անտէր ժողովուրդի մը համբերութիւնը :

— « Ա՛լ կը բաւէ, կ'աղաղակէր Աւստրիոյ վարչապետը, դրամական տասնամեակին առթիւ : Գործադրեցէք ձեր հանդիսաւոր խոստումը : Թոյլ տուէք որ աշխատինք իբրեւ ազատ մարդիկ, Աւստրիոյ եւ աշխարհի խաղաղութեան համար» :

Հոկտեմբեր 30ին ամէն շարժում դադրեցաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը : Հինգ վայրկեան տեւողութեամբ : Թերթերը լոյս տեսան սեւ շրջանակներով : Ամբողջ ժողովուրդ մը արդարութիւն կը պահանջէր խորին դառնութեամբ :

Պիտի լսե՞ն այս անգամ : Պիտի ստորագրե՞ն դաշնագիրը :

Դժուար է պատասխանել :

Թերեւս ճամբան հարթուի, եթէ Մոսկուան բարեհաճի մասնակցիլ Լուկանոյի ժողովին, որ պիտի գումարուի Նոյ. 9ին, քննելու համար գերմանական հարցը :

Աւստրիան ալ պաղ պատերազմի զոհերէն մէկն է, գտնուելով երկու աշխարհակալութեանց ճամբուն վրայ :

Ինքնին պարզ խնդիր մը բարդացած, վերածուած է ազդեցութեան պայքարի :

Խ. Միութիւնը կ'ուզէ նոր շահաւէտներ հանել կրակէն, Աւստրիոյ ճակատագիրն ալ կապելով ուրիշ վիճելի խնդիրներու հետ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ ԼՈՒԾԵԼ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐ

Իտալիոյ վարչապետը, Պ. Փելլա, որ Փարիզ եկած էր, շաբաթ օր յայտարարեց թէ տակաւին հրաւէր չէ ստացած մասնակցելու համար Հինգերու ժողովին : Վարչապետը շաբաթ օր մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պ. Ժորժ Պիտոյի հետ, այս հարցին առթիւ : Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները վերջերս խորհրդակցութիւն մը կատարելով Լոնտոնի մէջ, որոշեցին մասնաւոր ժողովի մը հրաւիրել Իտալիան եւ Եուկոսլաւիան : Պաշտօնական աղբիւրներ գաղտնի կը պահեն Փելլայի եւ Պիտոյի խօսակցութիւնը, ըսելով թէ երկու նախարարները միջոցներ խորհեցան, վէճը կարգադրելու համար : Իտալիոյ վարչապետը տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ հակառակ են որեւէ առաջարկի որ կը ձգտի «եւրոպականացնել» Թրիէսթէի շրջանը : Եւ նորէն յիշեցուց թէ լաւագոյն միջոցն է հանրաքուէ կատարել, նկատի առնելով միայն այն բնակիչները որոնք այդ շրջանը կը բնակէին 1918 Նոյ. 4էն առաջ կամ հոն ծնած են : (Եուկոսլաւիա կ'առարկէ թէ Իտալիա հպատակներ «ներածեր է» Բ. մեծ պատերազմէն վերջ) :

× Պելկրատէն հասած լուրերու համաձայն, տրամադրութիւնները բաւական մեղմացած են Եուկոսլաւիոյ մէջ : Փոխ-վարչապետ Պ. Ճիլաս յայտարարեց թէ Եուկոսլաւիա «յաղթական պիտի հանդիսանայ Թրիէսթէի վէճին մէջ : «Ոչինչ կրնայ ետ կեցնել մեզ, բացագանչեց կիրակի օր, ճառ մը խօսելով 60.000 ունկնդիրներու առջեւ » : Այս առթիւ ըսաւ թէ հրաւէրի կը սպասեն ծրագրուած խորհրդաժողովին համար : Եուկոսլաւիա պատրաստ է մասնակցելու այդ ժողովին, պայմանաւ որ հոկտեմբեր 8ի անգլեւամերիկեան որոշումը չգործադրուի : Կ. Ճիլաս, որ Եուկոսլաւիոյ չորս վարչապետներէն մէկն է եւ անդամ Թիթոյի «ներքին դահլիճին», այդ որոշումին գործադրութիւնը կը նկատէ բարոյական յաղթանակ մը իր երկրին համար : «Ոչ ոք կրնայ դերակշռութիւն վայելել Ադրիականի մէջ : Կարելի է գործակցութիւն մը հաստատել Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, հաւասարութեան հիման վրայ, այլապէս պայքարը անխուսափելի է : Երրորդ ելք չկայ : Այս ճշմարտութիւնը կը վերաբերի նաեւ Թրիէսթէի : Արեւմտեան պետութիւնները պէտք է յիշեն Եուկոսլաւիոյ անկախ դիրքը 1948ին, երբ քաշուելով Ռուսերու տիրապետութեան ենթարկուած Կոմինֆորմէն, նախագահ Թիթօ դիմադրեց տնտեսական ճնշումին եւ արհամարհեց արշաւանքի մը սպառնալիքը : Մոսկուա չարաչար սխալեցաւ 1948ին : Այժմ կը փորձէ մօտենալ եուկոսլաւ ժողովուրդին, իբրեւ թէ սատանան գործի ձեռնարկած ըլլայ արեւմտեան մայրաքաղաքներուն մէջ, մեր ժողովուրդը լարելու համար արեւմուտքի դէմ » :

Նոյն օրը նախագահ Թիթօ հեռագիր մը կ'ուղղէր Թրիէսթէի Բ. շրջանը փոխադրուած զօրաբաժնին, շնորհաւորելով զայն իբրեւ պաշտպանը «խաղաղութեան, անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան» : Յետոյ կ'ըսէ թէ Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդը միշտ պատրաստ է « ի հարկին նոր զոհողութիւններ կատարելու » :

× Թղթակցի մը հարցումին պատասխանելով, Պելկրատի մէջ դիտել կուտան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԵԻԻՐԱՆԵԱՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ՞

Իրանի արտաքին գործերու նախարարը, Նասրոլլահ Էնթէզամ, ջերմ գոհունակութիւն յայտնեց, իմանալով որ Անգլիա «անկեղծ եւ բարեկամական » ձեռնարկ մը կատարած է, վերահաստատելու համար դիւանագիտական յարաբերութիւնները : Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «որեւէ արգելք չկայ յարաբերութեանց վերահաստատման համար, կը բաւէ որ յարգուին Իրանի քաղաքի օրէնքները :

Նախարարը գոհունակութիւն յայտնեց Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարին վերջին յայտարարութեան առթիւ եւ յոյս յայտնեց թէ բարեկամական յարաբերութեանց նոր շրջան մը կը բացուի երկու երկիրներուն միջեւ : Պ. Իտըն ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, ըսած էր թէ կառավարութիւնը կը ջանայ վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իրանի հետ :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ արտաքին գործերու նախարարութիւնը ուշադրութեամբ կ'ուսումնասիրէ Իրանի արտաքին նախարարին յայտարարութեան կարգ մը կէտերը : Այս առթիւ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համախորհուրդ կը գործեն, լուծելու համար քարիւղի վէճը որ պատճառ եղաւ յարաբերութեանց խզման, Տոքթ. Մոսատեղի օրով : Երկու երկիրներն ալ կ'ուզեն զօրացնել զօր. Զահետիի դահլիճին դիրքը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ տասը հազար թոն ցորեն պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն : Երաշտը ծանրապէս վնասած է Յորդանանի հունձքերուն, եւ ժողովուրդը մեծապէս կը նեղուի :

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ եօթը Սպանիացիներ որոնք օգտուելով իրենց «դիմադրական»ի հանգամանքէն, սպաննած էին 13 տարադիր հայրենակիցներ, Ֆրանսայի ազատագրութենէն վերջ, 1944ի ամառը :

ՔՈՐԷԱՅԻ «ըմբոստ» գերիներու քննութիւնը կը շարունակուի : Նոյ. 1ին 438 գերիներէ միայն 21ը հաւանեցան հայրենիք վերադառնալ :

ՊՐՈՖ. ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան » օրաթերթէն (Հոկտ. 8) կ'իմանանք թէ երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ մը ետքհոկտ. վեցին մեռած է վաստակաւոր բանասէր, Երեւանի համալսարանին ուսուցչապետ Արսէն Յարութիւն Տէրտէրեան :

Ծնած էր 1882ին, Լեռնային Ղարաբաղի Շուշիքենդ գիւղը : 1907-1908 թուականներուն կ'ուսանի Պետերբուրգ : 1920 Դեկտեմբերէն ի վեր կը դասախօսէր Երեւանի համալսարանին մէջ, վարելով լեզուի եւ գրականութեան ամբիոնը :

Հանգուցեալը աւելի քան երեք տասնեակ տարի աւանդած է հայ գրականութեան պատմութիւնը, հասցնելով գիտնականներ եւ մանկավարժներ : Ունի շարք մը արժէքաւոր երկեր եւ բազմաթիւ յօդուածներ : Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիային հաստատումէն վերջ նշանակուեցաւ իսկական անդամ : Խորհրդային կառավարութիւնը զինքը վարձատրած էր «Աշխատանքի կարմիր դրօշ»ի շքանշանով եւ գիտութեան վաստակաւոր գործիչի տիտղոսով :

Ըստ սովորութեան, այս մահազդն ալ հրատարակուած է թերթին չորրորդ էջի 5րդ եւ 6րդ սիւնակներուն գլուխը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը, հետեւեալ ստորագրութիւններով :— Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահութիւն, Երեւանի պետական համալսարանի ռեկտորատ (վերատեսչութիւն), նոյն համալսարանի գիտական խորհուրդ, Փիլոլոգիական ֆակուլտետ (բանասիրական բաժին) եւն. : Գիտութեանց Ակադեմիան ալ առանձին մահազդ մը հրատարակած է : Թաղումը տեղի ունեցած է Հոկտ. 9ին :

Պիտի խօսինք հանգուցեալի կեանքի եւ գործի մասին :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ՞ ...

Շուէտի մը մէջ տասը տարեկան տղայ մը կառավարութեան դիմեր է, բողոքելով իր հօրը դէմ, որ ձեռքէն առած է եղեր կարգ մը պատկերազարդ հրատարակութիւններ :

— Իրաւունք ունի՞, կը հարցնէ տղեկը, արդարութիւն պահանջելով :

Այսպէս, ուրեմն, պատանին ըմբոստանալով հօրենական իշխանութեան դէմ, կը դիմէ գերագոյն ատեանին, — պետութեան :

Իրաւունք ունի՞, կը հարցնեմ ես ալ, խօսքս ուղղելով բոլոր հայրերուն եւ ... ամուրիներուն :

Մեր մէջ ալ պակաս չեն այս կարգի տիպարներ :

Մէկ տարբերութեամբ, — Հիմա հազարաւոր հայրիկներ եւ մայրիկներ ոչ թէ տղուն կամ աղջկան ձեռքէն կ'առնեն այլազան պատկերազարդ հրատարակութիւններ, այլ իրենք անձամբ կը գնեն եւ անոնց առջեւ կը փռեն :

Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին բովանդակութիւնը :

Թող իրենց հոգեխառներները անձնատուր ըլլան անոնց գրգռիչ պատմութիւններուն եւ պատկերներուն, իրենք ալ՝ իրենց «պլոթ»ին եւ մնացեալին :

Չէ՞ որ Փարիզ կ'ապրինք :

Ամէն պարագայի մէջ, շահեկան է հարցը եւ կ'արժէ «լուսաբանել», պատասխանելով հետեւեալ հարցումին .

— Հա՞յրը իրաւունք ունի թէ տղան :

ՎԱՀԷ

ՅԱՐԳԱՆՔ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Շաբաթ առտու ժամը 11ին կաթող. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ Անուշաւան աբեղայի եւ վարչութեան ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին դամբարանին վրայ : Ծաղկեպսակին վրայ գրուած էր . — «Hommage des Arméniens de France».

Ներկայ էին նաեւ կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, Գաղթ. Ֆրանս. գրասենեակին տնօրէն Պ. Լէքիւյէ, Պ. Պ. Ռամբան եւ Շաւթան, ինչպէս նաեւ գրասենեակին հայկ. բաժնի տնօրէն Պ. Ժ. Արթինեան :

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՆԹԻԼԻԱ՞Ս Կ'ԵՐԹԱՅ

Պէյրութէն Պոլիս գացած են երկու ծանօթ անձնաւորութիւններ, Պ. Պ. Տաճատ Սրապեան եւ Երուանդ Տէմիրճեան, եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած են : Այս առթիւ «Այգ»ի թղթակիցը կը գրէ .— « Երուսաղէմի տեղապահին եւ Եգիպտոսի առաջնորդին այցելութեան առթիւ, ժողովուրդին մէջ այն համոզումը գոյացաւ թէ Գարեգին պատրիարք այլեւս Անթիլիաս պիտի երթայ կաթողիկոս ըլլալու : Անմիջապէս տեղեկացանք թէ Պէյրութահայ այս երկու անձնաւորութիւնները արդէն իսկ Գարեգին պատրիարքը հրաւիրելու եկած են » :

Ինչպէս հաղորդած էինք, Պոլիս կը գտնուի նաեւ Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան : Այս այցելութիւնն ալ կապ ունի նոյն հարցին հետ :

ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

●

Ուսուցչի տաղնապը, որուն յաճախ անդրադարձած ենք մենք ալ ուրիշներու կարգին, դժբախտաբար դեռ « օրակարգի հարց » չէ դարձած :

Այդ տաղնապով դրեթէ չեն հետաքրքրուիր իշխանութիւնները :

Չեն հետաքրքրուիր ծնողները :

Չի հետաքրքրուիր այսպէս մտաւորական դասը:

Չի հետաքրքրուիր մինչեւ իսկ հայ ուսուցիչը ինք :

Երբ խօսք բացուի այս մասին, ազգային իշխանութիւնները կ'ըսեն կամ ըսել կ'ուզեն. «Մենք կ'ընենք մեր կարելին ուսուցիչ պատրաստելու համար: Մասնաւոր վարկ ալ տրամադրած ենք այս նպատակով: Սակայն մեր բոլոր կոչերը կը մնան անհետեւանք: Ուսուցչութեան թեկնածուներ չկան »:

Ծնողները իրենց կարգին կ'ըսեն կամ ըսել կ'ուզեն. «Ազգը թող մտածէ այդ մասին»: կարծես իրենք ազգին մաս չեն կազմեր եւ ոչ իրաւունք, ոչ ալ պարտականութիւն ունին «այդ մասին» մտածելու :

Մեր մտաւորականները կը մտածեն, բայց չեն գործեր: Կը կարծեն հաւանաբար, թէ իրենց դերը եւ կոչումն է մտածել միայն, բայց ոչ՝ նաեւ գործել :

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ հայ ուսուցիչը: Պարզապէս իր պաշտօնը կը կատարէ, — դաս կու տայ եւ սերունդ կը կրթէ : Չինք փոխարինող, իր գործը շարունակող նորեր պատրաստելու հոգը չունի :

Եւ այսպէս՝ բոլորս ալ իրարու վրայ կը նետենք տաղնապին պատասխանատուութիւնը: Իշխանութիւնները ազգէն կը սպասեն ամէն բան, ազգը՝ իշխանութիւններէն :

Մենք այսպէս չենք մտածեր: Կը կարծենք, թէ մեզմէ ամէն մէկը, — իշխանութիւն, ծնող, մտաւորական, ուսուցիչ, — պատասխանատուութեան իր բաժինը ունի թէ արդէն ստեղծուած եւ թէ մանաւանդ ասկէ ետք ստեղծուելիք տաղնապին մէջ: Ուստի՝ պարտաւոր ենք միասնաբար մտածել եւ միասնաբար գործել հետզհետէ խորացող այս տաղնապին առաջքը առնելու, գոնէ զայն աւելի չխորացնելու համար :

Սակայն մէկը պէտք է նախաձեռնարկ ըլլայ «օրակարգի հարց» դարձնելու այս խնդիրը, համայնքին բանիմաց տարրերը շուրջ բոլորը բերելու եւ հաւաքաբար լուծման մը մասին մտածելու :

Ո՞վ պիտի ըլլայ այս «մէկ»ը. անկասկած հայ ուսուցիչը ինք :

Շատեր, — մենք ալ այդ շատերու կարգին, — ուրիշ մտահոգութիւն մըն ալ ունին, թերեւս շատ աւելի սուր, շատ աւելի ծանր, քան ուսուցչի տաղնապին ըստեղծած մտահոգութիւնը :

Մեր խօսքը, ներկայ պարագային, աշակերտի տաղնապին մասին է :

Այսօր ուսուցիչ չունինք, վաղը կրնանք նաեւ աշակերտ չունենալ :

Նախակրթարանի առաջին կարգը միջին հաշուով կը կազմուի 70 – 80 աշակերտներով: Մինչեւ հինգերորդ կարգ՝ այս թիւը կ'իջնէ քանի կամ քանըհինգի, իսկ մինչեւ ութերորդ՝ 8ի կամ 10ի :

Ո՞ւր կ'երթան մնացած 60 – 70 աշակերտները: Գործի՞, ոչ: Ապա ուրեմն ո՞ւր: Պարզ է, — կ'երթան օտար վարժարան: Ամէն տարի ազգին զաւակներէն 40, 50, 60 հոգի կը մտնեն օտար վարժարան, ոչ թէ ազգային նախակրթութիւնը աւարտելէ ետք, այլ աւարտելէ առաջ :

Մեր հաշուով՝ առ նուազն քառասուն աշակերտ պէտք է ունենար մեր բարձրագոյն նախակրթարանին՝ Գալուստեան վարժարանի ութերորդ կարգը: Ունի միայն ութը կամ տասը աշակերտ :

Մնացած երեսունը կորսուած է մեր լեզուին, գրականութեան, արուեստին, ընդհանուր բառով մը՝ մշակոյթին համար :

Այս «կորսուած»ն էր, որ մեզի պիտի տար մեր ուսուցիչները, մեր խմբագիրները, մեր հանրային գործիչները, մեր գրողները, մեր արուեստագէտները, մեր եկեղեցականները: Վերջապէս այդ «կորսուած»էն մենք կը յուսայինք կազմել մեր մտաւորական դասը:

Եւ հրաշք է, որ քանի մը վերջամնացներ, իրենց լեզուն եւ մշակոյթը սիրող հայորդիներ այս կամ այն ձեւով կը մտնեն հայ գիրի ու գրականութեան նեղ դուռնէն ներս :

Մտահոգիչ պարագայ մըն է մեր առջեւ դրուածը, — ուսուցչի տաղնապէն ետք՝ աշակերտի տաղնապ :

Գալուստեան վարժարանի վերի երկու կարգերը՝ իններորդ եւ տասներորդ՝ ջնջուեցան քանի մը տարի առաջ :

Ուսուցիչ փնտռեցին եւ չգտան :

Աշակերտ փնտռեցին եւ դարձեալ չգտան :

Կը մնար ուրեմն փակել մտաւորականներ պատրաստելու սահմանուած այդ բարձր կարգերը: Եւ փակուեցան :

Եթէ չունենայինք քանի մը երկրորդական վարժարաններ հոս ու հոն, — Պէյրութ, Հալէպ, Կիպրոս, Անթիլիաս, Երուսաղէմ, — մեր մշակոյթը պիտի նմանէր որբեւայրի կնոջ: Հոն, այդ վարժարաններուն մէջ միայն դէշ աղէկ կը պատրաստուին գիտուորեալ պահակներ ի սպաս եւ ի պաշտպանութիւն հայկ. մշակոյթի :

Մենք յոռետես չենք. իրատես ենք, աւելի մեծ բառով մը՝ հեռատես :

Եթէ շարունակուին ներկայ պայմանները.

Եթէ սերունդ մը երկու եւս կորուած մնանք հայրենիքէն.

Եթէ ձեւը չգտնենք բարձրացնելու մեր կրթական մակարդակը.

Եթէ յամառինք մնալ հոն, ուր որ ենք այսօր.

Ապա ուրեմն վաղը ստիպուած պիտի ըլլանք փնտռելու մեր այսօրը :

Ասիկա կ'ըսենք համոզումով եւ ոչ թէ լոկ մակածութեամբ, որոշ իրողութիւններէ որոշ հետեւութիւններ հանելով :

Մեր խօսքը Սփիւռքի մասին է: Ու կը տեսնենք արդէն, թէ ինչ կը ներկայացնէ Սփիւռքը իբրեւ հայադրոշմ հաւաքականութիւն :

Չենք ուրանար, որ մեր իմացական մակարդակը աւելի բարձր է հիմա, քան առաջ: Մեր ամէնէն փայլուն շրջաններուն իսկ համալսարանականներ դրեթէ չունէինք: Ամէնէն տաղանդաւոր գրողը հազիւ երկրորդական վարժարան մը աւարտած էր: Շատեր հեռացած էին նախակրթարանի հինգերորդ դասարանէն:

Հիմա ունինք հինգ հարիւր համալսարանականներ միայն Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ: Չենք հաշուեր Հարաւային Ամերիկան, Եւրոպան, Միջին Արեւելքը, աշխարհի միւս մասերը: Հայկական Սփիւռքը հաւանաբար երկու հազարի մօտ համալսարանականներ կը հաշուէ հիմա իր մէջ :

Ոչ, չենք ուրանար այս յառաջդիմութիւնը, որ սակայն չէ բարձրացուցած եւ չի կրնար բարձրացնել մեզ իբրեւ հայադրոշմ հաւաքականութիւն :

Իսկ մեր ուզածը, մեր փնտռածը այս «հայադրոշմ»ն է:

Ֆրանսերէն գիտնալով կամ գրելով հայ գրականութիւն ըրած չենք ըլլար :

Անգլերէն գիտնալով կամ գրելով նոյնպէս հայ գրականութիւն մշակած չենք ըլլար :

Ֆրանսագիր, անգլիագիր, ռուսագիր հայ գրողները կապ չունին հայ գրականութեան եւ հայ մշակոյթի հետ :

Հայ փրոֆէսէօրը, որ կը դասախօսէ օտար համալսարաններու մէջ, հայ արուեստագէտը, որ օտար ածուներ կը մշակէ, հայ գիտնականը, որ օտար մշակոյթին կը ծառայէ, կորսուած տարր են իրենց ժողովուրդին համար :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ

●

Երբ ակնարկ մը կը նետենք Արեւմտահայ թատերական շարժման եւ անոր զարգացման վրայ, կը տեսնենք որ այդ շարժումը կը բաժնուի վեց գլխաւոր կազմակերպութիւններու. — Արեւելեան Թատրոն (1859 – 62), Վարդովեան Թատրոն (1867 — 78), Մաղաքեան Թատրոն (1872 — 73), Պէնկլեան Թատրոն (1877—87), Ֆասուլիաճեան Թատրոն (1880 — 85): Մնակեան Թատրոն (1885 – 1908),

Ինչպէս կը տեսնուի, Արեւմտահայ Թատրոնի այս վեց գլխաւոր կազմակերպութիւններէն միայն Մաղաքեան Թատրոնն է որ ամէնէն կարճ կեանքն է ունեցած, բոլորելով միայն մէկ տարի : Սակայն այդ մէկ տարին եղած է ծաղկումի ու բարգաւաճման գեղեցիկ շրջան մը, որու ընթացքին տրուած են խիստ յաջող ներկայացումներ :

Մաղաքեան Թատրոնի արդար համբաւին գլխաւոր պատճառն այն էր որ ներկայացումները բացարձակապէս հայերէն էին եւ երկրորդ՝ խաղացանկը եւ դերասանական կազմը ընտիր էր: Պետրոս Մաղաքեան սկիզբէն ի վեր խոր յարգանք եւ սէր կը տածէր դէպի իր մայրենի լեզուն եւ այս պատճառով է որ իր անունը տեսնուած է միայն հայերէն ներկայացումներու ազդերուն վրայ: Վարդովեան երբեք հաշտ չէ եղած Մաղաքեանի հետ, որ զինք նկատած է հայկական Թատրոնի դոյութեան թշնամի մը :

Երբ Միջագիւղի մէջ Պետրոս Մաղաքեան կը հիմնէ իր Թատրոնը, մեծ խանդավառութեամբ կ'աշխատի անոր ծաղկումին: Մէկ կողմէ հոդ կը տանի բեմական զանազան մանրամասնութեանց կատարելութեան, միւս կողմէ քաջալեր կը հանդիսանայ նոր Թատերախաղերու բեմադրութեան: Այդ շրջանին իրեն անմիջական գործակից կ'ունենայ Սրապիոն Թղլեանն ու Թովմաս Թէրզեանը, որոնք կը հեղինակէին ու կը թարգմանէին նոր գործեր: 1867ին արդէն Միջագիւղի մէջ գոյութիւն ունէր Թատրոն սակայն ներկայացումները տեղի կ'ունենային շատ աննպաստ պայմաններու մէջ: Եկեղեցւոյ բակը, Թաղ. խորհուրդի սրահին մէջ շինուած էր առժամեայ բեմ մը, որուն վրայ տեղի կ'ունենային ներկայացումները :

Գիշեր մը, ներկայացումէն վերջ, Յակոբ Պէյ Պալեան որ այդ շրջանի Թատերասէր եւ յառաջդիմասէր անձերու գլուխը կը կանգնէր, Միջագիւղի Թատ. Բարեկիրաց ընկերութեան անդամներէն մէկ քանին իր ներկայութեան ընդունելով կ'աւետէ անոնց թէ պատրաստ է իր անձնական ծախքով Թատրոն մը շինելու եւ զայն նուիրելու իրենց: Եւ իրօք, նոյն տարին, շինել կու տայ Միջագիւղի փոքրիկ այլ շատ սիրուն ու գեղակերտ Թատրոնը, գործ՝ ճարտարապետ Նեմցէ Պետրոս աղայի : Շէնքին համար Յակոբ պէյ Պալեան 1500 հնչուն ոսկի կը ծախսէ, իսկ ներքին զարդարանքին ու բեմական յարդարանքին ամբողջութիւնը՝ մօտաւորապէս 500 ոսկի՝ Ընկերութիւնը կը հոգայ :

Այդ փոքրիկ սակայն գեղակերտ շէնքին մէջ է որ Մաղաքեան հիմը կը դնէ իր Թատրոնին եւ հոդ է որ կը սկսի ոգի ի բռին նուիրուիլ զուտ հայկական Թատրոնի մը աճման ու բարգաւաճման գործին :

Այդ փոքրիկ շէնքին մէջ է որ Մաղաքեան կը հասցնէ ճշմարիտ տաղանդներ, որոնք յետոյ մեր Թատերական պատմութեան մէջ լուսաշող անուններ պիտի հանդիսանային: Այդ փոքրիկ շէնքին մէջ է որ Մա–

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

★

Բանտապահը ազատ անցք կու տայ : Ա[illegible]աքը կրակ կտրած կը նետուի մէկ կալանաւորէն միւսը : Կ'ուզէ փրկել իր հարսնութիւնը: Վաղը պիտի տանին զանոնք : Հէյ, կ'ուզէ բանտը կրակի տալ : Կ'ուզէ փրկել…: Ախ, վաղը պիտի տանին, վաղը …:

— « Ազատամարտութիւն, ճիշդ սա պատուհանին քով, ամէնքդ պատրաստ սուլիչի ազդանշանին:

— Ոչ, Մկրտիչ, մի փորձեր մեզ ազատել: Մեր կիներն ու մանուկները … Չէ, թերեւս ճիւաղը մեր արեամբը կշտանայ եւ խնայէ անոնց կեանքերուն :

— Ախ, Հայր Սուրբ, գոնէ դուն համոզէ, որ խումբով գամ ձեզ փրկելու :

— Ոչ, զաւակս, ժողովուրդը, Նախ եւ առաջ ժողովուրդը խորհելու է :

Հերոսը կը մեկնի բանտէն: Կատաղութենէն ատամները կը կափկափեն …:

Վարձքդ կատար, Սուրբ Մկրտիչ, մի վրդովիր այդպէս, մի փոփխիր: Այցելութիւնդ զուր չէր: Դուն ազատելու հնարաւորութիւնը մատուցանելով, ազատ մեռնելու լուսապսակը դրիր անոնց գլխին: Վաղն առաւօտ, դէպի Շէյթան Տէրէ, անոնք պիտի երթան Մահ Իմացեալին : Պիտի երթան անմահութեան :

×

— «Բաժակները վեր, խմողաց անուշ : Հա, հա, հայ, հա, հա …:

Մահմուտ Նետիմի ապարանքին մէջ բարոյական սնանկութիւնը համաշխարհային մրցանիշը կոտրելու վրայ է:

— « Բաժակները վեր, Զօհրապ էֆէնտի, խմենք ձեր «պէյլիկին» կենացը : Հա, հա, հա, հա, Էրմէնիստանի կենացը: Հա, հա, հա, հա…: Օն, ոտքի, սանկ փայլուն ճառերէդ մին ըսէ որ, լսեն : Էրմէնիստանի կենացը, հա, հա, հա, հա ..:

Լուռ է Տրիբունը: Ոչ, խօսք չունի ան այս ցած դասակարգի խեղկատակութեան դիմաց: Լուռ է… : Իր դրագէտի հոգին կատաղի կիկլոն մըն է դարձեր :

Այվանին դիմաց, չատրուանն ալ լպիրշ պոռտապարով մը կը քրքջայ …

— « Կարգը ձերն է, Վարդգէս էֆէնտի: Գոնէ դուք բան մը ըսէք: Օն, ձեր հիւրէթին կենացը : Հա, հա, հա, հա…: »

— Վերջին խնդացողը լաւ կը խնդայ », կը մռնչէ յանկարծ բոցադէս առիւծը :

Այսքան միայն: Կը նստի : Աւելին չէր արժեր :

Էհ, ի՞նչ ես դուն, Մահմուտ Նէտիմ, լեռնակուտակ հարստութեանդ մէջ, ի՞նչ ես դուն, եթէ ոչ ողորմելի մուկ մը որ այս շղթայակապ առիւծներուն ասեղուն վրայ խեղկատակ ոստումներ կ'ընէ : Դիւային ճա՞շ, սպանդանոց առաջնորդուողներո՞ւն … : Քեզի չափ Մահմուտ Նետիմ, քեզի չափ խեղճուկրակ ըլլալու էր կարենալ սարքելու համար այս խաղը, սա ընտրանիներուն գլխին :

Ազատութիւն, Էրմէնիստան ,ինչ ծաղրանքի բաներ խսկապէս …: Հիւրիէթն ու վաթանը Թուրանին է վայել միայն, էֆէնտի …:

Էհ, խեղճուկ Մահմուտ, կարենայիր միայն պահիկ մը եւ նայիլ ժամանակին ընդմէջէն: Պահիկ մը միայն կարենայիր ծննդավայրիդ հնամեայ եկեղեցիներուն սրտին նիզակներու պէս խրած սա Մինաբէները դէն շպրտել, որպէսզի բազմահարիւր զանգակները մէկէն քաղաքակրթութեան ոսկի փոշին սփռէին Թագուհի Եդեսիոյ վրայ: Պահիկ մը, միայն պահիկ մը, Թշուառ Մահմուտ, հասկնալու համար թէ Օսմանցիին վսեմափառ Հիւքիւմէթը ինչպէս աստղերը ծուխի մէջ է ծրարեր…: Պահիկ մը միայն, Մահմուտ Նետիմ, որպէսզի խնդալու տեղ կարենայիր լալ այս գիշեր:

«Վերջէն խնդացողը լաւ կը խնդայ»: Դէ վերջ տուր լպիրշ քրքիջներուդ: Վերջ տուր, ճիւաղ, քանի մը ժամ ունին միայն անոնք ապրելու: Հայոց արծիւը կտուրիդ թառած կը սպասէ որ զանոնք ճիրաններէդ թօցնէ: Վերջ տուր, վերջ, Մկրտիչն անհամբերութենէն փոփուր է կտրեր: Վերջ տուր այլեւս: Մի վախնար, անոնք պիտի չհետեւին իրեն: Ոչ, պիտի չուզեն փրկուիլ, ժողովուրդին փրկութեան սիրոյն: Զգէ որ բարձրանան: Շէյթան Տէրէսին հողեվարքի հոնդիւններով կը թնդայ: Երկու օր առաջ խողխողուած երկու հարիւր ընտրանիները այդ անիծեալ ձորին մէջ կը տապլտկին տակաւին: Զգէ որ բարձրանան այս երկուքն ալ, ճիշդ անոնց պէս, կեանքի բաց դուռը մերժելով, սրբազնասուրբ Մկրտիչին ձեռքով Սրբութեան լուսապսակն ընդունելու համար: Զգէ, ձգէ, վաղն առաւօտ, նոյն անիծեալ ձորին մէջ, անոնք ալ պիտի տապլտկին: Զգէ այլեւս, հերիք քրքջաս, ողորմելի հոպիտ: Երկրպագէ Հայոց սուրբերուն առջեւ:

—« Վերջէն խնդացողը լաւ կը խնդայ»: Եւ դուք անպատճառ պիտի տեսնէք այդ: Զգէ:

×

Շէյթան Տէրէսիին մէջ օրերով հոգեվարքի հոնդիւնները երկինքը կը բզքտեն:

— Հէյ, Շէյթան, գետնին եօթներորդ յատակէն դուրս ելիր նայինք: Այս կալուածը գրաւուած է այլեւս քու ձեռքէդ: Դուրս ելիր, ես « ՀԱՅ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒՆ ՁՈՐԸ » կը մկրտեմ զայն:

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱ

(2)

(Շար.)

ղաքեանի մօղական մականին շնորհիւ հայ թատերական արուեստի քուրմեր իրենց փառքը կերտեցին :

Մաղաքեան Թատրոնին կազմն էր. — Պետրոս Ադամեան, Սիսակ, Մնակեան, Թրեանց, Սիրանոյշ, Հրաչեայ, Աստղիկ եւ ուրիշներ : Այսքան փայլուն համախմբում արեւմտահայ ոչ մէկ բեմ ունեցած է : Պետրոս Մաղաքեան խումբին վարիչն ու դերուսոյցն էր :

Դժբախտաբար դժնդակ պարագաներ պատճառ եղած են որ շուտ մարի Թատերական այս մեծ եռանդը որ այնքան փառահեղ շրջանի մը ծնունդ տուած էր : Այդ ցաւալի դէպքերը պատճառ եղած են նոյնպէս որ Մաղաքեան ընկճուի յուսահատութեան տակ եւ չկարենայ յաղթել դժուարութեանց : Պատճառն այն է որ Պետրոս Մաղաքեան բոլորովին արուեստի մարդ էր :

Ծնած է 1826ին, Կ. Պոլիս :

Միջագիւղի Թատրոնին արժէքն ու փայլը աւելցնող այս պարզուկ կօշկակարը, որ օրն ի բուն իր խանութին մէջ աշխատելէ վերջ գիշերներն ալ անքուն կը մնար, իր անդուլ ջանքերով հրահրած է Թատերասէրներու խանդն ու եռանդը : Ինչպէս արեւմտահայ Թատրոնի ուրիշ մէկ կազմակերպութիւնը՝ Արեւելեան Թատրոնը սկսած է Մաղաքեանով, նոյնպէս ալ Միջագիւղինը՝ Մաղաքեան Թատրոնը եղած է իր անսպառ ջանքերուն արդիւնքը :

Պետրոս Մաղաքեան եղած է անխոնջ աշխատող մը, ազնիւ հոգի, քաջավարժ դերուսոյց եւ ամէն բանէ աւելի ճշմարիտ արուեստագէտ մը : Իբրեւ դերասան քիչ Թուով դերեր ստանձնած է եւ սակայն անոնց ներկայացման մէջ դրած է չափաւոր եւ խոհուն արուեստ մը : Ընդհանրապէս մեծ յաջողութիւն գտած է հակառակորդի դերերուն մէջ որոնցմէ կարելի է յիշատակել՝ Տանկլարի (Մօնթէ Քրիսթօ) Մօրիս տը Շըրվիլէի (Տան պատիւը) Տակոպէօի (Թափառական Հրեայ) դերերը : Այս վերջին դերին մէջ ունեցած է մեծ յաջողութիւն բայց եւ այնպէս իր գեղեցկագոյն դերը մնացած է Վիքթոռ Հիւկոյի «Արքայն կը զբօսնու»ի մէջ Թրիպուլէն :

Մաղաքեան չափէն աւելի հաւատացեալ, բարի ու առաքինի անձնաւորութիւն մըն էր : Եղած է սիրալիր ամէնքին հետ՝ միայն մէկ բացառութեամբ, — մինչեւ իր մահը անհաշտ Թշնամի մը մնաց արեւմտահայ Թատրոնի ուրիշ մէկ գործիչին՝ Յակոբ Վարդովեանի, որուն գործունէութեան դէպի Թրքապատում Թեքումին դէմ պայքարած է չարունակ : Տիրապետելով հանդերձ Թուրքերէն լեզուին, Մաղաքեան իր բովանդակ Թատերական կեանքին մէջ մէկ անգամ իսկ բեմ չէ ելած Թուրքերէն լեզուով խաղալու համար :

Ընտանեկան ծանր բեռը, օրն ի բուն իր հնակարկատի կրպակին մէջ չարաչար աշխատանքը, գիշերները հայ Թատրոնին համար վատնած իր խանդն ու եռանդը չուտով կը խախտեն բազմարդիւն դերուսոյցին առողջութիւնը եւ 1892ին, չարաբաստիկ օր մը յանկարծամահ կ'ըլլայ :

Իր ձեռնասունը՝ դերասանուհի Հրաչեան, որ բեմական իր առաջին քայլերը առած է Մաղաքեանի ղեկավարութեան տակ, Պետրոս Ադամեանի հետ, այդ Թուականին Կովկասէն կը վերադառնայ Պոլիս եւ իմանալով որ իր ընկերը Պետրոս Ադամեան անողոք հիւանդութեամբ մը տագնապալի օրեր կ'անցրնէր Պոլսոյ ռուսական հիւանդանոցին մէջ, կը դիմէ վարպետին՝ Մաղաքեանին, եւ կը խնդրէ որ իր մասնակցութեամբ ներկայացում մը սարքուի ի նպաստ Ադամեանին :

Պետրոս Մաղաքեան կը համաձայնի : Հրաչեայի հետ համախորհուրդ խաղին ընտրութիւնը կ'ընեն եւ Թուականը կ'որոշեն, սակայն առաջին փորձերէն վերջ ծերունի ուսուցիչը կաթուածահար կը մեռնի :

Հրաչեայ յուսաբեկ կը դիմէ Ադամեանին եւ կը պատմէ իրենց ձեռնարկին անակնկալ ձախողանքը :

Վեհոգին Ադամեան, ի լուր իր վարպետին մահուան, դառնօրէն կ'արտասուէ եւ արդէն ծանօթ ըլլալով իր երբեմնի դերուսոյցին նիւթական ոչ-նախանձելի վիճակին, իր բարձին տակէն ոսկի մը կը հանէ եւ կը յանձնէ Հրաչեային : Իր վիրաւոր հագագէն դուրս կը Թռին հետեւեալ խօսքերը :

— Հրաչեայ, վարպետին դիակը անԹաղ Թող չմնայ ...

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՋՐՈՅՑ ԿԱՐՄԻՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

★

— Ո՞ւր մնացիր, ընկեր Փոթորիկ, քեզ տեսնողը ի՞նչ կ'ըլլայ ...

— Բոլշեւիկ, եթէ խելք ունի ...

— Կը սխալիս. մարդ, նախ իր խելքը կը Թողնէ, յետոյ բոլշեւիկ կ'ըլլայ : Բայց եկուր այդ վէճը ուրիշ օրուան մը ձգենք. խնդրանք մը ունիմ. կրնա՞ս Երեւանի համար վիզա մը ճարել ...

— Ո՞ւմ համար. յոյս ունեմ ճամբորդը դուն չես :

— Աստուած չընէ. ուրիշի մը համար է :

— Ո՞վ է. ի՞նչ մարդ է ...

— Շնորհքով մարդ է ...

— Դու նրան լաւ ճանաչո՞ւմ ես :

— Շատ լաւ ...

— Վատ լուր տուեցիր, էլի. դա նշանակում է քո կուսից է ...

— Ոչ, չէզոք է ...

— Լսիր, մի չէզոք որ մօտից ճանաչում է մի Դաշնակի, դադարում է չէզոք լինելուց : Դաշնակը սոխ է. տանձը որ նրա մօտ դնես մի շաբաթ, կը լինի սոխ : Էլ հոտից չես կարող ազատուել ... Ոչ, ես չեմ կարող վիզա վերցնել :

— Բայց ձեր Թերթին բաժանորդ է եւ ամէն տարի ներկայ է նոյեմբեր 29ի տարեդարձին :

— Էդպէս ասա, էլի. դա նշանակում է որ մի գիտակից հայրենասէր է եւ չի ազդուել քո քարոզներից. եկեղեցի գնո՞ւմ է :

— Այո, կարծեմ Թաղական է եւ «չէն եւ պայծառ մնաք»ի գանձանակին գլուխը նստած կ'ըլլայ ամէն կիրակի ...

— Ցաւում եմ, վիզա չի կարող ստանալ. իր ընտանիքում Դաշնակներ կա՞ն ...

— Կինը Հնչակեանի մը քոյրն է :

— Դա շատ լաւ լուր է. իր շրջանակին մէջ, Դաշնակնե՞ր ...

— Կարծեմ իր դրացիներէն մէկը Դաշնակցականի մը Թոռն է ...

— Ափսոս. ասա իրան որ հրաժարուէ Երեւան երԹալու մտքից եւ գնայ Լիբանան, ուր Դաշնակները վխտում են մեղուների նման. փող ունի՞ ...

— Այո, շատ. իր բերնէն լսած եմ որ կրնայ հինգ հարիւր հազարնոց չէք մը ստորագրել ...

— Ինչ ես ասում. չի՞ կարելի մի գրոյց ունենալ իրան հետ ...

— Այո, այս իրիկուն, հետս ակումբ եկուր, հոն կ'ըլլայ ...

— Ո՞ր ակումբը ...

— Մեր ակումբը :

— Ձեր ակո՞ւմբն է յաճախում. քիչ առաջ ասում էիր Թէ չէզոք է : Շատ եմ ցաւում, էդ մարդը Երեւանը իր երազումն էլ չի տեսնելու : Բայց, սպասիր : Ասում ես շատ փող ունի ...

— Այո, հինգ հարիւր հազար :

— Լաւ, ես կ'աշխատեմ իր վիզան վերցնել, պայմանաւ որ ...

— Ի՞նչ ...

— Պայմանաւ որ Սովետական Բանկի վրայ մի չէք վերցնի. էդ դրամը իրան կը յանձնուի Երեւանում ...

— Վստա՞հ ես ...

— Այո, Լենինի անունից երդում եմ տալիս ...

— Քու կարծիքովդ, քանի՞ օր Հայաստան կը մնայ :

— Դա կախուած է իր վարմունքից ...

— ԵԹէ այդ վարմունքէն գոհ չմնան, հինգ հարիւր հազա՞րը ինչ կ'ըլլայ ...

— Երեւանում էդ գումարով ՍԹալինի համար արձան կը կանգնեն ...

— Լաւ, իրեն ըսեմ, բայց, սա հասցէդ տուր որ իր բերնէն Թափելիք հայհոյանքները նամակով մը քեզի հասցնեմ. երԹաս բարով, ընկեր Փոթորիկ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՑՈՒՇԵՐ
ԲՐԻԹԱՆԻՈՅ ԿՌՈՒԻՆԵՐԷՆ

★

1920 Մայիսին յունական բանակը դեռ մտած չէր Մեծ Նոր Գիւղ : Քէմալական-ները մեծ գործունէութեան մէջ էին : Անոնք պաշարեցին Փերեխանեաններու տունը ուր կը գտնուէին երկու քաջեր Քարտան Գրիգորը եւ Քարտան Կաղ Վաղինը :

Թէեւ կորովի դիմադրութիւն մը կրցան ընել այս երկու կորիճները, սակայն շուտով սպառեցան իրենց գնդակները : Գիւղին երիտասարդութիւնը օգնութեան հասաւ անոնց : Ցարձակում կրելով նաեւ գերեզմանոցին կողմէ, պարտուեցան Քէմալականները : Ջմարսելով այս պարտութիւնը, քէմալականները սկսան ձերբակալել ով որ կը գտնէին, ինչպէս Գրիգոր Ասլանեան, Արշաւիր Ակոնաեան եւ Պէյնիցի Տաճատ :

Այդ միջոցին ահա երեւան կուգայ յանդուգն Հայուհի մը՝ Աղանի ՓորԹուգալեան, որ գայմագամին ձիուն սանձէն բռնելով կ'ըսէ — «Կամ զինուորդ քաշելով կը հեռանաս ասկէ, եւ կամ խնդիրը ուրիշ ձեւ կ'առնէ եւ ղեկավարը ես պիտի ըլլամ» : Գայմագամը կը քաշէ իր զօրքը, միասին տանելով երեք տղաքը (վերջը ազատ արձակուեցան) :

Իրենց զէնքերով քէմալականներու միացան Կաղ Վաղին եւ Հայկ Քորաճայեան որոնք տասը օր գործակցելէ եւ գաղտնիքները հասկնալէ ետք, Պոլիս փախան : Ջէնկիլէրցի Գրիգոր (Տիւըլի) եւ Մեծ Նոր Գիւղացի Խօյէօյեան Յովհաննէս մէջտեղէն վերցուցին Ուրակեցի հրէշը, որ 1915-ին սպաննած էր մէկ Ջէնկիլէրցի եւ երկու Մեծ Նոր Գիւղացիներ :

Այս միջոցին քէմալականները կը սպաննէին իրենց ձեռքը անցածը, սարսափի մԹնոլորտ մը ստեղծելով : Տաւուտ Ջաւուշի հրամանատարութեամբ, անոնք կը պաշարեն յունական Տէրուէնդ կոչուած գիւղը : Հրահանգ ստացած ըլլալով անոնց օգնութեան փուԹալ, Գրիգորի ղեկավարութեամբ ճամբայ ելանք : Պոյալըճա Թուրք գիւղը չհասած տասնըհինգ հոգինոց խումբի մը հանդիպեցանք : Պաշարեցինք եւ ազդարարեցինք որ յանձնուին : Փոխադարձ կրակեցինք : Ընկերներս հետապնդ լքեցին ու փախան : Ի վերջոյ գնդակներս սպառելով ես ալ փախչիլ սկսայ : Մենք զոհ չտուինք, բայց Թուրքերէն երկու հոգի մեռան : Ստուգեցինք որ մեզի դէմ կռուողները Տաւուտ Ջաւուշը, Օրխան Կազին, Ալի եւ Իբրայ պէյերն էին : Մինչեւ մեր Տէրուէնդ հասնիլը, գիւղը արդէն կրակի տրուած էր, եւ բազմաԹիւ մեռեալներ կային :

Վերադարձանք Ջախուրլու : Ճամբան երկու Թուրք պահակներ գերի բռնեցինք : Բայց գիւղին Թուրքերը միացած քէմալականներուն հետ մեր ճամբան կտրեցին : Առտուան դէմ քէմալականները վերջին յարձակում մըն ալ փորձեցին, եւ փախան, իրենց ճամբուն վրայ կրակի տալով Քէրէմէթ հայ գիւղը : Մենք Ջախուրլու հասնելով, մեր ձեռքը ինկած գերիները յանձնեցինք Յոյներուն : Երբ մեզմէ մէկը գերի ինկար Թուրքերը չարչարելով կը մեռցնէին : Նիկիոյ լճին հիւսիսը գտնուող հայ եւ յոյն գիւղերը կրակի կու տային Թուրքերը :

Մեր վերադարձին դեռ Սուճախ չհասած, իմացանք որ քէմալականները յարձակում գործած են Ջէնկիլէրի վրայ : Ջէնկիլէրցի Հմայեակ եւ Մեսրոպ, Մեծ Նոր Գիւղացի Յովհաննէս Տողրամաճեան եւ տղերս զրոյը յառաջանալով հասանք գոյդ աղբիւրի մօտ : Մացառներուն մէջ մարդ նշմարելով, Հմայեակ ձիէն ցատկեց եւ կրակեց : Ես ձիս Յոյնի մը տալով, ընկերներուս օգնութեան փութացի : Սակայն պաշարուած էինք : Մէկ միջոց կար, ձորը ցատկել : Յոյնէն ետ ուզեցի ձիս, սակայն լքած էր վախէն : Մեծ ցաւ պատճառեց ձիուս կորուստը, որովհետեւ ընտիր եւ մարզուած կենդանի մըն էր : Ճամբուն վրայ ցաւով տեսայ ընկերներուս դիակները : Այդ պահուն Եալովայէն հասաւ յունական զօրքը : Անցանք հակայարձակման : Սուճախի կամուրջին տակ պահուած Թուրքերը փախան : Մտանք Սուճախ Յոյներուն հետ եւ կրակի տուինք գիւղը : Ընկերներս փախուստի ճամբայ չունենալով, ժայռէն վար նետուեցան : Յովհաննէս ծանրապէս վիրաւորուելով, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց : Շնորհիւ Ջէնկիլէրցի Հմայեակի քաջագործութեան, ազատուեցանք պաշարումէն : Ես հասայ գիւղ նոր ճերմակ ձիով մը :

Ճիհան գիւղի մէջ էր որ զոհ տուինք Լեւոն Տէօէնտէեան, Մեծ Նոր Գիւղի պարծանքը :

Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Նախ սարսափեցայ, բայց Էրիքի ներկայութիւնը սիրտ կուտար ինծի : Մէկ ամիս վերջը երկրորդ նամակ մը ստացայ :

— « Ձեզ մոռցած : Ծրագիրս կը կազմեմ : Պիտի մեռնիք : Ինչո՞ւ չհնազանդեցաք ինծի » :

— Ձեր ամուսինը տեղեկութիւն ունի՞ այս սպառնալիքներէն :

Տիկին Լէյտներ յամրաբար պատասխանեց .

— Գիտէ որ կեանքս վտանգի տակ է : Երբ երկրորդ նամակը ստացայ, երկուքը միասին ցոյց տուի իրեն : Կ'ենԹադրէր Թէ անձնօտի կատակ մըն է : Նոյնպէս մտածեց Թէ խաչագող մը կը փորձէ ահաբեկել զիս, այնպէս հաւատացնելով Թէ առաջին ամուսինս միշտ ողջ է :

Պզտիկ դադարէ մը վերջ, չարունակեց .

— Երկրորդ նամակը առնելէս քանի մը օր վերջ, քիչ մնաց որ չնչահեղձ մեռնէինք : Մէկը մեր յարկաբաժինը մտաւ երբ քնացած էինք եւ կազին ծորակը բացաւ : Բարեբախտաբար ժամանակին արԹնցայ եւ ազդուեցայ անսովոր հոտէն : Այլեւս անկարող՝ լռելու, Էրիքին պատմեցի տարիներէ ի վեր կրած հալածանքներս եւ ուելցուցի Թէ այդ խենԹը խսկապէս կ'ուզէր սպաննել զիս : Առաջին անգամ ըլլալով այն տպաւորութիւնը կրեցի Թէ Ֆրետերիք կ'ուզէր չարիք հասցնել ինծի : Իր քնքոյշ ձեւերուն տակ, վայրենութեան խորք մը կը տեսնէի :

Էրիք խնդիրը ինծի չափ եղերական չգտաւ : Կ'ուզէր ոստիկանութեան դիմել : Բացարձակապէս ընդդիմացայ : Ի վերջոյ համաձայնեցանք որ իրեն ընկերանամ այստեղ : Եւ աւելի խոհեմութիւն սեպեց ինծի համար որ Լոնտոն կամ Փարիզ մընամ, փոխանակ ամառը Ամերիկա անցընելու :

« Մեր ծրագիրը գործադրեցինք եւ ամէն բան լաւ կ'ընԹանար : Ինքզինքս բոլորովին ապահով կը զգայի ապագային համար : Վերջապէս երկրագունդին կէսը կը բաժնէր մեզ իմ Թշնամիներէն :

Եւ ահա, մօտ երեք շաբաԹ առաջ նամակ մը ստացայ Իրաքի դրոշմով :

Ինծի երկարեց երրորդ նամակ մը .—

— Կարծեցիք Թէ ազատա՞ծ էք ձեռքէս : Կը սխալիք : Թոյլ պիտի չտամ որ ապրիք անհաւատարիմ մնալով իմ յիշատակիս : Ուղղած ազդարարութիւններս բաւական չե՞ն : Մահը կը մօտենայ քայլ առ քայլ » :

Եւ ահա Թէ ինչ գտայ այս սեղանին վրայ, մէկ շաբաԹ առաջ : Այս նամակը նոյնիսկ ԹղԹատարով ալ չէր յանձնուած ինծի :

Ձեռքէն առի Թուղթի կտոր մը : Մէկ պարբերութիւն խազխզուած էր մէջտեղէն . — «Եկայ» :

Շեշտակի երեսս նայեցաւ :

Այս անգամ կարծեմ հասկցաք : Ֆրետերիքն ըլլայ Թէ պզտիկ Ուիլեըմը ..., ապահովաբար պիտի սպաննէ զիս : Ձայնը կը դողար : Թեւը բռնեցի :

— Հոդ մի ընէք, ըսի, զէնքը մխիԹարելու համար, քաջ եղէք : Մենք պիտի հսկենք ձեր վրայ : Սրուակ մը աղի լուծոյթ ունի՞ք :

Զարդասեղանը ցոյց տուաւ, եւ բաւական մը տուի իրեն :

— Հիմա լաւ էք, ըսի, երբ տեսայ որ այտերը գունաւորուեցան :

— Այո, հիմա լաւ կը զգամ : Բայց, Օրիորդ, հիմա կը հասկնա՞ք ահուդողիս պատճառը : Երբ տեսայ այն մարդը որ պատուհանէն ներս կը նայէր, մտածեցի Թէ ան է : Նոյնիսկ ձեզմէ կասկածեցայ ձեր հասած օրը : Կարծեցի Թէ կնոջ կերպարանքով ծպտուած այր մարդ մըն էք :

— Ինչ երեւակայութիւն ...

— Անշուշտ, անհեԹեԹ բան էր, բայց կրնայիք իր մեղսակիցն ըլլալ եւ ոչ Թէ ճշմարիտ հիւանդապահուհի մը :

— Այս անգամ, կը զգուշանք ...

— Թերեւս, վասն զի խելքս գլուխս չէ :

(Շար.)

թէ խաղաղութեան տանն Եւկոսլաւիա կրնայ պէտք չունենալ Թրիէսթէի նաւահանգստին, քանի որ իր ձեռքն է Ֆիումէն, «Բայց պատերազմի պարագային բացարձակապէս անհրաժեշտ է : Խաղաղութեան փարելով հանդերձ, պէտք է պատերազմն ալ նախատեսել : Պատերազմի մը պարագային Իտալիա թոյլ պիտի չտայ որ դինամիթերք եւ պաշար փոխադրուի այդ ճամբով » :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ ԱՌԱՆՑ ՄԱՔՍԻ

Ինչպէս գրած էինք արդէն, Ֆրանսան ալ ստորագրած է այն պայմանագիրը որով մաքսային ամէն տուրքէ ազատ կը ձգուին գիրքերու, հանդէսներու, կրթական եւ գիտական առարկաներու, մէկ խօսքով մշակոյթի վերաբերեալ նիւթերը :

Այս պայմանագիրը առաջին անգամ ստորագրած էին 32 երկիրներ, 1950 Նոյեմբերին, Իւնէսքոյի առաջարկութեամբ : Պայմանագիրը, որ արդէն կը գործադրուի 15 երկիրներու մէջ, մօտերս պիտի վաւերացուի Ֆրանսայի խորհրդարանին կողմէ : Այս առթիւ օրինագիծ մը յանձնուած է Ազգ. Ժողովին :

Բայց, ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, կառավարութիւնը որոշած է գործադրել պայմանագրին մաքսային տրամադրութիւնները, առանց սպասելու խորհրդարանին վաւերացման : Պաշտօնաթերթը Հոկտ. 30ին հրատարակեց պայմանագրին ամբողջական պատճէնը, ինչպէս եւ անոր առժամեայ գործադրութեան հրամանագիրը : Նախարարական որոշմնագիրներ պիտի ճշդեն կրթական եւ մշակութային իրերը առանց մաքսի հանելու պայմանները :

Ներածման բոլոր տուրքերէն ազատ են, — գիրքերը, թերթերը եւ պարբերականները, պատի ազդերը (աֆիշ), աշխարհագրական քարտէսները եւ նախատիպարները (մաքէթ), նկարները, գծագրութիւնները, վիմագրութիւնները, արձանները, թանգարանի վերաբերեալ բոլոր հաւաքածոները, գիտական գործիքները :

Պայմանագիրը նախատեսած է նաեւ երգապնակները եւ շարժանկարները, պայմանաւ որ դաստիարակչական եւ գիտական հանգամանք ունենան եւ ներածուին նոյն հանգամանքն ունեցող հանրային կամ անհատական կազմակերպութեանց կողմէ, ներածող երկրին ձեռնհաս իշխանութեանց հաւանութեամբ :

Մ. Նահանգները ցարդ չեն ստորագրած այս պայմանագիրը, հակառակ անոր որ ուաջարկուած էր հաւանութիւն յայտնել կարգ մը վերապահումներով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԷԼԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ մրցանակն ալ բաշխուեցաւ : 1953ի մրցանակը տրուեցաւ ամերիկացի զոր. Մարշըլի, իսկ 1952ի մրցանակը Ալզասցի ծանօթ բժ. Ալպերթ Շւայցըրի, որ միեւնոյն ատեն աստուածաբան է, բանասէր եւ համբաւ կը վայելէ իբրեւ «բորոտներուն առաքեալը» : Զոր. Մարշըլ, որ նախապէս վարած էր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը, նշանաւոր հանդիսացաւ համանուն ծրագրով, օգնութեան հասնելու համար Եւրոպայի :

ԱՃԵՑԷՔ ԵՒ ԲԱԶՄԱՑԷՔ.— Արեւմտեան Գերմանիոյ ընտանիքներու նախարարը կը յանձնարարէ աւելցնել ծնունդները, «որպէսզի կարենանք պահել մեր ժողովուրդին կենսական ուժը այրեւելեան Եւրոպայի կենսաբանական ուժերուն հանդէպ» : Այս առթիւ նախարարը կը բացատրէ.— «Այդ ուժերը արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդներուն կուտան բնական ուժականութիւն մը որ կը մղէ դէպի ծաւալում եւ որ ի վերջոյ պիտի ճնշէ Արեւելքի գերման տարածութեան վրայ : Զենք կրնար հոն մնալ, ոչ ալ վերագրաւել այդ երկրամասերը եթէ երիտասարդ ժողովուրդ մը չգտնանք նորէն : Եթէ արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները չվերագտնեն իրենց կենսական ուժը արեւելեան յորձանքը պիտի ողողէ Եւրոպայի այն երկիրները ուր տակաւին կը տիրէ արեւմտեան ազատ մշակոյթը : Եւրոպական բոլոր ժողովուրդներուն համար պարտականութիւն մըն է ժողովուրդի աճման քաղաքականութիւն մը վարել» : Նախարարը յետոյ իբրեւ օրինակ յիշելով Ֆրանսան, կ'ըսէ թէ իրենք ալ մասնաւոր ծրագիր մը յօրինած են որուն համաձայն ամէն գերման ընտանիք ամսական 20 մարք (1700 ֆրանք) պիտի ստանայ իւրաքանչիւր զաւկի համար, սկսելով երրորդ զաւկէն :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին : ՍԱՔՌԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին :

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ :

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժերու : Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով : Կենդանի պատկեր : Մուտքը ազատ է :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ :

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Պատուոյ նախագահութեամբ նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի էՏ. ՏԷՓՐԷՕՅԻ : Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ :

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ :

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարական ընկերներ : Բեմավար Պ. Անդրանիկ :

ԳԵՂԱՐ. ԲԱԺԻՆ.— Օր. Օր. Տէր Թումայեան, Քէօսէեան, Դաշնակեան, Պ. Պ. Գարակէօզեան, Պօղոսեան (երգ) :

Օր. Օր. Շահինեան, Սարգիսեան, Պ.Պ. Անդրանիկ, Ե. Սերոբեան, դերասան Միսիրեան (արտասանութիւն) :

Նոր Սեբաստիոյ երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Ս. Յովհաննէսեանի, տարազային պարեր, Պանեէօ Քաշանի Նոր Սեբաստիոյ պարախումբին կողմէ :

Նուագախումբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ, արեւելեան նուագ.— Սէյրան : Պիւֆէ մատչելի գիներով :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

7 Նոյեմբերին :

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին :

Պ. Բարթամ Պասմաճեան եւ զաւակները՝ Եդուարդ եւ Իրիս, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսեան, Օր. Արփինէ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Օր. Սիրանուշ Պասմաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին տոքթ. Արթօ Արգարեան եւ զաւակները, Օր. Աղաւնի Արգարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէյիրմէնճեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արմէն Սէտէֆ եւ զաւակը (Պոլիս), ինչպէս եւ Մահրամաճեան, Թէրլէմէզեան, Սէտէֆեան, Լերթողեան, Տիփիսի, Թաշճիդեան (Ամերիկա) եւ Սարաճեան ընտանիքները սրտի անհուն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՀԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սարգիսեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 31ին իր բնակարանին մէջ, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, չորեքշաբթի, 4 Նոյեմբեր, ժամը 2.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քաշանի գերեզմանատունը ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկեր Բարթամ Պասմաճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Հրաչ Սարգիսեանի եւ բոլոր պարագաներուն, այս դառն կորուստին առթիւ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24ի գիշերը : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանին վերաբացումը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ) :

Կը խօսի ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE d'IENA, 10, Ave d'Iéna
Երկուշաբթի 9 Նոյեմբեր ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

Միջին Արեւելքէն վերադառնալով կը ներկայացնէ իր

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Թատերգութիւնը (3 արար), մասնակցութեամբ՝ մուտքի կարգով Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, ՏԻԿԻՆ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆԻ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ :

Բեմադրութիւն հետեւողութեամբ Պէյրութի ներկայացման ղեկավար Պ. ԱՇՈՏ ՄԱՍԱԹԵԱՆԻ :

Մուտքի տոմսերը 200 ֆրանքէն սկսեալ : Դիմել գրատուն Հ. Բալուեանի՝ 43 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9) : Հեռ. ՓՐՕ25-46

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.Լիոն Տեսին մասնաճիւղի :

Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան 3, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Հայկական ժողովրդական եւ գեղջկական երգեր, արտասանութիւններ եւ շատ մը հաճելի անակնկալներ : Ընտիր նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՌԻԹՄ ԺԱԶԻ : Ճոխ պիւֆէ, զանազան ըմպելիներ, մատչելի գիներով : Մուտք 150 ֆր. :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

FERNAND NAVARRA
L'EXPEDITION au MONT ARARAT
Aperçus historiques et géographiques
de René Rougerie
avec 25 photos et 2 plans hors texte

Լիակատար նկարագրութիւն Արարատի վերելքին, զոր կատարեցին 1952ին, Navarra, de Riquer եւ ընկերները, Նոյեան Տապանը գտնելու համար :

Գին 690 ֆր., առաքման ծախքով՝ 760 ֆրանք : Դիմել՝

LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
51, Rue Mr. le Prince, Paris (6e)
Chèque Postal : Paris 1278 - 35

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Tél. PRO. 25 - 46 R.C.No. 46325

Գրատունս ստացած է հետեւեալ նորութիւնները .—

Ճամբուս վրայ, Մալխասի 2000 ֆր. Կէօթէ, նորավէպեր, Արտ. Արեղեանի, 1200 ֆրանք : Մանկապատում, Եղ. Տարոնեանի 500 ֆրանք : Ընտանիքին Գիրքը, երապահան եւայլն, 1000 ֆրանք : Կեանքի եւ Մահուան երգեր, Մ. Զարիֆեանի 250 ֆրանք : Թեւածող Մտքեր, Լուսիկի 600 :

ԾԱՆՕԹ.— Լոյս տեսաւ գրատանս ընդարձակ գրացուցակը, 144 էջ, որ կը պարունակէ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ճոխ մթերք մը :

Փափաքողին հատ մը ձրի կը ղրկենք :

ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐ

Պոլսէն նոր ստացած ենք արեւելեան, Յունաստանէն՝ յունական եւ ուրիշ վայրերէ հայկական երգապնակներ (տիսք) :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռւս. Միութեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան (Քառէ) :

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ Ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութեան վարչութեան եւ հիմնադիրներու ժողովը այսօր (Գշ.) ժամը 21ին, իր հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը, 5 ռիւ Պօնըֆուա : Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԸ տեղի կ'ունենայ առժամաբար Քաֆէ Քառէի վերնայարկը, այս չորեքշաբթի ժամը 21ին : Կը խօսի Պ. Մալոյեան :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան : Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի մասնաճիւղերուն կողմէ :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ԿԱԼՄԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ :

Առնուվիլի կայարանին դիմաց :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

13րդ տարի, խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 152-4 (Օգոստոս - Հոկտեմբեր), 40 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ. — Ա. Տիմա որդի եւ իր առողջութիւնը (Խմբ.) —Ծաղկախտը Հայաստանի մէջ (Տոքթ. Ալէքսանեան).— Ապուխտին չափանը (Յ. Իշխանեան).— Զուկ կերէք (Տոքթ. Ֆաբէզ).— Լէօքէմիա կամ «արեան քանսէր» (Տոքթ. Սերոբեան).— Բուսական կարագ (Տոքթ. Աշճեան).— Փոխանցիկ հիւանդութիւնները (Տոքթ. Ալթունեան).— Երբ խայթէ օձը, մեղուն կամ ... (Տոքթ. Լըմէռ).— Փորին մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Հուզէլ).— Բուսական դեղեր (Տոքթ. Գալուստեան). — Առտուան նախաճաշը (Տոքթ. Պլոնտէլ) :

Տարեկան բաժնեգինը 800, արտասահման 1000 ֆրանք :

Դիմել «Հայ - Բոյժ»ի վարչութեան,

32, Rue de Trévise, Paris

ԾԱԽՈՒ Է

Պարապ տուն մը Լը Ռէնսի-Վիլմոմպլի մէջ : Ունի հինգ սենեակ, խոհանոց, մեծ պատշգամ մը, բաղնիք, կեդր. ջեռուցում, մառան, պարտէզ, պտղատու ծառերով : Ամէն դիւրութիւն երթեւեկի, մօտ ըլլալով թէ հանրակառքին եւ թէ շոգեկառքին :

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 փր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 փր. * Հատը 10 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 4 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7210 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2621

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Երկու բացառիկ դատավարութիւններ կը հաստատեն թէ ինչպէս լուրջ հանգամանք ունին Թուրքիոյ վերջին խմորում-ները :

Առաջինը 167 համալսարաններու դէմ բացուած դատն է, որ աղմկալի տեսարաններէ ետք վերածուեցաւ դոնփակի (20 Հոկտեմբեր) :

Այս մասին պատրաստուած ամբաստանագիրը, 112 էջ, կը ներկայացնէ իւրաքանչիւրին ընկերային հանգամանքը : Միեւնոյն ատեն կը յիշէ արտասահմանի հետ եղած կապերը, սկսելով Մոսկուայէն :

Ամբաստանեալներուն մէջ կան կիներ ալ որոնք որոշ դեր կատարած են, բոլշեւիկեան ցանցի մը հաստատման համար :

Այս առթիւ մանաւորապէս կը յիշուին Փարիզի մէջ կատարուած աշխատանք-ները :

Ինչպէս թրքական ամէն ամբաստանագիր, անշուշտ այս պաշտօնագիրն ալ յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ :

Եւ արդէն, առաջին օրէն իսկ, ամբաստանեալները բողոքեցին իրենց կրած չարչարանքներուն դէմ :

Իսկ հիմա որ դատավարութիւնը գաղտնի պիտի կատարուի, արտաքին աշխարհը շատ բան պիտի չգիտնայ ամբողջ անցուդարձէն :

Երկրորդը «Միլլէթ» կուսակցութեան դէմ բացուած դատն է, Անգարայի մէջ : (Առաջինը տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ մէջ) :

Այս անգամ ալ բուռն տեսարաններ պարզուեցան :

Ամբաստանեալները ուժգնօրէն կը բողոքեն իրենց մասին եղած մեղադրանքներուն դէմ : Իրենց պաշտպան փաստաբաններէն կին մը բոլշեւիկեան մեթոտներու նմանցուց դատավարութիւնը : Ուրիշներ ուղղակի ապարէզ կարդացին դատաւորներուն :

Այն աստիճան որ, դատավարութեան երկրորդ օրը, Հոկտ. 22ին, դատարանը դուրս հանեց երկու ամբաստանեալներ :

Երկուքն ալ կը պնդէին թէ ամբաստանագիրը հիմնուած է անհիմն մեղադրանքներու վրայ, թէ ատենագրութիւնները սխալ բռնած են եւն. :

Այս դիտողութեան վրայ, դատարանին նախագահն ալ հրաժարեցաւ, եւ այժմ ամէն բան պիտի վերակազմուի :

Մինչ այս մինչ այն, հետզհետէ կը սաստկանայ կուսակցական պայքարը, որ մեղմացած էր առժամապէս :

Դեմոկրատ իշխանութիւնը նորէն կը չաչեցնէ մտրակը : Իր վարիչները պտոյտներ կը կատարեն քաղաքէ քաղաք, շանթեր տեղալով «Հալք»ի դէմ, որ սկսած է խլրտիլ, ի նախատեսութիւն նոր ընտրութեանց :

Կարելի է գաղափար մը կազմել մթնոլորտին թանձրացման մասին, կարդալով Ատնան Մէնտերէսի վերջին ճառը, (Ատանա, 24 Հոկտ.) :

Քանի մը հատուածներ .

— « Ափ մը անկուշտ – անյագ մարդիկ իրձիգութիւն կ'ընեն երկրին մէկ ծայրէն միւսը շրջելով եւ հայրենիքին շահերը ոտքի տակ առնելով : Ձեր եւ արար աշխարհի առջեւ կը յայտարարեմ թէ Հալքի մարդոց քարոզութիւնը այնքան գռեհիկ եւ ստորին է որ, Մոսկուայի անթելին անգամ ողորմիս կը հանէ » :

Դեռ աւելի յառաջ երթալով, Թուրքիոյ վարչապետը «ստախօս եւ դաւաճան» կ'անուանէր ընդդիմադիրները, եւ կը թելադրէր «թքնել անոնց երեսը» :

Ըսէ՞նք թէ ընդդիմադիրներուն գլուխը կը գտնուի Լօզանի «հերոս»ը, Իսմէթ Ինէօնիւ :

Տարակոյս չկայ թէ աւելի թունաւոր սլաքներ պիտի արձակուին մինչեւ 1954 Մայիս, երբ տեղի կ'ունենան երեսփ. ընտրութիւնները : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԸՐՉԻԼ ՄՈՍԿՈՒԱ՞ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ, երեքշաբթի աւանդական հանդիսաւորութեամբ : Այս առթիւ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ աշխատաւորական կուսակցութիւնը բուռն պայքար մը պիտի մղէ, որպէսզի տեսակցութիւն մը տեղի ունենայ Չըրչիլի եւ Մալենկովի միջեւ :

Բանգէտներու կարծիքով, եթէ պայքարը վ... [illegible]օրէն վարեն, տեսակցութիւնը կրնայ տեղի ունենալ Ծնունդէն առաջ : Չըրչիլ Սթոքհոլմ պիտի երթայ Դեկտ. 10ին, Նոպէլի դրականութեան մրցանակն ստանալու համար : Այս առթիւ կրնայ Մոսկուա հանդիպիլ, Լոնտոն վերադառնալէ առաջ : Եթէ աշխատաւորականներուն ձայնը լսուի, այն ատեն Չըրչիլ պիտի կրնայ ըսել Այզընհաուըրի. — Ձեր երկրին հանրային կարծիքը թոյլ չի տար տեսակցիլ Մալենկովի հետ, իսկ մեր հանրային կարծիքը թոյլ չի տար չտեսակցիլ» :

Անգլիոյ մէջ շատ մը պահպանողականներ ալ համաձայն են Չըրչիլ - Մալենկով տեսակցութեան մը, եթէ կարելի չըլլայ Չորսերու ժողով մը գումարել, մասնակցութեամբ Այզընհաուըրի եւ Պ. Լանիէլի : Իրազեկներ չեն հաւատար այս ժողովին, հետեւաբար կը նախընտրեն խօսակցութիւն մը առաջին երկուքին միջեւ : Վերջերս երկու պահպանողական թերթեր ալ այս տեսակէտը կը պաշտպանէին : Աշխատաւորականները կը կարծեն թէ երբ Չըրչիլ ուղղակի տեսակցութիւն մը ունենայ Խ. Միութեան վարչապետին հետ, շատ մը թիւրիմացութիւններ կը հարթուին եւ կարելի կ'ըլլայ յետաձգել Գերմանիոյ վերազինումը :

ԻՐԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՇՏՈՒԻԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

Կը հաստատուի թէ Իրան պաշտօնապէս առաջարկած է վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ եւ կարգադրել քարիւղի վէճը : Վարչապետ Զահետի մասնաւոր գիր մը ուղղած է Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարին, Զուիցերիոյ կառավարութեան միջոցաւ : Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին. բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ նամակը բարեկամական պատասխան մըն է Պ. Իտընի վերջին յայտարարութեան առթիւ ուր կ'ըսէր թէ Անգլիա պատրաստ է վերահաստատելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները :

Տակաւին վերապահութիւն կը տիրէ երկու մայրաքաղաքներուն միջեւ, բանակցութեանց կարգի մասին. մանաւանդ որ քարիւղի խնդիրը չափազանց բարդ հանգամանք ունի : Պ. Իտընի հասկացողութեամբ, նախ պէտք է վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները . վասն զի այն ատեն աւելի կը դիւրանայ քարիւղի վէճին քննութիւնը :

Մ. Նահանգներու մասնաւոր պատուիրակը, Հըրպըրթ Հուվըր, որ Թեհրան կը գտնուի այժմ կարգ մը աշխատանքներ կատարած է եւ լաւատես կ'երեւայ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման մասին :

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա պիտի գոհանայ բարեկամական այլ տարտամ յայտարարութիւն մը հրատարակելով Իրանի քարիւղի օրէնքին ճանաչման մասին, գոհացում տալու համար այդ երկրի հանրային կարծիքին : Իրազեկներ կապ մը կը տեսնեն նոր բանակցութեանց եւ Տոքթ. Մոսատեղի դատին յետաձգման միջեւ :

ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը, Պ. Հէրոլտ Թէլպոթ, որ այս միջոցին քննական պտոյտ մը կը կատարէ Սպանիոյ եւ Մարոքի մէջ, յայտարարեց թէ Սպանիոյ մէջ հաստատուելիք ամերիկեան զինուորները հիւլէական զէնքեր պիտի ունենան : Այս լուրը մեծ իրարանցում պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ : Ամերիկացի նախարարը փութաց ճշդել թէ ոչինչ պիտի ընեն, առանց նախապէս համաձայնելու սպանիական կառավարութեան հետ :

Ինչպէս յայտնի է, վերջերս համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ որով Սպանիա ծովային եւ օդանաւային խարիսխներ պիտի տրամադրէ Մ. Նահանգներուն : Հիւլէական ռումբերու առաքումն ալ այդ համաձայնութեան լրացուցիչ մասը կը համարուի : Ամերիկացի նախարարը իր յայտարարութեան մէջ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները երբեք միտք քունին «շրջանային ռազմագիտութեան մը» հետեւելու եւ Ռուսերը պաշտպանելու Անգլիոյ, Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ հաստատուած օդանաւային ուժերով : «Մեր պաշտպանութեան առաջին գիծը կը գտնուի Գերմանիոյ մէջ, եւ վերջնական ձեւով» : Յետոյ ըսաւ թէ սպանիական խարիսխներուն դերը պիտի ըլլայ լրացնել ռազմագիտական ցանցը Եւրոպայի մէջ, յարձակողական թէ պաշտպանողական գետնի վրայ : Այդ առաջադրութեամբ, խարիսխները կրնան գործածուիլ թէ ծանր ռմբաձիգ եւ թէ որսկան օդանաւերու համար : Ատլանտեանի զինակից միւս պետութիւնները այդ խարիսխները կրնան գործածել միայն բացառիկ պարագաներու տակ, վասնզի Մատրիտի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը կը վերաբերի միայն Հիւս. Ամերիկայի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԻ ՀԱՐՑԻՆ քննութիւնը երեք շաբաթ եւս յետաձգուեցաւ Ապահովութեան խորհուրդին կողմէ, հակառակ Խ. Միութեան պատուիրակին բողոքներուն : Պ. Վիշինսկի դիտել տուաւ թէ արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն իբրեւ յենակէտ գործածել Թրիէսթէն, յարձակելու համար Խ. Միութեան եւ անոր զինակիցներուն դէմ : Իր առաջարկը մերժուեցաւ մէկի դէմ 9 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ : (Ապահովութեան Խորհուրդը կը բաղկանայ 11 անդամներէ) :

ԼԻԲԱՆԱՆ հասաւ Այզընհաուըրի մասնաւոր պատուիրակը, Ճոնսթըն, միւս արաբական երկիրները այցելելէ վերջ : Թերթերը դիտել կուտան թէ գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ արաբական պետութիւնները չեն ուզեր գործակցիլ Իսրայէլի հետ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ սահմանադիր ժողովը որոշեց «իսլամական հանրապետութիւն» հռչակել : Հնդիկ ընդդիմադիրները դուրս ելան, բողոքելով «իսլամական» բառին դէմ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ արաբական քաղաքամասը ջուրէ զրկուեցաւ, իբրեւ հետեւանք խողովակի մը պայթման, որ տեղի ունեցաւ Հաղասա հիւանդանոցէն երկու մղոն անդին : Ազգաժողովին զինադադարի յանձնախումբը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց : Յորդանանի անթելը կ'ըսէ թէ Իսրայէլի ոստիկանութիւնը պայթեցուցած է խողովակը : Իսրայէլ անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը :

ԱԼՊԱՆԻԱ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, բողոքելով Յունաստանի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ կնքուած համաձայնութեան դէմ որով խարիսխներ կը տրամադրուին ամերիկեան ուժերուն :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՃԻՇԴ ԱՅԴՊԷՍ

«Նայիրի» շաբաթաթերթը երկու երիտասարդ աշխատակիցներ ունի, որոնք պարբերաբար ինքնատիպ ելոյթներ կը փորձեն, տոկուն եւ սահուն հայերէնով մը :

Մէկը տաղանդաւոր հեղինակ մըն է արդէն, Եդուարդ Պօյաճեան, ծանօթ՝ իր «Հող»ով եւ ուրիշ ստեղծագործութիւններով, արձակ թէ ոտանաւոր :

Միեւնոյն ատեն ուսուցիչ, մօտէն տեղեակ՝ ասպարէզին բոլոր դառնութեանց, երբեմն կը պոռթկայ, յուսակտուր :

Ու մինչ կը կարծես թէ կէս ճամբէն ետ պիտի դառնայ, նորէն գրիչը ձեռք կ'առնէ եւ կ'աղաղակէ, ուրիշներն ալ սրտապնդելու համար,

Ահաւասիկ իր վերջին գրութիւնը, — « Ամէն բանէ առաջ » (Վերամուտի խորհրդածութիւններ) :

Միջանկեալ յիշելով այլեւս հանրածանօթ իրողութիւններ, յօդուածագիրը խօսքը կ'ուղղէ ուսուցիչներուն, «մանաւանդ հայերէնի դասատուներուն» .

— « Ձեր կոչումն ու ազգին մաքուր խիղճը ձեզի հետ պիտի ըլլան, երբ չմոռնաք թէ Սփիւռքի մէջ ձեր դերը քառապատկուած դեր մըն է, թերեւս բազմապատկուած դեր մը : Հայը Հայ պահելու, զայն հայօրէն դաստիարակելու վսեմ պարտականութիւնն է ձերինը . ազգային ներքին քաղաքականութեան գլխաւոր յենարանն էք դուք, և պզտիկներու երբեք իրաւունք չունինք : Թուրքի չափ թուրք էք, երբ մոռնաք հայ տղան արժանաւոր կերպով հայ պահելու ամենագլխաւոր ձեր պարտականութիւնը : (Նայիրի, 18 հոկտեմբեր) .

Դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ, նոյն մտահոգութեամբ : Սակայն կը բաւէ այսքանը, ամէն տեղի եւ ամէն օրուան համար :

Միւսի մասին յաջորդով : ՎԱՀԷ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ նոր տուներ պիտի շինուին 1954 Յունուարէն սկսեալ, 40.000 հոգի տեղաւորելու համար, Փարիզի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Էլիզապէթ թագուհին Անգլիոյ գահուն խնամակալ նշանակեց իր ամուսինը, Էտինպուրկի դուքսը : Նախապէս իր քոյրն էր խնամակալը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշեց Ազգաժողովին քննութեան ենթարկել դաշնակից գերիներու դէմ գործուած բարբարոսութիւնները :

ՔԱՐԻՒՂ սկսաւ հոսիլ Լաքի մէջ բացուած հորէ մը (Ֆրանսա), 400.000 խորանարդ մեթր կազ արտադրելով :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ երկրորդ ընկերութիւն մըն ալ, «Թորթիւ», սնանկութիւն յայտարարեց հարիւր միլիոն Ֆրանք բացով :

ԹԵՀՐԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ վերջերս ձերբակալուած թուտէականներուն մէջ (համալսարան) կը գտնուին երեք Հայեր, Վարդանեան, Հրանտ Աւագեան եւ Ալեքսանդր :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը արգիլեց Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»ուն շարժանկարի ներկայացումը, ցոյցի մը հետեւանքով :

ՊԵՏԱԿԱՆ պաշտօնեաներէն քսան հազար հոգի ամսական կը ստանան քսան հազար ֆրանքէն պակաս, 935 հազար հոգի քսան հազարէն յիսուն հազար, 190 հազար հոգի 50000էն հարիւր հազար, իսկ քսան հազար հոգի հարիւր հազարէն աւելի, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը : Ուրեմն, երկու առ հարիւրը կը ստանան քսան հազար ֆրանքէն պակաս, 80 առ հարիւրը քսան հազարէն 50.000, 16 առ հարիւրը 50 հազարէն հարիւր հազար եւ 2 առ հարիւրը հարիւր հազարէն աւելի, առանց հաշուելու ընտանեկան նպաստները : Այս պաշտօնեաներէն 965000ը քաղաքային են, 200.000ը զինուորական :

(Շար. ը կարդալ Գ. էջ)

ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿՈՒԳԱՆ

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էր մեր թղթակիցը, վերջերս Հ. Յ. Դ. շարքերը մտան 13 նորագիրներ, Պուէնոս Այրէսի մէջ: Այս առթիւ՝ հետեւեալ խմբագրականը.—

Վաթսուներեք տարուան լուսաւոր անցեալով յեղափոխական կուսակցութիւն մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Անոր կեանքը կը մնայ անբաժան ժամանակակից ազգային մեր պատմութենէն:

Երեք մարդի վրայ պանծալի մնաց իր անցեալը, որ կը ներշնչուէր մեր անկախութեան խորհուրդէն:

Առաջին՝ տուաւ հայկ. կեանքին դաղափարի անձնուրաց մեծութիւններ, որոնք սովորական Հայը կարկառեցին վեր ու մօտեցուցին աստուածներու:

Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ կը մնան առաջին գծին վրայ եւ չքեղ մարմնացումը աստր:

Երկրորդ՝ Հերոսականը դարձուց քաղաքական մեր իրաւունքները նուաճելու փորձին մէջ սեւեռակէտ, ու ծնաւ Աղբիւր Սերոբներ, Գէորգ Չաւուշներ, Հրայրներ, Սէմէրճեաններ, Խաչիկ Գնունիներ: Արտաշէս Անդրէասեաններ, Արտաշէս Միսաքեաններ, Մուրատներ, Քեռիներ, Եփրեմներ, Արամ Արամեաններ, Նիկոլ Դումաններ, Արամներ, Վազգէններ, Պետոներ, Մանուէլեաններ, Կայծակներ, Բարկէն Սիւնիներ, Կարոներ, Սեւքարեցի Սաքոներ, Աչոտ Երկաթներ, Իշխաններ, Անդրանիկներ եւ այնքան ուրիշ քաջարի դէմքեր, որոնք պատիւ պիտի բերէին ոեւէ մեծ ժողովուրդի:

Երրորդ՝ մտքի չքեղութիւններ, որոնք իբրեւ գործիչ կամ գրող, գործեցին ազգային մեր իրականութեան մէջ, ինչպէս Ռ. Զարդարեան, Ատոմ Եարճանեան (Սիամանթօ), Դանիէլ Վարուժան, Է. Ակնունի, Գեղամ Բարսեղեան, Գեղամ Տ. Կարապետեան, Միքայէլ Վարանդեան, Հրանտ (Մ. Կիւրճեան), Գարեգին Խաժակ, Յարութիւն Շահրիկեան, Ա. Ցարութիւնեան, Արիս Իսրայէլեան, Եղիշէ Թոփչեան, Վահան Խորենի, Ե. Ֆրանգեան, Ա. Վռամեան, Բարսեղ Շահպազ, Գիւլխանդանեան, Ռուբէն Տէր Մինասեան, ու հարստացուցին հայ մշակոյթի եւ մտքի անդաստանները:

Ու երեք մարդի վրայ դրուեցաւ հիմը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դպրոցին:

Արդարեւ յեղափոխական այս կազմակերպութիւնը ինքնուրոյն դպրոց մըն է, որուն մէջ կուգան թրծուելու երիտասարդ նոր ինքնագիրներ, որոնք որեւէ կերպ յափշտակուած ազատագրական մեր պայքարին համար իրենց արիւնը տուող այս մեծութիւններով՝ կ'ուզեն քալել անոնց հետքերէն:

Ու ամէն մէկ Դաշնակցական, ամէն մէկ շարքային որ ճանչցած է այդ մեծութիւններու կեանքն ու գործը, կ'աշխատի հասցնել հաւատաւոր սերունդ մը աշխարհացրիւ մեր երիտասարդութեան շարքերէն, որպէսզի կանգ չառնէ Ազգային դատի հետապնդման գործը, որպէսզի չփշրուի յաջորդականութեան շղթան, ու հասնի ղեկավարութիւն մը կիսատ մնացած սխրալի գործի մը աւարտման ի խնդիր:

Արդ, ամէն շարքային Դաշնակցական, իր ապրումներով ու անշահախնդիր կեցուածքով, եւ ազատագրական մեր պայքարին համար ցոյց տուած իր հետաքրքրութեամբ՝ կը դառնայ անուղղակի քարոզիչ մը անոնց, որ հասակ կը նետեն իր շուրջը:

Երիտասարդ այս հոգիները երբ կ'ուսումնասիրեն այդ մեծութիւններուն կեանքն ու գործը, ինքնաբերաբար կ'ուզեն մտնել ներս շարքերէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Անոնց մէջ ազգային դիմագիծը խորացնելու համար կը կատարուին անշուշտ աշխատանքներ. կը բացատրուի անոնց կուսակցութեան ծրագիրը եւ կանոնագիրը, ու կը տրուի նոյնպէս՝ իրենց ապրումներուն մասին անհրաժեշտ գիտելիքները: Բայց կամակերպուելով ու կազմակերպութեան շարքերը խտացնելով հայրենիքին ծառայելու միտքը կը մնայ գիրենք յափշտակող առաջին գաղափարը:

Անոնք, Սփիւռքի մէջ ամէն կողմ հասակ ձգող յեղափոխական խառնուածքով այդ երիտասարդները, կ'ուզեն Դաշնակցական դառնալ:

Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը միակ յեղափոխական քաղաքական կուսակցութիւնն է որ կը խօսի իրենց հոգիին:

Ինքնուրոյն տիպար մըն է Դաշնակցականը:

Խառնուածքով կրակոտ ու ազատամիտ, հանճարապաշտ ու ասիական քաղքենի ծեքծեքումներուն դէմ, Դաշնակցականը կը մնայ մեր աւանդութիւններուն պաշտպան:

Մեր պատմութիւնը անոր համար աւելի հպարտութեան էջեր կը բովանդակէ քան կորանքի:

Մեր մշակոյթը ունի նոյնքան ընտիր էջեր անոր սրտին խօսող որքան մշակոյթը անոնց, որ բաղդատաբար գտնուած են քաղաքական եւ աշխարհագրական աւելի բարենպաստ պայմաններու մէջ: Մեր յեղափոխութիւնը տուած է աւելի մեծ թիւով հերոսներ քան յեղափոխութիւնը անոնց, որ եղած են թիւով անհամեմատօրէն շատ մեծ: Մեր մայրերը եղած են նոյնքան կամ աւելի առաքինի ու անձնուրաց քան օտար կիներ, եւ վերջապէս, մեր աշխարհը իր աննման գեղեցկութեամբ կը մնայ իրենց համար նոյնքան սրտախօսիկ, որքան հայրենի հողը օտարին համար:

Իր սեփական ազատութիւնը այս պարունակին մէջ իրաւունք դաւանող երիտասարդութիւն մը որ կ'ապրի գիտակցօրէն հպարտութիւնը հայ ծնած ըլլալուն, գիտակցօրէն ալ կ'ուզէ ներս մտնել շարքերէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Ու Դաշնակցականներ չեն զարմանար, որ ամէն օր, Սփիւռքի մէջ ամէն կողմ, յողափոխական խառնուածքով հայ երիտասարդներ խումբ խումբ կը զարնեն կուսակցութեան դուռը:

Կը զարմանան ու կը խռովին այդ առթիւ անոնք միայն, որ իրենց կարճատես աչքերով կը կարծեն, թէ գոյութեան իրաւունք չունի՝ ոչ իսկ ընելիք այլեւս Դաշնակցութիւնը:

Անոնց պորտեղբայրները երբ Դաշնակցութեան երեւակայական թաղումը կը կատարեն, փլատակներու տակէն յարութիւն կ'առնէ ան, ազգային կեանքին արշալոյսներ պարզեւելու համար:

Երբ ժամանակավրէպ ամէն միջոց կը փորձուի խափանելու համար ընթացքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ազատագրութեան մեր պայքարով խանդավառ երիտասարդներ զոհաբերութեանց գնով կը մօտենան Դաշնակցութեան: Կը կատարեն Դաշնակցութեան մէջ, հայութեան քաղաքական դատին ծառայելու պաշտօնական երդումը:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

●

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Եթէ Հայերը մուզէոն բառը վերածեր են «թանգարան» բառին, այդ ունի իր կարեւոր պատճառը:

«Թանգարան» բառը կը նշանակէ թանկագին առարկաներու եւ իրերու վայրը: Այդ պատճառով անոր մէջ պէտք է գտնուին ամէն տեսակէտով թանկարժէք իրեր:

Վերջապէս հայկական թանգարանը անհրաժեշտաբար կը պատկերացնէ Հայոց քաղաքակրթութեան վերաբերող բոլոր արժէքաւոր մնացորդներուն եւ յիշատակարաններուն ամբողջական պատկերացումը:

Անհրաժեշտաբար, բազմաթիւ թանգարաններու միացումովն է որ հայկական անունը կարելի պիտի ըլլայ անոր տալ:

Հայկական թանգարանը միացումն է արուեստից, ճարտարապետութեան, տարազներու, զէնքերու, զարդեղէններու, ճարտարարուեստի, արհեստներու, ցեղագրութեան, գորգագործութեան եւն. յիշատակ թանգարաններուն ամբողջութիւնը, հոգ չէ թէ անոնք ցրուած ըլլան բազմաթիւ տարբեր շէնքերու, եւ նոյնիսկ իրարմէ հեռու, տարբեր քաղաքներու մէջ:

Օրինակ Հայկական ճարտարապետութեան թանգարանը անհրաժեշտութիւն մըն է, քանի որ Հայոց քաղաքակրթութեան ամենաչօշափելի արժանիքներէն մէկն է: Կարելի է վերարտադրել փոքրիկ նմոյշներ, համապատասխան հայկական ճարտարապետութեան ամենակարեւոր կոթողներուն, բնական է յատակագիծներու, կամարներու, հաւասարակշռութիւն ստեղծող յատուկ եւ հայկական ձեւերու խոշոր տախտակներով: Անհրաժեշտ է բաժին մը, որ ցուցնէ հայկական ճարտարապետութեան զանազան ոճերու ազդեցութիւնը Հայաստանէն դուրս երկիրներու մէջ: Այս ամէնը կրնան պատրաստուիլ միայն մասնագէտներու կողմէ:

Արուեստից թանգարանը իր մէջ կրնայ կեդրոնացնել գրչագիրներու, մագաղաթներու, գրչանկարներու, գրականութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան յիշատակարանները (նոյնպէս ճարտարապետութեան, որ արուեստ մըն է): Եւ այսպէս, թանգարաններ իւրաքանչիւր ճիւղին համար, նոյնիսկ երբեմն քանի մը թանգարաններ միեւնոյն ճիւղին վերաբերող:

Այս ամէնը կարելի է իրագործել միայն հայրենի պետութեան միջոցներով եւ ղեկավարութեամբ:

Միայն պետութեան մէջ գտնուած բոլոր թանգարաններուն գումարն է որ կրնայ կրել հայկական թանգարան անունը: Ազգային արժանապատուութեան պահանջն է, իւրաքանչիւր թանգարանին տալ իր իսկական անունը եւ խստապահանջ ըլլալ այդ տեսակէտով: Իւրաքանչիւրին պէտք է տալ իր տիտղոսը: Ինչպէս որ կարելի չէ վարդապետը կաթողիկոս անուանել, այնպէս ալ կարելի չէ հայկ. արուեստի թանգարանը կոչել պարզապէս հայկական թանգարան:

Մեծապէս ուրախալի եւ գնահատելի ձեռնարկ մըն է Փարիզի մէջ հայկական արուեստներու թանգարանի մը գոյութիւնը:

Փարիզը աշխարհի կեդրոններէն մէկն է եւ ամէն կողմերէ միլիոնաւոր բազմազգի այցելուներ կուգան տեսնելու անոր դանձերը:

Ուրախալի եւ շնորհաւորելի է որ այդ գանձերուն շարքին, անոնք տեսնեն նոյնպէս հայկական արուեստին գանձերը:

Մանաւանդ որ գոյութիւն ունի եւ միշտ գոյութիւն պիտի ունենայ Ֆրանսահայութիւնը, որուն զաւակները կրնան հպարտանալ եւ ոգեւորուիլ իրենց հայրերուն քաղաքակրթութեան յիշատակարաններով:

Սակայն, թանգարանը Փարիզի նման կեդրոնի մը մէջ գտնուելուն եւ ազգային ընդհանուր արժանաւորութեան հետ կապուած հաստատութիւն մը ըլլալով, մեր խստապահանջութիւնը պէտք է ըլլայ անսահման անոր հանդէպ: Ոեւէ կասկածելի առարկայ, ոեւէ վիճելի իր, ոեւէ անարժէք եւ անհարազատ յիշատակ չի կրնար ցուցադրուիլ հոն: Անոնց ընտրութեան համար անհրաժեշտ է ի գործ դնել բոլոր միջոցները եւ ունենալ բոլոր երաշխիքները: Նոյնպէս, Փարիզի նման կեդրոնի մը արուեստից թանգարանին մէջ անպայման նկատի պէտք է ունենալ ցուցադրուած յիշատակներուն գեղեցկութիւնն ու կատարելութիւնը: Միւս թանգարանները հեռու չեն: Բաղդատութիւնն անմիջական է: Պէտք չէ գոհանալ ըսելով «մերն է, հայկական է, հարազատ է»: Մանաւանդ Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը թանգարաններուն մէջ կը դրուին արուեստի անթերի եւ գեղեցիկ արտադրութիւնները:

Այս ալ բաւական չէ:

Արուեստից թանգարանը ներկայացնող, անոր մասին խօսող, զայն ճանչցնելու պաշտօնն ունեցող անձերը պէտք է համապատասխանեն արուեստներու թանգարանին մէջ ցուցադրուած առարկաներուն կատարելութեան: Որովհետեւ, եթէ թանգարանին մէջ ցուցադրուած առարկաները կը ներկայացնեն հայկական քաղաքակրթութեան ամէնէն գեղեցիկ ճիւղը՝ թանգարանին վարիչն ալ ներկայացուցիչն է հայ ժողովուրդին:

Փարիզի մէջ անհրաժեշտ է զանազանել

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

★

Ծունկի եկուր, Շէյթան, ծունկի եկուր, զոհերուդ կեանքին հետ դուրս ծորող սա հսկայ լոյսին մէջ թերեւս քու էութեանդ շուրջ խտացած խաւարը պայթառանայ եւ դուն սկզբնական իսկութեանդ վերադառնաս: Ծունկի եկուր, թշուառական, քու իսկ փրկութեանդ համար: Մի վարանիր, մի քթթեր աչքերդ: Նայէ անոնց լայն բիբերով: Թերեւս, Տիեզերքին աղջամուղջով պղտորած նայուածքդ կուրնայ յանկարծ, եւ դուն հրեշտակային տեսողութիւնդ վերադտնես:

Երկրպագէ, Շէյթան, երկրպագէ, Հայոց սուրբերուն:

×

Զորս օր եաք, Գարա Քէօփրիւ, Գուտեմէ: Հարիւրաւոր հայ կտրիճներ իրենց իսկ փորած փոսերուն մէջ կիսամեռ կը թաղուին ...: Օրերով հողը անոնց կեանքին հեւքովը կը թփրտայ ...: Ամէն տուն զոհ մը ունի: Մահը հրճուանքով սուգի մոխիրը կը մաղէ Եղիսահայ երդիքներուն վրայ:

Թուրքիոյ զաւառներէն ամխներով հետիոտն Ուրֆա հասած գաղթականներ, կենդանի դիակներու պէս ժամուն բակը փուլ եկած կը հեծեն:

Մայր եկեղեցին պայթելու մօտ հրաբուխ մըն է: Կը հեւայ:

×

Զգոյշ, Իպրահիմ, Խալիլ, Մուսթաֆա չաւուշներ: Զգոյշ, Հայոց թաղերը հըսկելու կեցած վայրագ պահակներ: Չըլլայ թէ զգիք սա համարձակ երթեւեկող գեղուհիներուն, քոյրերն ու այրինները ձեր զոհերուն: Զգոյշ... անոնց «չարշաֆ»ներուն տակ դաշոյնը մերկ է իրենց ձեռքերուն մէջ: Կը տեսնէ՞ք, արցունք չկայ անոնց աչքերուն մէջ: Արտասուքը անարժան է Նեմեսիսներուն: Լացն ու կոծը կեանքին կը պատկանին: Անմահութիւնը պէտք չունի լացի: Զգոյշ, զգոյշ, չըլլայ թէ շատ մօտենաք: Անոնց թաղէ թաղ փոխադրած ռումբերուն մէջ բուն իսկ իրենց սրտերն են որ կը բաբախեն:

Զգոյշ, մօտ է պոռթկումը հրաբուխին:

×

Հէյ, վար իջիր Եղիսահայ տանիքներէն, չփացած միամօրը կեանքին: Վար իջիր, մահ, դէհ կարգը քուկդ է մեռնելու ...

— Տան, տան, տան ...

Ահազանգի ղօղանջներով Եղիսահայ Մայր եկեղեցւոյ սեմին կը խողխողէ մահը եւ կը սկսի իր Անմահութեան լուսեղէն հարսնիքին:

— «Լի, լի, լի, լի, լի...»: Ախ, Խառանի քեհլան ձիե՞րն են որ այսպէս կը խրխնջան ....

— «Լի, լի, լի, լի, լի...»: Խիղն ու ամօթը ալ Վալաններուն հետ բոցերուն նետած՝ Խանըմն ու Հազարվարդը ծափ ու ծիծաղով նշանածնուն կողքին պարի են կանգնած: Խիղն ու ամօթը կեանքի գործերն են: Անմահութիւնը ի՞նչ պէտք ունի անոնց:

— «Լի, լի, լի, լի լի...»:

— Հէյ, կը կը լսէ՞ք, Օսման, Ալի, կը լսէ՞ք սա զըւըըթըն ու նաղարան: Պոմպաներու տխումանին մէջ, շախճուր շուխճուր պար կը դառնան ճեափիրներուն կիները:

Ինչ փորձանք է այսպէս փրթաւ մեր գլխուն:

— Փրթաւ, փրթաւ... Եղիսահայը կեանքէն փրթած անմահութեան տենդով կ'ապրի իր համրուած օրերը: Սուրբ Վրէժի հարսնիքն է այս: Հրամեցէք, Օսման, Ալի:

«Լի, լի, լի, ախ, լի լի, լի»:

— Պում... թրաք, թրաք, թրաք, թրաք, թրաք:

— Ալը հա ալը... Ես Լեւոնն եմ Արղուհալճնց. ես Քէօռ Սաքօն, Ալահայտօն: Եկէք տեսնանք ի՞նչպէս կ'ըլլայ Շէյթան-Տերէն, Գարա Քէօփրին, Գուտեմէն: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ 95ը, Ատանան: Ինչպէս, ինչպէս սա աքսորը համատարած:

Ալը հա ալը ...

Թրաք, թրաք, թրաք, պում, թրաք, թրաք, թրաք ...

Հուռա, հուռա, մարտի լաւան գիրքերէն դուրս, փողոցները կը յորդի: Կին, պատանի, ծեր ու մանուկ ոտքի են:

Մկրտիչն ո՞ւր է, ո՞ւր է: Զմրուխտ Տանկան Ուրֆան կոցած թոցուցեր է ազատութեան երկինքը: Արեւէն վեր, աստղերէն վեր, կեանքէն վեր, Անմահութեան լոյսերուն մէջ կը սաւառնի մեր Արեւ Մկրտիչը:

(3)

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱ

(Շար.)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

★

Խ. Միութեան ամէնէն մեծ հաստատութիւնն է Գիտութեանց Ակադեմիան : Թէեւ շարունակութիւնն է Մեծն Պետրոսի հիմնած Ակադեմիային (1724), սակայն մեծ փոփոխութեանց ենթարկուած է յեղափոխութեան շրջանին եւ բոլորովին տարբեր է Արեւմուտքի «Ակադեմիաներէն» որոնք ականաւոր գիտուններու եւ գրագէտներու փոքր թիւ մը կը խմբաւորեն : Խ. Միութեան Ակադեմիան սերտօրէն կապուած է ազգային կեանքին , կազմելով բանասէրներու եւ մասնագէտներու խմբակ մը:

Իր կանոնագրին Բ. յօդուածով (վերջնականապէս հաստատուած 1935ին) պաշտօն ունի յառաջ տանիլ գործ. եւ տեսական գիտութիւնները և ծանօթանալ օտար գիտերու : 11րդ յօդուածին համաձայն Ակադեմիային անդամ կ'ընտրուին այն գիտունները «որոնք իրենց բաժինը կը բերեն Խ. Միութեան ընկերվարական կառուցման մէջ» :

Շատ անգամ Ակադեմիան ձեռնարկեց ընտրելու նոր անուանական անդամներ եւ նոր թղթակից անդամներ, սակայն ոչ մէկ ատեն իր ամբողջ պատմութեան մէջ այնքան քաջալերութիւն չէ գտած որքան 1953ին, ինչպէս դիտել կուտայ «Լը Մոնտ»ի ռուսագէտ աշխատակիցը: Մոսկուայի մամուլը հաղորդեց թէ մասնաճիւղերուն թէ ընդհ. ժողովներուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան հոկտեմբեր 19 – 24 , Ակադեմիան ընտրեց 53 իրական եւ 126 թղթակից անդամներ : Թեկնածուներուն ընդհ. թիւը բարձրացաւ 785 հոգիի :

Բացառիկ դէպք կը նկատուի այս պարագան: Ակադեմիային նախագահը , պրոֆ. Նեսմայինով մասնաւոր յօդուածով մը ճշդումներ կատարեց Ակադեմիային ութ մասնաճիւղերուն թափուր աթոռներուն մասին: Ինչպէս նախկին ընտրութեանց ատեն, այս անգամ ալ հաստատուեցաւ թէ առիւծի բաժինը կ'երթայ գիտնականներուն: 179 նոր անդամներու վրայ 104 անդամներ պիտի ճոխացնեն տիրական երեք բաժինները — բնագիտութիւն եւ մաթեմաթիք , արհեստագիտական գիտութիւններ եւ քիմիական գիտութիւններ: Արհեստագիտական գիտութեանց բաժինն է որ իր քառասունեւչորս թափուր աթոռներով կը գլէ կ'անցնի միւսները : «Իզվեստիայի» 11 Հոկտեմբեր թիւին մէջ Ակադեմիայի փոխ նախագահներէն Պ. Պարտին ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այս բաժիններուն արագ աճման վրայ եւ կը բացատրէ անոնց դերը բազմաթիւ ասպարէզներու, մասնաւորաբար հիւլէականին մէջ:

Այս առթիւ կը յիշեցնէ Մալենկովի Օգոստոս ութի ճառը ուր կ'ըսէր թէ «Մ. Նահանգները մենաշնորհը չունին արտադրելու ջրածին ռումբ»: Հիւլէական թէ ջրածին ռումբերու չինութիւնը պիտի հետապնդուի ուժգնօրէն , Ակադեմիային աջակցութեամբ :

Բաղդատաբար թափուր աթոռներըաւելի շատ են երկու միւս բաժիններուն մէջ.երկրաբանական եւ աշխարհագրական գիտութեան եւ կենսաբան. գիտութեան: Սակայն, ինչպէս միշտ, հոս ալ «գրական» բաժիններն են ալ«աղքատ ազգական»ը, 10 աթոռ պատմական գիտութեանց, ինը տնտեսական, փիլիսոփայական եւ դատաստանական եւ երեք միայն լեզուաբանական գիտութեանց :

Մալենկովի խմբակին տեսակէտներու եւ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին հրահանգներուն համաձայն, նախագահ Նեսմեյանով կը խոստանայ թէ Ակադեմեան, իր նոր ուժերով, պիտի մասնակցի ներկայ կրկնակ արշաւին, — աւելցնել եւ բարելաւել սննդական եւ թեթեւ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը, լուծել երկրագործութեան տագնապըներշնչուելով Խրուշչեւի սահմանած ծրագրէն:

Այն ատեն երբ խորհրդ. մամուլը մեծ տեղ կուտայ հոկտեմբերի ակադեմական ընտրութեանց, եւ կ'ընդունի թէ Խ. Միութեան մէջ գիտութիւնը ի սպաս դրուած է ժողովուրդին եւ խաղաղութեան, կը շարունակուի լռութիւնը Ստալինի պարգեւաբաշխութեան մասին որ կը տրուէր ամէն տարի բազմաթիւ գիտուններու: Տարօրինակ լռութիւն, ինչպէս դիտել կուտայ յօդուածագիրը: 1940ին ստեղծուեցաւ Ստալինեան մրցանակը եւ կանոնաւորաբար ամէն տարի մարտին եւ ապրիլին կը բաժնուէր : Ստալինի մահը մարտին տեղի ունենալով, քննիչները յետաձգեցին պաշտօնական վարձատրութիւնը : Տարին կը վերջանայ արդէն: Այդ երեք հարիւր հոգիէ բաղկացած քննիչները գոյութիւն ունին միշտ: Անոնց որոշումները նախարարական խորհուրդին հաւանութեան կ'ենթարկուէր: Արդեօք Մալենկով որոշեց ջնջե՞լ հաստատութիւն մը որ քիչ մը շատ իր նախկին տիրոջ կնիքը կը կրէր: Եթէ մինչեւ դեկտեմբեր 31 մրցանակը չտրուի գիտուններու, գրագէտներու եւ արուեստագէտներու, կը նշանակէ թէ Ստալինի յաջորդները կ'ուզեն նոր ուղղութեան մը հետեւիլ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

★

Ամերիկեան թերթ մը դիտել կուտայ թէ Թուրքիոյ տնտեսական զարգացումը թէեւ կը շարունակուի, սակայն դժուարութիւններ կան տակաւին հորիզոնին վրայ: Փորձըն է որ ցոյց պիտի տայ թէ՝ արդեօք ցարդ եղածը հիմնական, երկարատեւ տնտեսական զարգացո՞ւմ մըն է, թէ ոչ պարզ պատրանք մը:

Եթէ կարելի ըլլայ պահել այս բարգաւաճումը — ամերիկեան օգնութիւնը անհրաժեշտ է կարենալ շարունակելու համար — ամերիկեան տնտեսագէտներու կարծիքով հինգ տարիէն Թուրքիա կրնայ ինքնաբաւ դառնալ :

Սակայն ներկայ աւելի հրամայական խնդիրներ կը սպառնան դանդաղեցնել շարժումը :

Համաշխարհային հացատիկի շուկան Թուրքիոյ համար առաջին հարցն է, իսկ զինուորական յարաճուն ծախքերը հոգալու խնդիրը՝ երկրորդ հարցը : Որքան արդիացնեն բանակ մը այնքան կ'աւելնան ծախքերը: Պէտք է նորոգել կառքերը , մասնագէտներ պահել եւայլն : Թուրք զինուոր մը պետութեան վրայ կը նստի տարեկան 110 տոլարի, սակայն երբ թրքական օդային ուժը օժտուի ինքնամուղ օդանաւերով , կառավարութեան հրանիւթի հաշուեցոյցը պիտի բարձրանայ տասը հազար տոլարի : Այդ յաւելեալ ծախքը պիտի բարդուի Թուրքիոյ ընթացիկ բացին վրայ, որ տարեկան մօտ երկու հարիւր միլիոն տոլար է : Այս գումարին 65 միլիոն տոլարը զուտ զինուորական ծախքերու կը յատկացուի, ինչպէս սարքաւորում եւ պարենաւորում, զոր Թուրքիա չի կրնար ինք ճարել, եւ որ գրեթէ տեւական բեռ մըն են իր տնտեսութեան վրայ:

Այս կացութեան առջեւ արմտիքի արտածումը առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Թուրքիոյ համար: Սակայն արմտիքի համաշխարհային շուկային գները թոյլ չեն տար որեւէ խնդրանք : Ուստի, թէեւ երկրագործութիւնը կը բարգաւաճի թէ Անատոլուի մէջ եւ թէ երկրին այն մասերուն ուր ջուր եւ լաւ հող կայ, սակայն արտածման գինը սուղի կը նստի Թուրքիոյ :

Չորս տարի առաջ Թուրքիա չկրցաւ որ եւ է արմտիք արտածել, սակայն այս վերջի հունձքի տարին կրցաւ ունենալ մէկուկէս միլիոն թոն ցորեն , ծախելու համար համաշխարհային շուկային մէջ , ինչպէս եւ 2.700.000 թոն ամէն տեսակ արմտիք: Այս ընդհ. գումարէն վեց հարիւր հազար մնացած է 1952ի հունձքէն :

Թրքական կառավարութիւնը որպէսզի քաջալերէ հողագործութիւնը եւ արտադրութիւնը, գիւղացիներուն կը վճարէ ցորենին համար 90էն 107 տոլար թոն գլուխ, տեսակին համաձայն: 1952էն ի վեր սակայն կառավարութիւնը ստիպուած է իջեցնել գինները, որպէսզի հաւասար գծի վրայ մնայ համաշխարհային շուկայի գիներուն հետ :

Թուրքերը ցարդ ուժ տուին ցորենի արտադրութեան, սակայն գալ տարուընէ պիտի աշխատին փոխել եւ յարմարիլ համաշխարհային շուկայի պահանջներուն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

1954Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ քննութիւնը յետաձգուեցաւ, սպասելով հարկային բարենորոգման օրինագծին լրացման : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կարգ մը կարեւոր կէտեր ջնջուած են օրինագծէն :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Ազգ. ժողովը պաշտօնէ արձակեց կրթական նախարարը: Վեց ամսուան միջոցին վեց նախարարներ պաշտօնանկ եղան: Աստիճանաբար կը կրճատուի նախարարութեանց թիւը, հետեւողութեամբ Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղափոխական ատեանը աստիճանազրկումի եւ 1944էն ի վեր դիզած հարստութեանց բռնագրաւման դատապարտեց Ֆարուքի հաւատարիմներէն զօր. Հիլմի Հիւսէյինը, այն ամբաստանութեամբ թէ իր դիրքէն օգտուած էր ապօրէն շահեր ապահովելու համար: Բանտարկութեան պատիժը ներեցին , նկատի առնելով ամբաստանեալին վատառողջ վիճակը :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԼՐՏԵՍ մը, Ռուտոլֆ Ռոսլէր, որ մեծ դեր կատարած էր վերջին պատերազմին մէջ, այս միջոցին կը դատուի Լուչերնի դաշնակցային դատարանին կողմէ (Զուիցերիա): Այդ քաղաքին մէջ կը գործէր իբրեւ տնօրէնը «Վիթա Նովա» հրատարակչական տան, գործակցելով մեղսակցի մը հետ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ լրտեսական ցանց մը մը կազմած էր արեւմտեան պետութեանց դէմ, ի շահ Չեխոսլովաքիոյ :

ՍՈՒՏԱՆԻ խորհրդարանին ընտրութիւնները սկսան Նոյ. 2ին: Բնակիչները, որոնց 80 առ հարիւրը կարդալ գրել չի գիտեր, պիտի քուէարկեն հետեւեալ երեք սկզբունքները,— կատարեալ անկախութիւն, միացում Եգիպտոսի հետ, միացում բրիտանական հասարակապետութեան հետ: Ութ միլիոն բնակիչներէն մէկուկէս միլիոնը քուէ պիտի տան , առաջին անգամ ըլլալով :

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ մասին բանաձեւ մը առաջարկած էր Խ. Միութիւնը, ամբաստանելով Մ. Նահանգներու հրամանատարութիւնը՝ Քորէայի մէջ: ՄԱԿի Քաղաք. Յանձնաժողովը հինգի դէմ (խորհրդային ճակատ) 38 ձայնով եւ 15 ձեռնպահութեամբ մերժեց քուէարկել այդ բանաձեւը : Ամերիկեան ներկայացուցիչը անընդունելի նկատեց ամերիկացի օդաչուներուն վերագրուած «ինքնակամ» խոստովանութիւնները: Այս առթիւ յիշեց թէ ամերիկեան հրամանատարը՝ զօր. Տին, փորձած էր անձնասպան ըլլալ, չկարենալով տոկալ գերութեան տառապանքներուն :

Թանգարանը վարողները, (որոնք ներկայանալի , համապատասխան կրթութեան տէր եւ շատ լաւ լեզուագէտներ պէտք է որ ըլլան) թանգարանը մատակարարող վարչութենէն: Եւ, մեր կարծիքով, բացարձակ անհրաժեշտութիւն է անմիջապէս ընտրել երկու – երեք համալսարանական երիտասարդներ եւ անոնց միջոցներ տալ թանգարանի վարիչ դառնալու անհրաժեշտ մասնագիտութիւնը ձեռք բերելու : Աւելի 3 – 4 տարուան կը կարօտի գրական պատկառելի մը համար մինչդեռ թանգարանը յաւիտենական է :

(Վերջ) Գ. ԽՈՐԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

•

Յանկարծական գաղափար մը յղանալով ըսի.

— Անշուշտ պիտի ճանչնայիք ձեր առաջին ամուսինը :

Յուշիկ յուշիկ պատասխանեց .

— Շատ ալ վստահ չեմ : Նկատեցէք որ այս դէպքը աւելի քան տասնը հինգ տարի առաջ պատահած է: Իր դիմագիծը կրնայ փոխուած ըլլալ:

Եւ սարսռաց :

— Գիշեր մը տեսայ իր դէմքը, բայց մեռեալի մը դէմքն էր: Լսեցի որ պատուհանը կը զարնեն, յետոյ տեսայ գլուխ մը որ ծամածռութիւններ կ'ընէր ապակիին վրայ: Սկսայ պոռալ կանչել եւ մռնչել ... ըսին թէ բան չկայ :

Այդ պահուն յիշեցի Տիկին Մերքատոյի պատմութիւնը :

— Չէք կարծե՞ր որ երազած ըլլաք :

— Օհ, ոչ , կը վստահեցնեմ ձեզ :

Ես ալ շատ վստահ չէի: Պարագաները նկատի առնելով ատանկ մղձաւանջ մը կարելի էր իրականութեան տեղ ընդունիլ : Սկզբունքս է երբեք չընդդիմախօսել հիւանդի մը, ուստի կրցածիս չափ փորձեցի միտք տալ Տիկին Լէյտներին: Ըսի որ եթէ օտարական մը թափառէր մեր շրջապատին մէջ, անմիջապէս լուր կուտային :

Դուրս ելայ, եւ կարծեմ քիչ մը հանդարտած էր: Յետոյ գացի գտայ Տոքթ. Լէյտները եւ պատմեցի կնոջը հետ ունեցած խօսակցութիւնս :

— Ուրախ եմ որ բացուեր է ձեզի , ըսաւ պարզապէս: Այդ սպառնալիքներէն ես ալ չարաչար տանջուած եմ: Եւ համոզուած եմ թէ պատուհանին առջեւ տեսած գլուխը եւ ապակիին հարուածները իր երեւակայութեանն արդիւնքն են: Չէի գիտեր ինչպէս հանդստացնել զինքը : Ի՞նչ կը մտածէք այս բոլորի մասին, Օրիորդ :

Ձայնին շեշտը մութ երեւցաւ ինծի , բայց առանց վարանելու պատասխանեցի.

— Թերեւս այդ նամակները անգութ կատակ մըն են :

— Այո, այդպէս կ'երեւայ: Բայց ի՞նչ ընել: Խելքը պիտի կորսնցնէ, ես ալ չեմ գիտեր ինչ որոշում տամ :

Ես ալ չէի գիտեր: Կնոջ մը մատը կը տեսնէի: Այդ նամակները կանացի ձեռք մը կը մատնէին: Կասկած մը ունեցայ Տիկին Մերքատոյի մասին:

Ենթադրելով որ պատահաբար լսած էր Տիկին Լէյտներին առաջին ամուսնութեան անցուդարձը, շատ լաւ կրնար ահուդողի մատնել զայն, իր նախանձը յագեցնելու համար: Ինծի համար հաճելի չէր այդ մասին ակնարկութիւն մը ընել Տոքթ. Լէյտներին: Կարելի չէ նախատեսել կարգ մը մարդոց դիրքը այս կամ այն պարագային մէջ :

— Օհ, յուսահատելու բան չկայ, ըսի , զինքը մխիթարելու համար: Նոյնիսկ կը կարծեմ որ Տիկին Լէյտներ կազդուրուած է մեր տեսակցութեան շնորհիւ: Իր վիշտը պատմելը կը թեթեւցնէ մարդը: Ի վերջոյ մարդուն ջիղերը կը խանգարուին եթէ շատ ինքն իր մէջ կծկուած մնայ :

— Շատ ուրախ եմ որ բացուած է ձեզի, կրկնեց: Լաւ նշան է: Իր համակրութեան ապացոյցը տուած կ'ըլլայ: Գալով ինծի կը խոստովանիմ թէ հանդստացնելու բոլոր միջոցները սպառած եմ:

Քիչ մնաց պիտի հարցնէի թէ գաղտնապէս լուր տուած է տեղական ոստիկանութեան, բայց յետոյ երբեք չզղջացի որ լուռ մնացած էր :

Յաջորդ օրը Պ. Քոլմէն Հասանիէ պիտի երթար բանուորներուն աշխատավարձքը բերելու համար: Միեւնոյն ատեն միասին պիտի տանէր մեր նամակները, օդային թղթատարին յանձնելու համար :

Ամէնքս ալ մեր նամակները գրելէ անմիջապէս վերջ նետեցինք փայտէ տուփի մը մէջ որ դրուած էր ճաշասրահի պատուհանին քով : Այդ գիշեր պառկելու երթալէ առաջ Պ. Քոլմէն ամբողջ սուրհանդակը առաւ, քանի մը ծրարներու բաժնեց եւ ճղախէժէ գօտիով մը կապեց :

Յանկարծ ճիչ մը արձակեց .

— Ի՞նչ եղաւ, հարցուցի :

Նամակ մը երկարեց ինծի, հեգնական ծիծաղով մը.

— Իրաւ որ մեր գեղանի Լուիզին խելքին դպած է: Նամակ մը գրեր է 42րդ փողոց, Փարիզ, Ֆրանսա: Անշուշտ [illegible] է: Կը հաճի՞ք, իրեն տանիլ որպէսզի հասցէն սրբագրէ : — Պառկելու գնաց :

Առի պահարանը եւ վազեցի Տիկին Լէյտներին սենեակը, որպէսզի անհրաժեշտ սրբագրութիւնը կատարէ : Առաջին անգամ կը տեսնէի Տիկին Լէյտներին գիրը թէեւ ծանօթ կ'երեւէր ինծի: Կէս գիշերին յանկարծ գաղափար մը յղացայ: [illegible] ը զարմանալի կերպով կը նմանէր անանուն նամակներու գիրին, միայն թէ քիչ մը աւելի խոշոր էր եւ ոչ այնքան կանոնաւոր :

Նոր ենթադրութիւններ պաշարեցին միտքս: Տիկ. Լէյտներ ի՞նք գրած էր այդ նամակները: Եւ իր ամուսինը կը կասկածէ՞ր կնոջը յայտարարութեանց վրայ :

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Տիկին Լէյտներ իր պատմութիւնը ինծի պատմած էր ուրբաթ օր: Շաբաթ առտու մթնոլորտը մեղմացած էր տանը մ[illegible]

Տիկին Լէյտներ քիչ մը յախուռն վարուեցաւ ինծի հետ եւ զգուշացաւ որեւէ մտերմութենէ :

(Շար.)

ՃԱՊԱՐՆԵՐՈՒ յատուկ հիւանդութիւնը (միքսոմաթոզ) կը ճարակի ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Պելժիոյ, Անգլիոյ, Հոլանտայի, եւ Գերմանիոյ մէջ: Պաճարախտի միջազգային պաշտօնատունը որոշեց ընդհանուր պայքարի մը ձեռնարկել այս համաճարակին դէմ: Այս առաջադրութեամբ մասնագէտներու ժողով մը պիտի գումարուի այս օրերս, ինչպէս հաղորդեց Փարիզի Գիտութեանց Ակադեմիան: Անցեալ Օգոստոսի վերջը միքսոմաթոզը տարածուած էր ֆրանսական 6127 գիւղախումբերու մէջ:

Այրի Տիկին Գրիգոր Մարտինեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մարտինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պեսանտեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարտինեան եւ աղջիկները, Պ. Կարապետ Մարտինեան, Պ. Մկրտիչ Մարտինեան և ազգականները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐՏԻՆԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 31ին, իր բնակարանին մէջ, 64 ռիւ տ'Օսսի, Փարիզ (18):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ուէն, Փարիզէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ վաղաժամ մահը իր անմահ ընկերուհիին՝ Տիկին ՎԵՀԻՆԷ ՊԱՏՄԱՃԵԱՆԻ եւ իր վշտակից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պատմաճեան, Սարգիսեան, Աբգարեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վասպուրականի զոյգ միութեանց Կիլիկիոյ ընդհ. միութեան, Կեսարիոյ, Հաճընի, Պոնտոսի, Տարօն Տուրուբերանի, Սամաթիոյ, Ուրֆայի Հայր. վարչութիւններէն կը խնդրուի որ համաձայն մեր Յուլիս 1, 11 եւ Հոկտ. 5 թուակիր դիմումներուն, իբրեւ մնայուն անդամ Միջհայրենակցական խորհուրդի, իրենց կողմէ որոշուած ներկայացուցիչներուն յանձնարարեն միասին բերել 29 Յունիս 1953ի խառն ժողովէն մշակուած եւ իւրաքանչիւր Հայրենակցականի ղրկուած՝ ուղեգիծ-կանոնագիրը վաւերացուած իրենց միութեան կնիքով:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին Մեթրօ Քաաէ, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կը խնդրուի ծանուցանել թէ անակնկալ հիւանդութեան մը պատճառով յետաձգուած է ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ, որ տեղի պիտի ունենար Մարսէյլի մէջ, Նոյեմբեր 8ին:

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Վերակազմութեան ժամանակաւոր յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր նախկին անդամները 11 Նոյեմբեր ժամը 14.30ին, 32 ռիւ դը Թրէվիզ, Ազգ. Տան թատերասրահը:

Նմանապէս կը հրաւիրէ անոնք որ կ'ուզեն անդամակցիլ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՃԻ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԼԻ ՄԻՋԵՒ: Գրեց՝ Ս. Վրացեան: Երկրորդ տպագրութիւն՝ նոր փաստերով եւ վաւերագրերով եւ 1941էն ասդին տեղի ունեցած դէպքերով: Տպ. «Համազգային» ընկերութեան, Պէյրութ, 1953:

Գին 500 ֆրանք (թղթատարի ծախքն ալ հաշուելով):

Adresse : B. Tchiboukdjian
7, Rue Grange Batelière, Paris (9e)

«Յառաջ»էն կարելի է ստանալ միայն անձամբ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին: ՍԱՔՌԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին:

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԷՐԷՆ-ԿԻՒԼԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժերու: Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով: Կենդանի պատկեր: Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ:

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պատուոյ նախագահութեամբ Նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի ԷՏ. ՏԷՓՐԷՕՅԻ: Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ:

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ:

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարական ընկերներ: Բեմավար Պ. Անդրանիկ:

ԳԵՂԱՐ. ԲԱԺԻՆ.— Օր. Օր. Տէր Թումայեան, Քէօսէեան, Դաշնակեան, Մարգրիտ Մուրատեան, Պ. Պ. Ագրակէօզեան, Պօղոսեան (երգ):

Օր. Օր. Շահինեան, Սարգիսեան, Պ.Պ. Անդրանիկ, Ե. Սերոբեան, դերասան Միսիրեան (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Ս. Յովհաննէսեանի, տարազային պարեր, Պանթէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Նուագախումբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ, արեւելեան նուագ.— Սէյրան: Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Պանթէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը պիտի ներկայացնէ նաեւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» տեսարան մը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

7 Նոյեմբերին:

ՊԱՆԷԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին:

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Երեկոյեան ձրի դասեր կը տրուին չափահասներու համար

ԱՄԷՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ժամը 19էն 20, առաջին տարի, ժամը 20էն 21 երկրորդ տարի:

Lycée Condorcet, 8, rue du Havre, Paris
Métro St. Lazare ou Havre-Caumartin

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները: Հետզհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները: Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանին վերաբացումը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ):

Կը խօսի ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Grignan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ:

Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ:

Տոմսերու համար դիմել.—

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն Տեսինի մասնաճիւղի:

Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան 3, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Հայկական ժողովրդական եւ գեղջկական երգեր, արտասանութիւններ եւ շատ մը հաճելի անակնկալներ: Ընտիր նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՌԻԹՄ ԺԱԶԻ: Ճոխ պիւֆէ, զանազան ըմպելիներ, մատչելի գիներով: Մուտք 150 ֆր.:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE d'IENA, 10, Ave d'Iéna

Երկուշաբթի 9 Նոյեմբեր ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԻ

Միջին Արեւելքէն վերադառնալով կը ներկայացնէ իր

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Թատերգութիւնը (3 արար), մասնակցութեամբ՝ մուսքի կարգով Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, ՏԻԿԻՆ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, Գ. ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆԻ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԴՊԻՐԹԵԱՆԻ:

Բեմադրութիւն հետեւողութեամբ Պէյրութի ներկայացման ղեկավար Պ. ԱՇՈՏ ՄԱՏԱԹԵԱՆԻ:

Մուտքի տոմսերը 200 ֆրանքէն սկսեալ: Դիմել գրատուն Հ. Բալուեանի՝ 13 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9): Հեռ. ՓՐՕ25-46

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին Ազգային Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: — Հայերէնի դասերը ժամը 20ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռաւ. Միութեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան (Քաաէ):

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի ակումբի սրճարանը: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կուռնէվիլի, Առնուվիլի եւ Սարսէլի բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 20.30ին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԸ տեղի կ'ունենայ ժամանակաւորապէս Քաֆէ Քաաէի վերնայարկը, այս չորեքշաբթի ժամը 21ին: Կը խօսի Պ. Մալոյեան:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր, առտուն ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի մէջ, (7 Պուլվառ տ'Աթէն): Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Գ. Ս. Պրիւսէլ.— Կարգադրուած է: Պիտի հրատարակուի Ա. Խ.ի յօդուածին հետ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ.— Տաղանդաւոր դաշնակահար Սեդրաք Եաւրուեանի նուագահանդէսը երգադրական առնուած ըլլալով, անթելով պիտի հաղորդուի այս հինգշաբթի ժամը 15.18ին, Փարի Էնթէրէն:

ՀԱՆԴԷՍ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղի հանդէս-պարահանդէսը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Շամպր տը Քոմէրսի սրահը, Պորտօ, «Ռիւ Թրուա Քօնիլ»:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ, Հայկ. եւ կովկասեան պարեր: Կը բեմադրուին Զարշըլը Արթին Աղայի Թատերախաղէն քանի մը տեսիլներ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

13րդ տարի, խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 152-4 (Օգոստոս - Հոկտեմբեր), 40 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ.— Ա. Տիւմա որդի եւ իր առողջութիւնը (Խմբ.) —Ծաղկախտը Հայաստանի մէջ (Տոքթ. Ալէքսանեան).— Ապուխտին չամանը (Յ. Իշխանեան).— Զուկ կերէք (Տոքթ. Ֆաբէզ).— Լէօքէմիա կամ «արեան քանսէր» (Տոքթ. Սերոբեան).— Բուսական կարագ (Տոքթ. Աշնեան).— Փոխանցիկ հիւանդութիւնները (Տոքթ. Այրունեան).— Երբ խայթէ օձը, մեղուն կամ ... (Տոքթ. Լըմէռ).— Փորին մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Հուզէլ).— Բուսական դեղեր (Տոքթ. Գալուստեան). — Առտուան նախաճաշը (Տոքթ. Պլոնտէլ):

Տարեկան բաժնեգինը 800, արտասահման 1000 ֆրանք:

Դիմել «Հայ - Բոյժ»ի վարչութեան,

32, Rue de Trévise, Paris

ԾԱԽՈՒ Է

Պարապ տուն մը Լը Ռէնսի-Վիլմոմպլի մէջ: Ունի հինգ սենեակ, խոհանոց, մեծ պատշգամ մը, բաղնիք, կեդր. ջեռուցում, մառան, պարտէզ, պտղատու ծառերով: Ամէն դիւրութիւն երթեւեկի, մօտ ըլլալով թէ հանրակառքին եւ թէ շոգեկառքին:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 5 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7211 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2622

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲՈՒԿՈԾԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Ամէնքն ալ կ'ողբան ...

Մէկը միւսին հետ կը մրցի, կարելի ե- ղածին չափ սեւցնելու համար կացութիւնը: Տարագիր բազմութեանց ներկան եւ ապագան:

Լրագրական հրատարակութեանց պակասը կը լրացնեն ճառերը եւ մասնաւոր նամակները:

Ձայն մը գաւառէն.

— Երէկուան համեստ, երիտասարդ եւ եռանդուն հայրենասէրն անգամ տեսակ մը հով ունի: Ոչ մէկ բանով կը հետաքրքրուի...

Ուրիշ ձայն մը հարեւան գաղութէ մը.

— Ի՞նչ տարբերութիւն ունինք աշխէթէ մը: Ոչ ազգային իշխանութիւն, ոչ կեդրոն մը ...

Այս առթիւ քար մըն ալ կուսակցութեանց գլխուն:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, հերթական հարցումը.

— Ճար մը պիտի չգտնուի՞ այս անտիրութեան ...

Եթէ մէկը բան գործ ընէր ամփոփել գանգատներն ու առաջարկները, Յառաջի մէկ թիւը կը լնար թելադրուած դարմաններով:

Մէկ հատիկ ենք, ծրագիր մշակելու եւ խելք սորվեցնելու համար:

Երբ կարգը գործի գայ, ներկաներուն թիւը յանկարծ կը հալի:

Ամէնքն ալ կը դառնան Կանայի հարսնեւորներ:

Եւ կամ դիմացդ կ'ունենաս ղեկնած տեբեւներ:

Հարցուցէք տրտնջացողներուն, ո՛ւր որ ալ գտնուին, — Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, Ժընեւ, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Մարոք, Ալժերիա.

— Պարոն հայրենասէր կամ ազգասէր, դուք ո՞ր օրուան համար էք:

Այո, ո՞ր հեռաւոր սուրբին կը սպասէք, ձեր խելքը եւ եռանդը տրամադրելու, ձեր գաղութին ազգային գործերը կարգի դնելու համար:

Մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ. ամէն բանէ առաջ կը կարօտինք ձեռներէցութեան եւ քաջութեան:

Անհրաժեշտ է որ մարդիկ պարտականութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնեն:

Երբ խաւարակուռ Ասիոյ խորերը կը գտնուէինք եւ ազգ. սահմանադրութիւնը երազ էր, գիւղին տէրտէրը եւափ մը գիւղացիներ գլուխ գլխի տալով ինքնավարութեան ձեւ մը կը գտնէին:

Ինքնապաշտպանութեան այս տարրական գիտակցութի՞ւնն ալ չոգիացաւ, օտարութեան կրակին մէջ:

Սանձարձակ ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը միայն մեր առեւտրական ձիրքե՞րը պիտի զարգացնէին: Ուրիշ բաներ ալ պիտի չսորվեցնէի՞ն:

Դիւրի՞ն է չորս պատի մէջ ամփոփուիլ եւ ամէն մեղք փաթթել կուսակցութեանց գլխուն:

Այդ կուսակցութեանց ամէնէն զօրաւորը եւ ծաւալունը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անփոխարինելի դեր մը կը կատարէ իր աշխարհացրիւ ցանցով: Առանց հաշուելու իր միւս արժանիքները:

Եւ, փա՛ստ է, — ուր որ Դաշնակցութիւնը տկար է, հանրային կեանքն ալ տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ:

Երբ մղիչ ուժը կը պակսի, լճացումը չուշանար:

Ի՞նչ օգուտ ողբուկոծէն, երբ տրամադրութիւն չունիս մատներդ մոխիրը թաթխելու: Երբ հանրային գործունէութեան վրայ կը նայիս իբրեւ ամաթէօր:

Եւ մաւանդ, երբ չես ըմբռներ թէ մինակ ենք, եւ մենք պիտի գտնենք մեր գլխուն ճարը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՆՈՐԷՆ ՄԵՐԺԵՑ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, Խ. Միութիւնը նորէն մերժեց մասնակցիլ արեւմտեան երեք պետութեանց առաջարկած խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուէր Նոյ. 9ին, Լուկանոյի մէջ:

Այդ հրաւէրը կրկնուած էր Հոկտ. 18ին: Մոսկուա պատասխանած է երկար ծանուցագրով մը, որ կը բաղկանայ 18 էջերէ, աւելի երկար քան Սեպտ. 28ի ծանուցագիրը: Թարգմանութիւնը ուշացած ըլլալով, ամբողջ պատճէնը նոր պիտի հրատարակուի:

Առաջին առթիւ հաղորդուած լուրերու համաձայն, Մոսկուայի ծանուցագիրը երբեք նկատի չառներ երեք Դաշնակիցներուն հրաւէրը եւ նորէն կը յիշեցնէ իր առաջարկը, — Հինգերու ժողով մը գումարել Չինաստանի մասնակցութեամբ: Այդ ժողովը պէտք է գումարուի շատ լայն օրակարգով մը, քննելու համար այն բոլոր միջոցները որ կրնան մեղմացնել միջազգային կացութիւնը: Յետոյ կարելի է Չորսերու ժողով մը գումարել, քննելու համար գերմանական հարցը: Կը նշանակէ թէ Խ. Միութեան տեսակէտները չեն փոխուած Սեպտ. 28էն ի վեր: Կարճ խօսքով, Մոսկուա չուզեր բանակցիլ որոշ հարցի մը մասին, կը ձգտի ընդհ. խորհրդակցութիւններ կատարել անվերջանալի վիճաբանութիւններով, ինչպէս դիտել կուտան իրագէկներ: Անոնց կարծիքով, Մոսկուայի գլխաւոր նպատակն է խափանել եւրոպական բանակին ծրագիրը: Միւս կողմէ, Խ. Միութեան նոր վարիչները կ'ուզեն ծանրացնել արեւմտ. դաշնակիցներուն անհամաձայնութիւնները, ժամանակ շահելու եւ ջուրերը աւելի պղտորելու համար:

× Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը հեռագրած էր խորհրդային ծանուցագրին ամփոփումը, որ պարզապէս մերժում կը նշանակէր: Առանց սպասելու ալ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տըլըս Գչ. օր յոռետեսութիւն կը յայտնէր, դիտել տալով թէ յուսալի չէ որ Խ. Միութիւնը կամ կարմիր Չինաստանը հաւանին բանակցիլ որեւէ որոշ հարցի մասին: Իր կարծիքով, մանաւանդ Խ. Միութիւնը երբեք տրամադիր չէ որեւէ բանակցութիւն կատարելու օրուան այս ժամուն: «Մեր կառավարութիւնը պատճառներ ունի վախնալու թէ համայնավար վարիչները չեն ուզեր որեւէ լուրջ խօսակցութիւն որեւէ որոշ հարցի մասին»: Այս խօսքերը արտասանած ատեն տակաւին լուր չունէր Մոսկուայի ժխտական պատասխանէն:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՉԸՐՉԻԼ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի նոր նստաշրջանին բացման առթիւ, Չըրչիլ անգամ մը եւս եւ աւելի ուժգնօրէն կրկնեց թէ «ինք մեծ փոփոխութիւններ կը սպասէ Խ. Միութեան ներքին քաղաքականութեան մէջ: Այս անգամ չխօսեցաւ Մալենկովի հետ առանձին տեսակցելու ծրագրի մասին, բայց թելադրեց համբերութեամբ սպասել դէպքերու ընթացքին: «Առ այժմ բրիտանական կառավարութիւնը կը սպասէ Չորսերու տեսակցութեան մը, արտաքին նախարարներու միջոցաւ: Եթէ այս հանդիպումը նպաստէ կացութեան բարւոքման, կարելի նոր փորձեր կատարել երկու կողմէն ալ»: Այս տեսակէտը պարզած ատեն ինքն ալ չէր գիտեր Մոսկուայի պատասխանը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ նոր թերթ մը կը հրատարակուի Նոյ. 3էն ի վեր, «Սովետսկայա Տորգովլիա» (Առեւտրական թերթ), իբրեւ պաշտօնաթերթը առեւտրական նախարարութեան որ կ'ուզէ զարկ տալ ուտեստի եւ ընթացիկ ապրանքներու արտադրութեան:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԻ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ ԹԷ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԻՏԻ ԱՄԲԱՐԵՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ. — ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԷ ԹԷ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԵՒ ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԵՐ ՀՆԱՐԱԾ ԵՆ

Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարները փութացին հերքել այն լուրը թէ հիւլէական զէնքեր պիտի ամբարուին Սպանիոյ մէջ: Այս լուրը, որ հրատարակուեցաւ երէկ, առնուած էր Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարին լրագրական ասուլիսէն, Մատրիտի մէջ: Ամերիկեան բոլոր թղթակիցները հեռագրած էին լուրը, յաւելեալ մանրամասնութիւններով: Նախարարը, որ Աթէնք կը գտնուի այժմ, կը յայտարարէ թէ ինք երբեք այդպիսի բան չէ ըսած:

Արտաքին նախարարը վճռապէս յայտարարեց իր լրագրական ասուլիսին մէջ.
— «Մենք որեւէ ծրագիր չունինք հիւլէական զէնքեր ամբարելու Սպանիոյ մէջ: Եթէ այդպիսի ծրագիր մը ունենայինք, ամերիկեան կառավարութիւնը հրապարակաւ պիտի չծանուցանէր զայն»:

Ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթ մը, առաջին անգամ չէ որ Ամերիկայի զինուորական մասնագէտներ չնդայլից յայտարարութիւններ կ'ընեն, մանաւանդ երբ արտասահման կը գտնուին, եւ յետոյ հերքում կը տրուի Ուաշինկթընէն: Այս առթիւ իրագէկներ դիտել կուտան թէ որ եւ է հիւլէական զէնք արտասահման փոխադրելու համար, անհրաժեշտ է տուեալ երկրին հաւանութիւնը եւ նախագահ Այզընհաուըրի ստորագրութիւնը:

Արտասահմանի մէջ կարգ մը ամերիկեան հաստատութիւններ այնպէս մը դասաւորուած են որ կրնան ի հարկին հիւլէական զինամթերք եւ կամ ռումբեր փոխադրող մեծ օդանաւեր ընդունիլ: Այս ձեռնարկները նախապատրաստութիւն եւ մասնագէտ պաշտօնեաներ կը պահանջեն: Ամէնէն աւելի Անգլիոյ մէջ յառաջ տարուած են այս պատրաստութիւնները: Հետեւաբար, բնական է որ Սպանիոյ մէջ տրամադրուած խարիսխներն ալ ըստ այնմ յարդարուին:

Արտաքին նախարարը իր յայտարարութեան մէջ շեշտեց թէ հիւլէական օրէնքները միայն նախագահին կը վերապահեն հիւլէական զէնքերու գործածութեան, տեղափոխութեան եւ բաշխման պատասխանատուութիւնը:

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարն ալ հերքելով տրուած լուրը, աւելցուց. — «Չեմ կրնար ըսել թէ այժմ հիւլէական ռումբեր չկան ամերիկեան ցամաքէն դուրս. եւ եթէ կարենայի ըսել, պիտի չըսէի»: Նախարարը չուզեց մանրամասնութեանց մէջ մտնել: Իր յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Մ. Նահանգները արդէն հիւլէական ռումբեր ունին կամ կրնան ունենալ Մ. Նահանգներէն դուրս եղած խարիսխներու մէջ:

× Մոսկուայի անթելը նոյեմբեր 3ին հաղորդեց թէ խորհրդային գիտունները «քանի մը տեսակ հիւլէական եւ ջրածին ռումբեր հնարած են»:

Այս յայտարարութիւնը եղաւ անթելի ռուսական բաժնին մէջ որ կը պարզէր քիմիագէտ ակադեմական Վոյցքովիչի հետ կատարուած զրոյց մը: Ձեկուցումը կ'ըսէր. — «Բնագէտներու, քիմիագէտներու եւ քարիւղագէտներու միացեալ աշխատանքին շնորհիւ, խորհրդային գիտութիւնը կարճ ժամանակի մը մէջ յաջողեցաւ լուծել հիւլէական զէնքի գաղտնիքը եւ քանի մը տեսակ հիւլէական եւ ջրածին ռումբեր ստեղծել: Այս գործը կ'ապացուցանէ խորհրդային գիտութեան եւ արհետագործութեան բարձր մակարդակը: Բայց մեր երկիրը վճռապէս կ'ընդդիմանայ հիւլէական զէնքի գործածութեան եւ կը շարունակէ իր յամառ պայքարը զայն արգիլել տալու համար: Խորհրդային գիտուններ յառաջ կը տանին իրենց աշխատանքը, շինարար նպատակներու յատկացնելու համար հիւլէական ուժը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԵՀԱՃԵՑԷՔ ԼՈՒՍԱԲԱՆԵԼ

Բարկանայք երկտող մը՝ սեղանիս վրայ: Գրողը, Պ. Լեւոն Երկանեան, Իզմիրցի է եւ նախկին Դաշնակցական:

Խորապէս դառնացեր է որ նախկին իթթիհատական երեսփոխան Օննիկ Իհսանի «դրուատական կենսագրականը լայնօրէն» տպուեր է Յառաջի մէջ:

— «Իր պարագաները թող յարգեն իրենց բարերարին յիշատակը, իրենց մէջ լռելեայն: Թող ծաղիկներու յուշարձան կանգնեն: Թող անիւնը փոխադրենթալէաթի գերեզմանին քով կամ Անգարա, Մ. Քէմալի ագարակը: Ըսելիք չունիմ: Բայց թող չելլեն պանծացնեն զայն, գոնէ ի սէր Վարդգէսի, Վռամեանի, Զօհրապի»:

Կը տեսնէք թէ որքան փրփրած է մեր բարեկամը, Յառաջի գլխուն ալ քար մը գլորելով:

«Բարկանայք բայց մի մեղանչէք» — պիտի ըսէր մեր տանէրէցը:

Վերապահ ըլլալով հանդերձ, գոնէ ես փաստացի բան մը չեմ գիտեր Օննիկ Իհսանի մասին: Ոչ ալ կը ճանչնամ:

Ինչպէս ըսուած էր մասնաւոր ծանօթութեամբ, խմբագրութիւնը կը սպասէր իրազեկներու լուսաբանութեան, թուրք թերթի մը քրոնիկին առթիւ:

Հոկտ. 29ին հրատարակուեցաւ իրազեկ բարեկամի մը վկայութիւնը, որ կարգ մը խողութիւններ կը յիշէր:

Ուրիշ որեւէ ձայն չլսեցինք, թուրք թերթին ցնդաբանութենէն կամ այս յօդուածին հրատարակութենէն ետք:

Անկասկած Իզմիրցիներ չեն պակսիր Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Թող անոնք ալ խօսին: Եւ ամէնէն առաջ՝ նամակագիր Երկանեանը:

Որակումները բան չեն ապացուցաներ: Վաւերական փաստեր յիշեցէք, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ պարզուի «երեսփոխան Օննիկ»ի դիմագիծը:

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏ. ՀՈԳԵՐԸ

Անգլիոյ Ելիզապէթ Բ. թագուհին Գչ. օր կարդաց իր գահաճառը երեսփ. ժողովին մէջ, նստաշրջանի վերաբացման առթիւ: Ամբողջ ընթերցումը տեւեց ինը վայրկեան: Անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր արքայական թափօրի ճամբուն վրայ:

Գահաճառը, որ ըստ աւանդութեան գրուած էր օրուան կառավարութեան կողմէ, կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը անընդհատ պիտի շարունակէ իր ջանքերը քառանդամ խորհրդաժողովի համար, ի խնդիր միջազգային յարաբերութեանց բարւոքման եւ խաղաղութեան: Կառավարութիւնը պիտի զօրացնէ Հիւս. Ատլանտեանի կազմակերպութիւնը: Պիտի ջանայ կարգադրել Գերմանիոյ միութեան խնդիրը, գործակցելով Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն հետ եւ խորհրդակցելով գերման դաշնակցային կառավարութեան հետ: Պիտի շարունակեն իրենց ջանքերը Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը կնքելու համար: Կառավարութիւնը կը յուսայ վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իրանի հետ:

Գալով ներքին խնդիրներու կառավարութիւնը նորէն ձեռնարկներ պիտի կատարէ Լորտերու ժողովը բարեկարգելու համար, աւելի ժողովրդավար ձեւ մը տալով անոր, որպէսզի ոչ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն տեւական մեծամասնութիւն մը ունենայ անոր մէջ:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

●

ԽՄԲ. — Ֆրանսայի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Կ. Վրդ. Ամատունի, հոկտ. 26ին բանախօսութիւն մը կատարեց ֆրանսահայ լսարանին մէջ, այս նիւթին շուրջ: Ահաւասիկ ամփոփումը.

Բանախօսը յայտարարելէ վերջ թէ Եկեղեցին հայապահպանման ձուլարան մը չըլլալով հանդերձ, «իր գերազգային ու գերբնական կոչումնութեան մէջ իսկ կը ծառայէ ազգապահպանումի», համառօտակի ամփոփեց Հայ. Եկեղեցիի կատարած դերը պատմական շրջաններուն, հայ հողին վրայ: Գարգեց, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչէն մինչեւ Մխիթար Սեբաստացին, անոր կատարած դերը, ոչ միայն քաղաքակրթական եւ մշակութային գետնի վրայ, այլեւ երբեմն նոյն իսկ հայ արքունիքներու եւ ժողովուրդին գոյութեան համար, դեսպանութիւններ յանձն առնելով դէպի օտար ափերուն արքունիքը կամ իրաւարար կանգնելով հայ իշխաններու մրցակցութեանց մէջ: Դեր մը, որ չէ չառեցաւ մանաւանդ երբ որ Հայութիւնը անկախութեան մատնուած օտար ափերու լուծին ներքեւ կը հեծէր: «Այսպէս Գրիգոր Լուսաւորչէն մինչեւ Մխիթար Վարդապետ Սեբաստացի, անընդհատ շղթայ մըն է լուսամիտ եւ անձնուէր եկեղեցականներու, որոնք կեանքեր կը սպառեն, տքնաջան աշխատանքներով, անքուն գիշերներով, խոշտանգուած մարմնի մը ճգնութիւններով պահելու Եկեղեցի մը, ազգ մը, քրիստոնէութիւն մը, մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն մը, ի հեճուկս բոլոր դաւադիր սրածութիւններուն եւ փոթորիկներուն: Մխիթարի ուղղուած վերածնունդէն ետք միայն, ԺԹ. դարու կէսէն ետքին, աշխարհիկ նոր դասակարգ մը կը հասուննայ, յանձնելու համար աշխարհիկ եւ դասական գրականութեան եւ կրթական աշխատանքի պատասխանատուութիւնը: Այս թուականէն ասդին եղած ձեռնարկները աւելի անհատական մնացին էլին, ու շատ ալ ցանցառ երեւոյթներ»:

«Ուրեմն Եկեղեցին, մեր պատմական իրականութեան մէջ, առաջնակարգ ջահակիր հանդիսացած է տոհմային արժէքներուն, եւ անով կանգնած առաջին գիծի վրայ իբրեւ պահակ ազգապահպանման»:

Ապա բանախօսը վեր հանեց Հայ. Եկեղեցիին եւ եկեղեցականութեան կատարած դերը մեր բնիկ աշխարհէն դուրս, օտար հիւրընկալ ափերու վրայ, ուր սակայն, Հայը կը ներկայանար իբրեւ գաղթական, բոլորովին տարբեր իրաւակարգի մը ցանցին մէջ մնալու պայմանով: «Երկիրն ընկեր չէր այլեւս: Եւ գիւղէն աւելի քաղաքի բնակիչ»: Եւ հիւրընկալ երկրին քաղաքացիութեամբ կը խառնուէր անոր ազգութեան, այնպէս որ Հայութենէն ազգային բնոյթ չէր կրնար մնալ, բառին այն առումով զոր կ'ըմբռնէին այս երկիրներուն մէջ, այլ միայն ցեղային ծագումի գիտակցումը, պահուած առաւելապէս եկեղեցիին կապակցութենէն եւ ասոր սեփական լեզուի, եւ այլ եկեղեցական - տոհմային աւանդութիւններու խողովակով: «Ուստի «ազգապահպանում» բառին իմաստը եւ նշանակութիւնը «ինքնաբերաբար» փոփոխութիւն կը կրէր Սփիւռքին մէջ»: Ոչ թէ այլեւս ազգութեան պահպանում, ազգ բառին սեղմ առումով, այլ աւելի տոհմային արժէքներու: Կէտ մը արժանի նկատառման, երկդիմութիւններու տեղի չտալու համար:

Ապա ակնարկեց Լեհաստանի եւ Թրանսիլվանիոյ հայ գաղութներուն: Երկար դարեր, ըսաւ, այս գաղութները իրենց թեմական կազմակերպութեան շնորհիւ, հետեւաբար եկեղեցիի շնորհիւ, յաջողեցան հայ անունը պահել այս երկիրներու մէջ: Անոնք թէեւ սակաւ թիւերու վերածուած, «հայրենասէր» Լեհեր կամ Հունգարացիներ դառնալով հանդերձ, «ունին նաեւ հպարտանքը իրենց ծագումին, եւ սիրով կը յիշեն իրենց ցեղակցութիւնը եւ արեան եղբայրութիւնը հեռաւոր հայ ազգին հետ»:

Բանախօսը կը կարծէ թէ աւելի մեծ կրնար մնալ անոնց թիւը, եւ աւելի խոր կ'ըլլար հայութեան գիտակցութիւնը, եթէ ժամանակին Եկեղեցին, եւ դարուն մարդիկ, գիտնային օգտուիլ իրենց միջավայրին առաւելութիւններէն: Իբրեւ օրինակ բերաւ, ապացուցանելու համար կղերին մեծ դերը այս կէտին մէջ, Ֆրանսայի սակաւաթիւ գաղութը Քանատայի: Սա շնորհիւ իր եկեղեցականութեան եռանդին եւ զօրեղ գիտակցութեան, ոչ միայն մնաց կրօնապէս ընտրելագոյն կաթողիկէ քրիստոնեան, այլ այսօր եղաւ երեքսուկէս միլիոնի զանգուած մը որ «Ֆրանսերէն կը խօսի, կը գրէ, կ'աղօթէ»:

Հուսկ մօտենալով ժամանակակից մեր բուն հարցին, քննութեան ենթարկեց հիմնական կէտը, թէ մինչ աշխարհիկ զանազան ձեռնարկներ, իրենց հնարաւորութեան չափին մէջ, շարժման մէջ են պահպանելու համար տոհմային արժէքները, ինչո՞ւ Եկեղեցիին կատարածը այնքան զգալի չէ: Կը պատասխանէր՝ հետեւեալ սկզբունքը դնելէ վերջ, — Առանց թերագնահատելու աշխարհիկ անհատական եւ հաւաքական ձեռնարկներու տարողութիւնը, «կը խորհինք ու կը հաստատենք թէ այդ բոլոր նախաձեռնութիւնները իրենց տեւականութեան եւ յաւերժացման ամուր խարիսխը մի միայն հոգեկան առոյգ Եկեղեցիի մէջ կը գտնեն»: Վասն զի, կ'ըսէր, Սփիւռքի մէջ եկեղեցին փրկական միակ հիմնարկութիւնն է որ տեւականութեան երաշխիք կրնայ ունենալ, շնորհիւ իր նուիրապետութեան եւ հոգեւոր իրաւակարգին, ու կը տարածուի իր հաւատացեալներուն վրայ: Շնորհիւ հոգեւոր դաստիարակի իր հանգամանքին, եւ աստուածապաշտութեան հրահանգներուն զոր ազատօրէն կրնայ վարել իր աւետարանական ոգիին համաձայն, պայմանաւ որ յարգէ միշտ ուղղամտօրէն իր գերագոյն բնոյթը, ան կը ներկայանայ պաշտօնով դաստիարակ եւ դպրոց:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՃԱՐԱԽՏ

●

Ինչպէս մարդիկ, կենդանիներն ալ ենթակայ են համաճարակներու եւ մահացու ախտերու:

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին երկու տեսակ համաճարակներ ծագեցան: Առաջինը՝ բերնի ջերմակեղը, կովերու, ոչխարներու, այծերու եւ խոզերու կարեւոր մէկ մասին կորստեան պատճառ դարձաւ: Երկրորդը՝ միքսոմաթոզը, ճագարներու յատուկ փտախտ մը, չանթահարիչ արագութեամբ սպառնաց արմատէն բնաջնջել կենդանական այդ ցեղը:

Այսօր ներկայացնենք առաջինը: Անմիջապէս ըսենք որ անասուններու ջերմակեղը պէտք չէ շփոթել մարդոց բերնի կեղին հետ, որ առանձին յատկանիշներով հիւանդութիւն մըն է: Անիկա կը յայտնուի հիւանդին ջերմութեան բարձրացումով, բերնին մէջ բշտիկներու երեւումով եւ լորձնային գեղձերու բորբոքումով որոնք հետզհետէ կեղերու կը վերածուին ու կը վարակեն լինդերը: Լորձունքը առատ կը հոսի, ենթական ախորժակէ կը զրկուի, ծամելը կը դժուարանայ եւ հիւանդութիւնը կը յառաջանայ եթէ դարման մը չկասեցնէ անոր թափը:

Մինչդեռ կենդանիներու ջերմակեղը (ֆիէվրը աֆթէօզ) յառաջ կուգայ ժահրէ մը: Գիտունները հաստատած են որ ժահրերը անտեսանելի մանրէներ են որոնց զտուող ժահր (վիրիւս ֆիլթրան) անունը կուտան պարզապէս յատկանշելու համար անոնց անըմբռնելի փոքրութիւնը որու շնորհիւ կրնան անցնիլ ամենախիտ զտիչներէն իսկ: Ճիշդ այս պատճառաւ ալ պայքարը եւ դարմանական միջոցները կը դժուարանան անոնց դէմ:

Սակայն ջերմակեղին ժահրին շուրջ կատարուած վերջին ուսումնասիրութիւնները կարեւոր արդիւնքներու յանգեցան: Անցեալ տարուան համաճարակին պատճառած մահերէն աւելի հիւանդութեան ախտալի վիճակն էր որ ծանր հետեւանքներ ունեցաւ: Մատակ կենդանիներ անսունդ մնացին կաթին նուազումով ու անհամար վիժումներ պատահեցան: Համաճարակին արագ տարածումը եւ վարակման լայն ծաւալը հետեւանք էին ժահրին փոփոխականութեան: Վալէի եւ Գառէի նշանաւոր ուսումնասիրութեանց շնորհիւ գիտենք թէ գոյութիւն ունին նոյն ժահրին քանի մը տիպարները, որոնք կը ճանչցուին Ա. Գ. եւ O տառերով եւ որոնք իրարմէ կը տարբերին ախտածին երեւոյթներով: Համաճարակներու ընթացքին առ հասարակ ժահրի տիպարներէն մին է որ կը յայտնուի: Մինչդեռ վերջին անգամ բոլոր տիպարները միաժամանակ կամ յաջորդաբար վարակեցին անասունները: Այս պարագան անելի մատնեց կանխարգելիչ պատուաստումներու եղանակը: Արդարեւ O տիպարին յատուկ շիճուկները կենդանին չէին ախտաղերծեր ժահրի միւս տիպարներուն դէմ եւ յաջորդաբար:

Ի՞նչ մեքենականութեամբ տեղի կ'ունենայ ժահրերու փոփոխութիւնը: Համեմատելի օրինակ մը տանք այս առթիւ: Ենթադրենք թէ հիւծախտաւոր մը կը դարմանուի սթրէփթօմիսինով: Քոխի մանրէներէն մաս մը զերծ կը մնայ մանրէասպան դեղին ազդեցութենէն: Նոյն երեւոյթը նաեւ փէնիսիլինի դարմանումի ժամանակ: Այդ դիմացկուն մանրէներէն յառաջ եկած սերունդները եւս կը պահեն դիմադրական նոյն յատկութիւնը այդ դեղերուն հանդէպ:

Այս հիման վրայ ջերմակեղի ժահրերը օգտուելով կենդանիներու անկատար ախտաղերծումէ մը փոփոխութիւններ կը կրեն, յարմարելով միջավայրին ստեղծած պայմաններուն ու թերեւս կը յայտնուին նաեւ նոր տիպարներ: Զեկուցումի մը մէջ փրոֆ. Ռամոն կը շեշտէր. — «Հիւանդութենէ մը կամ պատուաստումէ մը վերջ յառաջ եկած ախտաղերծումը եթէ զօրաւոր է, շուտով կրնայ չէզոքացնել ու անվտանգ դարձնել ժահրը որ կը գտնուի կենդանիին կազմին մէջ կամ կը փորձէ մուտք գործել անկէ ներս: Ընդհակառակն, եթէ ախտաղերծումը տկար է ժահրը կը փոխէ յարմարելու միջավայրին: Այս պատճառաւ գոյութիւն ունին նման ժահրեր կրող ու փոխադրող կենդանիներ»:

Իսկ Փասթէօր մարգարէութեամբ կը գրէր. — «Մեղմացած ժահրերը, նոյնիսկ ամէնէն տկարները, կրնան դիւրութեամբ վերստանալ իրենց նախկին ախտային ուժգնութիւնը: Այս ձեւով հասկնալի կը դառնան մեծ համաճարակներու սաստկութիւնը կամ անկումը եւ որոնց յայտնութիւնը սխալմամբ յանկարծական կը նկատուի»: Ան դարձեալ կ'ըսէր. — «Համաճարակ մը եթէ կասած է ժահրին տկարացումով կրնայ դարձեալ յայտնուիլ, որոշ ազդեցութեանց տակ ժահրին զօրացումով»:

Ֆրանսայի մէջ ջերմակեղի դէմ կանխարգել միջոցն էր կենդանիներու պատուաստումը: Դժբախտաբար, պատրաստուած շիճուկները որ յատուկ էին ժահրի մէկ տիպարին, չէին ախտաղերծեր կենդանին միւս տիպարներուն դէմ: Միւս կողմէ ախտաղերծման շրջանը շատ կարճ է: Հազիւ երեք չորս ամիս կը տեւէ իր ազդեցութիւնը: Եւ երբեմն ալ միայն քանի մը օր: Միւս կողմէ, միլիոնաւոր անասուններու պատուաստումը գործնապէս անիրագործելի է եւ շիճուկին բաւարար մթերումը առայժմ անկարելի: Սակայն յոյսեր կան որ շնորհիւ կատարելագործեալ եղանակներու բոլոր դժուարութիւնները պիտի հարթուին: Արդէն սկսած են գործածել ժահրի երրեակ տիպարներէ պատրաստուած շիճուկներ որոնք նպաստաւոր արդիւնք տուած են:

Կարգ մը երկիրներ զերծ մնացին համաճարակէն շնորհիւ զգուշական խիստ միջոցներու: Ֆրանսան դժբախտաբար կրեց ջերմակեղին ծանր հետեւանքները: Առայժմ այդ ահռելի համաճարակը դադրած է սակայն զգոյշ... Փասթէօրի խօսքերը պէտք է յիշուին շարունակ, որպէս զի չմոռնանք զգուշութիւնը:

Գ. ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

★

«Ամենայն տեղ, մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի.
Բայց երանի որ իւր ազգին
Ազատութեան կը զոհուի:

Տեսէք, տեսէք սա խատուտիկ աղջիկները զինուորական տարազով, օրն ի բուն կը դողանցեն ազատութեան երգերով:

— Եահու, եահու, կեավուրները դուրսէն ուժ են առեր: Մինարէէն խուճապահար հեռագիտակն է ձգեր...

— Հայտէ, հայտէ, դուք ինչ գիտցաք... ինչ գիտցաք դուք կեավուրը: Ան ձեզ ալ պիտի զինուորագրէ: Պիտի տեսնաք դուք կեավուրը:

— Դէհ, «Ալլահ, Ալլահ», դժոխքի մռմռոցով բարձրացէք նայինք Հայոց թաղերը: Դէհ, շուտ, ինչ փոյթ թէ եաթաղաններնիդ քիչ մը բութ ըլլայ: Մորթն ալ բաւ է: Հայուն գլուխը թոյլ է ուսին վրայ: Դէհ, «Ալլահ, Ալլահ», հրամեցէք վեր: Վեր, դեռ աւելի վեր...: Տեսէք, դռները բաց են ձեր դիմաց: Մտէք համարձակ: Սա տուներուն ճոխ իրերը ձեր թալանին կը սպասեն: Մտէք, հա մտէք:

Կիւմիւր, կիւր, կիւր... Թրաք, թըրաք, թրաք, թրաք, թրաք...

— Հէյ վախ, ինչ տեսման, ինչ կրակ է այս: Ո՞ւրկէ փախչինք, ո՞ւրկէ դուրս գանք, Եարրապպիմ...

— Դո՞ւրս գալ, փախչիլ, պաշտողներդ Ալլահին: Դո՞ւրս գալ, ինչո՞ւ... չէ որ եկեր էք կեավուրի կեանքով ճենէթը գնելու: Մնացէք, ահա ճեհէննէմը ձեզի ձրի նուէր... ի՞նչ կայ փախչելու: Օն, ձեր խուճապին մէջ զիրար զգեցէք: Ի՞նչ կայ դուրս գալու: Հայ Իկիթներուն թիւը շատ քիչ է: Կին ու մանուկներ կռուի են կեցեր: Անոնց ձեռք մը տալ վայել է ձեզի պէս Միւսիւլմաններուն:

— Հէյ, Մինարէներ, ի՞նչ կայ որ այդպէս սկսաք ճօճիլ...: Սպասեցէք դեռ. կեավուրը ձեր վրայ արքայութենէն ալ բանակ կը ստանայ:

— Ահ, Եարապպին, դուն ալ տեսա՞ր... Շիւքրի, Ճէմալ, դո՞ւք ալ, դո՞ւք ալ...: Ախ, չեմ կրնար ես յարձակիլ: Այս կրակէն ալ դժուար է: Չեմ կրնար ես յառաջ շարժիլ: Ճերմակ մօրուք, լոյսեր հագած: Դուն ալ տեսա՞ր, Հասան, դո՞ւն ալ...: Փէյղամպերներ են, վալլահի...: Փախինք, հաւար, սա անկիւնէն ալ սկսան խուժել զար վար: Հաւար, հաւար...

— Մի սրտնեղիր, Փախրի փաշա: Զինուորներդ լեղապատառ ե՞տ կը փախչին Հայոց թաղէն: Լոյս տեսիլքնե՞ր կը հալածեն զիրենք վերէն: Չե՞ն յարձակիր... Ե՞տ կը փախչին: Էհ, ի՞նչ կայ որ առնէ դիւրին. Թող քու իկիթ սպաներդ կրակ բանան անոնց վրայ: Ալին, Օսմանն ու Մուսթաֆան Թուրք դնդակէն թող իյնան վար: Ինչ կայ, վարձք է: Ձեռք մը կուտաք անմահութեան սուրբ հարսնիքին: Եօթնեղբայրեան Մկրտիչի մարտիկներուն թիւը քիչ է: Անոր համբաւը տեսա՞ր ինչ է: «Երկրորդ Օրտու»դ ահ ու սարսափէն խե՞լքն է թռցուցեր: Տեսի՞լք կը տեսնէ. մի սրտնեղիր, «Հայ Սուրբերու ձոր»ն է, որ իր լուսապսակ գունդն է զրկեր օգնութեան: Ի՞նչ կայ որ այսքան անհամբերութեան: Թնդանօթներդ բերդին վրան են: Անխուսափելի յաղթութեանդ երբ որ ըլլայ կը հասնիս: [illegible] յաղթութիւնն ասոր կ'ըսեն: Մի սրտնեղիր, երկրպագէ Ֆախրի փաշա: Անմահութեան այսպէս հարսնիքը տուն ե՞րբ ես տեսեր: Ալ ե՞րբ կը տեսնես:

×

— Յիշատակդ քու վերեւ փառքի համար Երկնահուպ, հրկիզեալ իմ հայրենիք. բոցերուդ մէջ սիրտս կ'այրի. ախ, թող լափէ սիրտս այդ կամարը Երկնահուպ:

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱ

(4րդ եւ վերջ)

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Գերման լրտես Ռոպլէր, որ 69 տարեկան է եւ կը գտնուի Զուիցերիոյ մէջ, խոստովանեցաւ թէ իր զուիցերիացի մեղսակցին հետ 1947էն մինչեւ այսօր Չեխոսլովաքիա ղրկած են մօտ 160 մանրամասն զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական տեղեկագիրներ Հիւս. Ատլանտեանի կազմակերպութեան անդամներուն գործունէութեան մասին, Գերմանիոյ մէջ եւ այլուր:

Թէ Ռոպլէր եւ թէ Շնայֆէր Զուիցերիոյ գաղտնի սպասարկութեան մէջ ծառայած են Բ. աշխարհամարտի ընթացքին: Բայց Ռոպլէր միեւնոյն ատեն կը գործէր ի հաշիւ Խ. Միութեան, ինչպէս կ'ըսէ ամբաստանագիրը: Գաղտնի անթելով մը երկու շաբաթ առաջ լուր տուած էր գերմանական արշաւանքի մասին: Պատերազմէն վերջն ալ թանկագին ծառայութիւններ մատոյց Մոսկուայի: Ռոպլէր կ'ըսէ թէ Ամերիկացիները ուզեցին վարձել զինքը, բայց մերժեց, վասն զի «Մ. Նահանգները կը ջանան տիրապետել աշխարհի, համայնավարութեան դէմ պայքարելու պատրուակով»: Երկու ամբաստանեալներն ալ վճռապէս կ'ուրանան թէ համայնավարներ են, բայց կ'ըսեն թէ իրենց գործունէութեան գլխաւոր նպատակն էր արգիլել Գերմանիոյ վերազինումը եւ պահպանել աշխարհի խաղաղութիւնը:

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

★

Փարիզի Վասպուրականցիներու Հայր. Միութեան վարչութիւնը, Միութեան երրորդ տարեդարձին (Հոկտեմբեր 1950 — Հոկտեմբեր 1953) առթիւ, կուգայ իր շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք անձնուէր ու զոհաբերող ոգիով չխնայեցին իրենց մտաւոր, բարոյական, նիւթական աջակցութիւնը եւ անձնական աշխատանքը:

Այս առթիւ կ'ուղղէ իր սրտագին ,Բնաշխարհ Վասպուրականի եւ Հայկական Մեծ ու Անմահ Հայրենիքին սիրովը տոգորուած ողջոյնները.

— Աշխարհի չորս ծագերուն մէջ ցրուած բոլոր Վասպուրականցիներուն եւ անոնց Միութեանց:

— Ամերիկայի Համավասպուրական եւ Վասպուրական քոյր Միութեանց.

— Ֆրանսայի հայրենակցական բոլոր Միութեանց.

— Մեր Կեդր. վարչութեան ի Մարսէյլ եւ անոր անձնուէր նախագահ Պանտիկեանին ու ժրաջան ընդհ. քարտուղար Հիւսեանին:

Երեք տարիներն անցան փայլակի արագութեամբ եւ սակայն որքան անյաղթելի դժուարութիւններ կան հարթուած եւ որքան արդիւնաւոր ու երկար ճամբայ մը կայ մեր ետին:

Մեր անդրանիկ հոգածութեան առարկան դարձաւ Վասպուրականի Հերոսամարտին տօնակատարութիւնը եւ անոր յիշատակին յարութիւնը բոլոր հայրենասէր սրտերուն մէջ:

Մեր մօտիկ անցեալի ամէնէն պանծալի եւ վսեմ դէպքը, արժանի դառնալու ազգային տօն մը, ինչպիսին է Ժան տ'Արքի տօնը Ֆրանսայի մէջ, ան դրաւեց մեր ամբողջ հոգածութիւնը: Արդարեւ, Վասպուրականի հերոսամարտը ազգային ազատասէր ու ռազմունակ ոգիին անպարտ յաղթանակն է: Անոր գինուորները կռուեցան հինգ տարի անընդհատ հայկական բոլոր ճակատներուն վրայ: Անոնք եղան ողնաշարը Հայաստանի Հանրապետութեան բանակին, անոնց ստեղծած հեղինակութիւնը ապառաժի պէս թիկունք հանդիսացաւ Արամին եւ իրեն գործակից միւս մեծ Վասպուրականցի Եկարեանին, հիմքը դնելու հայկ. անկախութեան եւ զայն անսասան պահելու համաշխարհային ամենազարհուրելի փոթորիկին հարուածներուն դէմ, որ չղթայազերծուեցաւ մեր տկար, սովահար ու արիւնաքամ հայրենիքին դէմ:

Մեր մտասեւեռումը եղաւ, առանց ուեւէ զոհողութեան առջեւ կանգ առնելու, Հերոսամարտի տօնին տալ ամենամեծ շուքը, ամէնէն երկիւղած յարգանքը եւ ամենալայն ազգային հանդամանքը, վեր ամէն քաղաքական, կուսակցական, կրօնական եւ անհատական նկատումներէ:

Հայկական սուրբ տօն մըն է Հերոսամարտը:

Մեր իղձն է որ բոլոր հայրենասէր Հայերն արթննան եւ անխտիր յարգեն այս տարեդարձը, իբրեւ սուրբ յիշատակին անհամար Վասպուրականցիներու, որոնք ինկան պատերազմի դաշտերու վրայ եւ իբրեւ աղբիւր ազգային հպարտութեան ու անշէջ յոյսի:

Հոծ հանդիսականները գիտեն թէ որքան աշխատանք եւ զոհաբերութիւն յանձն առնուած էին 1951ի, 1952ի եւ 1953 տօնակատարութեանց եւ թէ ինչ խանդավառութիւն եւ հպարտութիւն ստեղծեցին այդ տօնակատարութիւնները, որոնց մասնակցեցան ականաւոր Ֆրանսացիներ, Ֆրանսայի առաջին զինուորական նուագախումբերը եւ առաջնակարգ արուեստագէտներ:

Համաձայն Միութեանս ծրագրին, հրատարակուեցաւ «Արծուի Վասպուրականի» բացառիկ թիւ մը, կազմուեցաւ Վասպուրականի Երիտասարդաց Միութիւնը, 1952ին, փորձուեցաւ կազմել Միջհայրենակցական մը, որուն ստեղծած շարժման շնորհիւ, վերակազմուեցան երեք նոր Հայրենակցականներ, տօնուեցան ուրիշ հերոսամարտներ, եւ ոգեւորուեցան բազմաթիւ հայրենակցականներ:

Դարձեալ մեր ծրագրին համաձայն նամակներ եւ կոչեր ղրկուեցան բոլոր Վասպուրականի Հայր. Միութեանց, համաշխարհային Վասպուրականեան կեդրոն մը ստեղծելու համար եւ մեր ջանքերով տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Հայր. Միութեանց համագումարը, ընտրելով Ֆրանսայի Հայր. Միութեանց Կեդր. վարչութիւնը:

Մեր ծրագրին համաձայն տրուեցաւ ժողովրդային բանահիւսութեան (Ֆոլքլոր) հանդէս մը եւ կազմակերպուեցաւ Վասպուրականեան քայլերգ մը ստեղծելու համար գրական մրցում, որուն մասնակցեցան 14 հայ բանաստեղծներ, աշխարհի ամէն կողմերէն:

Վերջապէս, պատրաստուեցաւ Վասպուրականի հերոսամարտին եւ բոլոր հերոսամարտներուն շարժանկարը, որպէս զի նոր սերունդը կարենայ մեր աչքերով տեսնել ամփոփ պատկեր մը: Դեռ կը շարունակուին ֆիլմին կատարելագործման աշխատանքները, եւ դարձեալ կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն որ հերոսամարտներուն վերաբերեալ ամէն յիշատակ, ամէն նկար եւ ամէն փաստաթուղթ ղրկուի մեզի, որպէսզի շարժանկարին մէջն անցնինք: Բոլոր փոխ տրուած նիւթերը անվթար պիտի վերադարձուին: Նոյնպէս ձեռք բերենք երկրին զունաւոր շարժանկարը, քաշուած վերջերս: Այս առթիւ հրապարակային մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք մեր բարեկամ Պ. Ֆ. Պալսանի եւ իր տիկնոջ, որոնք ազնուօրէն մեր տրամադրութեան տակ դրին շարժանկարը:

Մեր շնորհակալութիւնը նաեւ Տէսինցի հայրենակից Համազասպ Օհաննէսեան Ամիրեանի, որ, իր սեղմ միջոցներէն սիրայօժար Միութեանս նուիրեց 50.000 ֆրանք, ի նպաստ շարժանկարներու գնման եւ կատարելագործման, ներկայիս կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայրենակիցներուն հետեւիլ իր օրինակին:

Վերջապէս, Միութիւնս, իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ օգնած է այն հայրենակիցներուն, որոնք իսկապէս կարօտ եղած են օգնութեան, թէ դրմումներով եւ թէ նիւթապէս:

Ներկայիս, Միութեան սեղանին վրայ են Վասպուրականի պատմութեան հրատարակութիւնը, որուն համար կազմուեցաւ յատուկ ծրագիր մը եւ գոնէ սան մը որդեգրելու գործը, ծրագրին համաձայն անոր հայեցի բարձրագոյն կրթութիւն տալու համար:

Համաձայն Կեդր. վարչութեան հրահանգին եւ ղրկած հարցարաններուն, շուտով անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն պիտի ղրկենք զանոնք, խնդրելով որ լեցնեն շուտափոյթ եւ վերադարձնեն մեր փոխ նախագահ Յ. Սապօնճեանին, 21 rue Soulié, Փարիզ (9) հասցէով:

Անհատաբար մեր երեք տարիներու գործերն ու ձեռնարկները, որոնք հեռու են մեզի գոհացում տալէ: Ուստի կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն անխտիր, որ մէկդի դնելով բոլոր քաղաքական, անձնական եւ այլ դժուարութիւնները, միասիրտ եւ մէկ հոգի, ազգային եւ բնաշխարհային հայրենասիրութեամբ, ֆրանսական հոգածու եւ ազնիւ պետութեան շնորհիւ մեր ունեցած անսահման ազգային եւ մշակութային ազատութիւնները օգտագործելով, բոլորուին Միութեանս շուրջը, օգնեն անոր բարոյապէս, նիւթապէս, անձնական ամէն ջանքով, որպէսզի կատարենք մեր հայրենակցական պարտքը, — է անվթար ու բարձր պահել մեր հերոսներուն յիշատակը, հայրենիսէրը, մշակոյթը, եւ միանալով, ըլլալ ու ժու զմեզ պաշտպանել Վասպուրականեան Արծիւներու պէս:

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յ. Գ.— Կը խնդրուի բոլոր հայերէն թերթերէն արտատպել:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

★

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 26 Հոկտ. (Յառաջ). — Շաբաթ գիշեր 24 Հոկտեմբեր, «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ խուռն բազմութեան ներկայութեան մեծ շուքով տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը:

Ճոխօրէն զարդարուած, բեմին վրայ զետեղուած էին կուսակցութեան հիմնադիրներուն՝ Երրորդութեան պատկերները եռագոյն լոյսերով շրջապատուած:

Հանդէսին նախագահը Սահակ Բարսեղեան բացումը կատարեց իմաստալից ճառով մը: Այս սեղմ տողերը մաս մը համառօտ իր խօսքերէն:

Պատմական եւ փաստացի օրինակներով պարզեց որ հայ ժողովուրդը ուրիշ ազատ եւ անկախ ազգերու պէս ի վիճակի է կառավարելու իր պետութիւնը, իբրեւ քաղաքակիրթ, շինարար եւ ռազմունակ ազգ, ցորչափ հայ ժողովուրդը չէ վերահաստատած իր անկախութիւնը, Դաշնակցութիւնը պիտի մնայ պատնէշին վրայ:

— Օրուան բանախօսը՝ Վ. Գէորգեան, պարզեց Դաշնակցութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը, անոր դերը ազգապահպանման պայքարին մէջ:

Տեղի ունեցան գեղեցիկ եւ կրակոտ արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ: Հանդէսը վերջացաւ ընտանեկան պարահանդէսով մը:

« ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ »

Օրեր առաջ պատրաստութիւններ տեսնուած էին եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին կաթող. պատուիրակին հետ, կուսակցութեանց եւ Երիտասարդաց Միութեանց միջեւ բոլորին մասնակցութեամբ տօնելու հայ Մշակոյթի Օրը:

Հանդէսի կազմակերպութեան համար կազմուեցաւ յանձնախումբ մը մասնակցութեամբ Դ. Դաւիթխանեանի իբրեւ փորձառու եւ հմուտ այսօրինակ ձեռնարկներու:

Հոկտեմբեր 25ին, կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ. Կեդրոնի մեծ սրահը լեցուած էր ամէն դասակարգի խուռն բազմութիւն մը:

Ներկայ էր կաթող. պատուիրակը որ կը հովանաւորէր հանդէսը: Օրուան նախագահին՝ Գ. Սարաֆեանի օրուան տօնին պատշաճ ուղերձէն վերջ, խօսեցաւ Պ. Լեւոն Տէր Աւետիսեան: Հայկ. Մշակոյթի մասին իր կարճ եւ իմաստալից բանախօսութիւնը՝ ջերմապէս ծափահարուեցաւ:

«Արմենիա»ի խմբագիր Պ. Վարդան Գէորգեան խօսեցաւ հմտալից ճառ մը, սկսելով Ոսկեդարէն:

Մինչ մեր հայրենասէր Թարգմանիչները կը ճգնէին եկեղեցիէն եւ ամէն տեղէ վտարել օտար լեզուները, բառերն ու ոճերը, այսօր մեր հայրենիքի մէջ մեր ոսկեղէն լեզուն կ'աղճատուի օտար բառերով եւ խորթ իմաստներով, թերթեր, գիրքեր կը տպուին, անձոռնի շարադրութեամբ, խաթարելով մայրենի լեզուին ոգին: Բանախօսը արդար զայրոյթեամբ դատապարտեց այս աղճատումը, բուռն ծափերու մէջ: Տեղի ունեցան գեղեցիկ արտասանութիւններ, խմբերգներ Կոմիտաս երգչախումբին եւ «Դասերք Վարդանայ» խումբին կողմէ:

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ կաթող. պատուիրակը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Երբեք չզարմացայ: Քանիցս տեսած եմ տրամադրութեան յանկարծական փոփոխութիւններ աշխարհիկ կիներու քով: Սրտազեղման մը պահուն իրենց սիրտը կը բանան ձեզի, իսկ յաջորդ օրը ձեր ընկերակցութիւնը կը նեղէ զիրենք եւ կը զղջան որ խոստովանութիւններ ըրած են ձեզի: Ամէն պարագայի մէջ մարդկային է այս զգացումը:

Ջգուշացայ ամենաթեթեւ ակնարկ մը ընել նախորդ օրուան ինծի ըսածներուն մասին եւ բաւականացայ միայն սովորական բաներու մասին խօսելով:

Առտուն Պ. Քոլմէն ճամբայ ելած էր դէպի Հասանիէ, եւ ինք կը վարէր փոքր բեռնակառքը: Սուրհանդակը կը տանէր մախաղի մը մէջ: Ասկէ զատ քանի մը յանձնարարութիւններ առացած էր արշաւախումբին անդամներէն, եւ որովհետեւ շաբաթը բանուորներու վճարօրն էր, դրամատուն ալ պիտի հանդիպէր, եւ մանր դրամ պիտի բերէր: Այս բոլորը բաւական ժամանակ պիտի խլէին իրմէ. եւ կը յուսար կէս օրէն վերջը միայն վերադառնալ: Շատ կը կասկածէի թէ միսք ունէր Շէյլի Բէյլին հետ միասին ճաշելու:

Վճարման օրերը չէին աշխատեր կէս օրերէն վերջ, իսկ վճարումները կը սկսէին ժամը երեքուկէսին առեններ:

Երիտասարդ աշկերտը, Ապտուլլահ, որուն գործն էր անօթները լուալ, իր սովորութեան համաձայն տեղաւորուեցաւ բակին մէջտեղը եւ սկսաւ երգել իր անվերջանալի եղանակը: Տոքթ. Լէյտնըր եւ Պ. Էմմըր կ'ուզէին շարունակել զարդանօթներու դասաւորումը մինչեւ Պ. Քոլմէնի վերադարձը, մինչ Պ. Քարէյ պեղումներուն վայրը կ'երթար:

Տիկին Լէյտնըր սենեակը գնաց հանգստանալու: Ըստ սովորութեան նստայ քովը, եւ որովհետեւ քնանալու ուեւէ փափաք չունէի, գիրք մը առի եւ սենեակս քաշուեցայ: Ժամը թերեւս մէկին քառորդ կար, եւ երկու հաճելի ժամեր անցան այսպէս:

Կարդացած գիրքս էր «Մահը՝ բուժարանի մը մէջ», շատ զուարճալի վէպ մը, թէեւ իմ կարծիքովս, հեղինակը բնաւ չի գիտեր թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ այդպիսի հաստատութեանց մէջ: Ամէն պարագայի մէջ գոնէ ես բնաւ հանդիպած չէի այդ կարգի բանի մը: Քիչ մնաց որ գրէի այդ հեղինակին, արտայրելու համար իր դատաստանը կարգ մը սխալ մանրամասնութեանց մասին:

Երբ վերջապէս մէկ կողմ դրի գիրքը, ժամացոյցս նայեցայ, եւ անակնկալի եկայ երբ տեսայ որ երեքին քառորդ կար:

Ոտքի ելայ, վրաս գլուխս շտկեցի եւ բակը ելայ:

Ապտուլլահ միշտ կը շփէր, շարունակելով երգել իր նկուն երգը: Դաւիթ Էմմըրթ անոր քով ոտքի կեցած, մաքուր անօթները կը զատէր եւ սնտուկներու մէջ կը զետեղէր անոնց կոտրած մասերը փակցնելու համար: Դէպի իրենց կողմը կը յառաջանայի, երբ տեսայ Տոքթ. Լէյտնըրը որ պատշգամին սանդուղէն վար կ'իջնէր:

— Ինչ գեղեցիկ յետ - միջօրէ, ըսաւ զուարթօրէն: Շատ մը բաներ կարգի դրի, Լուիզ գոհ պիտի մնայ: Վերջին օրերս կը գանգատէր թէ վերը պտտելու տեղ չկայ: Կ'երթամ աւետիս տալու իրեն:

Եւ դէպի կնոջը դուռը ուղղուելով, զարկաւ եւ ներս մտաւ:

Մէկ երկու վայրկեան վերջ դուրս ելաւ: Ճիշդ այդ միջոցին դէպի դուռը կը նայէի: Կարծես մղձաւանջ մը կը զգայի: Մարդը ներս մտած էր ուրախ - զուարթ եւ այժմ աչքերը շլմորած, գինովի մը կերպարանքը ունէր:

— Օրիորդ, պոռաց՝ խռպոտ ձայնով մը, Օրիորդ:

Անմիջապէս հասկցայ թէ անբնական բան մը պատահած էր եւ տոքթ. Լէյտնըրի քով փութացի: Ահարկու ձեւ մը ունէր, մոխրագոյն դէմքը անձկութենէն կծկուած էր եւ կարծեցի թէ պիտի նուաղէր:

— Կինս, բացագանչեց: Կինս, օհ, Աստուած իմ:

Մէկ կողմ հրեցի զինքը եւ սենեակ խուժեցայ: Հոն պարզուած տեսարանը քիչ մնաց որ շունչս կտրէր:

Տիկին Լէյտնըր փռուած էր անկողինին քով, ինքն իր վրայ կքած:

Վրան ծռեցայ: Մահը իր գործը կատարած էր արդէն, առ նուազն մէկ ժամ առաջ: Պատճառը շատ պարզ էր, — սարսափելի հարուած մը ճակտին, ճիշդ աջ քունքին վերեւ: Ինքն կինը պառկած տեղէն ելած եւ տեղն ու տեղը զարնուած էր: Կրցածիս չափ զգուշացայ զինքին դպելէ:

Ակնարկ մը նետեցի սենեակին չորս կողմը տեսնելու համար թէ հետք մը կրնա՞մ գտնել, բայց ամէն բան կարգին կ'երեւար: Պատուհանները գոց էին եւ մարդասպանը չէր կրնար որ եւ է տեղ պահուած ըլլալ: Ամէն պարագայի մէջ շատոնց փախած էր:

Դուռը ետեւէս գոցելով դուրս ելայ:

Այժմ Տոքթ. Լէյտնըր բոլորովին ուշաթափ եղած էր: Դաւիթ Էմմըրթ, որ քովը կեցած էր, ինծի դարձաւ դժգոյն դէմքով եւ հարցական նայուածքով մը:

Քանի մը բառով պարզեցի անցուդարձը:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ վերաբերեալ բանաձեւը մեր-ժուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին կողմէ, Նոյեմբեր 3ի նիստին մէջ: Բանաձեւը կը պահանջէր դադրեցնել բացառիկ տնօրինութիւնները եւ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի Մարոքցիները իրաւունք ստանան ազատ կարգեր հաստատելու: Այս ո-րոշումը մեծ տհաճութիւն պատճառեց արաբ եւ ասիական պետութեանց:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառա-վարութիւնը դաւ մը երեւան հանեց որ սարքուած էր ի նպաստ Տոքթ. Մոսատե-ղի, համայնավարներու ներշնչումով: Ծրագիրը կը թելադրէր ընդհ. գործադուլ մը սարքել ուրբաթ օր: Անցեալ Օգոստոս 19էն ի վեր, երբ իշխանութեան տիրացաւ զօր. Զահետի, համայնավարական 208 բջիջներ երեւան հանուած եւ 812 հոգի բանտարկուած են:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նորէն կը դատուին 64 համայնավարներ որոնք արդէն դատա-պարտուած են զինուորական ատեաններու կողմէ: Այս անգամ պիտի քննուին քաղա-քացիական պատերազմին ատեն գործուած ոճիրները: Հաստատուած է թէ ամբաստ-տանեալներէն երկուքը դրդիչներն են դա-տական նախարար Խրիսթօ Լատասի սպա-նութեան որ տեղի ունեցաւ 1948ին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ կը մերժեն գործադրել նոր սակացոյցը, որ կարգ մը գեղչեր կը տրամադրէ:

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ անձրեւները վերսկսան Ի-տալիոյ մէջ, մտահոգութեան մատնելով հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններու բնակիչները: Գետերը յորդած են, քան-դելով շատ մը թումբեր:

ԶԵԽ ԼՐՏԵՍ մը, Եողէֆ Քուպալ, ձեր-բակալուեցաւ Փարիզի մէջ: Կ'ըսուի թէ լուսանկարած է Ատլանտեանի ամերիկեան խարիսխները:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ եւ 1954ի ելմտացոյցին ծրագիրները վաւերացուե-ցան նախարարական խորհուրդին կողմէ: Առաջինը տուրքէ ազատ գումարը 180.000-էն կը բարձրացնէ 220 հազար ֆրանքի, 10 առ հարիւր յաւելուածական զեղչ մը շը-նորհելով վարձու աշխատաւորներուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ծանր պարտութիւն մը կրեց: Նիւ Եորքի քա-ղաքապետ, Նիւ Ճրզիի կառավարիչ եւ ու-րիշ վայրերու մէջ քաղաքապետ ընտրուե-ցան ռամկավարներ (դեմոկրատ):

ՍԷՆ Է ՈՒԱԶԻ նահանգային խորհուր-դին բոլոր անդամները հրաժարեցան, բո-ղոքելով պարտադրուած մեծագումար ծախքերուն դէմ:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մէջ ցոյց մը կատարեցին իտալացի երիտասարդներ եւ աղջիկներ, իտալական զօրքին Թրիէսթէ մուտքին 35րդ տարեդարձին առթիւ: Ոստիկանու-թիւնը ցրուեց բազմութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահան-դէսը Նոյեմբեր 21ին:

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ միութեան Որ-բերու Օգնութեան մարմինը շնորհակա-լութեամբ ստացած է տիկին Վեհինէ Պաս-մաճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Խանտանեանէ, Տէր եւ Տիկին Հ. Պահճէճեանէ, Տէր եւ Տիկ. Հ. Գալէնտէ-րէ հազարական ֆրանք:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին: ՍԱՔՈՒԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին:

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԷՐԷՆ-ԿԻՒԼԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժե-րու: Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սա-նուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով: Կենդանի պատկեր: Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ:

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պատուոյ նախագահութեամբ նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքա-ցի Էտ. Տէփրէօյի: Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ:

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ:

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարա-կան ընկերներ: Բեմավար Պ. Անդրանիկ:

ԳԵՂԱՐ. ԲԱԺԻՆ.— Օր. Օր. Տէր Թու-մայեան, Քէօսէեան, Դաշնակեան, Մար-գրիտ Մուրատեան, Պ. Պ. ադրակէօզեան, Պօղոսեան (երգ):

Օր. Օր. Շահինեան, Սարգիսեան, Պ.Պ. Անդրանիկ, Ե. Սերոբեան, դերասան Մի-սիրեան (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի երգչախումբ, ղեկավա-րութեամբ Ս. Յովհաննէսեանի, տարա-զային պարեր, Պանեէօ Քաջանի Նոր Սե-րունդի պարախումբին կողմէ:

Նուագախումբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ, արե-ւելեան նուագ.— Սէյրան: Պիւֆէ մատ-չելի գիներով:

Պանեէօ Քաջանի Նոր Սերունդի պարա-խումբը պիտի ներկայացնէ նաեւ «Մեծա-պատիւ Մուրացկաններէն» տեսարան մը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ: Նախաձեռ-նութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մի-նասեան ենթակոմիտէի, այս շաբաթ ժա-մը 21էն մինչեւ լոյս:

Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112բէր, ռիւ Էթիէն Տօլէ, Փըթի Փօն:

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉ-ԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

S. F. I. O.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ընկերվարական կուսակցութեան Պանեէօյի մասնաճիւղը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ըն-կեր Բարթամ Պասմաճեանի, իր կնոջ՝ ող-բացեալ ՎԵՀԻՆԷԻ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Ալիս Կէզիւր-եան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԷԶԻՒՐԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքի առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, տեղւոյն հայ կա-թողիկէ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Շարքը հինգ հատ.—

1.— Անտունի, Գարուն ա՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.:

2.— Նազեր ԱԼԷՄՇԱՀ, Երեկոյան ծաղկոտ սարէն՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:

3.— Աղբիւրի մօտ ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ, Տատրագոմի հարսը Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ:

4.— Հայրենիք ԱՐՏ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Անուշ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ:

5.—Chanson géorgienne, Rachmaninoff, Les Noces de Figaro (air de chérubin Mozart

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները: Հետ-զհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները: Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵ-ՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանին վերաբացումը տեղի կ'ու-նենայ այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ):

Կը խօսի ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Նիւթը.— «Մեր ազգ. ընկերութիւն-ները 80 – 100 տարի առաջ եւ այսօր»:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական թէյասեղան Ֆը-րանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Յոյներուն սրահը: 5 ռիւ Պօնըրփուա:

Կը խօսին Լիբանանի ընկերուհիներէն Յուլիանէ Զպուքնեան եւ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ա-զատ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.Լիոն Տեսինի մասնաճիւղի:

Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտեան 3, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Հայկական ժողովրդական եւ գեղջկա-կան երգեր, արտասանութիւններ եւ շատ մը հաճելի անակնկալներ: Ընտիր նուա-գախումբ ղեկավարութեամբ ՌԻԹՄ ԺԱ-ԶԻ: Ճոխ պիւֆէ, զանազան ըմպելիներ, մատչելի գիներով: Մուտք 150 ֆր.:

COCKTAIL PARTY

Կազմակերպուած Հայ Տիկնանց Մի-ութեան կողմէ Նոյեմբեր 22ին, Կրան Օ-թէլի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վասպուրականի զոյգ միութեանց Կի-լիկիոյ ընդհ. միութեան, Կեսարիոյ, Հա-ճընի, Պոնտոսի, Տարօն Տուրուբերանի, Սամաթիոյ, Ուրֆայի Հայր. վարչու-թիւններէն կը խնդրուի որ համաձայն մեր Յուլիս 1, 11 եւ Հոկտ. 5 թուակիր դի-մումներուն, իբրեւ մնայուն անդամ Միջ-հայրենակցական խորհուրդի, իրենց կողմէ ընտրուած ներկայացուցիչներուն յանձնարարեն միասին բերել 29 Յունիս 1953ի խառն ժողովէն մշակուած եւ իւրա-քանչիւր Հայրենակցականի ղրկուած՝ ուղեգիծ-կանոնագիրը վաւերացուած ի-րենց միութեան կնիքով:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին Մեթրօ Քատէ, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ա-հարոնեան խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին Ազգային Տան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերնե-րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:— Հայերէնի դասերը ժամը 20ին:

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմի-տէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծա-նօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն-կերները այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի անկիւնի սրճարա-նը: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան են-թակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կուսէնվիլի, Առնուվիլի եւ Սարսէլի բոլոր ընկերները այս շաբաթ ի-րիկուն Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 20.30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերուն-դ»ի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երեքշաբ-թի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատե-ղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր, առտուն ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլօպի մէջ, (7 Պուլվառ տ'Աթէն): Խիստ կարե-ւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Պանեէօ Քաջանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ցաւակ-ցութիւն կը յայտնէ ընկ. Բարթամ Պաս-մաճեանի եւ զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր՝ Տիկին ՎԵՀԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ դառն կորուստին առթիւ եւ անոր յիշատակին երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին:

ՀԱՆԴԷՍ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Պորտոյի մաս-նաճիւղի հանդէս-պարահանդէսը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Շամպր տը Քոմէրսի սրահը, Պոռտօ, «Ռիւ Թրուա Քօնիլ»:

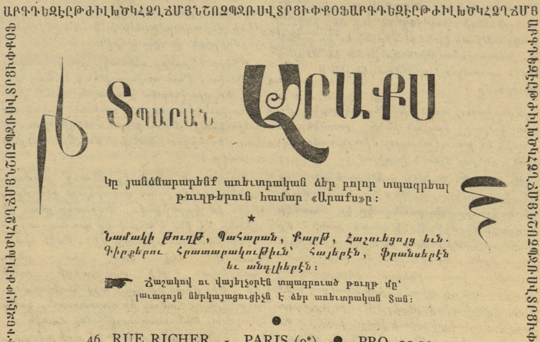
Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ, հայկ. եւ կովկասեան պարեր: Կը բեմադրուին Զարզըլը Արթին Աղայի թա-տերախաղէն քանի մը տեսիլներ:

ԾԱԽՈՒԻ Է

Պարապ տուն մը Լը Ռէնսի-Վիլմոմպ-լի մէջ: Ունի հինգ սենեակ, խոհանոց, մեծ պատշգամ մը, բաղնիք, կեդր. ջե-ռուցում, մառան, պարտէզ, պտղատու ծառերով: Ամէն դիւրութիւն երթեւեկի, մօտ ըլլալով թէ հանրակառքին եւ թէ շո-գեկառքին:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imp Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. — Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 6 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7212 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2623

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՊԱՐԷԶ ԻՋԷՔ

•

Այս թերթը տարին տասներկու ամիս տեսութիւններ եւ փաստեր կը հրատարակէ տարագիր բազմութեանց եւ մասնաւորապէս արեւմտեան Եւրոպայի գաղութներուն անտիրութեան մասին :

Եւ կը պարզէ պարագաներ, իրողութիւններ որոնք խսկապէս վրդովիչ են :

Այսպէս. արեւմտեան Եւրոպայի մէջ գլխաւոր անտէրն ու անճարը Փարիզն է, որ տակաւին չկրցաւ կապել իր գլուխը, որպէսզի կարենար օրինակ հանդիսանալ միւսներուն :

Ամէն խմբակ, ամէն հոսանք տեսակ մը իշխանութիւն է ինքն իր մէջ :

Կան անհատներ ալ որոնք առանձին պաշտօնատուն մը կը ներկայացնեն իրենց բակով կամ կրպակով :

Իսկ անհամար բազմութիւն մը կը կազմեն չէզոքները : Անոնք որ հեռուէն կը դիտեն ամէն բան, եւ կը գոհանան ստոստուն կարծիքներ յայտնելով :

Ի՞նչ կը թելադրէ այս անողոք իրականութիւնը :

— Ասպարէզ իջնել եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնել :

Ո՛վ որ անկեղծօրէն կ'ըմբռնէ տագնապին խորութիւնը եւ կարողութիւն կը զգայ դեր մը կատարելու, դասալքութեան ճամբան բռնած կ'ըլլայ, եթէ խուսափի :

Որեւէ պատրուակ չի կրնար արդարացնել իր մեկուսացումը, ձեռնպահութիւնը կամ կրաւորական դիրքը :

Կացութիւնը կը պահանջէ որ ինքն ալ մօտենայ կրակին, սկսելով իր անմիջական շրջապատէն : Իր գիւղէն, թաղէն կամ քաղաքէն :

Ասպարէզ չի պակսիր ոեւէ ընդունակ, ձեռներէց, գործօն տարրի համար, անհատ ըլլայ թէ հոսանք :

Ամէն մէկը կրնայ յանձնառութիւններ ստանձնել համաձայն իր յարմարութեան եւ կարողութեան :

Մեր այսօրուան վիճակին մէջ, խելք եւ եռանդ ունենալ եւ չէզոքանալ՝ կը նշանակէ հեգնել համատարած ողբերգութիւնը :

Ինչպէս որ ողբուկոծը դարման չէ, նոյնպէս դարման չէ մեղքը հարեւանին վրայ նետել եւ անկիւն մը քաշուիլ :

Ասպարէզ իջիր եւ դուն ալ փորձէ ուժերդ, այս կամ այն ճակատին վրայ :

Ցետին համրակն ալ գիտէ որ գաղութները ամէն բանէ առաջ կը կարօտին ամուր եւ գործօն կազմակերպութեան մը :

Անհրաժեշտ է օղակներ կազմել ամէն տեղ եւ միացնել : Ինքնապաշտպանութեան ցանցեր ստեղծել :

Ամփոփուելով մեր շրջանին մէջ, նորէն կը յիշեցնենք տարրական պահանջ մը, — սերտ կապ մը հաստատել այստեղ, Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն միջեւ : Վիճակագրութիւն մը կազմել, որպէս զի յետին համրանքն ալ կապուած ըլլայ ամբողջութեան հետ, փոխանակ ինքն իր գլխուն հալելու :

Երբ յաջողինք իրականացնել այդ տարրական ծրագիրը, դիւրին է բարոյական կապ մը հաստատել նա՛եւ հարեւան գաղութներու հետ :

Բայց, ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է որ տրտնջացողները ասպարէզ իջնեն եւ կորիզներ կազմեն իրենց վայրերուն մէջ :

Երբեմն հինգ հոգին հինգ հարիւրի տեղ կը բռնէ : Կը բաւէ որ ըմբռնեն թէ ամբողջին մէկ մասնիկն են, եւ ոչ թէ անցորդ միախոնարներ որ քրիստոնէութիւն կը քարոզեն Հայերուն :

Կուսակցական վէճերը սովորական երեւոյթներ են ամէն ժողովուրդի մէջ : Մենք ամէնէն դժբախտը չենք, այդ գետնին վրայ : Տարագիր Ռուսերը քառասուն ճակատի բաժնուած են :

Հիմնականը՝ աշխատանքն է :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՋՈՒՐԸ ԻՆԿԱՒ

•

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊՆԴԷ ԻՐ ՏԵՍԱԿԷՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ հրատարակուեցաւ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին թարգմանութիւնը, որ 18 - 21 մեքենագիր էջ կը բռնէ :

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, Մոսկուա կ'անտեսէ արեւմտեան երեք պետութեանց վերջին հրաւէրը, ամուր կառչելով իր տեսակէտին, — Հինգերու ժողով մը գումարել, քննելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները, ինչպէս առաջարկած էր Սեպտ. 28ին : Զինարշաւի յաւելման եւ Քորէայի բանակցութեանց մասին խօսելէ ետք, խորհրդային ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ միջազգային յարաբերութեանց մեղմացումը մեծ մասով կախում ունի Չինաստանի ժողովրդական հանրապետութեան օրինաւոր իրաւունքներու վերահաստատումէն : Այս առթիւ անհրաժեշտ կը գտնէ անոր մուտքը Ազգաժողովին մէջ եւ մասնակցութիւնը հիմնական խնդիրներու քննութեան մէջ, ի խնդիր ժողովուրդներու խաղաղութեան եւ ապահովութեան : Յետոյ կը բողոքէ Փարիզի եւ Պոնի համաձայնութեանց դէմ (արեւմտեան Գերմանիոյ մասին) եւ կ'առաջարկէ լուծել գերմանական միութեան խնդիրը : Ապա կը յիշեցնէ թէ Խ. Միութիւնը Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ կապուած է դաշնագիրներով : «Մոռնալ այդ կարեւոր յանձնառութիւնները՝ չի համապատասխաներ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ շահերուն» : Այս առթիւ նորէն յիշեցնելով Փոցտամի համաձայնութիւնը, ուժգնօրէն կը դատապարտէ ռազմական խարխիսներու հաստատումը խորհրդային ճակատին սահմանամերձ շրջաններուն մէջ :

Ծանուցագիրը լուսաբանութիւններ կը պահանջէ արեւմտեան պետութեանց առաջարկած խորհրդաժողովի մասին, դիտել տալով թէ միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք առնուած են, վաւերացնելու համար Փարիզի եւ Պոնի համաձայնութիւնները : Ծանուցագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ այդ լուսաբանութիւնը, նկատելով որ վերոյիշեալ համաձայնութեանց վաւերացումը եւ գործադրութիւնը անկարելի կը դարձնեն Գերմանիոյ վերահաստատումը իբրեւ միացեալ պետութիւն, հետեւաբար անիմաստ՝ գերմանական հարցին քննութիւնը Չորս արտաքին նախարարներու ժողովին մէջ :

Իբրեւ եզրակացութիւն, ծանուցագիրը նորէն կը յիշեցնէ թէ անհրաժեշտ է Հինգերու ժողով մը գումարել, մեղմացնելու համար միջազգային կացութիւնը : Խ. Միութեան կարծիքով, այն ատեն կը դիւրանայ գերմանական հարցին լուծումը, որ սերտօրէն կապուած է Եւրոպայի ապահովութեան երաշխիքին հետ :

Ուրեմն կրկին կ'առաջարկէ Հինգերու ժողով մը գումարել, քննելու համար այն միջոցները որոնք կրնան մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւնները : Յետոյ Չորսերու խորհրդաժողով մը գումարել, քննելու համար գերմանական խնդիրները : Գալով Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին, Խ. Միութիւնը կ'ըսէ թէ իր Օգոստ. 28 թուակիր ծանուցագրին պատասխանին կը սպասէ :

1954Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ մասին վերջնական համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, օրինագիծը Ազգ. ժողովին յանձնուեցաւ, հարկային բարենորոգման ծրագրին հետ : Ելքի գումարն է 3760 միլիառ ֆրանք, կլոր հաշուով : Կառավարութիւնը 650 միլիառ ֆրանքի բաց մը կը նախատեսէ :

ՅՈՒԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂ. ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

•

Խ. Միութեան ծանուցագիրը ծանր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ, թէեւ անակնկալ մը չէր անոր բովանդակութիւնը :

Նախագահ Այզընհաուըր հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Ծանուցագիրը ժխտական է եւ կը մերժէ Երեքներու առաջարկը յառաջիկայ խորհրդաժողովի մասին : Միւս կողմէ, կը թուի թէ կ'ուզէ խափանել այդպիսի խորհրդաժողով մը, անկարելի պայմաններ դնելով միացեալ Եւրոպայի, Ատլանտեանի հաւաքական ապահովութեան կարգուսարքին եւ Չինաստանի դիրքի մասին : Խորհրդային ծանուցագիրը որեւէ մերձեցում չի յայտներ, այլ կը մատնէ ուրիշ դիտաւորութիւն մը, — կարելի եղածին չափ շատ դժուարութիւններ ստեղծել : Ամէն տեղ մենք ջանացինք բանակցիլ Խ. Միութեան հետ, լուծելու համար այն լուրջ խնդիրները որ կան ազատ աշխարհին եւ համայնավար աշխարհին միջեւ : Քանիցս փորձեցինք, 1. Խորհրդաժողով մը գումարել Գերմանիոյ մասին, անոր միացումը ապահովելու համար. — 2. Փորձեցինք խորհրդաժողով մը գումարել Աւստրիոյ մասին, ազատագրելու համար այդ երկիրը. — 3. Քորէայի մէջ կը փորձենք խորհրդաժողով մը գումարել, քննելու համար այդ երկրին միացումը եւ դաշնակից զօրքին պարպումը. — 4. Ազգաժողովի զինաթափութեան յանձնախումբին մէջ փորձեցինք համոզել Խ. Միութիւնը որ միասին քննենք սպառազինութեանց սահմանափակման եւ քանդիչ զէնքերու գործածութեան կրճատման խնդիրները : Ամերիկեան ժողովուրդին եւ կառավարութեան հիմնական նպատակն է աշխարհի խաղաղութիւնը : Իբրեւ ժողովուրդ մենք տրամադիր ենք Խ. Միութեան հետ քննելու որեւէ խնդիր, բացորոշ եւ ապահով համաձայնութեան մը յանգելու համար» :

× Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուա կ'ուզէ օգտուիլ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու տարակարծութիւններէն եւ բազմապատկել դժուարութիւնները, վիժեցնելու համար Չորսերու խորհրդաժողովը : Փարիզի մէջ տրամաբանական չեն գտներ Մոսկուայի բռնած դիրքը : Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ֆրանսան եթէ նոյն ոգիով շարժէր, կրնար խորհրդաժողովին համար նախապայման առաջարկել որ Խ. Միութիւնը դադրեցնէ իր տիրապետութիւնը արեւելեան Եւրոպայի վրայ :

Ծանուցագիրը յուսախաբութիւն պատճառեց նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ուր այն համոզումը կը տիրէ թէ Խ. Միութիւնը երբեք տրամադիր չէ ընդունելու Գերմանիոյ ազատ միացումը եւ թէ կը շարունակէ ճնշել Ֆրանսայի եւ միւս դաշնակիցներուն, ինչպէս եւ գերման ժողովուրդին վրայ, անկայուն կացութեան մը մատնելու համար Գերմանիան : Յետոյ, կ'ըսեն թէ շարունակ խօսելով գերմանական վրէժխնդրութեան մասին, Մոսկուա կ'ուզէ հակագերման հոգեվիճակ մը եւ պատերազմի տրամադրութիւն մը ստեղծել :

Մէկ խօսքով, ամէնքն ալ այն համոզումը ունին թէ Խ. Միութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, ջուրը ձգելու համար արեւմտեան Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշնագիրը եւ ուրիշ ծրագիրներ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Պէն Կուրիոն, հրաժարեցաւ, չափազանց յոգնած ըլլալով : Կ'ուզէ հանգստանալ երկու - երեք տարի : 67 տարեկան է :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԳԱՂՏՆԻՔԸ ՊԱՐԶՈՒԵՑԱՒ

Բարեմիտներ կը զարմանան որ աշխարհի Մեծերը չեն կրցած ելք մը գտնել, յարաբերութիւնները բարելաւելու եւ խաղաղութիւնը ապահովելու համար :

Այս առթիւ բազմաթիւ պատճառներ կը յիշուին, բայց ոչ մէկը համոզում կը ներշնչէ :

Մեր սրճարանի քաղաքագէտները երբեմն աւելի վարպետօրէն կը բացատրեն գաղտնիքը :

Մանաւանդ «պլոթ» կամ նարտ խաղացած ատեն, երբ միջանկեալ ներմակդեղին հեղուկ մըն ալ կլլեն :

Կարծեմ իրենք ալ ափ ի բերան պիտի մնան, եթէ յայտնեմ բուն գաղտնիքը :

Ես ալ նոր իմացայ, եւ կը փութամ հաղորդել, որպէսզի դուք ալ նոյն մեղքը չգործէք, վտանգելով աշխարհի խաղաղութիւնը :

Անգլերէն կրօնաթերթ մը, «Սկովտիոյ Ազատ Եկեղեցւոյ ամսագիրը», ձեռնհասօրէն կը լուսաբանէ ամբողջ խնդիրը :

Թերթը ամենայն լրջութեամբ դիտել կուտայ թէ Երեք Մեծերը կը դաւաճանեն քրիստոնէութեան եւ մարդկութեան դէմ, կիրակի օրերն ալ ժողով գումարելով :

Երբ տասնաբանեան խախտեն, բնականաբար խախտած կ'ըլլան, նաեւ, խաղաղութիւնը :

Խմբագրականը չանտեսեր մեղմացուցիչ պարագաները :

— «Տարակոյս չկայ թէ Երեքն ալ չափազանց զբաղած են եւ անհամար տագնապներ ունին, բայց ջերմապէս պիտի մաղթէինք որ հանգստանան կիրակի օրերը, համաձայն տասնաբանեայ պատուիրանին» :

Կը կարծեմ թէ համոզուեցաք :

— Բայց չէ՞ որ շատ մը խորհրդակցութիւններ, նոյնիսկ Ազգաժողովին բացման նիստերը աղօթքով կը սկսին եւ աղօթքով կը վերջանան...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք : Նոր խորհրդաժողո՞վ մը սարքեն, այս մասին ալ վիճելու համար :

ՎԱՀԷ

ՍՊԱՆԻԱ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ՕԳՆԵԼ

Զօր. Ֆրանքօ, Սպանիոյ դիկտատորը ունկնդրութեան ընդունելով ամերիկեան գործակալութեան մը թղթակիցը, յայտարարեց թէ Սպանիա ազդու աջակցութիւն մը պիտի ընծայէ արեւմտեան ճակատին, եթէ Խ. Միութիւնը յարձակում գործէ : Բայց հերքեց այն կարծիքը թէ ուղղակի զինուորական գործակցութիւն պիտի հաստատէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ :

Զօրավարը բացատրեց թէ «ամենամեծ կարեւորութիւն» ունին Սպանիոյ վերջին համաձայնութիւնները Մ. Նահանգներուն հետ, Արեւմտեան աշխարհի խաղաղութեան եւ ապահովութեան տեսակէտով : Ի պատասխան թղթակցին հարցումներուն, Ֆրանքօ բացատրեց թէ բոլորովին անկարելի չէ զինուորական գործակցութիւն մը՝ Պիրէնեան լեռներէն անդին : «Բայց առ այժմ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութիւնը Պիրէնեան լեռներէն անդին կ'իյնայ այնտեղ հաստատուած ազգերուն : Ամէն պարագայի մէջ 30 միլիոն Սպանիացիներու աջակցութիւնը նոր ազդակ մըն է միջազգային կացութեան մէջ : Այս պարագան ծանր բեռներ կը դնէ Սպանիոյ վրայ, միեւնոյն ատեն թեթեւցնելով ամերիկեան ժողովուրդին զոհողութիւնները» :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղի դատավարութիւնը պիտի սկսի չորեքշաբթի օր, Սալթանաթաբատի բանտին մեծ սրահին մէջ : — Գերման հաստատութիւն մը 60 միլիոն տոլարի փոխ մը բացաւ, գործիքներ եւ մեքենաներ ճարելու համար Իրանի : Այս փոխը կրնայ երկու հարիւր միլիոն տոլարի բարձրանալ :

ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

●

Պատմութիւնը դէպքերու պարզ արձանագրութիւն մը չէ միայն :

Անիմաստ պիտի ըլլար, հետաքրքրական սերունդներուն համար, չոր տախտակներու, քարացած ցուցակներու ընթերցումը :

Պատմութիւնը, առաւելապէս, ոգեկոչումն է հերոսական պայքարներու, կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ : Արձանագրութիւնը այնպիսի արարքներու, որոնք կը յափշտակեն յաջորդական սերունդները, կը յուզեն ու խանդավառեն զանոնք :

Այս տեսակէտէն, բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Հայոց պատմութիւնը : Ինչ պիտի ըլլար ան, եթէ արձանագրէր միայն ջարդերն ու կոտորածները . եթէ միայն պատկերացուցած ըլլար թշնամիներուն առջեւէն հալածական ու փախստական բազմութիւններու կեանքը . անոնց աչարեկ ու սրտաճմլիկ ողբն ու կոծը . անոնց տխուր ու նսեմ համակերպումը՝ ուժին ու բռնութեան առջեւ :

Ի՞նչ պիտի ըլլար .

Եթէ չխօսէր Հայկի ու Տիգրաններու, Վարդաններու եւ Դաւիթ Բէկերու, Անդրանիկներու, Գէորգ Չաւուշներու, Սերոբ Աղբիւրներու, հայ ֆետայիներու փառքերուն մասին :

Այն ատեն՝ աչալուր, մռայլ պատմութիւն մը պիտի ըլլար մերը . սուտ պիտի պատէր մեր կեանքը, մեր աշխարհն ու հոգիները :

Ի՞նչպէս պիտի ապրէր հայ ժողովուրդը, եւ ինչո՞ւ ...

Բարեբախտաբար, սակայն, պատմութիւնը իրաւունք տուած է հայութեան ապրելու . աւելի ճիշդը՝ հայ ժողովուրդը խլած է ապրելու իրաւունքը, իր պայքարով, իր դիւցազնական թուականներով եւ սեղծագործութիւններով : Ունեցած է, անշուշտ, Ապրիլեան Եղեռնը, Հայոց պատմութեան ամէնէն մութ թուականը, բայց ունեցած է նաեւ Մայիս 28ը, Հայոց պատմութեան հրաշալի արեւածագը :

Անցեալ Սեպտեմբեր 19ին, այս էջերուն վրայ, պանծացուեցաւ դիւցազնական, չքեղ թուական մը — Արարայի հերոսամարտին 35րդ տարեդարձը : Այն օրը, երբ հայ լեգէոնականները, աշխարհի բոլոր կողմերէն եւ մանաւանդ Ամերիկայէն, համախմբուած, շուրջ երկու հազար հոգի, ճակատեցան մեր դարաւոր թշնամիին եւ ջախջախեցին անոր դիմադրական կորովը :

Կիպրոսէն Կիլիկիա նետուեցան, պայքարի ոգիէն բռնկած, հայ ժողովուրդի վրէժը լուծելու :

Հայ քաջարի կամաւորները, բրիտանական հուչակաւոր հրամանատար զօր . Ալէնպիի վերին հրամանատարութեամբ եւ Ֆրանսական սպաներու առաջնորդութեամբ, նետուեցան կրակին մէջ, Պաղեստինի ճակատին վրայ, գրաւելու համար Արարայի բարձունքը, անդիմադրելի գրոհով :

Գրաւուեցաւ Արարան, որ խորտակեց թշնամիին ողնայարը եւ հարկադրեց զայն անարգ նահանջի : Հայ լեգէոնականները, փառքով ծածկուեցան, գնահատուելով ոչ միայն Ֆրանսական սպաներու եւ բարձրաստիճան զինուորականներուն կողմէ, այլեւ ընդհ . հրամանատար զօր . Ալէնպիի կողմէ, որ յայտարարեց թէ Պաղեստինի ճակատին վրայ տարուած յաղթանակը կը պարտէր «հայ լեգէոնականներուն» :

Արարայի ճակատամարտին հայ զոհերը, նահատակներ, այսօր կը հանգչին Երուսաղէմի Հայոց վանքին գերեզմանատան մէջ, չիրիմի մը տակ, որուն վրայ արձանագրուած է . «Աննուաճ երազին կարօտովը» ...

Այդ երազը, ազատութեան երազ, եւ կարօտը իրար կը հալածեն եւ իրարմով կ'ամբողջանան, մեր բովանդակ պատմութիւնը բացատրելով : Ցարգանք անոնց, որոնք մեզ մեր ազգային երազին մօտեցուցին :

Դիւցազնական ուրիշ թուական մըն էր 38րդ տարեդարձը Ուրֆայի դիւցազնամարտին :

1915ի դժոխային օրերուն, երբ Հայոց Աշխարհը ծխացող աւերակներու կոյտ մը դարձած էր, երբ հարիւր հազարաւոր հայ տարագիրներ, գլխահակ, անզէն ու անյոյս, դէպի անապատները կը քշուէին, արիւնին ու կրակներուն մէջէն, եղան հայ քաղաքներ, որոնք գիտցան «ոչ» ըսել տրուած հրահանգներուն : Ոտքի տակ առին արձակուած հրամանները եւ զէնքի փարեցան, պայքարելու, կռուելու եւ, ի հարկին, մեռնելու համար, պատուով :

Վասպուրական, Շ . Գարահիսար, Սուէտիա, Ուրֆա, Տարօն եւ ուրիշներ :

Բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Ուրֆան : Թրքական հոծ բնակչութեան մը մէջ նետուած, այս հերոսական քաղաքին հայ բնակչութիւնը, շուրջ 30 . 000, ոտքի կեցաւ, վճռապէս մերժեց կառավարական բիրտ հրահանգը, եւ մեծով պզտիկով, փարեցաւ զէնքի, կրակին դէմ՝ կրակ, գնդակին դէմ գնդակ, արիւնին դէմ արիւն թափելով : Մահը դիմաւորեց՝ թշնամիին կերպարանքին տակ եւ քաջութեամբ, կուրծքը բաց ու ճակատը բարձր, պայքարեցաւ, սուղ ծախելով իր կեանքը, իր գնդակը, իր մահը : Պայքարեցաւ Թուրք ամբոխին ու զօրքին դէմ, հերոսական կեցուածքով, կատաղութեամբ ու վեհանձնութեամբ, աւելի քան ամիս մը, Օգոստոս 6էն Սեպտեմբեր 30 :

Ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի կեցած էր, մահուան դէմ գրոհելու համար, առանց տարիքի ու դասանքի խտրութեան . Հայը՝ Թուրքին դէմ, տասնապատիկ աւելի զոհեր խլելով թշնամիէն : Անհաւասար՝ իր պայքարով, թիւով, զէնքերով եւ պայքարի միջոցներով, բայց անհաւասարելի, գերազանց՝ իր ոգիով, անվեհեր քաջութեամբ եւ մահուան դէմ խիզախելու յանդգնութեամբ :

Հերոսական ոգիով ամբողջ զանգուածը, հերոսներ կերտեց, որոնք կոչուեցան Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան, Յար . Ռաստկէլէնեան, Եղիսաբէթ Եօթնեղբայրեան, Խանում Քէթէնճեան, պատուելիներ ու քահանաներ, որոնցմէ մէկը՝ Տէր Գարեգին եւ իր երիցուհին թշնամիին ձեռքը չիյնալու համար, գիտակցօրէն, նետուեցան մահուան գիրկը, «իմացեալ մահով» անմահանալով Հայոց պատմութեան մէջ :

Քանի մը տարի աւելի՞ պիտի ապրէին մեր հերոսները, անոնց արժանի հայ զանգուածները, Վասպուրականի, Գարահիսարի, Սուէտիոյ եւ Ուրֆայի մէջ եւ այլուր : Թերեւս : Պակաս ապրեցան, բայց պատուով : Եւ հիմա, վաղը, դարերով պիտի ապրին անոնք խունկի ու ծուխի, աղօթքի ու խանդավառութեան հրեղէն մթնոլորտի մը մէջ : Պիտի ապրին, իրենց հետ ապրեցնելով հայութիւնը, գալոց սերունդները, մինչեւ որ նուաճուի հայութեան «աննուաճ երազը», — Ազատութիւնը :

Փառք մեր բոլոր հերոսներուն, որոնք բարձրացուցին մեր ճակատները : Եւ փառք անոնց, որոնք Հայու անունը դրօշակ դարձուցին, քաջութեան ու դիւցազնութեան խորհրդանշան :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

●

(Բ . եւ վերջին մաս)

Բանախօսը հոս վեր հանեց թէ ինչպէս Եկեղեցին, յարգելով հանդերձ իր եկեղեցական տոհմային դրոշմը եւ եզականութիւնները, ինչպէս ունին Արեւելեան բոլոր եկեղեցիները, պէտք չէ որ իջնէ իր գերազգային ոլորտէն եւ զուտ ազգային հիմնարկութեան մը վերածուի, այլապէս կը վտանգէ նոյն իսկ իր գոյութիւնը այս Սփիւռքի օտարութեան մէջ :

Համեմատելով դպրոցին դերը Եկեղեցիին հետ, իբրեւ այսպէս ըսուած ազգակ ազգապահպանման, ըսաւ թէ դպրոցը օտարութեան մէջ իր գոյութիւնը այնքան կրնայ արդարացնել որքան անոր պահանջքը կը բխի եկեղեցիէն : Այլապէս՝ դատապարտուած է կորսուելու ժամանակի տեւողութեամբ, միջավայրին խաղացած հոգեբանական, ընկերային, տնտեսական օրէնքներուն ազդեցութեան տակ, որոնց միայն կազմակերպութեամբ կուռ եկեղեցի մը կրնայ դիմանալ :

Եթէ այսքան կարեւոր է Եկեղեցիի դերը այս մարզին մէջ, եւ առաջնակարգ, ինչո՞ւ այն ատեն անցեալին մէջ այնքան յաջողութեամբ կատարած դերը այսօր դժբախտաբար չի յաջողիր : Բանախօսը այս եղելութեան բուն պատճառը կը դնէր երկու ընդդիմակ գոյավիճակներու խոտոր համեմատութեան մէջ մասնաւորապէս : Այսինքն, մէկ կողմէ հայութեան ցրօնքին պատճառաւ ընդարձակ աշխարհամասերու վրայ, այսօրուան դժուարութիւնները անհունօրէն աւելի աճած են : Բոլորովին այլազան միջավայրերու զօրեղ ճնշումը, նորագոյն սերունդներու հոգւոյն վրայ, անխուսափելիօրէն զանոնք կը դնէ հարցականներու առջեւ, եւ վերացնութեան ու հակակշռի մը իր ծնողաց սովորութիւններուն, նախասիրութիւններուն, ու հաւատալիքներուն : Միւս կողմէ դիմակալ ճակատը, ծնողքէն վերջ ինքնին եկեղեցին, որ հաւատացեալներու համահաւաքող դեր մը ունի միշտ, իր պատմական երկփեղկումով, բաժանուած երեք եկեղեցիներու կամ յարանուանութիւններու, կը հանդիսանայ անզօր, յաճախ նաեւ իրարու հակասող ճակատ մը : Թողունք որ իւրաքանչիւրը անոնցմէ, պէտք է որ առանձին առանձին կերտէ իր փառքերը, գործունէութեան իր մեքենան, որպէս զի բաժան բաժան, անհաղորդ եւ անկապ ուժերով դիմակալէ յարձակող ճակատին :

Եւ կ'եզրակացնէր . — « Համայնապատկերը տխուր է, պարզապէս ընկերային տեսանկիւնէն նկատուած, ինչպիսին է մեր ներկայ տեսակէտը : Հինաւուրց ազնուական ազգ մը, դարերով նահատակուած Քրիստոսի հաւատքին համար, հոգեկան ահեղ հերոսամարտի մէջ կողք կողքի կարկտահար հնձուած : Անոնց յետին բեկորները, դժխեմ ճակատագրէն հողմացրիւ, չորս ծագերուն, իրենց զոյամարտին մէջ իսկ չկարենան հարթել յանուն գերագոյն շահերուն, հասարակաց գետին մը ուր համերաշխ հաւաքուին : Նեղ առուակ մը որ անապատի անսահմանութեան մէջ անվերջ կը ճիւղաւորուի, դատապարտուած խրելու աւազուտքին յատակը » :

Այս իրականութեան տեսիլէն, կը շարունակէր բանախօսը, փոխանակ ընդվզելու եւ քէն ընելու եկեղեցիին հետ, պէտք է որ ամէն Հայ, որ անկեղծ է իր սիրոյն մէջ դէպի իր ժողովուրդը եւ եկեղեցին . ա) համաձայնի «դէթ այս կէտին շուրջ, թէ եկեղեցիներու այս բաժանեալ վիճակը աղէտ մըն է : Մեր կարծիքով ազգային մեծագոյն աղէտն է» : բ) Փոխանակ վայեր կանչելու, կամ պատասխանատուներ հետապնդելու, որ կրակ տեղայ, զի անոնք դարերէ ի վերմնած են, վերաքննութեան ենթարկենք, անկողմնակալ ոգիով, մեր յարանուանական յարաբերութիւնները, հասարակաց գետին մը ստեղծելու տրամադրութեամբ ուր հաւաքուինք համերաշխ գործակցութեան մը համար : Այլապէս մենք մեզ չխաբենք, կամ թիւի կամ որակի նուազութենէն, դատապարտուած ենք հալելու ուրիշ եկեղեցիներու մէջ, իբրեւ հայութեան արիւնակից եւ անդամ :

Պատմութիւնը վճռական պահեր ունի : Փրկութեան գաղտնիքը, կ'ըսէր բանախօսը, այդ պահը գուշակելու եւ օգտագործելու մէջ է : Օր մը կրնայ հասնիլ, որ այդ օգտագործումի հնարաւորութիւնն ալ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՌՋԻ ՍԷՐ, ԱՌՋԻ ԲԱՐԻ

★

Թագուկ տուտուն իմ գրացիս է . չամուսնացած բարի պառաւ մը, որ տունը մնացած աղջիկներու անհամբոյր ու դառնացեալ սիրտը չունի : Իր անուշ լեզուն, զուարթ խօսակցութիւնը կը յիշեցնեն ինծի այն չքաղուած խաղողի հատիկը, որ կեցած տեղը, բիրտ հպումներէ հեռու, թոռմելով աւելի եւս կը քաղցրանայ, չամիչի կը վերածուի :

Թագուկ տուտուն անբասիր անցեալի մը համբաւը ունենալով հանդերձ, ներողամիտ է երիտասարդներուն, որ յօժարակամ ամէն ոք իր ցաւը կը խոստովանի անոր ու խորհուրդ կը խնդրէ իրմէ :

Ամէն իրիկուն, կանոնաւոր կերպով, պատուհանը նստած կը տեսնեմ զինքը, մաքուր հագուելու վարժուած կնկան մը անսեթեւեթ պաճուճանքին մէջ . այս արդուզարդը հին օրերու տարազը անփոփոխ ու անայլայլ կը պահէ : Նրբագեղ ասեղնագործութիւններով զարդարուած սեւ ժապաւէնին տակ՝ ալեւոր մազերուն ցոլացումը կը փոխանցուի դուրս, մութ գիշերուան մէջ ճինապատ դաշտի փողփողումին պէս : Դէմքը՝ ճերմակ, անարիւն, խորշոմներով լեցուն հիմակ, կաթնապուրին երեսը ծածկող պարուտակին կը նմանի, մաքուր ու փոթ փոթ :

Ջմեռ գիշերները իր շուրջը կը ժողվուինք ամէնքնիս, պինուելով իր հեզ ու համբերող բնաւորութեանը դէմ, կատակներ տեղալով իր տարիքին, առանց գործածութեան մնացած հրապոյրներուն, իր «եաղմայ»ին հաստատատիպ հանդոյցին եւ այն անվերջ, անհատնում օյայի մանուածահիւս դրասանդներուն վրայ, զորս, ակնոցը աչքին, Թագուկ տուտուն օրն իրիկուն կը հինէ . կը բանի, ճշմարիտ արուեստագէտի մը երանութեամբը համակուած :

Բոլոր արդուզարդէն՝ գլխուն « օյան » կը փոխուի երբեմն, հանդիսաւոր օրերու մէջ, Ծնունդին, Զատիկին, Խաչին, եւ որուն անակնկալը անոր նուրբ գործադրութեանը մէջ կը կայանար :

Հիմակուան ժամանակներու կոշտ ու ճաշակէ զուրկ ձեւերուն վրայ արդահատելով Թագուկ տուտուն՝ իր ձեռագործին աննման կարելիութիւնովը կը խրախտայ ու յաղթանակը կը տանի ծերացած զողդոջուն մատներուն, անլոյս ու տկար աչքերուն :

×

Ոմանք, անողորմներ, գլուխը հաւաքուած՝ կատակը կը չինեն խեղճ պառաւին, բանի ակամայ կտակ մը իր ներկայութեան, իր աչքին առջեւ, ի կենդանութեան ժառանգութիւնը բաժնելու համար մէջերնին, քանի որ էրիկ չունի, զաւակ չունի, մարդ ու մարդասանք չունի բացի մեզմէ, որ ահա իր շուրջը բոլորուած, իր լքուած առանձնութիւնը մեր զուարճախօսութիւններով կը կենդանացնենք ու կ'ոգեւորենք :

Օր մըն ալ ունեցածը չունեցածը տեսնելու փափաքը ունեցանք . ազամանդ չունէ՞ր, քոնսոլի՞տ ալ չունէր : Ի՞նչ ունէր ուրեմն այս Թագուկ տուտուն, մեզի արժանի ի՞նչ ժառանգութիւն ցոյց պիտի կրնար տալ օր մը եթէ մեռնէր, անպիտան չորերէ զատ, որոնք դուրսը, անկիւն մը, ընկուզենիէ շինուած պարկեշտ սնտուկի մը մէջ պահուած էին :

— Սնտուկը նայինք մէյ մը, ըսաւ վարիքովի տան տղան :

Թագուկ տուտուն բողոքեց, պոռաց . չէ՞ մի որ մահուընէն ետքը մերն էր այդ սնտուկը, ինչ հարկ հիմակուց խառնշտկել իր բոլոր գոյքը . իր իրաւացի բողոքը խեղդուեցաւ մեր յարուցած ժխորին մէջ :

— Սնտուկը, պոռացին ամէն կողմէ :

Բռնի առինք բանալին ձեռքէն ու ներս բերելով սնտուկը, ծանրացած դագաղի մը պէս, վրան վազեցինք դիակեր ագռաւներու երամի մը նման :

Հիմա Թագուկ տուտուն իր նստած անկիւնէն կը դիտէր մեզ առանց նեղանալու . ակնոցը հաներ աչքէն ու բարձին վրայ դրեր էր ձեռքի ասեղնագործութիւնը, ինչ որ շատ կարեւոր պարագաներու մէջ միայն կը պատահէր :

Իր բոլոր կեանքը, կարգով կանոնով այդ սնտուկին խորը խնամով զետեղուած, շարուած, դուրս կ'ելլէր հետզհետէ, երկար շղթայի մը օղակներուն նման որուն ծայրը՝ ծովին յատակը նետուած երկաթին պէս, մինչեւ երիտասարդութեան կ'երթար կը յանգէր : Եւ որքան կ'իջնէինք խորը, կը մօտենայինք յատակին, օդէ ու լոյսէ զուրկ մնացող բոլոր նիւթերուն հոտը սաստիկ ու կծու կուգար մեզի, քառասուն տարի առաջուընէ պահուած հոտ մը :

Ցարութեան ու վերակենդանութեան կոչուած այս ամէն առարկաները սեղմուած թանգարանին տպաւորութիւնը կը ձգէին վրանիս . ու զովեստները չէինք գլանար տնօրէնին, իր ճաշակին նրբութեան ապացոյցը հոս ալ տեսնելով :

Ամբողջ շարք մը կը սկսէր, ցուցահանդէս մը հին ատեններու պերճանքին, մեծարժէք կերպասներու, վառ ու պոռոտ գոյներով, որոնք հիմա գործածական չեն, «էնթարի շալվար»ներ, Պրուսայի «կաղէ» շինուած, գոյնզգոյն «տիատէմ»ներ, «հաքիք» մատնիներ, սանտրեր, բաղնիքի «թաս» մը, ու յետոյ, չգիտցողին հասկցնելու համար Թագուկ տուտուին ջերմեռանդ հոգեկան մը ըլլալը :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1)

(Շար .)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

★

(Ամփոփուած *Սով. Հայաստան* օրաթերթի Հոկտ. 6ի թիւէն).

Երեւանի քաղաքային եւ շրջանային գրադարաններուն մէջ գիրքերու թիւը կ'աւելնայ հետզհետէ: Քաղաքի գրադարանը ներկայիս ունի հարիւր հազար գիրք: Մինչեւ տարուան վերջը տասը հազար եւս պիտի աւելնայ: «Խնկո ապոր» մանկական գրադարանը եւս կը հարստանայ: Բանուորներ, ուսանողներ, արհեստագէտներ, կապուած են գրադարաններուն, որոնք դարձած են խորհրդային գրքի լաւագոյն օջախներ, ուր կը կազմակերպուին ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ, կը քննուին խորհրդային գրողներու երկերը:

Քաղաքային գրադարանը ունի տասը շրջիկ գրադարան, որոնց միջոցով բանուորներն ու ծառայողները կը ստանան իրենց անհրաժեշտ գրականութիւնը:

Այս բոլորին հետ պէտք է նշել քաղաքի կարգ մը գրադարաններուն մէջ լուրջ թերութիւններ, որոնք խոչընդոտ կը հանդիսանան գրադարանային աշխատանքներուն լաւ կազմակերպման:

Ստալինեան եւ Մոլոթովեան շրջաններու գրադարանները ժամանակին չեն ստանար թարմ գրականութիւն: Այս տեսակէտէն կացութիւնը աւելի գէշ է գրադարաններու ատրբէյջանական բաժիններուն մէջ, ուր չկայ ատրբէյջաներէն լոյս տեսած նոր գրականութիւն:

Քաղաքի գրադարաններուն մեծ մասին մէջ գիրքերը լաւ չեն պահպանուիր: Տարուէ տարի կ'աւելնայ գիրքերու մթերքը, բայց գրապահոցներու թիւը կը մնայ նոյնը: Ըստ գրադարանային պահանջներու, գրադարակները պէտք է ըլլան հինգ յարկանի: Սակայն քաղաքի գրեթէ բոլոր գրադարաններուն մէջ գրադարակները կը հասնին մինչեւ առաստաղը: Վատ հսկողութեան եւ խնամքի հետեւանքով յաճախ գիրքերը կը փճանան եւ շարքէն դուրս կուգան: Ստալինեան շրջանի եւ «Խնկո — Ապոր» մանկական գրադարաններուն մէջ տեղ չըլլալուն հետեւանքով, գիրքերուն մէկ մասը թափուած է յատակը: Այդ հանգամանքը կը դժուարացնէ գիրքը արագօրէն գտնելու եւ ընթերցողին հասցնելու գործը:

Անմխիթար վիճակի մէջ են նաեւ ընթերցասրահները: Քաղաքային գրադարանը ունի երկու փոքրիկ ընթերցասրահ, իսկ Ստալինեան շրջանի ընդարձակ գրադարանը զուրկ է ընթերցասրահէ: Սենեակներէն մէկը վերածուած է պահեստի:

Մասնաւորապէս լաւ չէ շրջանառութեան մէջ գտնուող գիրքերու հաշուառման գործը: Ընթերցողներու մէկ մասը լաւ չի պահպաներ գիրքը: Իսկ գրադարաններու վարիչները լուրջ ուշադրութիւն չեն դարձներ այդ երեւոյթին վրայ, միջոցներ ձեռք չեն առներ բարձրացնելու ընթերցողներու պատասխանատուութիւնը: Յաճախ ընթերցողներու կողմէ փճացած գրքի փոխարէն անոնք կը պահանջեն որ ներկայացնեն ուրիշ գիրք մը եւ հարցը այդ ձեւով ալ կը փակուի:

Գրադարանները չունին անհրաժեշտ մասնագիտական վարչակազմեր: Քաղաքային գրադարանի 14 աշխատողներէն ոչ մէկը չունի մասնագիտական կրթութիւն: Նոյն վիճակը նաեւ Ստալինեան եւ Մոլոթովեան գրադարաններուն մէջ:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ձեռքէ ի սպառ խուսափի: «Հին բորբոսած առածներու գերութենէն ազատելու համար, իրականութիւնը ճակատէն դիտել, վշտի քուրային մէջ հասունցած ժողովուրդներու պայքարին գիտակցութեամբ»: Այն ատեն ամէնքս ալ կը նշմարենք որ ունինք վերաքննելի կէտեր. եթէ ոչ ուրիշ մարզի մէջ, գէթ եղբայրական վերաշինող սիրոյ գործադրութեան մէջ:

Հուսկ կը փակէր իր խօսքը, յիշելով Ֆրանսացի եկեղեցականի մը, Նոթըր Տամի պերճախօս բեմբասացներէն Շէօվըրոյին մէկ կոչը, բարոյական վերազինման համագումարին առթիւ որ գումարուեցաւ Քոյի մէջ: Նոյն եկեղեցականը փառաբանելով սիրոյ առաւելութիւնները ատելութեան վրայ, կը գոչէր. «Քօ այսօր Աստուծոյ ուզած աշխարհին պատկերն է, ուր շնորհիւ անվերապահ սիրոյ մը, նոյն իսկ մարդոց տարաձայնութիւնները կը նպաստեն զանոնք միացնելու»: Յետոյ յիշելով 24 Օգոստոս 1572ի ջարդերը, կ'ըսէր. — «24 Օգոստոս կը յիշեցնէ 24 Օգոստոս 1572ի եղերական թուականը, ուր ձեր բողոքական նախնիքը ջարդուեցան վատաբար մեր կաթողիկէ նախնիքներէն: Կ'ուզեմ ապահովել ձեզ որ ձեր նահատակներու այս տարելիցին, մեր վիշտը նուազ չէ քան ձերինը, բայց այդ կը ծանրանայ խորին նուաստացումի զգացումով մըն ալ, Ֆրանսայի բողոքական եղբայրներ, Քոյի այս վայրը, ուր միատեղ կը ճգնինք նոր աշխարհ մը շինելու, հաւատացէք ձեր կաթողիկէ եղբայրներուն կսկիծին»: Հոս Ֆրանսացի պատգամաւորներու խումբէն պատգամաւոր մը, ոտքի կանգնած, իր կրօնակիցները համերաշխութեան հրաւիրեց:

«Եթէ հայրենիք ու պետականութիւն ունեցող մեծ երկրի մը զաւակները, եզրակացուց Հ. Ամատունի, այսպէս կարօտը կը քաշեն համերաշխութեան, քրիստոնէական միութեան մէջ, մենք Հայերս որքան աւելի կարօտ ենք եղբայրական այս վերաշինող սիրոյն եւ գործակցութեան:»

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

«Միլլէթ» կուսակցութեան Պոլսոյ անդամներուն վկայութիւնները լսուեցան Հոկտեմբեր 26ին: Այս առթիւ հակասական կարծիքներ յայտնուեցան, բայց մեծամասնութիւնը կը հաստատէր թէ կազմակերպութիւնը, որ մէկուկէս միլիոն ? անդամ ունի, յետաշրջական է:

Ռէմզի Պայրագտար անուն աստղագործ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ ու յայտնեց թէ նախապէս Աթաթիւրքին եւ իր յեղաշրջումներուն հակառակորդները սակաւաթիւ էին, բայց հետզհետէ շատցան ու զօրացան, մանաւանդ Ազգ. վերականգնումի կուսակցութեան անդամներուն Միլլէթին յարելէն վերջ: Եւ համաժողովին մէջ կը ձգտէին որ յեղաշրջականները վարիչ մարմնի մէջ չմտնեն ու կը յաջողէին:

Շինութեանց համագործակցականի տնօրէն Ատիլ Թէքֆիտան ըսաւ.

— Իզզէթ Միւհիրտարօղլու, Լութֆի Պօրնովալը, Էրթուղրուլ Ազչա հակառակ էին Աթաթիւրքին եւ անոր յեղաշրջումներուն ու յեղաշրջականները «անկրօնեւ մասօն» կ'որակէին: «Միլլէթին Սէսի» անուն պարբերաթերթ մը հրատարակելով, յեղաշրջումին եւ վարչաձեւին դէմ գրեցին: — «Մենք, կ'ըսէին, 27 տարուան յեղաշրջումներուն հակառակ ենք: Հանրապետութիւնը չենք ճանչնար»:

Ասոնց գլխաւոր նշանաբաններն էին վերահաստատել Խալիֆայութիւնը, ջնջել հանրապետութիւնը եւ վերականգնել սուլթանութիւնը. հին տառերը, քողն ու չարշաֆը եւ բազմակնութիւնը վերընդունիլ: Շարք մը ասուլիսներու ընթացքին այս բաները հրապարակաւ կ'ըսէին, կ'ուրանային անկախութեան պատերազմը եւ կը պնդէին թէ բռնութեամբ մեզի ընդունիլ տուած են հանրապետութիւնն ու յեղաշրջումները:

Յետադիմականներուն մէջն էր նաեւ Րէֆիք Ճէվատ, որուն մարդոցը 40.000 ոսկի բաժնած էին: Լութֆի Պօրնովայի գրասենեակին մէջ գաղտնի ժողովներ տեղի կ'ունենային եւ Ահմէտ Օկուզ հեռաձայնով կը սպառնար կուսակցութենէն հեռացողներուն:

Զօր. Սատըգ Ալտօղան ընկերվարութիւնը կը հովանաւորէր: Եգիպտոս փախցուցին Նիհատ Եազար անունով երիտասարդ մը, որ ներկայիս էլ Ազհար համալսարանին Թուրք յետադիմական ուսանողներու նախագահն է:

ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք, վարչապետը՝ Ատնան Մենտէրէս, կրակոտ ճառ մը խօսած էր Ատանայի մէջ, «Հալք»ի դէմ (Մ. Քէմալի կուսակցութիւնը որ այժմ կը գտնուի Իսմէթի եւ ընկ. ձեռքը): Ահա քանի մը հատուածներ եւս.—

— Կ'ուզէի հասկնալ թէ Հալքի մարդոց մէջ հայրենիքին սիրով վառուող մարդիկ չկան: Հալքի քաղաք. մտայնութիւնը փողոցային քաղաքագէտներու մտայնութիւնն է. այս մտայնութի՞ւնն է անոնց դրօշակը: Եթէ այդպէս է, միջոցներ ձեռք պիտի առնենք: Ահագին կուսակցութիւն մը մնացած է երեք չորս անկուշտ, քինախնդիր մարդոց ձեռքին մէջ: Կը բաւէ որ իրենք իշխանութեան գլուխ գան, հայրենիքը ինչ կ'ուզէ ան թող ըլլայ: Հալքի անդամները կ'իւրացնե՞ն այս մտայնութիւնը, թող ըսեն, այն ատեն բնաւ պիտի չվարանինք համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել:

Մեր երկրին տնտեսական, ընկերային, ելմտական եւ քաղաքական կազմը առողջ է, սակայն այդ մանրէներուն գործած աւերը յայտնի չէ թէ մինչեւ ինչ աստիճանի կրնայ հասնիլ: Ասանկ բաներ ո՛ եւ է երկրի մէջ անհանդուրժելի են: Մեր կառավարութիւնը, որ 24 միլիոն մարդոց պատասխանատուութիւնը ուսերուն վրայ կը կրէ, պէտք է որ կանխաւ միջոցներ ձեռք առնէ եւ ոչ թէ սպասէ դէպքերուն:

Այդ միջոցին ունկնդիրներուն մէջէն ձայներ բարձրացան. «Արդելիչ միջոցներ կ'ուզենք, այլեւս մեր համբերութիւնը հատաւ»:

— Իսմէթ Ինէօնիւ իր քանի մը անյագ եւ քինախնդիր ընկերներուն հետ պտտութիւններ կը կատարէ երկրին մէջ. բնականաբար տեղին է հաշիւը հարցնել անոնցմէ: Այս ընդդիմադրութիւնը քայքայիչ է եւ նախնական, պէտք չէ որ շարունակուի այլապէս փոխադարձութեան պիտի դի- կրնար տանիլ. Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Հալք կրնար տանիլ. Ինչպէս կ'ըլլայ որ Հալք կուսակցութեան խոշոր զանգուածը գործիք դարձած է երեք չորս անկուշտ, քինախնդիր մարդոց ձեռքը: Մեզ որ Հալքի հայրենասէր անդամները ձայն ձուն չհանեցին երբ իրենց համաժողովը թշնամութիւն եւ ոխ կը յայտարարէր Դեմոկրատներուն դէմ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

Հոկտեմբեր 27ին Շարլըուայի մէջ (Պելժիա) արուեստագէտ վաճառականներու կազմակերպած «Յուցադրութիւն» կրկէսին մէջ, կոփամարտի միջազգային մրցումներ կատարուեցան Պելժիայ եւ Ֆրանսայի լաւագոյն կոփամարտիկներու միջեւ: Կը մասնակցէր նաեւ Հայ ախոյեան Փիէռ Սարգիսեան (60 քիլօ 600 կր.) Ա. դասակարգէն նշանաւոր պելժիացի Ռօժէ Տրլապասէի դէմ, (61 քիլօ 600 կր. եւ 8×3:

Ա. շրջանէն մինչեւ վերջինը երկուստեք հաւասար արդիւնք ձեռք բերելով, արժանացան վեց հազար մարզասէրներու բուռն ծափերուն: Բայց չենք գիտեր ինչ հաշիւներով, իրաւարարները անարդարօրէն յաղթական հռչակեցին Պելժիացին:

Պէտք է խոստովանիլ թէ, Սարգիսեան Հոկտեմբեր վեցին (Սանթրալ), 18ին (Էլիզէ Մոնմարթր), եւ 27ին (Պելժիա) ուրեմն 21 օրուան ընթացքին երեք մեծ մրցումներ կատարեց:

Մեծապէս կը ցաւինք որ հայ կոփամարտիկին «մէնէյճըրը» սխալած է պայքարանալ իր աշակերտին դէմ ...

× Ուէմպլէի (Անգլիա) մարզարանին մէջ կոփամարտողներու մրցում մը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան 9000 հոգինոց բազմութեան մը:

Այս առթիւ կէս ծանրութեան հայ ախոյեանը Նահիրեան պարտուեցաւ կատաղի զուարէ մը վերջ: Հակառակորդն էր Քուփըր (կէտով) 3×3):

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Ինչպէս համոզուած էի, լուրջ մարդ մըն էր որուն կրնայիր վստահիլ տաղնապալի պահու մը: Բոլորովին հանդարտ եւ ինքնավստահ, կապոյտ աչքերը, բացաւ ապշահար:

Վայրկեան մը խորհելէ վերջ ըսաւ.

— Անյապաղ լուր տանք ոստիկանութեան: Պիլ շուտով կը վերադառնայ: Ի՞նչ ընենք Տօքթ. Վէյմըրը:

— Օգնեցէք ինծի որ իր սենեակը փոխադրենք:

Էմմըթ հաւանութիւն յայտնեց գլխու շարժումով մը:

Թերեւս յարմար է նախ կղպել այս դուռը:

Եւ բանալին դարձուց կղպանքին մէջ:

— Առէք սիկա, Օրիորդ, ըսաւ բանալին ինծի տալով:

Միասին Տօքթ. Լէյմըրը տարինք իր անկողինը դրինք: Պ. Էմմըթ գնաց շիշ մը մրգօղի բերելու եւ վերադարձաւ Օր. Ճօնսընի հետ, որ անձկագին երեւոյթ մը ունէր, բայց պաղարիւնը չկորսնցուց: Իրեն ձգեցի խնամել Տօքթ. Լէյմըրը:

Մէկ ոստումով բակը ելայ: Այդ պահուն պզտիկ բռնակաջքը կամարայ դուռնէն կ'անցնէր: Գայթակղեցանք տեսնելով Պիլին վարդագոյն այտերը եւ զուարթ աչքերը: Տեղէն վար ցատկեց եւ իր սովորական «հէլօ, հէլօ»ն արձակեց: «Ահաւասիկ իմ քառանիւովս ճամբան աւազակներու չհանդիպեցանք:

Ցանկարծ կեցաւ:

— Ի՞նչ անցա՞ծ-դարձած է հոս: Ի՞նչ ունիք բոլորդ ալ: Կատուն սպաննե՞ց դեղձանիկը:

— Տիկին Լէյմըրը մեռած է... սպաննուած:

— Ի՞նչ ըսիք:

Ցանկարծ դէմքին արտայայտութիւնը փոխուեցաւ: Աչքերը կլորցած իր առջեւը կը նայէր:

— Տիկին Լէյմըր մեռա՞ծ է ...

Վրա՞ս կը խնդաք:

— Մեռած է ...

Այս սուր ճիչը լսելով գլուխս դարձուցի եւ կոնակս տեսայ Տիկին Մերքատօն:

— Կ'ըսէք թէ Տիկին Լէյմըր սպաննուա՞ծ է:

— Այո, սպաննուած է, պատասխանեցի:

— Ոչ, գոչեց, երբեք չեմ կրնար հաւատալ: Թերեւս անձնասպան եղած է:

— Անձնասպանները իրենց գլխուն ետեւը չեն զարներ, պատասխանեցի, չոր շեշտով մը: Իսկ եւ իսկ ոճիր մըն է, Տիկին Մերքատօ:

Ցանկարծ սնտուկի մը վրայ նստաւ:

— Ոչ, բայց սարսափելի է, սարսափելի:

Անշուշտ սարսափելի էր: Ասիկա իրմէ չէր որ պիտի գիտնայինք: Թերեւս եսնելին կը խղճահարէր հանդուցեալին հանդէպ դէշ մտածումներ ունեցած եւ զայն բամբասած ըլլալուն համար:

Քանի մը վայրկեան վերջ հարցուց, շնչատ.

— Ի՞նչ պիտի ընէք:

Պ. Էմմըթ իր սովորական պաղարիւնով անհրաժեշտ կարգադրութիւններն ըրաւ:

— Պիլ, անմիջապէս Հասանիէ վերադարձէք, երբեք չեմ գիտեր թէ ինչ ձեւակերպութիւններ պէտք է կատարել:

Աշխատեցէք տեսնել ոստիկանութեան տեսուչը, հարիւրապետ Մէյթլէնտը: Ամէնէն առաջ խորհուրդ հարցուցէք Տօքթ. Րէյլիի: Ան կ'ըսէ թէ ի՞նչ ընթացք պէտք է բռնել:

Քոլմէն հաւանութիւն յայտնեց գլխու նշանով մը: Լուրջ երեւոյթ մը առած էր, ինչպէս ահուդողի մատնուած տղայ մը: Առանց բառ մը արտասանելու բռնակաջքին մէջ նետուելով մեկնեցաւ:

Պ. Էմմըթ առաջարկեց, առանց համոզուած ըլլալու:

— Թերեւս լաւ կ'ընենք ակնարկ մը նետելով շրջակաները:

Յետոյ ձայնը բարձրացնելով կանչեց.

— Իպրահիմ:

— Եկայ:

Երիտասարդ ծառան վազելով եկաւ: Պ. Էմմըթ արաբերէն խօսեցաւ հետը եւ բուռն խօսակցութիւն մը սկսաւ իրենց միջեւ: Կը թուէր թէ տղան բան մը կ'ուրանար ուժգնօրէն: Վերջապէս Պ. Էմմըթ յայտարարեց, վարանոտ.

— Կը պնդէ որ այս կէսօրէ վերջ ոչ մէկ մարդկային արարած մտած է հոս, ոչ ոք, բացարձակապէս: Երեւի ներս մտած է առանց նշմարուելու:

— Բնականաբար, պատասխանեց Պ. Մերքատօ: Ներս սողոսկած է ծառաներուն անուշադրութեան մէկ վայրկեանին:

— Թերեւս այդպէս է, ըսաւ Պ Էմմըթ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առած է կառավարութիւնը: Առջի օր եօթը օրուան համար փակուեցան քան մսավաճառներու խանութները, այն ամբաստանութեամբ թէ 53 — 58 առ հարիւր աւելցուցած էին գինը: Երէկ բազմաթիւ քննիչներ շրջեցան մայրաքաղաքին մէջ, ստուգումներ կատարելու համար: Տնտեսական նախարարը, Պ. Պերնար Լաֆէ յայտարարեց թէ «պիտի զսպէն մսավաճառներուն ըմբոստութիւնը: Անխնայ պիտի պատժուին հաստատուած սակացոյցին խախտումները, խանութներու փակումով, տուգանքով եւ դատական հետապնդումներով»:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մէջ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Դչ. օր, քաղաքին իտալական գրաւման 35րդ տարեդարձին առթիւ: Անգլիացի հրամանատարը արգիլած էր իտալական դրօշներ պարզել հանրային շէնքերուն վրայ: Նոյնիսկ բռնագրաւել տըւած էր այն դրօշը զոր քաղաքապետը պիտի պարզէր իր պաշտօնատան պատուհաններէն: Այս խստութիւնը գրգռեց իտալացի հայրենասէրները որոնք փորձեցին բռնի պարզել դրօշը: Ոստիկանութիւնը միջամտեց անգլիացի սպաներու հրամանատարութեամբ: Ասոր վրայ ամբոխը զայրանալով շրջապատեց ոստիկաններուն կառքերը: Աթոռներ եւ սեղաններ նետուեցան: Ոստիկանները բիրերով ճեղքեցին բազմութիւնը որ կը փորձէր գրաւել քաղաքապետարանը: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ Միջերկրականի ափերը գացած է գաղտնօրէն, հանգստանալու համար, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Կը բնակի յատկապէս յարդարուած յարկաբաժնի մը մէջ, Քանէն եօթը քիլոմեթր հեռու: «Քոնպա» կ'ըսէ թէ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են համայնավար առաջնորդին պաշտպանութեան համար եւ թէ պահակները կը փոխուին երկու ժամը անգամ մը:

ՕՓԵՐԱ ՔՈՄԻՔԸ վերջնապէս պիտի փակուի, կ'ըսեն, խնայողութեան համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ փոխ-վարչապետը, զօր. Քամալ Նասըր, Գչ. օր ճառ մը խօսեցաւ անգլեւեգիպտական բանակցութեանց խզման առթիւ. — «Հակառակ պաշտօնական կամ անպաշտօն բանակցութեանց, մենք մէկ վայրկեան չկորսնցուցինք աւելցնելու համար մեր զինեալ ուժերը: Երբ ժամը հնչէ, 22 հազար Եգիպտացիներ պատրաստ պիտի ըլլան սկսելու ազատագրութեան ճակատամարտը»:

67 ՀՐԵԱՆԵՐ ձերբակալուեցան Մինխենի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ Գերմանիա մտած են ապօրէն միջոցներով: Պիտի դատուին եւ թերեւս արտաքսուին: Իրենց ընկերացող 70 կիները եւ մանուկները չձերբակալուեցան:

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին:

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէկեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Գաուկաեան, Այրի Տիկին Արաքսի Թագւորեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Թագւորեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի օր, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, իրենց մօր, զոքանչին, մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆՈՒՇ ՊԷԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յովակիմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան Առնուվիլի եւ Կուսէնվիլի մասնաճիւղերուն կողմէ:

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ԿԱԼՄԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ:

Առնուվիլի կայարանին դիմաց:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին: ՍԱՔՈՒԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին:

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժերու: Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով: Կենդանի պատկեր: Մուտքը ազատ է:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ:

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Պատուոյ նախագահութեամբ նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի ԷՏ. ՏԷՓՐԷՕՅի: Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ:

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ:

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարական ընկերներ: Բեմավար Պ. Անդրանիկ:

ԳԵՂԱՐ. ԲԱԺԻՆ.— Օր. Օր. Տէր Թումայեան, Քէօսէեան, Դաշնակեան, Մարգրիտ Մուրատեան, Պ. Պ. Գարակէօզեան, Պօղոսեան (երգ):

Օր. Օր. Շահինեան, Սարգիսեան, Պ. Պ. Անդրանիկ, Ե. Սերոբեան, դերասան Միսիրեան (արտասանութիւն):

Նոր Սերունդի երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Ս. Յովհաննէսեանի, տարազային պարեր, Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

Նուագախումբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ, արեւելեան նուագ.— Սէյրան: Պուֆէ մատչելի գիներով:

Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբը պիտի ներկայացնէ նաեւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» տեսարան մը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112բէր, ռիւ էթիէն Տօլէ, Փըթի Փօն:

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Պ. Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները Ժաք, Նիքոլա եւ Մառի-Այտա, Այրի Տիկին Կարապետ Հիւսնիեան, Տէր եւ Տիկ. Փասքալ Հիւսնիեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թիպեո Հիւսնիեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Ջատիկ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Աստուածատուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Ժոզէֆ Մարկոսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Նահապետեան, Եարճեան, Պարսամիկեան, Պօղոսեան, Գարիպեան, Ս. Պօղոսեան, Աստուրեան եւ Մարկոսեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, աղջկան, քրոջ, հարսին, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եպրաքսէ Հիւսնիեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 4ին իր բնակարանին մէջ, 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 13ին: Հաւաքուիլ բնակարանը, 15 ռիւ Ժոռժ Լըպլան, Իսի լէ Մուլինօ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Կը խնդրուի միայն բնական ծաղիկներ ղրկել:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Ստեփան Մարկոսեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն, այս դառն կորուստին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ. ՏԱԼՈՎ.

ՈՒՇ - ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր շրջանին վերաբացումը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ (32 ռիւ տը Թրէվիզ):

Կը խօսի ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Նիւթը. — «Մեր ազգ. ընկերութիւնները 80 – 100 տարի առաջ եւ այսօր»:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական թէյասեղան Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Յոյներուն սրահը: 5 ռիւ Պօննըփուա:

Կը խօսին Լիոնանի ընկերուհիներէն Յուլիանէ Զպուքճեան եւ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

22 Նոյ. 1953 կիրակի օր ժամը 15ին, Փարիզի եւ շրջանի Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգային Տան մէջ 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Ժողովին օրակարգը. — Ընտրութիւն ընդհ. ժողովի դիւանի: Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան: Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն՝ 1950 1951 1952 տարեշրջաններու: Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ընթերցում: Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը եւ նոր վարչութեան եւ հաշուեքննիչ մարմնի ընտրութիւն:

Եթէ 22 Նոյեմբերին մեծամասնութիւն չգոյանայ, ընդհ. ժողովը վերստին պիտի գումարուի միեւնոյն օրակարգով վեց Դեկտ. կիրակի օր՝ ժամը 13ին Ազգ. Տան մէջ եւ ներկաներու թիւը ինչ որ ըլլայ, համաձայն ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի, մեծամասնութիւն պիտի համարուի: (Դիւան վարչութեան)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 49րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի Եկմալեան եռաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն եւ մեծ բարերար ողբացեալ Աղեքսանդըր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներուն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայր. պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրենք Փարիզի եւ շրջակայքի համայն հայութիւնը որ սիրով փութայ եկեղեցի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան, ի յարգանս մեծ բարերարի յիշատակին:— (Դիւան հոգաբարձութեան)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն Տեսին մասնաճիւղի:

Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան 3, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Հայկական ժողովրդական եւ գեղջկական երգեր, արտասանութիւններ եւ շատ մը հաճելի անակնկալներ: Ընտիր նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՌԻԹՄ ԺԱԶԻ: Ճոխ պիւֆէ, զանազան ըմպելիներ, մատչելի գիներով: Մուտք 150 փր.:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ՄՈՒՐԱՏ» ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԷՆ

Վասպուրականի զոյգ միութեանց Կիլիկիոյ ընդհ. միութեան, Կեսարիոյ, Հաճընի, Պոնտոսի, Տարօն Տուրուբերանի, Սամաթիոյ, Ուրֆայի Հայր. վարչութիւններէն կը խնդրուի որ համաձայն մեր Յուլիս 1, 11 եւ Հոկտ. 5 թուակիր դիմումներուն, իբրեւ մնայուն անդամ Միջհայրենակցական խորհուրդի, իրենց կողմէ ուղղուած ներկայացուցիչներուն յանձնարարեն միասին բերել 29 յունիս 1953ի խառն ժողովէն մշակուած եւ իւրաքանչիւր Հայրենակցականի ղրկուած՝ ուղեգիծ - կանոնագիրը վաւերացուած իրենց միութեան կնիքով:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս ուրբաթ, ժամը ճիշդ 21ին Մեթրօ Քատէ, Քաֆէ Ռւէժանի վերնայարկը:

Օր. ԱԼԻՍ ԱՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. ԺԱՆՕ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ամուսնացած (Նոր Սերունդ)

Մարսէյլ, 25 Հոկտ. 1953

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կուսէնվիլի, Առնուվիլի եւ Սարսէլի բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 20.30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ Ռւէժան:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր, առտուն ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի մէջ, (7 Պուլվառ տ'Աթէն): Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը տասնին, Քաֆէ Քոպրոի սրահը: Օրակարգ.— Զեկուցում հաշուեքննիչ յանձնախումբի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները: Հետզհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները: Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը:

Գաւառի (Լիոն եւ շրջակայք) բաժանորդներէն կը խնդրուի օգտուիլ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի ներկայութենէն, վճարելու համար իրենց բաժնեգինները:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վեհինէ Պասմաճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները. — Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան 2000 ֆր., Օր. Տիրուհի Անդրանիկեան 2500 ֆրանք:

ԿՈՉ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով որոշեցին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժողովի մը հրաւիրել, շատ կարեւոր նպատակի մը շուրջ:— Գրքի վերածել լուսահոգի Տ. Բարդէն քահանայ Ասլանեանի «Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը»:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ժողովին որ պիտի գումարուի Նոյեմբեր 15, կիրակի ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ:

ՀԱՆԴԷՍ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղի հանդէս - պարահանդէսը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Շամպր տը Քոմէրսի սրահը, Պոտօ, «Ռիւ Թրուա Քօնիլ»:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ, հայկ. եւ կովկասեան պարեր: Կը բեմադրուին Չարշըլը Արթին Աղայի թատերախաղէն քանի մը տեսիլներ:

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 7 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7213 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2624

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ

●

Սովորութիւն դարձած է ամէն տեսակ մեղքեր վերագրել քաղաքական կուսակցութեանց :

Շատեր կը խօսին բարեմտօրէն, հաբեւանցի դատելով դէպքերը: Ուրիշներ ջուր եւ արիւն կը պղտորեն չարամտութեամբ :

Հեռուները չերթանք եւ ամփոփուինք ներկայ իրականութեան վրայ :

Քաղաքական կուսակցութիւններն ալ, ինչպէս ուրիշ հանրային կազմակերպութիւններ կը ծնին օրուան պահանջներէն :

Անոնք ալ «կուգան ու կ'երթան» :

Կ'ապրի ա՛յն որ սահմանուած է առաքելութիւն մը կատարելու եւ կ'արդարացնէ այդ կոչումը :

Մեծ ըլլայ թէ փոքր, ոեւէ կազմակերպութիւն դատապարտուած է կէս ճամբան մնալու, եթէ կորսնցուցած է իր հաւատքը եւ գործելու կամքը :

Տարրական պայման է որ ամէն քաղաքական կուսակցութիւն ունենայ ոչ միայն գաղափարական դաւանանք, այլ եւ իրատեսութիւն :

Իր ծրագիրը կրնայ պարունակել նուազագոյն եւ առաւելագոյն պահանջներ : Ղեկավարութեան միտքը պիտի ըլլայ հասուն եւ արթուն, որպէսզի կարենայ զանազանել մէկը եւ միւսը :

Քարացած եւ ժամանակավրէպ դիտելքներ կ'առաջնորդեն անշարժութեան եւ կազմալուծման :

Հիմա որ ազգովին հեռու ենք հայրենի հողերէն, շատ աւելի այլազան է քաղաքական կուսակցութեան մը գործունէութիւնը :

Բուն քաղաքական աշխատանքէն զատ, կան հանրային հոգեր :

Երէկ չունէինք սերունդի hոգեկան փրկութեան եւ մշակոյթի պահպանման, զարգացման խնդիր :

Այսօր այդ երկու հոգերը նոյնքան ծանր կը կշռեն որքան քաղաքական դատը :

Առ այժմ, քաղաքականը կորսնցուցած է իր հրատապ հանգամանքը: Իսկ միւսը դարձած է մղձաւանջ :

Արդ, եղած - չեղած կազմակերպութիւնները բաւակա՞ն են, ընդ առաջ երթալու համար օրուան պահանջներուն :

Եկեղեցի, Բարեգործական, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչեր, Հայր. եւ Երիտ. Միութիւններ, Մշակոյթի ընկերակցութիւններ եւ ուրիշ բազմազան կազմակերպութիւններ կրնա՞ն կատարել այն գործերը որ յատուկ են իրապէս քաղաքական կուսակցութեան մը :

Ո՞ր իմաստունը պիտի կրնար ապացուցանել թէ հայրենիքէն դուրս ըլլալով, «անելիք չունինք» :

Բազմաթիւ օտար քաղաքական հոսանքներ որոնք երէկ անկախ հայրենիք ստեղծած էին եւ պետութիւն կը կառավարէին, այսօր իրենց ամբողջ ուժը թափած են արտասահմանի մէջ, ի խնդիր ազատագրութեան :

Անոնք միայն քաղաքական գործերով չեն զբաղիր :

Անոնք ալ ունին ուրիշ ներքին հոգեր :

Եւ կը գործեն ամէն ճակատի վրայ, պատսնելով լաւագոյն օրերու:

Դուրսէն գործե՛լ չի նշանակեր անպատճառ հայրենիքին դէմ գործել : (Անշուշտ խօսքը չի վերաբերիր հասարակ արկածախնդիրներու) :

Դուրսէն գործելով փրկուեցաւ Յունաստանը (1820) եւ Ֆրանսան (1944) :

Ո՛ւր որ ալ գտնուինք, ներսն ու դուրսը իրար պիտի լրացնեն, հիմնական խնդիրներ լուծելու համար :

Տարագիր եւ ցիրուցան բազմութիւնները գործ ամբոխի մը պիտի վերածուէին, առանց քաղաքական դաստիարակութեան :

Թողո՛ւնք հարցին քաղաքական մասը եւ քննենք միւս երեսը, որ կապ ունի մեր խորագրին հետ : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ՁԻՆԱՐՇԱԻ ԻԲՐԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ

●

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ ՊԱՀԵԼՈՎ ՀԱՆԴԵՐՁ

Երեք Մեծերը սկսան քննել Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը, որ ջուրը ձգեց Զորսերու խորհրդաժողովը: (Պիտի գումարուէր երկուշաբթի, 9 Նոյ., Լուկանոյի մէջ) :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ կարճ պատասխան մը պիտի տան այս անգամ, ցաւ յայտնելով Խ. Միութեան ժխտական դիրքին առթիւ :

Ինչպէս կը բացատրէինք երէկ, նոր անել մը ստեղծուած է, անձկութեան մատնելով ոչ միայն ժողովուրդները, այլ եւ օրուան վարիչները: Այգընհաուըրէն ետք, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Իտըն եւս կառավարութեան տեսակէտները պարզեց երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, դդուշաւոր, բայց վճռական յայտարարութեամբ մը: Ժողովը հաւանութիւն յայտնեց գրեթէ միաձայնութեամբ : Պ. Իտըն յայտարարեց թէ Անգլիա միշտ բաց կը պահէ դուռը՝ բանակցութեանց համար : «Բրիտանական քաղաքականութեան նպատակն է օր մը խորհրդաժողովի մը սեղանին առջեւ բերել Խ. Միութիւնը, ինչ ասպիձանի վրայ որ ըլլայ: Եւ սակայն, Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը ընդարձակ եւ անընդունելի պայմաններ կ'առաջարկէ արտաքին նախարարներու ժողովին համար: Եթէ ընդունինք, այդ պայմանները պիտի խախտեն մեր ապահովութիւնը եւ անկարելի պիտի դարձնեն Գերմանիոյ միութեան ազատ վերահաստատումը: Աւելի լաւ է արեւմտեան Գերմանիան միացնել արեւմտեան հասարակութեան քան բաց մը ձգել: Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան կազմակերպութեան ենթակայ Գերմանիա մը նուազ վտանգաւոր է Ռուսիոյ համար քան բոլորովին անկախ Գերմանիա մը իր սեփական բանակով: Ի՞նչ են Խ. Միութեան դիտումները: Թէեւս իր նոր վարիչները համոզուած են թէ Ստալին չափազանց խստութեամբ վարեց Ռուսաստանը: (Այս առթիւ Իտըն յիշեց կարգ մը մեղմացումներ): Ուրախ եմ որ Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ եղած եօթը վիճելի խնդիրներէն հինգը լուծուած են անցեալ մայիսէն ի վեր: Միւս կողմէ, դժուար է ըսել թէ Խ. Միութիւնը բարեփոխած է իր թշնամական դիրքը Արեւմուտքի հանդէպ: Հաշտահարութեան նոր շրջան մը բացուած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Վեհաստանի մէջ կը հալածուին կաթոլիկ առաջնորդներ: Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը միշտ կը մաղթէ եւ կը սպասէ որ փոխուի Խ. Միութեան դիրքը: Մինչ այս մինչ այն, ուրիշ ելք չի գտներ եթէ ոչ զօրացնել Արեւմուտքի պաշտպանութեան միջոցները: Այս մտահոգութեամբ, կը մաղթէ որ մօտերս վաւերացուի Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշնագիրը : Մեծն Բրիտանիա կարելի աջակցութիւնը պիտի ընծայէ եւրոպական բանակին: Իր ընկերակցութիւնը պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ սերտ, առանց այդ կազմակերպութեան մէջ մտնելու: Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ծրագիրը ամէնէն ընդունելի միջոցն է ապահովելու համար Գերմանիոյ աջակցութիւնը : Կը ցաւինք որ Լուկանոյի ժողովը տեղի պիտի չունենայ: Հակառակ մեր յուսախաբութեանց, անփոփոխ կը մնայ մեր ընդհանուր նպատակը » :

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կառավարութեան անդամները երկու օրէ ի վեր կ'ուսումնասիրեն Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը որ կը բաղկանայ 4500 բառերէ եւ որ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ Մոսկուայի նոր վարիչները վերադարձած են Ստալինեան քաղաքականութեան: Պատասխանատու անձնաւորութեանց կարծիքով, այդ ծանուցագիրը պիտի համոզէ արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները թէ կարելի չէ որեւէ խնդիր լուծել բանակցելով Խ. Միութեան հետ : Արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ կը յուսան թէ Մոսկուայի ժխտական դիրքը պիտի փութացնէ Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշնագրին վաւերացումը, մասնաւորապէս Ֆրանսայի կողմէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

●

ՊԱՅՔԱՐ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ԴԷՄ. — ԳԱՒԱՌԷՆ ՀՈՂԱԳՈՐԾՆԵՐ ՈՒՏԵԼԻՔ ՊԻՏԻ ԾԱԽԵՆ ԱՅՍՕՐ, ԱՌԱՆՑ ՄԻՋՆՈՐԴԻ

Կառավարութիւնը հետզհետէ կը խըստացնէ իր հետապնդումները Փարիզի մսավաճառներուն դէմ որոնք չեն ուզեր գործադրել նախապէս որոշուած սակացոյցը: Ինչպէս գրած էինք երէկ, մէկ շաբթուան համար փակուեցան քսան մսավաճառանոցներ որոնք եզան եւ հորթի միս ծախեր էին 53 - 58 առ հարիւր աւելցնելով գինը : Տնտեսական նախարարը, Պ. Պերնար Լաֆէ, առջի օր յայտարարեց.

— « Հարիւրին հինգ անպարկեշտ մսավաճառներ չեն որ պիտի վարկաբեկեն ամբողջ արհեստակցութիւնը : Վճռած եմ փակել մսավաճառի երկու հարիւր խանութներ որոնք կը խափանեն գիներու կրճատման ընդհանրացումը » :

Ուրեմն, կառավարութիւնը որոշած է խստօրէն գործադրել 1953 Հոկտ. 20ի չարժական սակացոյցը : Մսավաճառները բացառիկ ժողովներ կը գումարեն, իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար, մանաւանդ հիմա որ օրինական պատիժները կը գործադրուին :

Երկու հարիւր քննիչներ երէկ քննութիւններ կատարեցին 1500 խանութներու մէջ :

× Այսօր, շաբաթ, բազմաթիւ հողագործներ պիտի գան Փարիզ եւ ուղղակի յաճախորդներուն պիտի ծախեն մէկ թոն եզան եւ ոչխարի միս, տասը հազար հաւկիթ, բանջարեղէններ, խնձոր, գետնախնձոր եւայլն: Հողագործները պիտի գան իրենց տեղական տարազներով եւ պիտի տեղաւորուին բանուկ շուկաներու մէջ (առտուն ժամը 9էն սկսեալ՝ ռիւ Մուֆթար, կէս օրէն վերջ, ժամը 15էն սկսեալ ռիւ Լըվիք) : Թերթերը կը գրեն թէ 20-30 առ հարիւր աւելի աժան պիտի ծախեն :

× Ելմտական նախարարը 1954ի նախահաշիւը յանձնելով Ազգ. Ժողովին, բացատրեց թէ կացութիւնը կը պահանջէ զարկ տալ արտադրութեան :

ԱՐԱԲ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԱԿի Քաղաք. Յանձնաժողովին ամերիկեան պատուիրակը ազդարարութիւն մը ուղղեց Եչ. օր, բացատրելով թէ ամերիկեան նպաստը կրնայ դադրիլ, եթէ Արաբները եւ Իսրայէլացիները գործնական ձեռնարկներ չկատարեն կարգադրելու համար 820.000 արաբ տարագիրներու խնդիրը: Այս առթիւ յիշելով խորհրդարանական յանձնախումբի մը կատարած քննութիւնները, յայտարարեց. — «Մ. Նահանգները տրամադիր չեն անվերջ կրելու այդքան ծանր բեռ մը, երբ արաբական պետութիւնները եւ Իսրայէլ իրական ճիգ մը չեն փորձեր խնդիրը իրենք իրենց մէջ կարգադրելու համար: Խիստ վտանգաւոր է երբ կը տեսնենք որ Մ. Նահանգները որքան երկար կը շարունակեն նպաստ ճարել, վերոյիշեալ պետութիւնները նոյնքան պակաս կը ճգնին խնդիրը լուծելու» :

Պատուիրակը այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց տարագիրներու տեղաւորման ծրագրի մը մասին որ 250 միլիոն տոլարի ծախք մը կը նախատեսէ: Մ. Նահանգները սատանձնած են այս գումարին մօտ 40 առ հարիւրը եւ տարի մը եւս պիտի շարունակեն: Բայց եթէ դադրեցնեն իրենց բաժինը, Ազգաժողովը պիտի հարկադրուի հարիւր միլիոն տոլար ճարել :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՀԱՅԸ ՇՆԻԿԻՆ ՁԳԱԾ ԷՐ 41.000 ՏՈԼԱՐԸ

Աշխարհահռչակ Ռէօյթըրը եւ ուրիշ գործակալութիւններ հետեւեալ հեռագիրը հաղորդեցին Հոկտ. 29ին.—

— « Պոպի, աշխարհի ամէնէն հարուստ շունը, վերջին շունչը արձակեց հանգստաւէտ որջի մը մէջ, ձգելով աւելի քան 35.000 տոլար :

« Իր տէրը, *Կարապետ Ջիլինկիրեան*, որ մեռած էր 1949ին առանց ուղղակի ժառանգորդներու, իր շնիկին կտակած էր ամբողջ հարստութիւնը, 41.000 տոլար : կառավարութիւնը մատակարար մը նշանակեց, իր գոյքերուն համար, օրական մէկ տոլար ծախսելու համար իբրեւ կենսաթոշակ քառոտանի ժառանգորդին :

« Պոպի, որ պատկառելի տարիքի մը հասած էր արդէն — տասնեւութ — մեռաւ առջի օր եւ որովհետեւ ինքն ալ ոեւէ ուղղակի ժառանգորդ չունի, պետութիւնը կը ժառանգէ իր հարստութիւնը » :

Ինչպէս կը տեսնէք, այս նկատին վրայ եւս կը փայլինք, թութակաբար, կապկօրէն կամ շնական հոտառութեամբ հետեւելով «քանի մեզ աղէկներու» ախտաւոր բարքերուն :

Չեմ գիտեր ո՛ր տեղացի է երանելին Կարապետ Ջիլինկիրեան, որ շուն մը միայն տեսեր է իր բոլորտիքը, իբրեւ ժառանգորդ :

Նշանաւոր հանդիսանալու մարմա՞ջ մը, թէ շնական ատելութիւն մը իր ազգին դէմ :

Եթէ Ամերիկա գացած չըլլար, թերեւս մզկիթ մը շինէր Անատոլուի մէջ :

Եւ դեռ ի՜նչ այլանդակութիւններ :

Վերջերս ամերիկահայ թերթերը կը գրէին թէ ուրիշ Հայ մը 25.000 տոլար կորսնցուցեր է, արգահատելի բթամտութեամբ :

Չվստահելով որեւէ դրամատան, իր հարստութիւնը կը պահէ եղեր բռնակառքի մը մէջ :

Խափշիկ ծառան իր պնյտուն աչքերով կը հետեւի անցուդարձին եւ առտու մը կը թռցնէ 25.000 տոլարը ...

Տակաւին չեմ յիշեր հռչակաւոր *Պօղոս*ին եղած մեծագումար կտակները,— հարիւր հազարաւոր տոլարներ :

Վեց նահանգներէն կամ Սեւ Ծովու ափերէն Ամերիկա գաղթել եւ իրենց վաստակը նուիրել ընկերակցութեան մը որ մինչեւ պորտը կը լողայ հարստութեան մէջ...

Ա՛լ ինչո՞ւ կը գանգատին թէ բան չենք սորվիր օտար ափերու վրայ :

Ո՞ր եւրոպացի կոմսը եւ կոմսուհին, ո՞ր ամերիկացի միլիոնատէրը մէկ ձեռքով 41.000 տոլար պիտի կտակէր իր շնիկին:

ՎԱՀԷ

...

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը հեռագրէ թէ երկրորդ անգամ պարպեցին Ֆու Քուան քաղաքը, աւելորդ կորուստներ չկրելու համար :

ԱՆԳԼԻԱ պարենաւորման բաժնեչափդրութիւնը պիտի ջնջէ յառաջիկայ ամառ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղի դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, եւ ոչ թէ Նոյ. 11ին, ինչպէս որոշուած էր :

ՀԱՅԿ. ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

ՀԱԼԷՊ.— Ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, Սուրիոյ վերջին պետական յեղաշրջումէն ետք, քաղաքական թէ մարզական բոլոր միութիւնները լուծուած յայտարարուեցան, վերատեսութեան ենթարկելու համար անոնց գործունէութիւնն ու իրաւական դրութիւնը: Նոր իշխանութիւնը, չէր խափաներ նախկին միութիւններու եւ զանազան կազմակերպութեանց գործունէութիւնը, այլ կ'առաջարկէր՝ որ նոր դիմում կատարեն անոնք, ներքին եւ կրթական նախարարութիւններուն:

Ինչպէս բոլոր իսլամ եւ քրիստոնեայ միութիւնները, Հ. Մ. Ը. Մ. եւս դըտնուեցաւ այս հարկադրանքին առջեւ: Եւ որպէսզի չխաղան կազմակերպական գործերը, կատարեց օրինական անհրաժեշտ դիմումը: Նոյն ձեւով դիմում կատարեցին նաեւ Հայ մարզական այլ միութիւններ:

Դժբախտաբար, այդ դիմումէն ասդին բաւական երկար ժամանակ անցաւ, որովհետեւ նոր իշխանութիւնը, Սուրիոյ մէջ միաձոյլ սուրիացի հաւաքականութիւններ եւ միութիւններ ստեղծելու առաջադրութեամբ, հրահանգեց բոլոր չհաղըդուողներուն, իսլամ եւ ոչ իսլամ անձնաւորութիւններէ խառն վարչութիւններ ընտրել: Այսպէս, Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան սուր. մասնաճիւղի վարչութեան մէջ պիտի առնուէին երկու իսլամ անձնաւորութիւններ, որոնց ընտրութիւնը կը ձգուէր Հ. Մ. Ը. Մ.ին: Նոյն ձեւով, իսլամ մարզական միութիւններ, իրենց վարչութեան մաս կազմելու պիտի հրաւիրէին երկու քրիստոնեայ անդամներ կամ ոչ անդամ անձնաւորութիւններ, իրենց նախասիրութեամբ:

Այս առաջարկը կամ թելադրութիւնը, որքան ալ որոշ մտահոգութենէ մը թելադրըուած, կը ներկայացնէր կարգ մը անպատեհութիւններ: Որով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սուրիոյ ղեկավարութիւնը, ինչպէս նաեւ շահակից այլ կազմակերպութիւններ, բազմաթիւ առիթներով լուսաբանեցին պատկան մարմինները՝ այդ անպատեհութեանց մասին, եւ, ուրախ ենք հաղորդելու, որ Կրթական Նախարարութիւնը բարեացակամութեամբ հրաժարեցաւ իր նախկին պահանջէն:

Բաւական երկար սպասումէ մը եւ զանազան ձեւակերպութիւններէ ետք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտօնական ճանաչումը — նոր իշխանութեան կողմէ — հաղորդուեցաւ վերջապէս, եւ այսօր, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան Սուրիոյ մասնաճիւղը ազատ է, ինչպէս ամբողջ տասնեակ տարիներէ ի վեր, կազմակերպելու իր տարեկան միջմասնաճիւղային մրցումները, ու ազատ գործունէութիւնը, նաեւ միջազգային մրցախաղերու կազմակերպութեամբ:

Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, կարգ մը գրչակներ Արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը ձգեցին, թէ Սուրիոյ նոր իշխանութիւնները մասնաւոր ձըգտում մը ունին արգելք հանդիսանալու Հայկական ձեռնարկներու, ու նոյնիսկ, ազգային վարժարաններու ազատ գործունէութեան:

Ինչպէս ընդգծած ենք աւելի առաջ, պետական վերջին յեղաշրջումէն ետք, ոչ միայն Հայերու, այլեւ իսլամ կազմակերպութիւններու նախաձեռնութիւնները ենթակայ եղան որոշ հակակշռի կամ մասնաւոր արտօնութեան: Անբնական չէր այս երեւոյթը, որովհետեւ նոր իշխանութիւնը, արդար իրաւունքով, կ'ուզէր իր առաջադրութիւններն ու գործելու նոր եղանակները ձեւի բերել, օրէնքներով նուիրագործել: Արդարեւ, Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահի ընտրութենէն ետք, սկզբնական օրերու բոլոր սեղմումները վերջ գտան, ու, այսօր, երկիրը իր երբեմնի բնականոն կեանքին վերադարձած է, շատ աւելի կազմակերպուած կերպով:

Հայ վարժարանները, սուրիական կըրթական նախարարութեան կողմէ մշակուած կրթական ծրագիրը գործադրելէ ետք, նաեւ իրենց անկախ կրթական ծրագիրներով կը գործեն, ըստ առաջնոյն: Ոչ Հայերէն լեզուն, ոչ Հայոց պատմութիւնը, ոչ ալ մինչեւ այժմ աւանդուած Հայագիտական ճիւղերը, ենթակայ չեն որեւէ կաշկանդումի: Նախակրթարանները թէ Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարանը, կատարեալ ազատութեան մէջ, կը շարունակեն իրենց փրկարար գործը: Նաեւ, արտօնուած են Հայերէնով բոլոր ձեռնարկներն ու հանդէսները, ու այս պարագան պաշտօնապէս հաղորդուած է շահագրգռուողներուն:

Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

●

ՍԱՆ ՓԱՈԼՕ.— Վայ այն ժողովուրդին, որուն երիտասարդութիւնը իրմէ կը հեռանայ, եւ վայ այն երիտասարդութեան, որ ժողովուրդ չունի իր կռնակը: Առաջինը ծով մըն է առանց նաւի, լճացած: Երկրորդը նաւ մըն է առանց ծովի, քարացած կայծ ցամաքին:

Այսօր գաղթաշխարհի մէջ ցրուած ժողովուրդը, անոր առաջաւոր դասը, կազմակերպութիւնները եւ անոնց սրտցաւ ղեկավարութիւնը, Արեւելքէն Արեւմուտք եւ Հարաւէն Հիւսիս ահազանգ կը հնչեցնեն, թէ հայ երիտասարդութիւնը կորսուած է մեզմէ, կը խորթանայ, կ'այլասերի, կ'օտարանայ եւ պիտի գայ ժամանակ մը երբ պիտի ուրանայ իր ծագումը, ցեղը, ազգութիւնը: Եւ այս ահազանգը շատ քիչերու ականջին կը հասնի, շատ քիչերու սարսափ կ'ազդէ:

Այս ահաւոր անտարբերութիւնը աւելի դաժան է ու անբացատրելի, քան համայնակուլ այլասերումը: Ուրո՞ւ հոգ, որ հայ երիտասարդը քայլ առ քայլ, արեւի տակ մնացած սառոյցի կտորի մը պէս կը հալի, կը փոքրանայ: Ո՞վ կը մտածէ այս ահաւոր չարիքին դէմ կռուելու համար: Ո՞վ կը մտածէ զոհել իր նիւթական եւ բարոյական միջոցները փրկելու համար երիտասարդութիւնը ... Հայ հարո՞ւստը ... Չէ՞ որ փոքր նիւթական զոհողութիւն մը կրնայ պակսեցնել իր շինած շէնքին յարկերը ... Հայ կղե՞րը, — դեռ կրօնաւորներ կան որոնք սա քսաներորդ դարուն կը բացատրեն թէ Քրիստոս ինչպէս քալեց ծովի վրայէն եւ անցաւ: Հայ մտաւորակա՞նը, այո, կը մտածէ կը տառապի, բայց արդէն տառապանք մըն է իր գոյութիւնը, անտեսուած ու մոռացուած մըն է ինքն ալ իր հերթին:

Ընդհանուր այս դասալքութեան մէջ երբ պատասխանատուն կ'ուրանայ իր առաքելութիւնը եւ անպատասխանատուն առաքելութիւն կուտայ իր անձին, ինչպէ՞ս կարելի է չընդվզիլ, մանաւանդ որ այս վտանգաւոր անտարբերութեան ալիքները կը ծեծեն ամէն մէկ գաղութի ափերը: Նոյնն է վիճակ, բոլորին համար մէկը արագընթաց, միւսը աւելի դանդաղ:

Այն դաժան, ժամանակներուն երբ մենք դեռ կը գտնուէինք մեր հողին վրայ, մեր հայրենիքին մէջ, երբ շրջապատուած էինք բարբարոս եւ արիւնածարաւ թշնամիներով, երբ մեր կեանքը սոխի մը գին ունէր, երբ գիշերները կը պառկէինք ահուդողի մէջ, վախնալով որ այլեւս չենք տեսներ յաջորդ օրուան արեւին լոյսը, այն ահաւոր օրերուն, մենք աւելի լաւ Հայեր էինք: Շատ աւելի կը մտածէինք մեր ցեղի պահպանման մասին, ֆիզիքապէս թէ բարոյապէս եւ չէինք խնայեր մեր լաթերու մէջ պահած վերջին ոսկին, մեր աղքատի միակ առարկան յատկացնելու զէնքի եւ սերունդի փրկութեան:

Իսկ այսօր, երբ մեր խրճիթներուն փոխարէն ունինք փառաւոր ափարթմաններ, ձէթէ ճրագի փոխարէն ելեկտրական լուսաւոր ջահեր, երբ մեր աչքերն ու ականջները վարժուեր են ռատիօին եւ թէլէվիզիոնին, երբ մեր հայրենի սառնորակ աղբիւրներու անմահական ջուրը փոխակերպեր ենք շամփայնի, երբ մեր տակի ջորին, էշը կամ ձին փոխարիներ ենք օթոյի, մենք հիմա աւելի պակաս Հայ ենք, քան այն օրերուն երբ մեր երկիրն էինք:

Այն ատեն մենք հնարաւորութիւն չունէինք բայց կը փորձէինք, կը զոհաբերուէինք, իսկ հիմա որ աւելի լայն են մեր միջոցները, դարձեր ենք եսասէր, միայն մեր մասին մտածող: Ի հարկէ բացառութիւններ միշտ ալ եղած են ու կան: Խօսքս այդ առաքինի ու ազնիւ հայ որդիներու մասին չէ, որ տուեր են ու կուտան իրենց նիւթական, բարոյական եւ յաճախ ալ ֆիզիքականը: Եթէ մենք հիմակուընէ, թէեւ քիչ մը ուշացած թումբեր չկանգնենք այդ հեղեղին դիմաց, յիսուն տարի վերջ մոմով պիտի փնտռենք հայ երիտասարդ մը որ ինքզինք Հայ զգայ կամ Հայ համարի: Այն ատեն մեր ամբողջ նիւթ. կարողութիւնը պիտի չկրնայ մէկ երիտասարդ անգամ դարձնել դէպի իր ազգութիւնը: Այն ատեն պիտի ծեծենք մեր կուրծքը, պիտի փետտենք մեր մազերը, բայց արդէն շատ ուշ կ'ըլլայ:

Ուրիշ պարագայ մը եւս.— Միմիայն մենք, հին սերունդը կամ ծնողներս չենք յանցաւորները երիտասարդութեան ուծացման կամ այլասերման խնդրին մէջ: Անշուշտ ունինք յանցանքի մեծագոյն բաժինը որուն անդրադարձայ եւ դեռ պիտի անդրադառնամ: Յանցանքի մեծ բաժին մըն ալ կ'իյնայ իրեն նոր սերունդին վըրայ: Երբ ան կը հասնի ինքնագիտակցութեան տարիքին, երբ արդէն անիկա դուրս կուգայ իր ծնողներու թեւարկութեան տակէն եւ կը գտնայ իր ճակատագիրը, վարքը, ահա այդ շրջանէն կը սկսի անոր պատասխանատուութիւնը:

Ուրիշ յօդուածով մը պիտի ջանամ լըսացնել պատկերը եւ կարգ մը թելադրութիւններ ընել, իբրեւ եզրակացութիւն:

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Նոյ. (Յառաջ).— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 31ին, շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Մարսէյլի հայութիւնը՝ փութացած էր Ալժէ փողոցի թատերասրահը, անգամ մը եւս հաղորդուելու մեր անցեալին հետ եւ լսելու Դաշնակցութեան խօսքը:

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեէզ»ով եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քայլերգներով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ակինեան, ընկերակցութեամբ Պ. Ս. Չէօրէքճեանի (ջութակ): Անցեալի նման բեմայարդարումը կատարուած էր պատշաճօրէն: Դաշնակցութեան մեծադիր զինանշանը, հիմնադիր երրորդութեան նկարները՝ եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները:

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Յ. Պալիկեան, իր բացման խօսքին մէջ, թուեց այն կարեւոր գործերը որ կատարուած են Դաշնակցութեան կողմէ, վերջին վաթսունամեակի ընթացքին.—Խանասորի արշաւանք, Պանք Օթոմանի գրաւում, Եըլտըզի մահափորձ, Պարսկական եւ Օսմանեան սահմանադրական շարժումներ, կամաւորական գունդերու կազմութիւն, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծում եւն., եզրակացնելով ընկերը շեշտեց թէ Դաշնակցութիւնը այսօր ալ կը գտնուի պատնէշին վրայ, անվհատ աշխատելով Հայկական Դատին համար: Այդ աշխատանքները յաջողութեամբ պիտի պսակուին, ու հայ ժողովուրդը պիտի ունենայ իր հայրենիքը՝ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ: Ընկերոջ խօսքերը ընդունուեցան ջերմ ծափերով: Օր. Ակինեան դաշնակահարեց Խաչատուրեանի «Օրօր»ը եւ Պախի քօնսերթօն: Օրիորդը որ տարիներէ ի վեր իր բաժինը կը բերէ հայկական հանդէսներու, իրապէս արժանի է գնահատութեան:

Առաջին բանախօսն էր Շրջ. Կոմ.ի կողմէ ընկ. Տ. Թաղօյեան որ մատնանշելով Դաշնակցութեան դէմ սարքուած հալածանքներն ու պայքարները արտաքին թշնամիներու եւ ներքին հակառակորդներու կողմէ, հարց տուաւ թէ ուր է Դաշնակցութեան ուժին գաղտնիքը: Թուեց քանի մը գլխաւոր ազդակներ, որոնք կը կազմեն Դաշնակցութեան ուժը: Յետոյ խօսքը ուղղելով ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար երիտասարդութեան, թելադրեց գուրգուրալ Դաշնակցութեան վրայ՝ որովհետեւ, ներկայ անստոյգ օրերուն, Հայ ժողովուրդի փրկութեան յոյսը Դաշնակցութիւնն է:

Անակնկալ՝ բայց իրական հաճոյքով էր որ առիթ ունեցանք լսելու երգչուհի խմբավար Տիկին Մարի Նաղդաշեանը (Աշըրդեան) որ յունահայութեան ծանօթ անուն մըն է հայ մշակոյթին իր բերած նպաս–

ՀՈՐԱՔՈՅՐԸ.— Արամ, եթէ այդ տգեղ բառը մէյ մըն ալ չգործածես, քեզի 25 Փրանք կուտամ:

ԱՐԱՄ.— Հօրաքոյր, դեռ ուրիշ բառ մը գիտեմ, որ 50 Փրանք կ'արժէ ...

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՌՋԻ ՍԷՐ, ԱՌՋԻ ԲԱՐԻ

★

Ինչ որ մենք գիտէինք արդէն—ամբողջ ու կատարեալ հաւաքածոյ մը հոն՝ Յիսուսի, Աստուածածնի փոքրիկ գունաւոր պատկերներու, համրիչներու ու Վենետիկ տպուած փոքրակազմ աղօթագիրքերու:

Մեզի պէս ինք ալ հետաքրքիր աչքերով կը հետեւէր այս ի տես հանումին, իբրեւ թէ օտարոտի ըլլային իրեն այդ ամէնը, որոնք՝ այս վայրկեանիս, իր առջի օրերը ետ կը բերէին, անփոփոխ իրենց ձեւով, գոյնով ու բոյրով գրքի մը էջերուն մէջ զետեղուած ծաղիկներու, տերեւներու նըման տափակցուած ու փոշիացած քիչ մը:

Ու առանց վէճի, ինչ որ հազուագիւտ է իրական ժառանգորդներու մէջ, մեր մէջէն ամէն ոք իր բաժինը կ'որոշէր, իրեն պէտք եղածը կը նշանակէր, մէկ դի կը դնէր:

Հիմա բոլորովին խորն էինք սնտուկին. ձեռագործներ կը հանէինք դուրս, գունաւոր մետաքսէ հիւսուած անհաւատալի նրբութեամբ, եւ սքանչացած՝ կը դառնայինք պառաւին որ կը ժպտէր համեստութեամբ:

— Մեր ատենի աղջիկները բոլորն ալ գիտէին ասոնք:

Ու էն վերջը, կապոյտ մետաքսէ պզտիկ պահարանի մը մէջ որ ինքնին արուեստագիտական հրաշակերտ մըն էր, պզտիկ փունջ մը... խարտեաշ մազերու:

×

Կռիւը այս հէք մազերուն վրայ փրթաւ. ուսկի՞ց էին, որո՞ւն էին այս մազերը, եւ առանց իր պատասխանին սպասելու, անհամբեր, մեր վճիռը կուտայինք. սիրահարի մը գլխուն մազերն էին ասոնք: Թագուկ տոտոյին սիրահարը. ու անմիջապէս կ'երեւակայէինք այդ սիրահարը. կը պատկերացնէինք զինքը, մարմին ու հոգի կուտայինք իրեն. միջա՞կ հասակով, ոչ. ուրեմն բարձրահասակ: Թագուկ տոտոն մասնաւոր տկարութիւն ունենալու էր շըքեղ հասակներու ու բարակ մետաքսէ պեխերու. գոնէ երջանիկ եղա՞ծ էր այս մարդուն հետ: Ու կը յարձակէինք Թագուկ տոտոյին վրայ, կը դատապարտէինք զինքը. այս սուրբ կինը, այս աղջիկը որ մինչեւ ետքը էրիկ մարդոցմէ իր հեռացումը պահեր էր, կեղծաւորին մէկն էր. իր յանցանքին խոստովանութենէն աւելի բան ունէինք ձեռքերնիս, դրական ապացոյց մը: Կատակները կը վերսկսէին ամէն գլխէ մէյմէկ ձայնով, անլուր ժխորի մը ներդաշնակութեանը մէջ:

— Թագուկ տոտոս, բռնեցինք քեզի:

— Խարտեաշներէն կ'ախորժի եղեր, չըսէի՞ր մինչեւ հիմա:

— Ո՞վ է խարտեաշը մէջերնիս, թող առաջ անցնի:

Պառաւը պատասխանելու ատեն չունէր, բայց իր սովորական անարիւն երեսը կը գունաւորուէր ահա, փոքրիկ խաժուկ աչքերը արտասովոր փայլով կը ճառագայթէին՝ սեւեռած այդ մազի փունջին վրայ, չկարենալով զատուիլ անխօսուն յիշատակէն. ու տակաւ առ տակաւ կը թրջէին, ծիրանի գօտիի մը տակ տեղացող անձրեւի մը նմանութիւնը բերելով:

— Ատիկա մարդու չեմ տար. ինծի հետ գերեզման պիտի դրուի:

Ինչո՞ւ համար. բացատրութիւն կ'ուզենք, աղուոր սրտաշարժ պատմութիւն մը, անոնցմէ՝ զորս Թագուկ տոտոն համով հոտով ըսելու արուեստին մէջ նըմանը չունի:

Եւ տեսնելով, որ ծաղրածութիւնները կը վիրաւորեն զինքը, լուրջ կերպարանք մը կ'առնենք, կ'աղաչենք:

— Քուզում Թագուկ տոտոս:

Եւ սնտուկը պարպուած կը թողունք սենեակին մէջտեղը. բազմոցին ու աթոռին վրայ ալ անոր պարունակած այլազան առարկաները, անցեալ կեանքի մը բեկորները. պառաւին բոլորը կը հաւաքուինք, ուշադիր, խելօք կեցած տղոց նըման, որոնց մասալ մը խոստացուած է:

(2)

ԳՐԻԳՈՐ ՋՕՀՐԱՊ

(Շար.)

տով: Տիկինը իր կիրթ եւ գեղեցիկ ձայնով երգեց առաջին անգամ, «Վարդը» (Ռ. Մելիքեանի), «Հայրենի գարուն» (Սր-ունանձտեանի), «Բէլէ, քէլէ», և «Երկինքն ամպել է» (Կոմիտաս վարդապետի): Դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Խօժէնի Թէլեան, որ նոյնպէս խոստմնալից ուժ մըն է մեր գաղութին համար:

Տասնեւհինգ վայրկեան դադարէ վերջ՝ տեղի ունեցան օրուան իմաստին եւ հանդիսութեան պատշաճ հայկական տոհմիկ պարեր Տիկին Մ. Շահմիրեանի ղեկավարութեամբ: Գնահատելի է Տիկին Շահմիրեանի տքնաջան աշխատանքը եւ նուիրումը: Նախագահին հրաւէրով բեմ եկաւ Ցունաստանի ընկերներէն Մաճառեան, որ նախ հաղորդեց Դաշնակցական ընկերներու ողջոյնները, ապա թուելով կարգ մը անուններ, ըսաւ թէ Հայը ստիպուած չէ օտարին առջեւ գլխարկ հանելու, քանի որ վար չի մնար իր արժանիքներով: Թելադրեց երիտասարդութեան հեռու վանել ստորադասութեան զգացումը եւ հպարտութեամբ տէր կանգնիլ մեր ազգային արժէքներուն:

Քաղաքիս ծանօթ եւ սիրուած ջութակահարը՝ Պ. Ս. Չէօրէքճեան, ընկերակցութեամբ դաշնակի Օր. Խօժէնի Թէլեանի, նուագեց ողբացեալ Գ. Ալէմշահի «Լամէնթօ» հայկական պարը, Անտալուզի էռ Պոհեմիէնը, «Ռոմանս Անտալուզ»— (Սարազատ) եւ «Խայթարմա» (Սպէնդիարեանի) արժանանալով ջերմ գնահատութեան:

Վերջին բանախօսն էր երիտասարդ իրաւաբան ընկեր Յովիկ Եղիազարեան որ զգայուն ճառ մը խօսեցաւ: Ընկերը իր խօսքը ուղղելով Դաշնակցութեան հիմնադիր Երրորդութեան ըսաւ, «Փառք ձեր յիշատակին, Ռոստոմ, Քրիստափոր եւ Զաւարեան, երեք անմահ մեծութիւններ, որ աղբիւրն էք Սփիւռքի այս հանդիսութեանց, ձեր շնորհիւ հազարաւորներ իրենց հոգեկան գոհացումը կը գտնեն լսելով ձեր մեծ կազմակերպութեան խօսքը եւ ձեր կեանքի օրինակով կ'ուզեն ծառայել իրենց ժողովուրդին: Փառք նոյնպէս ձեր յիշատակին գրչի, մտքի եւ բազուկի տիտաններ, յայտնի թէ անյայտ հերոսներ, որ գիտակցական մահով, դէպի անմահութիւն քալեցիք, լուսաւորելով մեր ժողովուրդի ճամբան: Ապա անցնելով յարգ. կատարուած մեծագործութիւններուն եզրակացուց թէ Դաշնակցութիւնն է որ պիտի ամբողջացնէ Հայրենի հողերը ստեղծելով ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանը, ատոր համար ալ հարկ է քալել միշտ յառաջ, յառաջ անսասան, յառաջ անդեդեւ, դէպի յաղթանակ:

Ընկերոջ խօսքերը ընդունուեցան բուռն եւ երկարատեւ ծափերով: Ընկեր Եղիազարեան իր ճառի սկզբնաւորութեան, Ֆրանսերէն լեզուով շնորհակալութիւններ յայտնեց Ֆրանսայի, մասնաւորաբար Մարսէյլի ընկերվարական քաղաքապետ Պ. Կ. Տէֆէռի որ միշտ բարեացակամ գտնուած է մեր կազմակերպութեան հանդէպ եւ որ այս անգամ ալստանձնած էր տօնակատարութեան բարձր հովանաւորութիւնը:

Երկրորդ անգամ ըլլալով՝ Տիկին Նագգաշեան, ընկերակցութեամբ դաշնակի Օր. Խօժէնի Թէլեանի, երգեց «Մի լար» (Արա Պօյաճեանի), «Բէլէր, ցոլեր իմ եարը», «Զինչ ու զինչ տամ» (Կոմիտաս Վ.ի) արժանանալով բուռն ծափերու:

Կարգադիր յանձնախումբի կողմէ՝ ի գնահատութիւն, իրենց սիրայօժար մասնակցութեան, ծաղկեփունջեր տրուեցան Տիկին Նագգաշեանի, Օր. Ակինեանի, Տիկին Շահմիրեանի: Հանդէսին առաջին մասը վերջացաւ նախագահին փակման խօսքերով: Յետոյ սկսաւ եւրոպական պարերը առաջնորդութեամբ Չէօրէքճեան նուագախումբին, տեւելով մինչեւ լոյս:

Այս տօնակատարութիւնը լաւագոյններէն մէկը պէտք է նկատել իր ձգած խոր տպաւորութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 2 Նոյ. (Յառաջ). — Կիրակի գիշեր, (1 Նոյ.), մենք ալ տօնեցինք Հ. Յ. Դ. Օրը մեր տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ֆր. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Վասպուրականի Հայր. Միութեան, Ֆրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկներու եւ Հայ Կամ. ու Մարտիկներու Միութեանց:

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի անդամներուն «Մշակ բանուոր»ով: Օրուան նախագահ ընկեր Մ. Կարապետեան իր բացման խօսքով փառաբանեց Դաշնակցութեան 63 տարուան հայրենանուէր գործունէութիւնը, թելադրելով Նոր Սերունդին, հպարտութեամբ ու գիտակցօրէն տէր կանգնիլ Դաշնակցութեան դաւանանքին ու անվկանդ շարունակել անոր գործը:

Գեղարուեստական բաժնի պատրաստութիւնը դարձեալ կը ծանրանար Տիկին Փափազեանի ուսերուն:

Դպրոցին աշակերտներէն յաջող արտասանութիւններ ըրին, ըստ կարգի՝ Մկրտիչ Մուրատեան, «Դրօշակիս» եւ Բրաբիոն Տապաղեան՝ Կտակը: Նոր Սերունդի կողմէ Օր. Մառի Լուիզ Առաքելեան գեղեցիկ ձօն մը կարդաց (Ազատութեան ոգիին): Իսկ Ֆր. Կ. Խաչի կողմէ Տիկին Աբրահամեան կարդաց պատշաճ ուղերձ մը: Անժէլ Կարապետեան մեներգեց «Ղարիբ աղբէր»ը: Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Վ. Հիւսեան յարգանքի քանի մը խօսքերէ վերջ կարդաց Ս. Ահարոնեանի մէկ յուզիչ բանաստեղծութիւնը, նուիրուած Քրիստափոր Միքայէլեանի մենաւոր դամբանին:

Դպրոցին երգչախումբը երգեց «Զինուած, պատրաստուած» եւ «Ելնեմ, ման գամ» խմբերգները: Աշակերտուհիներէն խումբ մը գեղջկական նաշխուն տարազներով պարեց հայկական «Հօյ, Նազանըմ», «Ծառիս տակը» եւ «Կողբայ, ելան սարերը»: « Էյ ջան աղջիկ » զուգերգը շատ արտայայտիչ ու բնական կերպով կատարեցին Լիւսի Մուրատեան եւ Մ. Մարտիրոսեան (աշակերտուհիներ): Բոլոր դերակատարներն ալ ջանացին փայլ մը տալ տօնակատարութեան ու գնահատուեցան բոլորէն:

Հերթը օրուան բանախօսինն էր: Ընկեր Ժ. Դատաւորեան Վիէնէն Փարիզ մեկնելու ստիպուած ըլլալով, իր պարտականութիւնը ստանձնեց ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան որ մեր մէջ կը գտնուէր: Ընկերը նախ յետադարձ ակնարկ մը նետեց Դաշնակցութեան հիմնադրութեան տարիները բնորոշող դէպքերուն վրայ: «Ինքնապաշտպանութեան տարրական բնազդէ զուրկ Հայը, շնորհիւ յեղափոխութեան արթնցաւ ու պայքար մղեց իր կեղեքիչներուն դէմ: Անհամար հերոսներ ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ եւ իրենց արիւնով նուիրագործեցին հայրենիքի անկախութիւնը: Դաւադիր ուժեր միացած խորտակեցին նորաստեղծ հանրապետութիւնը»: Ընկերը ապա անդրադարձաւ ներկայի քաղաքական մռայլ կացութեան վրայ, ուր վիթխարի ուժեր իրար կը լլկեն: «Կարելի չէ աշխարհի հաւասարակշռութիւնը պահել ցորչափ ազգային ինքնորոշման արդար սահմանագծումներ չեն կատարուած: Մեր հայրենիքը եւս պէտք է ստանայ իր բնական սահմանները: Վաղ թէ ուշ պիտի իրականանան մեր բաղձանքները: Մինչ այդ, Դաշնակցութիւնը կը մնայ արթուն պահակը, պայքարելով համայնավարութեան եւ ճերմակ ջարդին դէմ: Համայնավարութիւնը կը ներկայանայ հասարակութեան զանազան դիմակներու տակ: Զգոյշ պէտք է ըլլալ անոր նենգ դաւերէն: Մնանք ազգային մաքուր նկարագրով մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

Հանդէսը վերջացաւ Նոր Սերունդի «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով: Գ.Պ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Անցեալ ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր), հակառակ տեղատարափ անձրեւին բազմութիւն մը փութացած էր Քաֆէ տիւ Նոռի լուսաշող սրահը, Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կազմակերպած անդրանիկ դասախօսութեան առթիւ: Բացառիկ երեւոյթ մըն էր ներկաներուն ճշդապահութիւնը, ինչ որ ցոյց կուտար կազմակերպիչներուն կատարած աշխատանքը: Դժբախտաբար երիտասարդները մատի վրայ կը համրուէին:

Օրուան նախագահը, ընկեր Ստ. Թիրենաքեան բացումը կատարելով, բեմ հրաւիրեց դասախօսը, ընկեր Աշոտ Իսահակեան: Նիւթը՝ որքան մատչելի, նոյնքան եւ շահեկան էր, — «Հայ քաղաքական կեանքը վերջին 30ամեակի ընթացքին, երկրի եւ արտասահմանի մէջ»: Նախ փոքր ներածական մը — «Սովորութիւն է ըսել յաճախ, — Աշխարհակալ պետութիւնները դաւեցին մեր քաղաքական դատին դէմ եւ ինկանք այս վիճակին՝ կորսնցնելով մեր երկրի երկու երրորդ մասը ... Սակայն կարմիր Ռուսիան այնքան դաւադիր եղաւ մեր ազգային դատին համար, որքան ցարական Ռուսիան:

1917 Հոկտեմբերի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւն: Ռուսական բանակի ամօթալի նահանջը — դէպի տուն —, Լենինի, Սթալինի հանդիսաւոր յայտարարութիւնները Թրքահայաստանի ազատագրութեան շուրջ եւ ապա դրժում՝ իշխանութիւնը տիրանալէ վերջ: Մահմէտական աշխարհի հետ իրենց ունեցած յարաբերութիւնները — ոչնչացում Թուրքիոյ վերաբերեալ բոլոր դաշնագիրներու, Պրէսթ – Լիթովսկիի դաշնագիրը մայիսեան երկունք, վերջապէս քաղաքական բոլոր այն դէպքերը որոնք կատարուած են ի վնաս մեզի բոլշեւիկ Ռուսիոյ կողմէ, նոյնիսկ համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ ...

Ընկերը յետոյ անդրադառնալով Հայկական Արտասահմանի վիճակին, եւ նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան, եզրակացուց. — «Չեմ ըսեր, եկէք Դաշնակցական եղէք, սակայն Դաշնակցութիւնը ձեր թիկունքն է երբ կը գործէք մեր ազգային շահերուն ի նպաստ: Ոչ մէկ խորութիւն դաւանանքի: Կազմակերպուեցէք ուրիշ երիտասարդներու հետ գործակցաբար, վասնզի անոնք եւս դեր մը ունին կատարելիք: Ձեր արիւնէն կաթիլ մը միայն ներարկեցէք անոնց երակներուն մէջ որպէսզի տոկան... մինչեւ այն օրը, երբ մեր երկրի երկաթեայ ամուր դռները խորտակուին, ու երթանք վայելելու մեր հայրենիքին ջինջ օդը, ըմպելու իր զուլալ ջուրը եւ հոտոտելու ծաղիկներու անմահական բոյրը ... :

Այս առթիւ զանազան հարցումներ եղան որոնց պատասխանեց դասախօսը: Կարգ մը վիճելի կէտերու համար նախագահը խոստացաւ կազմակերպել վիճաբանական ժողով մը: Եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհունակութեամբ:

Պ. ՊԵՏՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Ամէն անգամ որ ինքնավստահ դաշտ կ'իջնան մեր մարզիկները, անպայման պարտութիւն մը կը կրեն այդ օրը:

Այդպէս ալ եղաւ Հոկտեմբեր 25ին, երբ կը մրցէին ընդդէմ Ֆոնթընէի: Չմոռնանք ըսել որ չար բախտը մեր դէմ ցցուած էր նոյնպէս: Երկրորդ կիսախաղին կը գտնուէին հակառակորդին բերդերուն մէջ, բայց գնդակը վրիպեցաւ: Ապա դատաւորը ... « փենալթի » պէտք է սուլէր երբ միւսները նոյնիսկ ձեռքերով կը խաղային: Ու վերադարձանք 3–2ով պարտուած:

Նոյեմբեր մէկին մեր դաշտին վրայ այցելութեան եկած էր «Փանթէն» որ ընդհ. դասաւորման մէջ առաջին էր: Կը բախէին ուժգին: Կիսախաղին քառորդ ժամ մնացած խմբապետ Սրապ նշանակեց առաջին կէտը:

Մեր պաշտպանողական գիծին մէկ տըկարութենէն օգտուելով, հակառակորդը կրցաւ մեզի հաւասարիլ: Քանի մը վայրկեան վերջ ուրիշ կէտ մըն ալ կ'արձանագրեր:

Այնքան լուռ էինք բոլորս որ մեր մարզիկները զգաստութեան եկան: Ալ ինչ եռանդ, ինչ կորով ցոյց տուին որ տասը վայրկեանին մէջ երկու կէտ նշանակեցին: Յաղթեցինք 3-2ով: Լաւագոյն խաղացողները եղան Սիմոն, Նէյրա եւ կրտսեր Քիւփէլեան:

Րէտ Սթար, Շառանթօն եւ մեր խումբը առաջին են այժմ ընդհ. դասաւորման մէջ:

Այս կիրակի ութ Նոյեմբեր, Ֆրանսայի բաժակի չորրորդ շարքը: Կը հանդիպինք իրենց դաշտին վրայ Ս. Խս Ամիքալի շատ զօրաւոր խումբին Մէզօն Ալֆոռի մէջ: Յիշեցնենք որ այդ խումբը երբեք պարտուած չէ հայկ. խումբէ տարիներ առաջ ալ: Այժմ մեզմէ մէկ դասակարգ բարձր է: Փարիզեան շրջանին երեք նահանգներու 380 խումբերէն որոնք մասնակցած են այդ մրցումներուն, մնացած են միայն 18 խումբեր ...

Երկու շրջան եւս ու շարքին մէջ պիտի մտնեն փրոֆէսիօնէլ խումբեր: Այդքան հեռու, հայկ. խումբ մը բնաւ գացած չէր: Երկու ոստում եւս... Ալֆորվիլ պիտի անցնի սահմանը էցիւ թէ ....

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Իր վարանումը, ստիպեց զիս հարցական նայուածք մը ուղղել իրեն:

Դէպի երիտասարդ Ապտուլլահը դարձաւ եւ հարցում մը ուղղեց անոր: Տղան երկարօրէն պատասխանեց, իր բոլոր ուժը բողոքելով:

Կնճիռները խորացան Պ. Խմըլթի ճակատին վրայ:

— Չեմ հասկնար, բան չեմ հասկնա՜ր մրմռաց:

Բայց չբացատրեց թէ այդ պահուն ինչ բան կը տանջէր իր միտքը:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Որքան կարելի է պիտի բաւականանամ պարզելով անձնապէս իմ կատարած դերս այս եղերական դէպքին մէջ: Ուրեմն դանց կ'առնեմ յաջորդ երկու ժամերուն միջոցին անցած դարձածը, — հարիւրապետ Միյթլէնտի եւ Տօքթ. Րէյլիի ժամանումը ընկերակցութեամբ ոստիկանութեան: Տան մէջ իրենց ներկայութիւնը ընդհանուր սրտաբեկում պատճառեց:

Ձեռնարկեցին հարցաքննութեանց այն բոլոր ձեւակերպութեանց որոնք սովորական են այսպիսի պարագաներու մէջ:

Ժամը հինգին, նախնական աշխատանքները բաւական առաջ գացած էին արդէն երբ Տօքթ. Րէյլի խնդրեց ինծմէ որ իրեն հետ գրասենեակ երթամ:

Դուռը գոցելէ վերջ նստաւ Տօքթ. Լէյտնըրի թիկնաթոռին վրայ, աթոռ մը ցոյց տուաւ ինծի իր դիմացը եւ մէկ անգամէն հարցուց.

— Օրիորդ, անցնինք օրուան դէպքին: Կասկածելի բան մը տեղի կ'ունենայ այստեղ:

Թեւնոցներս վեր առի եւ հարցական նայուածք մը ուղղեցի իրեն:

Գրպանէն յուշատետր մը հանեց.

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ ճիշդ ժամը քանիին Տօքթ. Լէյտնըր գտաւ իր կնոջը մարմինը:

— Ժամը երեքին քառորդ կար մօտաւորապէս:

— Ի՞նչպէս կրնաք հաստատել:

—Ժամացոյցս նայեցայ ելած ատենս եւ այդ միջոցին երեքին քսան կար:

— Թոյլ տուէք որ ձեր ժամացոյցը անգամ մը աչքէ անցընեմ:

Դաստակէս հանեցի եւ իրեն երկարեցի:

— Վայրկեանը վայրկեանին ճիշդ է: Կը շնորհաւորեմ: Գոնէ մէկ խնդիր ճշդուեցաւ: Ձեր կարծիքով ո՞րքան ատենէ ի վեր մեռած էր:

— Իրաւ որ, Տօքթօր, չեմ համարձակիր պատասխանել այդ հարցումին:

— Խնդրեմ, քիչ մը թօթափեցէք սա ձեր արհեստին պարտադրած վերապահումը: Պարզապէս կ'ուզեմ գիտնալ թէ ձեր կարծիքը իմինիս համաձա՞յն է:

— Շիտակը, այնպէս կը կարծեմ թէ հազիւ մէկ ժամէ ի վեր մեռած էր:

Շատ լաւ: Ժամը չորսուկէսին քննեցի դիակը եւ կարծեմ մահը պատահած է ժամը մէկը քառորդէն մէկը քառասունը հինգի միջեւ. ըսենք աւելի ճիշդը մէկուկէսին:

Կանգ առաւ եւ սկսաւ մատովը զարնել սեղանին:

— Ահաւասիկ տարօրինակ պատմութիւն մը: Ի՞նչ կրնաք ըսել ինծի: Կ'ըսէիք թէ կը հանգստանայի՞ք այդ պահուն: Որեւէ աղմուկ լսեցի՞ք:

— Ժամը մէկուկէսի՞ն, ոչ, Տօքթօր: Բան մը չլսեցի ժամը մէկուկէսին, ոչ ալ որեւէ ատեն: Ժամը մէկը քառորդ մնացած էր երբ երկնցայ անկողնիս վրայ, մինչեւ երեքին քսան մնացած, որեւէ ձայն չլսեցի բացի ծառային մղլտուքէն եւ Պ. Խմըլթի կողմէ Տօքթ. Լէյտնըրի ուղղուած կոչերէն, պատշգամին վրայ:

— Պզտիկ արաբ ծառա՞ն ...

Եւ յօնքերը պռստեց:

(Շար.)

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԷՋ

Նոր խռովութիւններ տեղի ունեցան Թրիէսթէի մէջ, իտալական ցոյցի մը առթիւ։ Երկու հոգի մեռան, շատեր վիրաւորուեցան։ Ցուցարարները, որոնց մէջ բազմաթիւ ուսանողներ կային, ոստիկաններուն քարեր հանեցին եւ ոստիկաններուն վրայ նետեցին, «Թրիէսթէն Իտալիոյ կը պատկանի, անկցի՛ Թիթօ» աղաղակելով։ Ցոյցը տեղի ունեցաւ Ս. Անտոնիոս եկեղեցւոյ մօտ, ուր քսան ուսանողներ վիրաւորուեցան ոստիկաններու բիրերէն։ Ոստիկանները իրենք ալ խոշտանգուեցան։ Իտալական իշխանութիւնները դէպքին պատասխանատուութիւնը կը ձգեն անգլեւամերիկեան ոստիկանութեան վրայ։ Իտալիոյ վարչապետը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին որպէսզի հանդարտ կենան։

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը չափազանց լարուած է եւ կը վախցուի նոր ընդհարումներէ Իտալացիներու եւ անգլեւամերիկեան ոստիկանութեան միջեւ։ Ընդհանուր գործադուլ յայտարարուած եւ պաշարման վիճակ հաստատուած է։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ 1945էն ի վեր առաջին անգամ է որ այսքան ծանր դէպքեր կը պատահին Թրիէսթէի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

35 ՀՐԵԱՆԵՐ 6էն 14 օր բանտարկութեան դատապարտուեցան Միւնիխի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ Իսրայէլէն գալով Գերմանիա մտած են գաղտնօրէն։ Ետոյ պիտի արտաքսուին։ 32 հոգի եւս կը դատուին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ բոլոր հին պատուանշանները ջնջուեցան կառավարութեան որոշումով եւ նորեր հաստատուեցան, — «Նեղոսի Մանեակ», «Հանրապետութեան Մանեակ» եւն.։ Ուրիշ եօթը շքանշաններ ալ հաստատուած են քաջութեան, զօրաշարժի, արժանիքի, պարտականութեան, ուղղամտութեան, նշանաւորութեան եւ մարզանքի համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կրաւորական պաշտպանութեան առաջին փորձը կատարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, ի նախատեսութիւն հիւլէական յարձակումի մը։ Նախագահ Այզընհաուըր ալ պատսպարան մտաւ իր կնոջը եւ բոլոր նախարարներուն հետ։

ԵՐԿՈՒ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ, գերմանացի Ռոսլէր եւ զուիցերիացի Շնայտըր դատապարտուեցան Թեթեւ պատիժներու, զուիցերիական ատեանի մը կողմէ։ Առաջինը դատապարտուեցաւ մէկ տարի, երկրորդը՝ ինը ամիս բանտարկութեան։ Երկուքը միասին գաղտնիքներ հաղորդած էին Ատլանտեան կազմակերպութեան մասին։

84 ՕՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ 19 տարեկան անգլիացի պահակ մը, որ գիշերը քնացած էր Լոնտոնի աշտարակին մէջ, ուր կը գտնուին արքունիքին գոհարեղէնները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէկ արուարձանին մէջ երեք երիտասարդներ յարձակելով ընտանեկան նպաստի գրասենեակի մը վրայ, 1.600.000 Ֆր. թռցուցին։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին երեկոյթ պարահանդէսին։

Դեկտեմբեր 24ին, եւրոպական Ծնունդին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

Avec la grande formation de
JACQUES HELIAN

ՀԱՆԴԷՍ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղի հանդէս - պարահանդէսը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Շամպըր տը Քոմէրսի սրահը, Պոռտօ, «Ռիւ Թրուա Քօնիլ»։

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ, հայկ. եւ կովկասեան պարեր։ Կը բեմադրուին Զարզըլը Արթին Աղայի թատերախաղէն քանի մը տեսիլներ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծախենք ամէն տեսակ ածուխ եւ փայտ։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ։ Փոխադրութեան ծախքը մեր վրայ։ Դիւրամատչելի պայմաններ։

Դիմել ՔԱՋԵՐԵԱՆ ՍԱՐԳԻՍԻՆ։

4, Rue Ruisseau, Marseille
Tél. Garibaldi 38 - 12

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ
5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյ. 8ին։ ՍԱՔՌԷ ՔԷՕՐԻ մէջ, ժամը 15ին։

Նախագահութեամբ ընկեր Հ. ՍԷՐԷՆ - ԿԻՒԼԵԱՆԻ։

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ մեր լաւագոյն ուժերու։ Ազգային պարեր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն կողմէ, նոր տարազներով։ Կենդանի պատկեր։ Մուտքը ազատ է։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ։

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։

Պատուոյ նախագահութեամբ նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի ԷՏ. ՏԷՓՐԷՕՅԻ։ Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ։

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարական ընկերներ։ Բեմավար Պ. Անդրանիկ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112 բիս, ռիւ Էթիէն Տօլէ, Փըթի Փօն։

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Grignan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ։

Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին. — Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ։

Տոմսերու համար դիմել. —

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Քառասներորդ ուխտագնացութիւնը Մարսիլիոյ հայ գաղութին դէպի «Նօթր Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, այս կիրակի։ Արարողութեան պիտի նախագահէ Մարսիլիոյ վիճակաւորը՝ գերապայծառ Յովհաննէս արք. ՏԸԼԷ։ Սոյն օրը ժամը 9ին հայ հաւատացեալներ պիտի հաւաքուին նոյն սրբավայրին մէջ՝ ուր ժամը 9-ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Մարսիլիոյ հայ կաթողիկէ առաքելութեան մեծաւորը։ Յաւարտ պատարագի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին ինկած համայն նահատակներուն համար։

Արարողութենէն վերջ ֆրանսերէն պիտի քարոզէ պատարագիչը։ Սոյն օրուան սրբազան երգերը պիտի կատարուին Մարսիլիոյ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյն «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» երգչախումբին կողմէ։ Մեծապէս բաղձալի է որ Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդը հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլայ եկեղեցական արարողութիւններուն։ Մարսիլիոյ հայ կաթող. առաքելութիւն

Imp Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական թէյասեղան Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Յոյներուն սրահը։ 5 ռիւ Պօննըֆուա։

Կը խօսին Լիբանանի ընկերուհիներէն Յուլիանէ Զպուքճեան եւ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան։

Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 49րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի Եկմալեան եռաձայն հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն եւ մեծ բարերար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներուն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայր. պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կը հրաւիրենք Փարիզի եւ շրջակայքի համայն հայութիւնը որ սիրով փութայ եկեղեցի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան, ի յարգանս մեծ բարերարի յիշատակին։ — (Դիւան հոգաբարձութեան)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէկեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Գաուկաեան, Այրի Տիկին Արաքսի Թադէոսեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Թադէոսեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի օր, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, իրենց մօր, զոքանչին, մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆՈՒՇ ՊԷԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յովակիմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ. — Այրի Տիկին Ալիս Կէզիւրեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԷԶԻՒՐԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքի առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, տեղւոյն հայ կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէին եւ բոլոր անոնց, որոնք իմ հիւանդութեանս ընթացքին, իրենց այցելութեամբ եւ մաղթանքներով, մխիթարեցին զիս։ — Մկրտիչ Ներսէսեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն Տեսին մասնաճիւղի։

Այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան 3, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Հայկական ժողովրդական եւ գեղջկական երգեր, արտասանութիւններ եւ շատ մը հաճելի անակնկալներ։ Ընտիր նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՌԻԹՄ ԺԱԶԻ։ Ճոխ պիւֆէ, զանազան ըմպելիներ, մատչելի գիներով։ Մուտք 150 ֆր.։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՉԱՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ. — Ս. Կարապետ եկեղց. կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ «պատարագի զգեստի» օրհնութիւնը պիտի կատարուի, 11 Նոյեմբեր, Չորեքշաբթի առաւօտ, Զինադադարի տօնի առիթով։ Այս բացառիկ հանդիսութեան առթիւ՝ կը հրաւիրենք անխտիր մեր բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։ — (Կնիք)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ. — Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի վարչութեան անփոխարինելի անդամուհի Տիկին Վեհինէ Պասմաճեանի կսկծալի մահուան առիթով շնորհակալութեամբ ստացած են փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Ն. Օ. Թէրլէ — 4000 Ֆր.։ Տիկին Ա. Տիփիւրէ եւ Տէր մէգեանէ եւ Տիկին Ս. Լերթողեանէ եւ Տիկին Ժ. Թէրլէմէզեանէ վեց հազար Ֆր.։ Գումար 10.000 Ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կունէնվիլի, Առնուվիլի եւ Սարսէլի բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 20.30ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ եւ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս շաբաթ ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր, առտուն ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի մէջ, (7 Պուլվառ տ'Աթէն)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը տասնին, Քաֆէ Քոպարի սրահը։ Օրակարգ. — Զեկուցում հաշուեքննիչ յանձնախումբի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

վերսկսած է հայերէնի, ռուսերէնի եւ կովկասեան պարերու դասերը։

Պայմաններու համար դիմել՝

10, Passage Dubois, Paris (9e)

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE d'IENA, 10, Ave d'Iéna

Երկուշաբթի 9 Նոյեմբեր ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

Միջին Արեւելքէն վերադառնալով կը ներկայացնէ իր

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Թատերգութիւնը (3 արար), մասնակցութեամբ՝ մուտքի կարգով Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, ՏԻԿԻՆ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ, Գ. ՏԷՐ-ՎԻՇԵԱՆԻ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ։

Բեմադրութիւն հետեւողութեամբ Պէյրութի ներկայացման ղեկավար Պ. ԱՇՈՏ ՄԱՍԱԹԵԱՆԻ։

Մուտքի տոմսերը 200 ֆրանքէն սկսեալ։ Դիմել գրատուն Հ. Բալուեանի՝ 43 ռիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)։ Հեռ. ՓՐՕ25-46

TISSUS HAUTE NOUVEAUTÉ

Le Sommet de la Qualité

Tél. PROvence 61 - 71
94, Rue Lafayette, Paris
Առաջնակարգ զգեստ մը ընտրելու համար պահանջեցէք ձեր դերձակէն այս վաճառանիշով, — ԿԵՐՊԱՍԻ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԸ

ԲՈԼՈՐ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Gros, Demi-Gros

Գուլպայ, մի - պա, ներքին ներմակեղէններ, ԱՄԵՆԱՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Նոր գիներ

Articles polichinelles-ի համար։

Միակ հասցէն՝

BONNETERIE BEAUBOURG

227, Rue St. Martin, PARIS (3e)
Tél.: ARC. 66-50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 NOVEMRBE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7214 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2625

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՍԵՒ ՉՏԵՍՆԵԼ

●

Մեր այսօրուան վիճակին մէջ ամէնէն աւելի պէտք ունինք ծաւալուն, կազմակերպուած ուժերու: Կը բաւէ որ իրական պահանջէ մը բխած ըլլան :

Ամէն հանրօգուտ կազմակերպութիւն օղակ մըն է: Որքան հարազատ, զօրաւոր եւ գործօն ըլլայ, այնքան կ՚ամրապնդէ ինքնապաշտպանութեան ցանցը :

Քաղաքական կուսակցութիւններն ալ մաս կը կազմեն այդ ցանցին:

Իրենց բուն կոչումը արգելք մը չէ ուրիշ աշխատանքներ կատարելու: Մանաւանդ երբ ապացուցած են իրենց արժէքը, յարատեւ գործունէութեամբ եւ բազմակողմանի յատկութիւններով :

Շատ ալ չխօսինք ներքին, կուսակցական վէճերու մասին:

Կուսակցութիւններէն դուրս ալ վէճեր, կրքոտ ընդհարումներ չկա՞ն:

Տարիներով արիւն պղտորած չե՞ն կրօնական — դաւանական պայքարները, երբեք յարանուանութեանց բաժնելով անտէր ժողովուրդը :

Քաղաքական կուսակցութեանց հետքը չէ մնացած Պոլսոյ մէջ: Եւ սակայն իրար կը գզեն օրն ի բուն, փողոցի վերածելով մամուլը եւ Թշնամի Թեւերու բաժնելով գաղութը :

Ընդհանրապէս մեր ներքին վէճերը հետեւանք են ագիտութեան կամ բանդիտութեան մարզանքներու : Եւ կ՚արծարծուին անոնց կողմէ որոնք իսկապէս «անելիք չունին» :

Անշուշտ սխալան բարքերն ալ կ՚ապականեն մթնոլորտը :

Բայց եւ այնպէս, եթէ կարելի ըլլար բաղդատութիւն մը կատարել, պիտի տեսնէինք որ ամէնէն դժբախտը մենք չենք :

Այս պարագան կը յիշեցնենք ոչ թէ իբրեւ մխիթարանք, այլ ըսելու համար թէ պատահական պոռթկումներ պէտք չէ պատրուակ դառնան խրտչելու, անկիւն մը քաշուելու եւ ձիւթ ծամելու :

Անհատական թէ հանրային կեանքի մէջ երեւոյթներ կան որոնք խորապէս վրդովիչ են, բայց անխուսափելի: Շարժումը կանգ չառներ այս կամ այն միջադէպին հետեւանքով: Ոեւէ ժողովուրդի մէջ :

Ամէն օր թերթ կը կարդանք եւ կը տեսնէք թէ ինչ անճոռնի, երբեմն արիւնալի տեսարաններ կը պարզուին խորհրդարաններու մէջ, իբրեւ հետեւանք կուսակցական, քաղաքական եւ լրագրական պայքարներու :

Այո, մենք տկար ենք եւ անհրաժեշտ է որ կարելին փորձենք, պառակտումները սահմանափակելու համար :

Եւ սակայն, արդար չէ ամէն բան սեւ տեսնել եւ սկզբնական մեղքը վերագրել քաղաքական հոսանքներու գոյութեան :

Եթէ բաղդատութիւն մը փորձէք, պիտի տեսնէք որ չինարար երեւոյթները, դրական իրողութիւնները շատ աւելի մեծ, տեսանելի եւ շօշափելի գումար մը կը կազմեն :

Խօսելով միայն Դաշնակցութեան մասին, ամէնէն չարակամն ալ պիտի չկրնար ժխտել անոր ստեղծագործ վաստակը՝ իբրեւ գործօն ուժ: Ոչ միայն քաղաքական ասպարէզին, այլեւ մշակոյթի անդաստանին մէջ :

Մտաւոր զօրաշարժի ո՞ր մէկ ճակատին վրայ կարելի եղած է գերազանցել Դաշնակցութիւնը :

Եւ ո՞րն է այն հոսանքը որ պիտի կրնար Դաշնակցութեան տեղը բռնել: Եթէ ոչ բեղուն եւ բազմակողմանի գործունէութեամբ, գոնէ իբրեւ մղիչ ուժ :

Փոխանակ թարթափելու եւ անամէջ մարզանքներ փորձելու, գլուխ գլխի տանք, տեսնելու համար թէ ի՛նչպէս կարելի է օգտագործել վաւերական եւ տոկուն ուժերը :

Առանց ամէն բան սեւ տեսնելու ; Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԷՋ

●

ԵՕԹԸ ՍՊԱՆԵԱԼ, ՀԱՐԻՒՐ ՎԻՐԱՒՈՐ

Ուրբաթ օր դարձեալ խռովութիւններ ծագեցան Թրիէսթէի մէջ, շատ աւելի ծանր հետեւանքներով: Այն սատիճան որ, Հռոմի մէջ ալ ցոյցեր կատարուեցան, բողոքելու համար անգլեւամերիկեան ոստիկանութեան միջամտութեան դէմ :

Ահաւասիկ վերջին դէպքերուն ամփոփումը. —

Անկարգութիւնները սկսան առտուն ժամը 9ին: Այս անգամ ցոյցերը ուղղուած էին դաշնակից իշխանութեանց եւ մասնաւորապէս Անգլիացիներուն դէմ որոնց ենթակայ է ոստիկանութիւնը :

Ցոյցերէն առաջ, ընդհ. գործադուլ մը սարքուած էր 24 ժամուան համար, ինչպէս գրած էինք երէկ: Թրիէսթէի քաղաքապետը կ՚ըսէ թէ զինուորական կառավարիչը, զօր. Ուինթըրթըն (անգլիացի) մերժած էր ընդունիլ քաղաքապետական խորհուրդին պատուիրակութիւնը որ պիտի խնդրէր փողոցներէն հեռացնել ոստիկանութիւնը եւ զինուորներ դնել անոնց տեղ : Քաղաքապետը յայտարարած էր ժողովի մը մէջ.— Եթէ զօրավարը կը մերժէ տեսնուիլ մեզի հետ, չենք կրնար պատասխանատու ըլլալ հետեւանքներու մասին :

Ականատես թղթակիցներ նկարագրելով անկարգութիւնները, կ՚ըսեն թէ չէնքեր կրակ տրուեցան, մինչ բազմութիւնը կը մռնչէր.— «Իտա՛լիա, Իտալիա»: Կրակի տրուած շէնք մը կը պատկանէր իտալական միութեան թշնամիներուն: Անմիջապէս օգնութեան հասան ոստիկաններ եւ քաղաքապահ զինուորներ : Ցուցարարները քարեր կը նետէին, ոստիկանները շարժման մէջ դրած էին իրենց բիրերը եւ ատրճանակները: Ունիթա հրապարակին վրայ, ծովուն դիմաց, ուրիշ երիտասարդներ կը փորձէին իտալական դրօշը պարզել քաղաքապետարանին վրայ, իտալական քայլերգը թնդացնելով: Այստեղ ալ զինուորներ հասան արտասուաբեր ռումբերով: Ցանկարծ հրապարակին վրայ բոլոր շէնքերուն ապակիները սարսեցան: Անգլիական զինուորական կառք մը պայթած էր, բոցերու ճարակ դառնալով: Ոստիկանութիւնը գնդացիրները ուղղեց երիտասարդներուն վրայ: Գնդակներ տեղացին եւ մարմիններ գետին տապալեցան: Խումբ մը ցուցարարներ երկու ձեռնառումբ նետեցին քաղաքապահ զինուորներուն վրայ որոնցմէ ոմանք ծանրապէս վիրաւորուեցան: Ամէն կողմ արիւն կը տեսնուէր եւ վիրաւորներ կը փոխադրուէին: Բազմաթիւ երիտասարդներ բանտարկուած էին անմիջապէս :

Խռովութիւնները ծաւալեցան քաղաքին միւս մասերուն մէջ: Երիտասարդները կատաղօրէն կը մաքառէին զինեալ ուժերուն դէմ: Ցիրուցան ըլլալէ ետք նորէն կը համախմբուէին, կը շրջապատէին զինուորական կառքերը, կրակի տալու համար: Կիներ գետինը կը թքնէին իրենց զայրոյթէն: Այրերը լուտանքներ կ՚արձակէին Անգլիացիներուն դէմ: Ի վերջոյ Ամերիկացիներն ալ փութացին օգնութեան հասնիլ Անգլիացիներուն :

Պահ մը կարծուեցաւ թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է: Անգլեւամերիկեան զինուորական կառքեր շրջապատած էին քաղաքապետարանը: Եւ ահա նոր պայթումներ լսուեցան, նոր կառքեր կրակի տրուեցան: Այդ պահուն ոստիկանները նոր Փաշական Միութեան մը գրասենեակը մտնելով տակնուվրայ ըրին դրասեղանները եւ գրասեցին թուղթերը :

Անգլեւամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ խռովութեանց ընթացքին սպաննուած են վեց քաղաքացիներ եւ ոստիկան մը: Վիրաւորներուն թիւը կը հաշուեն մօտ հարիւր հոգի: Վեց քաղաքացիները սպաննուած են քաղաքային ոստիկանութեան կողմէ, քաղաքապետարանին առջեւ: Ոստիկանը զոհ գացած է ցուցարարներու նետած ռումբերուն: Անգլեւամերիկեան իշխանութեանց կարծիքով նոր Փաշականներն են ցոյցերուն դրդիչները : Իրիկուան դէմ բազմութիւնը աւելի գայրացաւ, տեսնելով սպաննեալներու դիակները եւ ցոյց մը սարքեց զինուորական իշխանութեան պաշտօնատան առջեւ : Անգլեւամերիկեան զինուորները փողոցին մէջ գիծ մը քաշեցին կաւիճով եւ ազդարարեցին թէ պիտի կրակեն եթէ բազմութիւնը փորձէ գիծէն անդին անցնիլ: Բոլորն ալ կազմ եւ պատրաստ կեցած էին իրենց սուիններով :

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Նոյն օրը բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Հռոմի մէջ, բողոքելու համար կատարուած բռնութեանց դէմ: 20 հազար ցուցարարներ, մեծ մասով նոր Փաշական եւ միապետական, թափօր մը կազմեցին մայրաքաղաքին մէջ, ցոյց մը սարքելով նախ Անգլիացիներուն, յետոյ Ամերիկացիներուն դէմ: Երկու հազար ուսանողներ ընդհարում մը ունեցան ոստիկանութեան հետ, ամերիկեան դեսպանատան առջեւ: Կռիւը տեւեց 45 վայրկեան: Ոստիկանութիւնը 15 արտասուաբեր ռումբ եւ ահագին քանակութեամբ ջուր արձակեց, հեռացնելու եւ ցրուելու համար ցուցարարները : Հինգ ժամ վերջ, գիշերը, երկու հազար ուսանողներ բռնագրաւեցին Հռոմի հանրակառքերը եւ նոր թափօր մը կազմեցին, դեսպանատան վրայ քալելու համար: Ոստիկանութիւնը ցրուեց բոլորն ալ, ջուր հոսեցնելով: Երկու հարիւր ուսանողներ ձերբակալուեցան : Տասներեք ոստիկաններ վիրաւորուեցան ցուցարարներուն արձակած քարերէն: Ամերիկացի գրագէտ մը, Ալէն Թէյթ, գրեթէ քաշկռտուեցաւ իր կառքէն, բայց Իտալացի բարեկամներ օգնութեան հասնելով ազատեցին, Ամերիկեան դեսպանը, Տիկին Լիւս, պաշտօնատուն վերադարձաւ վարչապետին հետ խորհրդակցելէ ետք : Պատշգամէն կը դիտէր անցուդարձը եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց ուսանողական պատուիրակութիւն մը ընդունելու :

Միլանի մէջ ալ ուսանողները ցոյց մը սարքած էին անգլիական հիւպատոսարանին դէմ, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց: Ուրիշ ցուցարարներ վար առին խանութներու վրայ պարզուած անգլիական եւ ամերիկեան դրօշները եւ փռեցին ճամբաներուն վրայ, որպէսզի կոխոտուին կառքերու միջոցաւ: Ցոյցեր սարքուած էին նաեւ Թորինոյի եւ Ֆիրենցայի անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսարաններուն դէմ :

Իտալիոյ վարչապետը Նափոլի գնաց, հանրապետութեան նախագահին հետ խորհրդակցելու համար: Հռոմի անգլ. դեսպանատան գործակատարը բողոքագիր մը ուղղեց անգլիական հաստատութեանց դէմ կատարուած յարձակումներուն առթիւ: Լոնտոնի իտալական դեսպանը Հռոմ կանչուեցաւ, խորհրդակցութեան համար: Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն ծանուցագիրներ ղրկեց Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն բողոքելով Իտալացիներու սպանութեան դէմ :

Այս դէպքերը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց : Ուաշինկթըն ընդունելով հանդերձ դէպքին ծանրութիւնը, անպատասխանատու անձերու կը վերագրեն անկարգութիւնները: Անգլեւամերիկեան զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ ցուցարարները կրակ բացած էին եւ ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ պատասխանել :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ

Լսարանական շրջանն ալ վերսկսաւ :

Առաջին բացումը կատարեց Ֆրանսահայ Լսարանը, իսկ առջի օր, ուրբաթ ալ Համազգայինը :

Երկու լսարաններն ալ ունին հաւատարիմ հասարակութիւն մը: Երբեմն խիտ, բայց ընդհանրապէս «կոկիկ»:

Ինչպէս միշտ, նորէն ներմակ մազերն են որ մեծամասնութիւն կը կազմեն :

Այս առթիւ նամակ մը՝ յաջորդով, իբրեւ մասնակի լուսաբանութիւն :

Նորութիւն մը, այս անգամ,— Լսարանները, ինչպէս ուրիշ հանդիպումներ եւ հաւաքոյթներ հետզհետէ կը փոխադրուին համապատասխան հաւաքատեղին — Ազգ. Տուն :

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ Ֆրանսահայ Լսարանը նորէն սրճարան փոխադրուեցաւ, մէկ անգամ Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ հաւաքուելէ վերջ:

Կ՚ըսեն թէ պատճառը ջեռուցման պակասն է:

Հաստատութիւնը օժտուած է կեդրոնական ջեռուցման բոլոր յարմարութիւններով :

Սակայն, ծախքը շատ ծանր ըլլալով, չեն վառեր :

Մանաւանդ որ, մնայուն վարձակալներ չունին կամ չեն կրնար ունենալ :

Ամէն պարագայի մէջ, հիմնական արգելք մը չէ այս, եւ ոտքերը հետզհետէ կը վարժուին դէպի Ազգ. Տուն :

Տարին տասներկու ամիս ձմեռ չէ: Միւս կողմէ, արդէն միջոցներ ձեռք առնուած են, քարիւղով տաքցնելու համար ժողովասրահները :

Այս առթիւ, պիտի ուզէի անգամ մը եւս յիշեցնել կարգ մը տարրական գիտելիքներ. —

1. Հաւաքուիլ ծանուցուած ժամերուն :

2. Ուշադրութեամբ հետեւիլ դասախօսութեան նիւթին: Ամփոփուիլ անոր շուրջը, որպէսզի ունկնդիրները բաժնուին օրոշ տպաւորութեամբ :

3. Նախապէս պատրաստել դասախօսութեանց շարքը, իբրեւ տեսակ մը դասընթացք :

4. Միջոցներ մտածել, երիտասարդներն ալ շարժելու համար, իբրեւ դասախօս կամ ունկնդիր :

Ուրիշ կարգ մը թելադրութիւններ ալ, բստ կարգի :

Իմ գործս չէ. բայց սրտցաւ լսարանական մը կը խնդրէ որ յիշեցնեմ նաեւ... հոգ տանիլ ժողովասրահներու մաքրութեան : ՎԱՀԷ

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ Կ՚ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ...

ԿԸՍԷ ԹԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Մարաջախտ Վորոշիլով, Խ. Միութեան նախագահը, քաղաքական ճառ մը խօսեցաւ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ, ի ներկայութեան կուսակցութեան եւ կառավարութեան անդամներուն, ինչպէս եւ օտար դեսպաններու, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 36րդ տարեդարձին առթիւ :

Նախ հրաւիրեց ունկնդիրները յոտնկայս յարգել Սթալինի յիշատակը: Ցետոյ սկսաւ իր ճառը, յայտարարելով թէ «պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ընկերվարական հասարակութիւն մը ստեղծուեցաւ»: Մանրամասնօրէն թուեց ձեռք բերուած արդիւնքները՝ տնտեսական գետնի վրայ: Յիշեց Մալենկովի վերջին ճառը, որ կ՚ըսէր թէ ժողովուրդին բարօրութիւնը կը կազմէ կուսակցութեան եւ կառավարութեան գլխաւոր հոգը: Անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, չեշտեց անոր խաղաղասիրական հանգամանքը եւ ուժգնօրէն ձաղկեց Մ.

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԼԷՅԼԻ

(ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

●

Վերջին անգամ զինքը տեսայ 33 տարի առաջ: Այն ատեն Լէյլին երիտասարդ եւ վառվռուն աղջնակ մըն էր: Երկու տարի առաջ երբ առի իր մահուան լուրը, ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ իմ երիտասարդ բարեկամն է որ մեռեր է հեռաւոր Մոս - կուայի մէջ: Տարօրինակ զգացում մը ունեցայ, երբ քիչ ետքը անդրադարձայ, որ այս աշխարհէն հեռացեր է տարեց կին մը՝ վաթսունի սեմին մօտեցած:

« Ես կ'ուզեմ մեռնիլ երիտասարդ» — այսպիսի տողով մը կը սկսի իր ոտանաւորներէն մէկը, ռուս քնարերգու-բանաստեղծուհի Միրրա Լոխվիցկայան: Եւ իսկապէս մեռաւ երիտասարդ, ինքն իսկ վերջ տալով իր կեանքին:

Լէյլին՝ երիտասարդ աղջնակը՝ ինծի համար նոյնպէս մեռաւ երիտասարդ, վասնզի տարեց կնոջ՝ Փառանձէմ Տէր Մկրտիչեանի պատկերացումը չկայ իմ յիշողութեան մէջ:

Բայց Լէյլին մեռաւ երիտասարդ նաեւ իբրեւ բանաստեղծ, որովհետեւ, ինչպէս նշեր էի երկու տարի առաջ իր մահուան առթիւ գրած յօդուածիս մէջ, անոր քնարին լարերը փրթան 33 տարի առաջ: Լէյլին չուզեց դառնալ «պալատական երգիչ» եւ գրելը դադրեցուց բոլշեւիկներու իշխանութեան օրով:

« Եւ յիշատակս ալ թառամի, Ա՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»: Պետրոս Դուրեանի յիշատակը չթառամեցաւ եւ ան կ'ապրի մեզի համար իր մահէն եօթանասունամեակ մը վերջ:

Լէյլիի բարեկամները, որոնք բարեկամներն են հայ գիրի ու գրականութեան, կ'ուզեն որ Լէյլիի յիշատակը եւս չթառամի: Եւ «Յառաջ»ը ձեռնարկեր է բոց մը արծարծել իր հեռաւոր գերեզմանին վրայ մահուան երկրորդ տարելիցին: Այս քանի մը տող յուշերով կ'ուզեմ իմ մասնակցութեան բաժինը բերել «Յառաջ»ի գովելի ձեռնարկին:

Լէյլիին առաջին անգամ հանդիպեցայ 1914ի պատերազմի նախօրեակին, երբ ընկերային - քաղաքականի հետ միասին Կովկասահայութիւնը կ'ապրէր մշակութային եւ մանաւանդ գրական վերելքի շրջան մը: Հրապարակ ելեր էին բազմաթիւ երիտասարդ գրագէտներ, մեծ մասով բանաստեղծներ, որոնց կարգին քանի մը հոգի իգական սեռէն: Այս վերջիններէն էր Լէյլին: Կովկասահայ գրականութիւնը, եթէ չհաշուենք Շուշանիկ Կուրղինեանը, կին գրող չէ ունեցած մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակը, եւ Լէյլիի ու իր միւս ընկերուհիներու (Արմենուհի Տիգրանեան, Վարսենիկ Աղասեան) երեւան գալը մասնաւոր ուշադրութեան արժանացաւ եւ անոնց գրական ստեղծագործութեան ու —ինչու չէ— նաեւ անձնաւորութեան շուրջը մասնաւոր հետաքրքրականութիւն ստեղծուեցաւ: Երբ առիթը ներկայացաւ ծանօթանալու Լէյլիի հետ, ես հաճոյքով ընդ առաջ գացի անոր, տարուած միշտ նոյն հետաքրքրութեամբ՝ մօտիկէն տեսնելու թէ ինչ կը ներկայացնէ այս երիտասարդ աղջիկը, որու ոտանաւորները կը կարդայի հայ թերթերուն մէջ եւ կը հաւնէի:

Պաշտօնական ծանօթութեան շրջան դըրեթէ չունեցանք: Այդ օրերուն մարդիկ շատ շուտ կը մտերմանային, որովհետեւ ընդհանուր շատ բան կար, որ հայ մարդիկը իրարու կը մօտեցնէր, մանաւանդ մտաւորականները: Մեզ իրարու մօտեցնողը սէրն էր դէպի գրականութիւնը, աւելի ճիշդ՝ դէպի գեղեցիկ գրականութիւնը, իսկ ալ աւելի ճիշդ՝ դէպի բանաստեղծութիւնն ու մասնաւորապէս այն ատենուան ռուս բանաստեղծներու ստեղծագործութիւնները:

Համալսարանէն ետքը ինալով Կովկասի գաւառական անկիւն մը, ես չհրաժարեցայ իմ նախկին սովորութենէն՝ հետեւիլ ռուս գրական նորութիւններուն: Ոչ միայն կանոնաւորապէս կը կարդայի ռուս գրագէտներու եւ մասնաւորապէս բանաստեղծներու գործերը, այլեւ դպրոցական պատանիի նման գոց կ'ընէի հաւնած կըտորներս: Լէյլիին Թիֆլիսի մէջ հանդիպելէ քանի մը շաբաթ առաջ ռուսական ամսագիրներէն մէկուն մէջ կարդացած եւ գոց ըրած էի բանաստեղծուհի Աննա Ախմատովայի վերջին ոտանաւորը: Ես, շատերու նման, այն ինքնահաւան մոլորութեան մէջ էի այն ատեն, թէ իմ գիտցածը ուրիշները չեն գիտեր, թէ ոչ ոք ինծի չափ կը հետաքրքրուի ռուս գրականութեամբ:

Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ տեսայ, որ Լէյլին նոյնքան ծանօթ է եւ նոյնքան կը սիրէ Սոլոգուբը, Բալմոնտը, Բլոքը, Անարէյ Բէլըյին եւ Աննա Ախմատովան: Անկեղծ եւ խոր հիացմունքով համակուեցաւ, երբ արտասանեցի Ախմատովի վերջին ոտանաւորը:

— Պիտի չձգեմ ձեզ, մինչեւ որ ես ալ գոց չսորվիմ այդ ոտանաւորը, ըսաւ: Եւ, բռնելով թեւս, ստիպեց որ կրկնեմ զայն քանի մը անգամ:

Եւ, խառնուած խիտ շարքերով հոծ բազմութեան, սկսանք ետ ու առաջ երթալ Թիֆլիսի Երեւանեան հրապարակէն մինչեւ Գոլովինի շիտակը: Ես կը յուշէի ոտանաւորը, ինքը կը կրկնէր մինչեւ որ գոց ըրաւ:

Այո, Լէյլին բանաստեղծ մը չէր «անհասանելի կամօքն Աստուծոյ» միայն, ինչպէս էին մեր բանաստեղծներէն շատերը, մէջն ըլլալով Յով. Թումանեանը: Լէյլին, թէեւ չէր եղած ռուսական մտաւոր կեդրոններու մէջ (Պետերբուրգ, Մոսկուա), բայց կրցած էր ընթերցանութեամբ ու լուրջ աշխատանքով բանալ իր առջեւ ռուսական բանաստեղծութեան գանձարանին դուռը եւ լայնօրէն օգտուիլ: Ձեռքի տակ չունիմ իր բանաստեղծութիւնները եւ իմ դատումները կը հիմնեմ երեք տասնեակէն աւելի տարիներ առաջ ստացած տպաւորութիւններու վրայ: Ատով մէկտեղ կրնամ վստահօրէն ըսել, որ եթէ Լէյլիի, իբրեւ բանաստեղծի կազմաւորման նպաստեր եւ ներշնչման աղբիւր են հանդիսացեր իր հայրենի Լոռիի բնութիւնն ու միջավայրը եւ ապա Հաւլաբարի իրենց բարձրանիստ տունի պատշգամէն Քուռ գետի եւ Թիֆլիսի վրայ բացուող սքանչելի համայնապատկերը, որ կը փոխուէր օրուան մէջ քանի մը անգամ, իր արուեստը, բանաստեղծական «տէքնիք»ն ու վարպետութիւնը աճեր ու զարգացեր են գերազանցապէս ռուս գրականութեան ազդեցութեան տակ:

Իսկական յարգանքը անոր յիշատակին կ'ըլլայ անկեղծ խօսքը, չափազանցութենէ զերծ գնահատումը անոր տաղանդին: Լէյլին սկզբնաւորութիւն մըն էր, բողբոջ մը, ալ Մեծարենց: Ան գեղեցիկ եւ խոստմնալից սկզբնաւորութիւն մը նէր, բողբոջ մը, որ սկսեր էր բացուիլ իբրեւ գարնանային թարմ ծաղիկ մը: Ափսոսալի եղաւ այդ բողբոջը եւ մենք չտեսանք փթթած ծաղիկը:

Արդե՞ք Լէյլին իսկապէս լռեց, թէ շարունակեց գրել, բայց չկրցաւ հրատարակել իր գրած բանաստեղծութիւնները: Պօղոս առաքեալը, ցոյց տալու համար ուժը այն նրբերին մղումի, որ զինքը դարձուցած էր քրիստոնէութեան քարոզիչ, կ'ըսէ իր Թուղթերէն մէկուն մէջ, թէ ինքը չի կրնար չաւետարանել: Կ'ուզեմ հաւատալ, թէ Լէյլին եւս չէր կրնար չստեղծագործել, որովհետեւ իսկական կոչեցեալ մըն էր, եւ օր մը իր ոտանաւորներու անտիպ հատորը լոյս աշխարհ պիտի գայ: Իսկ մինչ այդ պէտք է հանել պարբերական մամուլի էջերէն, — այդ իսկական գերեզմանէն — իր գողտրիկ ոտանաւորները եւ հրատարակել հոն՝ հայկական արտասահմանի մէջ առանձին հատորով: Հայաստանի այսօրուան վարիչները չեն ուզեր ընդունիլ նախասովետական շրջանի գրողներէն շատերուն, անոնց կարգին նաեւ Լէյլիի գրական ժառանգութիւնը: Հայկ. Արտասահմանին կը մնայ տէր կանգնիլ այդ ժառանգութեան: Ես յոյս ունիմ որ այդ անհրաժեշտ գործը գլուխ կը հանուի եւ Լէյլիի յիշատակը կը յաւերժանայ անձեռակերտ յուշարձանով մը:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

●

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Պատանութեանս վերջին շրջանին, ընթերցամոլութիւնը արթնցած ուժեղ կերպով մէջս՝ կը լափէի ինչ որ կ'անցնէր ձեռքս: Ծանօթ էի արդէն կարգ մը հեղինակներու եւ իրենց գործերուն: Իսկ գրողներու եւ արուեստագէտներու հանդէպ ալ, մէջս գծած էի մտապատկեր մը, թէ անոնք անպայման պէտք էր ունենային երկար մազեր, դալկահար դէմք ու աղուոր նայուածք:

Առաջին Մեծ Պատերազմը հազիւ վերջացած, Պոլիս խուժեցին Շիրվանզատէն, Կոստան Զարեանը, Սեւումեանը եւ ուրիշներ: Ասոնց բոլորին ալ մազերը երկայն էին եւ իրենց քալուածքը սովորական մարդոցմէ տարբեր: Նոր ծանօթացած էի Կամսարենցին, Զանանին, Պէշիկթաշլեանին եւ ուրիշներու հետ: Օր մը, պատահմամբ, ներս մտայ գրասէր ընկերոջ մը գրասենեակէն: Բարեկամս արտակարգ սէր կը տածէր Արտ. Յարութիւնեանին, Մեծարենցին, Գեղամ Բարսեղեանին ու Յակոբ Քիւֆէճեանին հանդէպ: Ոգեւորութեամբ կ'արտայայտուէր մասնաւորապէս «մեհենական» շարժման եւ իրենց «Մեհեան» թերթին հանդէպ: Պէտք է կարդաս հոդ կատարուած «Հարթենք» — ները կ'ըսէր: Ու կարդացած էի՝ անշուշտ առանց լիուլի կարենալ թափանցելու թէ ինչո՞ւ կը տափակցնէին «Հին Աստուածները» եւ Հրանտ Նազարեանցի գործերը:

Արդ, երբ ներս մտայ, ընկերոջս գրասենեակէն, մէկը նստած էր, անկիւնը, պարզ հագուածքով, ձեռքերը ծունկին, գլուխը հակած քիչ մը մէկ կողմին: Մազերը կարճ էին, չափազանց կարճ, աչքերն ալ թեթեւակի դուրս ինկած: Իսկական գիւղացի մարդու տիպար մը:

Ընկերս, անմիջապէս մարդը ցոյց տալով ըսաւ.

— Մօտեցիր, սեղմէ ձեռքը, Յակոբ Քիւֆէճեանն է:

Մնացի ապշած: Չհամարձակեցայ մօտենալ: Կարծէք վայրկենաբար ամբողջ երազ մը, աղուոր երազ մը փլաւ մէջս: Սկսած էի ես ինծի հետ մտովի խօսիլ ու ըսել.— աստնկ Քիւֆէճեա՞ն կ'ըլլայ: Ո՞ւր են իր երկայն մազերը, տժգոյն դէմքը, գոյն փոխած հագուստները: Ապագայ Օշականը, կ'երեւի կռահելով ապշած արտայայտութեանս իմաստը, աւելցուց անմիջապէս.

— Ինչ է, չորպաճի, չհաւնեցա՞ր դէմքիս:

Բառ չգտայ փոխարինելու: Սկսայ կմկմալ, ու ընկերոջս դառնալով.

— Բայց Շիրվանզատէին, Զիֆթէ Սարաֆին, նոյնիսկ Վահրամ Թաթուլին մազերը երկայն են ...:

Քիւֆէճեան, ժամանակ չձգելով որ ընկերս փարատէ տատամսումներս, ըսաւ.

— Անոնց մազերը երկայն են, բայց խելքը կարճ է ...

Քիւֆէճեանին հետ այս առաջին հանդիպումէս կ'առնէի հակասականը իրմէ, ու այդ տպաւորութիւնս, թէ իր գործերէն եւ թէ մարդէն անբաժան մնացին մէջս՝ մինչեւ իր մահը:

Պոլիսը աստիճանաբար մտաւ իր մշակոյթի եռուզեռին մէջ:

Մեծագոյն անակնկալը եղաւ Հ. Մ. Ը. Միութեան չքերթը Բերայի Մեծ Պողոտային վրայէն: Ծաղկեփունջեր կը տանէին Համաձայնական բանակի հրամանատարներուն: « Ճակատամարտ»ը կը հրատարակուէր նախկին « Ազատամարտ »ին տեղ, նոյն յեղափոխական ու երիտասարդական շունչով: Պոլիսը կը խայտար նոր կեանքով: Թրքական որբանոցներէն եւ անհատ Թուրքերու տուներէն հայ որբեր կ'առաջնորդուէին Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին շրջափակը: Հայութիւնը կարծէք գործ, զբաղում մէկդի ձգած, կը խլրտէր հայկական երեւոյթներով: Բոլորին շրթներուն վրայ էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի չքերթը: Շատերու երեւակայութիւնը թեւառած էր եւ տարբեր դուրգուրանքով կը հեգէին «Բարձրացիր — բարձրացուր»ը:

Այդ չքերթէն քանի մը օր վերջ, «Ճակատամարտ»ի առաջին էջին վրայ կը կարդայի կարճ գրութիւն մը, «Ցաղթանակ» վերնագրով: Ներքեւը՝ Յակոբ Օշական: Այս անգամ, գրասէր ընկերս մօտս գալով հարցուց — Կարդացի՞ր Քիւֆէճեանին առաջին գրութիւնը: Այժմ նոր կեղծ անունով մը ան կը կոչուի Յակոբ Օշական:

Ու Օշականը վերստին դարձաւ Պոլսոյ գրական մարդին ամէնէն տիրական դէմքերէն մին:

Ինք « Ճակատամարտ »ի կիրակնօրեայ թիւերուն զարդն էր: Կը ստորագրէր պերճ ոճով մը գրուած հէքեաթներ ու արձակ բանաստեղծութիւններ, որոնք յետոյ ամփոփուեցան «Խորհուրդներու Մեհեան» խորագրով հատորի մը մէջ:

Այս ստեղծագործական գրականութեանը հետ, չէր լքած նոյնպէս քննադատական հատու շարքը: «Բարձրավանք»ի, «Ոստան»ի, «Ճակատամարտ»ի էջերէն յաջորդաբար կը հարթէր Գէորգ Մեսրոպը, Արշակ Ալպոյաճեանը, Թէոդիկը, Սալբին եւ ուրիշներ:

Թէոդիկի հանդէպ ռաքէ բառն էր գործածած:

Ես սկսած էի արդէն սկիտալ խմբագրատուներէն եւ մտաւորականութեան հաւաքավայր սրճարաններէն ներս:

Թէոդիկի մասին յօդուածը նոր լոյս տեսած՝ Բերա Թագսիմ, կապելայի մը խորունկը նստած էին Օտեանը, Շաթրեանը, Պարթեւեանն ու Զանանը: Թէոդիկ այլայլած ներս մտաւ ու խօսքը ուղղելով Օտեանին՝

— Երուանդ, ի՞նչպէս կը թարգմանես ռաքէ բառը:

= Ռաքէ մզլոտած ըսել է, հոտած, աւրուած, քանի մը չհասած, պատասխանեց Օտեան:

—Ճանըմ ասիկա եղա՞ւ, վրայ կը բերէր Թէոդիկ՝ ուղղակի յուզուած:

Օտեան, իրեն յատուկ սկեպտիկ ժպիտով մը հարցը փակեց հետեւեալ լակոնական բացատրութեամբ մը:

= Թէոդիկ, սիրտդ լայն բռնէ: Գրականութեան մեծագոյն քննադատը ժամանակն է: Քու անհետացումէդ ետք եթէ Տարեգիրքերդ փնտռեն՝ ուրեմն ռաքէ մը եղած չես ըլլար: Իսկ եթէ Օշականը չփնտռեն՝ ռաքէ մը եղած պիտի ըլլայ հայ գրականութեան համար:

Ներկայիս, հայ գրականութեան այս երկու բեղնաւոր գրիչները անհետացած են: Թէոդիկի շիրիմը, ափսոս, կորսուեցաւ Փանթէօնի գերեզմանատան մէջ, իսկ իր Տարեգիրքերը կը մնան իբրեւ անհուն

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՌՋԻ ՍԷՐ, ԱՌՋԻ ԲԱՐԻ

★

Մանկութենէն հօրմէ մօրմէ որբ, Թագուհին հոգեզաւակ էր Բերա՝ ընտանիքի մը մէջ, որ մանչ զաւակ մը ունէր միայն եւ աղջիկ զաւկի կարօտ կը քաշէր:

Այս տղաքը քոյր ու եղբօր պէս մեծցան, քով քովի, երկուստեք մոռնալով այն տարբերութիւնը, որ ճակատագիրը դրած էր իրենց մէջ. մանկական խաղերէն, կըռիւներէն, ծեծկուռւքներէն եւ համբոյրով մը կնքուած հաշտութիւններէն վերջը՝ պատանութիւնը եկաւ անծանօթ վրդովումներով, չհասկցուած տրտմութիւններով, ուրախութիւններով խառնուած, եւ վերջէն երիտասարդութիւնը՝ ճշդելով ու հաստատելով ընդնշմարուած սրտի անքակտելի կապերը, ինչպէս քիմիական բաղդրութիւն մը, որ յստակօրէն ի յայտ կը բերէ լուսանկարի փոքրիկ տախտակին վրայ դրոշմուած աներեւոյթ պատկերը:

Այն ատեն իրենք ալ վախցան, աղջիկը մանաւանդ սարսափեցաւ, հոգեզաւակ մը ինքը, ընկեցիկ աղջիկ մը որ տան տիրոջ զաւկին վրայ աչք նետած էր: Ցետոյ քոյր ու եղբայր կոչուած էին միշտ. այս պայմանադրական ազգականութիւնն ալ իր սրբութիւնը ունէր: Ի՞նչ պիտի ըսէին մանաւանդ իրենց ծնողքը. իր տեսած խընամքներուն փոխարէն չէր կրնար վիշտ ու կսկիծ ցանել այս տանը մէջ, ուր սիրով հիւրընկալեր, խնամեր, մեծցուցեր էին զինքը:

Քսան տարու էր ու խորհրդածութիւնը կուգար, հատու դանակի մը պէս, այդ անմեղուկ սէրը սրտէն կտրել նետելու հարկը զգացնելով. պահ մը կը դիմադրէր, ինքզինքը կը պաշտպանէր անձնազոհութեան դէմ, յետոյ քիչ քիչ տեղի կուտար նորէն վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկելու պէս, այրի եւ ոչի անընդհատ անցուդարձին առջեւ կը կենար ժամերով վարանած, իր իրաւանց ու պարտուց զուգակշիռը ընելով, անդունդի մը խորը չափելու յիմար աշխատութեանը մէջ յամառելով շարունակ. ութ օր այսպէս անցուց սենեակը քաշուած. առանձնացած էր հիմա սեւ ու մութ սենեակին անկիւնը:

×

Վերջապէս որոշումը տուաւ. իր միամիտ սրտին մէջ իր դատաստանը ըրաւ ու անիրաւ գտաւ ինքզինքը. ուր էր թէ այդ մարդասիրութիւնը տեսած չըլլար այս տանը մէջ ու երախտիքի մը պարտքին տակ չճնշուէր հիմա, փողոցի աղջիկ մը ըլլար, անոք ու անտէր, մազերը թափած ու ոտքը բոպիկ մուրացիկ մը, սիրելու ազատութիւնը պահելով:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3) (Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ ԼԷՅԼԻ

(1894 — 1951)

ԽՄԲ.— Այս աշնան լրացաւ բանաստեղծուհի Լէյլիի (Փառանձեմ Տէր Մկրտիչեան) մահուան Բ. տարեդարձը : Քիչ անդին պիտի կարդաք մեր աշխատակցին՝ Գ. Ա. Խոնդկարեանի տեսութիւնը՝ իր կեանքի եւ գործի մասին :

Ստորեւ՝ քանի մը նմոյշներ Լէյլիի բանաստեղծութիւններէն : (Ուրիշներ ալ՝ յառաջիկային).—

ՀԻՆ ԵՐԳԵՐԻՑ

★

Դու կը գաս ինձ մօտ անանց ծարաւի
Անել տենչումի կարօտից – կսկիծ ,
Երբ մորմոքներից հոգիդ կը ցաւի ·
Երբ կը զգաս անվերջ · անմեկին թախիծ :

Դու կը գաս ինձ մօտ կարօտներով նոր
Հոգիդ զգուանքի բոյրին ծարաւի ·
Դու կը գաս ինձ մօտ երբ խելացնոր
Տենչի զպումից հոգիդ կը ցաւի ···
1914

ԷԼ ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ

★

Էլ մինչեւ ե՞րբ կինը գերիդ պիտ լինի ,
Հացիդ նայող ,կամքիդ ,խօսքիդ հպատակ ·
Էլ մինչեւ ե՞րբ օտարների յարկի տակ
Կնոջ կանչը անարձագանգ պիտ մարի :

Ո՞վ է տուել քեզ իրաւունք իշխելու ,
Էդ ինչու է օրէնք , վճիռ քո ձեռքին ,
Ո՞վ հասցրեց քեզ էդ անհաս բարձրունքին
Իսկ մեզ՝ թողեց ցածում անխօս ու հլու :

Մեր մուրալու կինը երբեք սովոր չէ ·
Ո՞վ է գամել հպարտ հոգուն յատակին ·
—Ես նայում եմ կեանքի յիմար կատակին ,
Ու համոզւում՝-երբեք մեզ չէք ճանաչի :

Ու մեր «ինչուն» միշտ անհինչուն կը մնայ ·
Մեր հարցերին մենք պատասխան չենք
գտնի ·
Տխուր օրը թախիծով էլ կը մտնի ,
Փակուած հոգին հեռուից ո՞վ պիտ հաս –
1913 կանայ ···

×

Փողոցները մարդաշատ , փողոցները ա –
մայի ,
Շրջեցի ես երկա՛ր , ես երկա՛ր ,
Շուրթերս եմ խածել , որ չըլնի թէ լայի ,
Որ չըլինի թէ սիրտս հեկեկար ···

Սրտաբեկ շրջեցի մինչ գիշեր , ո՛ւշ գիշեր ,
Մինչ լռեց աղմուկը փողոցի ,
Մինչ ցաւում մոռացւեց թէ յոյսեր , թէ
յուշեր ,
Թէ տխուր հեկեկանքը լացի ···

Այն գիշեր շրջեցի ես երկա՛ր , ես երկա՛ր
Մինչ հանգան լոյսերը փողոցի ,
Մինչ ցաւում մոռացւեց ինչ յոյս կար , ինչ
յուշ կար
Ու տխուր հեկեկանքը լացի ···

1913

ԼԷՅԼԻ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

★

— Դուք Հայերդ , սեփական լեզու ունի՞ք :

— Այո : Եւ քանի մը տեսակ :

— Ազգ մը միայն մէկ լեզու կ'ունենայ :

— Աղքատ ազգերը միայն մէկ լեզու կ'ունենան · մենք հարուստ ենք : Նախ՝ ունինք մեր դասական լեզուն , որ կը գործածուի եկեղեցիէն ներս :

— Եկեղեցի գացողները կը հասկնա՞ն :

— Ոչ այնքան :

— Իրարու հետ ի՞նչ լեզուով կը խօսիք կամ ձեր մամո՞ւլը ինչ լեզուով կը հրատարակուի :

— Աշխարհաբարով , բայց աշխարհաբարին տեսակները կան :

— Ըսել կ'ուզես որ գաւառաբարբառներ ունիք :

— Գաւառաբարբառի մասին չէր ակնարկս : Դուն ալ գիտես որ ցրուած ենք՝ աշխարհի չորս կողմը , շնորհիւ մեր ազնիւ բարեկամներուն եւ ուր որ հաստատուած ենք , նոր լեզու մը շինած ենք ···

— Իրա՞ւ , ինչ հանճարեղ ժողովուրդ էք եղեր · ըսել է , քանի մը տարին անգամ մը նոր լեզու մը կը շինէք , պրաւօ , շիտակը :

— Պռաւօն ալ խօ՞սք է , եղբայր · հաշւէ ըրէ , որ վերջին երեսուն տարուան մէջ , երեսուն տեսակ լեզու ստեղծեցինք :

— Եթէ սխալ չհասկցայ , ըսել կ'ուզես որ ձեր մէջ , ամէն մարդ իր ուզած ձեւով կը գրէ եւ կը խօսի :

— Շատ ճիշդ հասկցեր ես :

— Այդ ինչ անտանելի կացութիւն է ··· Ըսէ , տեսնեմ , արտասահմանի մէջ թերթ ունի՞ք , գոնէ երեք , չորս հատ :

— Երեք , չորս հատ ··· Անցեալ օր համրեցի ,— Ունինք 97 օրաթերթ , երկօրեայ , եռօրեայ , շաբաթաթերթ , կիսամսեայ , ամսաթերթ , եռամսեայ եւ տարեգիրք :

— Օհ ,այդ ինչ ընթերցասէր ժողովուրդ էք եղեր : Ներողութիւն , միջանկեալ հարցում մը , դուրսը քա՞նի հոգի էք ···

— Մէկ միլիոն չկանք :

— Ուրեմն , եթէ ամէն մէկէն հարիւր հազար հրատարակէք , տարեկան մէկ միլիառ օրինակ կը ծախէք : 97 թերթ հրատարակելու համար , անպատճառ պէտք է ունենաք , առնուազն , հազար մասնագէտ խմբագիր : Յետոյ , այդ 97 թերթերը լեցնելու համար , հեղինակաւոր դրագէտներ , մտաւորականներ պէտք է ըլլան , այսինքն , վեր , վար երկու հազար հոգի : Անշուշտ , մասնագիտական օրկաններ ալ կան , որոնց համար անհրաժեշտ է հազար մը եւս ··· էհ , առանց օգնական խմբագիրներու թերթ չի հրատարակուիր , երկու հազար ալ այդպէս հաշուենք : Մէկ խօսքով վեց հազար գրող - բրոյներու զօրագունդ մը : Բնականաբար , 97 թերթ ունեցող ազգ մը , տարին ամէնէն քիչը , հազար գիրք հրատարակելու է : Հազար հատ ալ հեղինակ աւելցնենք , եղաւ եօթը հազար : Սիրելիս դուք իրաւ տաղանդաւոր եւ բախտաւոր ժողովուրդ էք եղեր :

— Բարեկամ , հաշիւդ վերէն վար սխալ է : Մեր մէջ՝ թերթ հրատարակելու համար , արհեստով խմբագիր ըլլալու պէտք չկայ :

Գիրք հանելու համար անպատճառ գրագէտ ըլլալու պէտք չկայ եւ հրատարակուածներն ալ անպատճառ ծախելու եւ կարդացնել տալու պէտք չկայ ··· '

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

չսեմարան մը պրպտումներու եւ հաւաքումներու , եւ միշտ ախորժով կը թղթատենք եւ կը ճաշակենք , ինչպէս փուշէն նոր եկած տաքուկ գեղջկական հացեր : Իսկ Օշականի մահէն վերջն ալ , ահա յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն իր պատկառազդու քննադատական ուսումնասիրութիւնները : Ձեռքիս տակ է իր վերջին գործը , «Համապատկեր Հայ Գրականութեան»ը ,— իրապաշտները » : Ռաքէլին պատմութիւնը մամուռ կապեց , բայց իրենց բեղնաւոր գործը կ'ապրի ու զարդն է մեր ժամանակակից գրականութեան :

ՀՐ · ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Փարիզի Սէն Փէռերու (Ս. Հայրեր) փողոցին մէջ արդէն բացուած են բժշկական համալսարանի նոր շէնքին դուռները , առաջին եւ երկրորդ դասարանի մօտ երեք հազար աշակերտներու առջեւ : Պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Դեկտեմբեր 3ին :

Շէնքը 17 տարիէն (1936—1953) ստացաւ իր վերջնական ձեւը , բազմաթիւ փոփոխութիւններէ , աշխատանքի դադարէ եւ անորոշութենէ ետք :

Գաւառական երեւոյթով փոքր եւ լուռ փողոցի մը մէջ , Մօպէռ հրապարակին ետին կը գտնուէր սիրուն շէնք մը , որուն ամէնէն հին մասերը ԺԵ · դարէն կը մնային : Այս էր Փարիզի հին համալսարանին մնացորդը , որուն ծագումը կ'երկարի մինչեւ Սէն Լուի (Ս. Լուդովիկոս) :

Թէեւ ամբողջ երկու դար որեւէ սեփական վայր չունէր , այսուհանդերձ իր տեղը որոշ էր համալսարանին մէջ :

1281ին էր որ առանձին հաստատութիւն մը կազմեց ,ունենալով իր կնիքը , իր մասնաւոր տեսրակները եւ իր օրէնքները , վաւերացուած Ֆիլիփ լը Վալուայի կողմէ (1331) :

1267ին ընտրեց իր առաջին վերատեսուչը եւ մինչեւ Յեղափոխութիւն 235 յաջորդներ արձանագրեց :

Ներկայ բժշկ · համալսարանը օժտուած է արհեստագիտական ամենավերջին նորութիւններով :

Հետազօտութեան գիտական աշխատանքի սրահները , գործնական աշխատանքներու , քիմիաբանութեան , բնագիտութեան եւն · աշխատասենեակները օժտուած են յարմար եւ դիւրաշարժ կարասիներով : Հոն ունկնդիրները կրնան բաժնուիլ 300ական հոգինոց հինգ ամփիթատրոններու մէջ :

Ութ յարկ , որոնց չորսը աւելի բարձր են կազմախօսութեան գիտութեան համար : Դասերու սրահ մը 250 տեղ , 400 սեղան անդամազննութեանց համար :

Անդամազննութիւնը ուսումնասիրելու համար պաղ սենեակներ շինուած են 1200 քառ · մեթր տարածութեամբ , դիակներ պահելու համար : Գետնայարկի ամփիթատրոնը անձայն դարձուցած են : Ունի միքրօ , շարժանկար եւ հեռատեսիլ : Պիտի կրնայ հազար աշակերտ ընդունիլ : Ամէն մէկը իր լապտերը եւ իր շարժական սեղանը ունի :

Ոչ կառատուն , ոչ ալ մատենադարան : Որովհետեւ շէնքը մեծ տարածութիւն չունի , սակայն բաւական բարձր է : Գրադարանին տեղ ընթերցման սրահ մը կայ , մօտ վաթսուն աշակերտի համար , անոր տեղ նախատեսած են փոքրիկ մասնագիտական գրադարաններ :

Ճաշարանը կրնայ օրական երկու հազար հոգիի ճաշ տալ : Լուացարանները եւ հանդերձարանները բազմաթիւ են :

Ընդհանուր ծախքը եղած է վեց միլիոն ֆրանք :

Ամբողջ շէնքը շինուած է 1374 քառ · մեթրի վրայ : Շէնքին բաւականին միապաղաղ ճակատը ներշնչուած է Հիպոկրատի եւ Ամպրուազ Փառէի արուեստէն : Գետնայարկէն մինչեւ պատշգամները շուտով կենդանութիւն պիտի ստանան եւ գիշերները պիտի լուսաւորուին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Այդ վայրկեանին դուռը բացուեցաւ եւ Տոքթ · Լէյտնըր ներս մտաւ հարիւրապետ Մէյթլէնտի հետ : Այս վերջինը հետաքրքրական մարդուկ մըն էր , որուն գորշ աչքերը կը շողային չարամտութեամբ :

Տոքթ · Րէյլի ոտքի ելաւ եւ Տոքթ · Լէյտնըրի տուաւ իր թիկնաթոռը :

— Նստեցէք , խնդրեմ : Ուրախ եմ ձեզ տեսնելուս : Ձեզի պէտք ունինք : Այս գործին մէջ բան մը կայ որ չեմ հասկնար :

Տոքթ · Լէյտնըր գլուխը ծռեց եւ յետոյ ինծի նայեցաւ :

— Գիտեմ , կինս ամէն բան խոստովանած էր Օր · Լիթըրէնի : Քննութիւնը այս կէտին հասնելէ վերջ , պէտք չէ բան մը ծածկել արդարութենէն : Խնդրեմ Տոքթ · Րէյլիի եւ հարիւրապետՄէյթլէնտի պատմեցէք ինչ որ անցաւ դարձաւ երէկ ձեր եւ կնոջս միջեւ :

Կարելի եղածին չափ ճշդութեամբ կրկնեցի մեր խօսակցութիւնը :

Երբեմն , երբեմն , հարիւրապետ Մէյթլէնտ բացագանչութիւններ կ'արձակէր : Երբ վերջացուցի , Տոքթ · Լէյտնըրի դառնալով հարցուց ·

— Այս բոլորը ճիշդ են , չէ՞ :

— Ինչ որ պատմեց Օրիորդ Լիթըրէն բացարձակապէս ճիշդ է :

— Ինչ արտակարգ ողբերգութիւն , նըկատեց Տոքթ · Րէյլի : Կրնա՞յ մեզի ցոյց տալ այդ նամակները :

— Անկասկած զանոնք պիտի գտնէք կնոջս անձնական իրերուն մէջ :

Սեղանին վրայ դրուած կաշիէ թղթապանակէն հանեց զանոնք , ըսի :

— Հոն ըլլալու են տակաւին : Հարիւրապետ Մէյթլէնտի դարձաւ եւ իր սովորաբար սիրալիր դէմքը մթագնեցաւ :

— Այս խնդիրը խեղդելու չի գար , հարիւրապետ : Խականը այն է որ յանցաւորը գտնուի եւ պատժուի :

—Կը կարծէ՞ք թէ Տիկ · Լէյտնըրի առաջին ամուսինը ըլլայ , հարցուցի :

— Ձեր կարծիքն ալ այդ չէ՞ , Օրիորդ հարցուց հարիւրապետ Մէյթլէնտ :

— Բայց եւ այնպէս տարակուսելի կէտեր կան , դիտել տուի վարանոտ ձայնով մը :

— Ամէն պարագայի մէջ , յանցաւորը հասարակ մարդասպան մըն է , ըսաւ Տոքթ · Լէյտնըր եւ վտանգաւոր խենդ մը : Անպատճառ պէտք է բռնել զինքը : Բաղդատաբար դժուար չէ :

Տոքթ · Րէյլի դանդաղօրէն նկատեց . — Թերեւս ձեր կարծածէն շատ աւելի մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ : Այնպէս չէ՞ , Մէյթլէնտ :

Հարիւրապետ Մէյթլէնտ պեխերը շոյեց առանց պատասխանելու :

Յանկարծ սարսռացի :

— Ներեցէք , պարոններ , միտքս ինկաւ մանրամասնութիւն մը որ կրնայ օգտակար ըլլալ :

Եւ , պատմեցի Իրաքցիին դէպքը ,— այն մարդը զոր տեսեր էինք երբ կը փորձէր պատուհանէն ներս նայիլ եւ զոր յաջորդ օրը ես նշմարած էի տան բոլորտիքը , երբ կը ջանար խօսիլ տալ Լավինյիի :

— Լաւ , այդ ալ գրի կ'առնենք ըսաւ հարիւրապետ Մէյթլէնտ : Հետք մըն է ոստիկանութեան համար : Այդ մարդը կրնայ մասնակցած ըլլալ ոճիրին :

— Հաւանաբար մարդասպանին կողմէ վարձուած լրտես մը թերեւս լուր պիտի տար , երբ պահը յարմար ըլլար :

Տոքթ · Րէյլի քիթը շփեց յոգնած երեւոյթով մը :

— Այդ կէտը շատ անհրաժեշտ էր : Ենթադրենք թէ մէկը գտնուէր մարդասպանին ճամբուն վրայ : Ա՞յն ատեն ···

Երեսը նայեցայ , վարանոտ :

Հարիւրապետ Մէյթլէնտ Տոքթ · Լէյտնըրի դարձաւ :

— Խնդրեմ , Լէյտնըր , ուշադրութեամբ մտիկ ըրէք , աչքէ կ'անցընեմ ցարդ քաղուած բոլոր վկայութիւնները : Ճաշէն ետք , որ հրամայուած էր կէս օրին եւ վերջացած ժամը մէկին քանի հինգ մընացած , ձեր կինը իր սենեակը քաշուեր է ընկերակցութեամբ Օր · Լէթըրէնի որ զինքը հանդիստ տեղաւորած է : Դուք ալ պատշգամը ելեր էք , հոն մնալով յաջորդ երկու ժամերուն :

Այս բոլորը ճի՞շդ են :

— Այդ միջոցին վար իջա՞ծ էի :

— Ոչ :

— Մէկը վեր ելա՞ծ է ձեզ տեսնելու համար :

(Շար.)

Նահանգներու ղեկավարութեամբ հետա - պնդուած քաղաքականութիւնը ։ « Աշխարհակալները կ'ուզէին գերութեան մատնել Քորէայի ժողովուրդը եւ խեղդել ասիական ազգերու ազատագրական շար - ժումը ։ Աշխարհակալները կը ջանան տիրապետել գաղթային ժողովուրդներուն եւ իրենց ականջները կը փակեն անոնց ազ - գային տենչերուն առջեւ» ։ Զինաստանի ազատագրումն ալ փառաբանելով , պա - հանջեց Ազգաժողովին մէջ առնել այդ հանրապետութիւնը ։ «Առանց այդ անդամակցութեան կարելի չէ մեղմացնել մի - ջազգային կացութիւնը , ոչ ալ խաղաղ - օրէն կարգադրել ասիական խնդիրները ։ Գերմանական հարցին առթիւ յիշեց իրենց առաջարկները ։ «Խորհրդային կառավա - րութիւնը համոզուած է թէ այս խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ խաղաղօրէն , խորհրդաժողովի մը մէջ , մինչ արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն պղտորել մթնոլորտը , երկրորդական պայմաններ դնելով ։

— « Արեւմտեան պետութեանց բռնած դիրքը Գերմանիոյ հանդէպ կ'ապացուցանէ թէ անոնք երբեք չեն ուզեր խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ Եւրոպայի մէջ , այլ նախայարձակման բոյնի մը վե - րածել արեւմտեան Գերմանիան ։ Գերմանիոյ վերազինումը եւ խմբակցութեանց կազմութիւնը Արեւմուտքի կողմէ սպառնալիք մըն են ոչ միայն Խ . Միութեան եւ ժողովրդական հանրապետութեանց , այլ եւ Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Գերմանիոյ ժողովրդավար ուժերուն համար ։ Արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն Խ . Միութեան հետ քննել վիճելի խնդիրները , բայց իրենց խօսքերը կը հակասեն իրենց գործքերուն ։ Այսպէս է իրենց դիրքը գերմանական հարցին մէջ ալ ։ Անոնք անջատ համաձայնութիւններ կը կնքեն , ինչպէս Ատլանտեան միաբանութիւնը որ թշնամի է Խ . Միութեան ։ Կը ջանան իրենց պայմանները պարտադրել Խ . Միութեան , եւ , միեւնոյն ատեն անոր վրայ ձգել անհամաձայնութեան պատասխանատուութիւնը , մոլորեցնելով ժողովուրդները ։ Արեւմտեան Գերմանիան Ատլանտեան խմբակցութեան մէջ առնելու քաղաքականութիւնը կապ ունի ռազմական խարիսխներ ստեղծելու քաղաքականութեան հետ ։ Նոր պատերազմի մը պատրաստութեան քաղաքականութիւն մըն այդ » ։

Մառեչալը այս առթիւ յիշեց ամերիկեան ձեռնարկները՝ ռազմական խարիսխներ ստեղծելու համար Յունաստանի , Թուրքիոյ , Սպանիոյ եւ Փորթուկալեան գաղթավայրերու մէջ ։

Եզրակացնելով , մառեչալը յայտարարեց թէ խորհրդային ժողովուրդը , որ երբեք չէ վախցած դժուարութիւններէ , պիտի շարունակէ իր ճամբան դէպի համայնավարութիւն ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԳ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ կատարուած հետապնդումները չեղեալ կը համարուին ։ Ազգ . ժողովը Նոյ . 6ին 291ի դէմ 302 ձայնով մերժեց ջնջել անոնց անձեռնմխելի հանգամանքը ։ Ամբաստանեալներն էին Ժաք Տիւքլօ , Ֆաժոն , Կիւյօ , Պիյու , ինչպէս եւ Անտրէ Մարթի (արտաքսուած) ։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ձերբակալուեցան երեք Թուտէականներ , այն ամբաստանութեամբ թէ կ'ուզէին սպաննել Շահը , ինչպէս կը ծանուցանէ զինուորական կառավարիչը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ վարժարանը այցելեցի տեսնելու համար Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի որդեգրած սանը ։ Շատ գոհ մնացի մեր սանիկէն որ առոյգ եւ առողջ էր ։ Այս առթիւ , երկու հազար ֆրանք կը նուիրեմ Մուրատ Ուսումնասիրացին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն ։

Ներողութիւն կը խնդրեմ բոլոր բարեկամներէս եւ ընկերներէս որ չկրցայ անձամբ հրաժեշտ առնել Ամերիկա մեկնումիս առթիւ ։ Կապերս եւ յիշատակներս միշտ պիտի պահեմ բարեկամներուս հետ ։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՁԱԼԱՔԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ . — Հանգուցեալ Գեղամ Մանուկեանի մահուան առթիւ Կ . Խաչի Օգն . Մարմնի Կեդր . վարչութեան անդամները , փոխան ծաղկեպսակի , կը նուիրեն 2750 Ֆր . Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ . Մարմնի եւ 2750 Ֆր . ալ Հ . Կ . Խաչի Օգնութեան ձեռնարկներուն ։ Ստանալ եկեղեցւոյ դիւանատունէն ։ (Կրթական Մարմին) ։

Imp. Araxes - 45, rue Richer, Paris.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ ընկեր Գ . ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին Նախկին նախարար եւ երեսփոխան՝ քաղաքացի

E. DEPREUX

Ընկերներ Շ . ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ։

Ուղերձ յանուն Հ . Յ . Դ . Նոր Սերունդի Կեդր . վարչութեան ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 8ին , կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ , ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր ։

Պատուոյ նախագահութեամբ նախկին նախարար (այժմ երեսփոխան) քաղաքացի ԷՏ . ՏԷՓՐԷՕՅի ։ Նախագահ՝ ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ։

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆ ։

Ներկայ կ'ըլլան տեղական ընկերվարական ընկերներ ։ Բեմավար Պ . Անդրանիկ ։

ԳԵՂԱՐ . ԲԱԺԻՆ . — Օր . Օր . Տէր Թումայեան , Քէօսէեան , Դաշնակեան , Մարգրիտ Մուրատեան , Պ . Պ . Գարակէօզեան , Պօղոսեան (երգ) ։

Օր . Օր . Շահինեան , Սարգիսեան , Պ . Պ . Անդրանիկ , Ե . Սերօբեան , դերասան Միսիրեան (արտասանութիւն) ։

Նոր Սերունդի երգչախումբ , ղեկավարութեամբ Ս . Յովհաննէսեանի , տարագային պարեր , Պանեէօ Քաչանի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ ։

Նուագախումբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ , արեւելեան նուագ . — Սէյրան ։ Պիւֆէ մատչելի գիներով ։

Պանեէօ Քաչանի Նոր Սերունդի պարախումբը պիտի ներկայացնէ նաեւ «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» տեսարան մը ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

AMICALE ARMÉNIENNE

de Marseille et des Bouches du Rhône

pour l'Entr'aide

« ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԻՐԵՐՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ »

Մարսէյլի եւ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի շրջան

Déclaration d'Association

Prêfecture des B. d. R. 7 - 53 - 225

1.— Հայ Բարեկամական Միութիւնը զուտ բարեկամական ընկերակցութիւն մըն է եւ իրեն գլխաւոր նպատակն է իրերօգնութիւնը ։

2.— Միութիւնը ոչ մէկ քաղաքական կամ կրօնական հանգամանք ունի ։

3.— Բաց է բոլոր հայ այրերու եւ կիներու առջեւ , առանց դիրքի , կարծիքի եւ դաւանանքի խտրութեան ։

4.— Անոր գործը պիտի ըլլայ՝ իրերօգնութեան նպատակին հասնելու համար , հաւաքել ամբողջ հայ հասարակութիւնը եւ կամ հայկ . ծագում ունեցող մարդիկ , սեղմել եւ զօրացնել այն բնական եւ եղբայրական կապերը , որոնք կը միացնեն նոյն հասարակութիւնը ։

5. Առաջադրուած իրերօգնութեան նպատակին հասնելու համար Միութիւնը պիտի ջանայ Ա) Ստեղծել սոյն ամբողջ պայմանները որոնք մեծապէս կրնան օգտակար ըլլալ հայ հասարակութեան եւ ընդունակ են անոր համբաւը բարձրացնելու ։ Մտաւորական , մշակութային , գիտական , բժշկական , իրաւագիտական , դպրոցական , համալսարանական , առեւտրական , ճարտարարուեստական , արհեստական , մարզական , ընկերային , գեղարուեստական եւ այլն մարզերու մէջ ։

Բ) Հետապնդել եւ իրականացնել նոյն գործերը իր միջոցներուն ներած չափով ։

Գ) Ֆրանսական մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը տարածել հայ հասարակութեան մէջ ։

Բացատրութեան եւ անդամագրութեան համար դիմել

2, Rue Colbert, Bar de la Poste, Marseille

él. CO. 17 - 78

Ընդունելութիւն , ամէն կիրակի առաւօտները ժամը 10-12 , ամէն երկուշաբթի իրիկուն ժամը 18-20 ։

Հ . Յ . Դ . ԳՐԱԴԱՐԱՆ , ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ . Յ . Դ . Մարսէյլի «Ահարոնեան» դըրադարանը բաց է ամէն երեկոյ ժամը 7.30էն 9 ։ Իսկ կիրակի օրերը առտուն ժամը 10էն 12 ։

× Բոլոր անոնք որոնց քով գիրք մնացած է արձակուրդի առթիւ թող հաճին վերադարձնել ։ Հասցէ . —

26, Rue des Convalescents

Անոնք որ տրամադրելի ունին Բ . աշխարհամարտէն վերջ լոյս տեսած գիրքեր , շնորհապարտ պիտի ձգեն մեզ դրադարանին նուիրելով ։ Նոյնը կը խնդրուի հեղինակներէն ։ Կ'ընդունուին ամէն տեսակ հրատարակութիւններ , հայերէն թէ ֆրանսերէն ։ Հասցէ . —

A. Hatsakorzian

48, Rue Tapis-Vert, Marseille France

× Հ . Յ . Դ . «Ահարոնեան» սրահը տրամադրելի է Հայր . Միութեանց , ժողովներու , թէյասեղանի , հարսանիքի , նշանտուքի , եւն . , Դիմել հետեւեալ հասցէին . — Կ . Թիւթէլեանի , 4 ռիւ Փարմանթիէ , Մարսէյլ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի , Փարիզի Հայոց Ս . Յովհ . Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 49րդ տարեդարձին առթիւ պիտի մատուցուի Եկմալեան եռաձայն հանդիսաւոր Ս . պատարագ եւ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյն եւ մեծ բարերար ողբացեալ Աղեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներուն ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայր . պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Ծ . Վ . ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Կը հրաւիրենք Փարիզի եւ շրջակայքի համայն հայութիւնը որ սիրով փութայ եկեղեցի ներկայ ըլլալու այս արարողութեան , ի յարգանս մեծ բարերարի յիշատակին ։— (Դիւան հոգաբարձութեան)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՉԱՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ . — Ս . Կարապետ եկեղց . կրօն . ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ «պատարագի զգեստի» օրհնութիւնը պիտի կատարուի , 11 Նոյեմբեր , Զորեքշաբթի առաւօտ , Զինադադարի տօնի առիթով ։ Այս բացառիկ հանդիսութեան առթիւ՝ կը հրաւիրենք անխտիր մեր բարեպաշտ հայ ժողովուրդը ։— (Կնիք)

COCKTAIL PARTY

Կազմակերպուած Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ Նոյեմբեր 22ին , Կրան Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՐԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ ։

ՎԵՆՍԱՆ ՄՈՐԿԱՆԻ համբաւաւոր նուագախումբը ։

Գեղարուեստական բաժին ։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա _ Խարբերդի «Եփրատ» միութեան կողմէ , ի նպաստ կարօտ ուսանողներու ։

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս , Վը Գիւսի մէջ ։ 51 ռիւ Կրինեան ։

Կը նախագահէ Պ . Գ . ՓԻԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ . Ա . ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը , «Սամաթիացի Աբիկ աղան» , Սէն Լուի Հ . Յ . Դ . Ն . Ս .ի թատերախումբի կողմէ , ղեկավարութեամբ Պ . Ս . Սարգիսեանի ։

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Պ . Լեւոն Ղեւոնդեան , դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա . Մկրտիչեանի , կ'արտասանէ Օր . Ա . Յարութիւնեան , կ'երգէ Օր . Ա . Արզումանեան ։

Եւրոպական պար ,

EDDY TOURNEL et son ensemble avec le chanteur Jean Staiano

Մուտք 200 ֆրանք ։

Հանդէսի հայկական մասէն վերջ եկողներուն համար 250 ֆրանք ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ . — Հ . Յ . Դ . «Նոր Սերունդ»ի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 21ին , սովորական հաւաքատեղին ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE d'IENA, 10, Ave d'Iéna

Երկուշաբթի 9 Նոյեմբեր ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

Միջին Արեւելքէն վերադառնալով կը ներկայացնէ իր

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Թատերգութիւնը (3 արար) , մասնակցութեամբ՝ մուտքի կարգով Յ . ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ , ՏԻԿԻՆ Յ . ԼԱԹԻՖԵԱՆԻ , Գ . ՏԷՐՎԻՇԵԱՆԻ , Ա . ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ , ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ ։

Բեմադրութիւն հետեւողութեամբ Պէյրութի ներկայացման ղեկավար Պ . ԱՇՈՏ ՄԱՏԱԹԵԱՆԻ ։

Մուտքի տոմսերը 200 ֆրանքէն սկըսեալ ։ Դիմել գրատուն Հ . Բալուեանի՝ 43 ռիւ Ռիշէ , Փարիզ (9) ։Հեռ . ՓՐՕ25-46

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը որ առեւտրական տուներու մէջ աշխատած է եւ ունի լաւ յանձնարարականներ ։ Պատրաստ է որեւէ գործ կատարելու ։

Դիմել «Յառաջ»ի , գրասենեակ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 10 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7215 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2626

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԼԵԿՈԾ ԵՒՐՈՊԱՆ

●

Այս տարին ալ կը վերջանայ մռայլ հեռանկարներով :

Նոր լղաձգութիւններ հետզհետէ կը թանձրացնեն մթնոլորտը: Որեւէ խնդիր չլուծուած, ուրիշ տագնապներ կը բարդուին :

Փոխադարձ անվստահութիւն: Ազդեցութեան պայքար: Ատելավառ մեղադրանքներ: Եւ, իբրեւ հետեւանք՝ յարաճուն գինարշաւ :

Ամէնէն առաջ Մեծերը իրենք անճրկած են: Ապացոյց՝ իրենց աննախընթաց սպառազինութիւնները՝ յանուն սեփական ապահովութեան :

Բաղդատաբար երկրորդական խնդիր մը, Թրիէսթէ, կը սպառնայ նոր Տանցիկի մը վերածուիլ:

Պատերազմէն չարաչար պարտուած, իր երկրին մէջ կծկուած ժողովուրդ մըն է որ կը պոռթկայ ուժգնօրէն, յաղթական պետութեանց դէմ :

Իսկ այս վերջինները կը վարանին գործադրել իրենց ամէնէն հաշտարար որոշումները, վախնալով հետեւանքներէն :

Քիչ անդին կեցած է սպառազէն Եուկոսլաւիան, միշտ կազմ եւ պատրաստ՝ արշաւելու :

Եթէ տեղի տան, Իտալիան պիտի կորսնցնեն: Եթէ յարձակին, Եուկոսլաւիան կրնայ երես դարձնել :

Արդ, երկուքին ալ պէտք ունին, հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար, ինչպէս կ'ըսեն դիւանագիտական լեզուով:

Անշուշտ այս ողբերգութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ աւելի անդին հսկայական ուժ մը անդադար կը պղտորէ ջուրերը, ամլութեան դատապարտելով իրենց բոլոր ծրագիրները:

Վերջին պատերազմէն եւ կարգ մը հաշտութեան դաշնագիրներու կնքումէն ի վեր, կը յիշէ՞ք որեւէ խնդիր որ դէմ դիմաց հանած չըլլայ երկու ճակատները,— Արեւմուտք եւ Արեւելք: Ազատ աշխարհը եւ Խ. Միութիւնը :

Մոսկուայի վերջին ծանուցագիրը անգամ մը եւս հաստատեց թէ անօգուտ են բոլոր բանակցութիւնները :

Խ. Միութիւնը կը հետեւի կանխորոշ ուղեգծի մը, — իրար խառնել բոլոր վիճելի խնդիրները, կենսական ըլլան թէ երկրորդական, եւ քաոսային վիճակ մը առեղծել :

Այդ պատճառով ալ, չարունակ նոր պայմաններ կը դնէ որեւէ հարցի քննութեան առթիւ: Գիտնալով հանդերձ որ պիտի մերժեն :

Այսպէս, անվերջ կը ձգձգէ Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը, իրարու կապելով զանազան խնդիրներ :

Նոյն ծածկամտութեամբ, կը մերժէ առանձին քննել գերմանական հարցը, իրարու խառնելով Ատլանտեան դաշինքը, ռազմական խարիսխները, Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշնագիրը, զինաթափութիւնը եւ ուրիշ խնդիրներ :

Դեռ անցեալ ուրբաթ, նոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Ազգաժողովին Քաղաքական յանձնախումբին մէջ, եւ նորէն դէմ դիմաց եկան երկու ճակատները :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ աղի - լեղի խօսքեր փոխանակուեցան :

Բրիտանական պատուիրակը բանաձեւ մը ներկայացնելով յանուն արեւմտեան պետութեանց, «վհատեցուցիչ եւ ղայրացուցիչ» կոչեց Խ. Միութեան դիրքը, եւ պատճառ՝ զինաթափութեան ջանքերուն ձախողման :

Անշուշտ խօսքի տակ չէր կրնար մնալ Մոսկուայի խօսնակը, խռովարար Վիշինսկին:

Նոյն գիշերն իսկ, Վորոշիլով «նոր պատերազմի մը պատրաստութեան» մեղքը կը փաթթէր Արեւմուտքի գլխուն ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

« ԵՍ ԽԵՆԴ ՉԵՄ », Կ'ԸՍԷ ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ

●

ԵՒ ԱՏԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ ԻԲՐԵՒ ՕՐԻՆԱՒՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Կիրակի օր (8 Նոյ.) սկսաւ Իրանի նախորդ վարչապետին՝ Տոքթ. Մոսատեղի դատավարութիւնը Սալթանաթաբաթի զօրանոցին Հայելիներու սրահին մէջ :

Հարցաքննութիւնը սկսած ատեն ծերունին, որ 72 տարեկան է, այսպէս յայտնեց իր ինքնութիւնը.— « Մոսատեղ, իրական եւ օրինաւոր վարչապետը Իրանի, իսլամ, Շիա աղանդէն»: Յետոյ շարունակեց.

— « Վերջնապէս եւ վճռապէս կը բողոքեմ ատեանին իրաւասութեան դէմ »: Իրեն հետ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած էր զօր. Թաքքի Ռիահի, իր սպայակոյտին պետը, որ յաճախ կը ննջար : Ունկնդիրները, 170 հոգի, լարուած ուշադրութեամբ եւ լռութեամբ կը հետեւէին հարցաքննութեան: Լուսանկարիչները անընդհատ կը բանէին: Տոքթ. Մոսատեղ պահանջեց որ լաւ լուսանկար մը հանեն: Պատասխանելով նախագահին հարցումներուն, մասնաւորապէս կը բողոքէր զինուորական դատախազին՝ զօր. Հուսէյն Ազիմուլլահի դէմ: Երբեմն կուլար եւ ձեռքերը դրասեղանին կը զարնէր: Այս առթիւ ըսաւ.— «Նախ կը բողոքեմ ընդհ. դատախազին դէմ, որ կարդալ – գրել անգամ չի գիտեր»: Շարունակ սխալներ եւ քերականական վրիպումներ կը գտնէր դատախազին ճառին մէջ: Երբ նախագահը դիտել տուաւ թէ նիւթէն կը շեղի, բացագանչեց.

— Դուք կ'ուզէք մահուան դատապարտել զիս եւ պատեհութիւն չէք տար ինքզինքս պաշտպանելու: Ես օրէնք մը քուէարկել տուի որուն համաձայն անգրագէտ մարդ մը չի կրնար դատախազ ըլլալ: Զօր. Ազիմուլլահ անձեռնհաս է եւ ապօրինաբար կ'երեւայ դատարանին մէջ: Ան իրաւունք չունի անձամբ վարելու դատը եւ պարտաւոր էր փոխանորդ մը ղրկել: Ես ցուրտէն կը մեռնիմ, ես չեմ կրնար մնալ այս բանտին մէջ. իսկ դուք թոյլ կուտաք այս ապօրինութիւնները »:

Դատաւորը դիտել տուաւ թէ իրենք դահիճներ չեն: Տոքթ. Մոսատեղ միշտ կը պնդէր,— Ազիմուլլահ ապօրինաբար նըստած է այստեղ : Ես Իրանի օրինաւոր վարչապետն եմ: Ես խենդ չեմ: Կը յուսամ թէ դատարանը այն տպաւորութիւնը պիտի չգործէ թէ օտարներու գործիքն է»:

Նախագահը սաստեց. — « Դուք իրաւունք չունիք այսքան անճահօրէն ամբաստանելու մեզ. մենք շատ աւելի սէր ունինք մեր հայրենիքին հանդէպ քան թէ դուք: Մենք այստեղ եկած ենք ձեր յայտարարութիւնները լսելու եւ արդար վճիռ մը տալու համար :

Ամբաստանեալը պատասխանեց.

— Դուք պարտաւոր էք պայքարիլ օտարներուն եւ ոչ թէ ինծի պէս ծեր եւ տկար մարդու մը դէմ :

Զօր. Ազիմուլլահ դիտել տուաւ թէ ինք այլեւս իր մեծաւորը չէ: «Ես այս ըմբոստին ստորադաս պաշտօնեան չեմ. իսկ եթէ անգրագէտ եմ, առաւելութիւն մըն է իրեն համար: Ինք միշտ կ'անարգէ ատեանը: Այս մարդը կը յաւակնի թէ իրաւագիտութեան վարդապետ է եւ տակաւին չի գիտեր թէ իբրեւ ընդհ. դատախազ ես կրնամ անձամբ վարել դատը կամ փոխանորդ մը նշանակել : Մոսատեղ իշխանութեան բռնագրաւիչ մը եւ ըմբոստ մըն է Օգոստ. 16էն ի վեր երբ պաշտօնանկ եղաւ Շահին կողմէ: Մոսատեղ դերասան մըն է որ ուզած ատենը կը պոռայ կը կանչէ : Կուլայ դատարանին մէջ, ըսելով թէ ցուրտէն կը մեռնի, թէեւ իր առողջութիւնը աւելի լաւ է քան իմինս»:

Տոքթ. Մոսատեղ միշտ նոր առարկութիւններ կ'ընէր, պնդելով թէ ընդհ. դատախազը իրաւունք չունի զինքը դատելու, քանի որ իր հրամանին տակ ծառայած է իբրեւ սպայ, երբ ինք ազգ. պաշտպանութեան նախարար էր :

Տասնեօթը ամբաստանութիւններ կան նախորդ վարչապետին դէմ, եօթը մեղադրանքներ ալ նախկին սպարապետին դէմ: Գլխաւոր մեղադրանքն է խախտում սահմանադրութեան եւ անհնազանդութիւն կայս. հրովարտակին հանդէպ: Սպարապետն ալ կը մեղադրուի թէ Տոքթ. Մոսատեղի հպատակած է եւ ոչ թէ վեհապետին :

Ատեանը օրը երկու անգամ նիստ կը գումարէ :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԴԷՊՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

●

150 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ. — ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ. — ԽՈՐ ՅՈՒԶՈՒՄ ԱՄԲՈՂՋ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ. — ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԱՆԳԼ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Կիրակի օր մանրամասնօրէն նկարագրած էինք Թրիէսթէի եւ Հռոմի մէջ պատահած դէպքերը, որոնք աւելի կը բարդացնեն կացութիւնը: Կիրակի օր Իտալիոյ վարչապետը, Փելլա, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պահանջեց անմիջապէս քննութիւն կատարել եւ պատժել անոնք որ պատասխանատու են վեց Իտալացիներու սպանութեան եւ ուրիշ քառասուն քաղաքացիներու վիրաւորման: Յետոյ հանդարտութեան կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին: Վարչապետը խօսած ատեն հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր ամբողջ Իտալիոյ եւ Թրիէսթէի մէջ, հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերու արիւնալի ընդհարումներէն վերջ: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն 12.000 հոգի կը մասնակցէին Հռոմի անգլ. դեսպանատան դէմ կատարուած թշնամական ցոյցին: Առ նուազն յիսուն ոստիկաններ եւ հարիւր քաղաքացիներ վիրաւորուած, հարիւրաւոր ցուցարարներ ձերբակալուած են :

Կիրակի օր նոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Միլանի մէջ: Խումբ մը ուսանողներ օտար տեղեկատու գրասենեակը մտնելով, խորտակեցին պատուհանները եւ կարասիները եւ կրակի տուին թղթատարական պայուսակները :

Նոյն օրը հազարաւոր դրօշներ կէս պարզուած էին Հռոմի մէջ: Ամբողջ դահլիճը, առաջնորդութեամբ վարչապետին, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ Ս. Մարիամ եկեղեցին գացին, ուր սգահանդէս մը սարքուած էր ի յիշատակ Թրիէսթէի մէջ սպաննուած Իտալացիներու: Եկեղեցին ասեղ ձգելու տեղ չկար եւ երկու հազար հոգի դուրսը մնացած էին: Հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ երեք բանակներէն զինուորներ բարեւի կեցած էին, երբ կարդինալ մը կ'օրհնէր խորհրդանշան - մեռելակառքը որ ծածկուած էր իտալական դրօշով: Հարիւրաւոր ծաղկեպսակներ դրուած էին կառքին վրայ: Արարողութենէն ետք խումբ մը երիտասարդներ շրջեցան հրապարակին վրայ, «Թրիէսթէն մերն է» աղաղակելով :

Բչ. օր արհեստակցական Միութիւնները հրամայեցին ամէն աշխատանք դադրեցնել տասը վայրկեանի համար, ի յիշատակ Թրիէսթէի զոհերուն :

Վարչապետը իր ճառին մէջ Թրիէսթէի արիւնահեղութեանց պատասխանատուութիւնը ձգեց զինուորական կառավարիչին՝ անգլ. զօր. Ուինթըրթընի վրայ, որ անցեալ Դչ. օր արգիլած էր իտալական

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Յառաջ հարեւանցի մատնանշած էր քանի մը տնավարի տեսարաններ, փարիզի Հայկ. Թանգարանին բացման առթիւ :

Եւ ահաւասիկ ուրիշներ ալ ձայն կը բարձրացնեն:

Փարիզահայ երգիծաթերթը, «Կէս-կատակ, Կէս շիտակ», Նոյ. 1ի «Լուրջ բաժին»ին մէջ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Թանգարանին բացման արարողութիւնը, լայնօրէն տեղ տալով շողշողուն «քլիշէ»ներուն :

Այս առթիւ կ'արձանագրէ հետեւեալ «տգեղութիւնները» .—

— « Հանրապետութեան նախագահը Ֆրանսան կը ներկայացնէ: Տգեղ է, հետեւաբար, պաշտօնական այցելութեան մը ընթացքին անոր քաղաքավարական ժըպիտներէն եւ կատակախառն արտայայտութիւններէն քաջալերուած՝ զարնել ուսին եւ ներկայացնել իր աղջիկն ու մայրը, չփոթելով զայն օդիի կամ թղթախաղի ընկերոջ մը հետ :

... Տգեղ է, նաեւ նախագահին կամ նախարարին —այն ալ պաշտօնական այցելութեան մը պահուն — գրպանը խնդրագիր մը սահեցնել, օգտուելով տեղի անձկութեան պատճառաւ յառաջ եկած խճողումէն, որպէսզի ան բարեհաճի իր հովանաւորութիւնը շնորհել յոբելենական հանդէսի մը :

Տգեղ է նաեւ հեղինակի մը կողմէ, — դարձեալ պաշտօնական այցելութենէ մը օգտուելով — իր գիրքերէն մէկը նուիրել նախարարին, ստիպելով զայն որ անգամ մը բանայ ...» :

Ինչպէս կ'երեւայ, թերթին աշխատակիցը անձամբ տեսած է ամէն բան: Եւ նոյնքան անճոռնի պարագայ մը եւս կը մատնանշէ .

— « Այս տգեղութիւնները տեղին վրայ արգիլելու համար պոռալ կանչելով ուշադրութիւն հրաւիրելը շատ աւելի տըգեղ է »:

Կը կարծէք թէ կարգի կուգա՞ն, երբ հրապարակաւ արձանագրէք այս ասիական քաքերը եւ դեռ ուրիշ տգեղութիւններ :

Թերթ չի պակսիր: Եթէ Փարիզի մէջ քննադատէք եւ կամ վերապահ դիրք մը բռնէք, իրենց շունչը Պոլիս կ'առնեն, շռնդալից նկարագրութիւններ եւ լուսանկարներ տպել տալով, փոխան ընկալագրի :

— Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար եթէ վերոյիշեալ տնավարի սովորութեանց լուսանկարներն ալ արտասահմանի թերթերուն ղրկէին, իբրեւ նմոյշ փարիզահայ կենցաղագիտութեան :

ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Նոյ. 6ին Լիոն, իր բնակարանին մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Եղիշէ Փափազեան : *Մահազդը ստացանք երբ արդէն լոյս տեսած էր կիրակի օրուան թիւը:*

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, երկուշաբթի ժամը 3ին:

Հանգուցեալը գործնապէս կը մասնակցէր հանրային կեանքի, նիւթական զոհողութիւններ ալ ստանձնելով: Երկար ատեն վարած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին նախագահութիւնը: Մասնակցած է նաեւ Լիոնի ազգ. կազմակերպութեանց :

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ, զաւակներուն, եղբայրներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ սկսան խմբագրել իրենց նոր ծանուցագիրը, ի պատասխան Մոսկուայի վերջին յայտարարութեան : Կ'ըսուի թէ դուռը բաց պիտի ձգեն ժողովի մը համար, առանց մասնաւոր հրաւէր մը ուղղելու :

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթը իր Հոկտեմբեր 3ի թիւին մէջ հրատարակած էր կուսակցութեան Սեպտ. 29-30ի լիակատար նիստին վիճաբանութիւնները Հայաստանի գիւղատնտեսութեան ներկայ վիճակի , ինչպէս եւ ապագայ զարգացման կարելիութեանց մասին :

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը. —

Վարչապետը Ա. Քոչինեան, շեշտեց թէ 1940էն ի վեր կոլտնտեսութեանց (հաւաքական տնտեսութիւն) եկամուտները աճած են աւելի քան երկու անգամ, անբաժանելի ֆոնտերը երեքուկէս անգամ, իսկ արտադրութեան հիմնական միջոցները գրեթէ եռապատկուած : Ապա դիտել տուաւ թէ գիւղատնտեսութեան մեծ հնարաւորութիւնները տակաւին անբաւարար կերպով կ'օգտագործուին : Հացահատիկային եւ արհեստագիտական մշակումներու, խաղողի եւ պտղատու այգիներու, ինչպէս եւ հանրային անասնաբուծութեան մթերատուութիւնը տակաւին ցած են պետութեան կողմէ սահմանուած առաջադրանքներէն :

Թէեւ հանրային անասուններու թիւը աճած է կոլտնտեսութեանց մէջ, սակայն չափազանց կրճատուած են մեծ եղջերաւոր անասունները կոլտնտեսականներու անձնական տնտեսութեանց մէջ: Հանրապետութեան շատ մը կոլտնտեսութեանց մէջ տակաւին չէ ստեղծուած կերի մնայուն հիմք, թոյլ կերպով զարգացած է խոտացանութիւնը եւ շատ ցած է բնական խոտհարքներու բերքը: Շատ ետ կը մնայ կերի արմատապտուղներու եւ սիլոսային մշակութիւնը: Դանդաղ կ'ընթանան կոլտնտեսութեանց մէջ շինուելիք 500է աւելի անասնապահական շէնքերու շինարարական աշխատանքները :

Հանրապետութեան շատ մը կոլտնտեսութեանց մէջ կը թերակատարուին հացահատիկային եւ բերքի պետական առաջադրանքները, ինչպէս եւ գետնախնձորի եւ բանջարա - պարտիզային ցանքի սահմանուած ծրագիրները :

Վարչապետը ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հողագործական արհեստագիտութեան կանոններու ճիշդ կիրառման հետեւանքով , գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերը կրնան ստանալ աւելի բարձր եկամուտ :

Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան մէջ վերջին տարիները աճած է Մ. Տ. (մեքենաչարժ արօրներ) , կայաններու դերը, շնորհիւ ժամանակակից արհեստագիտութեան (թեքնիք) , սակայն այս արհեստագիտութիւնը տակաւին անբաւարար է: Թերութիւններ կան նաեւ Մ Տ կայաններու ղեկավարութեան մէջ :

Կիրովականի շրջկոմի քարտուղար Գ. Ստեփանեան խօսելով հանրային անասնաբուծութեան զարգացման մասին, ըսաւ թէ շրջանին մէջ տակաւին անբաւարար է կերը եւ առաջարկեց աւելցնել ցանովի խոտաբոյսերու ցանքը, եւ կերի համար իբրեւ լրացուցիչ աղբիւր առաջարկեց Սպիտակի շաքարի գործարանի մնացուկներու օգտագործումը :

Մատնանշելով որ եղջերաւոր անասունները «տիպային եւ կիսատիպային » գոմեր չունին, քննադատեց Հայկոոպը « Գիւղմատը եւ Տեղական արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը »: Գետնախնձորին հեկտարը 120 — 140 կենդինար բերքի հաւաքումը կարեւոր քայլ մըն է, ըսաւ :

Շամշադինի շրջկոմի քարտուղարը՝ բացատրեց թէ ծխախոտի մշակման մէջ նըկատի առնելով աշխատող ձեռքերու պակասը, անհրաժեշտ է կրճատել եւ ստանալ փոքր տարածութեանց վրայ նոյնքան բերք :

Բաղդատմամբ 1940ի, կիթը շրջանին մէջ աճած է աւելի քան 68 առ հարիւր , իսկ բուրդը 2·5 անգամ: Ամէն մէկ կովու միջին կաթնատուութիւնը կը կազմէ աւելի քան հազար քիլոկրամ, իսկ հոն ուր կովերու խնամքը եւ սնուցանելու պայմանները որոշ չափով բարելաւուած են եւ մսուրային շրջանին մէջ անոնց կը տրուի մինչեւ երեք թոն սիլօս, 1·5 թոն խոտ, հոն զգալի կերպով բարձրացած է կաթնատուութիւնը: Սարատովկա, Կաթնաղբիւր, Բլագոդարնոյի եւ այլ գիւղերու կոլտնտեսութիւններու խումբեր անասուններու կերաբաժնի մէջ մտցուցած են նաեւ խտացուցած կերեր, ամէն մէկ կովու կաթնատուութիւնը հասցնելով երկու հազարէն 2600 քիլոկրամի :

Յետոյ մատնանշեցին լուրջ թերութիւններ շրջանի կուսակցական եւ խորհրդային մարմիններու մեքենա – տրակտորային եւ մեքենա - անասնապահական կայաններու կոլտնտեսութիւններու վարչութեանց մէջ:

Բազմաճիւղ գիւղատնտեսութեան զարգացման մեծ հնարաւորութիւններ ունի Ախուրեանի շրջանը, սակայն արտադրական ցուցանիշները աւելի ցած են քան եղած հնարաւորութիւնները: Անասուններու թիւը աճած է, սակայն մթերատուութիւնը շատ ետ կը մնայ, թէեւ շրջանը ունի երկու մեծ ՄՏ կայան: Մինչ հողագործութեան մէջ աշխատանքի 90 առ հարիւրը մեքենացած է, անասնաբուծութեան մէջ մեքենաչարժ ուժով կը բանի միայն 17 — 18 առ հարիւրը : Մեքենաներու նորոգման համար արհեստանոցը շատ փոքր է :

Նոր Բայազիտի շրջանին Հացառատ գիւղի կոլտնտեսութեան նախագահը, շեշտեց թէ պէտք է աւելի համարձակ յառաջ քաշել կոլտնտեսային երիտասարդ վարչականները, անոնց օգնել եւ համբերատար կերպով սորվեցնել գործնական աշխատանքները :

Էջմիածնի շրջանին մէջ կոլտնտեսութեանց եւ սովխոզներու մէջ ստեղծուած հնարաւորութիւնները լաւ չեն օգտագործուիր :

Նկատելով որ այժմ Հանրապետութեան գիւղական շրջաններու մեծ մասին մէջ կոլտնտեսականները տեղին վրայ կը ստանան մասնագիտական բուժօգնութիւն, այսուհանդերձ դեռ լուրջ թերութիւններ կան բնակչութեան բուժսպասարկման մէջ: Առողջապահութեան նախարարը շեշտեց թէ մանկամսուրներու եւ ծննդատներու ցանցը գիւղին մէջ ընդարձակելու համար մեծ նախաձեռնութիւն պէտք է ի գործ դնեն շրջանային մարմիններն ու կոլտնտեսութիւնները :

Մարտունիի, Աշտարակի եւ Կոտայքի գիւղատնտեսական ցած բերքատուութիւնը հետեւանք է հողագործութեան կանոններու խախտումներուն: ՄՏԿները դեռ լրիւ չեն իրականացներ իրենց կազմակերպական դերը գիւղատնտեսական արտադրութեան մէջ, եւ միշտ նկատի չեն առնուած տեղական առանձնայատկութիւնները, ինչպէս եւ շրջանային աշխատողներու կարծիքն ու դիտողութիւնները : ՀԿՊ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Գր. Յարութիւնեան շեշտեց թէ առաջաւոր մեթոտները լայն արմատներ չունին տակաւին գիւղատնտեսութեան մէջ: Պէտք է ուշադրութիւն ընել եւ արմատախիլ ընել դանդաղաշարժութիւնը: Պէտք է յառաջ քաշել երիտասարդութիւնը, մասնաւորաբար հող տանիլ գիւղատնտեսութեան մասնագէտներուն, ճարտարագէտներուն որոնք կոչուած են ապահովելու գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերու շեշտակի վերելքը: Անհրաժեշտ է շարժուն վիճակի մէջ դնել բոլոր ուժերն ու հնարաւորութիւնները :

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

●

ԽՄԲ.— «Լը Մոնտ»ի գրական քրոնիկագիրը, Մարսէլ Պրիոն, հետեւեալ տեսութիւնը հրատարակած էր Նոյ. 6ի թիւին մէջ, հայազգի անգլիագիր հեղինակին՝ Ուիլեըմ Սարոյեանի մասին, անոր վերջին վէպին ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ (Րոք Վակրամ) .—

Ուիլեըմ Սարոյեան արդի ամերիկեան գրականութեան ամէնէն վաւերական եւ յանկուցիչ գրագէտներէն մէկն է: Ունի նորավէպեր, վէպեր, թատերախաղեր, շարժանկարներ: Մէկն է որու մասին ամէնէն աւելի կը վիճին եւ որուն վրայ կը հիանան Ամերիկայի մէջ : Սիրուած է իր տարօրինակութիւններուն համար իսկ, նաեւ անոր համար որ սրամտութեամբ եւ խանդաղատանքով կը նկարագրէ գրեթէ արեւելեան միջավայր մը, որ յաճախ հակառակ իր «ամերիկանացում»ին պահած է սովորութիւններ, գաղափարներ, կենցաղներ, յատուկ իր նախկին հայրենիքին : Իր գիրքերուն գլխաւոր ինքնատպութիւնն է միեւնոյն անձին վրայ շփման, պայքարի մէջ դնել երկու տարբեր, հակամարտ աշխարհներ, որոնց կը պատկանի եւ որոնցմէ ոչ մէկը կրնայ դրժել առանց ինքն իրմէ պակսեցնելու կարեւոր, կենսական մաս մը :

Նոր հայրենիքի մը որդեգրումը անպատճառ չենթադրեր ուրանալ իր ձգած հայրենիքը: Ընդհակառակն կը թուի թէ անհատի մը անձնաւորութիւնը այնքան կը ճոխանայ որքան այլազան տարբերէ կազմուած ըլլայ : Երբ մէկը Ամերիկա փոխադրուած է կամ հոն ծնած է եկուոր ծնողներէ կը պահէ աւելի շատ գիծեր իր հայկական ծագումէն, գայն աւելի բարդ կը դարձնէ, ուրեմն աւելի կարող նոր գոյն մը տալու այն օտար քաղաքակրթութեան որ իրենը պիտի ըլլայ :

Ձուլումը կը կատարուի աւելի կամ նըւազ արագ, աւելի կամ նուազ կատարեալ, համաձայն անձերու: Կարծէք Սարոյեանի Հայերը Ամերիկա փոխադրած են հայկական գիւղեր: Երկրորդ սերունդին տարբերութիւնները կը ջնջուին, իւրացումը կը կատարուի , բայց կան բնութիւններ որոնք ուրիշներէն նուազ ընդունակ են յարմարելու: Կան նաեւ այնպիսիներ որոնց համար օտար աշխարհի մը հետ նոյնանալը իսկական ողբերգութիւն մըն է : Պէտք է որ նախկին մարդը մեռնի, որպէսզի ծնի նոր մարդ մը, երբ երկու անձնաւորութիւնները, բնիկը եւ ստացականը չափազանց կը հակասեն իրարու: Այդ պարագային մէջ փոխակերպութիւնը կրնայ ըլլալ այնքան ցաւագին, յաճախ այնքան եղերական եւ այնքան երկարատեւ եւ գոնէ այնքան դժուարին որքան միջատներու աշխարհին մէջ :

Րոք Վակրամ մէկ տիպարն է Ամերիկա ծնած այն Հայերուն որոնք դժուարաւ կ'անջատուին այն միջավայրէն ուրկէ սերած են: Անոնք այդ միջավայրին կապուած կը մնան ակամայ, թերեւս անգիտակցաբար, ուժեղ եւ գաղտնի թելերով զորս կարելի չէ կտրել առանց տառապանքի: Վերջապէս կարգ մը տենչեր, որոնք խորապէս կապուած են էութեան, կարելի չէ թօթափել առանց տաժանելի խզումի մը:

Րոք Վակրամ սրտառուչ պատմութիւնն է այդ փոխակերպութիւններէն մէկուն, որու ընթացքին մարդը կը կորսնցնէ նախ իր անունը — Րոք Վակրամ իրականին մէջ կը կոչուէր Արադ Վահրամեան — յետոյ իր զգացումները եւ իր գաղափարները, որոնք էապէս կապուած են իր ընտանիքին եւ իր ցեղին: Իր վերջնական ձուլումը , եթէ երբեք տեղի ունենայ, տեսակ մը մահ է, ուրկէ անդին կերպարափոխուած անհատը կը ծնի նոր կեանքով մը:

Ուիլեըմ Սարոյեանի տաղանդը մեզի կը խնայէ այն ակներեւ իրողութիւնները որոնց վրայ պիտի ծանրանար նուազ նուրբ եւ ճարտար գրագէտ մը: Վիպագիրը Ամերիկայի Հայերը կը նկարագրէ այն զուարճախառն ազնուութեամբ որմէ ներշնչուած են իր միւս գիրքերը: Կը սիրէ անոնց նկարագրի բնաւորութիւնը, կը յարգէ անոնց տարօրինակութիւնները , որովհետեւ այդ բոլորը իրեն ալ կը պատկանին :

Երբեք չէ դադրած ըլլալէ մէկը «այն խրոխտ եւ մոլեգին Սարոյեաններէն, որոնք կը բովանդակեն ամբողջ մարդկութիւնը» ինչպէս հպարտօրէն կը գրէ Անունս Արամ Է գրքի ձօնին մէջ: Կը հպարտանայ նաեւ որ «բայց եւ այնպէս Ամերիկացի մըն է»: Այն տարօրինակ, զուարճալի եւ խանդաղատելի տիպարները զորս մեզի կը ներկայացնէ իր վէպերուն եւ վիպակներուն մէջ իր պապիկներն են, հօրեղբայրները , եւ ծնողները: Անոնք իրենց Հայերէն թերթերը կը կարդան, տպուած՝ հինաւուրց տառերով, այնքան նորահրաշ ճարտարապետութեամբ: Անոնք իրենց հացը կ'եփեն, կ'ուզեն շատ զաւակներ ունենալ, կը յամառին նռնենիներ բուսցնել, ամէնէն վայրի անապատին մէջ, երազուն են եւ բանաստեղծ, լի տարօրինակութեամբ եւ բնական հանճարով ... Այն հանճարով որ օր մը ժայթքեց Սարոյեանի մէջ, երբ կը գրէր իր առաջին վիպակը, եւ ուր յայտնուեցաւ իբրեւ ի ծնէ պատմող մը :

(Մնացեալը յաջորդով)

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ընդհ. դատախազը ծանր ամբաստանութիւն մը կ'ընէ նախկին նախագահ Թրումընի դէմ, ըսելով թէ 1946ին շատ կարեւոր պաշտօն մը տուած էր հանգուցեալ Տէքսթըր Հուայթի, « որ ռուսական լրտես մըն էր»:

ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ եւ անձրեւները ահագին աւերներ գործեցին Յունաստանի մէջ, Հիւսիսէն հարաւ: Հունձքեր փճացած , կամուրջներ քանդուած, ճամբաներ աւերուած են: Ամբողջ դաշտեր ողողուած են մասնաւորապէս Լարիսայի շրջանին մէջ :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՌՋԻ ՍԷՐ, ԱՌՋԻ ԲԱՐԻ

★

Ու անմիջապէս դադրեցուց իր մտերմութիւնները, մէկ հարուածով կծկեց այս փոքրիկ ամփոփուկ ծաղիկը, որ իր հողւոյն մէջ դողալով կը փթթէր, մինչդեռ դէմը երիտասարդը կը զայրանար ու կը նախատէր զինքը: Անոր դէմ կեղծաւոր անտարբերութիւն մը ձեւացնել հարկ էր, էն դժնդակը իր պարտաւորութեանցը. ամէն աղաչանքի դէմ անդրդուելի մնաց . Հառաչանք մը դուրս չթռաւ իր խեղճուկ սրտէն, բայց որքան լացաւ իր բարձին վրայ :

Ամսուան մը մէջ երիտասարդին քով ոչինչ մնաց աղջի սէրէն՝ մահացու պաղութենէ մը զատ. հիմա ամէն առթիւ իր յայտնի թշնամին էր տանը մէջ, այնքան որ մայրը կը միջամտէր իր տղուն անիրաւութեանը համար, ու առանձին մնացած ատեն Թագուհի կը սփոփէր :

— Հոգ մի ըներ, աղջիկս, էրիկ մարդիկ բարկացած ժամեր ունին:

Այդ միջոցին էր, որ տղան հիւանդացաւ, այն ատեն քրոջ մը անձնուիրութեամբ խնամեց զինքը, օրերով անքուն հսկեց անկողինին քով, մօրը հետ միասին փոխնիփոխ բաժնելով մէջերնին յոգնութիւնը ու կսկիծը, ու երբ հիւանդին վիճակը ծանրացաւ ու տենդը ցնորանք բերաւ. այն ատեն իր վարանումները վերստին սկսան. ինչ շահած էր այս բոլոր մահացումներէն. եւ հիւանդին սնարին քով, կանթեղին արձակած աղօտ ու դողդոջուն լոյսին պէս իր համակումները ու տուած որոշումները երերալ սկսան :

Այն ատեն փափաք մը ունեցաւ յիշատակ մը գոնէ պահելու իր ողորմելի սէրէն. մկրատ մը գտաւ փոքրիկ, որով հիւանդին երկարած մազերէն փունջ մը կտրեց առաւ, գողի պէս չորս դին նայելով :

Հիւանդը առողջացաւ, բայց իր երեսը չնայեցաւ. ոչ իսկ յիշեց զինքը, ծնողքը ամուսնացուցին զաւակնին ու Թագուհի հարսնիքին զուարթ ու խնդումերես երեւցաւ :

Անկէ ետքը, իր պարտքը կատարած մէկու մը խղճի հանդարտութիւնը ունեցաւ, իր սէրը կը պահէր սակայն սրտին մէջ, յանցանքի մը պէս, որ թողութիւն ստացած է, պարտքի մուրհակ , զոր իրաւունք ունէր ալ քովը պահելու :

Այսպէս պահեց ահա տարիներով փոքրիկ մազի փունջը ու ինքը չամուսնացաւ:

Հիմա, երեսուն տարի ետքը, կեանքի հազար փոփոխումներէ վերջ, հաշտուած էր նախկին բարեկամին հետ. եղբայրութեան կապը վերստին կը միացնէր զիրենք ահագին անջրպետի մը վրայէն: Անիկա թոռան տէր ծերուկ մըն էր կորաքամակ , մազերը ճերմակ, մինչ իր քովինները ահա այդպէս թարմ ու դեղին կը մնային , ու ատոնց պէս իր սիրտն ալ երիտասարդ ու աշխոյժ մնացած էր, իբրեւ թէ յանկարծ դադրած ըլլար բաբախելէ այն օրը , ուր իր սիրածէն բաժնուելու ցաւը զգացեր էր. այդ օրէն ի վեր իր սիրտը ապրած չէր ու ծերացած ալ չէր , մինչդեռ մարմինը կ'իյնար, կը տկարանար հետզհետէ:

×

Եւ ձեռքէ ձեռք կը պտըտցնէինք այս մազերու փունջը, ջանալով գտնել անոր մէջ պատմուած կսկիծներուն հետքը: Այդ մազերը կը պահէին իրենց սեւցած ոսկիի փայլը եւ երիտասարդի թարմութիւնը : Տարօրինակ բան. իրենց գոյութեան մէջ մկրատին տուած ընդհատումը փրկած էր զիրենք. չէին ծերացեր ալ, իրենց տարեկից բոլոր ուրիշ մազերը ալեւորած, թափած , չքացած էին, եւ իրենք միայն անխախտ ու անդրդուելի կը մնային քսան տարու՝ խոպոպիքի զուարթութեանը մէջ ու պիտի մնային այսուհետեւ: Մէկ ցաւ մը ունեցեր էին, մկրատին հատու ցաւը , բայց այդ ցաւը որքան կսկիծներէ, անկումներէ փրկեր էր զիրենք, մշտնջենական երիտասարդութիւնը շնորհելով, այն՝ զոր Թագուհի տուտուի սրտին մէջ կը գտնէինք :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(4րդ եւ վերջ)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

*

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Շաբաթ իրիկուն, 31 Հոկտեմբեր, մենք ալ իբրեւ չորրորդ քաղաքի մը բնակիչներ, խուռն բազմութեամբ, Վիէնի քաղաքապետական ընդարձակ սրահին մէջ ամփոփուեցանք մտքով եւ հոգիով, անցեալին վրայ նետելու քննական ակնարկ մը, ոգեկոչելով մեր մեծ նախնիքը եւ անոնց մարտադրու հոգիները: Մէկ խօսքով, լաւագոյն դասը հանեցինք հայապահպանումի պայքարը յամառօրէն շարունակելու համար:

Ժամը ինն է արդէն: Հանդէսի նախագահը ընկեր Մ. Միրզէ հրաւիրեց երգչախումբը որ յայտագրին բացումը կատարէ «Մարսէյէզ»ով եւ ապա «Մշակ բանուոր»ով: Ամբողջ սրահը խոր լռութեան մէջ, յոտնկայս ունկնդրեց երկու յեղափոխական քայլերգները: Յետոյ նախագահը աւետարանական սիրուն առակով մը, իւրայատուկ ոճով, ներկաներուն առջեւ պատկերացուց Դաշնակցութեան սրբազան ոգին եւ հիմնական սկզբունքները, ծանրանալով մասնաւորապէս զոհողութեան եւ անձնուիրութեան պահանջքին վրայ: Ոգեկոչելով նմանապէս Հ. Յ. Դ. մարտականութիւնը, ինչպէս եւ անհամար մարտիկներու ողջակիզումը յանուն ազատութեան, ընկերը հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց անմահ յիշատակը: Եւ սրահը թաղուեցաւ խոր եւ երկիւղած լռութեան մէջ:

Այս տարի գեղարուեստական բաժինը կրճատուած էր, նկատի առնելով պարագաները: Ոչ ուղերձ եւ ոչ ալ խմբերգ, միայն երկու արտասանութիւններ (Օտէթ Մաղաքեան եւ Արման Մանուկեան), եւ երկու մեներգներ (Ծիրանի Ծառ) եւ ֆրանսերէն կտոր մը, երգուած թրթռուն ձայնով մը տիկին Ս. Թադէոսեանի կողմէ:

Այս անգամ ներկայ էր մեր ցանկալի հիւրը քաղաքացի Պէրթէն, Իզէրի երեսփոխան եւ «Տօֆինէ Լիպէրէ» մեծ օրաթերթի խմբագրապետը: Ներկայ էին նմանապէս, ինչպէս միշտ, քաղաքիս ընկերվարական մասնաճիւղէն պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ քաղաքապետի օգնական Մարսէյլին:

Մեր պատուական բարեկամը Պէրթէ, ստիպուած էր ժամ առաջ մեկնիլ իր գործերու բերումով: Եւ ահա, ծափերու տարափին մէջ բեմ բարձրացաւ: Շնորհակալութեան քանի մը խօսքերէ վերջ, անկեղծ ժպիտով մը ներողութիւն խնդրեց որ մէկէ աւելի անգամներ ուզած էր ներկայ ըլլալ մեր հանդէսներուն, սակայն պարտականութեանց ստիպողականութիւնը արգելք եղած էր իր տուած խօսքը յարգելու:

Հռետորի լաւագոյն ընդունակութիւնները մ Հարուստ, ան խօսեցաւ յանպատրաստից, ճոխացուց իր խօսքը պատմական ակնարկներով եւ տուեալներով: Ի վերջոյ ծանրացաւ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարներու վրայ: «Ցարգելի բարեկամներս, մենք Ֆրանսացիներս աշխարհագրութեան մէջ շատ տըկար — կը խոստովանիմ այս պարագան— միայն պատմութեան էջերէն իմացած ենք որ հայ տառապեալ ժողովուրդը միշտ ալ անհաւասար կռիւներ մղած է իր ազատութեան համար, բռնակալ Թուրքին դէմ: Մենք նոյնպէս պատմութենէն տեղեակ ենք որ դուք հպարտօրէն ծառայած էք կանազան տեսակի, հին եւ նոր բռնակալներու դէմ: Կապուած հաւատարմօրէն ձեր ընկերվարական դաւանանքին, չէք դադրած երբեք ձեր մարտիրոս փոքրիկ հայրենիքին վրայ խորհելէ: Լաւ դաս մըն է այս մեզի համար: Եւ այս իրապէս կը բաւէ մեզի: — Գիտէ՞ք նաեւ, շատ անգամ փոքր ազգերն են, որ օրինակ կը հանդիսանան մեծ ազգերուն: Շատ ուրախ եմ այս պահուս, կը բերեմ ձեզի մեր ընկերվարական Դաշնակցութեան, եղբայրական ողջոյնները, ձեր այս տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ: Կեցցէ ընդհանուր ընկերվարական եղբայրակցութիւնը»:

Բուռն ծափերով սրահին բազմութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնեց ազնիւ բանախօսին: Անմիջապէս վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ժ. Դատաւորեան (Փարիզէն) որ այնքան խոր տպաւորութիւն ձգած էր անցեալ Մայիս 28ի տօնակատարութենէն ի վեր: Երիտասարդ ընկերը ֆրանսերէն բանախօսութիւնը սկսաւ շնորհակալութիւն յայտնելով հիւրերուն, եւ մասնաւորապէս դառնալով դէպի քաղաքացի Պէրթէն չեշտեց թէ մենք, իբրեւ ընկերվարական գաղափարակիցներ Ֆրանսան ոչ թէ որդեգրական հայրենիք մը կը նկատենք մեզի, այլ ամէնուս հասարակաց հայրենիքը: Յետոյ երկարօրէն բացատրեց Դաշնակցութեան ծագումը եւ մղած հերոսական կռիւները, հասնելով նորագոյն ժամանակներու մեծագոյն հրաշքին մանուկ Հայաստանի անկախութեան: Եւ մէկէն դառնալով դէպի հայ ունկնդիրները, մասնաւորապէս երիտասարդ սերունդին, գոչեց.— «Հայրենակիցներ, մենք համոզուած ենք որ բռնակալութիւնները շատ երկար չեն տեւեր, ժամանակը պիտի գայ, երբ գերի ազգերը վերջապէս պիտի վերստանան իրենց ցանկալի ազատութիւնը եւ ինքնավարութիւնը: Աշխարհիս ամբողջ ընկերվարական հոսանքը միացեալ, սրտակցութեամբ, պիտի ցցուի բռնակալութեան եւ խաւարամտութեան դէմ: Վստահ ըլլանք թէ օր մըն ալ մենք պիտի կարենանք ամփոփուիլ մեր միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի սահմաններուն մէջ»: (Խանդավառ ծափեր):

Կարճատեւ դադարի մը պահուն պատուասիրութիւններ եղան հիւրերուն: Ապա սկսան կերուխումը եւ պարահանդէսը առաջնորդութեամբ Արտաշի արդիական նուագախումբին: Պարահանդէսի ընթացքին, նորէն խօսք տրուեցաւ ընկեր Ժ. Դատաւորեանի, որ այս անգամ խօսեցաւ հայերէն, կրկնապատկելով խանդավառութիւնը: Կազմակերպիչ յանձնախումբը չէր մոռցած նաեւ վիճակախաղը, որուն շնորհիւ շատ շատեր օգտակար նուէրներ շահեցան: Եւ այսպէս, ուրախ զուարթ մթնոլորտի մէջ, առտուն ժամը 3ի ատենները փակուեցաւ մեր հանդէսը:

Յաջորդ օրը, կիրակի, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, ժամը 11ին, Հ. Յ. Դ. Վիէնի Նոր Սերունդը «աւոքժաբերի» հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր ի պատիւ ընկեր Ժ. Դատաւորեանի:

Ա. Կ. ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

« ՀԱԼՔԸ ԹԱԼԱՆԵՑ ԵՐԿԻՐԸ »

★

Կուսակցական պայքարը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ, կառավարական կուսակցութեան եւ «Հալք»ի միջեւ: Վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, հոկտ. 27ին նոր ճառ մը խօսելով Մերսինի մէջ, շատ աւելի ծանր մեղադրանքներ ուղղեց Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան դէմ եւ ազդարարեց թէ հաշիւ պիտի պահանջեն «իր դիզած վիթխարի հարստութեանց մասին»: Ահաւասիկ ճառին ամփոփումը.

— «Կ'ըսեն թէ երբ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ եկաւ ժողովրդապետութիւնը հիմէն ցնցուեցաւ եւ մամուլն ալ անհանդուրժելի ճնշումի ենթարկուեցաւ: Կարելի չէ գտնել խելքը գլուխը եւ խղճի տէր մէկ հատիկ հայրենակից, որ հաւատայ այս առասպելին ու հէքեաթին: Իշխանութիւնը կորսնցնելէն վերջ խելք ու ողջմտութիւն կորսնցուցած մարդիկ ահա թէ ինչպէս ամէն բան ծուռ ու գլխիվայր կը տեսնեն եւ ամէն ինչ կը մոռնեն ու կը սեւցնեն: Ասկէ աւելի պերճախօս օրինակ կարելի չէ գտնել:

Այս բոլորը կրնան ըսել փողոցային մունետիկներ եւ գռեհիկ յարձակումներու ու շանթաժի վիճակին հասած կարգ մը թերթեր. սակայն «Հալք կուսակցութեան ժողովը» շողշողուն անունին ներքեւ կազմակերպութիւն մը երբ կ'ելլէ եւ կ'ըսէ թէ երկրին մէջ խտրականութիւն կայ, չիտակը այլեւս չափը կ'անցընեն եւ այն ատեն իրաւունք ունինք անոնց երեսին պոռալու. «Ձէ՞ք ամչնար»:— Անոնց թերթերը կը կարդաք. անխնայ կը գրգռեն մեզ. մեծ մասը գռեհիկ են եւ ամենադոյզն փոխադարձութիւն պիտի չտեսնեն մեզմէ, թող վստահ ըլլան: Կը հարցնենք բոլոր անոնց որ կը պնդեն թէ կառավարութիւնը ճարած է Դեմոկրատ թերթերուն մելանը. թուղթն ու մեքենան: Կը հարցնենք «Ուլուս»ին որ մեզի հանդէպ կատարած յարձակումներուն մէջ որեւէ չափ ու սահման չի ճանչնար, ինքը մելանի, թուղթի եւ մեքենայի տեսակէտով ամենափոքր նեղութիւն ունեցա՞ծ է: Եթէ ունեցած է, դիմա՞ծ է մեզի. եթէ դիմում կատարած է, ժխտակա՞ն պատասխան առած է: Ինչպէս կը տեսնէք, այս բոլորը գռեհիկ վերագրումներ են: Պետական ծանուցումները մատի փաթթոց ըրին, մինչդեռ որոշ սկզբունքներու համաձայն բաշխում կ'ընենք: Եւ տակաւին կը շարունակենք ծանուցում տալ այնպիսի թերթերու, որոնք ոչ միայն ընդդիմադիր կամ չէզոք չեն, այլ բառին բացարձակ առումով թշնամի են մեզի: Բայց թող չմոռնան որ ատենօք Անգարայի մէջ «Ուլուս»էն զատ թերթ հանելն անգամ արգիլուած էր ու պետական ծանուցումները հարիւրին հարիւր անոր մենաշնորհներն էին եւ «Զաֆէր» թերթին մէկ հատիկ ծանուցում չտուին: Ոչ միայն «Ուլուս», այլեւ ամբողջ Հալք կուսակցութիւնը մինչեւ ողնածուծը սընած է եւ ուռճացած ազգին դրամովը:

« Հանրածանօթ իրողութիւն է որ ատենօք Հալքը գողցաւ ու շորթեց, աւերեց ու թալլեց եւ հարստութեան տիրացաւ: Միայն Հալքէվիներուն անունով, իրենց իսկ խոստովանութեամբ, 350 միլիոն ոսկի արժէքով հարստութիւն դիզեցին, առանց հաշուելու իրենց կերած լափած հարիւրաւոր միլիոնները: Ու վիթխարի հարստութիւն մը կը պահեն այդ աւարառութեանց շրջանէն »:

« Իրենց իշխանութեան երկարատեւ շրջանին եւ իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան, հայրենակիցներուն եւ կուսակցականներուն որեւէ ապահովութիւն եթէ տուած ըլլային, մեր սիրտը պիտի չցաւէր: Մենք մեր հաշիւը պիտի տանք: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բնաւ ուժին կրթնող կուսակցութիւն մը չէ: Սակայն անմիջապէս պիտի բռնենք իրենց օձիքէն եւ մէկ անգամէն հաշիւը պիտի պահանջենք իրենց կուտակած հսկայ հարստութիւններուն: Ձէ՞ որ հիմակուընէ կ'ըսեն թէ երբ իշխանութեան գլուխ գան մեզմէ հաշիւ պիտի պահանջեն: Լաւ: Քանի որ իշխանութեան գլուխն ենք, իրենց հաշիւը նայինք եւ պատասխանատուներուն ականջէն բռնենք »:

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք հազար ֆրանք Պ. Համբարձում Զալլաքեանէ (Մարսէյլ), իր Ամերիկա մեկնումին առթիւ:

Ընկեր Ս. Նազաշեանէ (Սէնթ Մարգրիտ) 500 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ երգչուհի Իրիս Պիւլպիւլեան որ Պոլիս գացած է կը պատրաստուի երգահանդէս մը տալ: Պոլիս կը գտնուի նաեւ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, որ երգահանդէսներ սարքած էր Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ եկեղեցիին եւ դպրոցին նորոգութեան համար հարիւր ոսկի նուիրած է Պ. Պօղոս Ֆէրմանեան, որ տարիներէ ի վեր Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքը հաստատուած է եւ վերջերս Կեսարիա այցելած էր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Այո էմմըթը, եւ քանի մը անգամ: Կ'երթար կուգար այն լամուկին միջեւ, որ անօթները կը լուար վարը, բակին մէջ:

— Բակին մէջ, անցած դարձածին նայեցա՞ք:

— Մէկ երկու անգամ, էմմըթէն տեղեկութիւն մը ուզելու համար:

— Ամէն անգամուն տղեկը բակին մէջտեղը նստա՞ծ էր եւ անօթնե՞րը կը լուար:

— Այո:

— Որքա՞ն ժամանակ անցաւ երբ էմմըթը ձեր քով մնաց եւ բակէն բացակայեցաւ:

Տոքթ. Լէյտնըր մտածեց:

— Բաւական դժուար է յիշել ... Թերեւս տասը վայրկեան: Անձնապէս կրնայի ըսել նաեւ երկու երեք վայրկեան, բայց. փորձով գիտեմ թէ ժամանակին գիտակցութիւնը կը կորսնցնեմ երբ աշխատանքի մէջ խորասուզուած եմ:

Հարիւրապետը Տոքթ. Բէյլիի նայեցաւ, որ գլուխը շարժելով ըսաւ.

— Պէտք է պարզենք այս բոլորը:

Հարիւրապետ Մէյթլէնտ նորէն հանեց յուշատետրը եւ բացաւ:

— Մտիկ ըրէք, Լէյտնըր: Հիմա ձեզի պիտի կարդամ, իրենց ըրած յայտարարութեան համաձայն, թէ ինչ կ'ընէր արշաւախումբին իւրաքանչիւր անդամը, այդ կէս օրէն վերջ, ժամը մէկէն երկու:

— Բայց ...

— Սպասեցէք... հիմա կը հասկնաք թէ ո՞ւր կ'ուզեմ գալ: Նախ Տէր եւ Տիկին Մերքատոյի մասին խօսինք: Պարոնը կ'աշխատէր իր քիմիական աշխատանոցին մէջ, իսկ Տիկին Մէրքատօն մազերը կը լուար իր ննջասենեակին մէջ: Օր. Ճոնսըն գլանաձեւ կնիքներ կը տպէր հասարակաց սենեակին մէջ:

Պ. Րէյթըր լուսանկարներ կը հանէր մութ սենեակին մէջ, Հայր Լավինյի իր սովորական աշխատանքներով կը զբաղէր իր սենեակին մէջ: Գալով վերջին երկուքին, Քարէյի եւ Քոլմէնի, առաջինը պեղումներուն վայրն էր, իսկ Քոլմէնը Հասանիէ: Ահա ինչ որ կը վերաբերի արշաւախումբին անդամներուն: Հիմա անցնինք ծառաներուն: Խոհարարը, ձեր երիտասարդ Հնդիկը, կամարակապ դրան առաջին նստած կը շաղակրատէր պահապանին հետ, միեւնոյն ատեն զոյգ մը հաւեղէն փետրատելով: Իպրահիմ եւ Մանսուր օրոնք տան գործերով կը զբաղէին, անոնց քով եկան ժամը մէկը քառորդ անցած: Երկուքն ալ հոն մնացին խնդալ խօսելով մինչեւ ժամը երկուքուկէս: Այդ պահուն ձեր կինը արդէն դադրած էր ապրելէ:

Տոքթորը դէպի առաջ ծռեցաւ:

— Նորէն բան մը չհասկցայ ... Ո՞ւր կ'ուզէ՞ք հասնիլ:

— Կա՞յ դուրսէն Տիկին Լէյտնըրի սենեակը մտնելու միջոց մը, բացի բակին մեծ դուռնէն:

— Ոչ, երկու պատուհան կայ, բայց երկուքն ալ երկաթէ հաստ ձողեր ունին:

Մանաւանդ որ կը կարծեմ թէ երկուքն ալ գոց էին:

Հարցական նայուածք մը ուղղեց ինծի,

— Փականքներով գոցուած էին, աճապարեցի ճշդել:

— Միեւնոյն է, ըսաւ հարիւրապետ Մէյթլէնտ, նոյնիսկ եթէ բաց ըլլային, ոչ ոք կրնայ հոնկէ ներս մտնել կամ դուրս ելլել:

Ընկերներս եւ ես ատոր վստահ ենք: Բոլորն ալ ամուր պաշտպանուած են երկաթէ ընտիր ձողերով: Ձեր կնոջ սենեակը մտնելու համար օտարական մը ստիպուած է անպատճառ կամարակապէն մտնել եւ բակէն անցնիլ: Բայց խոհարարը, պահապանը եւ երկու երիտասարդ ծառաները կը պնդեն թէ մարդ չեն տեսած:

Տոքթ. Լէյտնըր յանկարծ ոտքի ելաւ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք. բացատրեցէք:

— Հանդարտեցէք, սիրելի բարեկամ, յորդորեց Տոքթ. Բէյլի: Կը հասկնամ որ հարուածը ծանր է ձեզի համար, բայց պէտք չէ վախնալ բաց աչքով նայելու փաստերուն: Մարդասպանը դուրսէն չէ եկած: Ուրեմն ներսն էր: Ամէն բան կ'ապացուցանէ թէ Տիկին Լէյտնըր սպաննըւած է ձեր իսկ արշաւախումբին անդամներէն մէկուն կողմէ:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

— Ոչ, ոչ:

Տոքթ. Լէյտնըր սենեակը կը չափչփէր ջղագրգիռ քայլերով:

— Ձեր ըսածը անկարելի է, Բէյլի, բացարձակապէս անկարելի: Ինչպէ՞ս: Մենէ մէ՞կը: Ի՞նչ կ'ըսէք, հոս ամէն մարդ այնքան կը սիրէ Լուիզը:

Թեթեւ ծալք մը գոյացաւ Տոքթ. Բէյլիի բերնին անկիւնը: Այդ պարագաներուն մէջ իրեն համար դժուար էր կարծիք յայտնել: Բայց Տոքթ. Բէյլիի լռութիւնը աւելի քան պերճախօս էր:

— Բոլորովին անկարելի է կրկնեց Տոքթ. Լէյտնըր: Ամէն մարդ կը պաշտէր զինքը: Լուիզ զարմանալի հրապոյր մը ունէր հոս, եւ ամէնքն ալ յափշտակուած էին:

— Տոքթ. Բէյլի թեթեւ մը հազաց:

— Ներեցէք, Լէյտնըր, բայց դուք ձեր անձնական կարծիքն է որ կ'ըլլայնէք: Եթէ ձեր արշաւախումբին անդամներէն մէկըն ու մէկը հակառակութիւն մը ունենար ձեր կնոջ հանդէպ, պիտի չգար ձեզի ըսելու:

(Շար.)

դրօշը պարզել Թրիէսթէի քաղաքապետարանին առջեւ։ Այդ օրը ամբողջ Իտալիոյ մէջ կը տօնուէր Իտալիոյ յաղթանակը Աւստրիա - Հունգարիոյ վրայ, 1918ին։ Պ. Փելլայի յայտարարութեան համաձայն, ուսանողները պարզապէս կը բողոքէին դրուած արգելքին, ինչպէս եւ ոստիկանութեան բռնութեանց դէմ եւ բոլորովին անդէն էին։ Այս առթիւ չեչտեց.— «Կարելի էր եւ պէտք էր խուսափիլ Թրիէսթէի Նոյ. 5ի եւ 6ի դէպքերէն։ Այն ատեն կարելի էր ցոյցերուն առաջքն ալ առնել։ Մարդկային բան է գայրանալը։ Ցուցարարներուն կ'ընկերանային տարեց Իտալացիներ որոնք Հապսպուրկներուն դէմ կռուած էին 40 — 50 տարի առաջ»։ Վարչապետը խստօրէն քննադատեց ոստիկանական բռնութիւնները։

× Վեց զոհերուն յուղարկաւորութիւնը Թրիէսթէի մէջ՝ տեղի ունեցաւ աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ։ Տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ կը հետեւէին մեռելակառքերուն, իսկ աւելի քան հարիւր հազար հոգի շարուած էին Թափօրի ճամբուն վրայ։ Դաշնակից իշխանութիւնները կը վախնային անկարգութիւններէ, բայց որեւէ դէպք չպատահեցաւ։ Մօտ քսան հազար Իտալացիներ խռնուած էին մայր եկեղեցին որ կը գտնուի բլուրի մը վրայ։ Եպիսկոպոսը իր դամբանականը վերջացուց աղաղակելով, — «Եղբայրներ ըլլանք։ Թող ամէն ատելութիւն թաղուի այս նոր զոհերուն հետ»։

× Եուկոսլաւիոյ փոխ - վարչապետներէն Փիժատ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ իտալական կառավարութիւնը սարքած է վերջին ցոյցերը, «արեւմտեան պետութիւնները վախցնելու համար, որպէսզի անմիջապէս Իտալիոյ յանձնեն Թրիէսթէի Ա. շրջանը։ Հռոմ խաղ կը լեցնէ կրակին վրայ, խիստ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծելով Թրիէսթէի շուրջը։ Մենք գիտենք թէ ինչ պիտի ընենք, երբ մեր շահերը վտանգուին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մսավաճառները համակերպելով կառավարութեան խիստ հրահանգին, որոշեցին գործադրել չարժական սակացոյցը։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական նախարարը, մառեչալ Բուլկանին, ճառ մը խօսելով հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առթիւ, ըսաւ թէ խորհրդային բանակը, որ արդէն զօրացած է վերջին պատերազմէն ստացած փորձառութեամբ, վարժուած է նաեւ նոր զէնքերու, այնպէս ինչպէս պատերազմի ժամանակ։ Ցետոյ յիշեց Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ կատարուած ռազմափորձերը։ — Տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ Մոլոթով ճաշի մը հրաւիրած էր անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան եւ չինական դեսպանները, որոնք լման երկու ժամ զուարճացան, մոռնալով օրուան դէպքերը։ Սեղանին վրայ, քաղաքական օրակարգին տեղը բռնած էին համադամ ուտելիքները, հաւերը եւ վոտկան։

200.000 ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին երէկ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ պատերազմը բանակցութեամբ վերջացնելու համար բանաձեւ մը քուէարկեց Ազգ. Ժողովի ձախակողմեան խմբակցութիւն մը, 337ի դէմ 402 ձայնով։ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն, այս որոշման վրայ հրաժարեցաւ կուսակցութեան նախագահութենէն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 500.000 կապոց (քոլի) ուտելիք պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, Ծնունդի առթիւ, չքաւորներուն բաժնելու համար։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ յեղափոխական ատեանը 15 տարի բանտարկութեան դատապարտեց բանակին զինամթերքի նախորդ ընդհ. քննիչը, գնդ. Կաֆար Օսման, այն ամբաստանութեամբ թէ անպիտան ձեռնառումբեր յանձնած է բանակին, Պաղեստինի պատերազմին ատեն։ Ամբաստանեալը դատապարտուեցաւ նաեւ ստորինանդրկման եւ ստացուածքի զրաւման։

ԹՈՒՐՔԻԱ կը բանակցի Մ. Նահանգներուն հետ, պայմանագիր մը կնքելու համար, որպէսզի Թրքական դատարանի մէջ դատուին այն Ամերիկացիները որ յանցանքներ կը գործեն իրենց զինուորական պարտականութենէն դուրս։

ՀԱՐԱՒ. ԱՐԵՒԵԼ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ երեք պետութիւնները, Յունաստան, Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա մնայուն գրասենեակ մը հաստատեցին Պելկրատի մէջ, ընթացք տալու համար իրենց կնքած համաձայնութեան (պաշտպանութիւն նախայարձակման դէմ)։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Փլաս տիւ Փանթէոն

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին նախկին նախարար եւ երեսփոխան՝ քաղաքացի

E. DEPREUX

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

Ուղերձ յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Մասնակցութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նորակազմ նուագախումբին, հայկական եղանակներով, Օր. Օր. Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ եւ Պ. ՔԻՒՓԼԵԱՆԻ (երգ), Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի (արտասանութիւն)։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն վերջ։

Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

Մուտք 200 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունէ 43 ռիւ Ռիշէ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ գրատունէն51 ռիւՄէօսիէօ լը Փռէնս եւ Պէլվիլ ճաշարան Արթիւր եւ հանդէսին օրը կիշէն։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Grignnan

վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ։ Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր։ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ։

Տոմսերու համար դիմել.—

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale

1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien

Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ։

ՄԱՐՍԷՅԼ SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին։

Orchestre SERGE

BESSIERE, de la Radiodiffusion

Ապահովեցէք ձեր սեղանները դիմելով ՎԱՀԷ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,

36, Rue des Dominicaines, Marseille

Tél. CO. 11 - 30

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆԻ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Շարքը հինգ հատ.—

1.— Անտունի, Գարուն ա՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.։

2.— Նազեր ԱԼԷՄՇԱՀ, Երեկոյեան ծաղկոտ սարէն՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ։

3.— Աղբիւրի մօտ ԱՇՈՏ ՍԱԹԵԱՆ, Տարադրոմի հարսը Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ։

4.— Հայրենիք ԱՐՏ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Անուշ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ։

5.—Chanson géorgienne, Rachmaninoff, Les Noces de Figaro (air de chérubin Mozart

DISQUES SATURNE

Adresse — BULBULIAN

105, Ave. St. Ouen, Paris (17e)

Tél. MAR. 40 - 33

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները։ Հետզհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները։ Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, Սալ Վօլթէրի մէջ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Նոր Սերունդի կողմէ։ Կը ներկայացուի ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ։

Հաճելի անակնկալներ, եւրոպական եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ հռչակաւոր նուագախումբ, ՌԻՔԱՐՏՕ ՓԷՐԷԶ։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Շարանթօն էքօլէն առնել 103 թիւ հանրակառք, եւ իջնել ռիւ Վօլթէռ։

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա - Խարբերդի «Եփրատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ կարօտ ուսանողներու։

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Լը Գիւպի մէջ։ 51 ռիւ Կրինեան։

Կը նախագահէ Պ. Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «Սամաթիացի Աբիկ աղան», Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սարգիսեանի։

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Մկրտիչեանի, կ'արտասանէ Օր. Ա. Յարութիւնեան, կ'երգէ Օր. Ա. Արզումանեան։

Եւրոպական պար,

EDDY TOURNEL et son ensemble

avec le chanteur Jean Staiano

Մուտք 200 ֆրանք։

Հանդէսի հայկական մասէն վերջ եկողներուն համար 250 ֆրանք։

ԿՈՉ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով որոշեցին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժողովի մը հրաւիրել, շատ կարեւոր նպատակի մը շուրջ։— Գրքի վերածել լուսահոգի Տ. Բաբգէն քահանայ Ասլանեանի «Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը»։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ժողովին որ պիտի գումարուի Նոյեմբեր 15, կիրակի ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ։

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Վերակազմութեան առժամեայ յանձնախումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր նախկին անդամները 11 Նոյեմբեր ժամը 14.30ին, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան Թատերասրահը։

Նմանապէս կը հրաւիրէ անոնք որ կ'ուզեն անդամակցիլ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբին։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ներողութիւն կը խնդրեմ բոլոր բարեկամներէս եւ ընկերներէս որ չկրցայ անձամբ հրաժեշտ առնել Ամերիկա մեկնումիս առթիւ։ Կապերս եւ յիշատակներս միշտ պիտի պահեմ բարեկամներուս հետ։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՋԱԼԼԱՔԵԱՆ

1954Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

Mr. V. Partamian

36, Rue des Dominicaines, Marseille

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ։ Նիւթը՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ազգային հիմքերը։ — Հայերէնի դասեր՝ ժամը 8էն 9։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՖՐԱՆՍԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քատէ սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօսն է Պ. Վ. ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Յեղապաշտութիւնը» իբրեւ ընկերաբանական հարց։

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօսն է բժ. Ն. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Սարոյեանի նոր վէպին «Ռոք Վակրամ»ի հոգեբանական կողմերը։ Մուտքը ազատ է։

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ ընկերներ Տէրտէրեանի, Յովհաննէսեանի եւ Էրզեանի գերեզմանները այցելելով, փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի \ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք ընկեր Ահարոն Քէնտիրեանէ (Պոստօ) հազար ֆրանք, իր այցելութեան առթիւ։

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Ստեփաննոս, Ս. Պօղոս – Պետրոս, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս

Կը մօտենան։ Ինչո՞վ պիտի հիւրասիրէք ձեր անուան տօնը շնորհաւորող հիւրերը։

Բնաւ մի՛ մտահոգուիք

Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise

Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում

Տեղին վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ Թէլ քատաիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու։

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը որ առեւտրական տուներու մէջ աշխատած է եւ ունի լաւ յանձնարարականներ։ Պատրաստ է որեւէ գործ կատարելու։

Դիմել «Յառաջ»ի, գրասեր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծախենք ամէն տեսակ ածուխ եւ փայտ։ Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ։ Փոխադրութեան ծախքը մեր վրայ։ Դիւրամատչելի պայմաններ։

Դիմել ՔԱՋԵՐԵԱՆ ՍԱՐԳԻՍԻՆ։

4, Rue Ruisseau, Marseille

Tél. Garibaldi 38 - 12

ԾԱԽՈՒ Է

16 տարիէ ի վեր բանեցուցած պանդոկս, որ 21 սենեակէ կը բաղկանայ, ծախու է, անակնկալ եւ ստիպողական մեկնումիս պատճառով։ Մաքուր կահաւորում, կեդրոնական ջեռուցում (չոֆաժ սանթրալ), տաք եւ պաղ ջուր, դիւրամատչելի պայմաններ։

Դիմել Այրի Տիկին Տէյիրմէնճեանի

7,Rue Molière, Hôtel Massenet,Marseille

Tél. DR. 86 - 26

Imp Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 11 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7216 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2627

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

Երկու աշխարհամարտ, երկու զինադադար, — եւ տակաւին խաղաղութիւն կը փնտռենք ...

Այն բոլոր խնդիրները որ արիւնահեղութեան յանգեր էին, իրենց ետին ձգեցին լեռնակուտակ վէճեր եւ հարցեր, մէկը միւսէն բարդ եւ պայթուցիկ :

Առաջին Մեծ Պատերազմին կայծերը մխացին, մխացին եւ աշխարհ նորէն բռնկեցաւ :

Երկրորդին զինադադարը կը շարունակուի սպառազինութեանց բազմապատկութեամբ եւ հրէշային զէնքերու կատարելագործութեամբ :

Ինչ նշանախօսքեր որ լեռնէ լեռ կ'արձագանգէին 1914 — 18ին, նոյն ուժգնութեամբ կը հնչեն այսօր, 35 տարի ետք :

Կայսրութիւններ փլան եւ գերի ժողովուրդներ փրկուեցան, այն ատեն :

Փրկիչները իրենք տագնապի մատնուած են այսօր : Իսկ փրկուած ժողովուրդները նորէն կը հեւան այլապէս ծանր լուծի մը տակ :

Հսկայական վերիվայրումներ տեղի ունեցած էին, առաջին աշխարհամարտի ընթացքին :

Փոթորիկ մը ալած — սրբած էր դաշնակից պետութիւններէն մէկը ; եւ կը սպառնար արշաւել անոր սահմաններէն դուրս :

Տարիներու դաւերն ու ճիգերը մնացին ապարդիւն :

Բայց Բ. աշխարհամարտը խորտակեց պատուարները :

Արեւմտեան աշխարհին դուռները բացուեցան կռնակի վրայ, համայնակոյլ հեղեղին առջեւ : Բացուեցան փոխադարձ աջակցութեամբ, յանուն հասարակաց շահերու ...

Ու այժմ «դռնապանները» իրենք անհնարին միջոցներ կ'որոճան, գոնէ մնացեալը փրկելու համար :

Նորէն կը հնչէ մարտակոչը — Ազատութիւն, խաղաղութիւն, հաւասարութիւն :

Այս անգամ ազատութիւնը ամէնէն առաջ իրենց՝ Մեծերուն համար է :

Մոռցուած չէ միւս նշանախօսքը, — ինքնորոշման իրաւունք :

Բայց, բոլոր ճիգերն ու ծրագիրները կը ձգտին փրկել նախ ազատ աշխարհը : Թոյլ չտալ որ կարմիր հեղեղը նոր սահմաններ ողողէ :

Անշուշտ իրենց ապահովութիւնը կախում ունի գերի ժողովուրդներու, արեւելեան Եւրոպայի փրկութենէն :

Բայց, ստիպուած են զգուշութեամբ շարժիլ : Տասը հաշուել, երկու քայլ առնելէ առաջ :

Ականներ եւ ամէն տեսակ պայթուցիկներ դիզուած են ճամբուն վրայ : Որեւէ պայթիւն կրնայ բոցավառել բոլոր սահմանները : Եւ այն ատեն դժուար է նախատեսել թէ ո՛վ կը յաղթէ, ո՛վ կը պարտուի :

Այս է պատճառը, որ ընդհանուր խօսքերէ անդին չեն անցնիր, երբ կը խօսին ազատութեան եւ ուրիշ իրաւունքներու մասին :

Զինադադարները իրարու կը յաջորդեն առաջին Մեծ Պատերազմէն ի վեր : Բայց դեռ չէ խաղաղած աշխարհի անծանօթ զինուորներու հողին :

Եւ ամէնէն համձարեղն ալ չի կրնար պնդել թէ նորերը աւելի բախտաւոր պիտի ըլլան :

Մարդիկ աւելի լաւատես էին 1918 Նոյ. 11ին, քան այսօր :

Այն ատեն մանրէական, քիմիական պատերազմը պարզ հեռանկար մըն էր :

Այսօր մարդիկ հիւլէականի մասին կը խօսին ճիշդ այնպէս ինչպէս մարզական մրցահանդէսի մը առթիւ ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

ՉԸՐՉԻԼ, ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ԼԱՆԻԷԼ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐԵՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԿԻՍՈՒՆ

Խ. Միութեան վերջին պատասխանէն վերջ, արեւմտեան երեք պետութեանց վարիչները անընդհատ կը խորհրդակցին, ելք մը գտնելու համար : Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Այզընհաուըր, Չըրչիլ եւ Լանիէլ բացառիկ ժողով մը պիտի գումարեն Դեկտեմբերի կիսուն, իբրեւ օրակարգ ունենալով գերմանական եւ ասիական խնդիրները :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս, առջի օր կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ այս մասին, լրագրական ասուլիսի մը մէջ : Ըսաւ թէ երեք վարչապետները եւ իրենց արտաքին նախարարները պիտի քննեն արեւմտեան Գերմանիոյ խնդիրը : Օրակարգը կրնայ ընդգրկել նաեւ այն հարցերը որոնց համար խորհրդաժողով մը պիտի գումարուէր Պերմուտայի մէջ, ինչպէս կ'առաջարկէր Չըրչիլ : Ուրեմն, պիտի քննեն նաեւ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութիւնները, կարմիր Չինաստանի, Քորէայի եւն. խնդիրները :

Պ. Տըլըս իր ասուլիսին մէջ ըսաւ թէ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը (3 Նոյ.) ոչ միայն կը մերժէ իրենց հրաւէրը, այլեւ նոր պահանջներ կը դնէ, խորհրդաժողովի մը մասին : «Իրականին մէջ, Խ. Միութեան վարիչները կոպտօրէն կը պահանջեն որ խորհրդային տիրապետութենէն ազատ մնացած եւրոպական եւ ասիական պետութիւնները հրաժարին իրենց պաշտպանութեան եւ ապահովութեան սկզբունքներէն եւ պառակտուին, հետեւաբար տկարանան, որպէսզի կարենան բանակցիլ համայնավար աշխարհին հետ : Խորհրդային կառավարութեան պահանջները հիմնուած են երկիցս կրկնուած այն անճահ տեսութեան վրայ թէ նոր պատերազմի մը վտանգը պիտի աճի, եթէ չընդունինք զանոնք» :

Նախարարը բացատրեց թէ Մոսկուայի պահանջները ձեւակերպուած են այնպիսի ոճով մը որ չի համապատասխաներ խաղաղութեան ատեն եղած սովորական յարաբերութեանց, հետեւաբար անընդունելի են :

Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, Պ. Տըլըս խոստովանեցաւ թէ դժուար է Գերմանիոյ ճակատագիրը կարգադրել առանց Սովետներու մասնակցութեան, ինչպէս դժուար է խորհրդաժողով մը գումարել Քորէայի ապագայի մասին, առանց անոնց որ կը տիրեն Հիւս. Քորէային : «Բայց, անհրաժեշտ է կարգ մը որոշումներ տալ ոչ-համայնավար Գերմանիոյ մասին» : Նախարարը մերժեց ճշդել այդ որոշումները, բայց պնդեց թէ մեծ արժէք ունի արեւմտեան Գերմանիոյ տեսակէտը :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է նոր խորհրդարան մը ընտրել Սարի մէջ եւ անոր վաւերացման ենթարկել կնքուած համաձայնութիւնը : «Այդ նոր խորհրդարանին կ'իյնայ վերջին խօսքը, վասնզի ներկայ խորհրդարանին ընտրութեան մասնակցելու իրաւունք ունէին միայն այն կուսակցութիւնները որոնք խոստացած էին յարգել Սարի ներկայ կարգուսարքը» : Յետոյ խօսելով արեւմտեան պետութեանց հետ կնքուած դաշնագիրներու եւ ուրիշ խնդիրներու մասին, ըսաւ թէ արեւմտեան Գերմանիան իր գերիշխանութիւնը պիտի վերահաստատէ մինչեւ տարեվերջ :

× Չըրչիլ ճառ մը խօսելով Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, անգամ մը եւս բացատրեց թէ անհրաժեշտ է խօսակցիլ Մոսկուայի վարիչներուն հետ :

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԵՆ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Նոյ. 9ի նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Իտըն, մանրամասն զեկուցում տուաւ Թրիէսթէի վերջին դէպքերու մասին, ազդարարելով թէ «Բրիտանիա պիտի ընդդիմանայ բռնութեան, ո՛ր կողմէն ալ կատարուի» : Այս առթիւ պահանջեց, որ Իտալիա զսպէ ծայրայեղ տարրերը եւ Դաշնակիցներուն դէմ սարքուած թշնամական ցոյցերը : Միեւնոյն ատեն հաստատեց թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայն են կլոր սեղանի մը շուրջ խօսակցելու Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, իբրեւ լաւագոյն միջոցը լուծելու Թրիէսթէի վէճը : «Մենք պիտի շարունակենք մեր փորձերը ընդունելի եւ տեւական կարգադրութեան մը յանգելու համար եւ տեղի պիտի չտանք որեւէ բռնութեան առջեւ» : Իր յայտարարութեան համաձայն, Նոր-Ֆաշական տարրեր վճռական դեր մը կատարած են Նոյ. հինգի խռովութեանց մէջ, որոնց ընթացքին ոստիկանութիւնը հարկադրըուեցաւ զէնքի դիմել : «Նոյեմբերի սկիզբէն իսկ երեք հազար իտալացի խռովարարներ ետ մղուած էին Թրիէսթէի սահմաններուն վրայ, բայց ստուարաթիւ մարդիկ յաջողեցան սողոսկիլ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ խռովութիւնները մասամբ սարքուած էին բուն իսկ իտալական հողին վրայ : Նոյ. 4ին ոստիկաններուն բիրի հարուածները բաւական եղան ցրուելու ցուցարարները որոնցմէ 17 հոգի ձերբակալուեցան : Անգլիական զօրախումբ մը եւ ամերիկեան զօրախումբ մը Նոյեմբեր 5ին միջամտեցին ոստիկանութեան հետ, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար : Նոյեմբեր վեցի ընդհ. գործադուլին ատեն, երբ խռովարարները հրազէն եւ ձեռնառումբ կը գործածէին, չորս դաշնակից զօրախումբեր հարկադրուեցան միջամտել : Ոստիկանութիւնը սքանչելի կարգապահութիւն մը ցոյց տուաւ ծայրայեղ գրգռութեանց առջեւ» :

Պ. Իտըն այս առթիւ ուժգնօրէն մերժեց Անգլիոյ դէմ ուղղուած մեղադրանքները, «ճիշդ այն պահուն երբ ան կը ջանայ կատարել իր միջազգային պարտականութիւնները, մեծագումար ծախքեր ստանձնելով իր զօրքին համար» : Եւ ցաւ յայտնեց որ ցոյցերը յայտնապէս հականգլիական հանգամանք ունէին :

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը մերժեն որեւէ քննութիւն կատարել, ինչպէս պահանջած էր Իտալիոյ վարչապետը, կամ ետ կանչել Թրիէսթէի զինուորական կառավարիչը, որ Անգլիացի մըն է : Պ. Տըլըս յայտարարեց թէ Թրիէսթէի խնդիրը անլուծելի չէ, ոչ ալ անյոյս :

Առ այժմ անդորրութիւնը վերահաստատուած է Թրիէսթէի եւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ : Իտալիոյ վարչապետը տեսակցութիւններ ունեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի դեսպաններուն հետ : Դահլիճը նիստ պիտի գումարէ այսօր, չորեքշաբթի : Վարչապետը Թուրքիա պիտի երթայ Եշ. օր : Խորհրդարանը պիտի գումարուի Նոյ. 17ին : Օրակարգի առաջին խնդիրն է Թրիէսթէի հարցը :

ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը, Իպն Սէուտ, մեռաւ Նոյ. 9ին : Արդէն անդամալոյծ էր եւ 73 տարեկան : Մահէն անմիջապէս վերջ Թագաւոր հռչակուեցաւ իր երէց զաւակը, իշխան Սէուտ Ապտիւլ Ազիզ, որ կրթութիւնը ստացած է արեւմուտքի մէջ : Գահաժառանգ հռչակուեցաւ Բ. զաւակը, Ֆէյզալ : (Ունի 36 որդի եւ անհամար աղջիկներ) : Առանձին պիտի խօսինք իր մղած կռիւներուն եւ Արաբիոյ Թագաւորութեան հաստատման մասին :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

36 ՈՐԴԻ, ՔԱՐԻՒՂ ԵՒԱՅԼՆ

Միջազգային մամուլը հաղորդելով Սէուտի Արաբիոյ վեհապետին մահը, զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակէ անոր կենսագրութեան առթիւ :

Անցողակի ըսեմ որ Իպնը Սէուտ ալ իր գահը եւ մնացեալը կը պարտի 1914 - 18ի պատերազմին : Աւելի ճիշդ՝ իր անսպառ քարիւղին, որուն հոտը մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա հասած էր :

Արաբական անապատի սովորական ցեղապետներէն մէկն ալ ինք էր : Բայց, իր սուր հոտառութեամբ, ըմբռնեց վայրկեանի պահանջը, եւ ճակատ յարդարեց Օսմ. կայսրութեան դէմ, յանուն ուղղափառ իսլամութեան :

Կռուիլ սկսած էր յիսուն տարի առաջ : Եւ յաջողեցաւ իր կարգին կայսրութիւն մը հաստատել անապատին մէջ :

Իր ուղեցոյցը Գուրանն էր, ընտանեկան կեանքէն մինչեւ քաղաքական ասպարէզը :

Ամէնէն վարպետ լրագրողներն ալ չեն կրցած ճշդել իր հարէմին անդամներուն թիւը :

Բայց, պաշտօնապէս կը հաստատեն թէ ունի 36 մանչ եւ անհամար աղջիկ զաւակներ :

Կարելի չէ եղած ճշդել, նաեւ ,իր հարստութեանց գումարը :

Ամէն տարի, 300.000 տոլար եկամուտ ունէր : Ո՛վ որ Մէքքէ ուխտի երթար, պարտաւոր էր 150 տոլարի համարժէք տուրք մը վճարել :

Այս ոչինչ : Ամերիկացիներուն հետ կնքուած պայմանագրութեամբ տարեկան 150 միլիոն տոլարի հաստատուն եկամուտ մը ապահովեց :

Այնպէս որ, այլեւս պէտք չունէր ուխտաւորները շահագործելու :

Իր բուն վարպետութիւնը այս չէ, այլ իշխանութեան բաժանումը՝ 36 մանչերու միջեւ :

Կ'ըսեն թէ մենք Արեւմուտքի յառաջապահներն ենք Արեւելքի մէջ :

Արդ, պիտի կրնայի՞նք խաղաղութեամբ կառավարել մեր երկիրը, եթէ 36 գահաժառանգ ունենայինք ...

ՎԱՀԷ

« ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԸ »

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼ

Իրանի նախորդ վարչապետը դատավարութեան Բ. օրն ալ պնդեց թէ երբեք պիտի չճանչնայ ատեանին իրաւասութիւնը : «Ինչ որ ալ ըլլայ վճիռը, պիտի համակերպիմ եւ պիտի չբողոքեմ : Շահին ներումն ալ պիտի չընդունիմ» : Քիչ վերջ ուրիշ տեսարան մը պարզեց, ըսելով թէ ներկայ պիտի չըլլայ դատավարութեան, եթէ նոյնիսկ իր մերժումը մահապատիժ յանգի : Յետոյ լացաւ եւ թեւերը փարտեց : Դէմքը դեղնած էր եւ կարծէք պիտի մարէր, բայց սկսաւ պոռալ կանչել, վիճիլ նախագահին, դատախազին, իր իսկ փաստաբաններուն հետ : Մինչեւ անգամ կը սպառնար անձնասպան ըլլալ, ճամբելով փաստաբանները : «Առաջին կարգի դերասան մըն է եւ կը կարծէ թէ բեմին վրայ կը գտնուի», դիտել տուաւ ընդհ. դատախազը, Հուսէյն Ազիմուլլահ : «Կը թուի թէ դատաւորը դուք էք եւ ոչ թէ ես», աւելցուց նախագահը, Նասրուլլահ Մոզբելի : «Կ'ուզէք որ կեանքս ձեզի մատա՞ղ ընեմ», ըսաւ Մոսատեղ, հեղնելով : Յետոյ սկսաւ կարդալ իր արձանագրութիւնները, բայց ընդհատեց, ըսելով թէ հիւանդ է : Եւ ատենադպիրին յանձնեց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ լոյս կը տեսնէ ուրբաթ, օր, զինադադարի տարեդարձին առթիւ :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը վերիվայր շրջեց ժողովուրդին տնտեսական վիճակը եւ դասակարգերու փոփոխութիւններ տեղի ունեցան: Դաս մը մարդիկ ոչինչէն անհաւատալի հարստութեանց տիրացան, ուրիշներ իրենց ունեցածը կրկնապատկեցին եւ տասնապատկեցին, իսկ շատեր ամէն բան կորսնցուցին:

Ապրանքներուն անհամեմատ սղութեան պատճառով բանուոր դասակարգին — ժողովուրդի ութսուն առ հարիւրին — գնելու կարողութիւնը տկարացաւ: Իր ելեւմուտքին հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ:

Պատերազմին եւ յաջորդող քանի մը տարիներուն՝ ապրանքի չգոյութեան եւ դրամի առատութեան պատճառաւ քիչ մը դրամ վաստկողները առեւտրական դառնալու մարմաջը ունեցան: Եւ ահա ամէնէն բանուկ պողոտաներէն մինչեւ ամենայետին Թաղին փողոցները եւ քովնտի անծանօթ անկիւնները լեցուեցան զարմանազան առեւտրականներով, — կերպասի, պատրաստ հագուստի, բրդեղէնի, կօշկակարի, դերձակի, ճաշարանի, սրճարանի, պանդոկի, կառատան, գոհարեղէնի նպարավաճառի հաստատութիւններով, դրասենեակներով ու խանութներով:

Անցեալները առեւտրական պարբերաթերթ մը կը գրէր. — նախապատերազմեան մէկ առեւտրականի փոխարէն՝ այսօր ունինք տասնէն տասնըհինգ առեւտրականներ եւ արհեստանոցներ, գիւղացին եւ երկրագործը քաղաք եկան եւ դարձան առեւտրական:

Պատերազմէն առաջ բանուորը եւ միջին դասը եթէ տուն մը ունենար կոկիկ՝ կահկարասիներով շատ երջանիկ էր, այսօր փոխուած է դարը: Ամէնքն ալ հանգստաւէտ կեանք կը փնտռեն, հետեւելով Ամերիկացի ժողովուրդի կենցաղին: (Ամերիկացի բանուորը միջին հաշուով կը շահի շաբաթը քսան հազար Փրանք, իսկ Ֆրանսացի բանուորը հինգ հազար Փրանք): Կեդրոնական ջեռուցիչ, խոհանոցի՝ ելեկտրականութեամբ, կազով վառարան, բաղնիք, ինքնաշարժ, սառնարան, հեռատեսիլ, (թէլէվիզիոն), լուացքի մեքենայ, փոշեհան մեքենայ եւայլն:

Դրամի առատութեան տարիները անցան: Հրապարակը ողողուած է ամէն տեսակ ապրանքներով: Օտար եւ տեղական մրցակցութիւնները իրար կը հրմշտկեն: Ապրուստը օրէ օր կը սղէ: Տուրքերը եւ առօրեայ ծախքերը իրենց գլուխն առած կ'երթան: Առեւտրական մը մօտաւորապէս քսան տեսակ ուղղակի, անուղղակի եւ կողմնակի տուրքեր ու վճարումներ ունի: Բանուորը արդէն կը տքայ իր անտանելի բեռան տակ՝ յաճախ գործադուլներ եւ ցոյցեր սարքելով: Տնտեսական տագնապը օրէ օր կը սաստկանայ, հաշուեյարդարները ու սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Շատ հաստատութիւններ փակուեցան, ուրիշներ ալ փակուելու ենթակայ են:

Անգործութիւնը գլուխ կը ցցէ: Շատեր շաբաթական միայն 30 - 35 ժամ կ'աշխատին: Թէեւ պետական նպաստ ստացողներու թիւը մէկ երրորդն է բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ, բայց կրճատեալ ժամերով աշխատողներուն թիւը անհամեմատ մեծ է: Շատեր նպաստի չեն դիմեր նախընտրելով քիչ մըն ալ կողմնակի գործեր կատարել: Քանի մը տարի առաջ գործատէրերը բանուոր կը փնտռէին՝ իսկ այսօր ընդհակառակն, բանուորը գործատէր կը փնտռէ:

Մօտաւորապէս երեք տարի է տնտեսական տագնապի հետեւանքով բազմաթիւ ճարտարարուեստի մեծ հաստատութիւններ ընդգրկած են ապառիկի դրութիւնը՝ մէկէն երկու տարի: Իրենց ներկայացուցիչները կը վխտան հրապարակին վրայ. — Ինքնաշա՞րժ, սառնարա՞ն, հեռատեսի՞լ, լուացքի մեքենա՞յ կամ փոշեհան գործիք կ'ուզէ՞ք, հրամեցէք, պզտիկ կանխավճար մը կուտաք, մնացածը դիւրին է, երկար պայմանաժամ: Պայմանագիրը եւ մուրհակները կը ստորագրուին: Այնուհետեւ ամիսներ կը թաւալին, ո՞ր մէկին վճարեն: Ցտեսութիւն, հագուստ, շապիկ, կօշիկ, գուլպայ, փողկապ, երբեմն ալ ստամոքս: Մինչեւ կոկորդը մխրճուած մուրհակներուն մէջ:

Ֆրանսացին որ կը սիրէր միշտ իր պահարանին մէջ ունենալ քանի մը զոյգ անկողինի ծածկոց, քանի մը ձեռք հագուստ, շապիկ, գուլպայ եւն., այժմ այս պայմաններուն տակ հազիւ կրնայ պատրաստ հագուստ մը կամ զոյգ մը կօշիկ գնել: Օրը օրին կ'ապրի, չկարենալով շունչ քաշել՝ կքած, ապառիկ հանգստաւէտ գործիքներուն մուրհակներուն տակ: Խօսքս ոչ առանձնաշնորհեալ ունեւորներու մասին է, ոչ ալ անոնց որ խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ, սխտեմ Տ.ով ապրելու համար:

Այս պայմաններուն տակ շատ առեւտրականներ կամաց կամաց կը դառնան աշխատաւորներ, միջին դասը տարիներու ընթացքին անհետանալով՝ մէջտեղը կը մնան երկու դասակարգեր, — մեծ գործարանատէրեր եւ բանուորներ:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

---

38 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Եգիպտոսի մէջ, եւ պիտի դատուին մասնաւոր ատեանի մը առջեւ:

ԳԱՀԻՐԷԻ թերթերը կը գրեն թէ ներքին նախարարը, Զաքարիա Մաւնետտին, որ միեւնոյն ատեն գաղտնի սպասարկութեան պետն է, թելադրած է «գործակցիլ եւ դիւրացնել իրենց աշխատանքը, տեղեկութիւններ հաղորդելով

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ:

ՈՒԻԼԵՐՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ իր նորավէպերուն մէջ, աւելի կը կառչի եզական դէպքի մը, անձի մը այլանդակ երեւոյթին, եզականութիւն եւ այլանդակութիւն, սակայն, վաւերական եւ կատարեալ իրատեսութեամբ, վէպերը աւելի լայն տարողութիւն ունին: Բոք Վակրամ, մանաւանդ, իր ընդհանուր գործին մէջ բոլորովին ինքնուրոյն գիծ մը ունի: Նախ որովհետեւ մասնաւորապէս եղերական է եւ յետոյ, ինքնատիպ եւ բաբեդէպ նորութեան մը հետեւելով, հեղինակը երբեմն կ'ընդհատէ պատմութիւնը, մեկնելու համար անցած դարձածը, եւ փիլիսոփայական եզրակացութեան մը յանգելու համար: Շինուած՝ երկու յատակագիծի վրայ, այս վէպը կը մատնէ սա այլազանութիւնը, — փիլիսոփայական մեկնութիւնը, արամեան տառերով, կարելի է նմանցնել շարժանկարներու երկար ենթախորագիրներուն: Այս ընդհատումները իրար չեն խանգարեր, եւ ընթերցողը որ յաճախ կ'աճապարէ, սխալ կ'ընէ եթէ ցատկէ այդ մասերը այն պատրուակով թէ «կապ չունին գործողութեան հետ»: Գիտեմ որ բուն վէպը կրնայ զանց առնել այդ մեկնութիւնները, բայց այն ատեն մասամբ պիտի կորսնցնէր այն խտութիւնը, այն մարդկային արժէքը զոր կը սիրենք այս գիրքին մէջ: Մասնաւորապէս պատմութեան գեղագիտական մասը փճացած պիտի ըլլար վասն զի գլխաւորաբար հիմնուած է այդ բոլորովին տարբեր փոփոխականութեան վրայ: Այն ատեն գիրքը այլեւս պիտի չունենար այն նուրբ եւ գրաւիչ ճարտարապետութիւնը որ զայն կը վերածէ արուեստի խիստ նշանակելի գործի մը: Յաճախ կրկնուած է թէ Սարոյեան բնազդէն մղուած գրագէտ մըն է — ի ծնէ պատմիչը, ինչպէս ըսի արդէն— թէ ուզած է Բոք Վակրամով ապացուցանել թէ կրնայ հոյակապ գործ մը կերտել եւ յաջողած է:

Երկու տարբեր եղանակները իբրեւ խորհրդանշան ալ կը ծառայեն: Անոնք կը համապատասխանեն Բոք Վակրամի անձնաւորութեան երկու տարբեր երեւոյթներուն: Բուն պատմութեան մէջ, որ այնքան սրընթաց է եւ շողշողուն, կը տեսնենք արագութեան սիրահար Ամերիկացին որ կառքը ձեռքէն չի ձգեր, եւ զոր դիպուածը կը խլէ «Խօշոր Արամին» սրճարանէն, եւ կը նետէ շարժանկարի միջավայրին մէջ ուր միշտ օտար պիտի զգայ ինքզինքը: Մեկնութիւնը, իր յուզիչ յուսախաբ եւ հեգնական փիլիսոփայութեամբ ձայնն է իր հայկական հոգիին, հարուստ հազարամեայ իմաստութեամբ մը եւ որ յաճախ կը սորսայ արեւելեան բանաստեղծութեան շեշտով եւ կշռոյթով: Այս հակադրութիւնը որ նոյն ատեն սրտաճմլիկ եւ զուարճալի է, գրքին կուտայ եզական շեշտ մը ամերիկ. արդի գրականութեան մէջ, եւ կը նուիրագործէ Ուիլեըմ Սարոյեանը իբրեւ մեծ գրագէտ մը: Ի ծնէ պատմող ինքնաբուխ ձիրքերուն վրայ վիպագիրը կ'աւելցնէ ներդաշնակօրէն ընդլայնուած պատմութեան մը մեծ շունչը: Երգիծագիրն ալ երբեմն կը ներշնչուի Սողոմոնի գիրքէն, գտնելու համար այն խորհրդաւոր զսպանակները որ շարժման մէջ կը դնեն մարդը, այս խամաճիկը, եւ միեւնոյն ատեն դատելու անոր գործերը եւ ճակատագիրը:

Ինչպէս Սարոյեանի մէջ կը գտնենք մասնաւորապէս պայքարող ցեղի մը կորովին եւ յանդգնութեան աւանդութիւնը եւ միեւնոյն ատեն գրեթէ արեւելեան ճակատագրականութեան զգացում մը:

Արագ Վահրամեանը պիտի յաջողի՞ երբեք դառնալ այն Բոք Վակրամը զոր կ'ուզեն որ ըլլայ: Ասիկա ողբերգութիւնն է ամէն անհատի որ կը ձգտի դառնալ ինքնավար անձնաւորութիւն մը՝ անցեալէն, թօթափած՝ նախահայրերու ազդեցութիւնը: Բոք Վակրամ զոյգ դաշտն է ուր կը պայքարին կեանքի երկու ըմբռնումները, հակամարտ եւ անհաշտ: Ան այդ պայքարէն պիտի կրնայ ազատել միայն ժխտելով իր հայկական հոգին, ընդունելով դառնալ ամբողջովին եւ միայն Ամերիկացի մը: Կարելի՞ է: «Արիւնը աւելի թանձր է քան ջուրը», կ'ըսէ անգլիական առած մը, իսկ Բոք Վակրամի արիւնը հայկական է, ինչպէս իր հոգին: Վերջապէս Սարոյեան մեզ կ'ապրեցնէ աւիւնով եւ չարաճճի ճշմարտութեամբ Քալիֆորնիոյ այդ պզտիկ գիւղերէն մէկուն մէջ, ուր ծնած է եւ մեծցած է ինքն ալ, այդ կէս ամերիկացած Հայերուն մէջ: Իր գիրքերուն ինքնակենսագրական հանգամանքը մեզի պզտած հմայքին վրայ կ'աւելցնէ, ուրիշ հրապոյր մը, բարդ եւ պարզ, բնական եւ գեղարուեստական:

Սարոյեանի պարագային առթիւ կարելի է խօսիլ ինքնաբուխ արուեստի մասին առանց փառատօնի, եւ կարծեմ լաւագոյն գնահատանքն է իր գիրքերուն համար:

ՄԱՐՍԷԼ ՊՐԻՈՆ

ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ դէպքերը կ'աճին Անգլիոյ մէջ, ինչպէս կ'ողբան թերթերը: Քսանըեւօթը տարեկան ազնուական մը, լորտ Մոնթէկիւ, Ամերիկայէն Անգլիա վերադարձած ըլլալով անմիջապէս ձերբակալուեցաւ, այն ամբաստանութեամբ թէ պատանի մը անպատուած է: Լորտը կ'ուրանայ, բայց պիտի դատուի: Հինգ հարիւր ոսկի երաշխաւորութիւն տուաւ, բանտ չմտնելու համար: Իրմէ վերջ դատարան հրաւիրուեցաւ դարձեալ 27 տարեկան շարժանկարիչ մը, նոյն ամբաստանութեամբ, այս անգամ երկու պատանիներու հետ: Մէկ շաբաթ ազատ ձգուեցաւ երկու հարիւր ոսկի աւանդ ձգելով:

ԻՐԱՆ 15 միլիառ Փրանքի վարկ մը պիտի ստանայ Ֆրանսայէն:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍԸ ԵՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

★

Ժամանակին, երկու գիւղացիներ իրարու հանդիպեցան: Անոնցմէ մին խորամանկ եւ ստախօսին մէկն էր: Օրը օրին կ'ապրէր խաբերայութեամբ, երբեմն ալ, երբ առիթը ներկայանար, գողութիւն կ'ընէր, իսկ միւսը շատ բարի, ճշմարտախօս անձ մըն էր եւ կը ջանար միշտ պարկեշտօրէն շահիլ:

Իրարու վիճակը հարցնելէ քիչ ետք՝ երկու գիւղացիները վէճի մը բռնուեցան: Առաջինը կը պնդէր, թէ ապրիլ կարենալու համար պէտք է կեղծել, ստել, քծնիլ, իսկ երկրորդը կ'ըսէր. — «Աւելի լաւ է թշուառ ըլլալ, անօթի մնալ, բայց ճիշդ խօսիլ»:

Երկար վիճեցան, բայց չկրցան իրար համոզել: Ուստի որոշեցին գիւղին մեծ ճամբան բռնել եւ անցորդներուն կարծիքը հարցնել: Սկսան քալել: Բաւական քալելէ ետք, գիւղացիի մը հանդիպեցան, որ արտը կը հերկէր:

— Աստուած երկար կեանք տայ քեզի, քաջ մարդ, ըսին, եկուր մեր միջեւ դատաւոր եղիր եւ ըսէ, թէ այս աշխարհիս մէջ լաւ ապրիլ կարենալու համար, ի՞նչ ընելու է, ճշմարտախօ՞ս պէտք է ըլլալ, թէ ստախօս:

— Ճշմարտութեան հետեւելով չես կրնար ապրիլ, ըսաւ գիւղացին: Անհրաժեշտ է, ստել, կեղծել, այլապէս անօթի կը մնաս: Ճշմարտութիւնը մուճակ հագնի, մինչդեռ սուտը՝ կօշիկ: Տեսէք օրինակ, մեր արհեստին մէջ, մեր տէրերը մեր բոլոր ժամանակը կը խլեն եւ աչք բանալու ատեն չեն թողուր մեզի: Ստիպուած ենք երբեմն սուտ հիւանդ ձեւանալ, որպէսզի կարենանք անտառ երթալ եւ վառելիք փայտ բերել: Ցերեկ ատեն եթէ արդելք ըլլան, գիշերը կ'երթանք:

— Լսեցի՞ր, բարեկամս, ըսաւ խաբեբան, տեսա՞ր որ ես իրաւունք ունիմ եղեր:

Շարունակեցին իրենց ճամբան: Երկար քալեցին եւ կառք մը տեսան, որուն մէջ վաճառական մը բազմած էր:

— Վայրկեան մը կեցէք, կը խնդրենք, հարցում մը ունինք ընելիք ձեզի: Այս աշխարհիս մէջ ի՞նչպէս կարելի է լաւ ապրիլ. ճշմարի՞տ պէտք է խօսիլ, թէ՞ սուտ:

— Էհ, տղաքս, շատ դժուար է ճիշդ խօսիլ միշտ: Ստիպուած ես ամէն վայրկեան ստել, ապրուստ մը ճարելու համար: Ուրիշները մեզ կը խաբեն, մենք ալ պարտաւորուած ենք ուրիշները խաբել: Յաջողութեան միակ պայմանը սուտն է, կեղծիքն է:

— Կը լսե՞ս, բարեկամ, աս ալ ինծի իրաւունք կուտայ, ըսաւ խաբեբան հպարտօրէն:

Ուզեցին երրորդի մը կարծիք եւս առնել: Երկար քալեցին եւ բարձրաստիճան անձի մը հանդիպեցան:

— Շնորհ ըրէք պահ մը մեզ լսելու, հարցում մը ունինք. աշխարհիս մէջ մարդ իր ապրուստը կարենալ ճարելու համար ճշմարտութեա՞ն, թէ՞ սուտին հետեւելու է:

— Ահաւասիկ գեղեցիկ հարցում մը: Ոչ մէկ կասկած, որ լաւագոյն է սուտին հետեւիլ: Ներկայ օրերուս ի՞նչ ճշմարտութիւն կրնաս գտնել: Ցիմարները միայն ճշմարտախօսութեան համար քեզ Սիպերիա կ'աքսորեն, իբրեւ դաւաճան ամբաստանելով:

— Դէ լաւ, լսեցի՞ր, ըսաւ խորամանկ խաբեբան բարեխիղճ եւ պարկեշտ մարդուն: Ամէնքն ալ նոյն բանը կը կրկնեն, ուրեմն ես իրաւունք ունիմ: Աշխարհը սուտով կը դառնայ, պէտք է կեղծես, քծնիս, որպէսզի կարենաս ապրիլ:

Երկու գիւղացիները քաղաք գացին եւ գործ մը փնտռելու ելան: Խաբեբան գիտէր լաւ քծնիլ եւ գլուխ ծռել ի հարկին: Ամենուրեք կը կերակրէին զինք, ձրի ըմպելիք կուտային, ճերմակ հաց կուտային: Մինչդեռ ճշմարտախօս, պարկեշտ մարդը ջուր կը խմէր եւ օրն ի բուն չարաչար կ'աշխատէր պատառ մը հացի համար, սակայն գոհ էր իր վիճակէն:

Ճշմարտախօսը, օր մը, անօթի էր, իր ընկերոջը դիմեց եւ ըսաւ.

— Անօթի եմ, կտոր մը հաց տուր՝ ուտեմ:

— Փոխարէն ի՞նչ կուտաս, հարցուց խարդախը:

— Առ ինչ որ արդար կը գտնես:

— Լաւ. մէկ աչքդ պիտի փորեմ:

— Առ, համաձայն եմ:

Նենգամիտը անխղճօրէն փորեց անոր մէկ աչքը եւ պատառ մը հաց տուաւ: Ապա շարունակեցին իրենց ճամբան եւ բաւական երկար քալեցին: Բարի մարդը նորէն անօթեցաւ եւ հաց խնդրեց ստախօսէն: Այս վերջինը ըսաւ.

— Միւս աչքդ ալ կը հանեմ:

— Ահ, բարեկամս, մեղքցիր ինծի, կոյր կը դառնամ.

— Ինչ կարեւորութիւն ունի քեզի համար, դուն պարկեշտ եւ ճշմարտախօս մարդ ես, առանց աչքի ալ կրնաս ապրիլ:

— Ըսածդ թող ըլլայ, հանէ միւս աչքս ալ, եթէ Աստուծմէ չես վախնար, ըսաւ ճշմարտախօսը:

— Աստուած... խնդաց նենգամիտը, Աստուա՞ծ կայ որ... ըսաւ ու փորեց անոր միւս աչքն ալ եւ պատառ մը հաց եւս տուաւ: Ապա իր կոյր ընկերը ճամբուն մէջտեղը տարաւ:

(Շար.) Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

★

ԼԻՈՆ.— Դաշնակցութեան Օրը տօնեցինք շաբաթ, (31 Հոկտ.), ժամը 8.30ին, Գ. Թաղապետարանի սրահը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ նախագահութեամբ ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեանի որ հրաւիրուած էր Կրընոպլէն։

Նոր Սերնդականներէն ընկեր Գ. Տէրտէրեան եւ Յովհ. Պէրպէրեան ջութակի եւ սրինգի վրայ նուագեցին »Մարսէյեզ»ը եւ « Մշակ բանուոր»ը։ Ապա «Սիամանթօ» խումբին վարիչը, ընկեր Ս. Մանուկեան հանդէսին բացումը կատարելով բեմ հրաւիրեց ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան որ կուռ բանախօսութեամբ մը ակնարկ մը նետելով ազգային եւ միջազգային փառքերու վրայ, պանծացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեք հիմնադիրները, Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան։ «Այդ երեք տիտանները որոնց բարեկեցիկ կեանքն ու համալսարանական բարձր կրթութիւնը լայն ասպարէզներ կը բանային իրենց առջեւ, փարեցան աւելի մեծ գործի մը, — պայքար յանուն ազատագրութեան։ Այդ փոթորկալի եւ յարատեւ պայքարը, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յանգեցաւ Հայաստանի ստեղծման։ Թէեւ այսօր օտար վարչաձեւի տակ, սակայն մերն է այդ հայրենիքը, հայ ժողովուրդինն է։ Այսօր, բացի այն Հայերէն՝ որ կ'երկրպագեն օտար սուրբերուն, բացի Թուլամորթներէն ու այլասերածներէն, մնացեալ ամբողջ հայութիւնը իր առողջ ըմբռնումով ու հաւատքով Դաշնակցութեան կողքին կեցած պիտի շարունակէ այդ պայքարը մինչեւ որ իրագործուի Հայկական Դատը, — միացեալ եւ անկախ Հայաստան։

Գեղարուեստական մասը ստանձնած էին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները։ Արտասանեցին Օր. Ա. Թութլեան եւ փոքրիկն Տիրուհի Զպուքճեան (Պէյրութէն) որ այնքան սահուն առոգանութեամբ եւ հարազատօրէն արտասանեց Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն, բուռն ծափերու մէջ։ Ուրիշ կտորէ մը վերջ, արտասանեց, նաեւ իր փոքր քոյրը՝ Արփինէ, նոյնպէս յաջող։ Մեր խոստմնալի Յովհաննէս Պէպիրեան ջութակի վրայ նուագեց Վ. Սարգսեանի «Սարոյի երգը» եւ ուրիշ կտոր մը, իսկ սրինգի վրայ նուագեց Գ. Տէրտէրեան «Բարձր սարեր» (Թումանեանէ) եւ «Պարզիր աղբիւր»ը։ Երգեցին Օրիորդներ — Լուիզ Հարէլեան եւ Անժէլ Կարապետեան։

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան լայնօրէն պարզեց Դաշնակցութեան դերը։ « Դաշնակցութիւնը իր աշխարհահայեացքով ու վճռական գործունէութեամբ ստեղծեց այնպիսի հոգեկան ու բարոյական ուժ մը որ փոխանցուեցաւ հայ ժողովուրդին։ Այդ հոգեկան ուժն էր, որ յետոյ օգտագործուեցաւ ինքնապաշտպանութեան ու ազատագրութեան համար։ Եւ իր հիմնարկութենէն 28 տարի վերջ, յեղափոխական ու ժողովրդային բուռն կռիւներէ ետք, նիւթական ու ֆիզիքական անհամար զոհողութիւններով, ստեղծուեցաւ « Մայիս 28»ը։ Յետոյ բոլշեւիզմը իր հետ ունենալով Թուրքը, խորտակեց մեր անկախութիւնը։ Այսքանով ալ չբաւականանալով եւ փորձեց խորտակել այն ոգին, որուն շնորհիւ ստեղծուած էր մեր ազատագրական պայքարը։ Բոլշեւիզմը հետեւեցաւ հայ գաղթաշխարհի բոլոր շարժումներուն ու պայքարեցաւ ընդդէմ այն ձեռնարկներուն որ կապ ունէին ազատագրական տենչերուն հետ։ Կարծուեցաւ թէ ժամանակները փոխուած են, թէ Հայը՝ բոլշեւիզմին շնորհիւ գտած է իր «ազատութիւնը» եւ հայկական պահանջները ի վերջոյ պիտի գտնեն իրենց արդար լուծումը։ Այս հոգեվիճակը դժբախտաբար չափով մը տկարացուց մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը։ Այսօր այլեւս կարելի չէ պարտկել իրականութիւնը։ Բոլշեւիզմը, ցարիզմի նման պատրաստ է հայկ. դատը զոհել իր ընդհ. շահերուն։ Կարսի եւ Արտահանի պատմութիւնը մեկնութեան չի կարօտիր։ Այսօր կրկին Դաշնակցութիւնն է որ կը հետապնդէ Հայկ. Դատին լուծումը։ Իրեն հետ ունենալով ազատատենչ հայութիւնը, կը շարունակէ անկախութեան պայքարը։ Պայմանները փոխուած են։ Անազատ եւ ճնշուած ազգերու ազատագրութեան շրջանը կ'ապրինք։ Պարտաւոր ենք մեր տեղը ապահովել ազատութեան ձգտող ազգութիւններու մէջ։ Արտաքին ճակատին վրայ, պէտք է զօրացնենք մեր դիրքերը, գործակցելով բախտակից ժողովուրդներու հետ։ Այս բոլորին հետ, կենսական է ամրապնդել ազգապահպանումի գործը։ Պէտք է ստեղծել ներքին միացեալ ճակատ մը բոլոր ազատատենչ զանգուածներու հետ, վանելով բոլշեւիզմը եւ իր ազդեցութիւնը։ Այս կրկնակի աշխատանքով, անվհատ եւ յամառ ճիգերով, մենք պիտի հասնինք մեր ազգային նպատակներու իրականացման, պիտի տեսնենք ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանը »։

Նախագահին փակման խօսքէն վերջ, ժողովուրդը միաբերան երգեց «Յառաջ Նահատակ»ը եւ հանդէսը վերջացաւ ջերմ տպաւորութեամբ։

ԾՄԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գոգինիոյ մէջ (Աթէնք) մեռած է երիտասարդ ընկերներէն Արշաւիր Վարդանեան։ Զաւակն էր Մշեցի ընտանիքի մը։ Թրծուած «Զաւարեան» վարժարանի հրաշունչ մթնոլորտին մէջ, պատանի տարիքէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։ Գոգինիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին սկաուտ եւ նուիրուած առաջնորդն էր։

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Ղալաթիոյ եկեղեցիին նորոգութեանծախքերուն համար նուիրած են Պ. Յով. Պաքեան հազար ոսկի, Պ. Պ. Ժիրայր Թէրզեան եւ Յակոբ Փալաս 500ական ոսկի։

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

★

ՄԵՏՂԷՆԻ ամէնէն մեծ գործարանը կը շինուի Երեւանի մէջ, գիւղատնտեսութեան եւ ընթացիկ ապրանքներու արտադրութեան բարձրացման համար։ Գործարանը կ'օժտուի նոր մեքենաներով և պիտի ունենայ մխի պահածոյի, երշիկի, ճարպեղէնի եւ բժշկական արտադրութեանց բաժիններ։ Շինութիւնը պիտի աւարտի 1955ին։ Միեւնոյն ատեն կը շինուին բանուորական բնակարաններ։

ՊԵՏԱԿԱՆ հրատարակչականը ամէն տարի լոյս կ'ընծայէ տասնեակ հազարաւոր օրինակներ խորհրդահայ եւ միւս հանրապետութեանց ինչպէս եւ արեւմտաեւրոպական առաջնակարգ գրողներուգործերէն։ Վերջերս լոյս ընծայեց Պերճ Պռոշեանի երկերու երրորդ հատորը, ինչպէս եւ տարպէյճանցի գրող Իպրահիմովի ստեղծագործութիւնները։

ԿԱՐԳ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ արշաւներ կազմակերպեց վերջերս Երեւանի Համալսարանի վերատեսչութիւնը ուսումնասիրելու համար Հայրենիքի պատմական վայրերը, հայ հին ճարտարապետութեան կոթողները եւն.։ Վերջերս պատմութեան եւ լեզուաբանութեան համալսարաններու չորրորդ դասարանի ուսանողները այցելեցին Գառնիի եւ Էջմիածնի պատմական վայրերը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ եւ գիտական գիտելիքներու ընկերութիւնը այս տարուան ինը ամսուան ընթացքին կազմակերպած է 300է աւելի դասախօսութիւններ զանազան նիւթերու շուրջ։

ԱՍՏՂԱԳԷՏ Վիկտոր Համբարձումեան գիտութեանց ակադեմիայի նախագահը, վերջերս այցելեց Լենինական, Կիրովական եւ Ալավերդի քաղաքները եւ դասախօսութիւններ տուաւ «խորհրդային աստղագէտներու նուաճումները», «Տիեզերքի կառուցուածքը» եւն. նիւթերու շուրջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ծխախոտի գործարանին մէջ կը պատրաստուին Հայաստանի ամէնէն ընտիր ծխիկները (սիկարէթ), — «Արմենիա», «Աւրորա», «Մասիս» եւ «Սասունցի Դաւիթ», որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն նաեւ եղբայրական հանրապետութեանց մէջ։ Այժմ ծխախոտի բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին մեքենաներով եւ արտադրութիւնը կրկնապատկուած է։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԷՆ Հայաստան հասած է հնագիտական արշաւախումբ մը, բաղկացած հնագէտ պատմաբաններէ, նկարիչներէ եւ ճարտարապետներէ, ղեկավարութեամբ պատմական գիտութեանց թեկնածու Բարկէն Առաքելեանի։ Արշաւախումբը այցելեց Թալէշի ամրոցը, իր գինարանները, շրջակաները որոնք հնագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀՈԳԵՐԷՆ

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի ախոյենական եղանակը սկսած է արդէն Հոկտեմբեր 11էն ի վեր։ Մեր մարզիկները կատարեցին մէկ բարեկամական եւ երկու ախոյենական մըրցումներ, բայց աննպաստ արդիւնքներով։ Յոյսով ենք որ գալիք մրցումները փայլուն յաղթանակներով պիտի պսակուին, եթէ զոհողութեան եւ կարգապահութեան ոգին չպակսին։

Սիրելի «Յառաջ», ոչ միայն ազգային եւ մանաւանդ կրթական մարզերուն մէջ թուլացում եւ ուծացում կայ — այլ նոյն աղխտաբեր երեւոյթները սկսեր են թափանցել հայ մարզական խմբակցութիւններէն ալ ներս։ Դժբախտաբար, այս օրերուն, շատեր կը նախընտրեն օտարին անդաստանը... Մարդիկ այնտեղ տուն-տեղ եղած կը սոնքան, վերէն կը նային մերիններու վրայ։ Ահա իրողութիւն մը, բայց հասկցողին համար՝ տխուր իրողութիւն։

× Կապոյտ խաչի դպրոցները։ — Տարիներու յարատեւ աշխատանքի արդիւնք են մեր երեք դպրոցները, զետեղուած քաղաքիս (Վիէն) երեք հայաշատ թաղամասերուն մէջ։ Կան ծնողներ, որոնց անհոգութիւնը եւ պատրուակներու շարանը կը զրկէ մանուկը եւ կամ պատանին իր մայրենիքը սորվելու առիթէն, շաբաթը երկու անգամ միայն։ Աս ալ տխուր է։

Ա. Կ. ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԽՐՏՉԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Նոյ.— « Երկու զաւակ ունիմ որոնց կրցածիս չափ հայերէն կը սորվեցնեմ։ Հայկական հանդէսներ կը տանիմ որպէսզի հայութեան հետ շփման մէջ մտնեն։ Սակայն շատ անգամ թերութիւններ կը գտնեն, դժգոհութիւն կը յայտնեն եւ չեն ուզեր երթալ։ Ինչո՞ւ։

Որովհետեւ երբ հանդէս կուտան մեր կազմակերպութիւնները յայտագրին վրայ կը գրեն.— Երեկոյթը կը սկսի ժամը 9ին, բայց վարագոյրը կը բացուի ժամը 10ին կամ 10.30ին։ Երբ ազահանդէս մը սարքեն ժամերով ճառ կը խօսին։ Մեր երիտասարդները որոնք արդէն դժուարութիւն ունին հասկնալու, կը ձանձրանան եւ չեն գար։

« Մեր գրագէտները նոյնպէս իրենց գրութեններէն երբեմն քսան-երեսուն էջ կը կարդան, ձանձրացնելով բոլորը, ո՞ւր մնաց երիտասարդութիւնը։

«Հերիք է խօսիք, պարոններ։ Ես ալ որբ եղած եմ ջարդերուն պէս կոտորածէն ազատուած։ Սիրտս կ'արիւնի ամէն վայրկեան երբ կը տեսնեմ մեր ազգը այլասերումը։ Միջոց մը գտէք փրկելու առանց ճառի։ Ոչ թէ խօսքով, այլ գործքով։

Յ. ԱՐԾՐՈՒՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Տօքթ. Լէյտնըր չփոթեցաւ։

— Այո... համաձայն եմ ձեզի։ Եւ սակայն, Բէյլի կը կարծեմ թէ կը սխալիք։ Կը վստահեցնեմ ձեզի թէ հոս ամէնքն ալ մեծ համակրութիւն ունէին Լուիզին հանդէպ։

Վայրկեան մը լռեց, յետոյ բարկաճայթ պոռաց.

— Խայտառակութիւն է ձեր չարամիտ ակնարկը։ Ոչ, չեմ կրնար հաւատալ։

— Չէք կրնար ուրանալ ակներեւ իրողութիւնը։

— Ակներեւ իրողութիւն։ Ակներեւ իրողութիւն։ Հնդիկ խոհարարի մը եւ երկու արաբ ծառաներու պատմած սուտերը։ Դուք ալ ինծի չափ կը ճանչնաք այդ բնիկները, Բէյլի և դուք, Մէյթլենտ։ Ճշմարտութիւնը որեւէ արժէք չունի անոնց համար։ Անոնք պարզ հաճոյակատարութեան համար կը կրկնեն ինչ որ կ'ուզեն ըսել տալ իրենց։

— Այս պարագային, դիտել տուաւ Տօքթ. Բէյլի, չոր շեշտով մը, կ'ըսեն ճիշդ այն ինչ որ չէինք ուզեր որ ըսեն։ Դրանապահներու շատախօսներու խումբ մը կը վխտայ շարունակ։ Ասկէ զատ բաւականին ծանօթ եմ ձեր տան բարքերուն։ Ամէն անգամ որ հոս եկած եմ կէս օրէ վերջ, ձեր մարդիկը նոյն տեղը հաւաքուած գտած եմ։ Իրենց սովորական հաւաքատեղին է։

— Ըստ իս, շատ շուտ եզրակացութիւններ կը հանէք։ Ինչո՞ւ համար այդ մարդը — այդ դեւը ըսենք — օրը ցերեկով ներս մտած պիտի չըլլայ, տեղ մը պահուելու համար։

— Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց Տօքթ. Բէյլի չոր շեշտով մը։ Ենթադրենք թէ օտարական մը յաջողած է ներս մտնել առանց նշմարուելու։ Այդ պարագային պարտաւոր էր պահուըտիլ մինչեւ ոճրին ժամը (եւ անշուշտ Տիկին Լէյտնըրի սենեակը ուր որեւէ թաքստոց չկայ) եւ աչք առնել բռնուելու վտանգը ճիշտ այդ պահուն երբ իր զոհին քով կը մտնէր եւ դուրս կ'ելլէր, քանի որ գրեթէ ամբողջ ժամանակը Էմմըթ եւ տղեկը բակին մէջ մնացած են։

— Տղեկը, իրաւ որ մոքէս ելած էր, բացագանչեց Տօքթ. Լէյտնըր։ Այդ լակոտը շատ արթուն է, պէտք է որ տեսած ըլլայ երբ մարդասպանը կնոջս սենեակը կը մտնէր։

— Այդ կէտը լուսաբանած ենք։ Ամբողջ կէս օրէն վերջ, բացի մէկ վայրկեանէ, անօթները կը լուար բակին մէջ։ Էմմըթ ձեզի հետ պատշգամ ելած է ժամը մէկ ու կէսին ատենները։ Չի կրնար ասկէ աւելի լուսաբանութիւն տալ։ Տասը վայրկեանի չափ մնացած է. այնպէս չէ՞։

— Այո, ես ալ չեմ կրնար որոշել ճիշդ ժամը։

— Շատ լաւ, տղեկը օգտուելով այդ կարճ ժամանակէն, կ'երթայ կը խառնուի միւսներուն դրան առջեւ, շաղակրատելու համար։ Էմմըթ վերադարձին կը տեսնէ որ տղան հոն չէ։ Բարկանալով կը կանչէ եւ կը հարցնէ թէ ինչու ձգած է աշխատանքը։ Երեւոյթներէն դատելով ձեր կինը սպաննուած պէտք է ըլլայ այդ տասը վայրկեանի միջոցին։

Տօքթ. Լէյտնըր հառաչանք մը արձակելով նստաւ եւ դէմքը ծածկեց ձեռքերովը։ Տօքթ. Բէյլի շարունակեց հանդարտ ձայնով մը.

— Այդ ժամը կը զուգադիպի իմ անձնական ստուգումներուս։ Տիկին Լէյտնըր մեռած էր գրեթէ երեք ժամ առաջ երբ քննեցի զինքը։ Միակ լուծելի հարցը սա է, — ո՞վ է մարդասպանը։

Պահ մը լռութիւն տիրեց։ Տօքթ. Լէյտնըր շտկուեցաւ, եւ ձեռքը ճակտին տարաւ։

— Կ'ընդունիմ ձեր տեսակէտը, Բէյլի, ըսաւ։ Ամէն բան ենթադրել կուտայ թէ մարդասպանը տանը մէջ էր արդէն։ Եւ սակայն, ես այն համոզումը ունիմ թէ տրամաբանելու այդ եղանակը կը կաղայ։ Նախ կը պնդէք թէ տարօրինակ զուգադիպութիւն մը պատահած է։

— Անճողոփելի բան է որ այդ բացատրութիւնը կը գործածէք, նկատեց Տօքթ. Բէյլի։

Տօքթ. Լէյտնըր կարեւորութիւն չտալով այդ նկատողութեան, շարունակեց.

— Կինս սպառնական նամակներ կը ստանայ։ Պատճառներ ունի որոշ մարդէ մը կասկածելու։ Յետոյ կը սպաննուի։ Եւ դուք կը պահանջէք ինծմէ հաւատալ թէ մարդասպանը այդ նամակներուն հեղինակը չէ, այլ ուրիշ մարդ մը։ Պարզապէս այլանդակութիւն է։

— Առաջին ակնարկով... էհ, այո, պատասխանեց Տօքթ. Բէյլի, երազուն երեւոյթով մը։

Եւ նշանացի կարծիք հարցուց Հարիւրապետ Մէյթլենտի։

— Զուգադիպութիւն։ Հէ։ Ի՞նչ կ'ըսէք, Մէյթլենտ կ'ընդունի՞ք այս տեսակէտը թէ ամբողջովին Լէյտնըրի վերագրենք։

Հարիւրապետը հաւանութիւն յայտնեց։

— Շարունակեցէք։

— Որ եւ է բան լսա՞ծ էք Հերակլէս Փուարոյի մը մասին, Լէյտնըր։

Տօքթ. Լէյտնըր իրար անցնելով խօսակցին երեսը նայեցաւ։

— Այդ անունը բոլորովին անծանօթ չէ, ըսաւ անորոշ կերպով։ Բարեկամներէս մէկը Պ. Վան Ալտեն իր մասին գովեստով խօսած է ինծի։ Մասնաւոր ոստիկան մըն է, այնպէս չէ՞։

(Շար.)

մէկ պատճէնը, հետեւեալ յայտարարութեամբ. — « Դուք ալ խեղճ ծերուկ մըն էք... Պէտք չունիք գրի առնելու ամէն ըսածս. քանի որ տկար էք ինծի պէս » : Եւ բուռն լուտանքներ տեղաց Անգլիոյ դէմ, իր «մրցակիցը» կոչելով զայն : Այդ պահուն էր որ կը սպառնար անձնասպան ըլլալ : Նախագահը որոշեց կարճ կապել, եւ դատավարութիւնը յետաձգեց յաջորդ օրուան : Իսկ ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ.— «Այս մարդը կը կարծէ թէ ամէնքս ալ իր ծառաներն ենք : Ոչ օրէնքէ կը հասկնայ, ոչ ալ բարեկարգութենէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ մասին նոր բանավէճ մը տեղի ունեցաւ ՄԱԿի Քաղաք. յանձնաժողովին մէջ : Պատասխանելով Պ. Վիշինսկիի մեղադրանքներուն, ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց. — «Զինաթափութիւնը անկարելի է առանց միջազգային ապահովութեան եւ առանց համապատասխան երաշխիքներու : Իսկ այդ երաշխիքները կարելի է ստանալ երբ վերնայ երկաթեայ վարագոյրը, երբ մենք ալ տեսնենք թէ ինչ կ'ընեն Սովետները, ինչպէս որ անոնք գիտեն թէ ինչ կ'ընենք մենք » :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ հետ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, ալպանացի մասնագէտներ պիտի երթան Մոսկուա, ուսումնասիրելու համար քարիւղի ճարտարարուեստը : Մոսկուա մասնագիտական տեղեկութիւններ եւ ծրագիրներ պիտի ճարէ :

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան արեւելեան Գերմանիոյ մէջ : Կալանաւորները լրտեսներ եւ Արեւմուտքի գործակալներ կը համարուին : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ կը գործէին Նացի զօրավարի մը ղեկավարութեամբ :

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԻ ճամբորդներէն անոնք որ տոմսակ չեն առած կամ պակաս վճարած են, շատ աւելի ծանր տուգանքներ պիտի վճարեն այսուհետեւ, հեռաւոր վայրերու թէ արուարձաններու համար : Մեթրոյի Բ. կարգի ուղեւորն ալ հարիւր ֆրանք պիտի վճարէ, եթէ Ա. կարգ նստած ըլլայ :

ՌՈՒՍ ԳՐԱԳԷՏ Պունին, որ աքսորական էր եւ 90 տարեկան, մեռաւ առջի օր : Իր մասին պիտի խօսինք առանձին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ողողումներու մասին հասած վերջին լուրերը շատ աւելի ծանր կը ներկայացնեն կացութիւնը : Կեդրոնական նահանգներուն գետերը յորդած են : Քարտիցա քաղաքը փրկելու համար 2000 պարկ հող դիզուած է : Երկու գիւղեր անհետացած են երկու մեթր բարձրութեամբ ջուրերու տակ : Բնակիչները այլուր փոխադրուած են նաւակներով : Վերջին 48 ժամուան ընթացքին երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան Յոնիական կղզիներուն, Պելոպոնէսի եւ Աթէնքի մէջ : Հաղորդակցութիւնները խզուած են փոթորիկին հետեւանքով :

ՍՈՄԸՍ - ԳՈՄՈՐԵԱՆ բարքերը կը ճարակին Անգլիոյ մէջ, ինչպէս կ'ողբայ նախկին նախարար մը, Սերկոմս Սամուէլ, որ 83 տարեկան է : Ծերունին այս առթիւ կը յիշէ ոճիրներու եւ անբարոյականութեան ամենօրեայ դէպքեր, ամուսնալուծման դայթակղութիւններ են . :

ԻՍՐԱՅԷԼԷՆ անտեսական պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Մոսկուա, քննելու համար առեւտրական դաշնագրի գործադրութեան պայմանները :

1954ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ
Ապսպրանքներու համար դիմել՝
Mr. V. Partamian
36, Rue des Dominicaines, Marseille

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Փլաս տիւ Փանթէոն

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Կը խօսին նախկին նախարար եւ երեսփոխան՝ քաղաքացի
E. DEPREUX

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ :

Ուղերձ յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան :

Գեղարուեստական բաժին :

Մասնակցութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նորակազմ նուագախումբին, հայկական եղանակներով, Օր. Օր. Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ (երգ), Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ (արտասանութիւն) :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն վերջ :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Մուտք 200 ֆրանք : Տոմսերը ապահովել ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունէ 43 ռիւ Ռիշէ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ գրատունէն 51 ռիւ Մէօսիէօ լը Փռէնս եւ Պէլվիլ ճաշարան Արթիւր եւ հանդէսին օրը կիչէն :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետին եւ քաղաքապետին ներկայացուցիչները :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՃԻ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԼԻ ՄԻՋԵՒ : Գրեց՝ Ս. Վրացեան : Երկրորդ տպագրութիւն՝ նոր փաստերով եւ վաւերագրերով եւ 1941էն աղին տեղի ունեցած դէպքերով : Տպ. «Համազգային» ընկերութեան, Պէյրութ, 1953 :

Գին 500 ֆրանք (թղթատարի ծախքն ալ հաշուելով) :

Adresse : B. Tchiboukdjian
7, Rue Grange Batelière, Paris (9e)

«Յառաջ»էն կարելի է ստանալ միայն անձամբ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց ողբացեալ Տիկին Եպրաքսէ Մարկոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ. Սա. Մարկոսեան եւ զաւակներ 5000 ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Բժ. Արշակ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Գաչըքէմանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Երանոսեան հազարական ֆրանք, Պ. Յարութիւն Շիրվանեան, Պ. Եղիազար Մինասեան 500ական, Պ. Ոսկան Եզեկէլեան 200, Այրի Տիկին Նչ. Զօրաեան 600 : Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Պալապանեան հազար ֆրանք : Գումար 12.800 ֆրանք :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները : Հետզհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները : Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ց. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, Սալ Վօլթէրի մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Նոր Սերունդի կողմէ : Կը ներկայացուի ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ :

Հաճելի անակնկալներ, եւրոպական եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ հռչակաւոր նուագախումբ, ՌԻՔԱՐՏՕ ՓԷՐԷԶ :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Շարանթօն էքօլէն առնել 103 թիւ հանրակառք, եւ իջնել ռիւ Վօլթէռ :

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յուսաբեր» տպարանի հրատարակչական բաժինը իր ունեցած նոր կազմակերպութեան շնորհիւ, ի վիճակի է հայերէն եւ լատիներէն տառերով 400 էջնոց գիրք մը տպագրել մէկ ամսուան ընթացքին : 8, 10 եւ 12 փունթոյի վրայ վեց տեսակ տառեր կը շարուին տողաշարով : Գեղեցիկ տպագրութիւն սովորական գիներով :

Իբրեւ նմոյշ, գրավաճառներու մօտ տեսնել մեր վերջին հրատարակութիւնները.—

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ Հայոց Պատմութիւն
ԳԷՕԹԷ, Ամբողջական գործեր, Ա. հատ.
ԳՈՐՇ ԳԱՅԼԸ ԿԱՏՂԵՐ ԷՐ, Գ. Թագւորեան :

Հասցէ.—
« HOUSSAPER », B. P. 868, Le Caire

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա _ Խարբերդի «Եփրատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ կարօտ ուսանողներու :

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Լը Գիլլպի մէջ : 51 ռիւ Կրինան :

Կը նախագահէ Պ. Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «Սամաթիայի Աբիկ աղան», Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սարգիսեանի :

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Մկրտիչեանի, կ'արտասանէ Օր. Ա. Յարութիւնեան, կ'երգէ Օր. Ա. Արզումանեան :

Եւրոպական պար,

EDDY TOURNEL et son ensemble
avec le chanteur Jean Staiano

Մուտք 200 ֆրանք :

Հանդէսի հայկական մասէն վերջ եկողներուն համար 250 ֆրանք :

COCKTAIL PARTY

Կազմակերպուած Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ Նոյեմբեր 22ին, Կրան Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ :

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՐԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆի :

ՎԵՆՍԱՆ ՄՈՐԿԱՆի համբաւաւոր նուագախումբը :

Գեղարուեստական բաժին :

ԿՈՉ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով որոշեցին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժողովի մը հրաւիրել, շատ կարեւոր նպատակի մը շուրջ :— Գրքի վերածել լուսահոգի Տ. Բարգէն քահանայ Ասլանեանի « Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը » :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ժողովին որ պիտի գումարուի Նոյեմբեր 15, կիրակի ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
★

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ : Նիւթը՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ազգային հիմքերը : — Հայերէնի դասեր՝ ժամը 8էն 9 :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէն :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, Մատուռին յարակից սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ : Դասախօսն է բժ. Ն. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Սարոյեանի նոր վէպին «Ռոք Վակրամ»ի հոգեբանական կողմերը : Մուտքը ազատ է :

ՎՐԻՊԱԿ.— «Բանաստեղծ Լէյլի» յօդուածին մէջ (8. Նոյ.) Բ. սիւնակ վարէն 19րդ տողը կարդալ Լէյլին ոչ Դուրեան մըն էր, ոչ Տէրեան եւ ոչ ալ Մեծարենց : Ան գեղեցիկ եւ խոստմնալից սկզբնաւորութիւն մըն էր, բողբոջ մը որ սկսեր է բացուիլ եւն. :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ց. Կ. Խաչի Շաւիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհիներ Թագուհի Մինասեանի եւ Ռեբեկա Բարսեղեանի եւ պարագաներուն իրենց մօր եւ կեսուրմօր Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Բարսեղեանի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս իր ցաւակցութիւնը ընկերուհի Շաքէ Էմիրճանեանի, իր հօրԳէորգ Էմիրճանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երկու հազար ֆր. Շաւիլի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին :

× Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Մելինէ Մինասեանի եւ Ալիս Բարսեղեանի իրենց մեծ մայրիկին՝ Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շաւիլի հայկ. դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազարական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Օ. Մխճեանէ, Տէր եւ Տիկին Մ. Պօյաճեանէ, Տէր եւ Տիկին Յ. Աբէլեանէ, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարոնեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Պասմաճեանէ : Նոյնպէս ստացած է հազար ֆր. Պ. Վրթանէս Թադոսեանէ, Գէորգ Էմիրճանեանի մահուան առթիւ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7217 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2628

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

●

Բովանդակ աշխարհ երկիւղածութեամբ տօնեց Նոյ. 11ի զինադադարին տարեդարձը:

Այս առթիւ, պատկառելի թափօրներ էազմուեցան դէպի Անծանօթ Զինուորին դամբարանը:

Մայրաքաղաքներու մէջ, զօրահանդէսները աւելի մեծ շուք մը կուտային արարողութեան, միեւնոյն ատեն յիշեցնելով պատերազմի սարսափները:

Զորեքշաբթի օր այստեղ, Փարիզի մէջ ալ անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր Քոնքորտէն մինչեւ Յաղթական Կամար, ուր կը հանգչի Ֆրանսայի Անծանօթ Զինուորը:

Կարելի չէր առանց յուզումի դիտել այն հաշմանդամ ռազմիկները, որոնք շրջապատած էին դամբարանը, անոր շուրջը պարզելով իննսուն պատուաւոր դրօշներ, — յիշատակ եւ խորհրդանշան 1914–18ի պատերազմէն: Մինչ Հանրապետութեան նախագահը անձամբ կ'արծարծէր Անշէջ Բոցը.

Նոյն օրը այլապէս յուզիչ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար Քոմփիէնյի անտառին մէջ, ուր կնքուեցաւ առաջին Մեծ Պատերազմին զինադադարը:

Նախընթաց օրը յիսուն ջահեր վառելով Յաղթական Կամարին տակ, նախկին ռազմիկները համախմբուեր էին անտառին մէջ, ուր ճառ մը խօսեցաւ Պ. Լանիէլ:

Վարչապետը միեւնոյն ատեն կ'ոգեկոչէր 1944ի զինադադարը, որ նոյնպէս յաղթանակով մը վերջացաւ:

Այս առթիւ յիշեց Քլեմանսոյի յայտարարութիւնը, 1918 Նոյ. 11ին.

— «Երդնում՜ միշտ աշխատիլ հանրային բարիքին համար»:

Այս տեղեկութիւնները արձանագրած ատեն, չենք մոռնար ուրիշ արարողութիւն մը որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու, Նոյ. 7ին, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 36րդ տարեդարձին առթիւ:

Այս անգամ ալ դրդադին ցոյցեր սարքուած էին, եւ 50–60 նշանախօսքեր արձակուեցան:

Եւ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ օրուան իշխանաւորները ճառեր խօսեցան, թունաւոր նետեր արձակելով Արեւմուտքի դէմ:

Խ. Միութեան նախագահը, Վորոշիլով, պարզապէս ամբաստանագիր մը կը կարդար, կրկնելով սովորական մեղադրանքները: Իսկ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Բուլկանին, անգամ մը եւս կը պանծացնէր խորհրդային ուժերուն դերազանցութիւնը:

Երկուքին ալ եզրակացութիւնը մէկ էր.

— Արեւմուտքը նոր աշխարհամարտ մը կը պատրաստէ:

Ո՜րքան խոր տարբերութիւն երկու տօնակատարութեանց միջեւ:

Մէկը՝ խաղաղասէր ոգեկոչում եւ յարգանք: Միւսը՝ մարտակոչ:

Երկու կողմերն ալ միլիոնաւոր «անծանօթ զինուորներ» ունեցան: Եթէ մէկն ու մէկը գլուխ վերցնէր, պիտի տեսնէր որ աշխարհասասան յեղափոխութիւնն ալ չկրցաւ խաղաղութիւն բերել:

Արդարեւ, մարդիկ այսօր շատ աւելի դժուար կը հասկնան իրար:

Անջրպետը շատ աւելի խոր է եւ լայն երկրամասէ երկրամաս եւ սահմանէ սահման:

Երբեք այսքան սուր հանգամանք ստացած չէր աշխարհահայեացքի եւ շահերու ընդհարումը: Ոչ ալ այսքան խեղաթիւրուած էին տարրական գիտելիքներ:

Տարեդարձները կուգան ու կ'անցնին: Զինադադարները իրարու կը յաջորդեն:

Բայց, բուն զինադադարը — փոխադարձ հասկացողութիւնը կը ձգձգուի եւ կը յապաղի: Միշտ ի վնաս խաղաղութեան եւ փոքր ազգերու փրկութեան...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

●

ՄԱԼԵՆԿՈՎ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԹԷ ԻՆՔՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ

Վերջնապէս հաստատուեցաւ թէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները եւ նախագահ Այզընհաուըր բացառիկ ժողով մը պիտի գումարեն Պերմուտայի մէջ, Դեկտ. 4էն 8, քննելու համար շարք մը հրատապ խնդիրներ:

Այս ժողովին նախաձեռնութիւնը ըստ տանձնած է Զըրչիլ, որ ամիսներէ ի վեր կը փորձէ ճամբան հարթել նաեւ Խ. Միութեան համար, ի հարկին Մոսկուա երթալով: Թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն օրակարգի մասին, բայց ընդհանուր կարծիքն այն է թէ արեւմտեան երեք վարիչները պիտի քննեն որեւէ խնդիր որ կրնայ մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւնները: Երեք պետութեանց արտաքին նախարարներն ալ պիտի մասնակցին խորհրդակցութեանց:

Պաշտօնական զեկոյցը հրատարակուած ատեն, զանազան հարցումներ ուղղուեցան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ: Ընդդիմադիր երեսփոխան մը հարցուց վարչապետին թէ պիտի օգտուի՞ այս ժողովէն, առաջարկելու համար Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի որ ուղղակի տեսակցութիւն մը ունենան Մալենկովի հետ: Զըրչիլ չուզեց կանխաւ յայտնել իր բոլոր մտածումները, դիտել տալով թէ պաշտօն. զեկոյցը խմբագրուած է մեծ ուշադրութեամբ: Կարգ մը գործակալութիւններ կը ծանուցանէին թէ Մալենկով պատրաստ է մասնակցելու Պերմուտայի ժողովին, բայց Խ. Միութեան վարչապետը անմիջապէս հերքեց: Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ ալ հերքուեցաւ այս լուրը: Մոսկուայի անթելը այս առթիւ դիտել կուտար թէ լուրը հրապարակ հանուած է հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար: Անցեալ Յուլիսին, երբ կը խօսուէր Պերմուտայի ժողովի մասին, Խ. Միութիւնը ժխտական դիրք բռնած էր: Այդ օրէն ի վեր բան մը չէ փոխուած:

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Պերմուտայի ժողովին առթիւ «բարեկամական ճնշում մը» պիտի փորձուի, որպէսզի Ֆրանսա վաւերացնէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը: Նախագահ Այզընհաուըր իր լրագրական ասուլիսին առթիւ յայտարարեց թէ պիտի քննուին այն բոլոր խնդիրները որ կապ ունին երեք պետութեանց հետ: Պարզապէս կլոր սեղանի ժողով մըն է որ պիտի գումարուի, առանց սովորական ձեւակերպութեանց:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ արեւմտեան Գերմանիան տեղեակ պիտի պահուի անցուդարձին:

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կը կատարուին Պելկրատի մէջ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ, հաւաքական պաշտպանութեան համար: Այս խօսակցութիւնները շարունակութիւնն են անցեալ փետրուարին Անգարայի, իսկ Յուլիսին Աթէնքի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագահը, Թրումըն, հարցաքննութեան հրաւիրուեցաւ Հակամերիկեան յանձնախումբին առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ Միջազգային Հիմնադրամի տնօրէն նշանակած էր Տէքսթըր Հուայթ անուն պաշտօնատար մը, որ խորհրդային լրտես էր: Կը հարցաքննուի նաեւ արտաքին գործերու նախկին նախարարը, Պըրնս:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ (Նոթր Տամ) մեծ զանգը ելեկտրականութեամբ կը բանի Նոյ. 11էն ի վեր:

ՄՈՍԱՏԵՂ ԿԸ ԾԵԾԷ ԻՐ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ

●

ԿՈՒԼԱՅ, ԿԸ ՀԱՅՀՈՅԷ, ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՓԱԽՉԻԼ

Իրանի վարչապետին դատավարութեան երրորդ օրն ալ թատերական տեսարաններ պարզուեցան: Եւ պահ մը քիչ մնաց որ փախչէր...

Բուռն ելոյթէ մը վերջ, որու ընթացքին բռունցք մը իջեցուց իր փաստաբանին, լուտանքներ տեղալով, Տոքթ. Մոսատեղ աթոռէն ելաւ դողդոջուն, եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ ահաբեկ պահակներուն աչքին առջեւ: Արդէն եօթը — ութ մեթր անցած էր երբ ձերբակալեցին եւ բերին տեղը նստեցուցին:

— Կորսուէ՛, անիծեա՛լ, կը պոռար փաստաբանին, որ կառավարութեան կողմէ նշանակուած է: Դուն Հիւսէյնի մարդասպանէն ալ գէշ ես:

Յետոյ խօսքը դատարանին ուղղելով ըսաւ.

— Ես մինակս պիտի խօսիմ: Այս մարդը դաւաճան մըն է: Սպաննեցէք զիս: Գլուխս կտրեցէք, ես չեմ վախնար: Բայց պէտք է որ ես ինքս պաշտպանեմ իմ դատս:

Նախագահը ազդարարեց թէ նիստը գոնփակ պիտի կատարեն, եթէ շարունակէ խանգարել բարեկարգութիւնը:

— Իսկ ես ալ կ'առնեմ կը քալեմ, եթէ այդ մարդը խօսի:

Դատախազը այս առթիւ ալ կրկնեց թէ ամբաստանեալը ի բնէ ըմբոստ մըն է եւ դերասան: Մոսատեղ ոտքի ելաւ պատասխանելու համար: Նախագահը հրամայեց որ նստի: Ծերունին նորէն առնել քալել կ'ուզէր, բայց պահակները կեցուցին: Այս անգամ սկսաւ լալ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առնելով: Յետոյ նորէն ամբաստանեց Անգլիացիները, եւ գովեց Շահը, որ իր կեանքը փրկած էր անգամ մը: «Մեր վեհապետը սուրբ մըն է, ըսաւ: Անոր պէս մարդ չկայ: Ան օժտուած է մարդկային բոլոր բարեմասնութիւններով եւ ամէն բարօրութիւն կը մաղթեմ իրեն»:

Իր համոզումով, կեղծ է իր պաշտօնանկութեան հրովարտակը, որ անհետացած է, կ'ըսեն:

Կէս օրուան նիստէն վերջ, ամբաստանեալը հանդարտած էր եւ ժամերով խօսեցաւ, հետեւելով 26 էջերէ բաղկացած սեւագրութեանց: Նախագահը փափկութեամբ հարցուց թէ յոգնած չէ՞: «Տակաւին քսան ժամ կրնամ խօսիլ», ըսաւ Մոսատեղ: Շարունակ սլաքներ կ'ուղղէր Անգլիացիներուն դէմ եւ կը ձաղկէր այն «օրէնքները որոնք իր տան վրայ յարձակելով կ'ուզէին սպաննել զինքը»: Այս առթիւ նորէն գանգատեցաւ թէ ցերեկները եւ գիշերները շատ երկար են բանտին մէջ եւ թէ ցուրտէն կը սառի:

× Զորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Մոսատեղ նորէն բուռն տեսարաններ պարզեց, պնդելով թէ ատեանը «որեւէ օրինական արժէք չունի եւ սուիններու վրայ կռթնած է: Հրամայեր են ձեզի Մոսատեղը դատել եւ դուք հնազանդեր էք: Ես թշուառ մարդ մըն եմ, հիւանդ եւ տգէտ, եւ որեւէ բան չունիմ ձեզի դէմ: Բայց զիս հոս բերած են անիրաւաբար: Ես ըսածս գիտեմ: Իբրեւ օրէնսդիր երկու հարիւր հրամանագիր խմբագրած եւ հրապարակ հանած եմ: Դուք հոս գործ չունիք, ելէք գացէք»:

Նիստը ընդհատուեցաւ: Այդ պահուն Մոսատեղ նորէն հեծկլտաց, երերաց եւ մարեցաւ: Գաւաթ մը ջուր եւ դեղեր առնելով սթափեցաւ, եւ նորէն սկսաւ անարգել Անգլիացիները:

× Դատավարութեան Ե. օրը Մոսատեղ նորէն լացաւ, պահ մը քնացաւ, յետոյ ըսաւ թէ այսուհետեւ դատարան պիտի

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ

Նոյեմբեր 5ին արձանագրեր էի ընթերցողի մը կծու պարսաւանքը՝ Իգմիրի երբեմնի Օսմ. երեսփոխան Օննիկ Իհսանի դէմ:

Նամակագիրը, Պ. Լեւոն Երկանեան, դառնօրէն կը գանգատէր նաեւ Յառաջէն որ տեղ տուած էր անոր վերաբերեալ գրութեան մը:

Իր նամակին բառերէն դատելով, հանգուցեալ երեսփոխանը պարզապէս հայակեր հրէշ մըն էր, արժանի՝ Թալէաթին քով թաղուելու...

Անձամբ ծանօթ չըլլալով Օննիկ Իհսանի, հրապարակաւ հրաւիրեցի յօդուածագիրը որ լուսաբանէ խնդիրը:

Երկու չոր փաստ աւելի կ'արժէ քան լեռ մը ածական:

Հրաւէրը ուղղուած էր նաեւ ուրիշ Իգմիրցիներու:

Մինչեւ այսօր ալ կը սպասեմ:

Յօդուածագիրը որեւէ իրաւունք չունի խուսափելու:

Լռելու իրաւունք չունին նաեւ այն բոլոր Իգմիրցիները, Իգմիտցիները եւ ուրիշներ, որոնք վաւերական բան մը գիտեն Օննիկ Իհսանի ազգավնաս գործունէութեան մասին:

Կրնայի անուններով ալ հրաւիրել:

Ողջ ըլլան թէ մեռած, մարդիկ պէտք է պատմութեան անցնին իրենց իրական դիմագծով:

Փաստացի, վաւերական վկայութիւն մը բաւական է, լուսաբանելու համար խնդիրը:

Իրազեկ աշխատակից մը կարգ մը գլխական փաստեր յիշած էր, իր պատասխանատուութեամբ:

Տարրական տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ ամբաստանողն ալ ժխտական արարքները ապացուցանէ:

ՎԱՀԷ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Եուկոսլաւիոյ փոխ — վարչապետներէն Քարտելի ճառ մը խօսելով, նոր կոչ մը ուղղեց մեծ պետութեանց եւ Իտալիոյ որպէսզի միջին ճամբայ մը գտնեն Թրիէսթէի վէճը լուծելու համար: Այս առթիւ ըսաւ. — «Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ գործակցութիւնը միշտ կարելի է, հակառակ Թրիէսթէի մասին ծագած լուրջ վէճին: Յետոյ, այդ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է խաղաղութեան համար: Մենք ոչ ոքի կը սպառնանք եւ երբեք չենք ուզեր զինու զօրութեամբ լուծել Թրիէսթէի խնդիրը: Բայց վճռապէս որոշած ենք պաշտպանել մեր անկախութիւնը եւ անդորրութիւնը եւ թոյլ չտալ որ ուրիշներ տնօրինեն մեր իրաւունքները առանց կարծիք հարցնելու մեզի: Մենք չենք ուզեր ծանրացնել մեր յարաբերութիւնները Իտալիոյ հետ, վասն զի գիտենք որ Թրիէսթէի առթիւ ստեղծուած վտանգաւոր կացութիւն մը սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար, աշխարհի այդ մասին մէջ: Մենք պատրաստ ենք մասնակցելու որեւէ ժողովի, պայմանաւ որ Հոկտ. 8ի անգլեւամերիկեան որոշումը չվնասէ մեզի եւ միակողմանի տնօրինութիւններ չըլլան, մինչեւ որ ելք մը գտնուի: Մենք պատրաստ ենք ընդունելու Իտալիոյ գերիշխանութիւնը Թրիէսթէ քաղաքին վրայ կարգ մը պայմաններով»:

Ինչպէս կ'երեւայ, մթնոլորտը բաւական մեղմացած է եւ կը սպասուի ծրագրուած ժողովին:

գայ ոչ թէ ազատ կամքով, այլ «եթէ քաշկռտեն բերեն»:

Ընդհ. դատախազը քանի մը անգամ սաստեց, ըսելով թէ ամբաստանեալը «հին խուրդ մըն է որ հիւանդութիւն կը կեղծէ, կ'ուզէ չփոթութիւն ստեղծել եւ անարգել դատաւորները»:

Պ. ԼԱՖԷԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

●

ԽՄԲ.— «Ցուսաբեր» արտատպելով Ֆրանսայի տնտեսական նախարարին՝ Պ. Պերնառ Լաֆէի ճառը փրանքօ-հայկական կոչունքին առթիւ, զոր հրատարակեր է իրեն հոկտեմբեր 16ին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (Պ. Լաֆէի պատգամը, 5 Նոյ.).—

... Անդրադառնալէ առաջ Ֆրանսայի ազգ. տնտեսութեան նախարար Պ. Պեռնար Լաֆէի սրտայոյզ ուղերձին, խօսուած՝ Փրանքօ-Հայ Ակումբի ճաշին, յիշենք ու յիշեցնենք, առիթէն օգտուելով, քանի մը վկայութիւններ մեր ժողովուրդի բարձր առաքինութիւններուն մասին:

1935 Հոկտեմբեր 27ին, ճառ մը խօսելով մեծ հաւաքոյթի մը ընթացքին, եղեռնական փրոֆէսօրը՝ Ն. Եորկա՝ կը յայտարարէր.

— «Ժողովուրդներ կան, որոնք իրենց մեծ բան մը չեն արժեր. ամէն բան կը պարտին իրենց աշխարհագրական դիրքին ու լաւ դրացիներ ունենալուն: Բայց այդպէս չէ ձեր պարագան: Նախ՝ դաժան է ձեր աշխարհագրական դիրքը, ու շրջապատուած էք անբարեացակամ ազգերով: Բայց, հակառակ այս բոլորին, ***դուք երկար*** *ատեն պահեցիք ձեր քաղաքական գոյութիւնը, ինչպէս եւ ձեր մշակութային անկախութիւնը»:*

Դարձեալ 1935 Հոկտեմբեր 20ին, Վիէննայի Երաժշտական Միութեան հանդիսասրահի մէջ, «Մուսա լերան քառասուն օրեր»ու մեծահամբաւ հեղինակը՝ Ֆրանց Վերֆէլ՝ կը հաստատէր.

— «Վարժուած ենք Ե – Ը. դարերու շրջանը «խաւար» անուանել. սակայն Հայոց համար «լոյս» էր ան:... «Ո՞վ է յաղթանակներու մասին խօսողը, դիմանալն է քաջութիւնը». մեծ բանաստեղծի մը այս տողը ճշգրտօրէն կը պատշաճի Հայոց ճակատագրին»:

Վեր. Բրալը Հէնրի Սթէֆըրտ, 1935 Փետրուար 17ին, Քէյմպրիճ Մէսսի Հայ Առաքելական Եկեղեցիին մէջ, կը վըկայէր.

—«Հայոց նման ժողովուրդի մը առջեւ՝ Հիւսիսային Եւրոպայի հնագոյն ցեղէն սերած մարդիկ իսկ յարգանքով գլխարկ ի ձեռին կանգնելու են: Մեր անգլօսաքսոն նախահայրերը, օրինակ, դեռ բարբարոսներ էին, երբ հայկ. մշակոյթը արդէն տասնեւհինգ դարէ աւելի կեանք մը ունեցեր էր: Երբ Դաւիթ արքայ Երուսաղէմի մէջ 12 ցեղերու վրայ կը թագաւորէր, Հայաստան արդէն ազգ մըն էր»:

Ջենք կրնար չյիշել ուրիշ անգիր վկայութիւն մըն ալ: Արտասահմանի պարսիկ դեսպաններէն մէկը, անձնական խօսակցութեան մը ընթացքին, մօտաւորապէս կ'ըսէր իր հայ բարեկամին. «Մեր երկրի նահանգներէն մէկը ձեզի տանք, ձեր Եղիշէն մեզի տուէք»:

«— Ոչ, — պատասխանած էր անշուշտ դեսպանին հայ խօսակիցը, — նահանգ մը, նոյնիսկ ամբողջ երկիր մը կորնչելի է, բայց Եղիշէն անկորնչելի է»:

Այս «անկորնչելի», այս անբաւ հարստութիւնը ժառանգորդ պիտի չունենա՞յ վաղը, ակամայ կը հարցնենք մենք մեզի, հազիւ դպրուած, հազիւ քողարկուած դառնութեամբ:

Բայց անկա ուրիշ պատմութիւն է արդէն: Դառնանք Պ. Լաֆէի վկայութեան:

Ուղերձ մը խօսելով Ֆրանքօ-Հայ Ակումբի ճաշկերոյթին, Ֆրանսայի ազգ. տնտեսութեան նախարար Պ. Պեռնար Լաֆէ կ'ըսէր, ի միջի այլոց, ասկէ շուրջ ամիս մը առաջ.

— «Պատմութեան մէկ ծայրէն միւսը, ձեր ժողովուրդը չափուեցաւ բոլոր մեծ ժողովուրդներուն հետ, եւ ոչինչ կրցաւ պարտութեան մատնել ձեր քաջութիւնը: Խաչակիրները ձեզ ունեցան իբրեւ նեցուկ. ժամանակակից պատերազմները, ձեզի շատ սուղի նստելով հանդերձ, աւելցուցին ձեր փառքը:

«Հայ ժողովուրդին յարատեւութիւնը, տոկունութիւնը, ռազմունակութիւնը դարերու ընթացքին բոլոր ազգերուն կողմէ ճանչցուած են իբրեւ ցեղային յատկութիւններ: Հայկական հեծելազօրքը մասնակցեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր ճակատամարտներուն: Արշաւողները իրենց ճամբուն վրայ կը բախէին այս հերոսներուն, որոնք կը հսկէին երկրի սահմաններուն վրայ եւ կրնային պարտուիլ միայն եւ միայն թշնամիի թուական ջախջախիչ առաւելութենէն»:

Պ. Լաֆէ, իր այս յիշեցումներով, պատմական իրողութիւն մը կը հաստատէ պարզապէս եւ ոչ թէ կը վերլուծէ կամ կը դատէ հայկական նկարագիրը: Բայց այսքանն իսկ կ'ուրախացնէ մեզ՝ նախ օտարի մը բերնով ըսուած ըլլալուն, ապա նաեւ անոր համար, որ այդ օտարը հակած է Հայոց պատմութեան գիրքերուն վրայ, թերեւս աւելի քան նոյնիսկ համալսարանական հայ մը ...

Պատմութենէն այս քաղուածքը ընելէ ետք, մեծ պետութեան մը մեծ զաւակը, Պ. Պեռնար Լաֆէ, զուգակշիռը կ'ընէ մեր առաւելութիւններուն ու թերութիւններուն, շեշտը դնելով առաջիններուն վրայ, բայց չանտեսելով վերջիններն ալ:

Ահա թէ ինչպէս կը շարունակէ իր խօսքը Պ. Լաֆէ.

— « Հայոց ազգային կեանքը յաւիտենական յարութիւն մըն է: Հորդեհները հազիւ մարած, հեղեղները հազիւ դադրած, վէրքերը հազիւ բուժուած, Հայերը կը սկսին վերաշինել աւերակները, կը նորոգեն անբարտակները, կը վերստեղծեն ապրելու ուրախութիւնը:

« Հոն, ուր ժողովուրդ մը անհետ պիտի կորսուէր, Հայուն շինարար կամքը կը պահպանէ աւանդութիւնները, լեզուն, մշակոյթին կենսունակութիւնը եւ մանաւանդ միութեան տեւական ձգտում մը, որ հիացում կը պատճառէ »:

Պ. Լաֆէ առաջին օտարը չէ, որ կը հիանայ մեր շինարար կամքին, աւանդութիւններուն, լեզուին ու մշակոյթին վրայ: Ապահովաբար պիտի չըլլայ նաեւ վերջինը:

Կը սպասէինք անշուշտ, որ իր զուգակշիռը ընելէ ետք պատգամ մը ուղղէր մեզի: Պատգա՞մ... հաւանաբար պիտի ըսէր ինքն ալ մեր երէց ընկերներէն մէկուն պէս. «Պատգամը դուք ձեր մէջը փնտռեցէք եւ ոչ թէ ձեզմէ դուրս»:

Բայց մօտաւորապէս պատգամի մը ուժը ունի Պ. Լաֆէի ուղերձին վերջին մասը.

— « Համերաշխութեան շնորհիւ է, որ կրնաք անեղծ պահել ձեր հոգեկան եւ ֆիզիքական ժառանգութիւնը: Յաղթանակները կը ծնին հաւաքական ուժէն, իսկ հաւաքական ուժը կը ծնի միութենէն: Ահա թէ ինչու կ'ըսեմ.— միացէք, շաղկապեցէք ձեր ճիգերը, ստեղծելով ձեր ուժերուն դաշնակցութիւնը: Միայն այս կերպով պիտի կրնաք պահել ձեր մշակոյթն ու արժանիքները» (անդ):

Շնորհակալ ենք մեզի տրուած այս դասին համար, որ պատգամի մը ուժը ունի իրօք:

Մենք ալ ջատագոված ենք միշտ հաւաքական ուժին, «ուժերու դաշնակցութեան» գործած ու գործելիք հրաշքը ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Համաձայն ենք Պ. Լաֆէի եզրակացութեան. «Աշխարհը պէտք ունի իւրաքանչիւր ժողովուրդի յատկութեանց: Պահելով ձեզ իններդ՝ մեզի օգտակար կ'ըլլաք»:

Այս դասը ուղղուած է անոնց մանաւանդ, որոնք կ'ուրանան մեր յատկութիւնները եւ կ'ուզեն օտարէն առնել, ինչ որ մեր «ածու»ին մէջ սերմանուած է առատօրէն, մեր հայրերուն ու նախահայրերուն ճիգովն ու քրտինքովը:

Անգամ մը եւս շնորհակալ ենք ասպետական Ֆրանսայի ազնուական զաւկին՝ իր տաք, սրտագին բառերուն համար:

Միայն մենք ենք, որ չենք գիտեր, թէ ինչ է մեր արժէքը աշխարհի մեծ ու փոքր ազգերուն մէջ:

Թերեւս գիտենք, բայց մոռցած ենք:

Եւ Ֆրանսացի մը պէտք էր յիշեցնէր մեզի այս մոռցօնքը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԴԷՊԻ ԲԱՐՕՐՈՒԹԻՒՆ...

●

Մալենկով Գերագոյն Խորհուրդի Օգոստոս ութի իր ճառին մէջ կը յայտարարէր թէ «իրենց ամէնէն կարեւոր ճիգը պէտք է ըլլայ գալիք երկու երեք տարիներու ընթացքին ստանալ շատ աւելի սննդեղէն ժողովուրդին եւ հում նիւթ թեթեւ ճարտարարուեստին համար: Պէտք է զարկ տալ երկրագործութեան նոր ճիգով մըեւ զօրացնել կոլխոզները»: Իսկ Պ. Խրուշչեւ կ'արձագանգէր Սեպտ. 3ին. — «Տնտեսական ամէնէն կենսական ճիգը պէտք է ըլլայ, շարունակելով հանդերձ գերագոյն չափով զարգացնել ծանր ճարտարարուեստը, ստանալ արագ սլացք երկրագործութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ եւ գդալապէս աւելցնել երկու երեք տարիներու մէջ երկրին սննդական նիւթերը»:

Պ. Ա. Միկոյեան իր կարգին հոկտ. 17ին կը շեշտէր, — «Պէտք է որ գալիք երկու երեք տարիներու մէջ կարելի ըլլայ գնել ամէն քաղաքի եւ գիւղական ամէն շրջանի մէջ ամէն տեսակ անհրաժեշտ ապրանք:

« Լը Մոնտ »ի ռուսագէտ աշխատակիցը, Անտռէ Փիէռ այս ճառերէն կ'եզրակացնէ թէ անոնք խորհրդային քաղաքացիներուն կ'ըսեն.— «Դժգոհ էք այսօր, եւ իրաւունք ունիք: Անբաւարար է ձեր սընունդը, լաւ հագուստ եւ կօշիկ չունիք, սակայն կառավարութիւնը եւ կուսակցութիւնը մեծ ճիգ մը պիտի փորձեն, որպէսզի փոխուի այս կացութիւնը, 1955ին կամ 1956ին գոհ պիտի ըլլաք եւ առատութեան մէջ պիտի ապրիք »:

Ճառերուն եւ կառավարական հրամանագիրներուն մէջ, թեթեւ ճարտարարուեստի եւ սննդական նիւթերու համար անոնք որոշ թիւեր տուին, Խ. Միութեան ժողովուրդը համոզելու համար: 1951 — 1955 հնգամեայ ծրագիրը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ— (Արտադրութիւնը նախատեսուած է թոնի վրայ).

1953ին միս 2550000, 1956ին 3 միլիոն, 1953ին խոզեղէն 850.000, 1956ին մէկ միլիոն, 1953ին կարագ 560.000, 1956ին 600

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍԸ ԵՒ ՍՏԱԽՕՍԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ես քեզ առաջնորդել չեմ կրնա՛ր, ըսաւ ու հեռացաւ: Կոյրը կերաւ հացը եւ խարխափելով ինկաւ ճամբայ: «Թերեւս, կը մտածէր, կը յաջողիմ գիւղս դառնալ»:

Երկար քալեց, մոլորեցաւ ճամբան եւ չէր գիտեր այլեւս, թէ ուր պիտի երթար: Աղօթեց ու խնդրեց Աստուծմէ զինքը չլքել: Եւ ահա անծանօթ ձայն մը լսեց, որ կ'ըսէր.

— Դէպի աջ դարձիր, անտառին մէջ կարկաջահոս աղբիւրի մը պիտի հանդիպիս: Այդ աղբիւրին ջուրովը լուացուէ եւ պիտի վերագտնես տեսողութիւնդ: Անտառին մէջ հսկայ կաղնի մը պիտի տեսնես, բարձրացիր անոր վրայ եւ գիշերը հոն անցուր:

Կոյրը դէպի աջ քալեց. դժուարաւ հասաւ անտառ եւ նրբուղիի մը հետեւելով, գտաւ կարկաջահոս աղբիւրը: Ափերով ջուր առաւ եւ կոպերը լուաց, վերագտաւ իր տեսողութիւնը: Փառք տուաւ Աստուծոյ եւ, շուրջը նայելով, հսկայ կաղնի մը տեսաւ, որուն ստորոտի խոտերը կոխկռտեր եւ հողն ալ փորփրեր էին: Բարձրացաւ ծառին վրայ եւ գիշերուան սպասեց: Երբ մութը կոխեց, չար ոգիները կաղնիին ստորոտը հաւաքուեցան եւ սկսան պարծենալ իրենց չարաճճիութիւններով ու պատմել իրենց գործած չարիքները: Դեւերէն մին ըսաւ.

— Գեղանի իշխանուհիին մօտն եմ. տասը տարիէ ի վեր կը չարչարեմ զայն ամէն միջոցով: Կ'ուզեն զիս վտարել պալատէն, բայց ոչ ոք կրնայ յաղթել ինծի: Կրնայ յաղթել այն մարդը միայն, որ յաջողի մօտակայ քաղաքի մեծ վաճառականին քովէն Աստուածամօր պատկերը առնել եւ իշխանուհիին տալ:

Առտուան, երբ բոլոր չար ոգիները ցրուեցան, պարկեշտ ու ճշմարտախօս մարդը ծառէն վար իջաւ եւ մօտակայ քաղաքը գնաց վաճառականը փնտռելու: Շատ հարցուց, փնտռեց եւ վերջապէս գտաւ զայն, իբրեւ ծառայ մտաւ անոր քով աշխատելու:

— Ամբողջ տարի մը պատրաստ եմ ձրի ձեր քով աշխատելու, եթէ խոստանաք Աստուածամօր պատկերը ինծի տալ:

Վաճառականը հաւանեցաւ: Բարի գիւղացին հաւատարմօրէն ծառայեց: Ոչ գիշերը եւ ոչ ալ ցերեկը հանգիստ կ'ընէր, այնքան եռանդ կը դնէր իր գործին մէջ: Երբ տարին վերջացաւ, իր հաշիւը խնդրեց:

— Բարեկամս, ըսաւ վաճառականը, թէեւ շատ գոհ եմ աշխատանքէդ, բայց կը ցաւիմ պատկերը քեզի չկրնալ տալուս: Կը նախընտրեմ դրամ վճարել:

— Ոչ, դրամ չեմ ուզեր, տուր ինծի ինչ որ որոշած էինք:

— Եթէ այդպէս է, տարի մը եւս ծառայէ եւ պատկերը կուտամ:

Հարկ էր տեղի տալ: Գիւղացին վաճառականին մօտ մնաց տարի մը եւս, առաջուան պէս հաւատարմօրէն ծառայելով: Երբ տարին լրացաւ իր խոստումը կատարելու.

— Ես որոշած եմ դրամ վճարել քեզի, ըսաւ, բայց եթէ կ'ուզես անպատճառ պատկերը ունենալ, տարի մը եւս պէտք է ծառայես:

Դժուար էր դիմադրել հարուստ եւ ագահ վաճառականի մը: Գիւղացին պարտաւորուեցաւ հաւանիլ: Տարի մը եւս մընաց եւ նոյն եռանդով ծառայեց: Երրորդ տարուան վերջը, վաճառականը պատէն վար առաւ Աստուածամօր պատկերը, տըւաւ գիւղացիին եւ ըսաւ.

—Ահա, բարի մարդ, քեզի կուտամ այս պատկերը իբրեւ վարձք քու երեք տարուան աշխատանքիդ, Թող Աստուած պահէ քեզ եւ փափաքներդ կատարէ:

Գիւղացին առաւ Աստուածամօր պատկերը եւ անմիջապէս գնաց այն երկիրը, ուր չար ոգին կը նեղէր գեղանի իշխանուհին: Երկար քալեց եւ մայրաքաղաք հասաւ. ուղղակի պալատ գնաց:

— Եկած եմ գեղանի իշխանուհին բժշկելու, ըսաւ:

Իսկոյն արքայական յարկաբաժին առաջնորդեցին զինք եւ ցոյց տուին դըժբախտ իշխանուհին: Աման մը ջուր ուզեց, Աստուածամօր պատկերը երեք անգամ մխրճեց ջուրին մէջ և իշխանուհին պատուիրեց այդ ջուրով լուացուիլ: Լուացուելուն պէս, չար ոգին մրրիկի մը նման դուրս եկաւ իշխանուհիին մարմնէն եւ անյայտացաւ: Հիւանդութիւնը անցած էր. գեղանի աղջիկը վերագտաւ իր առողջութիւնը:

Թագաւորն ու թագուհին շատ ուրախացան եւ չէին գիտեր ինչպէս վարձատրեն «բժիշկ»ը: Տիտղոսներ, կալուածներ, լեցուն քսակ խոստացան:

— Ոչ, պատասխանեց պարկեշտ գիւղացին, ես վարձատրութիւն չեմ ուզեր, ոչ մէկ բանի պէտք ունիմ:

— Բանի որ ան իմ կեանքս փրկեց, ըսաւ իշխանուհին, իր կեանքի ընկերուհին դառնալ կ'ուզեմ:

Թագաւորն ու թագուհին իրենց հաւանութիւնը տուին: Հարսնիքը կատարուեցաւ:

Այն օրէն պարկեշտ գիւղացին պալատին մէջ ապրեցաւ, գեղեցիկ զգեստներ հագաւ եւ թագաւորին սեղանէն ճաշեց:

Ատեն մը ետք, թագաւորին ու թագուհիին ըսաւ.

— Թոյլ տուէք, խնդրեմ, որ իմ հայրենի երկիրս վերադառնամ, ծերուկ մայրս տեսնել կ'ուզեմ:

— Ես ալ կուգամ, ըսաւ գեղանի իշխանուհին, մայրդ ալ անպատճառ քեզի պէս բարի ու ճշմարտախօս մէկն է:

Երկուքը միասին ճամբայ ելան: Ձիերը, կառքը, ամէն ինչ թագաւորին կը պատկանէին: Երկար ճամբորդեցին եւ հանդիպեցան ստախօս խաբեբային: Թագաւորին փեսան տեսաւ, կառքը կեցուց եւ ըսաւ.

— Բարեւ, բարեկամ: Ճանչցա՞ր զիս: Կը յիշե՞ս, երբ կ'ըսէիր, թէ աշխարհիս վրայ լաւ ապրելու համար անհրաժեշտ է ստել, կեղծել եւ քծնիլ: Բարեկամս էիր, բայց չխղճահարեցար պատառ մը հացի համար աչքերս փորելու:

Խորամանկը վախցաւ եւ շփոթութեան մատնուեցաւ:

—Մի վախնար, ըսաւ թագաւորի փեսան. քեզի դէմ ես ոխ չունիմ: Ուրախ եմ միայն, որ ճշմարտութիւնը յաղթանակեց:

Եւ անոր պատմեց իր գլխուն եկածները: Խաբեբան ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ մտածեց ինքն ալ անտառ երթալ կարկաջուն աղբիւրին մօտ: «Թերեւս, կը մտածէր, հոն կը սորվիմ երջանիկ դառնալու միջոցը»:

Անտառ գնաց, գտաւ կարկաջուն աղբիւրը: Բարձրացաւ կաղնիի ծառին վրայ, եւ գիշերուան սպասեց: Ճիշդ գիշերին, չար ոգիները եկան, ծառին ստորոտը հաւաքուեցան, նշմարեցին խաբեբան, որ գիրենք մտիկ կ'ընէր, վար առին ծառէն եւ կտոր կտոր ըրին:

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(Ռուս. հէքեաթ)

հազար, 1953ին պանիր 135 հազար, 1956ին 160·000, 1953ին ձուկ 3·190·000, 1956ին 3·600·000, 1953ին փոշի շաքար 4·800·00, 1956ին 5·300·000 :

Այս ընդհանուր թիւերը չահեկան են եթէ կարելի ըլլայ հաշուել անոնցմով ամէն մէկ բնակիչի բաժինը: Դժուար է այս բանը, որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը գաղտնի կը պահէ իր ժողովուրդին թիւը: Սակայն մարդ չի խաբուիր, եթէ մտածէ թէ ներկայիս այս ժողովուրդը քսան միլիոն աւելի է, եւ 1956ին պիտի ըլլայ առնուազն 210 միլիոն: Մեկնելով այս հիմքէն կը տեսնենք որ Պետութիւնը պիտի կրնայ ամէն մէկ քաղաքացիի տալ շաբաթը մօտ 275 կրամ միս, 92 կրամ խոզեղէն, եւ 55 կրամ կարագ, երեք տարիէն: Ցօղուածագիրը դիտել կուտայ թէ աստվ մէկտեղ, այս պարենաւորումով իսկ, որ արեւմտեաններու պատերազմի շրջանի բաժնեչափը կը յիշեցնէ, Խ. Միութիւնը 1956ին ալ չի կրնար դառնալ առատութեան երկիրը: Եւ Մալենկովի, Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի յայտարարութիւնները կը հաստատեն թէ որքան ցած էր երկրին ապրուստի մակարդակը, մանաւանդ պատերազմէն ետք, որ այնքան աւերներ գործեց:

Ընթացիկ ապրանքներուն թեթեւ ճարտարարուեստի ապրանքներու համար, ինչպէս կերպասեղէն, Պ. Միկոյեան բաղմաթիւ թիւեր յիշեց որոնք զգալի յաւելում մը ցոյց կուտան 1955ի արտադրութեան մէջ: Նաեւ «մշակութային» ապրանքներու համար, որոնք կենսական անհրաժեշտութիւն չեն ներկայացներ, սակայն անոնց տարածումը տարբեր երկիրներու մէջ կը վկայէ արդի քաղաքակրթութեան աստիճանը ինչպէս, հեծանիւ; կարի մեքենայ, ժամացոյց եւն.:

3·800·000 հեծանիւը 1956ի համար, ինչպէս եւ 23 միլիոն ժամացոյցը, 5400000 անթելը եւն. համեստ թիւեր կը ներկայացնեն 210 միլիոն ժողովուրդի համար 1956ին, նոյնիսկ աննշան, բաղդատելով Մ. Նահանգներուն հետ որոնց բնակչութեան թիւը 150 միլիոն է: Այս երկիրը, այս տարի 11 միլիոն անթել պիտի ունենայ, եօթը միլիոն հեռատեսիլ: Ամերիկեան յառաջդիմութիւնը շատ մեծ է եւ երկար տարիներ այդպէս պիտի մնայ: Սակայն սովետական արտադրութեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի միջեւ եղած տարբերութիւնը տարուէ տարի կը նուազի եւ հաւանական է որ այս երկուքին մակարդակը հաւասարի աւելի հեռաւոր ապագայի մը մէջ:

Թեթեւ ճարտարարուեստին մէջ մրցելու համար Եւրոպայի հետ, Մոսկուայի կառավարութիւնը, որ այս տարի քիչ մը կրճատած է իր զինուորական ելեւմտացոյցը, ռազմական գործարաններուն պիտի յանձնէ արտադրութեան մէկ մասը: Այսպէս, Պ. Միկոյեանի վկայութեամբ, 3·445·000 հեծանիւի վրայ, որ նախատեսուած է 1955ի համար, պաշտպանութեան նախարարութիւնը պիտի շինէ հինգ հարիւր հազար, 330 հազար սառնադարանի

(րէֆրիժէրաթէօր) վրայ, 110 հազարը պիտի ճարէ այս նոյն նախարարութիւնը, իսկ ինըսուն հազարը օդային ճարտարարուեստի նախարարութիւնը, 61 հազար թօն ալիւմինիումէ ամաններ, որոնց 35 հազարը պիտի յանձնուին նմանապէս օդային նախարարութեան գործարաններուն կողմէ: Այս նախարարութիւնը պիտի շինէ նաեւ 4200000 երկաթէ անկողին 16–500·000ի վրայ, որ նախատեսուած է 1955ին:

Նոր ուղղութիւն մը կը տեսնուի Սթալինի մահէն ի վեր: Ամէն բան ցոյց կուտայ թէ սննդական եւ թեթեւ ճարտարարուեստի արտադրութեան ապրանքներու ծրագիրները 1955 եւ 1956ին պիտի իրագործուին: Քանակի տեսակէտով, պայքարը կրնան շահիլ, որովհետեւ գործարանները ամէն գնով պիտի իրականացնեն ծրագիրը: Սակայն, արդեօք նոյնը կարելի պիտի ըլլա՞յ որակով ալ: Այս տեսակէտով Խ. Միութեան յապաղումը շատ մեծ է, ոչ միայն բաղդատմամբ Արեւմուտքին, այլ եւ ժողովրդավար երկիրներուն, ինչպէս Չեխոսլովաքիա եւ Հունգարիա: Համաձայն Մալենկովի եւ Միկոյեանի կարծիքին այս երկիրներէն ներածուած ապրանքները, ինչպէս եւ արտասահմանէն եկածները, կը նախընտրուին սովետական շուկային մէջ: Տարիներէ ի վեր Խ. Միութեան բնակիչները կը գանգատին Պետութեան խանութներէն, իրենց տրուած վարնոց ապրանքին համար, եւ հակառակ որակը բարելաւելու համար մղուած պայքարին, որեւէ արդիւնք չտուացան: Մնացուկները, չծախուած ապրանքները իրարու վրայ կը դիզուին պահեստին մէջ, միլիոնաւոր րուբլիներ կորսնցնել տալով պետութեան: Որոշուեցաւ նախ աժան գինով, մէկ երրորդ արժէքով ծախել հին մթերքը, ինչպէս եւ գէշ եւ մոտայէ ինկած ապրանքները:

Ցօղուածագիրը չի հաւատար թէ կարելի է երկու երեք տարիէն վերահաստատել երկրին տնտեսական կացութիւնը:

Կարելի չէ նաեւ որ կարճ առենէն շտկուի արտադրութեան բաժանման դրութիւնը:

Թ.Ա.Թ.

<u>ՏՈՄՍԵՐ</u>

ԱԲԻՍՈՂՈՄ ԱՂԱՆ

★

Հարուստ Հայ մը եւ աղքատ Հայ մը դէմ դիմաց նստած են՝ սրճարանը:

Անսովոր երեւոյթ է, խնկապէս: Որովհետեւ, ալա թուրքա աւանդութիւններն ու ընկալեալ պատշաճութիւնները յարգող հարուստ Հայը աղքատ Հայուն հետ սրճարան չերթար: Զի վայլեր՝ ոչ իր դիրքին, ոչ իր անունին: Լսողնե՞րը, տեսնողնե՞րը ինչ պիտի ըսեն... Հարուստ ըսածդ պէտք է որոշ բարձրութեան մը վրայ պահէ ինքզինք: Ամէն մարդ իր դասակարգին անդամներուն հետ բարեկամութիւն մշակելու է: Այլապէս, աշխարհի մէջ համ հոտ չի մնար:

Շատ լաւ կը յիշեմ իրական դէպք մը: Հարուստ հայրիկ մը, իր 16 տարեկան տղուն ըսաւ.

— Վաղ առտու մեր գրադրին, Պ. Կարպիսին հետ շուկայ կ'երթաս եւ քու սիրած հագուստդ կ'առնես...

Տղան զարմացաւ.

— Հայրիկ, մեր պաշտօնեային հետ փողո՞ց պիտի ելլեմ...

Մայրն ալ տղուն խրատունք տուաւ.

— Մարդ, դուն խենթեցե՞ր ես. մեր անունին կը վայլէ՞ որ մեր տղան գրագրի կտորի մը հետ շուկայ երթայ...

Վերադառնանք սրճարան, ուր հարուստ Հայն ու աղքատ Հայը օշարակ կը խմեն:

× Ինտո՞ր ես, Թադիկ, կ'աշխատի՞ս: Ի՞նչ կը վաստկիս:

— Աղէկ եմ, շնորհակալ եմ պարոն Աբիսողոմ. այո կ'աշխատիմ: Ցանկ նանկ ապրուստ մը կը հանեմ: Շաբաթականս ալ 53 տոլար, բայց Կաղանդին յաւելում պիտի տան...

— Ցիսուն երեք տոլար... Ծօ, դուն խե՞նթ ես, ինչ ես: 53 տոլարով ինտո՞ր կ'ապրիս... Ամէն մեղքիս վրայ, մէյ մըն ալ ելեր կարգուեր ես: Ցիսուն երեք տոլար, հէ... ծօ, 53 տոլար ըսածդ իմ սիկարներուս փարան չէ... Դուն լուր ունի՞ս թէ ես շաբաթը ի՞նչ կը ծախսեմ...

— Ձեմ գիտեր Պ. Աբիսողոմ...

— 500 տոլարը բան մը չէ: Տոլար ըսա՞ծդ ինչ է, աչքդ բանաս, գոցես կը հալի, կ'երթայ... Ցիսուն երեք տոլար հէ... Վախ, զաւալլը... Ծօ իմ կնիկս ամէն վար իջնելուն քանի մը հարիւրին տակէն կը մտնէ, վրայէն կ'ելլէ: Հէլալ ըլլայ: Անցած օր 250 տոլար տուեր հագուստ մը առեր է... Քանի՞ օր պիտի հագնի: Բայց, հոգս: Ջուրի պէս դրամ կը շահիմ: Տանս ճոխութիւնը տեղ մը չկայ: Խմիչքներուն տեսակները: Խոհարար մը ունինք, կերակուրներ կը պատրաստէ որ մատներդ ալ միասին կ'ուտես: Անցած շաբաթ փարթի մը տուինք, գիտե՞ս քանիի նստաւ վրաս:

— Ձեմ գիտեր, Պ. Աբիսողոմ...

— Հազար երկու հարիւր: Հապա աղջկանս հարսնի՞քը: Գիտե՞ս ինչ գնաց:

— Ոչ Պ. Աբիսողոմ:

— Եօթը հազար: Կարասիներս տեսնելու ես: Վրայ գլուխ չունիս որ օր մը առնեմ քեզ տուն տանիմ ու տեսնես: Ցիսուն երեք տոլար, հէ: Մեղք... Բայց ինչ ընես, եղբայր, Աստուած տանկ ուզեր է: Կ'երեւայ դուն ալ յանցանք մը ունիս որ փարայի տէր չես եղեր: Ինչ որ է, երթամ, ուշ մնացի, դուն կը վճարես: Ցը..

— Այո: Կը վճարեմ Պ. Աբիսողոմ, այսօր շաբաթականս առի... 53 տոլար...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

★

Վերջերս «Ցառաջ»ի մէջ ազդ մը երեւցաւ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբի վերակազմութեան մասին: Այդ ազդը եբիտասարդացուց զիս մօտաւորապէս 25 տարիներ երբ, գեղեցիկ հեռանկարներով եւ մեծ յոյսերով, կը կազմէի Կոմիտասն երգչախումբը: Շեշտեցի «երկսեռ» բառը, քանի որ 1924ի սկիզբն իսկ արդէն ունէի Կոմիտաս «արական» երգչախումբս, որ կ'երգէր Փարիզի եկեղեցւոյն բազմաձայն պատարագները, անվճար:

Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբը ունեցաւ անցեալ մը իր թուով (աւելի քան 80 մասնակցողներ), համերգներով, պարահանդէսներով եւ ընտանեկան հաւաքոյթներով: Երգեցողութեան հրաւէրներն ընդունեց անխտիր:

Հոն կար տաք մթնոլորտ մը եւ փոխադարձ յարգանք եւ եղբայրական սէր:

Երգչախումբը ունեցաւ նաեւ իր թատերական խումբը որ կը ճոխացնէր համերգպարահանդէսներուն գեղարուեստական բաժինը:

Այս առթիւ կ'արժէ յիշեցնել թէ ծնողները պարտին քաջալերել իրենց զաւակները որ անդամակցին երգչախումբի մը: Երգն ալ լեզու մը չէ՞: Ծնողները ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցած պիտի ըլլան իրենց զաւակներուն, քանի որ երգը պիտի փրկէ զանոնք շատ մը հաւանական չարիքներէ:

Երգի ճաշակին տիրանալու միակ պայմանը, զայն խորապէս սիրելն է, իսկ սիրելուն միակ միջոցը պարտաճանաչօրէն եւ լրջօրէն անոր հետեւիլն է: Մենք, տարեցներս, երբ Կոմիտաս վարդապետի դասերէն կ'ելլէինք, յաջորդ դասի օրուան ու ժամուն անձկութեամբ կը սպասէինք:

Երգի սէրը աշակերտին մէջ արծարծելու դժուարին գործը կախում ունի սակայն ուսուցչին կարողութենէն: Աշակերտը կը հետաքրքրուի գործով, երբ ամէն անգամ նոր բան մը սորվի, եւ հոդ է յաջողութիւնը:

Ուրախութեամբ իմացայ թէ վերակազմեալ Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը պիտի յանձնուի ծանօթ երաժիշտ Օհան Տուրեանի ուշիմ ղեկավարութեան:

Անշուշտ ժողովուրդն ալ իր կարգին պիտի փութայ քաջալերել ձեռնարկը, վստահ ըլլալով՝ թէ անդամներուն գնահատելի ջոհողութիւնովն է որ պիտի տեւէ հայ երգին պահպանումը:

Նշան Ց. Սերգոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Եռասար Դէորգեան եւ Սեննկա, երկու միջին դասակարգի կռփամարտիկները գեղեցիկ խաղարկութիւն մը կատարեցին «Միւթիւալիթէ» սրահին մէջ (կիրակի, 8 Նոյեմբեր):

Մասնաւորաբար կատաղի էրՋ. եւ վերջին շրջանը, ուր ցուլերու նման ճակատ ճակատի իրար հարուածեցին մինչեւ վերջին րոպէն: Արդիւնքը՝ հաւասար:

× Նոյ. 13ին, Ժաք Հայրապետեանը Պէյրութի մէջ պիտի մրցի Պէնոար Փաչինիի դէմ, Իտալացի առաջնակարգ վաստակաւոր ոստի մը, որ արդէն երեք անգամ ճակատած էր Եւրոպայի Հայազգի ախոյեանին դէմ, կրելով երկու պարտութիւն, իսկ մէկ անգամ ալ հաւասար մնալով: Իտալացին՝ պատուաւոր դիմադրութիւն մը ցոյց տուած է Նօլանտ Փոմփէյի եւ Տօն Քօքէլ Անգլիացիներուն, (վերջինը Եւրոպայի նախկին ախոյեան): Փաչինի մրցած է նաեւ Եւրոպայի նախկին ծանր ծանրութեանց ախոյեան Վէյտինի դէմ:

Ասկէ զատ՝ Ալէքս Պըքըրթըն, որ Տէնիս Փօվըլի յաղթելով տիրացաւ Մեծն Բրիտանիոյ կէս ծանրութեան ախոյեանութեան, իր կարգին ասպարէզ կը կարդայ Հայազգի ախոյեանին, իբրեւ թեկնածու ներկայանալով Եւրոպայի ախոյեանութեան:

× ՖՈՒԹՊՈԼ.— «Քուփ տը Ֆրանս»ի Դ. շրջանի մրցումներուն մէջ Ալֆորվիլի հայկական խումբը յաղթեց Ա. Ս. Ամիքալ զօրաւոր խումբին 4ի դէմ 2 կոլով:

Սարգիս Չ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՊԻՏԱԿԻ ՇԱՔԱՐԻ գործարանը սկսած է տալ ընթացիկ տարուան շաքարի առաջին արտադրութիւնը: Գործարանը պիտի տայ երկրին 31000 փութ աւելի շաքար, մեծապէս նպաստելով հրուշակեղէնի, խաւաքեղներու եւ անուշեղէններու արդիւնաբերութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Այո, գաղտնի ոստիկան մը:

— Բայց այդ Փուարօն Լոնտոն կը բնակի, ինչպէ՞ս կրնայ օգնել մեզի:

— Ճիշդ է, Լոնտոն կը բնակի, ըսաւ Տոքթ. Րէյլի, սակայն ահա թէ ուր է զուգադիպութիւնը: Փուարօ այս միջոցին Լոնտոն չէ, այլ Սուրիա եւ վաղը Հասանիէէն պիտի անցնի Պաղտատ երթալու համար:

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի:

— Ժան Պերան, Ֆրանսական հիւպատոսը: Երէկ գիշեր մեզի հետ ճաշեց եւ այդ լուրը ինք հաղորդեց մեզի: Կ'երեւի թէ Փուարօ զինուորական գայթակղութեան մը հեղինակը գտած է Սուրիոյ մէջ: Ասկէ կ'անցնի Պաղտատ երթալով եւ անկէ պիտի մտնէ Սուրիա, Լոնտոն վերադառնալու համար, ի՞նչ կ'ըսէք այս զուգադիպութեան:

Տոքթ. Լէյտնըր պահ մը վարանեցաւ, կարծես ինքզինքը չքմեղացնելու համար հարիւրապետ Մէյթլենտի նայեցաւ:

— Իսկ դուք ի՞նչ կը մտածէք, հարիւրապետ:

— Սիրով կ'ընդունիմ այս գործակցութիւնը, փութաց պատասխանել հարիւրապետը: Պաշտօնակիցներս սքանչելի բարակներ են, հետապնդումներ եւ քննութիւններ կատարելու համար Արաբներու միջեւ պատահած վրէժխնդրական արարքներու մասին. բայց անկեղծօրէն ըսեմ, Լէյտնըր, ձեր կնոջ սպանութիւնը պարզել իմ կարողութենէս վեր է: Այս ոճրին մէջ ամէն բան խորհրդաւոր կ'երեւայ ինծի: Շատ պիտի ուզէի որ այդ գաղտնի ոստիկանը ձեռք առնէր այս գործը:

— Այսինքն ըսել կ'ուզէք որ այդ Պ. Փուարոյին աջակցութեա՞ն դիմեմ, ըսաւ Տոքթ. Լէյտնըր: Իսկ եթէ մերժէ՞:

— Չի մերժեր, հաստատեց Տոքթ. Րէյլի:

— Ի՞նչչէն գիտէք:

— Որովհետեւ, բժիշկ ըլլալով, եթէ ինծի դիմեն բարդ հիւանդութեան մը համար, օրինակ՝ ուղեղատապի պարագայ մը քննելու համար, չեմ կրնար մերժել: Ասիկա սովորական ոճիր մը չէ, Տոքթ. Լէյտնըր:

— Ոչ, արդարեւ, ըսաւ Տոքթ. Լէյտնըր, շրթունքները վշտէն կծկուած, Րէյլի, կը հաճի՞ք այդ Հերակլէս Փուարոյի տրամադրութիւնը շօշափել իմ կողմէ:

— Սիրով:

— Տոքթ. Լէյտնըր, շնորհակալութիւն յայտնեց ձեռքի շարժումով մը:

— Նոյնիսկ սա միջոցիս, չեմ կրնար հաւատալ թէ Լուիզ մեռած է:

Չկրցայ աւելի դիմանալ:

— Օհ, Տոքթ. Լէյտնըր, պոռթկացի. չեմ կրնար ձեզի բացատրել թէ որքան ազդուած եմ այս եղերական դէպքէն: Պարտականութեանս մէջ թերացայ: Իմ պարտքս էր շարունակ հսկել Տիկին Լէյտնըրի վրայ, փրկելու համար այսպիսի դժբախտութենէ մը:

Տոքթ. Լէյտնըր գլուխը շարժեց ծանրօրէն:

— Ոչ, ոչ, Օրիորդ դուք մեղք չունիք: Աստուած ողորմի ինծի, ես եմ մեղաւորը: Երբեք մէկ վայրկեան չհաւատացի թէ, իրական վտանգ մը կը սպառնար կնոջս կեանքին:

Եւ ոտքի ելաւ, դէմքը կծկուած:

— Իր ճակատագրին ձգեցի զինքը: Բան մը չըրի այս ոճիրին առաջքը առնելու համար, որովհետեւ չէի հաւատար... Եւ սենեակէս դուրս ելաւ դողդոջուն:

Տոքթ. Րէյլի աչքերը ինծի յառեց:

— Ես ալ մեղաւոր եմ հանգուցեալին հանդէպ: Մինչեւ հիմա կը կարծէի թէ այդ կինը ահուդողի կը մատնէր իր ամուսինը եւ կը գրգռէր անոր ջիղերը:

— Ես ալ այդպէս: Ըսածները լուրջ բանի մը տեղ չէի դներ, խոստովանեցայ:

— Երեքս ալ խաբուեր ենք, եզրակացուց Տոքթ. Րէյլի:

— Գոնէ այդպէս կը թուի, հաստատեց հարիւրապետ Մէյթլենտ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ծանուցագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, մերժելով անոր բողոքը եւ բացատրելով թէ ռազմական խարիսխներու մասին Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած պայմանագիրը կը բխի Ատլան-տեան դաշինքէն :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ Նոյ. 11ի նիստին մէջ երկու երրորդի մեծամասնութիւն չստացաւ Քաղաք. Յանձնախումբին այն բանաձեւը որ կը թելադրէր ուղղակի բանակցութիւններ կատարել Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ, «երաշխաւորելու համար Թունուզի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը» : Ուրիշ խօսքով ,ընդհ. ժողովը մերժեց որեւէ յանձնարարութիւն Թունուզի մասին, ինչպէս ըրած էր Մարոքի հարցին քննութեան առեն : Նոյն նիստին մէջ ընդհ. ժողովը հինգի դէմ 53 ձայնով եւ երկու ձեռնպահութեամբ որոշեց ընդհանուր վիճաբանութիւն մը կատարել Քորէայի մէջ կատարուած վայրագութեանց մասին, ինչպէս կը պահանջէին Մ. Նահանգները : Վիշինսկի դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն քանդել Քորէայի հաշտութեան ժողովը, «անկերեւ սուտեր յերիւրելով» :

Մ. ՔԷՄԱԼԻ մարմինը իր մասնաւոր դամբարանը փոխադրուեցաւ Նոյ. 10ին, ի ներկայութեան երկու հարիւր հազար հոգինոց բազմութեան մը, ինչպէս կը հեռագրեն Անգարայէն : Տասը հազար հոգինոց բազմութիւն մը, մեծ մասով զինուորական, կը հետեւէր թափօրին : Հանրապետութեան նախագահը, Ճէլալ Պայար, ճառ մը խօսելով փառաբանեց «մեծ զօրականը, առաջնորդը, դիւանագէտը եւ յեղափոխականը որ նոր ժողովրդապետութիւն մը ստեղծեց փոխան մաշած Սուլթանութեան, բաժնեց պետութիւնը եւ կրօնը, ջնջեց խալիֆութիւնը իբրեւ պետական կրօն եւ հիմք երկրին օրէնքներուն» : Զինուորներ դագաղը առժամեայ դամբարանէն փոխադրեցին թնդանօթի այն կառքին վրայ որ գործածուած էր 15 տարի առաջ, յուղարկաւորութեան առեն : Կառքը կը քաշէին 136 ենթասպաներ, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր Պեթհովէնի մահերգը : Պոլսոյ թերթերը անցեալ շաբթու կը գրէին թէ Հայոց պատրիարքն ալ ներկայ պիտի ըլլայ :

ՈՍԿԻՆ 448.000 ֆրանքի իջած էր Գշ. օր Փարիզի հրապարակին վրայ. անկում մը որ տեսնուած չէ 1950ի կէսէն ի վեր երբ տոլարին անպաշտօն գինը՝ գրեթէ հաւասար էր պաշտօնականին (350 ֆր.) : Այս անկումին հետեւանքով տոլարն ալ 385 ֆրանքի իջած էր ազատ շուկային մէջ : 1952ի սկիզբը ոսկին բարձրացած էր 630.000 ֆրանքի (քիլօն) : Այդ օրէն ի վեր հետզհետէ կ'իյնայ : Մասնագէտներու կարծիքով այս անկումը հետեւանք է համաշխարհային շուկային եւեւէջներուն : Անկումին ուրիշ մէկ պատճառն ալ այն է որ Խ. Միութիւնը մեծ քանակութեամբ ոսկի կը ծախէ, օտար դրամներ, մասնաւորապէս սթերլին եւ տոլար գնելով իր ներածումներուն համար :

ՀԻԹԼԵՐԻ գործակիցներէն Ռուտոլֆ Հէս որ բանտարկուած է Պերլինի մէջ, բոլորովին խենդեցեր է, ինչպէս կը գրեն գերմանական թերթերը : Բացարձակապէս կը մերժէ խօսիլ եւ իր յուշերը կը գրէ եղեր :

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ նորէն պիտի բարեփոխուի, Նոյ. 25ին : Տոմսակներուն թիւը կը մնայ անփոփոխ, 300.000, նոյնպէս գինը — ամբողջական՝ 1750 ֆրանք, մէկ տասներորդը՝ 200 : Մեծ պարգեւը միշտ 40 միլիոն է (25 միլիոն Ա. շարք, 15 միլիոն Բ. շարք), եւ նոր պարգեւներ պիտի տրուին, 4էն 15 միլիոն Ա., 1.600.000էն վեց միլիոն Բ. շարքի համար են. :

ԾԱՆՕԹ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ Պ. Հրանտ Թորոսեան Նոյ. 11ին գրութիւն մը հրատարակած էր «Լը Մոնտ»ի մէջ, Թուրք համայնավարներու դատավարութեան առթիւ, ուրիշ մըն ալ «Քոմպա»յի մէջ, — «Իպնը Սէուտ տխոյեան համարարական չարժման» :

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ, Միհրան Մավիեան եւ Ա. Կոստանդինեան, Կեդր. Ֆրանսա աքսորուած են, ինչպէս կը գրէ «Իւմանիթէ» : (Առաջինը» Քանթալի մէկ գիւղը, միւսը՝ Քլերմոն Ֆերան) : Համայնավար պաշտօնաթերթը այս առթիւ պարզելով անոնց գործունէութիւնը Դիմադրական ճակատին մէջ, անգամ մը եւս կը բողոքէ անոնց արգելափակման դէմ, որ կատարուած է ներքին ապահովութեան տեսչութեան կողմէ (11 Նոյ. եւ 12) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 9ԷՆ
ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Փլաս տիւ Փանթէոն

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Կը խօսին նախկին նախարար եւ երեսփոխան՝ քաղաքացի
E. DEPREUX

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ :

Ուղերձ յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան :

Գեղարուեստական բաժին :

Մասնակցութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նորակազմ նուագախումբին, հայկական եղանակներով, Օր. Օր. Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ (երգ), Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ (արտասանութիւն), հայկական եւ կովկասեան պարեր Պանթէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն վերջ :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Մուտք 200 ֆրանք : Տոմսերը ապահովել ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունէ 43 ռիւ Ռիշէ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ գրատունէն51 ռիւՄէօսիէօ լը Փռէնս եւ Պէլվիլ ճաշարան Արթիւր եւ հանդէսին օրը կիչէն :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետին եւ քաղաքապետին ներկայացուցիչները :

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին :

Orchestre SERGE
BESSIERE, de la Radiodiffusion

Ապահովեցէք ձեր սեղանները դիմելով ՎԱՀԷ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆի,
36, Rue des Dominicaines, Marseille
Tél. CO. 11 - 30
120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան :

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալհամպրա, 6 Ավը. Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ :

Կը ներկայացուի ՔՈՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ : (Տրամ 5 արար,, Ճիագոմէթթիի) :

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Անտիս Միհիրեանի : Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճանճիկեան, նաեւ Հապէշեան, Պշտիկեան :

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ արհեստանոցներուն :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190 :

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգիները : Հետզհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները : Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, Սալ Վօլթէրի մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Նոր Սերունդի կողմէ : Կը ներկայացուի ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ :

Հաճելի անակնկալներ, եւրոպական եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ հռչակաւոր նուագախումբ, ՌԻՔԱՐՏՕ ՓԷՐԷԶ :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Շարանթօն Էքօլէն առնել 103 թիւ հանրակառք, եւ իջնել ռիւ Վօլթէռ :

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա_Խարբերդի «Եփրատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ կարօտ ուսանողներու :

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Էը Գիւպի մէջ : 51 ռիւ Կրինան :

Կը նախագահէ Պ. Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «Սամաթիացի Արիկ աղան», Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սարգիսեանի :

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Մկրտիչեանի, կ'արտասանէ Օր. Ա. Յարութիւնեան, կ'երգէ Օր. Ա. Արզումանեան :

Եւրոպական պար,

EDDY TOURNEL et son ensemble
avec le chanteur Jean Staiano

Մուտք 200 ֆրանք :

Հանդէսի հայկական մասէն վերջ եկողներուն համար 250 ֆրանք :

ԿՈՉ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով որոշեցին Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժողովի մը հրաւիրել, շատ կարեւոր նպատակի մը շուրջ :— Գիրքի վերածել լուսահոգի Տ. Բարգէն քահանայ Ասլանեանի «Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը» :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ժողովին որ պիտի գումարուի Նոյեմբեր 15, կիրակի ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Քատէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղի սգակիր ընկերուհիները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ իրենց ժրաջան եւ առյաւէտ ողբացեալ ընկերուհիին՝ Վեհինէ Պասմաճեանի զաւն կորուստին առթիւ ցաւակցութիւն յայտնեցին :

Փոխան ծաղկեպսակի ստացած են հետեւեալ նուէրները.— Պ. Օ. Թէրլէմէզեան եւ Տիկին Ս. Լերթողեան չորս հազար ֆրանք, Տիկին Ա. Տիփիւի եւ Տէր եւ Տիկին Թէրլէմէզեան վեց հազար ֆր., Տէր եւ Տիկին Մխճեան հազար ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ստեփան Մարկոսեան եւ զաւակները Ժաք, Նիկոլա եւ Մարի – Այտա, եւ Այրի Տիկին Կարապետ Հիւսնիեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ զաւկին՝ ՏԻԿԻՆ ԵՊՐԱՔՍԷ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՇԱՒԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ բարենպատակ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր Տիկին Եղիսաբեթ Բաղսեղեանի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէն :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, Մատուռին յարակից սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ : Դասախօսն է բժ. Ն. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Սարոյեանի նոր վէպին «Րոք Վակրամ»ի հոգեբանական կողմերը : Մուտքը ազատ է :

ՊՐԻՒՔՍԷԼԷՆ Պ. Խաչիկ Կարապետեան 5000 ֆրանք նուիրած է Դպրոցասէրին, իսկ երեք հազար ֆրանք ալ Պ. Գմբէթեանի իր աչքերուն բուժման համար : (Վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Gringnan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ : Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս : Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ :

Տոմսերու համար դիմել.—
Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale
1, Bl. d'Athènes
Souren Exerdjian, 40, La Canebière
Photo Zareh, Chemin de St. Julien
Beaumont.
եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ընկեր Պետրոս Զպուքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆի
մահուան տարելիցին առթիւ :

1954ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ
Ապսպրանքներու համար դիմել՝
Mr. V. Partamian
36, Rue des Dominicaines, Marseille

ԾԱԽՈՒ Է

16 տարիէ ի վեր բանեցուցած պանդոկս, որ 21 սենեակէ կը բաղկանայ, ծախու է, անակնկալ եւ առողջական մեկնումիս պատճառով : Մաքուր կահաւորում, կեդրոնական ջեռուցում (շոֆաժ սանթրալ), տաք եւ պաղ ջուր, դիւրամատչելի պայմաններ :

Դիմել Այրի Տիկին Տէյիրմէնճեանի
7,Rue Molière, Hôtel Massenet,Marseille
Tél. DR. 86 - 26 .

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԺԱՄԱՆՈՒՄ ՄԸ

Հռչակաւոր ուտելիքներու
ՎԱՐԴԻ, ԲԱԼԻ (ՖԻՇՆԷ), ՁԻԹԻ ԵՒ
ԼԵՄՈՆԻ ՏԵՐԵՒԻ ԱՆՈՅՇՆԵՐՈՒ
ԼԵՌՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱՋԱՏ ՄԵՂՐ

Տուփով տոլմա եւ պամեա (ուտելու պատրաստ) : Քալամաթայի եւ Վոլոյի պատուական ՁԻԹԱՊՏՈՒՂ :

Ու ամէն տեսակ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐ
ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ,
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ

PRODUITS COLONIAUX
144, Rue St. Honoré, Tél. GUT.44 - 98
Métro LOUVRE et PALAIS ROYAL

Imp Araxes - 46. rue Richer, Paris.

« ՅԱՌԱՋ »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 14 NOVEMRBE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7218 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2629

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՅՆ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԵԱՄԲ

Եթէ ուզէինք երկու բառի մէջ ամփոփել Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը, պիտի ըսէինք — Հաւատք եւ Աշխատանք :

Ամուր հաւատք՝ իր առաքելութեան մասին եւ անընդհատ աշխատանք՝ զայն իրականացնելու համար :

Բնականաբար այդ երկու արժանիքները կը պահանջէին անձնուիրութիւն, յանդգնութիւն, հաւատարմութիւն, վճռականութիւն եւ մանաւանդ կարգապահութիւն :

Առանց այս լրացուցիչ յատկութեանց դժուար թէ կարելի ըլլար դիմանալ 63 տարի, հետզհետէ տարածուելով եւ անխորտակելի օղակներու ցանց մը կազմելով :

Մանաւանդ որ, երբեք բնականոն կեանք չունեցաւ մեր կուսակցութիւնը :

Իբրեւ յեղափոխական կազմակերպութիւն ստիպուած էր գործել տաժանելի, յաճախ դժոխային պայմաններու մէջ :

Անդամներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, ուսումնական, ռազմիկ թէ բանուոր ունեցած են երերուն, արկածալի կեանք մը :

Յաճախ Թրքական դժոխքին պակասը կը լրացնէր ցարական իշխանութիւնը : Ձեռք ձեռքի տալով եւ հալածանքներ սարքելով ոչ միայն կուսակցութեան, այլ եւ ամբողջ ժողովուրդին դէմ :

Կը բաւէ յիշել միայն Կովկասի Հայոց դպրոցներուն փակումը, ազգ. կալուածներու բռնագրաւումը եւ ուրիշ բարբարոսութիւններ :

Այսքան դժուարին, եղերական պայմաններու մէջ անգամ, Դաշնակցութիւնը երբեք չեղաւ սահմանափակ եւ միականի կազմակերպութիւն մը :

Անոր հայեացքը, միտքը եւ թեւերը կ՚ընդգրկէին գործունէութեան ընդարձակ, անծայրածիր դաշտ մը ազգային եւ միջազգային հորիզոնին վրայ :

Ան եղաւ եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ մնալ մղիչ ուժ մը :

Համանման կուսակցութեանց մէջ, դժուար է գտնել կազմակերպութիւն մը որ այնքան խոր եւ լայն ակօսներ բացած ըլլայ իր ճամբուն վրայ, իբրեւ աղբիւր, ներշնչարան եւ խարխիս բազմակողմանի ստեղծագործութեանց :

Դաշնակցութեան կեանքը եղաւ յարատեւ արշաւ եւ նուաճում՝ ամէն ճակատի վրայ, — մարտական եւ յեղափոխականէն մինչեւ քաղաքականը : Ռազմադաշտէն մինչեւ մշակոյթի անդաստանը :

Մասնաւորապէս առաջին երեսնամեակին բառին բուն իմաստով ալեկոծութեան, փոթորիկներու շրջան մը կ՚անցնէր կազմակերպութիւնը :

Եւ սակայն, ոչ սուրը ձեռքէ ձգեց, ոչ գրիչը, ոչ ալ բրիչը :

Ամէնէն սղնապալի պահերուն, երբ զինատար խումբի մը պատրաստութեամբ կը զբաղէր, չմոռցաւ, նաեւ, դպրոցի մը հիմը դնել :

Իր գլխուն զաւակները լեռ ու ձոր կը կտրէին համեստ գիւղացիներու, չալակտարներու, ֆետայիներու հետ : Ոչ միայն ժողովուրդը արթնցնելու, ինքնապաշտպանութեան կորիզներ կազմելու, այլեւ ի հարկին կռուելու համար :

Ուրիշ գլխուն դէմքեր կը փորձէին ճեղքեր, լուսամուտներ բանալ միջազգային դիւանագիտութեան ամրոցներուն վրայ, տքնաջան հետապնդումներով կամ չանթահարիչ ձեռնարկներով :

Մինչ անդին, Դաշնակցութեան քննական միտքը եւ բեղուն գրիչը վարուցան կը կատարէին, վերանորոգիչ աւիշ մը հոսեցնելով լրագրական թէ գրական-գեղարուեստական անդաստանին մէջ :

Անսասան հաւատքի եւ յարատեւ աշխատանքի այդ ոգին է որ կը խորհրդանշէ Դաշնակցութեան Օրը : Շ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

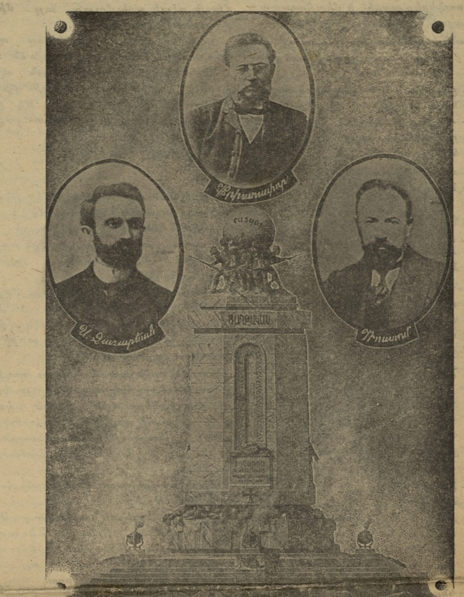
ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ՀԱԿԱՌԱԿ Է ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ

Վարչապետը ճառ մը խօսելով Հանրապետութեան խորհուրդին առջեւ (ծերակոյտ), բացատրեց թէ Ֆրանսա երբեք ստիպուած չէ զինու զօրութեամբ լուծելու Հնդկաչինի խնդիրը եւ ուրախութեամբ կ՚ընդունի դիւանագիտական կարգադրութիւն մը, ինչպէս Մ. Նահանգները Քորէայի մէջ:«Կառավարութիւնը պիտի օգտուի ամէն պատեհութենէ բանակցելու եւ հաշտութիւն կնքելու համար, բայց եթէ խաղաղութեան յոյսերը ի դերեւ ելլեն, պիտի չթերանայ իր պարտականութեան մէջ» : Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ կառավարութեան դիրքը յստակօրէն պարզած էր Հոկտ. 27ին, Ազգ. ժողովին առջեւ, բայց որեւէ պատասխան չստացաւ ոչ Հօ Շի Մինէն ոչ ալ Չինաստանէն: «Հետեւաբար սխալ դուռ կը զարնեն անոնք որ անմիջական հաշտութիւն կը պահանջեն: Թող Հօ Շի Մինը համոզեն: (Ապստամբներուն կարմիր հրամանատարը): Բայց պէտք չէ տկարութիւն համարել Ֆրանսայի խաղաղասիրութիւնը: Որչափ ի վիճակի ըլլանք վճռական հարուածներ տալու, հարուածներ ընդունելով առանց ընկրկելու, նոյնքան պիտի աւելնան դիւանագիտական կարգադրութեան մը յոյսերը: Կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ձգտի ստիճանաբար երեք ընկերակից պետութեանց փոխանցել Հնդկաչինի պաշտպանութիւնը : «Բայց եթէ այդ երեք պետութիւնները չուզեն նետուիլ պատերազմի մը մէջ որ աւելի շատ իրենցն է քան մերինը, Ֆրանսա ինքզինքը ազատ պիտի զգայ իր պարտաւորութիւններէն եւ կառավարութիւնը տրամաբանական հետեւանքները պիտի հանէ, արմատապէս վերաքննելով իր քաղաքականութիւնը » :

× Զօր. տը Կոլ լրագրական ասուլիս մը սարքելով, խստօրէն քննադատեց եւրոպական բանակի դաշնագիրը: Ներկայ էին 250 թղթակիցներ: Իր յայտարարութեան համաձայն, այդ ծրագիրը պիտի կործանէ Ֆրանսան եւ Ֆրանսական Միութիւնը (գաղթապետութիւն), պիտի խախտէ Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը եւ Ֆրանսացիները պիտի յանձնէ կազմակերպութեան մը որուն վրայ ազգը որեւէ իրաւասութիւն պիտի չունենայ: Զօրավարը կ՚առաջարկէ նոր կարգադրութիւն մը փորձել Խ. Միութեան հետ : Եւ կամ ծրագրուած միացեալ պաշտպանութեան տեղ հաստատել տեսակ մը համադաշնակցութիւն որուն մէջ — Գերմանիան ալ միասին առնելով — պետութեանց վարիչները պիտի երաշխաւորեն իւրաքանչիւրին ապահովութիւնը, առանց զոհելու իրենց ազգակիցներուն իրաւունքները : Այս կարգադրութեան կարելի է յանգիլ զինակցութեանց համաշխարհային ցանցով մը: «Զրածին ռումբի դարաշրջանին մէջ առաջին անհրաժեշտութիւնն է « այո » կամ «ոչ» մը փնտռել խորհրդային աշխարհին հետ, կարելի կարգադրութեան մը մասին: Ֆրանսայի կ՚իյնայ վճռել թէ այս ձեւը կարելի՞ է թէ ոչ : Ֆրանսա ի վիճակի է ստանձնելու այս կարգի բանակցութիւն մը, որովհետեւ զինակցութեան դաշինքով մը կապուած է Խ. Միութեան հետ, ընդդէմ գերմանական նոր սպառնալիքի մը եւ միակ երկիրն է որ իրապէս կը պայքարի համայնավար ուժերուն դէմ» :

Ձեռքը յաճախ գրասեղանին զարնելով, զօրավարը դառնօրէն քննադատեց Մ. Նահանգները եւ Անգլիան, մեղադրելով թէ կը քաջալերեն եւրոպական միացեալ բանակի ծրագիրը: «Երաշխաւորուա՞ծ ենք թէ հովանաւորը (Ամերիկա) պիտի պաշտպանէ մեզ: Ամերիկեան ռազմագիտութիւնը շրջանային է եւ եւրոպական ցամաքին պէտք ունի միայն իբրեւ խարիսխ իր ամրաձիգ օդանաւերուն եւ պատուար մը՝ պաշտպանելու Մ. Նահանգները: Մեծն Բրիտանիան ալ միջազգային բանակ մը կ՚ուզէ առանց մասնակցելու: Անգլիացիները կ՚ռնան Ֆրանսայի դէմ դառնալ :Արդէն լորտ Մաունթպէթըն մը կայ իբրեւ գլխաւոր հրամանատար արեւմտեան Միջերկրականի եւ լորտ Ալեքսանդր մը, դերկոմս Թունուզի » :

Զօրավարը «մարդամեքենայ» եւ «արհեստական հրէշ» կոչեց միացեալ Եւրոպայի ծրագիրը :

Հ. Յ. Դ. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ, ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ՌՈՍՏՈՄ ԵՒ ԶԱՒԱՐԵԱՆ
(Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ որ կը տօնուի այս գիշեր, շաբաթ, Ե. թաղապետարանին մէջ) :

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՄՈՍԱՏԵՂԻ ԴԷՄ

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ՆԱԽՈՐԴ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԼԱԼ, ԱՆՈՒԱՆԱՐԿԵԼ ԵՒ ԶԱՒԵՇՏԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՊԱՐԶԵԼ

Նոյեմբեր 12ի նիստին մէջ, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց Տոքթ. Մոսատեղի դէմ: Եօթը ժամ տեւեց իր ճառը: Այս առթիւ բացագանչեց .

— « Թերթերու մէջ հրատարակուած վերջին լուսանկարներով Տոքթ. Մոսատեղ Զարլի Չէփլինն ալ կը գերազանցէ : Մեր դիմացը կը գտնուի խեղկատակ մը: Երէկ յարձակեցաւ խորհրդարանին եւ գահուն վրայ: Այսօր կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէ Սահմանադրութեան վրայ: Պարզապէս ծիծաղելի կը դառնայ » :

Յետոյ մէկ - մէկ հերքեց ամբաստանեալին առարկութիւնները, բացատրելով թէ Մոսատեղ ամէն լիազօրութիւն կը վայելէր եւ չարաչար գործածեց իր իշխանութիւնը : « Ան վճռած էր իր լուծը պարտադրել իբրեւ Շահ կամ հանրապետութեան Նախագահ »: Եզրակացութիւնը — մահապատիժ համաձայն 317րդ յօդուածին : « Ո՛վ որ կը փորձէ խախտել պետութեան հիմքը կամ փոխել գահուն ժառանգութիւնը մահուան կը դատապարտուի » :

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Իրանի զինուորական օրէնքին 148 յօդուածին տրամադրութեամբ անբան մը կամ 60էն վեր մարդ մը չի կրնար մահապատիժ կրել: Մոսատեղ 73 տարեկան է: Նախագահը կ՚ուզէր խօսքը տալ զօր. Ռիահիի, բայց Մոսատեղ բողոքեց : « Ընդհ. դատախազը եօթը ժամ խօսեցաւ, թոյլ տուէք որ պատասխանեմ » :

— Բայց դուք երեք օր խօսեցաք :

Նախագահը հրամայեց ամբաստանեալին ոտքի ելլել, խօսած ատեն:

— « Զափազանց տկար եմ, պատասխանեց Մոսատեղ: Բայց ահա ոտքի կ՚ելլեմ: Ընդհ. դատախազը կը սխալի Շահին հակառակորդ ներկայացնելով զիս: Դատախազը կ՚ըսէ թէ ես իշխանական կեանք մը կը վարեմ Սալթանապատի բանտին մէջ : Իմ մենաւոր խուցս տարէք զիս: Ձեմ ուզեր ձեր պատառ մը հացը: Դիւրին է փոխել Շահը, բայց չէք կրնար փոխել ազգը» :

Նախագահը խնդրեց նստիլ: Մոսատեղ, որ կ՚երերար, պոռաց .—«Երբեք» : Եւ յամառօրէն ոտքի կեցաւ, գրասեղանին կռթնելով, «Ես ոչ Շահ ըլլալ կ՚ուզեմ ,ոչ ալ Նախագահ : Այդ պաշտօնները չեն հետաքրքրեր զիս: Ես միայն կ՚ուզեմ ապացուցանել իմ անմեղութիւնս եւ ուղղամտութիւնս: Դատաւորներ, եթէ չկատարէք ձեր պարտականութիւնը ինծի հանդէպ, ուրիշ ըսելիք չունիմ եթէ ոչ այն թէ ձեր աչքերը կապուած են: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ օրինաւոր վարչապետ մը կը դատուի այսքան խայտառակ պարագաներու մէջ» :

Ամբաստանեալը աթոռին կռթնած էր եւ կը դողդղար: Նախագահը նորէն պատուիրեց որ նստի: «Սրտա՞նց կ՚ըսէք», պատասխանեց Մոսատեղ: Լաւ, կը նստիմ»: Եւ շարունակեց կարդալ իր պատասխանը :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍԷՆ իրենց պաշտօնավայրը վերադարձած են Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ արք. եւ Լիբանանի առաջնորդը, Խորէն եպիսկ.:

ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Տարին մէկ անգամ իր «Օր»ը տօնելով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առիթ կ'ունենայ ներկայանալու Սփիւռքի Հայութեան առջեւ, անոր պարզելու համար քաղաքական ընդհանուր կացութիւնը եւ ստեղծուած նոր պայմաններուն մէջ իրեն վիճակուած դերը :

Դաշնակցութիւնը իր ծնունդէն ի վեր կը հետապնդէ Հայկական Դատը :

Վաթսուներեք տարիէ ի վեր հաւատարիմ մնացած է իր առաքելութեան :

– Ժամանակակից Հայոց Պատմութիւնը լեցուն է իր կատարած «արութեան գործերով» :

Իր յեղափոխական ու քաղաքական բոլոր ձեռնարկները ձգտած են մէկ նպատակի, — ազատ ու անկախ հայրենիք մը տալ հայրենակորոյս բայց ազատատենչ Հայութեան :

Այդ նպատակին համար զոհուեցան իր լաւագոյն զաւակները :

Շուրջ երեք տասնեակ տարիներու պայքարէն վերջ իրականացաւ անկախ Հայրենիքի գաղափարը, 1918 Մայիսին, ստեղծումովը Հայաստանի Հանրապետութեան :

Հայ ժողովուրդի մէկ միլիոն նահատակներու հոգիները խաղաղեցին : Ի զուր չէին թափած իրենց արիւնը :

Երեսուն ամիս միայն շնչեց ազատ Հայաստանը, ի վերջոյ վերածուելու համար այսօրուան «կոլխոզ»ին :

Օտար սուիններ անգամ մը եւս ազատութենէ զրկեցին հայութիւնը :

Անկախ ու միացեալ հայրենիքի գաղափարը տարուէ տարի աւելի խոր արմատներ ձգեց աշխարհի չորս հովերուն ցրուած տարագիր հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ :

Ու այսօր աւելի քան երբեք զօրաւոր է այդ խտացը, որուն մարմնացումն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մինչ Դաշնակցութենէն դուրս գտնուող Հայեր գլուխ ծռելով «կատարուած իրողութեան» առջեւ, ձեռնածալ նստած են, եւ ամէն շնորհ կը սպասեն Մոսկուայէն, այս վերջինը ամէն օր նոր զիջումներ կ'ընէ հայութեան դարաւոր թշնամիին :

Երկրորդ մեծ պատերազմը փոխանակ բարելաւելու աշխարհի վիճակը աւելի բարդացուց զայն :

Հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ, որ երէկ ազատ ու անկախ հայրենիք ունէին այսօր ինկած են Մոսկուայի բռնակալութեան տակ :

Երկաթեայ վարագոյրը եկած հասած է մինչեւ Եւրոպայի սիրտը :

Այդ բոլոր ժողովուրդները, տէր դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի, ինչպէս հայ ազգը, չեն կրնար յաւիտենապէս հանդուրժել օտարի լուծին :

Անկախութեան եւ ազատութեան բարիքները վայելող եւ գնահատող ազգերը կը ձգտին ժողովրդավար կարգերը վերահաստատելու իրենց երկիրներուն մէջ :

Քսաներորդ դարը շատ հեռու է Միջին դարէն : Աւատապետութեան եւ բռնակալութեան շրջանները պատմութեան կը պատկանին :

Եւ սակայն 36 տարի առաջ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ հաստատուած վարչաձեւը հետզհետէ ծաւալեցաւ ոչ միայն դէպի արեւմուտք, այլ մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք :

Տարիներէ ի վեր երկու հսկայ ուժեր իրարու դէմ ճակատ յարդարած են :

Ազատութեան եւ ստրկութեան պայքարն է : Լոյսին կռիւը խաւարին դէմ :

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ լոյսն է որ միշտ տարած է վերջնական յաղթանակը :

Մենք լոյսին հետ ենք :

×

Աւելի քան ութ տարիէ ի վեր թնդանօթները լռած են Եւրոպայի մէջ :

Սակայն մարդկութիւնը կ'ապրի նոր աշխարհամարտի մը մղձաւանջին տակ :

«Զինեալ խաղաղութեան» շրջանին մէջ ենք կրկին :

Այսպիսի շրջաններ ունեցած է մարդկութիւնը 1870 – 1914 եւ 1919 – 1939 :

Ֆրանքեւգերման պատերազմէն մինչեւ առաջին համաշխարհայինը 44 տարի անցած էր :

Քսան տարին բաւական եղաւ պայթելու համար երկրորդը, երբ տակաւին գիւանագէտները չէին կրցած կարգի դնել աշխարհի գործերը, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ զանազան մեծ ու փոքր զինակցութեանց եւ Համաձայնութեանց :

Այսօր ալ խախտած է աշխարհի հաւասարակշռութիւնը :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, Ատլանտեան Ուխտը, Եւրոպայի Դաշնակցային Միութիւնը, Եւրոպայի պաշտպանութեան բանակը եւ այլ զանազան ծրագիրներ ցարդ չկրցան ստոյգ ու տեւական խաղաղութիւն ապահովել մարդկութեան :

Ներկայ բախտորոշ օրերուն, բոլոր ճնշուած ժողովուրդները շարժման մէջ են, ծրագիրներ կը կազմեն փրկուելու համար :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը աչալուրջ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին, պաշտպանելու համար հայութեան իրաւունքները :

Ինչպէս 63 տարիէ ի վեր, այսօր ալ միշտ պատնէշի վրայ է եւ պիտի շարունակէ հետապնդել Հայկական Դատը, մինչեւ որ իրականանայ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԸ

ԽՄԲ. — «Յուսաբեր» ընկերակցութեան տպարանէն լոյս տեսաւ Սողոմոն Թէհլիրեանի Յուշերը, զոր գրի առած է ողբացեալ Վահան Մինախորեան : Ահաւասիկ հատուած մը այն գլուխէն ուր կը պատմէ հայասպան հրէշին՝ Թալէաթի ահաբեկումը. —

Առաւօտը սովորականից շուտ ելայ. աբեւի շողերը արդէն հասել էին դիմացի շէնքի պատուհանին : Հագիւ էի աւարտել թէյս եւ ուզում էի բազկաթոռը մօտեցնել պատուհանի եզրին երբ յանկարծ դիմացի շէնքի պատշգամում տեսայ Թալէաթին : Քարացայ. նա՞ էր արդեօք : Այո ...

Նա մէկ երկու քայլ առաջ անցաւ, ուշադիր զննեց մայթը՝ նախ վեր, ապա վար ու կարծես մտքերի ծանրութեան տակ գլուխը կախեց : Ըստ երեւոյթին թեթեւ չէր կեանքը, գործած անպատում ոճիրից յետոյ : Ցամենայն դէպս, թէեւ անցել էր հինգ վեց տարի, բայց վախը անբաժան էր մնացել նրանից : Իր լայն ուսերին կրում էր երկու հրապարակային մահավճիռներ, Պոլսոյ պատերազմական ատեանի եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան : Առաջինը նրա համար, հաւանաբար, ունէր բարոյական նշանակութիւն. իւր երկրի մէջ հարազատները դատապարտում էին նրան մահուան, իբրեւ սովորական ոճրագործի : Բայց ժամանակը կարող էր այդ «թիւրիմացութիւնը» պարզել. ապագայ սերունդները կը հասկանային կատարած գործի արժէքը, եթէ ... Եթէ չլինէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատավճիռը : Այնուամենայնիւ, չկարողացաւ այդ կուսակցութեան բոլոր ղեկավարներին բնաջնջել : Բայց ո՞վ մնաց իր ճանաչածներից : Փաստօրէն մէկ հոգի — Գարեգին Փաստրմաճեանը : Չէ՞ր յիշում արդեօք իր վերջին զրոյցը նրա հետ :

Լծակի պէս հաստ գաւազանը վեր տարաւ, ձեռքով ճակատը շփեց, ներս մտաւ : Նայեցի ժամացոյցին, 10 էր, Ուհլանտ գնալու իր սովորական ժամը : Զէնքը առի վրաս, պատրաստ դուրս գալու : Յանկարծ նա յայտնուեց դրան մօտ ու փղի պէս ծանրօրէն սկսեց վար իջնել : Երբ դուրս ելայ փողոց, դիմացի մայթով արդէն բռնել էր Ուհլանտի ուղին : Սառը գատողութիւնը ինձ ասում էր, որ այս անգամ անկարող պիտի լինի ազատուել ձեռիցս, բայց եւ յուզումը բազմաբեղու աղաղակներով փոթորկում էր ինձ :

— «Հասիր, վազիր, անցիր միւս մայթը, ու չեղակի կռնակին, մէջքին գլխին ; շուտ, անցիր փողոցը »...

Մայթից իջայ փողոց՝ յետեւը անցնելու համար, բայց յանկարծ մի բան յետ մղեց ինձ. հազար անգամ պարզուած բացորոշ բանը այդ պահին մէկէնիմէկ կասկածելի թուաց. նա՞ է արդեօք ...

— «Անցիր դիմացը, դիմացը, դիմացը, ուղղակի ճակատին, շուտ, շուտ, վազիր » . ..

Դիմացի մայթով հաւասարուեցի նրան, արագ քայլերով բաւական յառաջացայ, անցայ նոյն մայթը, ուսկից գնում էր նա : Յետ դարձայ : Մօտենում էինք իրար : Նա գալիս էր ճեմելու ձեւով՝ ձեռնափայտը անփոյթ ճօճելով : Մի կարճ տարածութիւն մնացած՝ զարմանալիան – զորութիւն համակեց էութիւնս : Հաւասարուելու վրայ Թալէաթը չեշտակի նայեց ինձ. աչքերի մէջ առկայծեց մահուան սարսուռը : Վերջին քայլը բեկուեց. մի քիչ թեքուեց որ խուսափի, բայց զէնքը դուրս քաշելս ու գլխին պարպելս մէկ եղաւ ...

Թալէաթը հարուածից կարծես ցցուեց ու մի ակնթարթ հզօր մարմինը պրկուեց ձիգ, բայց երերուն. ապա՝ սղոցուած կաղնու բունի պէս երեսի վրայ տապալուեց թնդիւնով ... Քիչ զէնը մի կին ճըչաց ու գետին փռուեց. մի մարդ վազեց դէպի նա ... Բնաւ չէի կարող երեւակայել, որ այդպիսի դիւրութեամբ գետին պիտի փռուի գազանը : Մի վայրկեան մղում ունեցայ բոլոր գնդակները պարպելու մէջքին, բայց փոխանակ կրակելու տարճանակս նետեցի : Սեւ, թանձր արիւնը վայրկենապէս լճացաւ Թալէաթի գլխի շուրջ. կարծես ջարդուած անօթից մազութ էր դուրս թափւում ...

— Մարդ սպաննեց, լսեցի ...

Նայեցի վեր, վար, դիմացը, ամէն կողմ մարդիկ կանգ առած՝ նայում էին ինձ ...

— Մարդ սպաննեց, բռնեցէք, ճչաց մէկը՝ ցանցաձեւ պարզելով դէպի ինձ ձեռքերը ...

Բայց լճացող արիւնը կարծես դիւթել էր ինձ :

— Բռնեցէք, բռնեցէք, ճչացին ուրիշներ ...

Ես անցայ նրանց մօտով. ոչ ոք փորձեց ինձ բռնել : Բայց երբ թիկունքից աղաղակները բազմացան քարացած ջղերս յանկարծ թուլացան, ու ես ինձ նետեցի Հարտեան փողոցը, ի՞նչ անելու՝ չգիտեմ : Ահաւոր աղմուկով մարդիկ ինձ հետապնդեցին : Ես փախայ : Դիմացից եկող մէկը բռնեց ինձ :

Կարո՞ղ էի արդեօք խուսափել, հաւանաբար, եթէ այդ մասին նախապէս մտածած եւ որոշած լինէի : Անմիջապէս ամբոխը ինձ շրջապատեց : Չէի հասկանում, թէ ինչ են ուզում ինձնից. գոռում են, բռունցքները ճօճելով յարձակւում, այնինչ ես ոչ ոքի հետ գործ չունեմ : Մէկը ինձ քաշքշեց, ուրիշներ սկսան անխնայ հարուածել. մի զինուած բռունցք իջաւ գլխուս. աչքերս մթնեցին. վար ընկնելուց խուսափելով՝ չոքեցի. արիւնը

ԳԱՆՁԱԿԻ ԴԵՐԸ
ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԷՋ
(ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

*

Ինչպէս Կովկասի հայաբնակ բոլոր շրջաններում, նոյնպէս եւ Գանձակում, միակ լաւ կազմակերպուած քաղաքական կուսակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ տեղական անձնուէր լայն խաւերի գործօն մասնակցութեամբ, պայքարեց թէ ցարական կառավարութեան հալածանքների դէմ, թէ 1905 – 16 եւ 1917 – 18ին, կռուի միջոցներով ծառացաւ թաթարական յարձակումների դէմ, թէ վարեց արհեստակցական միութիւնների պայքարը եւ թէ մեր ազգային ազատագրական ընդհանուր շարժման տրամադրեց մի շարք մտաւորական եւ ռազմիկ նշանաւոր դէմքեր ու բազմաթիւ խոնարհ հերոսներ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

1903 Օգոստոս 29ին համաժողովրդական հսկայ անդէն ցոյց մը տեղի ունեցաւ հայ եկեղեցական կալուածների բռնագրաւման որոշման դէմ : Գանձակի նահանգապետ Անդրէեւի հրամանով, ռուս. զօրքը անզէն ցուցարարների վրայ կրակելով, 16 հոգի սպաննեց եւ մօտ 70 հոգի վիրաւորեց : Ոստիկանութիւնն էլ ձերբակալեց բազմաթիւ Հայեր, որոնցմէ շատերը մէկ տարի վերջը դատարանով արդարացան : Մի քանիսին էլ մի քանի տարով աքսորեցին :

1904 Յուլիսին, Հ. Յ. Դ. որոշումով, նահանգապետ Անդրէեւը ստացաւ իր արժանի պատիժը :

1905 – 6ին հայ – թաթարական ընդհարումներին շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմնի ձեռք առած արտակարգ միջոցների, ինչպէս Անդրկովկասի վտանգուած բոլոր հայաբնակ վայրերի, նոյնն Գանձակի շրջանի մեր ժողովուրդին, կարելի եղաւ փրկել ահաւոր վտանգից, տալով փոքրաթիւ զոհեր միայն : Սակայն նիւթական վնասը շատ մեծ եղաւ, որովհետեւ ամէն տեղ էլ Թաթարները նախայարձակ եղած էին :

Հայ – թաթարական կռիւների ընթացքում, ինչպէս ամէնուրէք, Գանձակի հայաբնակ շրջանում էլ, Հ. Յ. Դ. վարիչ մարմինը կատարեց իշխանութեան պարտականութիւնները :

1906, աշնանից ցարական կառավարութիւնը ձեռնարկեց խուզարկութիւնների եւ ձերբակալութիւնների : Թիֆլիզից արտակարգ լիազօրութիւններով 1907 Յունուարին, Գանձակ հասաւ ոստիկանական յատուկ պաշտօնեայ մը, Լոլաձէն, ձերբակալելու մեր յայտնի ընկերները : Ցետոյ էլ նոյն նպատակով պիտի անցնէր Շուշի եւ Բագու : Այս իսկ պատճառով, անմիջապէս Լոլաձէն ինքը պատժուեց մեր ահաբեկիչների ձեռքով :

1908 Ապրիլին գնդակահարուեցաւ նաեւ Գանձակի գաւառապետ Աւալեանը, որ փախստական թաթար յայտնի աւազակների միջոցով, սպաննել տուած էր մեր քաջ մարտիկներից Ղարադաղլուեցի Զումշուդը եւ Բանանցեցի Մուքէլը : Եթէ Աւալեան տէրորի չենթարկուէր, մեր զոհերի թիւը աւելանալով, անխուսափելի էր հայ – թաթարական նոր ընդհարումը :

Զանազան ժամանակներում խստիւ պատժուեցան նաեւ մի քանի հայ դաւաճաններ :

1907 Օգոստոսին, ցարական կառավարութեան դրդումով, կոզակների սարքած պօգրոմին (ջարդին) զոհ գնացին մի քանի անմեղ Հայեր :

1917 Հոկտեմբերին երբ բոլշեւիկները ամբողջ երկիրը քաոսի վերածել էին, Կովկասի հայութիւնն ալ վտանգուեցաւ : Թրքական բանակը դէպի Բագու կ'արշաւէր տեղացի մահմետականների աջակցութեամբ :

Ինչպէս հայաշատ բոլոր վայրերում, եւ Գանձակում էլ կազմուեցան Ազգ. Խորհուրդ, գործադիր իշխանութեան եւ ինքնապաշտպանութեան խմբեր, մասնակցութեամբ Դաշնակցական, էս – էրական, Հայ Ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչների եւ մի շարք յայտնի անկուսակցականների :

Գանձակի Հայերս, որ 1917 Դեկտեմբերից մինչեւ 1918, Յունիս 10ը բացարձակապէս կտրուած էինք արտաքին աշխարհից, շնորհիւ մեր ներքին համերաշխութեան եւ համագործակցութեան, կարողացանք թէ միասնաբար կուրծք տալ Թաթարների գրոհներին, թէ ժողովուրդը մի կերպ պարենաւորել եւ թէ հայկական քաղաքամասի ու գաւառամասի մէջ այնպիսի օրինակելի կարգ ու կանոն ստեղծել, որին նախանձում էին մեր դրացի Թաթարները :

Թրքական բանակը Ղարաքիլիսա – Դիլիջան – Աղստաֆա գծով Գանձակ հասնելով, 1918 Յունիս 10ին գրաւեց հայկական քաղաքամասը՝ մէկ օրուան դիմադրութիւնից եւ բանակցութիւններից վերջ : Եւ պէտք է վկայեմ, որ Գանձակի շրջանի Հայութիւնը զերծ մնաց թրքական կոտորածից ու հալածանքից : Ըստ երեւոյթին, թրքական հրամանատարութիւնը որոշել էր գրաւել նաեւ Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ ուրիշ հայաբնակ վայրեր, եւ ապա միայն գործադրել Հայերիս հանդէպ իր դիւային ծրագիրը, որ խանգարուեց շնորհիւ Դաշնակների տարած ընդհանուր յաղթանակին :

Համաձայն ստոյգ տեղեկութեան, Ազրբէյջանի Մուսաւաթական կառավարութիւնը, որոշել էր Գանձակի Հայերը կոտորել 1920 ապրիլ 10ին : Այս անգամ էլ մեր ժողովուրդը փրկուեց հետեւեալ դիպուածով. —

Բոլշեւիկներից հալածուած բազմաթիւ ռուս զօրավարներ եւ սպաներ, հիւսիսային Կովկասից նահանջելով, 1920 Մարտի վերջերին՝ ապաստանում են Բագու, որպէս քաղաքական տարագիրներ : Ազրբէյջանի կառավարութիւնը, այս տարագիր Ռուսներին ուղարկում է Գանձակ, ուր իրենց զիմաւորում են նաեւ տեղացի Հայեր եւ բոլորին տեղաւորում իրենց

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿՈՉԵՐԸ

★

…Նորածին կազմակերպութիւնը չտապեց ցուցնել հայ աշխարհին իր քաղաքական դէմքը: Նախ կազմակերպեց իր մամուլը: Դժուարին գործ: Ցարական ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէր: Դիւրին բան չէր Կովկասի մէջ գաղտնի տպարան հաստատել եւ թերթեր հրատարակել: Առժամանակ բաւականացան թռուցիկներով:

Թռուցիկները կը տպագրէին Ռոստոմ եւ Շաթիրեան: Ունէին փոքրիկ տպարան մը, ուր կ'աշխատէին գիշերով: Տպարանը սկիզբը Թիֆլիսի «Նաշ Կուրոյ» անունով ճաշարանի մօտն էր, նկուղի մէջ. ապա փոխադրեցին Ս. Դաւիթ Սարի կողմերը, Օր. Ժէնիայենց տան ներքնայարկը: Տիկ. Մատինեանն ու Արշակ Թադէոսեանն ալ կը մասնակցէին այդ աշխատանքներուն:

Հետաքրքրական էր այս առաջին թռուցիկը, որ կուսակցութեան անդրանիկ հրովարտակն է, գրուած, ամենայն հաւանականութեամբ, Քրիստափոր Միքայէլեանի եւ Ս. Մալումեանի ձեռքով: Կարնոյ ապստամբութեան վաղորդայնին էր:

…«Այսօր Եւրոպան իր առաջ տեսնում է մի ամբողջ ժողովուրդ, մի ամբողջ ազգ, որ սկսել է պաշտպանել իր մարդկային իրաւունքները… Այսպիսի մի պատմական ճգնաժամի միջոցին առաջին հարցը, որ պէտք է զբաղեցնէ ամէն մի հայրենասէրի, — այդ բոլոր յեղափոխական ուժերի միութեան եւ Դաշնակցութեան հարցն է:

…«Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը սորանով… դիմում է բոլոր Հայերին եւ հրաւիրում է կանգնել մի դրօշակի տակ:

…«Նպատակ դնելով Թիւրքաց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը, «Դաշնակցութիւնը» մտել է այն կռուի մէջ որ սկսել է ինքը ժողովուրդը տաճկաց կառավարութեան դէմ, ուխտելով մինչեւ արեան վերջին կաթիլը կռուել հայրենիքի ազատութեան համար:

…Ուրեմն, եղբայրներ, միանանք յանուն սուրբ գործի ընդհանուր թշնամու դէմ:

«Եւ դուք, երիտասարդներ, միշտ եւ ամէն տեղ վսեմ գաղափարների պաշտպաններ, միացէք ժողովրդի հետ:

«Եւ դուք, ալեզարդ ծերունիներ, ոգեւորեցէք ձեր որդւոց եւ օգնեցէք նոցա ձեր բազմամեայ փորձառութեամբ:

«Եւ դուք, հարուստներ, բաց արէք ձեր քսակները, զէնք հայթայթելու ժողովրդին, որ նա կարող լինի պաշտպանել իր կուրծքը, որ բաց է արել թշնամու դէմ:

Եւ դու, հայ կին, ոգի ներշնչիր սուրբ գործի մէջ:

Եւ դու, հայ հոգեւորական, օրհնիր ազատութեան զինուորներին:

Սպասելու ժամանակը չէ… Համախմբուենք, Հայեր, եւ քաջութեամբ առաջ տանենք հայրենիքի ազատութեան սուրբ գործը»:

Երկրորդ եւ երրորդ մանիֆեստները հրատարակուած են, հաւանօրէն, 1891ի սկիզբները ««Հնչակ»ի հեռանալէն վերջ— եւ արդէն կը կոչուին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան եւ «Դրօշակ»ի հրատարակութիւններ:

Երկրորդի մէջ կը կարդանք.

— «Սարսափելի կռիւը այժմեանից յուսահատեցնում է թերահաւատներին: Նոքա հարցնում են. ի՞նչ կարող է անել Հայը. ոչ թնդանօթ ունի, ոչ զօրք, ոչ պաշտպան: Աւելորդ թերահաւատութիւն… Երբ ժողովուրդը միացած է եւ պատրաստ կռուելու, ոգեւորուած միեւնոյն վեհ զգացմունքով, — այլեւս ոչինչ չարժէ ոչ թշնամու զօրաբանակը, ոչ թնդանօթը եւ ոչ օտարի պաշտպանութիւնը»..

Երրորդ հրովարտակը նուազ պաթետիկ ոճ ունի, աւելի չափաւոր եւ խոհական.—

…«Այսպիսի ոգեւորիչ եւ սրտաշարժ լուրեր են հասնում մեզ զանազան հայաբնակ տեղերից: Դաշնակցութեան գործակալները անդադար հարցնում են մեզ. — «Ի՞նչ պատասխանել այժմ գրգռուած ժողովրդին. ի՞նչ ելք պէտք է ցոյց տալ նրա վեհ զգացմունքին».

Հայ ժողովուրդը անսահման անձնուիրութեան ապացոյցներ է տալիս. դա արդէն անհերքելի է: Բայց լոկ անձնուիրութիւնը բաւական չէ այդ մեծ եւ սուրբ գործի համար… Անհրաժեշտ է լինել հեռատես եւ զգոյշ: Պէտք է խնայողութեամբ գործածել մեր ուժերը: Յաղթութիւնը կը տեսնենք այն ժամանակ երբ մեր ուժերը խմբենք մի ընդհանուր դրօշակի տակ, մեր կամքը հպատակեցնենք մի որոշ կարգի, անհրաժեշտ կարգապահութեան… Աղերսում ենք ամէն մի հայրենասէր Հայի այս խօսքերը դրոշմել իր սրտում: Թող ամէն մի հայաբնակ կեդրոն շարունակ պատրաստուի: Բայց ընդհանուր գործ սկսելու համար թող սպասի մի ընդհանուր հրաւէրի:

…Հայ եղբայրներ, յոյսով, հաւատով ու անդրդուելի եռանդով գիշեր-ցերեկ պատրաստուենք եւ ամէն րոպէ պատրաստ սպասենք, որպէսզի կարող լինենք մեր բազմաչարչար տաճկահայ եղբայրների ընդհանուր ապստամբութեան նշանին անմիջապէս արձագանգ տալ»:

…Շարժումը տարերային էր: Նոր կրօն մը կ'ալեկոծէր հայ աշխարհը, նոր եկեղեցի — Հայ Մարտական Կազմակերպութիւնը — որու առջեւ կուգային խոնարհելու բոլոր եկեղեցիներու հաւատացեալները՝ լուսաւորչական, կաթոլիկ, բողոքական: Տպաւորիչ, հազուադէպ տեսարան մը կը պարզէր Հայոց Անդրկովկասը — գաղափարային թռիչքներու եւ շղթայազերծ կիրքերու թատերաբեմ: Ազգային գաղափարը, վեց դարերու գերութենէն վերջ, կը տարածուէր հեղեղի մը կատաղութեամբ զոր ոչ մէկ թումբ կը կանգնեցնէր:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԻՆՔ

●

Ինչպէս հայ քրիստոնեան տարին գոնէ մէկ, երկու անգամ տօնի օրերուն կ'ուզէ եկեղեցի երթալ, լսել ու հաղորդուիլ կրօնական շունչով, մենք ալ կը կազդուրուինք տօնելով Դաշնակցութեան Օրը:

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը նոր վարդապետութիւն մը ստեղծեց իր Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան երրորդութեամբ եւ բազմաթիւ առաքեալներով:

Ինչպէս Հայ. Եկեղեցին ունի իր մարտիրոսները, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ տուաւ անթիւ, անհամար զոհեր, անձնուրաց գործիչներ որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ:

Ան փորձեց կարելին եւ անկարելին, մտաւ ամենայանդուգն ձեռնարկներու մէջ, մինչեւ որ գտնէր Հայուն փրկութեան ելքը, եւ սեփական հայրենիք:

Իր դրօշին շուրջ հաւաքուած էին գիտունը եւ ռամիկը, զինուորը եւ մշակը, մտաւորականը եւ բանուորը, գրողը եւ կրօնաւորը: Ամէնքը ձեռք ձեռքի, խելք խելքի տուած:

Անոնք ուրիշ հոգեր չունէի՞ն իբրեւ սովորական մարդ, անհատական, ընտանեկան: Անոնք շատ անգամ այդ բոլորը թողած, ասդ, անդ կը վազէին, քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, լեռներ, ձորեր կը կտրէին յանուն ազատութեան:

Ինչ փոթորկալից շրջաններ ունեցաւ ան, 90ական թուականներէն ի վեր ու փորձութեան դառնութեան պահեր, բայց, պարծանք իրեն, երբեք չլքեց իր սուրբ գործը եւ կը շարունակէ մինչեւ այսօր, աննկուն կամքով ու պողպատի պէս ուժով, մինչեւ որ հասնի իր նպատակին հայրենիքի ամբողջական ազատագրման:

Անկախութեան պայքարին յառաջապահ գունդն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Հաւատք ունենանք իր վրայ, թեւ ու թիկունք հանդիսանալով:

Անգամ մը եւս հաղորդուինք իր վսեմ վարդապետութեան շունչով, կարդանք իր անցեալը ու գօտեպնդուինք, ալ աւելի փարելով այդ գաղափարին, որմէ պիտի ծագի մեր փրկութիւնը, մեր յաղթանակը…

ՄԷՆ – ՍԷ

Դասակարկարգային պայքարի հիմք չկար մեր երկրի մէջ, քանի որ մէկ իրաւազուրկ դասակարգ մը կար, եւ այդ հայութիւնն էր: Միակ մէկ նպատակ ունէր հայութիւնը, եւ այդ իր ազատագրումն էր ստրկութենէ: Կարծուածին հակառակ, Հայը այդ կէտին մէջ միաբան էր առանց դաւանանքի, դիրքի եւ ծագումի խտրութեան: — Ռուբէն

…ակօսում էր դէմքս. բազմաթիւ ձեռք ու ոտք էին իջնում վրաս. անզօր կատաղութեամբ պոռացի.

— Ի՞նչ էք ուզում. ես՝ Հայ, նա՝ Թուրք, ձե՞զ ինչ…

Յանկարծ ամբոխը ճեղքուեց. մի ոստիկան ոտքի հանեց ինձ.

— Հայ են, Թուրք են, խլրտում էր տեղի տուող ամբոխը:

Գլխիցս արիւն էր հոսում: Հասան ուրիշ ոստիկաններ: Ամբոխը յետ քաշուեց: Ինձ դարձրին Հարտենբերգ: Մայթի վրայ նոյն դիրքում ընկած էր հրէշը: Ոստիկաններ, բազմութիւն, որոշ հեռաւորութեան վրայ, բոլորել են չորս կողմը:

Անցանք…

Գազազած ոստիկանները նետեցին ինձ Շարլոտենբուրգի ոստիկանատան մի խցիկը: Ապա յայտնուեց մի պաշտօնեայ, որ գլուխս վիրակապերով փաթթեց ու ինձ դուրս հանեց: Ինքնաշարժով փոխադրեցին գաղտնի ոստիկանական բաժինը: Պաշտօնեաների եւ ոստիկանների մի բազմութիւն կար այնտեղ. մէկը ինձ ներս տարաւ մի աւելի մեծ խուց…

Համակուած էի հոգեկան այնպիսի մի ներքին գոհունակութեամբ, որի նմանը չէի ապրել երբեք: Արճիճի պէս վրաս ծանրացած տեւական մղձաւանջը չքացել էր յանկարծ: Ամէն բան փոխուել էր կարծես. կաշկանդուած հոգիս ազատ ու լայնարձակ թռչում էր. կարծես էութեամբ ձերբազատուած՝ մտքերս շրջան էին անում աշխարհի ծանօթ բոլոր անկիւններում: Տէր Աստուած, որքան շատ բան կար մտածելու: Եւ սակայն, ամէն բանից ու տեղից մտքերի մի – մի փշուր կայ գլխիս մէջ, որոնք փայլատակում են ու մարում…

Հանդարտել էի, երբ ինձ առաջնորդեցին բաժնի պետի մօտ: Ինքնութեանս վերաբերող հարցումներին պատասխանեցի: Բայց երբ սկսեհ ինձ հարցաքննել ըստ էութեան, ֆրանսերէնիս օգնութեամբ խնդրեցի մի հայ թարգման: Գտնուեց ֆրանսերէն իմացող, առարկեցի, որ ֆրանսերէնս տկար էր հարցումներին ճշգրիտ պատասխանելու համար: Յետ տարին խուցը…

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆ

…տներում: Ահաւասիկ Հայերի մօտ հիւրընկալուած այս ռուս բարձրաստիճան զինուորականների ներկայութիւնն էր պատճառը, որ արգելք է հանդիսանում Թաթարների մտադրութեանը:

Ճիշդ այդ օրերին էր որ, Ղարաբաղի նահանգապետ Դոկտ. Սուլթանովը կազմակերպեց Շուշուայի Հայերի կոտորածը: 1920 Ապրիլ 27ին, Ադրբէյջանի ազգային կառավարութիւնը, առանց դիմադրութեան, երկիրը յանձնեց բոլշեւիկներին:

Սակայն Ադրբէյջանի խորհրդայնացման առաջին ամիսը դեռ չլրացած, Գանձակի շրջանի Թաթարները, ղեկավարութեամբ Նուրի փաշայի ապստամբելով բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ, գիշերը յարձակւում են իրենց քաղաքամասի բոլշեւիկեան փոքրաթիւ զօրքի վրայ, զէնքերը գրաւում եւ զինուորներն էլ բանտարկում զօրանոցի մէջ:

Յաջորդ առաւօտ, երբ Թաթարները փորձել են անցնիլ կամուրջը, հայկ. քաղաքամասի բոլշեւիկեան փոքրաթիւ զինուորներին եւս զինաթափելու եւ բանտարկելու մտադրութեամբ, բոլշեւիկ զինուորների եւ գիւղացի Հայերի կողմից հանդիպել են բուռն դիմադրութեան: Նուրի հինգերորդ օրը Բաքուից կարմիր զօրքը օգնութեան հասնելով, ապստամբութիւնը ճզմում եւ գնդակահարում է բազմաթիւ Թաթար երեւելիներ: Կասկած չկայ որ եթէ Գանձակի Հայերը բոլշեւիկեան զինուորներին չօգնէին, Թաթարները պիտի գրաւէին նաեւ Հայկական քաղաքամասը եւ զինաթափ անելով բոլշեւիկեան զինուորները պիտի բանտարկէին: Այն ատեն Հայերին էլ պիտի կոտորէին եւ ամէն ինչ թալանէին:

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայկ. վաճառատներում աշխատող մի խումբ գործակատարներ եւ հաշուապահներ, արհեստակցական Միութիւն կազմելով, օրական անորոշ, երկար ժամեր աշխատելու դէմ յաջող պայքար մղելով, յաջողեցանք կառավարութեան արտօնութեամբ հիմը դնել ութժամեայ աշխատանքի (8ից 12 եւ 2ից մինչեւ 6): Առաջ աշխատում էին օրը 10ից մինչեւ 18 ժամ:

1904 Գարնանն էր, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դռները լայն բացուեցան եւ շատերի թւում գործակատարների արհեստակցական Միութեան անդամներս էլ կուսակցական շարքերի մէջ ընդունեցան:

Սակայն, արհեստակցական շարժումը ինչպէս ամբողջ Կովկասում, նոյնպէս եւ Գանձակում, լայն թափ առաւ հայ-թաթարական կռիւներից յետոյ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Այգեստանի (Գանձակի) Կ. Կոմիտէի ղեկավարութեամբ է որ կազմուեցան բազմաթիւ արհեստակցական միութիւններ, որոնք յաջող պայքար մղեցին ընկերային անարդարութիւնների դէմ, առանց լուրջ միջադէպերի:

Պէտք է ասել, որ արհեստակցական միութիւնների շարժումը տնտեսական հանգամանք ունենալով, ցարական կառավարութիւնը միջամտում էր այն պարագաներին, երբ գործադուլների ընթացքում լուրջ դէպքեր էին տեղի ունենում:

Զոհուած եւ մեռած դէմքեր

Յիշատակենք Գանձակեցի մի շարք յայտնի ընկերներ որոնք մինչեւ իրենց մահը գործօն դեր կատարեցին Կովկասի, Թուրքիայի, Իրանի եւ սփիւռքի մէջ. —

Զոհուածներ ռազմի դաշտում.— Եփրեմեան, Յարութ. Պետրոսեան (Ստ. Ստեփանեան), Նիկոլ (Աբրաստ), Յարութիւն Նանամեան (խմբապետ՝ Ջեմլեակ), Միքայէլ Բաղալքերովկեան (խմբ. Դալի-Ղազար), Աւետիս Թաւաքալեան: Յարութիւն (Ջաւէն), զոհուած Սէյդօ Պօղոսի եւ Ջնտոյի հետ:

Բոլշեւիկեան զոհեր, գնդակահարուած՝ Սարգիս Մանասեան, Գր. Յակոբեան (Գանձակի վերջին ազգային խորհրդի նախագահ) եւ ուրիշներ:

Բոլշեւիկեան բանտերում եւ աքսորավայրերում մահացան՝ Խորէն, Համասփիւռ, Ստ. Տէր Աւետիքեան, Յովհ. Տէր Առաքելեան, Գրիգոր Եղիաեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնց մասին ստոյգ լուրեր չունինք:

Սփիւռքի մէջ մահացած — Արշակ Իսահակեան (Ջամալեան) եւ Բժ. Հայկ Մելքոնեան:

Ինքնասպան եղած.— Նիկոլ Օղարաշեան:

ԶԷՆՔ ԵՒ ՏՊԱՐԱՆ

Հակառակ ցարական ոստիկանութեան սաստիկ հետապնդումներին եւ խուզարկութիւններին, հայ – թաթարական կռիւներից մնացած կուսակցական հարիւրաւոր ընտիր հրացանները, ատրճանակները, տասնեակ հազարաւոր փամփուշտները եւ տպարանը, տարիներ շարունակ անվտանգ պահուեցան Գանձակի մեր գաղտնի պահեստներում: Յաճախ էլ տեղից տեղ փոխադրուեցան անվտանգ:

Հ. Յ. Դ. Զէֆոնի (զինական ֆոնտի) մարմնի հրահանգով, 1908ի ամառը, Գանձակի զէնքերի մէկ խոշոր մասը, Աղստաֆա – Դիլիջան – Երեւան գծով անվտանգ տեղափոխուեցաւ Ատրպատական-Պարսկաստանի յեղափոխական շարժման մասնակցող մեր մարտական խմբերին:

Նոյն տարուան աշնան էլ մեր տպարանը Երեւան – Իգդիրի ճամբով նուէր ուղարկեցինք Վանի մեր ընկերներին, որոնք սկսան հրատարակել կուսակցական օրգանը, «Աշխատանք»:

1912ին էլ միեւնոյն գաղտնի գծով, Գանձակից Վան փոխադրուեցաւ մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք:

Գանձակում պահուեցան միայն հարիւր ընտիր հրացան եւ մի քանի մաուզէր ատրճանակ, իրենց փամփուշտներով, շատ լաւ վիճակի մէջ: Այս զէնքերով է որ 1917ի աշնանը զինուեց մեր մարտական խումբը եւ տեղական հայկ. զօրքի ու ժողովրդական խմբերի հետ միասին, մասնակցեցաւ 1917 – 18ի, Գանձակի երկրորդ հայ – թաթարական կռիւներին:

ԲԵՆՕ

× Նոյն օրը ոստիկաններ շրջապատած էին փողոցները եւ կրակ բացին խումբ մը ուսանողներու վրայ որոնք ցոյց մը սար-քած էին ի նպաստ Մոսատեղի : Երկու ու-սանողներ սպաննուեցան Թեհրանի հա-մալսարանին մօտ, ուր համախմբուած է-ին Թուտէի անդամները (համայնավար) : Հարիւր յիսուն ցուցարարներ ձերբակալ-ուեցան, երբ Թուրցիկներ կը ցրուէին : Զինուորներ ալ կ՚օգնէին ոստիկանու-թեան, թնդանօթներով եւ հրասայլերով : Թեհրանի մեծ շուկան փակուեցաւ առ-տուն, բայց վերաբացուեցաւ իրիկուան դէմ : Վաճառականները գեկոյց մը հրա-տարակեցին, իրենց համակրանքը յայտ-նելով զօր. Զահետիի կառավարութեան : Թեհրանի զինուորական կառավարիչը հրամայեց զօրքին եւ ոստիկանութեան զսպել որեւէ անկարգութիւն, ի հարկին թնդանօթ արձակելով : Թուրցիկները կը պահանջէին արձակել Մոսատեղը, «օրի-նաւոր վարչապետ» համարելով զայն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, Փելլա Նոյ. 12ին Անգարա հասաւ օդանաւով, պաշտօ-նապէս այցելելու եւ երկու պետութեանց յարաբերութիւնները բարւոքելու համար : Օդանաւէն իջած ատեն հարցումներ ուղ-ղուեցան Թրիեսթէի մասին, բայց վար-չապետը մերժեց պատասխանել : Ըսաւ թէ «Թուրքիա եւ Իտալիա միացած են պաշտ-պանութեան միեւնոյն ցանցով (Ատլան-տեան դաշինք) եւ թէ իրենց յարաբերու-թիւնները կ՚ամրապնդուին քաղաքական եւ տնտեսական չփումներով» : Թուրքիոյ վարչապետը նոյն օրը սեղան մը սարքեց ի պատիւ Պ. Փելլայի որ ծաղկեպսակ մը դրաւ Աթաթիւրքի նոր դամբարանին վը-րայ :

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ժողովին մէջ Ֆրան-սայի պիտի առաջարկուի կա՛մ վաւերա-ցնել եւրոպական բանակի դաշնագիրը եւ կամ համակերպիլ Գերմանիոյ ուղղակի վերազինման, ինչպէս կը հաղորդեն իրա-զեկ աղբիւրէ : Կը վախցուի որ դահլիճի տագնապ մը ծագի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մասին յօդուած մը հրա-տարակելով, Նոյ. 10ի թիւին մէջ, « Լէ գ՚էքօ» գգուշութիւն կը պատուիրէ այն Ֆրանսացի առեւտրականներուն որոնք ապրանք կը ղրկեն այդ երկիրը : Կ՚ըսէ թէ մօտաւորապէս մէկ տարի է որ կը շարու-նակուին վճարման դժուարութիւնները : Այս առթիւ պատճառներն ալ կը բացատ-րէ . — Ֆրանսացի արտածողները հաստա-տելէ վերջ թէ իրենց Թուրք յաճախորդ-ները ներածման արտօնագիր ունին, կը ղրկեն իրենց ապրանքները, «վճարելի փոխան փաստաթուղթերու» : Երբ Թուղ-թերը Թուրքիոյ Կեդր. դրամատունը կը հասնին, այս վերջինը կ՚իմացնէ Ֆրան-սացի արտածիչին թէ՝ որպէսզի ապրան-քը մաքսատուն չմնայ, իր շահը կը պա-հանջէ փաստաթուղթերը յանձնել յաճա-խորդին որ հաշուեցոյցին փոխարժէքը ի պահ պիտի դնէ դրամատան մէջ, վասն զի փոխանցումը ժամանակի կը կարօտի : Ֆրանսացի առեւտրականները շատ յա-ճախ կ՚ընդունին այս ձեւը, կը յանձնեն փաստաթուղթերը եւ ապրանքը, եւ ի-րաւատէր կը դառնան դրամատուն դըր-ուած Թրքական ոսկիներուն, մինչեւ որ ձեռնհաս իշխանութիւնը արտօնէ այդ գումարներուն փոխանցումը՝ Ֆրանքով : Քանի մը ամիսներ վերջ կարգ մը արտա-ծողներ կը ստանան իրենց առնելիքը, սակայն բազմաթիւ են անոնք որ 8–10 ա-միս, յաճախ մէկ տարի կը սպասեն, դը-րամական մեծ դժուարութիւններ կրելով :

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ . — Իսրա-յէլի խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ երկրէն մեկնողներուն թիւը վերադարձողներէն աւելի է : 43000 Հրեաներ Իսրայէլէն մեկնած են վերջին հինգ տարիներու ընթացքին : Ասոնց8000ը Պաղեստին հաստատուած էին տարիներէ ի վեր, իսկ 4000ը հոն ծնած էին : Հեռա-ցողները մեծ մասով Ֆրանսա, Իտալիա, Պելժիա եւ Գերմանիա կ՚երթան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արքայական գերդաստանին անդամներէն կարգ մը իշխաններ ձերբա-կալուեցան եւ պիտի դատուին մօտերս :

Խ . ՄԻՈՒԹԵԱՆ զօրավարներէն երեքը, Արտեմիյեւ՝ Մոսկուայի նախորդ զինուո-րական կառավարիչը, Միհինլ Նոյն զօ-րանին զինուորական հրամանատարը եւ Աֆիրիմով Կովկասի զինուորական հրա-մանատարը, պաշտօնանկ եղած են, հա-մաձայն վաւերական տեղեկութեան : «Փրաւտա» նկարագրելով հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին տօնակա-տարութիւնը, այս զօրավարներուն տեղ արձանագրած է անոնց յաջորդներուն ա-նունները : Երեքն ալ կուսակից կը հա-մարուին Բերիայի :

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ միշտ կ՚աւելնայ Փարիզի շրջանին մէջ : Նոյ. 1ին նպաստընկալ գործազուրկներուն թի-ւըն էր 53·249 (Հոկտ. 1ին 51·870) : Անց-եալ տարի Նոյ. մէկին 36·324 նպաստըն-կալ գործազուրկներ կային :

Մ . ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագա-հը, Թրումըն, մերժեց հակամերիկեան յանձնախումբին ներկայանալ, բացատ-րութիւններ տալու համար այն ամբաս-տանութեան մասին թէ բարձր պաշտօնի մը կոչած է խորհրդային լրտես մը, Տէ-քսթըր Հուայթ (մեռած) : Յանձնախում-բին նախագահը ունկնդրութիւնը յետա-ձգելով հանդերձ յայտարարեց թէ Թրու-մըն եւ նախորդ արտաքին նախարարը, Պըրնս, պարտաւոր են ատեան ներկայա-նալ եւ բացատրութիւններ տալ : Նախա-գահ Այզընհաուըր ալ համաձայն չէ Թրումընի ուղղուած կոչնագրին :

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ իջեցնելու համար նոր փորձ մը պիտի կատարուի յառաջիկայ շաբթու : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լիոնի մէջ գիները իջած են 19 առ հա-րիւր, մսավաճառներուն հաւանութեամբ :

ԻՍՐԱՅԷԼ ազդարարեց Լիբանանի կա-ռավարութեան թէ փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, եթէ նոր դէպքեր պա-տահին սահմանագլուխին վրայ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Փլաս տիւ Փանթէոն

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին նախկին նախարար եւ երես-փոխան՝ քաղաքացի

E. DEPREUX

Ընկերներ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ :

Ուղերձ յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան :

Գեղարուեստական բաժին :

Մասնակցութեամբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նո-րակազմ նուագախումբին, հայկական ե-ղանակներով, Օր. Օր. Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆ-ՑԻ, ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ (երգ), Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի (արտասա-նութիւն), հայկական եւ կովկասեան պա-րեր Պանթէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պա-րախումբին կողմէ :

Կը պարէ փոքրիկ Սեդա Ջամալեան :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն վերջ :

Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Մուտք 200 Ֆրանք : Տոմսերը ապահովել ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունէ 43 ռիւ Ռիշէ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ գրատունէն51 ռիւՄէօ-սիէօ լը Փռէնս եւ Պէլվիլ ճաշարան Աը-թիւր եւ հանդէսին օրը կիշէն :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին : Մանրամաս-նութիւնները յառաջիկային :

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

14 Նոյեմբեր ժամը 21ին :
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ԵՂԱՆԱԿԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, ի նպաստ որբերու եւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղե-րու ձեռնարկներուն :

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ :

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր :

GRAND HOTEL ի

շքեղ սրահներուն մէջ, (մէթրօ Օփերա)

Avec le Célèbre Orchestre
VINCENT MORGAN

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն փութացնել իրենց բաժնեգինները : Հետ-զհետէ կը ղրկուին իրենց հաշիւները : Բոլոր անոնք որ մէկ տարիէն աւելի պարտք ունին թերթ պիտի չստանան Նոյ. 15էն սկսեալ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐԷՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՓԱԿԵԼ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵ-ՐԸ, աւելի չդժուարացնելու համար մեր ծանր աշխատանքը :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆոր-վիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, Սալ Վօլթէրի մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Նոր Սերունդի կողմէ : Կը ներկայացուի ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ :

Հաճելի անակնկալներ, եւրոպական եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ հռչակաւոր նուագախումբ, ՌԻՔԱՐՏՕ ՓԷՐԷԶ :

Հաղորդակց. միջոց. — Մէթրօ Շարան-թօն էքօլէն առնել 103 թիւ հանրակառք, եւ իջնել ռիւ Վօլթէռ :

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա - Խարբերդի «Եփրատ» միութեան կողմէ, ի նպաստ կարօտ ուսանողներու :

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Լը Գիւպի մէջ : 51 ռիւ Կրինան :

Կը նախագահէ Պ. Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «Սա-մաթիացի Արիկ աղան», Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի թատերախումբի կողմէ, ղե-կավարութեամբ Պ. Ս. Սարգիսեանի :

Կը նուագէ ծանօթ ջութակահար Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, դաշնակի ընկերակ-ցութեամբ Տիկին Ա. Մկրտիչեանի, կ՚ար-տասանէ Օր. Ա. Յարութիւնեան, կ՚երգէ Օր. Ա. Արզումանեան :

Եւրոպական պար,

EDDY TOURNEL et son ensemble
avec le chanteur Jean Staiano

Մուտք 200 Ֆրանք :

Հանդէսի հայկական մասէն վերջ եկող-ներուն համար 250 Ֆրանք :

ENSEMBLE ORCHESTRE DE PARIS

Ղեկավարութեամբ՝

RENÉ PIERRE CHOUTEAU ի

Այս շաբաթ ժամը 17·30ին, Սալ Կավօ :

MAISON VIKÈNE

103, Rue Réaumur, Paris (2·)

Կը փնտռենք հաղուստի եւ շրմիզէի անթրփրնէօրներ Փարիզի համար :

Դիմել 103 ռիւ Ռէօմիւռ եւ վիռօփլէ, 2պիս, ռիւ Լուի Պասքան :

ԿՈՉ ԲԱԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակ-ցելով որոշեցին Փարիզի եւ արուարձան-ներու բոլոր հայրենակիցները ընդհ. ժո-ղովի մը հրաւիրել, շատ կարեւոր նպա-տակի մը շուրջ : — Գրքի վերածել լուսա-հոգի Տ. Բարգէն քահանայ Ալանեանի « Բաբերդի եւ շրջանի պատմութիւնը » :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ժողովին որ պիտի գումար-ուի Նոյեմբեր 15, կիրակի ժամը 3ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Մէթ-րօ Քատէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ . — Պ. Բարթամ Պաս-մաճեան եւ զաւակները Եդուարդ եւ Ի-րիս, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսեան, Օր. Արփինէ Սարգիսեան, Բժ. Արթօ Ար-զարեան եւ տիկինը, եւ բոլոր պարագա-ները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քեռկինին

ՏԻԿԻՆ ՎԵՀԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Սարգիսեան) կսկծալի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ . — Հ. Յ. Դ. Անտոք են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, Մատուռին յարակից սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ընկեր Պետրոս Զպուքճեան եւ զաւակ-ները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հո-գեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ի յիշատակ իրենց ող-բացեալ կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 15 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7219 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2630

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԵՌՆՊԱՀՆԵՐԸ

Մեր բաժան – բաժան վիճակին մէջ, մեծամասնութիւն կը կազմէ այս դասակարգը:

Ընդհանրապէս ուսումնականներ են — ինթելիգենտ, ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար: Շատ բան գիտեն: Շատերը ամէն բան գիտեն: Բայց, միշտ կը խուսափին որեւէ յանձնառութենէ:

Կրակը ղուն պիտի վառես եւ չարչանակ պիտի արծարծես: Իրենք ալ պիտի դիտեն, զանազան կարծիքներ յայտնելով:

Մէկը պիտի ըսէ,— փայտը (կամ ածուխը) թաց է:

Միւսը վառարանին տեղը յարմար պիտի չգտնէ:

Երրորդ մը չափազանց տաքէն պիտի տրտնջայ:

Մէկ խօսքով, ամէնքն ալ պիտի խօսին, պիտի դատեն, բայց մատը մոխիրը պիտի չթաթխեն: Ու՛չ իսկ ունելիով:

Եւ այսպէս հրապարակին վրայ կը մնան համբանքով մարդիկ: Ձեռնպահութիւնը կը ծաւալի եւ գործերը կը կաղան:

Շատեր կը փորձեն իրենց խուսափումը արդարացնել իբրեւ պատրուակ ցուցնելով ներքին վէճերը:

Մի խաբուիք: Պարզ դասալիքներ են, որոնք պատահական երեւոյթները կը շփոթեն բուն իրականութեան հետ:

Ահա ձեզի կենդանի փաստ մը,—

Բաղդատաբար խաղաղ է Ֆրանսահայ գաղութը: Ո՛չ լուրջ պառակտումներ, ո՛չ ալ կուսակցական սուր վէճեր:

Տեսակէտներ կը յայտնուին ինչպէս ամէն տեղ: Գործունէութեան ծրագիրներ կ'առաջարկուին: Չկայ դաւադիր ուժ մը որ կարենայ քանդել բոլոր կամուրջները:

Եւ սակայն, ո՞ւր է գործը: Ո՞ւր է աշխուժացման, շինարար աշխատանքի ապացոյցը:

Դպրոցները բացուեցան եւ մէկ ծաղկոց չաւելցաւ: Երկու – երեք հարիւր հոգինոց Պոստոն յարատեւօրէն կը պահէ իր դասընթացքը, եօթը հարիւրնոց Սէնթ էթիէնը երրորդ տարին է որ անճրկած կը մնայ:

Աւելի մեծերէն սկսելով, կը տեսնէ՞ք վերակենդանացման որեւէ փաստ՝ Փարիզէն Լիոն, Վալանս, Մարսէյլ:

Տուներու մէջ անգամ հայկական շունչը կը պակսի հետզհետէ:

Հայրիկներն ու մայրիկներն ալ ձեռնպահութիւն յայտարարած են իրենց զաւակներուն հանդէպ:

Իրենք անգամ հարեւանցի կը նային որ եւ է հայերէն հրատարակութեան վրայ, թերթ ըլլայ թէ գիրք: Իսկ զաւակները ամէն օտարոտի ընթերցում կը կլլեն ու կը կլլեն, ինչպէս չոքոլան եւ անուշեղէնը:

Նոյն ողբերգութիւնը սահմանէն անդին:

Կատարելապէս խաղաղ են Լոնտոնի եւ Պրիւքսէլի գաղութները: Կուսակցական պայքարի ոչ մէկ հետք:

Բարեկեցիկ ալ են: Եւ ունին ուսումնականներ: Միջին Արեւելքէն եկած ուսանողներ կը լրացնեն պակասը:

Եւ սակայն, կան ու չկան:

Երկու գաղութներուն մէջ ալ ի զուր կը փորձէք լսել տեղացի երիտասարդութեան ձայնը:

Ամէնքն ալ վերի արտէն են: Կը վախնան որ իրենց վարկէն բան մը կը պակսի, եթէ հայկական անդաստանը իջնեն...

Առեւտո՞ւր, — այո: Ազգային հոգի՞ն: Սերունդի փրկութի՞ւն: Մշակո՞յթ, — գնա բանդ:

Եւ այսպէս հին ձեռնպահներուն կը յաջորդեն նորերը, անտարբերութեան մատնելով ամէն ինչ որ հայկական է:

Օտարոտի շունչ մը կը փչէ ամէն տեղ, նոր հովերով եւ սնամէջ յաւակնութիւններով:

Այսպէ՞ս էինք երէկ, աւելի տաժանելի պայմաններու մէջ... Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԳՇ. ԿԸ ՍԿՍԻ ՇԱՐՔ ՄԸ ՀՐԱՏԱՊ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր լայն վիճաբանութիւն մը պիտի սկսի Ազգ. Ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ութ նիւթեր յատկացուած են այս քննութեան: Կառավարութիւնը կ'ուզէր յետաձգել, բայց մեծամասնութիւնը մերժեց: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է եւրոպական բանակի դաշնագիրը, որուն մասին տարբեր տեսակէտներ կան Ազգ. Ժողովին մէջ թէ դուրսը: Անհամաձայնութիւն կը տիրէ նաեւ Պերմուտայի Ժողովի մասին: Կարգ մը խմբակցութիւններ կը պահանջեն որ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները որ եւ է յանձնառութիւն չստանձնեն: Նոյն իսկ պահանջողներ կան որ Ֆրանսա մերժէ ժողովին հրաւէրը, որպէսզի չստիպուի յանձնառութեան տակ մտնել: Այս տեսակէտը կը պաշտպանէ զոր. տը Կոլի կազմակերպութենէն անջատուած խմբակցութիւնը, սպառնալով հետ քաշել իր նախարարները: Այս առթիւ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ վարչապետին հետ:

Արտաքին գործերու նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ, որ պիտի մասնակցի Պերմուտայի Ժողովին, բացարձակապէս կը մերժէ որեւէ յանձնառութիւն ստանձնել վերոյիշեալ խմբակցութեան հանդէպ:

× Մինչ այս մինչ այն, պատրաստութիւններ կը տեսնուին հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան համար, որ հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ դեկտ. 22ին: Թեկնածուներու խնդիրն ալ մեծապէս կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը եւ Ազգ. Ժողովը: Սկզբունքով նոյ. 25ին վերջնապէս կ'որոշուի ընտրութեան թուականը, Ազգ. Ժողովի դիւանին կողմէ: Ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ եւ դիւանը կը խորհին թուական որոշել դեկտ. 17ը կամ 22ը: Շատեր կը նախընտրեն վերջին թուականը, նկատելով որ Պերմուտայի ժողովը պիտի տեւէ դեկտեմբեր 4էն 8, հետեւաբար դեկտեմբեր 17ը շատ կանուխ է: Ուրիշներ ալ գիտել կուտան թէ քանի մը քուէարկութիւն կրնայ կատարուիլ. հետեւաբար դեկտեմբեր 22ը շատ մօտ կ'ըլլայ Ծնունդին (25 դեկտ.): Երմտական մասնագէտներն ալ ուրիշ բան կ'ըսեն: Սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ որ հանրապետութեան նախագահն ընտրուի նախորդին իրաւասութեանց դադարումէն մէկ ամիս, ամէնէն ուշը՝ 15 օր առաջ: Արդ, Պ. Օրիոլի պաշտօնը կը վերջանայ Յունուար 17ին, հետեւաբար կարելի է ընտրութիւնը կատարել Դեկտեմբեր 17էն Յունուար 2ի միջեւ:

Ամէն պարագայի մէջ, վերջնական որոշումը պիտի տրուի նոյ. 25ին:

× Կարգ մը յայտնի դէմքեր, նախկին վարչապետ Տալատիէ, զոր. Պիյոթ եւն. հակառակ են եւրոպական բանակին եւ ժողովներ կը սարքեն, իրենց տեսակէտները պաշտպանելու համար: Համայնավարները աւելի ուժգնօրէն կը պայքարին, հրապարակային ցոյցեր սարքելով եւ կոչեր հրատարակելով: Ընկերվարականները տրամադիր են դաշնագիրը վաւերացնելու, բայց կարգ մը պայմաններ կը դնեն:

....

ՀՈՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ բողոքները կը շարունակուին: Ֆրանսայի ագարակապաններու Միութեան նախագահը, Տորժէր, կոչ մը ուղղեց հրաւիրելով հողագործները որ «Փարիզի վրայ քալեն եւ չորս օր բանակին Էնվալիտի հրապարակին վրայ, որպէսզի կառավարութիւնը հարկադրուի գործի ձեռնարկել» (բարձրացնել հողագործական արտադրութեանց գիները): Այս առթիւ ճառ մը խօսելով Թուլուզի մէջ, Պ. Տորժէր պատուիրեց «միասին տանել իրենց վերմակները եւ չորս օրուան ուտելիք»:

ՄՈԼՈԹՈՎ ԿԸ ՊՆԴԷ...

ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, որ ատենէ մը ի վեր լռութիւն կը պահէր, Նոյ. 13ին լրագրական ասուլիս մը սարքեց Մոսկուայի մէջ, պարզելու համար կառավարութեան տեսակէտները միջազգային յարաբերութեանց մասին: Ներկայ էին հարիւրէ աւելի լրագրողներ, տեղացի թէ օտար: Նախարարը գրաւոր յայտարարութիւն մը կարդաց, ոտքի կենալով Սթալինի կենդանագրին առջեւ: Ընթերցումը տեւեց մէկ ժամ:

Պ. Մոլոթով անգամ մը եւս կրկնեց նախորդ պայմանները՝ միջազգային ժողով մը գումարելու մասին, — Չինաստանն ալ հրաւիրել եւ նախ քննել այն միջոցները որ անհրաժեշտ են միջազգային յարաբերութիւնները մեղմացնելու համար: Ցետոյ ըսաւ թէ նախագահ Այզընհաուըր կը սխալի, եզրակացնելով թէ Խ. Միութեան վերջին ծանուցագիրը «որեւէ տրամադրութիւն չի ցուցներ ժողով գումարելու, այլ կը միտի աւելցնել դժուարութիւնները»: «Ընդհակառակն, Խ. Միութիւնը խորհրդաժողով մը կ'ուզէ, զինարշաւը դանդաղեցնելու եւ ապահովութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար»: Իր յայտարարութեան համաձայն, արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման ծրագիրը վտանգ մըն է խաղաղութեան համար: Այս առթիւ ամբաստանեց Տօքթ. Ատընաուըրը թէ վրէժխնդրական ոգի մը կը սնուցանէ Խ. Միութեան եւ Ժողովրդական Հանրապետութեանց հանդէպ: «Վերազինեալ Գերմանիա մը սպառնալիք մը պիտի կազմէ Ֆրանսայի եւ արեւմտեան միւս դրացիներուն համար: Այժմ խնդիրը հետեւեալն է,— Արտաքին գործերու նախարարներու ժողով մը պիտի գումարուի՞: Պատասխանը կախում ունի Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի դիրքէն: Կ'ընդունի՞ն քննել միջազգային յարաբերութեանց մեղմացման միջոցները, ինչպէս եւ գերմանական հարցը եւ Եւրոպայի ապահովութեան եւ բաշխիքը որ կապ ունի այդ հարցին հետ: Արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովի մը օգտակարութիւնը երբեք չէ պակսած: Բայց պէտք չէ խորհրդաժողովը սահմանափակել որոշ հարցի մը քննութեամբ, դուրս ձգելով հիմնական խնդիրը, — մեղմացում միջազգային լարուած կացութեան: Երեք պետութեանց խորհրդաժողովին առաջադրութիւնները եւ իր անջատ հանգամանքը երբեք չեն կրնար ապահովել օրուան խնդիրներուն լուծումը: Այս կարգի խորհրդաժողովները, որոնք կը ձգտին կարգ մը պետութիւններ ուրիշներու դէմ հանել, կը յանգին բոլորովին հակառակ արդիւնքի եւ կ'աւելցնեն միջազգային յարաբերութեանց լարումը: Այդ խորհրդաժողովը նշանակալից է մէկ տեսակէտով, — խորհրդակցութիւնը սահմանափակուած չէ որեւէ հարցի քննութեամբ, ինչ որ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ մեր օրերուն անկարելի է մէկդի դնել հիմնական խնդիրը, — միջազգային յարաբերութեանց մեղմացում, խաղաղութեան եւ ապահովութեան ամրապնդում, խնդիր մը որուն քննութիւնը կը պահանջէ Խ. Միութիւնը ստիպողաբար»:

Եզրակացնելով, Պ. Մոլոթով յայտարարեց թէ «իրական յառաջդիմութիւն մը կատարուած պիտի ըլլայ դէպի միջազգային խաղաղութիւն, եթէ արեւմտեան երեք պետութիւնները հաւանին Հինգերու ժողովի մը մասնակցիլ Չինաստանի հետ»:

Ի պատասխան զանազան հարցումներու, նախարարը կրկնեց թէ անհրաժեշտ է Հինգերու ժողով մը գումարել, քննելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները, մէջն ըլլալով հիւլէական զէնքերը:

× Արեւմուտքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ գիտել կուտան թէ Մոլոթովի ճառը ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէ, ոչ ալ կը բարեփոխէ Խ. Միութեան անընդունելի պայմանները:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԶՕՐ. ԹՈՐԳՈՄԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ զօր. Թորգոմ, որ ատենէ մը ի վեր կը տառապէր ծանր հիւանդութենէ, մեռած է հինգշաբթի օր:

Տակաւին մէկ ամիս առաջ, երբ խմբագրատուն հանդիպած էր, դժուարաւ կը շնչէր: Քանի մը օր վերջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, եւ նոր դուրս ելած էր, բաւական կազդուրուած: Երկուշաբթի առտու նոր տագնապի մը մատնուելով, դարձեալ կը փոխադրուի Պոժօն հիւանդանոցը, բայց այլեւս անօգուտ էր:

Բնիկ Կեսարացի էր, մօտ 75 տարեկան: Անունը՝ Արշակ, մականունը Նազաչեան, զոր երբեք չէր ընդունէր: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Փարիզի մէջ եւ քաջ ֆրանսերէն գիտէր: Առաջին անգամ նշանաւոր կը հանդիսանար 1913ի աշնան, մենամարտի հրաւիրելով Թրքամոլ Փիէռ Լոթին, որ «նապաստակ» անուանած էր Հայերը: Փոքրոգի գրագէտը խուսափեցաւ: Պալքանեան պատերազմին (1911 – 12) սպայ էր պուլկարական բանակին մէջ:

1914ին Պոլիս կ'անցնի, բայց Թուրքերու կողմէ հետապնդուելով, ռուսական նաւ մը կը նստի եւ Օտեսա կ'երթայ: Ցետոյ Թիֆլիս անցնելով, կը մտնէ կամաւորական գունդերուն մէջ: Էրզրումի գրաւման ատեն հոն կը գտնուէր եւ առտու մը անկախութիւն հռչակեց, մասնաւոր դրօշակ մըն ալ պարզելով: (1916 – 17): Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ Անգլիա, յետոյ Փարիզ կուգայ Արխանկելի ճամբով: Գտնուած է նաեւ Ամերիկա:

Փոքր Ասիոյ պատերազմին ատեն կամաւոր էր հելլենական բանակին մէջ, Իզմիր, ուր քաջաբար կռուեցաւ մինչեւ յունական բանակին նահանջը:

Այնուհետեւ Յունաստան հաստատուեցաւ տարիներով, նախ Սելանիկ, յետոյ Աթէնք, ուր ֆրանսերէն թերթ մը կը հրատարակէր ատեն մը (Արմենի): Ժամանակին Իզմիրի մէջ ալ վարած է «Լա Ռէֆորմ» թերթը: Պալքանեան պատերազմի մասին ֆրանսերէն գիրք մը հրատարակած է «Արսէն Փերլան» կեղծանունով:

Երկրորդ աշխարհամարտէն քանի մը տարի առաջ ամուսնացաւ Իտալիոյ մէջ, շուէտացի պրոֆեսորուհիի մը հետ եւ Փարիզ հաստատուեցաւ: Պատերազմի միջոցին Անգլիա կ'երթայ ուր կը բանտարկեն զանազան կասկածներով:

Պատերազմի դադարումէն վերջ նորէն Փարիզ եկաւ, եւ միշտ անկայուն կեանք մը կը վարէր: Առողջութիւնն ալ խանգարուած էր, ինչպէս եւ յիշողութիւնը: Անցեալ տարի որոշած էր իր յուշերը հրատարակել գրելով օրը օրին (միշտ ֆրանսերէն): Նորէն կէս ճամբան մնաց:

Թորգոմ արկածալի կեանք մը ունեցած է, յաճախ տեղի տալով անհաճոյ թիւրիմացութեանց: Քաջ էր եւ հայրենասէր, բայց ռոմանթիք ըմբռնումներով:

× Ի պատասխան մեր կրկնակի հարցումներուն, Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունէն կը հաղորդեն թէ լուր չունին զօր. Թորգոմի ոչ մահէն, ոչ ալ յուղարկաւորութեան կարգադրութենէն: Հիւանդանոցի վարչութիւնն ալ հաստատելով մահը, յայտնեց թէ կը սպասեն յուղարկաւորութեան կարգադրութեանց:

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

●

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Բ.

Պոլսոյ 1918–22ի վերջին վերազարթումի օրերուն ծնան բազմաթիւ երիտասարդական գրասէրներու միութիւններ, Արուեստասէր, Աստղիկ, Արուշան եւ այլ անուններու ներքեւ: Ես կը պատկանէի Աստղիկին:

Յաջորդաբար սարքեցինք յարգանքի տարազին տակ գրական ասուլիսներ նուիրուած Ռ. Զարդարեանի, Գր. Զօհրապի եւ ուրիշներու յիշատակին: Առաջինը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտ մը յունական Սիլլողոսի սրահին մէջ: Բանախօսներն էին բժիշկներ Սալբի եւ Արմենակ Բարսեղեան:

Սալբին չափազանց համակրելի շարժուձեւերով, կիրթ անձնաւորութիւն մըն էր: Երբեմնի «Ազատամարտ»ի խումբէն: Հոն սկսած էր գրիչ շարժել: Նոր հասած էր Եգիպտոսէն եւ իրեն հետ բերած «Մեր Խաղը» անուն արձակ պատմուածքներու հատոր մը:

Զարդարեանի նուիրուած հաւաքոյթին առաւօտը Օշական հարթած էր Սալբին:

Եկաւ բանախօսը, գունատ ու այլայլած: Իսկ ներկաներու ձեռքերուն մէջ կ'երեւէր «Ճակատամարտ»ի կիրակնօրեայ թիւը:

Անծանօթ տակաւին մեր կամ օտարներու «հարթուելու» գրական բարքերուն, զգացի անհուն կարեկցութիւն մը Սալբիին հանդէպ: Կ'ըսէի մտովի, — այս առաւօ՞տը գտաւ Օշական, մեր բանախօսը ճզմելու:

Շատ տարիներ ետք, կը կարդայի Օշականին «Համապատկեր»ի առաջին հատորէն այն ընդարձակ հատուածը, ուր նըստած Փէռ Լաշէզ, Գր. Օտեանի շիրմին գլուխը, կը բարբառի անընդհատ թէ գինք չեն հասկնար, չեն գնահատեր, չեն կարդար, արհամարհանքի կ'ենթարկեն: Այդ առթիւ, երբ թէ Օտեանի կողմէ անգենականէն ըսուած, բայց իր բառերովը կը տրտնջար.— «Ատեն մը մեր գրողներուն ձեռագիրները գոնէ նպարավաճառին կը ծախէին մարդիկ: Քու տպագիրներուդ համար քեզի բարեկամ թերթ մը անգամ հազիւ տուաւ անանուելի տեղ մը, գործածուելու համար նոյնքան անուանուելի արարքներու»: Ու վերջապէս, ամէն տեսակի անպատշաճ սլաքներու ենթակայ իր հոգին, կրկին նոյն էջերուն մէջ կ'ըսէր թէ, կը մտածէ այլեւս կրակին տալ դիզուած ձեռագիրներուն կապոցները...:

Չեմ գիտեր ինչու, դարձեալ շատ տարիներ վերջ, ճիշդ այդ էջերու ընթերցման պահերուս, նոյն տողերուն վրայ, Սալբիին գունատ սուսերը եկաւ աչքիս առջեւ, այնպէս՝ ինչպէս կանգնած Սիլլողոսի բեմին վրայ, կը դողային շրթները յուզումէն: Ու դարձեալ չեմ գիտեր ինչ կապ ունէր բանախօսին դատումները Ռ. Զարդարեանի գրականութեան հետ՝ երբ վերջաւորութեան կ'ըսէր. — «Զարժեր ծառայել հայ գրականութեան»:

Այո, գրականութիւնը չար ու քանդիչ յատկութիւն մըն ալ ունի, երբ կը միտինք միայն մաքրակրօնին: Երեւակայեցէք պահ մը որ չունենայինք Սալբիները, Թէոդիկները, Ալպոյաճեանները, Նազարեանցները ու ըլլային միայն Օշականներ: Նոյն վարկածով ֆրանսական գրականութենէն անհետանային բոլոր տեսակի Ալֆոնս Տոտէները, Ֆլոպէռները, Միւսէները, ու մնային միայն Մալարմէներ եւ Փոլ Վալերիներ: Այդ պարագային մտաւորական կեանքը պիտի դառնար չնչելի՞ թէ անչնչելի: Տարբեր առիթով քննելի խնդիր մըն է ասիկա:

վերադառնանք Պոլիս:

Այդ օրերուն, Զարդարեանէն վերջ, տօնեցինք կիրակի մը Գր. Զօհրապին յիշատակը:

Տեղի ունեցաւ «Ճակատամարտ»ի խմբագրութեան «Թոստոմ» սրահին մէջ: Կը նախագահէր Գեղամ Խանամիրեան: Բանախօսներն էին Սուրէն Պարթեւեանն եւ Օշական:

Այդ օրը եւ այդ առթիւ հասկցանք թէ Օշական չունէր խօսելու յատկութիւն: Արդէն հազուադիւտ երեւոյթ է որ տաղանդաւոր գրիչ մը ունենայ նոյնպէս հռետորական ձիրք: Օրինակ, Զապէլ Եսայեան որքան աննման արձակի վարպետ մը՝ չէր կրնար նոյնիսկ նեղ շրջանակներու մէջ քանի մը նախադասութիւն շարել կանոնաւորապէս: Ահարոնեան, Զարեան, Վարանդեան, Միսաքեան բացառութիւններ են:

Արդ, Զօհրապին նուիրուած հաւաքոյթին օրը, ինծի վիճակուեցաւ երթալ մեծատաղանդ գրողին տունը եւ առաջնորդել իր այրին ու աղջիկը դէպի հաւաքավայր:

Կը բնակէին Այաս – Փաշայի պողոտային վրայ, ծովահայեաց յարկաբաժնի մը մէջ: Տակաւին հոն՝ ուրկէ Զօհրապը ձերբակալուած տարած էին դէպի խողխողում:

Տունը տակաւին կէս մը սուգի մէջ էր: Ուրեմն հինգ տարի առաջ մեկնած հողկէ՝ այլեւս չէր վերադարձած:

Հիւրանոցին ճակատը, Զօհրապի մեծադիր նկարին առջեւ զետեղուած էր պզտիկ ծաղկեփունջ մը: Իսկ քովնտի զուգէն կ'երեւար իր աշխատանոցը:

Տիկին Զօհրապ գրասեղանը ցոյց տալով ըսաւ.—

«Ձենք դպչիր թուղթերուն: Ով գիտէ, թերեւս անակնկալ օր մը կը վերադառնայ ամուսինս»:

Ցոյց տուաւ անտիպ ձեռագիրներու կապոցը: Թղթիկներ՝ որոնց վրայ անաւարտ, բայց սեղմ գաղափարներ ցանուած էին: Այդ թերթիկները կը հանգչէին խաւաքարտեայ պահարանի մը մէջ, իսկ վրան կարդացի՝

«Գոյնզգոյն ցիրուցան էջեր»:

Տիկին Զօհրապ մերժեց ներկայ ըլլալ հաւաքոյթին:

— Ինծի համար չէ մեռած Գրիգորը: Այժմէն չեմ ուզեր սուգ թօնել:

Իսկ իր նրբատեսիլ աղջիկը, այդ օրերուն հազիւ քսանեւհինգ տարեկան, փափաքեցաւ ներկայ ըլլալ, ու մեկնեցանք հաւաքավայր:

Առաջին անգամ խօսեցաւ Ս. Պարթեւեանը: Բառերն ու նախադասութիւնները ջրվէժային ցայտքերով կ'իջնէին շրթներէն: Իր ճառին ամփոփումը համակ ըմբոստացում եւ հիացում էր հանդէպ իրապաշտ դպրոցի հիմնադրին: Աւարտեց իր խօսքը եզրակացնելով.

— «Բոլորս պիտի գունատինք, հիննանք եւ թափինք, անմահ պիտի մնայ Զօհրապը ու յաջորդական սերունդներ բըկտելով պիտի լափեն իր գրականութիւնը»:

Երուանդ Օտեան գլխու եւեւէջներով կը հաստատէր Պարթեւեանին դատումները:

Ոտքի ելաւ Օշական: Իր առաջին նախադասութիւնը նախ զարմանք մըն էր, թէ ինչու այսքան բազմութիւն հաւաքուեր ենք հոս, գանդուածը զուարճացնող գրող մը փայփայելու համար: Ու յաջորդաբար կցկտուր՝ բայց հատու հարուածներով սկսաւ հատիկ հատիկ փշրել Զօհրապի նորավէպերուն դրեւակերպը, կառուցուածքը, «Փոստալ»ները: Քանի կը շարունակէր, իր ամէն մէկ յանդուգն նախադասութեան Պարթեւեան, Օտեան, Վ. Թոթովլ, Զօհրապ Կարօն եւ ուրիշ գրողներ իրենց ձեռքերը վեր բարձրացուցած, կարծէք լռելեայն ըսել կ'ուզէին.— Աստուած իմ, դուն դարձի բեր այս մարդը...:

Անշուշտ անհաճոյ եւ ծանր տպաւորութեան տակ ցրուեցանք բոլորս: Յաջորդ օրը Օտեան, «Ճակատամարտ»ին մէջ «Երէկուան տարօրինակ տուշը» խորագրեալ տողով մը, կը հեգնէր ասուլիսը, մաղթելով որ «Օշականին զղջումը շուտ կատարուէր»:

Երբ այս յիշողութեանց կծիկը կը բանամ, «Յառաջ»ի ճիշդ այս էջին տակ ալ, պարբերաբար Զօհրապ կ'արտատպուի: Նոյն երեւոյթը Սփիւռքի շատ մը թերթերուն մէջ: Իր նորավէպերու մարդկային մանեակին հատիկները իրարու կը յաջորդեն ամէն տեղ:

Մեծագոյն անակնկալը պատահեցաւ ճիշդ երկու շաբաթ առաջ: Երուսաղէմէն ստացայ Օշականի «Համապատկեր»ին հինգերորդ հատորը, Իրապաշտները: Այդ պատկառազդու 484 էջնոց հատորին էջ 130էն 179ը յատկացուեր է Զօհրապին:

Իր տեսութեան առաջին տողը կը սկսի այսպէս.— «Իրապաշտ շարժումին ամէնէն խռովիչ, պայծառ, երախտաւոր դէմքը, չըսելու համար ամէնէն կատարեալը»: Իսկ իր ուսումնասիրութիւնն ալ վերջ կ'առնէ հետեւեալ փառաբանանքով. — «Բայց դժուար չէ այս սիրողը (սիրող կ'ըսէ, քանի որ Զօհրապի համար գրականութիւնը եղաւ ազատ պահերու ժամանց մը) նստեցնել մօտը մեր իսկական մեծութիւններուն: Ոչ Զոհրաբեանը, ոչ Դուրեանը, ոչ Վարուժանը այնքան հարազատ փոխադրումը ըրին այդ Պոլիսին՝ որքան ինքը»:

Մէջբերումներ չըրինք այս երկու ծայրերուն միջեւէն: Տուեալ արդիւնքին դիմաց, Զօհրապէն աւելի հրճուողները եղան կ'երեւի, վերը, շատ սպիտակ ամպերուն մէջ Պարթեւեանի եւ Օտեանի ամպրոպ ոգիները, որոնք անշուշտ կը փսփսան իրարու.

— Ինչ լաւ ըրինք Պոլսոյ մէջ այդ օրը, մեր ձեռքերը վեր բարձրացուցած Աստուծոյ միջամտութիւնը խնդրելով:

Իսկ ինչքան վեհանձն կեցուածք Օշականին կողմէ, որ տեսնելով մեր հոգեկան աղճատումները տարագրութեան մէջ, վերջերս սկսած էր վերադնահատման ենթարկել իր հին քանդումները: Զօպանեանի մասին գրածը ատոր ապացոյցներէն մին:

Յաջորդով Օշական՝ Փարիզի մէջ:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԳՈՀԱՐ ՍՐՏՈՎ ՄԱՐԴԻԿ»

●

Փոխադրուիլ ուրիշ աշխարհ մը, բոլորովին տարբեր, որ քուկդ է սակայն, քեզի անծանօթ, նոյնիսկ օտար, ու միանգամայն հարազատ: Ի՞նչ հակադրութիւն եւ ի՞նչ փարատոքս:

Ահա Հայաստանէն հասած ամսագիրներ (Սովետական Գրականություն եւ Արվեստ, թիւ 1–9):

Մաքուր թուղթը եւ խնամուած տպագրութիւնը ուշադրութիւնդ կը գրաւեն: Բայց... ուղղագրութիւնը, քեզի համար անսովոր եւ խորթ բառեր, եւ պահ մը կը խրտչիս: Ապա ճիգ մը կը փորձես, վարժուելու համար, նոր աշխարհ մը գտած ըլլալու տպաւորութեամբ:

Նոր աշխարհ մը... Արդարեւ եթէ այդ աշխարհը մեր հայրերուն Հայաստանն է, ան մեզի կը ներկայանայ բոլորովին նոր հագուստով մը եւ նոր հոգեբանութեամբ: Գոնէ այդ է տպաւորութիւնը անծանօթին, որ վիպակի մը շնորհիւ կը մտնէ այնտեղ:

Ահաւասիկ աշխարհ մը, ու սովետ դըրօշը՝ նստած խօէալ պատուանդանի մը վրայ: Կը զգաս թէ այնտեղ մարդը դըրուած է նոր տասնաբեայի մը երկաթեայ կապանքներուն մէջ, մաղէ մաղ անցած, մասնաւոր հալոցի մը մէջ ձուլուած, վերանորոգուած:

Ու այս աշխարհի մէջ «ազնիւ» կը նշանակէ՝ բոլշեւիկ:

Վիպակի մէջ, զոր կը կարդանք, մարդիկ միշտ բարի են եւ առաքինի, կըրթուած ու ազնիւ: Ունին անսահման սէր դէպի իրենց ընկերը, դէպի մարդը եւ պարտականութեան խոր գիտակցութիւն:

Մտածումները՝ այդ երկրի մարդոց կը գերազանցեն իրար իրենց ներդաշնակութեամբ: Տիպարները իրենց առաքինութեամբ եւ վեհանձնութեամբ կը մրցին դասական շրջանի վարպետներէն Կէօթէի Լեսինկի եւ Շիլլէրի ասպետական տիպարներուն հետ, ամբողջական ու կատարեալ իրենք իրենց մէջ: Եւ... օրինակելի: Անոնք կը ձգտին խաղաղութեան, կարգ կանոնի: Յստակութիւնը եւ պարզութիւնը կը գրաւեն իրենց մտածումները: Ոչինչ մութ, իրենց խորհրդածութիւններու մէջ, ոչինչ անչափելի եւ կըքոտ, բացի անհուն սէրէն, դէպի պարտիան — (կուսակցութիւն) որ ամէն բանէ վեր է: Եւ ոչ մէկ անկանոն բան որ խանգարէ սովետահայ վէպի մարդոց ըընութիւնն ու տիպարները:

Ամէն գաղափար տասն անգամ կըշռուած, ամէն գաղափարի ճշմարտութիւնը ճանչցուած ու ընդունուած է այնտեղ գործածուելէ առաջ. յարմարցուած օրուան պահանջքին, օրուան ճշմարտութեան:

Այնքան յատկանշական են ընտրուած տիպարները, որ բան չի պակսիր զանոնք օրինակ դարձնելու համար: Ցուցելու աստիճան բարի են անոնք ու առաքինի:

Ահա գործարանի մը «դիրեկտոր»ը: («տնօրէն»ը սեւ ցանկը անցած է): Իր դիրեկտորական լայնեզր գլխարկով, իր ալեհեր մազերով, ծանրաբարոյ տիպար մը, դասական հայեացքներով, որուն տրամադրութեան տակ դրուած է ինքնաշարժ մը, ռուսական լաւագոյն վաճառանիշով: (Չեն մոռցած եւ յիշել նաեւ վաճառանիշը):

Ու դիրեկտորին կինը, Աննա Եգերովնա, որ գիտէ «խնամով սանտրուիլ, հագնիլ ընտիր կրեպսադինի, մուգ-շագանակագոյն շրջազգեստ, որ իր երկայն փէշերով, պարզ, անպաճոյճ տարազով ակնյայտ վեհութիւն է տալիս նրա սլացիկ հասակին»:

Այս վեհ կերպարանքի եւ հագուստ կապուստի նկարագրութենէն վերջ կը հանդիպինք ուրիշ տիպարի մը, որ ներդաշնակ թող մըն է, Վարազդատ: Վիպակի հեղինակը Վարազդատին տուած է համեստ դեր մը, դիրեկտոր Սէրգէյ Արամիչ Դաւլաթեանի շարժավարն է ան: Կը կարդայ վէպ մը, որու հերոսը իրեն նման որբ մըն է, թրքական կոտորածներէն փրկուած:

Անցնինք վիպակին.—

Կարելի՞ է երեւակայել գրուածք մը, որ չունենայ իր թեման, իր հիմնական միտքը:

Հայրենական պատերազմի ժամանակ Երեւանի կայարանին մէջ կը գտնուի անտէր մանչուկ մը, որ կորսնցուցեր է իր ծնողքը (ռուս): Գործարանի մը հայ տնօրէնը, Սէրգէյ Արամիչ իր խնամքին տակ կ'առնէ զայն, ու կը մեծցնէ: Սէրգէյի երկու զաւակները ճակատին վրայ կը մահանան ցաւալի պարագաներու տակ: Տնօրէնը եւ կինը կը սիրեն ռուս երախան եւ զայն կ'որդեգրեն:

Կ'անցնին տարիներ:

Վիպակին հեղինակը մեզ կը փոխադրէ գործարանի կեանքին մէջ: Խանդավառ աշխատանք եւ անհուն սէր կայ բանուորներու միջեւ: Եւ ահա նոր տիպար մը, «դիրեկտոր»ին քարտուղարը, բոլշեւիկ եւ կուսակցութեան աչքը՝ գործարանէն ներս, ի հարկէ ազնուութեան մարմնացում:

Ժամանակ մը տնօրէնն ու իր քարտուղարը իրար չեն հասկնար, ու տնօրէնը կը մտածէ.

— «Ձեզաւ, բարեկամ, Փրոնդում չգիտեմ ինչպիսի կոմիսար ես եղել, ինչպիսի հրամանատար ես ունեցել, բայց այստեղ թոյլ չեմ տայ, որ գլխիս ընկոյզ ջարդես»:

Այսպէս կը մտածէ դիրեկտորը, բայց շուտով կը ճանչնայ իր սխալը: Նախկին կոմիսարը նաեւ ինժեներ է, եւ եթէ տնօրէնին գործերուն կը խառնուի, «դա իր մասնագիտութեան բերմամբ է»:

Երբ անոնք լիովին կը հասկնան իրար, տնօրէն Սերգէյ Արամիչը այնքան վստահութիւն կ'ունենայ քարտուղարին վրայ, որ ամէն բան կը վստահի անոր, այդ վստահութիւնը անուն չունի...

— «Դա անշուշտ այն հաւատը չէ, ինչ մարդ ունենում է մերձաւոր հարեւանի նկատմամբ, երբ որեւէ տեղ գնալիս փակում է տան դուռը եւ բանալին տալիս հարեւանին, ունեցածքն ու կայքը վստահում նրան: Դա մի ուրիշ, աւելի բարձր, աւելի սրբազան զգացմունք է, անսահմանօրէն խոր հաւատ դէպի մարդը՝ մէկ անգամ ընդմիշտ ճանաչած մարդը: Դա նոր զգացմունք էր, մարդկային փոխյարաբերութեան նոր որակ, առ այժմ անանուն»:

Այս պատկերէն վերջ աւելորդ է ներկայացնել բոլշեւիկեան կոմիսարի այս «գոհար» տիպարը, զոր տարիներու դաստիարակութիւնը եւ նոր բարոյախօսութիւնը արտադրեր է մեր երկրի մէջ:

Անցնինք գործարանի կեանքին:

Ան ալ ունի իր խնդիրներն ու հոգերը:

— Պահ մը վիպակին հեղինակը մեզ կը տանի անկէ ներս:

Ինչպիսի ներդաշնակութիւն կը տիրէ այնտեղ ու գործերը կ'ընթանան, մարդիկ կ'աշխատին ձեռք ձեռքի, կատարեալ փոխադարձ հասկացողութեամբ:

Գործարանը պէտք ունի մեքենական մասնիկի մը (ռեդուկտոր), այս մասնիկը կը ստանայ պետական գործարանէ մը «կրասնէյ մետալիստ», դրա համար «հարկաւոր է խնդրել ռեսպուբլիկայի մինիստրների սովետին, որպէսզի Լենինկրատէն ստանայ «ռեդուկտորները»: Ուրիշ ճանապարհ չկար:

Եւ Երեւանի գործարանը կ'որոշէ ինքը շինել իր ռեդուկտորները, անկախ ըլլալու համար Լենինկրատի գործարանէն:

Այդ միջոցին է որ կը ծագի տագնապ մը: Տնօրէնին կինն է որ զանգ կուտայ: Ի՞նչ է պատահեր, թերթին մէջ ծանուցում մը կուգայ խռովել տնօրէնին հանգիստը:

Տարիներ առաջ կորսուած՝ տղեկին ծընողները ահա կը փնտռեն իրենց զաւակը: Կը սկսի հոգեկան տագնապը Սերգէյ Արամիչի տան մէջ:

Բարեբախտաբար այնտեղ է գոհա՛ր քարտուղարը, որ իր վրայ կ'առնէ կարգադրել խնդիրը:

Ան պիտի մեկնի Լենինկրատ ռեդակ–

տորի գործով: Այս առթիւ պիտի գտնէ երախային ռուս հայրը եւ պիտի խօսի անոր հետ:

Արդարեւ քարտուղարը կը մեկնի Լենինկրատ եւ կը վերդառնայ, իրեն հետ բերելով երախային հայրը:

Այժմ ի՞նչպէս պէտք է լուծուի հանգոյցը: Գաղտնիքը կը պահուի տղեկէն որ արդէն ուշիմ ու գեղեցիկ պատանի մըն է դարձած ու անհուն սիրով կապուած՝ իր նոր ծնողներուն:

Ռուսը կը հրաւիրուի տնօրէնին տունը, լաւ ընդունելութիւններ ու ճէյֆեր կը սարքուին, ուր չի մոռցուիր ճաշասեղանի նկարագրութիւնը, սկսած «խավեար»էն, մինչեւ լոփիները (լուբիա), խորովածները, Երեւանի կոնեակն ու ոսկեվազ գինին:

Ռուսը կը յուզուի, կը կակուղնայ եւ լուծումը կը յայտնուի արդէն ինչպէս ամերիկեան շարժանկարի մը մէջ:

«Եկէք մաքուր խղճով գրոյցի նստենք», կ'առաջարկէ Ռուսը: Խօսքը տանք իրեն.

— «Առաջին անգամ իմ առջեւ ծառացաւ մի ծանր ու դժուարին հարց. բախտաւոր ընտանիքի հայր լինելով հանդերձ կարո՞ղ եմ պղտորել մի ուրիշ ընտանիքի երջանկութիւնը, իրաւունք ունե՞մ այդ անելու: Մի ներքին ձայն, — կ'ուզէք սրտի ձայն անուանեցէք, կ'ուզէք խղճի, միեւնոյն է, ինձ թելադրում է, որ ես իրաւունք չունեմ թեթեւամտօրէն լուծելու այս հարցը: Այդ ձայնն ինձ ասում է ...» պէտք է շատ լինեն երջանիկ ընտանիքները մեր երկրում:

... Ում համար զոհուեցին Սերգէյ Աբամիչի (դիրեկտորի) որդիները ...»:

Սերգէյը եւ Ռուսը կ'ողջագուրուին, քարտուղարը կը խորհրդածէ. — «Ի՞նչ բիւրեղեայ սրտի, անմահ հոգու տէր են մեր մարդիկ: Երկար ճառէ մը ետք, վերջապէս Պաւկայի հայրը յանձն կ'առնէ իր զաւակը Թողուլ Երեւան, միայն «երկու պայմանաւ» — ահա սողոմոնեան վճռին նմանող այս պայմանները.

— Պաւկան պէտք է գիտենայ իր իսկական ծնողներին, ոչինչ գաղտնիք չպիտի մնայ նրանից: Եւ յետոյ՝ մեր երկու ընտանիքների միջեւ պէտք է ստեղծուի ամենաջերմ բարեկամութիւն: Հեռաւորութիւնը մեզ չի խանգարի այդ բանն անել, քանի որ մենք կ'ունենանք Պաւկայի պէս մի զօրեղ կամուրջ: Ձեր ռուս եղբայրը այնտեղ՝ Լենինկրատում, դուք իմ հայ եղբայրը, այստեղ, Երեւանում: Համաձա՞յն էք, տուէք ձեր ձեռքը»:

Արդարեւ յուզիչ ու վսեմ կարգադրութիւն:

×

Վերը յայտնեցի. սովետական գրականութիւնը չի սիրեր բարդութիւնը, հոգեկան կնճիռներու յայտնութիւնը, մութ եւ անկանոն կիրքերու չղթայազերծումը: Մարդիկ դեմոկրատական պարզութեամբ եւ սողոմոնեան իմաստութեամբ կը հարթեն դժուարութիւնները, Սերգէյը՝ որուն երկու երիտասարդ զաւակները զոհ են գացած հայրենիքի համար, կը միխթարուի մասամբ իր որդեգիրովը, իսկ Ռուսը, որ քանի մը զաւակներ ունի Լենինկրատի մէջ, կը Թողու իր մէկ զաւակը, դժբախտ ընտանիք մը դժբախտութեան չմատնելու համար:

Տեղ մնա՞ց խորհրդածելու:

Ցաջորդով ուրիշ վիպակի մը մասին:

Վ. ԱՐԵԻ

ՏՈՄՍԵՐ

ՇԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

★

Ամերիկեան Թերթերէն լսած էք, անշուշտ որ մեծահարուստ Րաքըֆէլըրի կինը կ'ամուսնալուծուի այս օրերս: Դատարանին դիմած է եւ կը պահանջէ հինգ միլիոն տոլար՝ «Թուղթերը» ստորագրելէ առաջ: Զրոյց կը շրջի Թէ կրնայ հինգը տասնի բարձրացնել: Ամուսինը պատրաստ է այդ գումարը վճարելու, որովհետեւ եղածը բան մը՝ չէ — կաթիլ մը ջուր՝ ծովուն մէջ:

Ուրիշ տիկին մը, որ նոյնպէս դատարան ելած է, կը պահանջէ որ իր դերասան կէսը ամսական 9350 տոլարի կենսաթոշակ մը յատկացնէ իրեն, որովհետեւ «առկէ պակասով, մէջէն չեմ կրնար ելլել»: Դատաւորը կ'առաջարկէ 1100 տոլար: Ոչ, չի բաւեր, կը պատասխանէ Տիկինը:

— Ամիսը 1983 տոլար ուտելիքի համար կը ծախսեմ, կառքիս ծախքը՝ 948, ճամբորդական ծախքեր՝ 794, վրայ – գլուխ՝ 500, հեռաձայն 300: Հապա՞ մօրս ապրուստը — ամիսը 650:

Երրորդ մը համաձայնութեան եկաւ իր նախորդին հետ — տարեկան պիտի ստանայ 25.000, իսկ «մնաս բարով, երթաս բարով»ի պահուն, պարոնը իր ձեռքը պիտի դնէ կէս միլիոննոց չէք մը ...

Կիները զառնուկի հեզութեամբ եկեղեցի կ'երթան պսակին օրը: Առաջուց հաւասատած են հարուստ նշանածին.

— Դրամիդ համար չէ որ քեզ կ'առնեմ: Դրա՞մը ինչ է, կարեւորը սէրն է, սէրը:

Ցաճախ մէկ, երկու տարի կը տեւէ այդ ալելուիան: Ու յետոյ, Եւայի վարպետորդի աղջիկը ակռաները ցոյց կուտայ: Բախտաւոր ալ է կարգ մը երկիրներու մէջ — օրէնքը իրենց դաշնակից:

Կիները կը ճառեն սեռերու հաւասարութեան սկզբունքին մասին՝ երբ իրենց գործին գայ: Երբ իրենց գործին չգայ, բերան չեն առներ «հաւասարութիւն» բառը:

Լսա՞ծ էք որ հարուստ կին մը կենսաթոշակ կապէ իր նախորդին՝ ապահարզանէն վերջ:

— Այր եւ կին հաւասար են, կ'ըսեն բայց կը սպասեն որ հանրակառքին մէջ տեղդ իրենց տաս կամ ճաշարանին դուռը բռնես, որպէսզի նախ իրենք անցնին: Գոնէ չոր շնորհակալութիւն մը յայտնեն:

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

★

Հեռուն, երկնի գծին տակ սաթ
Կը հանգչի ծովն անսահման,
Աջին, ամպին տակ կարմրախայտ
Սեւեռաքիթ Կըրափիան:

Ձախին, այգին մէջ հոլանի
Օձապըտոյտ Փիւէն,
Մինչ կռնակիս Փոսսանիոյի
Գեղեցկութիւնն համօրէն:

Երկնապարգեւ լոյսին տակ ծուփ
Կեանքն է անոյշ եւ ազատ,
Լայն կը բանայ միտքըս ընդհուպ
Առագաստներն իր հաստատ:

Կը նաւարկեմ ես անհանգիստ
Ծովու մը դէմ մըթաստուեր,
Շուրջըս կ'ոռնան հողմերը խիստ,
Ու կը շաչեն ալիքներ:

Իտալիա

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

Հաւասար են, բայց այրն է որ գլխարկը պիտի հանէ ճամբան՝ բարեւելու համար: Տեսա՞ծ էք որ կին մը նոյն ձեւով բարեւ տայ պարոնի մը:

Հաւասար են, բայց երբ տիկնոջ ձեռնոցը վար իյնայ, պարոնն է որ վեր պիտի վերցնէ զայն: Երբ պարոնին Թաշկինակը վար իյնայ, տիկինը տեղէն չի շարժիր:

Հաւասար են, բայց մենք ենք որ իրենց ձեռքը կը համբուրենք. (միջանկեալ ըսեմ որ հայ պարոնները չեն գիտեր Թէ ե՞րբ, ո՞ւր, ո՞ր կիներուն ձեռքը պէտք է համբուրել. հետեւաբար լաւ կ'ընեն եթէ վազ անցնին այդ սովորութենէն):

Եւ սակայն, բացառութիւն է հայ կինը՝ այս երեւոյթներուն մէջ — կ'ամուսնալուծուի ու բերանը բաց կը մնայ: Ինքն է որ իր տեղը աղային կուտայ հանրակառքին մէջ: Ինքն է որ դուռը կը բռնէ, որպէսզի նախ աղան անցնի եւ ինքն է որ կը վերցնէ Թէ իր ձեռնոցը եւ Թէ աղային Թաշկինակը: Իրիկունն ալ ինքն է որ աղային ձեռքը կը համբուրէ եւ անոր ոտքերուն առջեւ կը դնէ մուճակները ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ մէջ համալսարան մը բանալու աշխատանքները վերջացած են, ըսաւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահը, բանալով Ազգ. Ժողովին չորրորդ եւ վերջին նստաշրջանը (1 Նոյ.): «Անասնաբուժութեան եւ գեղարուեստի ճիւղերը պիտի բացուին Էրզրումի մէջ, ընկերային գիտութեանց ճիւղը՝ Վանի մէջ, երկրաչափական ճեմարանը՝ Տիարպաքըրի մէջ, կենսաբանական, երկրաբանական, հողագործական եւ անտառաբանական ճիւղերը՝ Էլազիղի մէջ (Խարբերդ): Այս բոլորը պիտի կոչուին «Աթաթիւրքի Համալսարան»:

Օր. ՇԱՔԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ
GABRIEL SABO
Ամուսնացած

Փարիզ, 29 Հոկտ., 1953

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԻՒԱՆ ԲՈՒՆԻՆ

★

83 տարեկան էր ռուս մեծ գրագէտը, Իւան Բունին որ յաւէտ փակեց իր աչքերը Փարիզի մէջ, իր կեանքին գրեթէ վերջին մէկ երրորդը ապրելով Ֆրանսայի մէջ:

Իւան Բունին աշակերտը կը համարուի Թոլսթոյի: Եւ անոր պէս ալ երկար կեանք մը ապրեցաւ: Ռուս միւս հանճարեղ գրագէտները, ինչպէս Բուշկին, Լերմոնտով եւ Կոկոլ համեմատաբար երիտասարդ մեռան:

Իւան Բունինի գրական կեանքը երկուքի բաժնեց 1917ի ռուսական յեղափոխութիւնը:

Ծնած է 1870ին Վորոնէժի մէջ: Ցիսուն տարեկան էր երբ գաղթականացաւ աքսորի, չհանդուրժելով համատիրական ռնութեան, որ կը սպաննէր անհատին մէջ ազատ ստեղծագործութիւնը, եւ կը պարտադրէր խստաբարոյ ուղղութիւն մը:

Ռուսիոյ մէջ գրեց իր բանաստեղծութիւնները եւ վէպերը որոնք արդէն կերտեցին իր փառքը: «Գիւղը», «Սան Ֆրանչիսկոյի պարոնը», «Կեանքի սկիհը», եւ բազմաթիւ նորավէպեր որոնց մեծ վարպետն էր: Փարիզի, ինչպէս եւ Կռասի մէջ ուր ապրեցաւ երկար տարիներ, գովքը կը հիւսէր այս հարաւային գեղեցիկ բնութեան: Վերջին տարիները գրեց «Արսենիյեւի կեանքը», «Թոլսթոյի ազատագրութիւնը», «Միրոյ սրբութիւնը» եւայլն: Թէեւ աքսորուած, սակայն գաղթական չէր համարուեր. որովհետեւ, հեռու բոլորովին խզուելէ իր ծննդավայրէն, մտերիմ հաղորդակցութեան մէջ էր հոգիով Թէ զգացումներով ռուս ժողովուրդին հետ: «Ռուսիայէն հեռացումս չի նեղեր զիս», կ'ըսէր, երբ կը բաղդատէր իր ճակատագիրը Վիքթոր Հիւկոյի, Հայնէի եւ իր հայրենակից Հերցէնի հետ: «Մենք գրագէտներս, կը կրենք մեր հայրենիքը մեր սրտերուն մէջ»: Խորհրդային կառավարութիւնը ուզեց սովետական անցագիր տալ եւ քաղաքական հաշտութիւն առաջարկեց, սակայն ինք մերժեց հետեւիլ իր քանի մը բարեկամներուն օրինակին, գլխաւորաբար Կուպրինի որ վերադարձաւ, սակայն բարոյական օգուտ չքաղեց, ոչ ալ իր տաղանդը ճոխացաւ:

Ֆրանսայի մէջ է որ Բունին ճանչցաւ իր գրական տաղանդին նուիրագործումը: 1933ին ստացաւ Նոպէլի մրցանակը, որ ոչ Թոլսթոյի ոչ ալ Կորկիի տրուած էր: Մեծ տօն մը եղաւ այս դէպքը ռուս տարագիր ժողովուրդին համար: Սթոքհոլմի գրական քննիչները ճանչցան անոր մէջ դասական մեծ աւանդութեան ժառանգորդը, եւ մէկը որ ամբողջովին նուիրուած էր գրականութեան, բարձր կարծիք ունէր իր մտաւորական առաքելութեան մասին, եւ կը գրէր մաքուր լեզու մը գործածելով: Երբ Բունին Շուէտի պահաժառանգին առջեւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէր Ֆրանսերէն լեզուով, կ'ըսէր Թէ «առաջին անգամն է որ այս վարձատրութիւնը կ'ըլլար աքսորական գրագէտի մը, պէտք է որ գոյութիւն ունենայ անկախութեան բացարձակ կեդրոններ: Ամէնուն համար, մանաւանդ գրագէտներուն, քաղաքակրթութիւնը կախում ունի մտածման եւ խղճի ազատութենէն»:

Մտերիմ բարեկամն էր Անտրէ Ժիտի որ գեղեցիկ յօդուած մը նուիրեց հետեւեալ խորագրով «Ըմբոստի մը ուԹսունամեակին»: Իւան Բունին Թէեւ երեսուն տարի Փարիզ ապրեցաւ, միշտ ալ հեռու մնաց գրական շրջանակներէն: Մտաւորական Ֆրանսացին սակայն կը պատուէր զինքը եւ կը կարդար իր գործերը, որոնց մեծ մասը Թարգմանուած են Ֆրանսերէնի:

ՀԱՅՐԸ ըսաւ տղուն.

— Տղաս, այս տարի հրաժարէ հեծանիւ գնելու գաղափարէդ:

— Ինչո՞ւ հայրիկ:

— Որովհետեւ, տղաս, հեծանիւի մը դրամը քու դպրոցիդ տարեկանթոշակն է:

— Վնաս չունի, հայրիկ, ես այս տարի դպրոց երթալէ կը հրաժարիմ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Երբեք պիտի չմոռնամ այն տպաւորութիւնը զոր իմ վրայ գործեց Հերակլէս Փուարօ, երբ առաջին անգամ տեսայ զինքը: Ծիշդ է, հետզհետէ վարժուեցայ իրեն, բայց առաջին անգամ իր երեւոյթը ապշութիւն պատճառեց ինծի եւ կարծեմ մենէ իւրաքանչիւրը նոյն բանը զգացած է:

Երեւակայած էի զինքը Շէրլոք – Հոլմսի տիպարով մարդ մը, բարձրահասակ, նիհար, նուրբ եւ խելացի դիմագիծերով: Ինծի ըսած էին Թէ Փուարօ օտարական է, բայց չէի կրնար երեւակայել այս աստիճան օտարոտի, եթէ կ'ըմբռնէք Թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ:

Միայն երեսը նայելով խնդուքդ կը բռնէր: Փուարօ կը յիշեցնէր արեւաստղէտ մը բեմին վրայ կամ շարժանկարի մէջ: Նախ այս գունդուկլոր մարդուկը, հազիւ հինգ ոտք բարձրութեամբ, բոլորովին ծեր կ'երեւար իր Թաւ պեխերով եւ հաւկթաձեւ գլուխով: Կարծէք սափրիչ մըն էր զաւեշտի մը մէջ:

Ահա այս մարդն էր որ պիտի գտնէր Տիկին Լէյտների մարդասպանը:

Անշուշտ իմ յուսախաբութիւնս կ'երեւար դէմքիս վրայ, որովհետեւ գրեթէ անմիջապէս ըսաւ աչքի յատկանշական քթթումով մը.

— Զհաւնեցա՞ք, օրիորդ: Մի մոռնաք որ կարկանդակին համը ուտելէ վերջ միայն կը հասկցուի:

Այս անգլիական առածը անհիմն չէ. բայց եւ այնպէս Փուարօ շատ քիչ վստահութիւն կը ներշնչէր ինծի:

Տոքթ. Րէյլի զայն իր ինքնաշարժով բերած էր կիրակի, կէս օրէն քիչ վերջ: Պելժիացի գաղտնի ոստիկանը անմիջապէս պահանջեց սենեակի մը մէջ հաւաքուիլ:

Բոլորս տեղաւորուեցանք ճաշասրահին սեղանին շուրջ: Պ. Փուարօ նստաւ սեղանին գլուխը, Տոքթ. Լէյտների եւ Տոքթ. Րէյլիի մէջտեղը:

Երբ բոլորս հաւաքուեցանք, Տոքթ. Լէյտներ կոկորդը մաքրեց եւ սկսաւ խօսիլ իր անուշ եւ վարանոտ ձայնով.

— Անշուշտ բոլորդ լսած էք Պ. Հերակլէս Փուարոյի մասին: Որովհետեւ այսօր Հասանիէէն կ անցնէր, բարեհաճեցաւ ընդհատել իր ճամբորդութիւնը որպէսզի օգնէ մեզի իր գիտութեամբ: Իրաքեան ոստիկանութիւնը եւ հարիւրապետ Մէյթլէնտ իրենց կարելին կը փորձեն... բայց, համոզուած եմ Թէ ներկայ պարագաներուն մէջ կարգ մը բարդութիւններ կան:

Եւ լեզուն բռնելով պաղատական նայուածք մը նետեց Տոքթ. Րէյլիի վրայ:

— Անշուշտ, պզտոր բան մը կայ գործին մէջ, ըսաւ մարդուկը, սեղանին միւս ծայրէն:

— Անպատճառ պէտք է ձերբակալել, գոչեց Տիկին Մերքատօ: Կ'ըմբոստանամ երբ միտքս կուգայ Թէ կրնայ պրծիլ արդարութեան ձեռքէն:

Պելժիացի ոստիկանը հաւանութեան ակնարկ մը նետեց իր վրայ:

— Ձերբակալե՞լ: Ո՞վ, Տիկին:

— Անշուշտ մարդասպանը:

— Հա, մարդասպանը... կրկնեց Հերակլէս Փուարօ:

Այնպէս մը կը խօսէր որ կարծես երբեք չէր հետաքրքրուեր մարդասպանով:

Ամէնքս իր վրայ ուղղեցինք մեր ակնարկը եւ ինքն ալ մեզի նայեցաւ կարգով:

— Այնպէս կ'երեւայ որ ցարդ ձենէ ոչ ոք զբաղած է քրէական գործով մը:

Հաւանութեան ընդհանուր մրմունջ մը լսուեցաւ, իբրեւ պատասխան:

Հերակլէս Փուարօ ժպիտ մը ձեւացուց:

Ցայտնի է որ նախաքննութեան մը Ա. Բ. Գ.էն իսկ լուր չունիք: Անհաճոյ, չափազանց անհաճոյ, տաղտուկներ կան: Նախ եւ առաջ՝ կասկածը:

— Կասկա՞ծը:

(Շար.)

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԹՐԻԷՍԹԻ ՄԱՍԻՆ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Թրիէսթէի վէճին քննութիւնը պիտի վերսկսի նոր ծրագրի մը համաձայն, որ կրնայ դիւրացնել հարցին լուծումը, փոխադարձ բարեացակամութեամբ: Այդ ծըրագիրը կը տրամադրէ.—

1. Թրիէսթէ քաղաքը իտալական է: Ամէնքն ալ համաձայն են այս մասին, Ֆրանսա, Մ. Նահանգները, Անգլիա, նոյնիսկ Թիթօ. — 2. Եուկոսլաւիա պահանջներ կը դնէ նաւահանգստի մասին: Իտալացիները արդէն պատրաստ են լայն զիջումներ կատարելու: Իրենց գերիշխանութիւնը պահելով հանդերձ, անոնք մասնաւոր վայրեր պիտի տրամադրեն Եուկոսլաւիոյ, նաւային եւ մաքսային գործողութեանց համար: — 3. Ա. եւ Բ. շրջաններու փոքրամասնութեանց խնդիրը կրնայ լուծուիլ սահմանագծի սրբագրութեամբ, բնակիչներու տեղափոխութեամբ կամ փոխանակութեամբ: Եթէ Հռոմ եւ Պելկրատ ընդունին այս ձեւը, վէճը ինքնին լուծուած պիտի ըլլայ: Երկու պետութիւններն ալ կ'ուզեն մասնագէտներու քննութեան ենթարկել խնդիրը, ծրագրուած խորհրդաժողովէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՏԱՆԻ ընտրութեանց մասին զեկուցում տալով երեսփ. ժողովին առջեւ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Իտըն, մեղադրեց թէ քուէներ ծախու կ'առնուին եւ թէ եգիպտական կառավարութիւնը ուղղակի կը միջամտէ, որպէսզի մեծամասնութիւն շահին:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը վերահաստատեցանդորրութիւնը: Բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են ի նախատեսութիւն նոր անկարգութեանց: Տոքթ. Մոսատեղի մասին վճիռ պիտի տրուի այսօր, կիրակի: Ամբաստանեալը պահ մը ինքզինքը բաղդատեց Փեթէնի հետ, ըսելով թէ երկուքն ալ ծեր են, «բայց մինչ Փեթէն դատուեցաւ իբրեւ գործակից օտարին, ես կը դատուիմ օտարին հպատակած չըլլալուս համար»:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ առջեւ զեկուցում տալով, Իսրայէլի դեսպանը առաջարկեց վերջնական հաշտութիւն կնքել արաբական պետութեանց հետ: Յորդանանի թագաւորը կ'ըսէ թէ «Պաղեստինի հարցին լուծման միակ միջոցն է այդ երկիրը փրկել բռնագրաւիչներէն: Կարելի չէ խաղաղութիւն հաստատել Հրեաներուն հետ»:

ՋԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ մասին ամփոփ ծըրագիր մը յօրինած էր Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Ժիւլ Մոք: Պ. Վիշինսկի մերժեց, Խ. Միութեան վերաքննման պատասխանատու բռնելով Մ. Նահանգներուն յարձակողական քաղաքականութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ մը գործուած էր 1952 Օգոստ. 4ին, Հարաւ. Ֆըրանսայի Լիւր գիւղին մէջ: Անգլիացի Տրըմընտ, կինը եւ տասը տարեկան աղջիկը սպաննուած էին: Ոստիկանութիւնը նորէն ձերբակալեց կասկածելի հողագործ մը, Տոմինիչի եւ եղբայրը, եւ երկուքն ալ առջի օր խոստովանեցան թէ իրենց հայրն է մարդասպանը: Այս վերջինը, որ 80 տարեկան է, բոլորովին կ'ուրանայ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսսի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալհամպրա, 6 Ավը. Ժան Ժորէս, Իսի լէ Մուլինօ:

Կը ներկայացուի ՔՕՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ: (Տրամ 5 արար,, ծիագօմէքիի):

Միրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Աւետիս Միսիրեանի: Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճանճիկեան, նաեւ Հապէշեան, Պշտիկեան:

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 ֆրանք:

Տոմսերու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ արհեստանոցներուն:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

22 Նոյ. 1953 կիրակի օր ժամը 15ին, Փարիզի եւ շրջանի Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգային Տան մէջ 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Ժողովին օրակարգը.— Ընտրութիւն ընդհ. ժողովի դիւանի: Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան: Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն՝ 1950 1951 1952 տարեշրջաններու: Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ընթերցում: Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը եւ նոր վարչութեան եւ հաշուեքննիչ մարմնի ընտրութիւն:

Եթէ 22 Նոյեմբերին մեծամասնութիւն չգոյանայ, ընդհ. ժողովը վերստին պիտի գումարուի միեւնոյն օրակարգով վեց Դեկտ. կիրակի օր՝ ժամը 13ին Ազգ. Տան մէջ եւ ներկաներու թիւը ինչ որ ըլլայ, համաձայն ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի, մեծամասնութիւն պիտի համարուի: (Դիւան վարչութեան)

AMICALE ARMÉNIENNE

de Marseille et des Bouches du Rhône pour l'Entr'aide

« ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԻՐԵՐՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ »

Մարսէյլի եւ Պուշ տիւ Ռոն նահանգի շրջան

Déclaration d'Association

Prêfecture des B. d. R. 7 - 53 - 225

1.— Հայ Բարեկամական Միութիւնը զուտ բարեկամական ընկերակցութիւն մըն է եւ իրեն գլխաւոր նպատակն է իրերօգնութիւնը:

2.— Միութիւնը ոչ մէկ քաղաքական կամ կրօնական հանգամանք ունի:

3.— Բաց է բոլոր հայ այրերու եւ կիներու առջեւ, առանց դիրքի, կարծիքի եւ դաւանանքի խտրութեան:

4.— Անոր գործը պիտի ըլլայ՝ իրերօգնութեան նպատակին հասնելու համար, հաւաքել ամբողջ հայ հասարակութիւնը եւ կամ հայկ. ծագում ունեցող մարդիկ, սեղմել եւ զօրացնել այն բնական եւ եղբայրական կապերը, որոնք կը միացնեն նոյն հասարակութիւնը:

5. Առաջադրուած իրերօգնութեան նըպատակին հասնելու համար Միութիւնը պիտի ջանայ Ա) Ստեղծել այն ամբողջ պայմանները որոնք մեծապէս կրնան օգտակար ըլլալ հայ հասարակութեան եւ ընդունակ են անոր համբաւը բարձրացնելու: Մտաւորական, մշակութային, գիտական, բժշկական, իրաւագիտական, դպրոցական, համալսարանական, առեւտրական, ճարտարարուեստական, արհեստական, մարզական, ընկերային, գեղարուեստական եւ այլն մարզերու մէջ:

Բ) Հետապնդել եւ իրականացնել նոյն գործերը իր միջոցներուն ներած չափով:

Գ) Ֆրանսական մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը տարածել հայ հասարակութեան մէջ:

Բացատրութեան եւ անդամագրութեան համար դիմել

2, Rue Colbert, Bar de la Poste, Marseille él. CO. 17 - 78

Ընդունելութիւն, ամէն կիրակի առաւօտները ժամը 10-12, ամէն երկուշաբթի իրիկուն ժամը 18-20:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, Սալ Վօլթէրի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատրաստուած Նոր Սերունդի կողմէ: Կը ներկայացուի ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ:

Հաճելի անակնկալներ, եւրոպական եւ սպանիական պարեր, մասնակցութեամբ հռչակաւոր նուագախումբ, ՌԻՔԱՐՏՕ ՓԷՐԷԶ:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Շարանթօն էքօլէն առնել 103 թիւ հանրակառք, եւ իջնել ռիւ Վօլթէռ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, ի նպաստ որբերու եւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղերու ձեռնարկներուն:

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ:

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր:

GRAND HOTEL ի

շքեղ սրահներուն մէջ, (մէթրօ Օփերա)

Avec le Célèbre Orchestre

VINCENT MORGAN

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Բարթամ Պասմաճեանի, իր կնոջ՝ Տիկին Վեհինէ Պասմաճեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ.— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ Իսսի Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Պ. Սէյրանէն որ Պ. Ց. Զոլաքեանի կողմէ տրամադրուած էր իրեն:

×

ՓԱԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Լիոնի Ազքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 4000 ֆրանք Պ. Անդրանիկ Օղողեանէ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Եղիշէ Փափազեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս հազար ֆրանք Պ. Արսէն Թէրզեանէ:

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին երեկոյթ պարահանդէսին:

Դեկտեմբեր 24ին, եւրոպական Ծնունդին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Avec la grande formation de JACQUES HELIAN

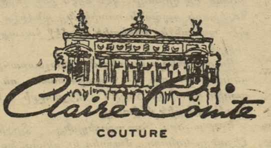
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական գործերու համար կին մը ժամով, օրականով, կամ մնայուն: (Առանձին կնոջ համար): Ճաշ եւ բնակարան: Լաւ վճարում:

Դիմել՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

20, Bd. Michel, St. Just, Marseille Tél. NA. 92 - 06

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 17 NOVEMRBE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7220 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2631

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՒԱԴԻՐ ՄԱՀԸ

●

Երբեք այսքան դաւադիր, սողոսկուն եւ չարախինդ հանգամանք ունեցած չէր մահը :

Առտուն կ'արթննաս եւ իրիկունը չկաս :

Գիշերը տուն կուգաս եւ առտուն չկաս :

Սովորութիւն էր մահեր ծանուցանել իբրեւ հետեւանք երկարատեւ հիւանդութեան մը, վիրաբուժական գործողութեան կամ արկածի մը : Պատերազմի զոհերը պարզապէս համրանք էին, եթէ սպանեալը երեւելի մը չըլլար :

Այժմ կ'ըսեն — Յանկարծամահ եղաւ : Եւ եթէ մանրամասնել ուզեն՝ կ'աւելցնեն — իբրեւ հետեւանք երակներու խցման, կաթուածի կամ արիւնախռնումի (ուղեղի, թոքերու եւն.) :

Եւ ընդհանրապէս ականաւոր դէմքեր են որ չնչասպառ կ'իյնան այս պատճառներով : Քնացած, քալած կամ ճաշած ատեն : Ոչ թէ անպատճառ յուզումի մը, արտակարգ ճիգի մը հետեւանքով, այլեւ լաւագոյն տրամադրութենէ մը ետք :

Երեւոյթը համաշխարհային է, հետեւանք՝ մեր օրերու տենդագին, չոգեպինդ, յարատեւօրէն լարուած եւ ալեկոծ կեանքին : Եւ հետզհետէ կը ծաւալի :

Դժբախտաբար միայն տարեցներ չեն որ կ'իյնան այս հարուածին տակ : Հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ 40 – 45 տարեկաններու յանկարծական մահը : (Ողբացեալ Գ. Ալեմշահը քառասուննոց էր) :

Որքան չանթահարիչ մահեր՝ վերջին տարիներու ընթացքին : Եւ մանաւանդ 1940էն ասդին :

Տարիներ առաջ, երեկոյթի մը առթիւ յանկարծամահ կ'ըլլար Մ. Վարանդեան (22 ապրիլ, 1934, Մարսէյլ) :

Նոյն տարուան փետրուար 11ին, դարձեալ Մարսէյլի մէջ, բանախօսութեան մը պահուն կաթուածահար կ'իյնար Ա. Ահարոնեան, կորսնցնելով խօսելու, մէկ թեւը շարժելու կարողութիւնը :

1948 Փետր. 17ին անկողնին մէջ սառած էր արդէն Յ. Օշական, երբ կը պատրաստուէինք Եփրատի ափը երթալ, յաջորդ առտուն :

Լիբանանեան գիւղի մը մէջ, Շթորա, ուրախ – զուարթ գիշերէ մը վերջ, առտուն անկողնին մէջ սառած կը գտնէին Նիկոլ Աղբալեանի մարմինը : (1947 Օգոստոս 15) :

Այստեղ, Փարիզի մէջ, 1951 Նոյ. 29–ին կաթուածահար կ'իյնար Ռուբէնը :

Միայն այս տարի, նոյն վախճանը ունեցան Արշակ Յովհաննէսեան (2 Ապրիլ Պէյրութ), Բժ. Յովսէփ Ստեփանեան (1 Մայիս, Թեհրան), Յակոբ Տէր Յակոբեան — Իրազեկ (Յունիս 19, Թեհրան) :

Եւ ահաւասիկ վերջինը, Գարեգին Սարգիսբէգեան, որ շաբաթ օր սանդուղին վրայ կ'իյնայ անշունչ :

Այսպէս, դաւադիր մահը օրուան բոլոր ժամերուն կը հետապնդէ իր զոհերը՝ որոշ տարիքէ մը վերջ :

Մեռնելու շնորհքն ալ կորսուեցաւ ...

Մենք պատահաբար յիշեցինք զանազան պարագաներ :

Եթէ կարելի ըլլար ամբողջական ցանկ մը կազմել վերջին երեսնամեակի յանկարծական մահերու մասին, սարսուռ մը պիտի համակէր ձեզ, ի տես ոչ միայն քանակին, այլ եւ որակին :

Հասուն, վաւերական եւ յաճախ անփոխարինելի արժէքներ են որ կ'իյնան աշնան տերեւներու պէս : Ամայութիւնը հետզհետէ կը գրաւէ բոլոր դիրքերը, ցեղնած տերեւներ ձգելով իր ետին ...

Հաւատա՞նք թէ գոնէ այս երեւոյթը պիտի ցնցէ քնացողները եւ քնացնողները, որպէսզի ցնցուին եւ հերթափոխներ հասցնեն, դիրքեր գրաւեն :

Այլապէս, մեր հանրային կեանքը եւ մշակոյթի անդաստանն ալ հողեւուն պիտի դառնան :

Շ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ

Խ. Միութեան թերթերը նոր մեղադրանքներ կ'ուղղեն արեւմտեան պետութեանց դէմ, հետեւողութեամբ Մոլոթովի, որ ժխտական դիրք մը բռնած էր Չորսերու ժողովին առթիւ : Կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», եւ կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա» կ'ըսեն թէ արեւմտեան թերթերը եւ դիւանագէտները «կը խեղաթիւրեն իրողութիւնները» : Մոսկուայի անթելը կրկնեց նոյն մեղադրանքները, իր կարգին դիտել տալով թէ Խ. Միութիւնը երբեք չէ փակած դուռները՝ բանակցութեանց համար :

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները երեք անգամ նոր ժողովի մը հրաւիրեցին Խ. Միութիւնը, որ իր վերջին պատասխանով (3 նոյ.) կը պահանջէր կարմիր Չինաստանի մասնակցութիւնը : Ուրբաթ օրուան լրագրական ասուլիսին մէջ Մոլոթով պնդեց այս առաջարկին վրայ :

Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերուն քաղաքական խօսնակները, Եուրի Ժուքով եւ Վլատիմիր Կուտրեցեւ, որոնք ներկայ էին ասուլիսին, կը մեղադրեն Արեւմուտքը թէ «դիտակցաբար կը խառնակէ Մոլոթովի յայտարարութիւնները, վասն զի սրտնեղութիւն կը զգան, երբ Խ. Միութիւնը տեւականօրէն միջոցներ կ'առաջարկէ, մեղմացնելու համար միջազգային յարաբերութիւնները : Մոլոթովի յայտարարութիւնը կը պատասխանէր ամէնէն կարեւոր խնդիրներուն որոնք [illegible] թիւն կը պատճառեն միլիոնաւոր քաղաքացիներու բոլոր երկիրներու մէջ եւ որոնք լուծման կը սպասեն ի շահ միջազգային յարաբերութեանց մեղմացման» :

«Փրաւտա» դիտել կուտայ թէ արեւմտեան մամուլը ահագին աղմուկ կը յարուցանէ Պերմուտայի յառաջիկայ խորհրդաժողովի «պիտի»ներուն առթիւ. «բայց այդ ժողովին մասնաւոր նպատակները եւ անջատ հանգամանքը չեն կրնար նպաստել մեղմացնելու միջազգային կացութիւնը» :

Եւ սախպողական կը գտնէ արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւն մը : «Խ. Միութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ այդ ժողովը, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը եւ միջազգային ապահովութիւնը : Այդ պատճառով է որ առաջարկեց եւ նորէն կ'առաջարկէ խնդիրը քննել մասնակցութեամբ հինգ պետութեանց : Մեր օրերու գլխաւոր հարցն է այս եւ կարելի չէ խուսափիլ» :

× Իրազեկ աղբիւրի մը համաձայն, արեւմտեան երեք պետութիւնները իրենց նոր պատասխանին մէջ պիտի ըսեն թէ պատրաստ են մասնակցելու արտաքին նախարարներու ժողովի մը՝ գերմանական հարցի մասին, երբ Խ. Միութիւնը ետ առնէ այդ առթիւ իր դրած նախապայմանը : Մասնագէտները արդէն համաձայնած են պատասխանի մասին : Այս նոր պատասխանէն վերջ երեք պետութիւնները այլեւս վերջ պիտի տան ծանուցագիրներու փոխանակութեան որ կը շարունակուի 1952 Մայիսէն ի վեր : Հակառակ Պ. Մոլոթովի հաւաստիքներուն, արեւմտեան պետութիւնները համոզուած են թէ Խ. Միութիւնը չուզեր գերմանական խնդիրը կարգադրել Չորսերու մասնակցութեամբ. հետեւաբար աւելորդ է շարունակել ծանուցագիրներու փոխանակութիւնը : Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ դիտել կուտան թէ արեւմտեան պետութիւնները օրակարգ մը առաջարկելէ ետք հաւանեցան քննել գերմանական հարցին բոլոր երեւոյթները : Բայց այդ գիծումը պատճառ եղաւ որ Խ. Միութիւնը նոր պահանջներ դնէ, առաջարկելով ընդունիլ Չինաստանի մասնակցութիւնը, նախապէս մէկդի դնել Ատլանտեան դաշինքը եւ եւրոպական բանակի ծրագիրը :

Արեւմտեան պետութեանց պատասխա–

ԸՆԿԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆ (ՄԱՃԿԱԼ)

Ո՞ր մէկ թանկագին կորուստը ողբալ... Շաբաթ գիշեր, մինչ մենք Դաշնակցութեան Օրը կը տօնէինք Փարիզի մէջ, վեց ժամ անդին, Լովալիէռի մէջ (Մէց), իր աչքերը կը փակէր պատուական ընկեր մը, Գարեգին Սարգիսբէգեան :

Գոյժը իմացանք կիրակի առտու կանուխ :

Դժբախտ ընկերը, որ սրտի տկարութենէ կը տառապէր, շաբաթ իրիկուն յանկարծամահ եղած է իր կաթնատան մէջ, ուշաթափ իյնալով սանդուղին վրայ : Իր անձնուէր ընկերները ամէն միջոց փորձած են, բայց անօգուտ :

Այսպէս կ'անհետանայ դէմք մը եւս, որ ծանօթ էր իր ջերմ հայրենասիրութեամբ, քաջութեամբ եւ ձեռներէցութեամբ :

Գարեգին Սարգիսբէգեան բնիկ Երեւանցի էր, 60–62 տարեկ. եւ ամուրի : Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը, գործօն դեր կատարելով : Առաջին Մեծ Պատերազմին կը մտնէ Դրոյի գունդին մէջ, որ յառաջ կը խաղար դէպի Վասպուրական : Հայաստանի հանրապետութեան շրջանին արդէն հարիւրապետ էր նորակազմ բանակին մէջ : Օրուան կառավարութիւնը ուրիշ սպաներու հետ (Վահան Փաստրմաճեան, Տիգրան Բաղդասարեան եւն.) Փարիզ ղրկեց զինքը, զինուորական կրթութիւնը կատարելագործելու համար Սէն Սիռի մէջ :

Վարչաձեւի փոփոխութենէն վերջ ինչպէս իր ընկերները, ինքն ալ ստիպուեցաւ տարբեր ասպարէզի մը հետեւիլ : Եւ [illegible] վարժարանը, դառնալով մասնագէտ մը այդ ճիւղին մէջ : Յետոյ կաթնատուն մը բացաւ Թըրմէյլի մէջ : Գործը հաստատուն վիճակ ունէր եւ հետզհետէ կը ծաղկէր, երբ Բ. աշխարհամարտը պայթեցաւ, վերիվայր շրջելով ամէն բան : Գերմանացիները գործարանը նախ գրաւած էին, իսկ փախուստի պահուն իրենց երկիրը փոխադրեցին մեքենաները :

Պատերազմէն վերջ, ընկեր Գարեգին ամէն յօժարութիւն եւ զոհողութիւն յանձն առնելով, յաջողեցաւ ոչ միայն ետ առնել մեքենաները, այլ նոր կազմածներ աւելցնել եւ տիպար հաստատութիւն մը հիմնել, գարկ տալով կաթնեղէնի ամէն տեսակ արտադրութեանց, — կարագ, պանիր եւն. : Հաստատութիւնը, «Միծենանակ», մեծ վարկ շահած էր ամբողջ Մէցի շրջանին մէջ :

Իր առեւտրական յաջողութեանց հետ կ'աճէր իր առատաձեռնութիւնը : Չկայ կուսակցական կամ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկ մը որուն մասնակցած չըլլայ շօշափելի գումարով մը :

Հակառակ իր բնակավայրին հեռաւորութեան, միշտ ալ մնաց գործօն անդամ Դաշնակցութեան : Պատերազմի ընթացքին, երբ իր խնայողութեամբ կ'ապրէր, վարեց զանազան պատասխանատու պաշտօններ, իբրեւ Կեդր. Կոմիտէի անդամ կամ ներկայացուցիչ : Պարբերաբար Փարիզ կ'իջնէր, մօտէն տեղեկանալու համար կուսակցական գործունէութեան : Կուսակցութենէն դուրս ալ մեծ համարում կը վայելէր իր բարեհամբոյր բնաւորութեամբ : Ջերմ ընկերասէր, առիթ չէր փախցներ, օրերով հիւրասիրելու համար խումբ – խումբ ընկերներ եւ բարեկամներ :

Իր գրագումներուն մէջ միշտ ալ ուշադրութեամբ կը հետեւէր Դաշնակցական մամուլին եւ ուրիշ բազմազան հրատարակութեանց, ի հարկին գործնապէս օգնելով :

Վշտին ծանրութեան տակ, հազիւ կարելի եղաւ գրի առնել այս տժգոյն տողերը :

× Ինչպէս կը յայտնէ Կեդր. Կոմիտէն, միջոցներ ձեռք առնուած են, ողբացեալ ընկերոջ մարմինը Փարիզ փոխադրելու եւ մաճայն իր բաղձանքին :

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին ցաւով կը գուժէ վաստակաւոր եւ սիրելի ընկեր

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցած է շաբաթ, 14 Նոյեմբեր, Լովալիէռի մէջ (Մէց), սրտի հիւանդութեան մը հետեւանքով :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

ԹԻԹՕ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՊԻՏԻ ԶԿՌՈՒԻ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մառեշալ Թիթօ կիրակի օր ճառ մը խօսելով 300.000 ունկնդիրներու առջեւ, յայտարարեց թէ տրամադիր է Թրիէսթէի Ա. շրջանը բաժնելու Իտալիոյ հետ, թէեւ իրաւունքներ ունի ամբողջ երկրամասին վրայ : «Եուկոսլաւիա պիտի չկռուի բուն Թրիէսթէ քաղաքին համար, բայց ընդհարումը անխուսափելի է, եթէ Իտալիոյ տրուի ամբողջ Ա. շրջանը : Ինք նոր առաջարկներ չի ներկայացներ. բայց կ'ուզէ մանրամասնութիւններ տալ Եուկոսլաւիոյ դիրքի մասին, որպէսզի ամէն մարդ գիտնայ Հինգերու յառաջիկայ ժողովին առթիւ» :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

նը հետեւեալ կէտերը պիտի պարունակէ.

1.— Կարմիր Չինաստանը չի կրնար Մեծերու խորհրդաժողովի մը մասնակցիլ առանց իր ուղղամտութիւնը ապացուցանելու Քորէայի քաղաքական ժողովին մէջ.— 2. Ցարդ գումարուած Չորսերու ժողովները — մասնաւորապէս այն որ տեղի ունեցաւ 1950ին, Փարիզի մէջ. ձախողեցան ողբալի կերպով : — 3. Ատլանտեան դաշինքը կնքուեցաւ անոր համար որ Խ. Միութիւնը զանգուածային ուժեր կեդրոնացուցած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր Փարիզի մէջ ալ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը : Ե. թաղապետարանի ընդարձակ սրահը լեցուած էր ամբողջութեամբ : Ներկայ էին նաեւ ֆրանսացի հիւրեր, Ալֆորվիլի քաղաքապետը, եւայլն :

Բացումը կատարեց ընկեր Գ. Բալայեան : Խօսեցան ընկերներ Շ. Միսաքեան եւ Հրանդ Սամուէլ : Վերջին պահուն շատ գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ երեսփոխան եւ ներքին գործերու նախկին նախարար քաղաքացի էտ. Տէփրէօ, թելադրելով անաղարտ պահել մեր ազգային դիմագիծը :

Յաջող էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ շրջաբերական մը ուղղելով օտար դեսպաններուն, կը ծանուցանէ թէ հետեւեալ քաղաքներն ալ արգիլուած են օտարականներուն համար, — Պալաքլաւա (Ղրիմ), Քրոնշթատ, Սեւեբոմորսք, Ռոստա եւ Կոքանկա (Մուրմանսքի շրջան) :

550 ԹՈՆ ԿԱՐԱԳ ծախու պիտի հանուի պետական պահեստէն :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ զինագործարանը կը ծանուցանէ թէ ստիպուած է ճամբել 1200 բանուորներ, 1954 յունուար 1էն մինչեւ Յուլիս :

ԹՈՒՐՔ–ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս ծանուցած էինք արդէն, Պէյրութի մէջ երկրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսաւ ընկեր Ս. Վրացեանի փաստացի ուսումնասիրութիւնը, «Հայաստանը Բոլշեւիկեան Մուրճի եւ Թրքական Սալի միջեւ», որ շատոնց սպառած էր:

Հատուած մը,

Բոլշեւիկները եւ, յատկապէս Լենինը, մեծ նշանակութիւն էին տալիս արեւելեան ժողովուրդների մասնակցութեան համաշխարհային յեղափոխութեան պայքարին: Արեւելեան ժողովուրդները, Լենինի կարծիքով, վճռական դեր պիտի կատարէին յեղափոխութեան մէջ:

Հոկտեմբերեան յեղաշրջումից անմիջապէս յետոյ, խորհրդային իշխանութիւնը առանձին յայտարարութեամբ մարտակոչ ուղղեց արեւելեան ժողովուրդներին: Իսկ Լենինը մէկից աւելի անգամներ գրել ու խօսել է այդ հարցի մասին: Այսպէս՝ համայնավար կուսակցութեան երրորդ համագումարում, խօսքը ուղղելով արեւելեան ժողովուրդներին, նա ասում էր.

— «Արեւելքի ժողովուրդների զարթօնքի շրջանից յետոյ, ժամանակակից յեղափոխութեան մէջ սկսւում է արեւելեան ժողովուրդների անմիջական մասնակցութիւնը ամբողջ աշխարհի ճակատագրի որոշման: Արեւելքի ժողովուրդները արթնանում են, որպէսզի եռանդով գործեն եւ որպէսզի ամէն ժողովուրդ լուծէ բովանդակ մարդկութեան ճակատագրի հարցը:

«Ահա թէ ինչու ես կարծում եմ, որ համաշխարհային յեղափոխութեան մէջ, որ, սկզբից դատելով, պիտի շարունակուի երկար տարիներ եւ պիտի արժէ շատ աշխատանք, ձեզ վիճակուած է մեծ դեր, եւ դուք ձեր պայքարով պէտք է միանաք մեր պայքարին համաշխարհային աշխարհակալութեան դէմ...: Այժմ մեր խորհրդային հանրապետութիւնը պէտք է իր շուրջ համախմբէ Արեւելքի բոլոր արթնացող ժողովուրդներին, որպէսզի նրանց հետ միասին պայքար մղենք միջազգային աշխարհակալութեան դէմ»: [illegible] ժողովուրդներին՝ կազմել տեղական յեղափոխական բջիջներ, կապուել Երրորդ Միջազգայինի հետ, ձեռք մեկնել առաջաւոր բանուորութեան եւ միահամուռ ուժերով պայքարել ընդհանուր թշնամու դէմ:

Այնուհետեւ, Լենինի արծարծած այս սկզբունքները հիմք դարձան բոլշեւիկների արեւելեան քաղաքականութեան: Երրորդ Միջազգայինը եւ խորհրդային իշխանութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձրին իսլամ ժողովուրդների վրայ եւ ջանք թափեցին նրանց համակրանքը շահելու համար, առանց միջոցների մէջ խտրութիւն դնելու, դրդելով եւ օգտագործելով նոյնիսկ կրօնական մոլեռանդութիւնը: Շատ տեղեր իսլամ մոլլաներն ու սոֆտաները դարձան բոլշեւիկների գործակիցներ: Այդ տեսակէտից, իբրեւ բնորոշ օրինակ, առաջ բերենք մի հատուած Տաղստանի մահմետական հոգեւորականների համագումարի ընդունած բանաձեւից:

«Համագումարը, ասում են բոլշեւիկացած մոլլաները, հրաւիրում է բոլոր մահմետականներին, ամէն տեղ, ուր կը յուի մեր կոչը, ի բոլոր սրտէ եւ անկեղծութեամբ ենթարկուել գոյութիւն ունեցող խորհրդային իշխանութեան եւ նրա հետ ձեռք ձեռքի կռուել խորհրդային ազատ հանրապետութիւնների եւ բովանդակ իսլամ աշխարհի ընդհանուր թշնամիների դէմ: Որովհետեւ նա, որ ուզում է խորհրդային իշխանութեան կործանումը, ուզում է նաեւ իսլամ աշխարհի ստրկացումը: Յիշեցէք, որ Ղուրանը ասում է, թէ տիրող իշխանութեան հպատակուելը մեր պարտականութիւնն է, մանաւանդ որ խորհրդային իշխանութիւնը իսլամներին ազատում է ստրկութիւնից: Մահ խորհրդային իշխանութեան եւ բոլոր մահմետականների թշնամիներին: Սրբազան պատերազմ մեր ամէնքի ընդհանուր թշնամիների դէմ»(*):

Եւ միայն Տաղստանում չէր: Արեւելքի մահմետական հոգեւորականների մեծ մասը համակրանքով էր նայում բոլշեւիկներին, մանաւանդ առաջին շրջանում, որովհետեւ շօշափելի փաստերով տեսնում էր խորհրդային իշխանութեան հովանաւորութիւնը իսլամ աշխարհին:

Եւ յիրաւի, բոլշեւիկները ոչ մի ջանք չէին խնայում տարածելու համար իրենց ազդեցութիւնը մահմետական երկիրներում, դրդելով վերջիններիս թշնամանքը եւրոպական աշխարհակալների դէմ, յաճախ զոհաբերելով քրիստոնեայ ժողովուրդներին՝ իրենց քաղաքական նպատակների համար:

Այս տեսակէտից բոլշեւիկների համար առանձին գրաւչութիւն եւ արժէք էին ներկայացնում Թուրքերը եւ Թուրքիան, որ խալիֆայութեան կենտրոնն էր եւ մեծ հմայք ունէր իսլամ ժողովուրդների աչքին: Գրաւել Թուրքերի համակրանքը եւ աջակցութիւնը՝ պիտի նշանակէր ամբողջ իսլամ աշխարհի համակրանքն ու աջակցութիւնը շահել: Ցատկապէս Անգլիայի դէմ մղուած պայքարում իսլամութիւնը — Վոսփորի ափերից սկսած մինչեւ Ալթայ ու Հնդկաստան, Ասիա ու Ափրիկէ — հսկայական ուժ էր: Համաշխարհային յեղափոխութեան ձգտող Լենինի եւ իր ընկերների համար քաղաքական պարզ շահի խնդիր էր Թուրքերի բարեկամութիւնը վաստակելը:

Ուստի եւ բնաւ զարմանալի չէ, որ Թուրքիայի պարտութեան գրեթէ յաջորդ օրն իսկ սերտ բարեկամութիւն հաստատուեց բոլշեւիկների եւ Պոլսից փախած Թուրք իթթիհատական պարագլուխների միջեւ:

Մուտրոսի զինադադարի նախօրեակին, 1918 թ. Հոկտեմբերի վերջերը, Թալէաթ փաշայի կառավարութիւնը տեսնելով որ պարտութիւնը անխուսափելի է, հաշտութիւն խնդրեց Անգլիացիներից եւ միեւնոյն ժամանակ հրաժարուեց իշխանութիւնից՝ իր տեղը տալով Դաշնակիցների համար ընդունելի կառավարութեան:

Միեւնոյն ժամանակ Իթթիհատի համագումար հրաւիրուեց հապճեպով, ուր որոշուեց Իթթիհատը յայտարարել լուծուած ու փոխարէնը ստեղծել մի նոր կազմակերպութիւն «Թէճէտտիւտ» անունով, որին փոխանցուեցին Իթթիհատի բոլոր գործերը, գոյքերն ու դրամները եւ որ նոր անունով պիտի շարունակէր Իթթիհատի գործը: Որոշուեց նաեւ, որ իթթիհատական պատասխանատու վարիչները անմիջապէս հեռանան երկրից:

[illegible] խան Մուտրոսի զինադադարի ստորագրութեան օրը: Իթթիհատի կենտրոնի ազդեցիկ անդամ Տոկթ. Նազըմ այսպէս է բացատրում փախուստի պատճառները.

«Փախչելու ծրագիրը ընդհանուր կենտրոնից ծնունդ առաւ: Խորհուեցաւ, թէ Թալէաթ, Էնվէր փաշաները, Նազըմ եւ Բեհաէտտին Շաքիր պէտք է հեռանան: Քրիստոնեաները — Յոյները եւ Հայերը — որոնց հանդէպ թշնամութիւն ունէին եւ նրանց պատրուակ բռնելով կարող էին խռովութիւններ յարուցանել երկրում»:

Ուրեմն՝ փախուստի բուն պատճառը վախն էր քրիստոնեաներից եւ առաջին հերթին, ի հարկէ, Հայերից:

Հայերի վախը հետագային, Բեռլինում էլ, հանգիստ չի թողնում ջարդարարներին: «Լսած լինելով, որ Բեռլինի Հայերը ցոյց պիտի կատարէին մեր դէմ, մենք մի սանատորիում մտանք եւ այնտեղ մնացինք: Այնտեղ Իսլամ յեղափոխականների ընկերութեան սկզբունքները ճշդեցինք», վկայում է դոկտ. Նազըմը:

Պոլսից փախչողների մէջ էին Էնվէր, Թալէաթ, եւ Ճեմալ փաշաները, դոկտ. Նազըմ, Բէհաէտտին Շաքիր, Պետրի պէյ, դոկտ. Ռուսուհի, Ճէմալ Ազմի, դոկտ. Ֆուաթ եւայլն, բոլորն էլ ականաւոր եւ արիւնարբու իթթիհատականներ: Հետագային նրանց միանում են ուրիշներ, ինչպէս Քիւչիւք Թալէաթ, Խալիլ փաշա, Ճավիտ պէյ եւ այլն:

Փախստականները գերմանական թորփիլանաւով ուղղւում են դէպի Խրիմ եւ Սեւաստապոլի վրայով անցնում Բեռլին: Էնվէրը ճանապարհին զատւում է Կովկաս անցնելու համար, բայց վերջը դարձեալ միանում է Բեռլինի խումբին:

Իթթիհատական ջարդարարները Բեռլին են հասնում Գերմանիայի պարտութեան եւ յեղափոխութեան օրերին: Վախենալով Հայերի վրէժխնդրութիւնից, մի առժամանակ պահւում են մի բուժարանում, որտեղից եւ սկսւում է նրանց գործունէութիւնը: Այստեղից նրանք կապ են հաստատում պատերազմի օրերին Գերմանիա հաւաքուած հականգլիական եւ հակառուս մահմետական՝ հնդիկ, թաթար, ափրիկեցի, արաբ, Թուրքեստանցի եւ այլ գործիչների հետ եւ որոշում են հիմնել համիսլամական յեղափոխական մի կազմակերպութիւն, որի նպատակը պիտի լինէր պայքարել իսլամ ցեղերի թշնամիների դէմ եւ պաշտպանել Թուրքիայի շահերը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Ն. Սամուրսկի (էֆէնտիեւ). «Դաղստան» (ռուսերէն): Մոսկուա, 1925, էջ 135 – 136:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՊՆ ՍԷՈՒՏ

●

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ շաբթու յանկարծամահ եղաւ Արաբիոյ Թագաւորը Իպն Սէուտ իր ձմեռնային մայրաքաղաքին մէջ: Իրեն յաջորդեց գահաժառանգ իշխանը, Էմիր Սէուտ որ 48 տարեկան է, իսկ իր երկրորդ տղան, Էմիր Ֆէյզալ, որ արտաքին նախարար էր, դարձաւ գահաժառանգ: Էմիր Սէուտ շատ ճամբորդած է եւ ծանօթ արեւմտեան քաղաքակրթութեան:

Անկար ծերունի մըն էր հանգուցեալ Իպն Սէուտ, դամուած շարժական բազկաթոռի մը: Ծնած էր 1880ին, Պարսից ծոցին ափը եւ մեծցած է Քուէյթի մէջ:

Ինք հիմնեց անապատի թագաւորութիւնը, մղում տալու համար կրօնական իր աղանդին որ կը կոչուի «Վահապի»: Ցետագային իր երկիրը ամէնէն յառաջադէմը եղաւ արաբական երկիրներուն, երբ քարիւղ գտնուեցաւ իր հողերուն մէջ:

Ցիսուն տար խառաջ, անցնելով գլուխը մոլեռանդ հետեւորդներու եւ հալածելով տեղացի եւ թափառաշրջիկ ցեղերը, հաստատեց իր իշխանութիւնը: Երեսուն տարի ետք կատարեալ եղաւ իր յաղթութիւնը երբ Սէուտի արաբական թագաւորութիւնը ճանչցուեցաւ մեծ պետութեանց կողմէ եւ քարիւղը ժայթքեց իր հողերէն:

Իր կեանքին մինչեւ վերջին շունչը մնաց այն ինչ որ էր երիտասարդ տարիքին, երբ կը սկսէր հպատակեցնել Մէքքէի ցեղապետները:

Իբրեւ անապատի ճշմարիտ զաւակ, սովորութեամբ ժուժկալ եւ սակաւապէտ էր, ճգնաւորական կոչուելու աստիճան, թէեւ ահագին հարստութիւն ունէր: Շռայլութիւնը կը սիրէր, սակայն երբեք չշեղեցաւ Գուրանի խստաբարոյ օրէնքներէն, «Վահապի» աղանդը տառապէս մեկնելով: Մինչեւ վերջն ալ մնաց արաբ ազգայնական մը, տեղի չտալով օտար պետութեանց տնտեսական եւ քաղաքական սակարկութեանց, բացի ամէնէն շահէտ պայմաններէն: Թէեւ բացաւ իր թագաւորութեան դուռները օտար պետութեանց առջեւ որպէսզի զարգացնէն իր երկիրը, սակայն երբեք թոյլ չտուաւ որ [illegible] ձգութիւններ կատարէ Իսլամութեան ամէնէն խիստ աւանդութեանց վրայ:

Բազմանդամ հարէմ մը ունէր որ բացի իր 36 տղոցմէն անհամար աղջիկներ շնորհեց իրեն: Հարիւր յիսուն կը հաշուեն իր զաւակներուն թիւը: Այսուհանդերձ Գուրանի օրէնքէն երբեք չշեղեցաւ եւ չորս օրինաւոր կնոջմէ աւելի կին չառաւ, միշտ ալ ձգելով չորսէն մէկը երբ ուզէր ամուսնանալ ուրիշի մը հետ:

1900ին իր ընտանիքի երիտասարդ անդամներուն եւ իր բարեկամներուն գլուխը անցնելով գիշերային յարձակում մը գործեց Նէճէտի մայրաքաղաք Րիատի վրայ, զոր գրաւեց եւ ինքզինք թագաւոր հռչակեց անոր վրայ: Հոն հաստատեց վահապիներու խստաբարոյ օրէնքները:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին իր դէմ գտաւ Ալ Րաշիտը, գահընկեց արքան, որուն թեւ թիկունք էր Թրքական կառավարութիւնը: Իբրեւ յաղթական բանակցեցաւ Անգլիացիներու հետ եւ 1915ի վերջը դաշնագիր մը կնքեց:

Սակայն գնդապետ Լօրէնսի դրդումով, Անգլիացիները, քաջալերեցին Հաշիմեաններ եւ Րաշիտի կուսակիցները: Իպն Սէուտ զգալով որ վտանգուած է, որոշեց բնաջնջել իր թշնամիները: Պատրուակ բռնելով, Հաշիմեաններու էմիր Հիւսէյինի հռչակումը իբրեւ «գերիշխան բոլոր արաբական երկիրներու», Հիճազ գնաց եւ գրաւեց Մէքքէն:

Անգլիացիները իբրեւ կատարուած իրողութիւն ընդունեցան այս դէպքը: Իպն Սէուտ 1926ին համարաբական համաժողով մը հրաւիրեց, իբրեւ պաշտպան հատացեալներու: 1927 Մայիս 20ին, Անգլիան ճանչցաւ զայն իբրեւ Հիճազի, Նէճէտի Թագաւոր: Միւս երկիրներն ալ հետեւեցան իր օրինակին:

Այսուհանդերձ երկար տարիներ Իպն Սէուտ պայքարեցաւ խաղաղեցնելու համար իր երկիրները եւ 1932ին միացուց իր երկու թագաւորութիւնները Սէուտի Արաբիա անունին տակ: Ներկայիս կ'իշխէր արաբական թերակղզիին ամէնէն մեծ մասին վրայ:

Իպն Սէուտ երկու անգամ միայն դուրս ելած է իր երկրէն: Առաջին անգամ 1945ին, տեսնելու համար Նախագահ Րոզվէլթը Սուէզի ջրանցքին մէջ, ամերիկեան մարտանաւի մը մէջ: Երկրորդ անգամ 1946ին Եգիպտոսի գահընկեց Ֆարուք Թագաւորին հետ, իբրեւ հիւր:

Րիատ աշխարհի ամէնէն տխուր քաղաքն է, որովհետեւ Թագաւորը մաքրակրօն, խստաբարոյ մէկն էր: Չէր սիրեր ոչ ծխախոտը, ոչ ալքոլը, ոչ ալ երաժշտութիւնը: Իպն Սէուտ երկու բան միայն շատ կը սիրէր, կիները եւ սուրճը:

Թագաւորութիւնը ամփոփուած է Թագաւորին անձին մէջ: Ոչ սահմանադրութիւն ունի, ոչ ալ պետական գանձ: Մէկ օրէնք միայն ի զօրու է.— Գուրանը որ պարբերաբար կ'ամբողջուի հրամանագիր – օրէնքներով:

Ամերիկեան ընկերութեանց (Արամքօ) հետ կնքուած պայմանագրով, հանգուցեալ վեհապետը տարեկան 150 միլիոն տոլարի եկամուտ մը ապահոված էր: Անկէ առաջ մարդ գլուխ 150 տոլարի համազօր գումար մը կը գանձէր ամէն ուխտաւորէ:

Քարիւղի առաջին հորը բացուեցաւ երբ Սէուտի Արաբիա գերիշխան պետութիւն մը դարձաւ 1933ին: Այն ատեն ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր թէ Արաբիա մեծ քանակութեամբ քարիւղ ունի, ոչ իսկ Անգլիացիները որոնք առաջին պեղումները կատարած էին: Այժմ տարեկան 12 միլիոն թոն քարիւղ կ'արտադրէ եւ Սէուտի Արաբիան Միջին Արեւելքի երկրորդ քարիւղաշատ երկիրն է Իրանէն վերջ: Քարիւղին շնորհիւ երբեմնի անապատը կերպարանափոխուած է քսան տարուան ընթացքին: Ասֆալտէ խճուղիներ եւ բանուկ երկաթուղիներ հաստատուած են: Նաւահանգիստները օժտուած են արդիական յարմարութիւններով եւ նոր շէնքեր կը բարձրանան:

Թ.Ա.Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ (Սուտան) տօնուած է Ս. Սահակ եւ Մեսրոպ եւ իրենց Թարգմանիչ աշակերտներուն յիշատակը Հոկտեմբեր 28ին: Տեղի ունեցած են բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկեր: Խօսած է դպրոցին տնօրէն, Պ. Բիւզանդ Տիւլկէրեան, որ դպրոցին նորակառոյց շէնքին համար կարգ մը պիտոյքներու անհրաժեշտութիւնը պարզելով, ներկաներէն խնդրած է որ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերեն: Կէս ժամուան մէջ հանգանակուած է 600 եգ. ոսկի:

ԿԻՊՐՈՍԻ ռատիօ կայանին հայկական բաժինը պիտի տրուի ամիսը երկու անգամ: Ամսուան առաջին չորեքշաբթին, իրիկուան ժամը 8–8.30, իսկ երրորդ երեքշաբթին կէսօրէ ետք ժամը 4.30–5 միջին ալիք 434: Բացումը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 4ին եւ նուիրուած էր Թարգմանչաց յիշատակին: Խօսեցաւ Կիպրոսահայերու առաջնորդը, Ղեւոնդ եպիսկ., իսկ գեղարուեստական բաժինը կատարեցին Մելքոնեան Կրթ. հաստատութեան սաները:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գահիրէի մէջ Հոկտ. 11ին մեռած է Օր. Նարիկ Ոստան: Ծնած էր Սամաթիա (Պոլիս), կրթութիւնը ստացած է Նունեան – Վարդուհեան վարժարանը, ուր վարած է նաեւ ուսուցչական պաշտօն: Իր հայրենասէր մօր Շահանդուխտի թելադրանքով կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը եւ կը գործէ «Յորեն» ծածկանունով: Կը ցրուէ «Դրօշակ»ի թիւերը, զէնք ու պայթուցիկ փոխադրելով թաղէ թաղ: Գործունէութիւն կ'ունենայ «Պանք Օթոման»ի գրաւման միջոցին, զէնք եւ ձեռնառումբ փոխադրելով: Սամաթիոյ Միսաքեաններու տան մէջ, Գնունիի ղեկավարութեամբ, երբ անհաւասար կռիւ կը մղուի թշնամիին դէմ, «Յորեն» կը ձերբակալուի եւ կը նետուի բանտ: Կը ձերբակալուի նաեւ «Յորենի» մայրը եւ բանտակից կ'ըլլայ աղջըկան, որ տասնըհինգ տարուան դատա –

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

●

ԻՍԻ, (Յառաջ) .— Կիրակի, 8 Նոյեմբեր, քաղաքապետական ընդարձակ սրահին մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը :

Բեմին վրայ զետեղուած էին Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն, երրորդութեան մեծադիր պատկերները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, իսկ բեմին երկու կողմերը հայկական եւ ֆրանսական դրօշները :

Բացումը կատարեց Իսիի եւ Անիէռի խառն երգչախումբը , ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի, «Մարսէյեզ» եւ «Մշակ բանուոր» քայլերգներով : Օրուան խօսնակն էր ընկեր Անդրանիկ : Նախագահը ընկեր Հրանտ Սամուէլ նկարագրեց թէ ինչ պայմաններու տակ խումբ մը մտաւորականներ հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան որ 63 տարիներու ընթացքին բազմաթիւ ֆետայիներ, մտաւորականներ, զինուորներ եւ ընկերներ կորսնցուց, յանուն հայրենիքին ու հայ ժողովուրդին փրկութեան : (Ներկաները յոտնկայս յարգեցին անոնց յիշատակը) : Յետոյ բացատրեց թէ հայկական դատը հետապնդող միակ կուսակցութիւնն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կը մնայ պատնէշին վրայ : Ընկեր Պ. Մավեան ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը պարզեց Դաշնակցութեան դերը քաղաքական եւ ընկերային տեսակէտով եւ եզրակացուց թէ ընկերվարութեան յաղթանակը պիտի ապահովէ ազգերու ազատութիւնը :

Երկրորդ բանախօսը, ընկեր Հր. Բալուեան օրինակներով պարզեց մեծութիւնը եւ թշուառութիւնը մեր կեանքին : Դաշնակցութիւնը պայքար մղեց, յաղթանակներ շահեցաւ, անկախութիւն ստեղծեց, եւ սակայն տարագիր եռագոյնին հետ օտարութեան մէջ կը տօնէ իր տարեդարձը ... Ընկերոջ բանախօսութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ : Նախագահին հրաւէրով խօսք առաւ Իսիի քաղաքապետը, ընկեր Լըքա , ջերմ շնորհաւորութիւններ ուղղելով :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը ունէր հանդէսը : Դերակատարները բոլորն ալ Նոր Սերունդէն էին, — Օր. Օր. Տէր Թումաեան, Քէօսէեան, Դաշնակեան (երգ) ,Օր.Մ.Մուրատեան յաջողութեամբ երգեց «Հայաստան»ը, «Կալին երգը» եւ երկու երգ ֆրանսերէն, ծափերուն մը ստանալով : Դարձեալ Նոր Սերունդէն երգեցին Պօղոսեան եւ Գարակէօզեան , արտասանեցին Օր. Օր. Շահինեան, Սարգիսեան, Սեդա Յակոբեան եւ ընկեր Ե. Սերոբեան : Բոլորն ալ գնահատուեցան ծափերով եւ կրկնուեցան : Պ. Սէյրան, եւ ընկեր Բենօ հայրենասիրական եղանակներ նուագեցին : Կարգը եկած էր Պանէօ Քաշանի Նոր Սերունդի պարախումբին : Նախ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն տեսարան մը ներկայացուցին, Սիմոն Քիսեան եւ Վիգէն Թորոսեան, շատ յաջող : Ապա սկսան հայկական , կովկասեան պարեր ղեկավարութեամբ տիկին Թորոսեանի : Կ'արժէ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել տիկնոջ, Վիգէնի եւ բոլորին :

Ժամը 20ին սկսաւ եւրոպական պարերը Կարօ Սարեանի նուագախումբով, իսկ յարակից ընդարձակ սրահին մէջ տարեցներու խնջոյքը տեղի կ'ունենար մինչեւ կէս գիշեր , սպառելով պիւֆէն : Մեր ուրախութեան կը մասնակցէր քաղաքապետը :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

պարտուած էր : Սակայն շնորհիւ ֆրանսական դեսպանին միջամտութեան բանտէն կ'ազատի չորս ամիսէն : 1908էն ետք, կը փոխադրուի Գահիրէ, ուր կ'ունենայ նաեւ հանրային գործունէութիւն, իր գործօն մասնակցութիւնը բերելով Հայուհեաց Միութեան, Որբախնամ Տիկնանց յանձնախումբին եւ Կ. Խաչին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈՂ.ՎՐՏԻՔ

●

ԼԻՈՆ .— Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, մեր գաղութը կորսնցուց երկու ծանօթ անձնաւորութիւններ՝ Տոքթ. Կարապետ Սէփէթճեան եւ Եղիշէ Փափազեան : Առաջինը հայ ընտանիքին բժիշկն էր, Նոր Գիւղացի : Ցաւալի է որ ժամանակին իր հայրենակիցները երկու տող բան չգրեցին իր ծառայութեանց մասին : Իսկ միւսը առեւտրական : Երկուքն ալ մեծ համակրանք եւ յարգանք կը վայելէին :

Եղիշէ Փափազեան ծնած էր 1894ին , Բիւթանիոյ Մէրտէկէօզ գիւղը : Իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Պարտիզակի Ազգ. վարժարանին եւ Ամերիկեան վարժարանին մէջ : Յետոյ կը մտնէ առեւտրական ասպարէզ : Ժամանակ մը կը պաշտօնավարէ Իբրահիմեան տան մէջ, Պոլիս, ապա քէմալական շարժումներէն վերջ ինքն ալ կը գաղթէ Ֆրանսա եւ իր ձեռներէցութեամբ, իր երկու եղբայրներուն հետ կը հիմնէ Փափազեան առեւտրական տունը, զոր ապա պիտի շարունակէր իր երկու չափահաս տղաքներու հետ : Կը թողու իր այրին, երկու մանչ եւ մէկ աղջիկ զաւակները :

Իր պարզ եւ ընկերասէր բնաւորութեամբ ողբացեալ Եղիշէն չփում ունէր բոլոր դասակարգերուն հետ : Իր առատաձեռնութեամբ ու գործի մարդու փորձառութեամբ շատերու օգտակար եղած է : Լայնօրէն կ'աջակցէր բարեսիրական ձեռնարկներու, ինչպէս իր տիկինը որ անդամ է Ֆ. Կ. Խաչին : Հակառակ իր տարիքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ջերմ հետեւող մըն էր, ու պատուոյ նախագահը այդ միութեան : Լիոնի Ազգ. Միութեան 1946ի ընտրութիւններուն, քուէներու ջախջախիչ առաւելութեամբ ընտրուեցաւ Ազգ. Միութեան անդամ եւ վարչութեան պատուակալ ատենապետ :

Թաղումը կատարուեցաւ Նոյ. 9ին ,Հայոց եկեղեցին : Հոծ բազմութիւն մը կը հետեւէր յուղարկաւորութեան մինչեւ գերեզմանատուն : Դամբանականներ խօսեցան Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Ալեքսանտր Կիւլպէնկեան, Պ. Պ. Մուրադեան եւ Պ. Ներսէս Մոմճեան, վեր հանելով հանգուցեալին բարեմասնութիւնները :

Հողը թեթեւ գայ, սիրելի Եղիշէ :

Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՊՈՒՏՕ, 10 Նոյ.— Սիրելի «Յառաջ», ամէն անգամ որ Ֆ. Կ. Խաչը ձեռնարկ մը կատարէ, ժողովուրդը առանց վարանելու կը փութայ ներկայ ըլլալ, բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերելով :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր , ժամը 4ին առեւտրական սենեակի սրահը հաւաքուած էր մեր գաղութի մեծ մասը : Հանդէսի բացումը կատարեցին Նոր Սերունդի անդամները, Կ. Խաչի քայլերգով : Ղեկ. Օր. Շ. Քէնտէրեանի : Օրուան նախագահը, Տիկին Պ. Քալթաճեան քանի մը խօսքով պարզեց հանդէսին նպատակը : « Ձեր բոլորին ներկայութիւնը կ'ապացուցանէ որ կարօտը ունիք հայկական հաւաքոյթներու , կ'ուզէք մեր երիտասարդներու շրթներէն լսել Մեսրոպեան բարբառը : Կապոյտ Խաչի մեր մասնաճիւղի գործունէութեան առանցքը կը կազմէ իր դպրոցը, մեր մանուկներուն հայեցի դաստիարակութիւն տալու եւ այլասերումը կանխելու համար : Ինչ դումար որ կը տրուի այս կազմակերպութեան, բարեխղճօրէն կը յատկացուի այս նպատակին » :

Նոր Սերնդականները բեմադրեցին « Ջարչըլը Արթին Աղայի» մէկ տեսարանը, (երեկոյթ) : Դերակատարները՝ Օր. Ա. Հօթիկեան, Յ. Միքայէլեան, Յ. Հալաճեան, Ս. Քէնտէրեան, Րաֆֆի եւ Սարգիս Տօնէրեան , երկու հիւրեր՝ Օր. Օր. Մ. Տօնիկեան եւ Ե.Քէնտէրեան մասնակցեցան երգելով, արտասանելով եւ նուագելով : Բոլորն ալ յաջող էին :

Հանդէսին պաշտօնական փակումէն վերջ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ ժամը 10 : Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը բարձրանալով 14000 Ֆր.ի, շահեցաւ Օր.Պ. Թումիկեան որ հազար ֆրանք նուիրեց : Զուտ շահ գոյացաւ քան հազար ֆրանք Կ. Խաչի դպրոցին համար : Անցեալ տարուան աշակերտներու թիւին վրայ երեք աշակերտ եւս աւելցած է :

Զալկարացի

ԵՐԵՒԱՆԻ պետական Մատենադարանին ճակատը պիտի բարձրանան Մեսրոպ Մաշտոցի եւ մեր ոսկի դարու նշանաւոր մատենագիրներու արձանները, ինչպէս կը գրեն խորհրդային թերթերը :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ գումարները. —

Խումբ մը տարագիրներ (Թրիէսթէ) 1750 ֆրանք :

Պ. Հրանտ Տրէզեան (Փարիզ) 2000 Ֆր. :

Պ. Յ. Մինասեան 500 ֆրանք :

Պ. Կարապետեան (Վառ) 500 ֆրանք :

(500 ֆրանք ալ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին) :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Գեղեցիկ օդը չէր որ երեք հազարէ աւելի բազմութիւն մը հաւաքած էր Մէզոն Ալֆոռի մարզադաշտը, այլ հետաքրքրութիւնը մեծ մրցումի մը որ դէմ յանդիման կը բերէր երկու դրացի խումբեր Ա. Էս Ամիքալ եւ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը Նոյ. 8ին :

Ինչպէս ըսած էինք տարիներու ընթացքին Ֆրանս. խումբը երբեք պարտութիւն կրած չէ հայկ. խումբէ մը : Այդ օրը ի՞նչ ելք պիտի ունենար այդ բախումը :

Գնդակը կը սուրար ոտքէ ոտք եւ բերդէ բերդ : Քառորդ ժամուան մէջ, աւելի մենք նեղը դրինք հակառակորդը ու երբ գնդակը արդէն պիտի մտնէր բերդէն ներս, դիմացի խումբէն մարզիկ մը , ձեռքով կեցուց զայն : Փենալթին սուլուեցաւ : Սրապ յաջողեցաւ կէտի վերածել : Այլեւս մեր մարզիկները կարծես թէ կը թռէին : Բայց իրենց խոյանքին մէջ միշտ ձախողեցան : Կիսախաղին տասը վայրկեան մնացած հակառակորդը երկու կէտ նշանակեց 2—1 :

Դադարին խմբապետ Սրապ իր տեսութիւնները պարզեց ու թերութիւնները ըրաւ իր տղոց :

Վերսկսումին մեր տղաքը անմիջապէս յարձակողականի անցան. այնպէս որ, մօտ տասը «քօրնըր» ունեցանք ի նպաստ մեզի : Մէկով Սրապ իր գլուխով հաւասարեցուց կէտերը 2–2 : Հակառակորդը կորսնցուց իր պաղարիւնը, երբ քանի մը վայրկեան վերջ Լօշեան երրորդ կէտը կ'արձանագրէր :

Տասը վայրկեան կը մնար միայն, երբ կրտսեր Քիւփէլեան գնդակը ոտքին՝ մօտեցած էր բերդին : Իր ընթացքը կասեցնելու համար երկու կողմէն երկու հակառակորդ մարզիկներ բախեցան իրեն ու փռեցին գետին : Դարձեալ «փենալթի» , զոր Սրապ անգամ մըն ալ կը վերածէր կէտի : Առանց տասը, մեր փոքրիկ մարզիկը, առանձին պիտի յաջողէր արդէն : Մեր ուրախութիւնը աննկարագրելի էր, իսկ մրցակիցը այնքան վայրագօրէն սկըսաւ խաղալ որ իրաւարարին գիտողութեան արժանացաւ :

Առաջին անգամ ըլլալով հայկ. խումբ մը ծանր պարտութեան կը մատնէր Ա. Էս Ամիքալը 4–2 :

Դեռ յայտնի չէ թէ որ խումբին դէմ պիտի ելլենք Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն հինգ շարքին :

Զ. Մուրատեան

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Օր. Ճոնսընն էր խօսողը : Պ. Փուարօ անոր նայեցաւ մտածկոտ : Այնպէս կը թուէր թէ համաձայն էր այս հարցափորձին : Կարծես կը մտածէր. «վերջապէս ահա խելացի եւ տրամաբանող կին մը » :

— Այո, Օրիորդ, կասկածը : Ծուռ նստինք , շիտակ խօսինք, կասկածը կը ծանրանայ այս տան բոլոր բնակիչներուն վրայ : Մինչեւ ամենայետինը, խոհարարէն, աման լուացողէն, սենեկապան ծառայէն, մինչեւ արշաւախումբին բոլոր անդամներուն վրայ :

Տիկին Մերքատօ ոտքի ելաւ դողդղալով, դէմքը ջղաձիգ :

— Ինչ յանդգնութիւն... Ի՞նչպէս կը համարձակիք այդպէս խօսիլ :

Զզուելի բան է, անհանդուրժելի , Տոքթ. Լէյտնըր ինչպէս թոյլ կուտաք այս մարդուն... այս մարդուն... բժիշկը պատասխանեց, յոգնած ձայնով մը.

— Կը խնդրեմ, Մարի, պահեցէք ձեր պաղարիւնը :

Պ. Մերքատօ ինքն ալ ոտքի ելաւ ձեռքերը դողդոջուն եւ աչքերը արիւնով լեցուած :

— Համաձայն եմ կնոջս : Նախատինք է այս, թշնամանք մը :

— Ոչ, ոչ, յայտարարեց Պ. Փուարօ : Ես ոչ ոք կը նախատեմ : Միայն կը խնդրեմ աչօք բացօք դիտել դէպքերը : Երբ ոճիր մը գործուած է տան մը մէջ, կասկածը կը տարածուի բոլոր հիւրերուն վրայ : Ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչ ապացոյց ունիք թէ մարդասպանը դուրսէն եկած է :

Տիկին Մերքատօ բողոքեց :

— Անշուշտ դուրսէն եկած է :

Ակներեւ իրողութիւն մըն է : Կը տեսնենք : —ընդմիջեց , յետոյ աւելի յամր— ձայնով մը շարունակեց. — ուրիշ ամէն ենթադրութիւն անընդունելի է :

— Անշուշտ իրաւունք ունիք, Տիկին , ըսաւ Պ. Փուարօ խոնարհելով : Ես պարզապէս կ'ուզեմ ձեզի հասկցնել թէ ինչպէս կը սկսի նախաքննութիւն մը : Մարդասպանը ուրիշ տեղ փնտռելէ առաջ կ'ուզեմ համոզուիլ թէ ներկաները բոլորն ալ անմեղ են :

— Զէ՞ք կարծեր որ մինչեւ իրիկուն պիտի տեւէ այս գործը, հարցուց Հայր Լավինյի քաղձրաձայն :

— Կրնամ նպատակը անցաւ, տէր Հայր :

Լավինյի ուսերը թօթուեց :

— Ձեր հրամանին տակ ենք, ըսաւ համակերպած : Բարեհաճեցէք կարելի եղածին չափ համոզուիլ թէ մենք անմեղ ենք այս ահռելի արարքին մէջ :

— Այո, կարելի եղածին չափ շուտ : Իմ պարտականութիւնս էր յստակօրէն ձեզի պարզել կացութիւնը, որպէսզի չվիրաւորուիք երբ ստիպուած ըլլամ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղել ձեզի : Թերեւս, տէր հայր, Եկեղեցին պիտի հաւանի օրինակ հանդիսանալու :

— Հարցաքննեցէք զիս , ինչպէս որ կ'ուզէք, ըսաւ Հայր Լավինյի լուրջ ձայնով մը՝ :

— Առաջին եղանա՞կն է որ հոս կ'անցընէք :

— Այո :

— Ե՞րբ հասաք հոս :

— Այսօր ճիշդ երեք շաբաթ կ'ընէ, այսինքն փետրուար 27ին :

— Ուրկէ՞ կուգայիք :

— Կարդագինէի «Ճերմակ հայրերու վանքէն » :

— Շնորհակալ եմ, տէր հայր : Հոս գալէ առաջ կը ճանչնայի՞ք Տիկին Լէյտնըրը :

— Ոչ, ասկէ առաջ երբեք չեմ հանդիպած այդ տիկնոջ :

— Կրնա՞ք ըսել թէ ոճիրը գործուած պահուն ինչ կ'ընէիք :

— Սենեակիս մէջ նստած բեւեռագիր արձանագրութիւնները կը կարդայի :

Պ. Փուարոյի արմուկին քով տան յատակագիծը նշմարեցի :

— Հարաւ. արեւմտեան անկիւնի սենեակն է, Տիկին Լէյտնըրի սենեակին դիմացը, այնպէս չէ՞ :

— Այո :

— Ժամը քանի՞ին ձեր սենեակը մտաք :

— Ճաշէն անմիջապէս վերջ, կարծեմ մէկին քսան մնացած ...

— Իսկ ե՞րբ դուրս ելաք :

— Ժամը երեքէն քիչ մը առաջ : Լսեցի բեռնակառքին վերադարձը եւ անմիջապէս վերջ մեկնիլը : Այս բանը տարօրինակ երեւցաւ ինծի եւ ես դուրս ելայ տեսնելու համար թէ ինչ պատահած էր :

— Ձեր սենեակէն դուրս ելա՞ք ժամը 12.40էն մինչեւ ժամը երեք :

— Ոչ, ոչ իսկ մէկ անգամ :

— Լսեցի՞ք կամ տեսա՞ք կասկածելի բան մը որ կրնայ լուսաբանել դէպքը :

— Ոչ :

— Ձեր սենեակը բակին վրայ բացուող պատուհան մը ունի՞ :

— Ոչ, երկու պատուհաններն ալ դաշտին վրայ կը նային :

— Կրնայի՞ք լսել բակին մէջ անցած դարձածը :

— Շատ քիչ : Լսեցի որ Պ. Էմմըթ պատշգամ ելաւ եւ վար իջաւ մէկ – երկու անգամ :

— Կը յիշէ՞ք ժամը :

— Ոչ, չեմ յիշեր : Ամբողջովին կլանուած էի աշխատանքով :

(Շար.)

Մառեշալը կրկնեց թէ Եուկոսլաւիա երբեք պիտի չմասնակցի խորհրդաժողովի մը, իբրեւ հիմք ունենալով հոկտեմբեր 8ի անգլեւամերիկեան որոշումը որ կը տրամադրէ Իտալիոյ յանձնել ամբողջ Ա. շրջանը: Եւ դարձեալ մերժեց Իտալիոյ առաջարկը՝ հանրաքուէ մը կատարելու մասին: Այս առթիւ մեղադրեց Իտալիան եւ Թրիէսթէի դաշնակից իշխանութիւնը թէ ազգագրական փոփոխութիւններ կատարած են Ա. շրջանին մէջ, ուր Սլովէնները դուրս կը քշուին առաջին Մեծ Պատերազմէն ի վեր: «Մենք Թրիէսթէ քաղաքը պիտի չգրաւենք բռնութեամբ»: Իր յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Թիթօ պահանջելով ամբողջ Ա. շրջանը, պիտի հաւանի բաժանում կատարելու, իբրեւ զոհողութիւն, ի շահ խաղաղութեան: Իսկ Բ. շրջանը, որ Եուկոսլաւիոյ իշխանութեան տակ է 1945էն ի վեր, իրեն կը վերապահէ:

Թրիէսթէ քաղաքին մէջ կը գտնուին 250.000 Իտալացիներ, իսկ ներքին շրջանին մէջ՝ 50 հազար Սլովէններ: Բ. շրջանին մէջ կան 80.000 Սլովէններ եւ 20.000 Իտալացիներ: Թիթօ չուզեր ձեռքէ հանել ներքին շրջանին Սլովէնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական ատեանը կիրակի օր նիստ գումարելով վճռեց թէ իրաւասու է դատելու Տոքթ. Մոսատեղը եւ զնդ. Թաքքի Ռիահին (նախկին սպարապետը): Այս վճիռէն ետք ընդհ. դատախազը կարդաց իր պահանջագիրը որ մահապատիժ կը տրամադրէ: Հինգ դատաւորները չորս ժամ եւ 45 վայրկեան վիճաբանեցան, իրենց վճիռը ծանուցանելէ առաջ: Այս առթիւ նախընթաց օրինակներ յիշուեցան, ապացուցանելու համար թէ Շահը իրաւունք ունէր պաշտօնանկ ընելու վարչապետը: Հետեւաբար, Օգոստոս 16ի առտուան ժամը 1էն սկսեալ Տոքթ. Մոսատեղ այլեւս վարչապետ չէր: Շաբաթ օր կառավարութեան կողմէ կազմուած ջոկատներ սկսան քանդել Թեհրանի նշանաւոր շուկային՝ Սարզ Մէյտանի պազարը, նկատելով որ առեւտրականները ցոյցեր կատարած են ի նպաստ Տոքթ. Մոսատեղի: Կէս օրին առեւտրականներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ զոր. Զահետիի, խնդրելով դադրեցնել քանդումը: Ականատեսներ կը պատմեն թէ առեւտրականները վեր բարձրացուցին իրենց ձեռքերը, աղաղակելով.— «Անձնատուր կ'ըլլանք»: Պատուիրակութիւնը հաւատարմութիւն խոստացաւ եւ քանդումը դադրեցաւ:

ՄԱՀԱՑՈՒ ԶԷՆՔ ՄԸ եւս հնարած են Ամերիկացիները, ինչպէս կը ծանուցանէ ամսագիր մը, «Քոլիըրս» չնդալից մանրամասնութիւններ տալով: Զէնքին անունն է «Ջիղերու կազ կամ ջղակազ», որ կրնայ ամէն կեանք ոչնչացնել չորս վայրկեանէն, 150 քիլոմեթրի վրայ: «Կազը արձակուած ատեն ենթական նախ ծանրութիւն մը կը զգայ կուրծքին վրայ. յետոյ շնչելու դժուարութիւն: Ապա քիթը կ'արիւնի եւ ամէն բան կը սեւնայ: Զոհը կը կորսնցնէ հաւասարակշռութիւնը, եւ յանկարծ գետին կ'իյնայ, բոլոր մկանները կծկուած: Շնչառութիւնը կը դադրի քանի մը հոնդիւնէ վերջ, թէեւ սիրտը կը շարունակէ բաբախել քանի մը վայրկեան: Մեռած ատեն մարմինը ջղաձգութիւններ կ'ունենայ» ևն: Ցօղուածին համաձայն, առաջ 10–35 միլիոն տոլար պէտք էր, ամէն բան ոչնչացնելու համար 2.500.000 քառ. մեթր տարածութեան մը վրայ: Նոր կազին շնորհիւ կարելի է ամբողջ բնակչութիւն մը ոչնչացնել այդ գումարին մէկ քառորդով...

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՒ.— Կաստոն Տոմինիչի, 76 տարեկան ագարակապանը, վերջապէս խոստովանեցաւ թէ ինքն է սպաննած անգլիացի Տրըմընտը, կինը եւ տասը տարեկան աղջիկը, ինչպէս յայտնած էին իր երկու որդիները: Հրէշը փորձեց անձնասպան ըլլալ ոճիրին վայրը փոխադրուած ատեն, բայց հարցաքննիչ դատաւորը արգիլեց: Այն ոստիկանը որ կը հետապնդէր այս գործը, 1952 Օգոստ. հինգէն ի վեր, կ'ըսէ թէ «այսքան զզուելի արարած տեսած չէի»: Վերջին պահուն փորձեց իր գաւակներուն վերագրել ոճիրը:

ԱՆԳԱՐԱՑԷՆ Հռոմ վերադարձաւ Իտալիոյ վարչապետը, Փելլա: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը ընդհանուր խօսքեր կը պարունակէ: Կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ վարիչները չափաւորութեան խորհուրդներ տուած են Իտալիոյ վարչապետին, Թրիէսթէի հարցին առթիւ....

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՂԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միֆէլ:

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ

Կը նուագէ Գարեգին (Թառ):

67, Ավընիւ Ժան Ժօռէս, Քաշան:

Հաղորդակց.— Մէթրօ Լա Լինեը տը Սօ, իջնել Պանեէօ: Օթօպ. Փորթ տ'Օրլէանէն 188 թիւ եւ իջնել Սիթէ Ժարտէն:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ: Նիւթ՝ «Խաչատուր Աբովեանի կեանքն ու գործը».— Դասախօս Սերժ Թորոսեան:

Այս առթիւ Պ. Քիւփէլեան կ'երգէ Աբովեանի երգը: Պիտի կարդացուին կտորներ Աբովեանէն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի քաղաքական գիտութեանց ուսանող Պ. Աշոտ Կիւրեղեան, նիւթ ունենալով՝ «Նացիոնալ-սօցիալիզմը եւ ֆաշիզմը»:

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին:

Orchestre SERGE BESSIERE, de la Radiodiffusion

Ապահովեցէք ձեր սեղանները դիմելով ՎԱՀԷ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,

36, Rue des Dominicaines, Marseille

Tél. CO. 11 - 30

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Gringnan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ: Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր: ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ:

Տոմսերու համար դիմել.—

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ:

Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Թորգոմեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թորգոմեան եւ զաւակը Ազատի, Պ. Օննիկ Թորգոմեան, Այրի Տիկին Աղնիւ Թորգոմեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թորգոմեան եւ զաւակները Տանիէլ եւ Էվլին, Այրի Տիկին Արուսեակ Զորճալեան, Պ. Նազար Զորճալեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Երանեան, խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԻ
(Աֆիոն Գարահիսարցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր, երեքշաբթի (17 Նոյ.) ժամը 3ին, Առնուվիլի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալհամպրա, 6 Ավը. Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ:

Կը ներկայացուի ՔՕՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ: (Տրամ 5 արար,, ձիազօմէթիի):

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Անտիս Միսիրեանի: Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճաննիկեան, նաեւ Հայկէշեան, Պշտիկեան:

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 Ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԵՂԱՆԱԿԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, ի նպաստ որբերու եւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղերու ձեռնարկներուն:

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ:

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր:

GRAND HOTEL ի

շքեղ սրահներուն մէջ, (մէթրօ Օփերա)

Avec le Célèbre Orchestre

VINCENT MORGAN

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ
ՁԱՅՆԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի հայ կազմակերպութիւնները, մամուլը, ինչպէս նաեւ հետաքրքրուող հասարակութիւնը այս աննախընթաց ունկնդրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ: (32 ռիւ տը Թրէվիզ):

Ցետ ունկնդրութեան, վաճառքի պիտի դրուին բացառաբար 60 շարք ձայնապնակներ, որոնք ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ:

Մուտքը ազատ է:

Վարչութիւն

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական գործերու համար կին մը ժամով, օրականով, կամ մնայուն: (Առանձին կնոջ համար): Ճաշ եւ բնակարան: Լաւ վճարում:

Դիմել՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

20, Bd. Michel, St. Just, Marseille

Tél. NA. 92 - 06

ԿԸ ԳՆԵՄ

Փոքրաքանակ ամէն տեսակ ապրանքներ փէն տը սեռի, նորաձեւութենէ ինկած նոյնիսկ պակասներով:

Դիմել գրաւոր, ֆրանսերէն

HAVAS 250/590, Rue Vivienne, 17, Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնէն Այրի Տիկին Իսկուհի Ե. Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Փափազեան ընտանիքը եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առթիւ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ղազար Տէրտէրեանէ 500 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Ցովհան Մեսրոպեանին մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ավընիւ Սաքսի անկիւնի սրճարանի ներքնասենեակը, (101 Ավընիւ տը Սաքս): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎՐԻՊԱԿ.— Շաբաթ օրուան «Յառաջ»ի մէջ «Գանձակի դէրը» յօդուածին սրբագրութիւնը աչքէ վրիպած ըլլալով, հետեւեալ սխալները սպրդած են.—

Բ. եւ Գ. Սիւնակ.— Գանձակի գաւառապետի ազգանունը Ասլիանն է, եւ ոչ թէ «Ասլեան»: (Վրացի է եւ ոչ թէ Հայ):

Դ. սիւնակ.— Շնորհիւ Դաշնակիցների ոչ թէ Դաշնակների տարած ընդհ. յաղթանակին:

Ե. սիւնակ.— Ոչ թէ «գիւղացի» այլ տեղացի Հայերի կողմից...

Զ. սիւնակ.— Մոռցուած է առաջին արհեստ. Միութեան գործունէութեան թուականը, 1902:

Է. սիւնակ.— Ռազմի դաշտում զոհուել է Եփրեմ Խանը եւ ոչ թէ Եփրեմեանը:

Ը. սիւնակ (լրացումներ).— Մոռցուած է Ապրիլեան Եղեռնի զոհերից ընկեր Պօղոս Օդաբաշեանի (Սարգիս Բարսեղեանի) անունը:

Բոլշեւիկ աքսորավայրի մէջ մահացածներէն խորէնի ազգանունն է Համասփիւռ, որով խորէնի անունէն վերջ ստորակէտը աւելորդ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ,
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Ստեփաննոս, Ս. Պօղոս – Պետրոս, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս

Կը մօտենան: Ինչո՞վ պիտի հիւրասիրէք ձեր անուան տօնը շնորհաւորող հիւրերը:

Բնաւ մի՛ մտահոգուիք
Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

32, Rue Trévise

Tél.: TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում

Տեղին վրայ պատրաստուած

Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ թէլ քատաիֆ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ

Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու:

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի:

AGENCE DES MATHURINS

58, Rue des Mathurins, Paris (8e)

Tél· ANJ. 48 - 62

BOUTIQUES - LOCAUX COMMERCIAUX - APPARTEMENTS PROPRIÉTÉS

ՁԵԶԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ.—

ԱՆԻԷՌ կայարանին մօտ, երեք սենեակ, խոհանոց, լուացարան, մուտք, երկու միլիոնի:

ՓԱՐԻԶ 18ՐԴ.— Նոր շէնքի մը մէջ բնակութեան համար տրամադրելի 1954 յունուարին, երեք սենեակնոց տուն մը, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, արդիական ամէն յարմարութիւններով (քոնֆոռ): Գին 4.600.000, որուն 50 առ հարիւրին համար վճարումի դիւրութիւն, 25 տարուան վրայ:

Պետական նպաստ շինութեան համար

Ազատ է կ'գուածական տուրքէ:

ՓԱՐԻԶ 18ՐԴ.— Սթիւտիօ, մուտք, խոհանոց, բաղնիք, տէպառա: Հանգստաւէտ պայմաններով, մէկուկէս միլիոնի:

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 18 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7221 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2632

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՑՈՒՐՏ ՀՈՎ ՄԸ

Ինչո՞ւ ծածկել, ցուրտ հով մը կը փչէ տուներու մէջ, հետզհետէ վանելով, սառեցնելով երբեմնի տաք շունչը:

Նորերուն, երիտասարդներուն հետ, հիները, տարեցներն ալ օտարոտի մթնոլորտ մը կը ստեղծեն իրենց բոլորտիքը:

Ճաշակները փոխուա՞ծ են: Այո: Բուն բառով՝ չարափոխուած են:

Ինչ որ հայկական է եւ կրնար խանդավառութիւն պատճառել, հետզհետէ անկիւն մը կ'ընկրկի ամօթխած հարսի մը պէս:

Մեծ բան է, եթէ չծաղրեն:

Շատեր կը բաւեհաճին բարեացակամ չէզոքութիւն ցուցնել: Ուրիշներ կրաւորական դիրք մը կը բռնեն: Իսկ անոպայ մաս մըն ալ արդէն կռնակ դարձուցած է:

Այս է պատճառը որ հայերէն գիրքը պատահաբար կ'երեւայ ընտանեկան յարկերու մէջ:

Եւ կամ կ'երեւայ իբրեւ զարդ: Ոչ թէ կարդացուելու, այլ դարակի մը մէջ շարուելու համար:

Օտարալեզու հրատարակութի՞ւն կը պակսի, շողշողուն կամ պատկերազարդ մանրամասնութիւններով:

Տղաքը ունին արդէն, իրենք ալ կը կարդան: Կամ յաւակնաբար կը գնեն եւ հողեհատորներուն ալ կուտան, որպէսզի զուարճանան: Միեւնոյն տան իրարու ալ փոխ կուտան, դրացիէ դրացի:

Միեւնոյն պատկերը՝ սահմանամերձ գաղութներուն մէջ: Ֆրանսերէնին հետ՝ անգլերէնը, գերմաներէնը:

Բաղդատաբար մխիթարական է կացութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ: Դպրոցներ կան եւ ազգային կեանք՝ բառին լայն առումով:

Եւ սակայն, կը թուի թէ հոն ալ խոր չակը աւերներ գործած է եւ կը գործէ:

Դեռ վերջերս իրազեկ մը կ'ողբար, խորին դառնութեամբ.

— «Ամէն տեղ ընթերցողներու քանակը կիսուած է. «զօր»ով գիրք պիտի տեղաւորես: Գրավաճառն ալ այնքան քիչ սպառում ունի որ ստիպուած է գրքի գինին վրայ բարդել իր ծախքերը: Երեւակայեցէք որ մէկ հատ հայ գրավաճառ չկայ Գահիրէի մէջ»:

Մենք բախտաւոր ենք որ երեք հայ գրավաճառ ունինք Փարիզի մէջ: Բայց, կրնա՞ք հաշուել թէ իրենց գործառնութեանց հարիւրին քանի՞ն կը կազմէ հայերէն գիրքերու վաճառումը:

Երբ ցուրտ հով մը կը փչէ տուներու մէջ, օտարոտի սովորութիւններով, ինչո՞ւ զարմանալ որ հայերէն հրատարակութիւնը կը ծախուի «զօր»ով կամ «խաթեր համար»:

Վիճակագրութիւն մը պիտի ապացուցանէր թէ հայերէն կարդալու վարժութիւնը կէս առ կէս պակսած է:

Ուսումնական կոչուած դասը ինք դարձած է վարակիչ օրինակ իր տան մէջ, իր շրջապատին համար:

Ամէնքն ալ իրարու կը հետեւին մեքենաբար:

Սեփականը, հայկականը անտեսելը դարձեր է տեսակ մը «մոտա»:

Կը վախնան որ ժամանակէն ետ մնացած կ'ըլլան, եթէ հայերէն գիրք մը կարդան: Կամ հայանպաստ հրատարակութիւն մը՝ օտար լեզուով:

Երբ տուներու մէջ ալ շունչը կը սպառի յամրաբար, ինչո՞վ պիտի ոգեւորէք նոր սերունդը:

Կեղծիք չէ՞ ազգասիրական մարզանքներ փորձել, գիտակցօրէն թուլցնելով կապերը հայկական մշակոյթին հետ:

Նոր սերունդը կրնա՞յ տէր դառնալ ժառանգութեան, երբ դուք լքեալ գործի վերածեր էք զայն:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

«ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ» ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԴՐՈՒԱԾ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան երեք դաշնակիցները Նոյ. 16ին նոյնիմաստ ծանուցագիրներ ուղղեցին Խ. Միութեամբ «բոլորովին անընդունելի» համարելով անոր վերջին ծանուցագրով դրուած պայմանները (3 Նոյեմբեր):

Պատասխանները յանձնուեցան Մոսկուայի ֆրանսական, անգլ. եւ ամերիկեան դեսպաններուն կողմէ: Երեքն ալ կը դանդատին թէ Խ. Միութեան ծանուցագիրը առաջնութիւն կուտայ ոչ-եւրոպական խնդիրներու, բուն եւրոպական հարցերու վրայ եւ «անպաշտպան Եւրոպա» մը կ'ուզէ, ի գին իր մասնակցութեան: Երեքն ալ ցաւով դիտել կուտան թէ վերջին չորս ամիսներու ընթացքին երրորդ անգամ ըլլալով Խ. Միութեան կառավարութիւնը կը խուսափի իրեն ուղղուած հրաւէրէն, միասնաբար քննելու համար միջազգային ամէնէն ստիպողական խնդիրները: «Միջազգային յարաբերութեանց լարուած վիճակը թեթեւցնելու լաւագոյն մեթոդն է յարատեւ եւ շինաբար ճիգով մը աստիճանաբար հարթել դժուարութիւնները, սկսելով այն կնճիռներէն որոնք արագ լուծում կը պահանջեն: Այդ տրամադրութեամբ էր որ չորս արտաքին նախարարներու խորհրդաժողով մը առաջարկուեցաւ, լուծելու համար Գերմանիոյ վերաբերեալ խնդիրները, մանաւանդ անոր ազատ վերամիացումը. միւս կողմէ վերջնապէս կնքելու Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը եւ վերջնապէս փութացնելու Քորէայի քաղաքական խորհրդաժողովը: Դատելով իր Նոյեմբեր 3ի ծանուցագրէն, Խ. Միութիւնը արտաքին նախարարներու ժողով մը կը նախատեսէ մասնակցութեամբ Չինաստանի ժողովրդական հանրապետութեան, այնպիսի ըմբռնումով մը որ ժողովը ոչ միայն անօգուտ եւ անվերջանալի վիճաբանութեանց մէջ պիտի խրէ, այլեւ երբեք պիտի չփութացնէ ստիպողական հարցերու լուծումը»:

Փարիզի պատասխանը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը որեւէ պայման չդրաւ իր հրաւէրին մէջ եւ միշտ ջանաց կարելի եղածին չափ նկատի առնել խորհրդային կառավարութեան տեսակէտները: «Մինչդեռ, Խ. Միութիւնը կարգ մը նախապայմաններ դրաւ նախարարներու խորհրդաժողովի գումարման համար: Այդ պայմաններուն մէկ մասը որ եւ է կապ չունի Եւրոպայի հետ. ուրիշ պայմաններ կը տրամադրեն որ Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները մէկդի դնեն իրենց ապահովութեան բոլոր երաշխիքները: Անպաշտպան արեւմտեան Եւրոպա մը — ահա թէ ինչ կը պահանջէ Խ. Միութիւնը, իբրեւ գին խորհրդաժողովի մը մասնակցելու: Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար անգիտանալ թէ բոլորովին անընդունելի են այդպիսի պահանջներ: Խորհրդային վերջին ծանուցագրէն կը հետեւի թէ Խ. Միութիւնը ներկայիս չուզեր որեւէ բանակցութիւն որ կրնայ դրական արդիւնքի յանգիլ: Բայց եւ այնպէս մենք վճռած ենք փնտռել բոլոր պատշաճ միջոցները համաձայնութեան մը յանգելու ամէնէն ստիպողական խնդիրներու մասին, որոնց լուծումը էական է միջազգային յարաբերութեանց մեղմացման համար: Հետեւաբար, ի զօրու կը մնայ Հոկտեմբեր 18ին ուղղուած հրաւէրը, այն համոզումով թէ այս կենսական խնդիրներու մասին բանակցութիւնները ճամբան պիտի հարթեն աւելի լայն համաձայնութեան մը համար, նպաստելով ճշմարիտ խաղաղութեան մը վերահաստատման»:

ՆՈՐԷՆ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՄՈՍԱՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

Թեհրանի զինուորական ատեանը Բշ. օր շարունակեց Տոքթ. Մոսատեղի դատավարութիւնը: Այս առթիւ ընդհ. դատախազը նորէն մահապատիժ պահանջեց, ծանր բառեր գործածելով նախորդ վարչապետին դէմ որ 73 տարեկան է: «Թող չտանք որ զուր անցնին Օգոստ. 19ին այս թշուառական անզգամին վայրագութիւններով սպաննուած զոհերու մայրերուն եւ որբերուն լացուկոծը: Ան պէտք է պատժուի համաձայն իր գործած ոճիրներուն ծանրութեան: Այո, մահապատիժ կը պահանջեմ այս անզգամին համար որ խորամանկ աղուէսի մը պէս փախաւ ժողովրդային գայրոյթէն եւ իր որջին մէջ կծկուեցաւ որպէսզի իր պիղծ, աղտոտ արիւնը չհոսի: Մոսատեղ ծիծաղելի կը դառնայ պնդելով թէ ինք միշտ վարչապետ է, մինչդեռ պարզ ըմբոստ մըն է: Իրանի ժողովուրդը ամբողջ 28 ամիս զոհ գնաց Մոսատեղի ամբոխավարութեան»:

Մոսատեղ հարցուց թէ ընդհ. դատախազը իրաւունք ունի՞ նախատելու զինքը: Նախագահը մերժեց պատասխանել, բայց իր կարգին հարցուց թէ ըսելիք ունի՞ դաւաճանութեան մեղադրանքին եւ մահապատիժի պահանջման դէմ: Ամբաստանեալը պատասխանեց թէ ոչ իսկ ատեանին իրաւասութիւնը կ'ընդունի: Երբ դատախազը դիտել տուաւ թէ այս մարդը ինքզինքը վարդապետ (տոքթոր) կը կոչէ, ի՞նչ բանի վարդապետ է, Մոսատեղ պատասխանեց.— «Վարդապետ անասնոց»:

× Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահը, Նիքսըն, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Արեւելքի մէջ, Թեհրան ալ պիտի հանդիպի, Այզընհաուըրի յանձնարարութեամբ:

«ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՉԿԱՅ»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, վարչապետը, Չըրչիլ, բացատրութիւններ տուաւ Պերմուտայի խորհրդաժողովի մասին: Ըսաւ թէ գլխաւոր նպատակն է զօրացնել Արեւմուտքի պաշտպանութիւնը, «միեւնոյն ատեն ուսումնասիրելով լաւագոյն մեթոտը՝ դիւրացնելու գործնական շփումը Խ. Միութեան հետ»: Ուրիշ նպատակ մը եւս ունին, — «Քննել այն միջոցները որ կրնան ապահովութիւն ներշնչել աշխարհի միւս կիսուն թէ մենք չենք ուզեր վնասել իրենց եւ կը դատապարտենք որեւէ յարձակողական արարք»:

× Եւրոպական ճակատին սպարապետը, զօր. Կրունթըր, որ արեւմտ. Գերմանիա կը գտնուի, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ «ուրիշ ելք չկայ բայց ծրագրուած եւրոպական բանակէն: Եւրոպայի պաշտպանութիւնը կախում ունի ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ Գերմանիոյ մասնակցութենէն: Մեր ապագայ քաղաքականութեան կամարակապը կը կազմէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ սերտ գործակցութիւնը: Մենք բացարձակ վստահութիւն ունինք երկու երկիրներուն ժողովուրդներուն եւ 400 միլիոն քաղաքացիներու վրայ որոնք կը մասնակցին Արեւմուտքի պաշտպանութեան»:

Զօրավարը այս առթիւ ալ կրկնեց թէ ամերիկեան զինուորները Եւրոպայէն քաշելու խնդիր չկայ: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետն ալ, որուն հետ նախապէս տեսակցած էր զօրավարը, յայտարարեց թէ ուրիշ ելք չի տեսներ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար:

× Ազգ. ժողովը երէկ սկսաւ քննել եւրոպական բանակի խնդիրը: Խօսք առած են 15 երեսփոխաններ: Բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին:

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ ողբացեալ

ԸՆԿԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, հինգշաբթի, ժամը 2·45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն):

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին մարմիններու, խումբերու եւ ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ բոլոր ընկերները եւ բարեկամները:

× Կեդր. Կոմիտէն ընդհանուր ծաղկեպսակ մը պատրաստած է, միեւնոյն ատեն տասը հազար ֆրանք տրամադրելով Հ. Յ. Դ. Տան Ֆոնտին: Այս առթիւ կը թելադրէ փոխան ծաղկեպսակի գումարներ յատկացնել նոյն հիմնադրամին:

Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սարգիսբէգեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Ազիզեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ բարեկամին

Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Լովալիէի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2·45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը:

ԶՕՐ. ԹՈՐԳՈՄԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն կը հաղորդեն թէ հանգուցեալ զօր. Թորգոմի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, չորեքշաբթի առտու ժամը 8·30ին, եկեղեցւոյ մէջ (15 ռիւ Ժան Կուժօն):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ 2·350·000 սթերլինի օգնութիւն մը պիտի ստանայ Անգլիայէն, 1954ի համար: Այս վարկը միայն քաղաքային գործերու համար է եւ կապ չունի զինուորական օգնութեան հետ: Անցեալ տարի ալ 750·000 սթերլին տրուած էր:

ՔՈՐԷԱՅԻ կարմիր գերիները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը մերժեն իրենց երկիրը վերադառնալ, հակառակ համայնավարներու յորդորներուն: Առջի օր 227 հիւս. Քորէացի գերիներէ 221ը (97 առ հարիւր) մերժեցին վերադառնալ, երկարատեւ բացատրութիւններ լսելէ վերջ որոնց մէկը տեւեց հինգ ժամ: Հնդիկ պահակները հազիւ կրցան զսպել գերիները որոնք աթոռներ, քարեր եւն. կը նետէին յորդոր կարդացող սպաներուն վրայ: — Դաշնակիցները կ'առաջարկեն Քորէայի հաշտութեան ժողովը գումարել Դեկտ. 15ին:

ՄՇՈՒՇԸ ԵՒ ՑՈՒՐՏԸ հետզհետէ կը սաստկանան Փարիզի եւ հիւս. Ֆրանսայի մէջ: Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է Անգլիոյ մէջ: Փոթորիկները կը դժուարացնեն շոգենաւային երթեւեկը: Առջի օր իտալական նաւ մը ընկղմեցաւ ֆրանսական նաւի մը զարնուելով: Բազմաթիւ նաւաստիներ խեղդուեցան:

ՊԱՂՏԱՏ հասաւ անգլ. տնտեսական մարմին մը: Պիտի այցելէ նաեւ Արաբիա, Սուրիա եւ ուրիշ երկիրներ, զարկ տալու համար անոնց տնտեսական բարգաւաճման:

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ մասին նորէն մեղադրանքներ կ'ուղղէ Մոսկուայի մամուլը, Քորէայի ամերիկեան զօրքին դէմ:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ "ԱԹՈՌ"Ը

•

Հակառակ տիրող յոռետեսութեան, Սփիւռքի հայ Միտքը կը գործէ :

Հայ մտաւորականութիւնը, յանձին իր գրագէտներուն եւ բանաստեղծներուն, դժուարին պայմաններու մէջ իսկ, կը շարունակէ պրպտել, մտածել ու գատել եւ ստեղծագործել, վեր բռնելով հայ մշակոյթի փառքը: Սիրտ տալով, այսինքըն ամրապնդելով Հայուն հաւատքը՝ իր ապագային, վաղուան իր ճակատագրին հանդէպ :

Վերջին քանի մը շաբաթներուն, Սփիւռքի զանազան կեդրոններուն մէջ, Գահիրէ, Վենետիկ, Պէյրութ, կարեւոր գիրքեր լոյս տեսան, որոնք կուգան վկայել, թէ հայ գրողը անգործ նստած չէ :

Պարպուած չէ ան հաւատքէ եւ մաքով ու հոգիով արթուն, լծուած է աշխատանքի :

Կը կատարէ իր պարտքը, որ պահակի պաշտօն մըն է, հայ մշակոյթին, այսինքըն՝ հայ ժողովուրդի հոգեկան առողջութեան համար :

Հրատարակուեցան, միայն մէկ քանին յիշելու համար, նորագոյնները, Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը», մեծանուն Ստեփան Մալխասեանի աշխարհաբարի վերածումով, ներածութեամբ ու ծանօթագրութիւններով, Գ. Գիւզալեանի «Հայոց Պատմութիւնը», Հայր Ճանաչեանի «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» գործը, Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» Ե. հատորը, Համաստեղի «Սպիտակ Ձիւորը» եւ ուրիշներ :

Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը» հրատարակուած է «Յուսաբեր»ի կողմէ, որ անցեալ տարի ալ հրատարակեց Եղիշէի պատմութիւնը՝ Վարդանանց պատերազմի մասին, երկուքն ալ նախ՝ իբրեւ թերթօն, ապա հատորի վերածուած :

Հա՞րկ է ըսել, որ «Յուսաբեր»ի վարչութիւնն ու խմբագրութիւնը թանկագին ծառայութիւն մը կը մատուցանեն հայ մտքին ու մշակոյթին, բովանդակ հայութեան, մեր հին մատենագիրները մատչելի դարձնելով բոլորին, իրենց աշխարհաբար թարգմանութեամբ: Խորենացին մեր պատմութեան հայրն է կոչուած իրաւամբ, առանց որուն հայ ժողովուրդը հալածական ու թափառական մարդերու գորշ բազմութիւն մը պիտի ըլլար: Ցեղախումբերու հաւաքածոյ մը :

Խորենացին իր շքեղ լեզուով ու պատմարանի անժխտելի ու փայլուն յատկութիւններով, մանաւանդ իր շունչովն ու ոգիովը՝ հայ ազգութեան դարբիններէն եղաւ· եղաւ դարբնոցապետը իր գործով, որ անմատչելի կը մնար մինչեւ այսօր· անուն մը միայն :

Այսօր գիրք մըն է, պարզ աշխարհաբարով, որ կը խօսի մեր անցեալի փառքերէն, յաղթութիւններէն ու պարտութիւններէն, մեր կեանքի հերոսական դրուագներէն, ուր դարերու մէջէն կը ճանչնանք մենք մեզ, լոյս ու մութ ճակատագիրը բովանդակ հայութեան :

Անոր հետ, գրեթէ միաժամանակ լոյս տեսած է Պէյրութի Ճեմարանի վաստակաւոր ուսուցիչներէն՝ Գ. Գիւզալեանի «Հայոց Պատմութիւնը», Ա. հատորը, հին օրերէն մինչեւ քրիստոնէական թուականը: Հեղինակը, որ շուրջ քառորդ դարէ ի վեր Հայոց պատմութիւնը կը պրպտէ եւ կ'ուսուցանէ, հմտութեամբ ու խղճմտութեամբ կը ներկայացնէ իր աշխատութիւններուն պտուղը, որ բան մը, արժէքաւոր ու հետաքրքրական էջ մը կ'աւելցնէ մեր պատմական գրականութեան վրայ : Դասագիրք մը չէ իր գործը, այլ ուսումնասիրական ձեռնարկ մը, պատմական նորութիւններու լոյսով ողողուն, հետեւաբար՝ կենդանի ու հետաքրքրական գիրք մը :

Հայոց պատմութենէն ետք, Հ. Մեսրոպ Ճանաչեանի հեղինակութեամբ, Վենետիկէն լոյս տեսած է «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» հատորը, վերածնունդի շրջանէն մինչեւ մեր օրերը: Աւելի քան 600 էջերով, այս գործը պատրաստուած է հմտութեամբ, անխոնջ պրպտումներով ու լայն ու անտիպ ծանօթութիւններով: Գործ մը՝ որ մեզի կը պարզէ հայ մտքի զարգացման փուլերը, աշխարհաբար գրականութեան մշակներն ու անոնց գործերը, անոնց պայքարը, ստեղծագործութիւնը եւ գրական ու պատմական նշանակութիւնը :

Ամբողջական գործ մըն է իր պատմութիւնը, որ կրնայ խօսիլ բոլորին, դպրոցներէն մինչեւ տուները եւ կրնայ հպարտութեան զգացումով համակել ընթերցողները: Վկայելով՝ թէ հայ գրական սերունդները, հակառակ իրենց դառն ճակատագրին, չեն դադրած ստեղծագործելէ, ճրագի լոյսին տակ եւ, յաճախ, արեան կաթիլը իրենց թուղթերուն վրայ:

Ուրիշ հատոր մըն է Օշականի գործը, Համապատկերի Ե. հատորը, որ կ'ընդգրկէ «Իրապաշտներ»ու շրջանը· ինքն իր մէջ ամբողջութիւն մը, ուր կը ներկայացուին մեր նոր գրականութեան ամէնէն հետաքրքրական դէմքերէն մէկ քանին — Արփիարեան, Բաշալեան, Զօհրապ, Հրանտ, Կամսարական, Զօպանեան, Զ. Աստուր եւն. :

Օշական իր այս գործին մէջ, լոյսին կը բանայ իր տաղանդին բոլոր շնորհները· ներկայ է հոն իր հզօր մաքով, թափանցումով, ինքնատպութեամբ: Իր բոլոր ուժով, իր ջիղերու պրկումով, նետուած է ան 90ական թուականներու իմացական ալեկոծութեան մէջ, տալու համար շրջանը՝ իր դէմքերով եւ դատումներով, տենդագին վազքով ու խանդավառութեամբ: Մեր գրականութեան մէջ ոչ ոք ունի համադրելու իր ուժը, արագ թափանցումի իր զօրութիւնը եւ մարդիկն ու գործերը իրենց վերջնական արժէքին բերելու իր կշիռը :

Մեծ քննադատ, կուտայ ան իր գործը՝ իբրեւ վերակառուցում շրջանին ու դէմքերուն, անձնական ու ինքնատիպ դատումներով· անողոք, չըսուած, կանոնազանց՝ խորքով ու ձեւով :

Թող չմեղադրուի իր ոճին ու մտածումին պատահական դժուարութիւններուն համար, որոնք լեցուած են սակայն դիտերով եւ գեղեցկութիւններով :

Օշական կը վարձատրէ իր ընթերցողները :

Դեռ կը խօսինք :

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱԼԸ

(Ամփոփուած տեղական թերթէ մը)

•

Երբ այլեւս խոր քունի մէջ թաղուած է ամբողջ Փարիզը եւ շողշողուն լոյսերով նշանակներու դերը վերջ գտած, գիշերային այս խորհրդաւոր պահուն մէկ թաղամաս միայն եռուզեռի մէջ է :

Փարիզի ընդարձակ Հալն է այդ (պարէնի մեծ վաճառանոցը) :

Վիպասաններ եւ պատմագիրներ բազմիցս ողեկոչած են այս պատմական վայրը: Այսօրուան ձուկի տաղաւարին տեղն էր որ Նեմուրի դուքսը, Ժաք տ'Արմանեաք ձեռքերը կապուած մահապատիժի ենթարկուեցաւ Լուդովիկոս ԺԱ.ի հրամանով: Հոն ուր դատապարտուածներուն կառքերը կանգ կ'առնէին, այսօր ստեպղինի բեռնաւորուած կառքերը կը կենան: Այլեւս չի խօսուիր այս մեռեալներուն մասին, կէս գիշերէն մինչեւ արշալոյս :

Առտուան ժամը մէկին Հալին առեւտրականները կը սկսին իրենց ամենօրեայ աշխատանքը: Բանջարավաճառներու եւ պտղավաճառներու ծանրաբեռն կառքերը հոն հասած են արդէն ժամը 23էն ի վեր :

Գիները պիտի որոշուին համաձայն մատուցումին եւ պահանջին: Առտուան դէմ ամէնքն ալ գիտեն արդէն եւ ըստ այնմ պիտի ծախուին :

Երեւութապէս շատ պարզ կը թուի այս դրութիւնը: Արտադրիչը կամ մեծաքանակի վաճառականը — կ'առաջարկէ: Փոքրականաքի առեւտրականը, որ ուտելիքի ամբարտակներուն առջեւէն կ'անցնի, կը վիճաբանի գիներուն մասին: Ցաճախորդը կը գնէ, կամ կը մերժէ :

Հալի այս պզտիկ խաղերը իրականութեան մասնակի երեւոյթներն են: Եւ այս խաղը տեղի կ'ունենայ բազմաթիւ անձերու միջոցաւ, որոնց բոլորին նպատակը մէկ է — կարելի եղածին չափ շատ շահիլ :

Ամէնէն սովորական եւ ընթացիկ ձեւը կողովներուն աքողումն է: Վրան կը դընեն ամէնէն գեղեցիկ պտուղները կամ բանջարեղէնները: Տակը կը շարուին վարնոց տեսակները, եւ վայ անոր որ ծուղակը կ'իյնայ :

— Գնել գիտնալն է կարեւորը, կ'ըսեն պտղավաճառները: Երբ ապսպրանք մը կ'ընենք, պէտք է նկատի ունենանք յաճախորդին ճաշակը, քսակը, մրցակցութիւնը եւ մեր ծախքը:

« Երբ յաճախորդին ապրանք կ'առաջարկենք, ան կը գնահատէ կամ կը քննադատէ… կը հետաքրքրուի կամ երեսը կը կախէ: Ասով մէկտեղ պէտք է գիներ նըշանակել այս ուտելիքներուն համար, յարգելով օրէնքները, որպէսզի ժողովուրդը որ չի գիտեր մեր նեղութիւնները, մեզ գողի տեղ չդնէ :

«Ժողովուրդը չի գիտեր թէ ապօրինի մրցակիցներ կան որոնց գիները մերինէն շատ աւելի ցած են: Եւ մարդ կը մտածէ թէ արդեօք Ֆրանսայի մէջ երկու անգամ աւելի շատ առեւտրական կայ: Ճիշդ է, երկու անգամ աւելի առեւտրական կայ Ֆրանսայի մէջ եւ կամ կեղծ առեւտրական »:

Առեւտուրի ազգային խորհուրդի արձանագրութեանց համաձայն հետեւեալ անկանոնութիւնը կայ· պաշտօնապէս արձանագրուած, պտուղի եւ թարմ եւ չոր բանջարեղէնի աւելի շատ մեծաքանակի վաճառական կայ քան փոքրականակի :

Պտուղի եւ բանջարեղէնի մեծաքանակ 10·600, փոքրաքանակ 10·000, կաթնեղէնի 3500, փոքրաքանակ 15·100, նպարեղէն մեծաքանակ 2400, փոքրաքանակ 251·200· միս մեծաքանակ 25·500, փոքրաքանակ 66·000, ալիւր, հաց եւայլն մեծաքանակ 21·000, փոքրաքանակ 63·600 :

Մէկ մեծաքանակի նպարավաճառի դէմ հարիւր փոքրաքանակ նպարավաճառ կայ· իսկ մէկ մեծաքանակ պտղավաճառի դէմ՝ մէկ փոքրաքանակ պտղավաճառէն եւ բանջարավաճառէն ալ պակաս :

Այս անկանոնութիւնը ստուգելու համար պէտք է գիշերանց թափառիլ Հալին մէջ: Այն ատեն պիտի տեսնէք թէ ինչպէս գաղտնի գործող խմբակներ կը շրջին մեծաքանակի պտղավաճառներու կամ բանջարավաճառներու առջեւ եւ հաւասար մենաշնորհ կը վայելեն ինչպէս օրինաւոր առեւտրականները :

Այս գաղտածածուկները անոնք են որ Փարիզի կամ արուարձաններուն փողոցներուն մէջ «իբրեւ փախստական» կը ծախեն այն ապրանքը զոր արձանագրուած առեւտրականը կը մերժէ գնել, գինը սուղ կամ տեսակը վարնոց գտնելով: Անոնք որեւէ օրէնքի ենթակայ չեն: Ոչ արձանագրութիւն, ոչ արտօնագիր, ոչ տուրք ունին: Օրինաւոր առեւտրականին հետ ապօրինի մրցակցութեան մէջ են : Անոնք բազմաթիւ են : Սէնի նահանգին մէջ նախ քան պատերազմը վեց հազար էին, ներկայիս երեսուն հազար, իսկ ոստիկանական արձանագրութիւնները 40 հազարի կը բարձրացնեն այս «փախստական» վաճառորդներուն թիւը միայն Սէնի նահանգին մէջ: Ոստիկանները կը բաւականանան քանի մը ժամ վար դնելով պահականոցին մէջ, երբ տեսնեն որ անոնք

OՍԱՐ ԷՋԵՐ (Մանուկներու համար)

ԿԱԽԱՐԴ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԸ

*

Մարդուն մէկը շատ հաւատարիմ եւ գործունեայ ծառայ մը ունէր: Այս ծառան առտուները շատ կանուխ կ'արթննար եւ իրիկունները ամէնէն ուշ կը պառկէր: Ամէն անգամ որ ծանր աշխատանք մը ըլլար, ինք կը կատարէր: Գործէն երբեք չէր գանգատեր եւ միշտ ուրախ ու զուարթ երեւոյթ մը ունէր: Տարին երբ լըրացաւ, իր տէրը ոչ մէկ վարձք վճարեց անոր, ինքնիրեն ըսելով· «Դրամը քովս կը պահեմ, ծառաս իր այս ուղիղ ընթացքով քովէս բաժնուիլ պիտի չուզէ եւ հաւատարմօրէն ու ազնուաբար պիտի ծառայէ ինծի »:

Իրաւ ալ ծառան բնաւ չառարկեց: Առաջուան պէս երկրորդ տարին ալ ծառայեց՝ առանց իր վարձքը պահանջելու եւ շարունակեց իր աշխատանքը: Երրորդ տարիին վերջը, տէրը ձեռքը գրպանը տարաւ, բայց դարձեալ վարանեցաւ եւ չուզեց վճարել: Այն ատեն ծառան տիրոջը ներկայացաւ եւ ըսաւ.

— Տէր իմ, երեք տարի հաւատարմաբար ծառայեցի ձեզի, բարի եղէք, կը խնդրեմ, իրաւունքս վճարելու, որովհետեւ կ'ուզեմ հայրենիքս մեկնիլ· խմիններըս կարօտցած եմ:

— Արդարեւ, իմ բարի ծառաս, պատասխանեց ագահ տէրը, դուն շատ հաւատարմօրէն ծառայեցիր ինծի և ես կ'ուզեմ քեզ վարձատրել:

Ձեռքը գրպանը տարաւ, երեք ոսկի հանեց ու ըսաւ.

— Ամէն մէկ տարուան համար մէկ ոսկի կուտամ քեզի: Ասիկա մեծ գումար մըն է արդէն: Ներկայիս ոչ մէկ տէր իր ծառային խոշոր գումար չի վճարեր:

Խեղճ ծառան, որ դրամի մասին երբեք գաղափար չունէր, շնորհակալ եղաւ, դրամը գրպանեց ու ինքնիրեն ըսաւ.

— Գրպաններս լեցուն են հիմա, ալ ի՞նչ հարկ կայ ինքզինքս նեղելու եւ աշխատելու:

Երգելով, ցատկելով, ուրախ ուրախ մեկնեցաւ: Անցաւ լեռներէ ու ձորերէ ու մացառուտի մը մօտ հասաւ, ուր փոքրիկ մարդ մը զինքը կեցուց ու ըսաւ.

— Ո՞ւր կ'երթաս, Թորոս աղբար· անհոգ մէկը կ'երեւիս դուն:

— Ի՞նչ հոգ ունենամ, պատասխանեց ծառան: Հարուստ եմ եւ գրպանս է երեք տարուան բարւոք ծառայութեանս վարձքը :

— Ո՞րքան դրամ ունիս, հարցուց մարդուկը:

—Ո՞րքան…ճիշտ երեք ոսկի, կարծեմ:

—Մօտիկ ըրէ, ըսաւ մարդուկը, ես չքաւոր մէկն եմ, այդ երեք ոսկին ինծի տուր, ես աշխատելու ընդունակ չեմ այլեւս, մինչդեռ դուն երիտասարդ ես, հաստ բազուկներ ունիս ու դիւրաւ կրնաս ապրուստդ ճարել:

Ծառան, բարեսիրտ ըլլալուն, գթաց պզտիկ մարդուն վրայ· հանեց երեք ոսկին, տուաւ անոր եւ ըսաւ.

— Առ, թող Տէրը ողորմի քեզի: Յոյս ունիմ, որ պիտի կարենամ կերպով մը ապրուստս ճարել :

Թզուկը առաւ դրամը եւ ըսաւ.

— Քանի որ դուն այդքան բարի սիրտ մը ունիս, երեք բաղձանք յայտնէ իւրաքանչիւր ոսկիին համար մէկ հատ, եւ պիտի կատարուին անոնք :

— Դուն կախա՞րդ մըն ես ուրեմն: Լաւ, նախ հրացէն մը կ'ուզեմ, որ երբեք իր նպատակէն չվրիպի, երկրորդ՝ ջութակ մը, որուն ձայնը լսողները, իմ փափաքիս համաձայն շարունակ պարեն, եւ երրորդ՝ մէկէն երբ բան մը ուզեմ, չկարենայ մերժել :

— Ուզածներդ բոլորն ալ տուի, ըսաւ Թզուկը :

Եւ մացառները մէկդի հրելով, ով հըրաշք, գտաւ հրացէն մը եւ ջութակ մը, որոնք կարծես թէ պատրաստ իր քովը դրուած էին: Երկուքն ալ տուաւ ծառային ու ըսաւ.

— Աշխարհիս վրայ ինչ որ խնդրես՝ պիտի կատարուի, ոչ ոք պիտի կրնայ մերժել քեզ:

— Ասկէ աւելին ի՞նչ կ'ուզես, սիրտ իմ, ըսաւ ծառան եւ ուրախ ուրախ ճամբայ ինկաւ :

Ճամբան՝ այծի մօրուքով Հրեայի մը հանդիպեցաւ, որ ծառի մը վրայ թառած թռչունի մը երգը մտիկ կ'ընէր :

— Ով աստուածային հրաշք, աղաղակեց Հրեան, այսքան փոքրիկ արարած մը այսքան հրաշալի ձայն մը ունենայ : Ահ, եթէ իմս ըլլար ան… Բայց ո՞վ պիտի կրնայ զայն բռնել :

— Եթէ այդ է ուզածդ, ըսաւ ծառան, խսկոյն վար կը ձգեմ զայն :

Եւ այնքան ճիշդ նշան առաւ, որ թռչունը ճիշդ ծառին տակը ինկաւ, մացառներուն մէջ :

— Գնա, փնտռէ, անպիտան, ըսաւ Հրեային :

Հրեան չորս ոտքի վրայ ինկաւ մացառներուն մէջ մտնելու եւ թռչունը փնտռելու համար : Երբ մացառներուն մէջտեղը հասաւ, մեր կտրիճ ծառան ուզեց խաղ մը խաղալ անոր գլխուն: Առաւ իր ջութակը եւ սկսաւ նուագել: Հրեան ոտքի ելաւ եւ սկսաւ պարել ու ցատկել: Ծառան որքան կը նուագէր, Հրեան այնքան խանդավառօրէն կը պարէր: Փուշերը սակայն կը պատռէին անոր զգեստը, մօրուքը կը լօպկէին ու մարմինը կը ծակծկէին :

— Էհ, ա վերջացուր սա նուագդ, դոռաց Հրեան, հերիք է, ալ չեմ ուզեր պարել :

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

★

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 13 Նոյեմբեր, (յապաղած).—Նոյեմբեր ութին տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, նոյն հաւատաւոր բազմութեամբ: Բեմի կեդրոնը կը տեսնենք մեր երեք առաջնորդներու նկարները, «Մահ կամ ազատութիւն» վերտառութեամբ, շրջապատուած ֆետայիներու խմբանկարներով, որոնց վերեւ կը փայլէին մեր եռագոյնը եւ ֆրանսական դրօշը:

Երգչախումբը ընկեր Ե. Մարաշլեանի ղեկավարութեամբ երգեց «Մշակ բանուոր»ը եւ «Տալւորիկի զաւակն եմ քաջ»ը: Ապա խօսնակին՝ ընկեր Վ- Խաչատուրեանի հրաւէրով օրուան նախագահը ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան, որ խըրայատուկ պերճախօսութեամբ նկարագրեց Դաշնակցութեան ծագումը, փառաբանելով երեք հիմնադիրներու դոհարերութիւնը: Յիշեց պրոֆ. Մառի խօսքը.— «Եթէ մէկ դժբախտ օր Հայաստանը կործանի եւ հայ ազգը կորսուի աշխարհի երեսէն եւ փոշիներու մէջէն գտնուի մէկ Նարեկ, այն ժամանակ ամբողջ աշխարհ կը գիտնայ, որ հայ ազգը եղած է մեծ քաղաքակրթութեամբ ժողովուրդ մը»: Ապա պարզեց աշխարհի ներկայ խառնակ վիճակը, թուեց գերի ազգերու ազատութեան ձըգտումը: «Աշխարհը բռնկած է ազատութեան կրակով եւ ուշ կամ կանուխ գերի ազգերը պիտի ազատուին, մենք ալ պիտի գտնենք մեր անկախութիւնը, մանաւանդ որ մենք բոլոր ազգերէն աւելի արիւն թափեցինք»:

Կրկին վարագոյրը կը բարձրանայ: Խանասորի դաշտն ենք, Շէրիֆ բէկի վրանին մէջ, Մազրիկ ցեղապետը շրջապատուած «ղոլամ»ներով, քրտուհիներու եւ ու մուտք, հեռուէն կը լսուին պայթումներ եւ հայ ֆէտայիները յարձակում կը գործեն: Քրտուհիներ լեղապատառ կը փախչին, եւ կը հնչէ վեհանձն հայդուկի երգը, «մի վախենար, հանըմ կեցիր, պաճի ջան, — կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր ջան ֆէտան»: Պատկերը այնքան յաջող էր, հագուստները այնքան յարմար էին, ծըխումները այնքան բնական, որ ինքզինքս Քիւրտերու մէջ կը կարծեմ: Կը պակսէր միայն քրտական «լօ, լօ»ն: Այս պահուն ընկեր Բարախեան, մեղմ եւ յուզուած կ'երգէ օրուան հերոսին, Խանասորի Կապոյի նուիրուած երգը:

Կը սկսի շարքը արտասանութիւններուն եւ երգերուն: Ընկեր Թորոսեան ոգեւորութեամբ կ'արտասանէ Անդրանիկին նուիրուած կտոր մը, Լանսէյի ընկերներու կողմէ Արամ կը կարդայ ուղերձ մը, Խաչօ Անտոնեան Նոր Սերունդի կողմէ եւ Պէտթրիս Մարտիրոսեան, Սանուհիներու կողմէ, երկուքն ալ շրջանաւարտ Կապոյտ Խաչի դպրոցէն, կ'արտասանեն այնքան յստակ, այնքան ճիշդ եւ ապրումով, որ մենք հիներս կ'ամչնանք: Կըրենոպլի գաղութը եւ Կ. Խաչը կրնան բաց ճակատով յայտարարել. — «Մենք մեր պարտքը կատարեցինք»: Արդարեւ ամէն տարի նոր շրջանաւարտներ, նոր ուժեր կ'ունենանք, որոնք արդէն լծուած են աշխատանքի եւ որոնց պզտիկ ուսերուն վրայ ինկած է մեր հանդէսներու գեղարուեստական բաժնին պատրաստութիւնը:

Մարաշլեանը կ'երգէ յեղափոխական 2 երգ, որոնց կը մասնակցին հանդիսականները:

Խօսքը օրուան բանախօսին է, ընկեր Մ. Նիրգէին: Երիտասարդ ու խանդավառ, մեզ ալ կը վարակէ իր կրակով: Կը խօսի անցեալի լաւ ու դէշ օրերէն, Դաշնակցականի անընկճելի հաւատքէն, օրինակներով եւ առակներով կը բացատրէ դէպքերը: «Դաշնակցականներս պիտի մնանք միշտ հայութեան ազատութեան յառաջապահ զինուորներ, ինչպէս եղած են մեր ֆետայիները»: Եւ կոչ կ'ընէ հանդիսականներուն թեւ ու թիկունք դառնալ մեզի, միանալ, որպէսզի երբ ժամը հնչէ մեր բաժինը խլենք:

Քանի մը վայրկեան դադարէ վերջ, թրվռալով բեմ կուգան ութ լոյսի պէս ճերմակ աղջիկներ, կ'երգեն քաղցր, մեղմ, մանկունակ, կը պարեն թեթեւ ինչպէս թիթեռնիկ, ճկուն, համաչափ, ժպտերես: Երկրորդ պար. — Աս ալ Ալիս Մարտիրոսեանէ: Շամլըլի պարն է, յուշիկ-յուշիկ քայլերով, կոտրուքներով կը յառաջանայ, նուագի ելեւէջներու հետ կը մարի, կը բորբոքի, բթմատերուն վրայ կ'ոստոստէ եւ կը փլի բեմի վրայ: Աղջնակ մըն է այսքան շնորհալի: Կը պարեն Յրդ պար մը եւս:

Ամբողջ երգերու, պարերու եւ դադարներու ժամանակ կը լսուէր երիտասարդ Լազարի (թիւ երեք Մարտիրոսեան) քաղցրաձայն նուագը: Հանդէսը փակուեցաւ խօսնակի շնորհակալութեան խօսքով: Կրընոպլի կոմիտէն լաւ աշխատած էր:

ԱՆԹՕ

●

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

★

ԼԻՈՆ.— Անցեալ կիրակի, 8 Նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կազմակերպած թէյասեղանը, Ցոյներու սրահին մէջ: Բոլոր սեղանները գրաւուած էին: Խաչուհիներն ալ ոչ մէկ ջանք խնայած էին հաճելի ցերեկոյթ մը անցընելու համար: Ժամը հինգին Տիկին Գ. Փափազեան բացումը կատարելով հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել ողբացեալ Եղիշէ Փափազեանի յիշատակը: Այս պատճառով գեղարուեստական բաժինը, որ մասամբ պատրաստուած էր, մէկդի դրուեցաւ:

Տիկինը իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ. — «Սիրելի մայրեր, քոյրեր եւ եղբայրներ, երբ առաջին անգամ Կարմիր Խաչը հիմնուեցաւ Ամերիկայի մէջ, 1910ին, այն ատեն մեր մայրերն ու քոյրերն մէկ մտահոգութիւն ունէին — վիրակապեր եւ դեղօրայք հասցնել ռազմիկներուն եւ օգնել անոնց անոք ընտանիքներուն: Այդ օրէն ասդին պայմանները բոլորովին փոխուած են: Կ. Խաչերու կամ ՀՕՄերու բեռը աւելի քան երբեք ծանրացած է: Մենք ամէն օր բաց աչքերով կը տեսնենք ուծացումը եւ ձուլումը նոր սերունդին: Ամէնքն ալ պէտք է օգնեն Խաչուհիներուն որպէսզի կարենան իրենց առաքելութիւնը գլուխ հանել, եւ երբ օր մը հայրենիք վերադառնանք ճակատաբաց ըլլանք»:

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Լիբանանի ընկերուհիներէն Տիկին Ցուլիանէ Զապուքճեանի, որ մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ իրենց գործունէութեան մասին: Ցաւակցելս յիշեց «Պնակ մը ապուր»ի դրութիւնը, որ տարուէ տարի աւելի յաջողութիւն կը գտնէ: «Մեր կազմակերպութիւնը ամէն տեղ է ուր կարիքը կայ. որպէսզի աւելի լայն գործունէութիւն ունենայ գաղթաշխարհի մէջ, աշխատինք թեւ եւ թիկունք հանդիսանալ անոր»:

Կարճ դադարէ մը վերջԶապուքճեան քոյրերը, տասը եւ վեց տարեկան, սահուն եւ յստակ առոգանութեամբ արտասանեցին Սիլվա Կապուտիկեանէն եւ Եղիշէ Չարենցէն գեղեցիկ կտորներ:

Ապա խօսք տրուեցաւ ընկեր Տէր Թովմասեանի որ պարզելով ազգապահպանման ճիգը մեր դարաւոր պատմութեան մէջ, խօսքը ուղղեց մեր մայրերուն եւ քոյրերուն.— «Պէտք ուզէի որ նոյն անսասան հաւատքը կրկին տեղ գտնէր ձեր հոգիներուն մէջ եւ շարունակէք բարձր պահել հայ ընտանեկան բոլոր սրբութիւնները եւ Հայ մեծցնէք ձեր զաւակները, թէ ձեր խղճին եւ թէ Աստուծոյ առջեւ պարտական չմնալու համար»:

Իր փակման խօսքին մէջ տիկին Փափազեան գիտել տուաւ արդար դառնութեամբ,— «Մենք կ'աշխատինք չարժական եւ անշարժ ստացուածքներ ձգել մեր զաւակներուն, բայց երբեք չենք աշխատիր մեր զաւակներուն ձգել ամէնէն գեղեցիկ ժառանգը, մեր սքանչելի մայրենի լեզուն իր Ա, Բ, Գով»: Վերջին պահուն նուէրներ եղան եւ կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ մօտ 12.000 ֆրանք: Այս առթիւ Կ. Խաչը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հրապարակաւ:

Հիւսէյնիկցի

ԵՐԵՒԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ տան մէջ բացուեցաւ շինանիւթերու եւ կառուցումներու խորհրդաժողովը որուն ներկայ եղան Մոսկուայի, Քիեւի, Ազրբէջանի, Վրաստանի, Ուզբէկստանի բազմաթիւ ճարտարապետներ: Խորհրդակցութեանց ընթացքին երկարօրէն կանգ առին պեթոնական կառուցումներու վերաբերեալ ձեռք բերուած նուաճումներու վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ խումբ մը ճարտարապետներ այցելեցին Երեւան, մօտէն ծանօթանալու համար մայրաքաղաքին մէջ շինուած ճարտարապետական ոճին: Անոնք այցելեցին Էջմիածին, Սեւան, Զուարթնոց ուսումնասիրելով հայկ. ճարտարապետութեան բարձր ոճը:

Նախաձեռնած են կազմել Մոսկուայի եւ Երեւանի ճարտարապետներու միութիւնը, աւելի ամրացնելու համար այս երկու քաղաքներու ճարտարապետներու գործակցութիւնը:

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին Պելկրատի մէջ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ, ճշդելու համար գործակցութեան մանրամասնութիւնները:

ԿՐԹԱԿԱՆ նոր ծրագիրը կը տրամադրէ ուսումը շարունակել մինչեւ 18 տարեկանը: Ուրիշ բարեփոխումներ ալ կատարուած են եւ պիտի քննուին:

900 ՀՐԵԱՆԵՐ Իսրայէլէն փախչելով Միւնիխ (Գերմանիա) ապաստանած են մէկ տարուան ընթացքին:

ժողովուրդին կ'առաջարկեն իրենց ապրանքը:

Առեւտրականներուն համար, որոնք տուրքի եւ արտօնագիրի համար կը վճարեն, այս «փախստական» ապրանք ծախողները կը ներկայանան իրենց գործին ժառանգական թշնամիները:

Ցաճախորդը անոնց հանդէպ շատ անգամ երախտապարտ է, եթէ կրնան գիներու նուազում յառաջ բերել, մրցակցութեամբ, թէեւ գիներու անկումը երեւակայական է: Այս գաղտածածուկ առեւտրականներու ներկայութիւնը Հալէն մէջ պատճառ կ'ըլլայ որ գործ յարմարցնողները մեծ շահեր ապահովեն:

Ամէնէն տարօրինակը այն է որ օրէնքը մեղսակից է անոնց առանց գիտնալու: Պաշտօնաթերթը անցեալ մայիս քանին հրամանագիր մը կը հրատարակէր որուն տրամադրութեամբ ծախողը պատասխանատու է եթէ հաշուեցոյցին վրայ գնողին ինքնութիւնը չկայ կամ սխալ ինքնութիւն մը կայ ամէն տեսակ վաճառքի (երբ գումարը հինգ հազար ֆրանքէն աւելի է, բացի փոքրաքանակ վաճառքէն):

Այս օրէնքին հիման վրայ «փախստական» ծախողները կը բազմապատկեն 5 հազար ֆրանքէն վար գնումները: Իրենց առեւտուրը կ'ընեն երեւակայական հասցէ մը տալով եւ կը մեկնին թեթեւ սրտով մրցելու համար անոնց հետ որ օրինաւոր կը գործեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Դադարէ մը վերջ Պ. Փուարօ վերսկսաւ.

— Կրնա՞ք մեզի տալ որեւէ տեղեկութիւն որ օգնէ լուսաբանելու այս գործը: Օրինակի համար, որեւէ բան նշմարեցի՞ք ոճիրի նախընթաց օրերուն:

Հայր Լավինյի քիչ մը նեղուելով, Տոքթ. Լէյտնըրի նայեցաւ հարցական հայեացքով մը.

— Նեղացուցիչ հարցում մը կ'ուղղէք ինծի, ըսաւ ծանրաբարոյ երեւոյթով մը: Քանի որ կը հարցնէք անկեղծօրէն պիտի պատասխանեմ, իմ գիտնալովս Տիկին Լէյտնըր կը կասկածէր մէկէ մը կամ բանէ մը: Օտար անձերու ժամանումը այստեղ անբացատրելի ջղային վիճակի մը կը մատնէր զինքը. անշուշտ պատճառ մը կար որուն բոլորովին անտեղեակ եմ, վասն զի երբեք բան մը խոստովանած չէ ինծի:

Փուարօ կոկորդը մաքրեց եւ քննեց ձեռքը եղած նիշերը (նոթ):

— Կարծեմ երկու գիշեր առաջ, այստեղ կը վախնային գողութենէ մը:

Հայր Լավինյի հաստատական պատասխան տուաւ եւ կրկնեց այն պատմութիւնը թէ լոյս մը նշմարած էին հնութեանց սրահին մէջ եւ թէ ապարդիւն խուզարկութիւն մը կատարուած էր:

— Կը հաւատաք, այնպէս չէ՞, թէ օտար մէկը ներս մտած էր այդ միջոցին:

— Ճիշդ ըսելով, չեմ գիտեր թէ ինչ կրնայի մտածել, ըսաւ հայր Լավինյի: Ոչ մէկ բան տարած կամ խառնշտկած էին: Թերեւս երիտասարդ ծառաներէն մէկըն էր…

— Կամ արշաւախումբին անդամներէն մէկը:

— Այն ատեն ինչո՞ւ այդ մարդը պիտի չխոստովանէր իր գիշերային այցելութիւնը:

— Կրնայ դուրսէն մէկն ալ ըլլալ…

— Անշուշտ:

— Ենթադրենք թէ օտարական մը տունէն ներս մտած է: Կրնա՞ր անպատիժ պահուըտիլ յաջորդ օրուան ամբողջ ցերեկը եւ միւս օրուան մինչեւ կէս օրը:

Այս հարցումը ուղղեց միաժամանակ թէ հայր Լավինյի եւ թէ Տոքթ. Լէյտնըրի: Երկուքն ալ բաւական ատեն մտածեցին:

— Շատ ալ կարելի չերեւար ինծի, պատասխանեց Տոքթ. Լէյտնըր, քիչ մը վարանումով: Ո՞ւր կրնար պահուըտիլ: Ձեր խելքը կը հասնի՞, հայր Լավինյի:

— Ոչ, ոչ, անկարելի է:

Երկուքն ալ կարծես ցաւով կը հրաժարէին այդ ենթադրութենէն:

Պ. Փուարօ Օր. Ճոնսընի դարձաւ.

— Իսկ դուք, Օրիորդ, կարելի կը կարծէ՞ք այդ պատահականութիւնը:

Վայրկեան մը վերջ Օր. Ճոնսըն գլուխը շարժեց:

— Ոչ, երբեք: Ո՞ւր կրնար պահուած ըլլալ մարդասպանը: Բոլոր ննջասենեակներն ալ բռնուած են, յետոյ շատ քիչ կահաւորուած: Մութ սենեակը, ճարտարապետներու սենեակը, քիմիական աշխատանոցը եւ ճարտարապետներու սրահը բոլորն ալ բռնուած են, յաջորդ օրը, եւ ոչ ծածուկ անկիւններ կան ոչ ալ պահարաններ, եթէ անշուշտ ծառաները մեղսակից չեն:

— Ընդունելի, հաւանական ենթադրութիւն մըն է, բայց որեւէ փաստ չունինք հաւատալու համար ըսաւ Փուարօ:

Եւ նորէն խօսքը ուղղեց հայր Լավինյիի.

— Ահա ուրիշ հարցում մը եւս: Առջի օր Օր. Լիթերման, որ հոս ներկայ է, տեսած է որ դրան մուտքին առջեւ կը խօսէիք մարդու մը հետ: Ինք այդ նոյն մարդը նշմարած էր երբ ան դուրսի պատուհանէ մը ներս նայիլ կը փորձէր:

Ամէն բան ենթադրել կուտայ թէ այդ մարդը տան շուրջը կը թափառէր որեւէ նպատակով:

— Այդ ալ կրնայ ըլլալ, ըսաւ հայր Լավինյի, երազուն:

— Առաջին անգամ ա՞ն էր որ խօսեցաւ ձեզի հետ:

Հայր Լավինյի վայրկեան մը մտածեց:

— Այո, այդպէս կ'երեւայ: Օհ, այո կը յիշեմ, առաջին անգամ ինք խօսք ուղղեց ինծի:

— Ի՞նչ ըսաւ:

Հայր Լավինյի կարծես ճիգ մը կը փորձէր յիշելու համար:

— Կարծեմ հարցուց թէ այս տունը ամերիկեան արշաւախումբի՞ն կը պատկանի: Յետոյ նկատողութիւն մը ըրաւ պեղումներուն մէկ աշխատող գործաւորներու բազմութեան մասին:

Կը խոստովանիմ որ մեծ բան մը չի հասկցայ ըսածներէն, բայց ջանացի շարունակել խօսակցութիւնը արաբերէն լեզուին գործնական գիտելիքներս զարգացնելու համար: Քաղաքացի ըլլալով կը յուսայի թէ այդ անցորդը աւելի լաւ պիտի հասկնար զիս քան պեղումներու մէջ աշխատող գործաւորները:

— Ուրիշ նիւթի մասին չխօսեցա՞ք:

— Որքան որ կը յիշեմ, ըսի թէ Հասանիէն կարեւոր քաղաք մըն է. եւ համաձայն եղանք թէ Պաղտատը շատ աւելի է: Հարցուց թէ Հայ է՞ք, կամ Սուրիացի Կաթոլիկ եւ կամ այս կարգի բան մը:

Փուարօ հաւանութիւն յայտնեց գլխու շարժումով մը:

(Շար.)

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ հետ զինուորական դաշինք մը կնքելու ձեռնարկած են Մ. Նահանգները։ Այս ծրագիրը մտահոգութիւն կը պատճառէ Հնդկաստանի ։

ԱՆԳԼԻԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները անորոշ վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Զօր. Նեկիպ Սուտանի սահմանագլուխը գնաց։ Ընտրութիւնները կը շարունակուին Սուտանի մէջ ։

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՍՈՖԻԱ բանակցութիւններ կը կատարեն, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար ։

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ միջազգային դաշնակցութիւնը մէկի դէմ (Իսրայէլ) 18 ձայնով որոշեց ընդունիլ գերման նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որ մէկուկէս միլիոն անդամ ունի ։

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան երկու Ռուսեր եւ երկու տեղացիներ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Խ. Միութեան։

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Ա Ռ Թ Ի Ւ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը ։

Ճաշագինը 800 փրանք ։

Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն։ Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՃԻ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԼԻ ՄԻՋԵՒ ։ Գրեց՝ Ս. Վրացեան։ Երկրորդ տպագրութիւն՝ նոր փաստերով եւ վաւերագրերով եւ 1941էն աղին տեղի ունեցած դէպքերով։ Տպ. «Համազգային» ընկերութեան, Պէյրութ, 1953 ։

Գին 500 Փրանք (Թղթատարի ծախքն ալ հաշուելով)։

Adresse : B. Tchiboukdjian
7, Rue Grange Batelière, Paris (9e)

«Յառաջ»էն կարելի է ստանալ միայն անձամբ ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Ե. գիրք, Բ. տպագրութիւն (բարեփոխուած)։ Քրիստոնեայ Արշակունիներէն մինչեւ Բագրատունեաց հարստութեան անկումը ։ Գրեց՝ Արմէն Մարաշլեան (ԱրմէնԱնոյշ)։ Հրատ. Բերիոյ Ուսումն. Խորհուրդի։ Գին 300 սուր. դահեկան ։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Զ. գիրք, Բ. տպագրութիւն, կիլիկեան շրջանէն մինչեւ մեր օրերը։ Նոյն հեղինակէն։ Հալէպ, 1953։ Գին 350 սուր. դահեկան։ Հասցէ.— Սամուէլ Քայնաքեան, Պ. Փ. 133, Հալէպ, Սիրի ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ա. ԱԴՈՆՑԻ

Ա. մաս.— Քաղաքական հոսանքները հին Հայաստանում ։

Բ. մաս.— Հայ-Բիւզանդական նիւթեր. Գին հազար Փրանք ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան ։

ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

վերսկսած է հայերէնի, ռուսերէնի եւ կովկասեան պարերու դասերը ։

Պայմաններու համար դիմել՝

10, Passage Dubois, Paris (19e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խընջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միֆէլ։

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ

Կը նուագէ Գարեգին (Թառ) ։

67, Ավընիւ ժան ժօռէս, Քաշան ։

Հաղորդակց.— Մէթրօ Լա Լինեը տը Սօ, իջնել Պանեէօ։ Օթօպ. Փորթ տ'Օրլէանէն 188 թիւ եւ իջնել Սիթէ ժարտէն։

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ ։ Նիւթ՝ «Խաչատուր Աբովեանի կեանքն ու գործը».— Դասախօս Սերժ Թորոսեան ։

Այս առթիւ Պ. Քիւփէլեան կ'երգէ Աբովեանի երգը։ Պիտի կարդացուին կտորներ Աբովեանէն ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի ժամը 9ին Քառէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի քաղաքական գիտութեանց ուսանող Պ. Աշոտ Կիւբեղեան, նիւթ ունենալով՝ «Նացիոնալ-սօցիալիզմը եւ Փաշիզմը»։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Grignan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ։ Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր։ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ ։

Տոմսերու համար դիմել.—

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ծովինար Հէրտէմեան, Պ. Ոսկեան Հէրտէմեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հէրտէմեան, Այրի Տիկին Աստղիկ Նազարեան եւ զաւակները, Րաֆֆի եւ Մեծիքար, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան եւ զաւակները, Վարդան եւ Յարութիւն, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յովակիմեան, ինչպէս նաեւ բոլոր բարեկամները, խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր որդւոյն, թոռնիկին, քրոջորդւոյն եւ ազգականին՝

ՓՈՔՐԻԿ ՅԱԿՈԲԻԿ ՀԷՐՏԷՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ վեց տարեկան, ծաղիկ հասակին։ 5Նոյեմբեր, 1953, Մարսէյլ։

Մահազդ չստացողներէն ներողութիւն կը խնդրուի ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ։

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետին եւ քաղաքապետին ներկայացուցիչները ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ԿԱՐԳ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, 21 Նոյ.— Ժամը 16ին, կարգ օծման եկեղեցւոյ եւ խորաններու ։ Երեկոյեան ժամերգութիւն ։

Կիրակի 22 Նոյ.— Ժամը 8ին։ Առաւօտեան ժամերգութիւն։ Ժամը 10ին Ս. Պատարագ։ Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ շինութեան նպաստող ազգայիններու, ննջեցելոց յիշատակին ։

Կը հրաւիրենք անխտիր բոլոր բարեպաշտ հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս բացառիկ հանդիսութեան։ (Կնիք)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ ։

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան ։

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալիամպրա, 6 Ավը. ժան ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ ։

Կը ներկայացուի ՔՕՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ։ (Տրամ 5 արար, Ճիագօմէթիի)։

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Ալեքսիս Միսիրեանի։ Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճանեիկեան, նաեւ Հալէշեան, Պշտիկեան ։

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 Փրանք ։

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարաններուն ։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190։

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԵՂԱՆԱԿԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, ի նպաստ որբերու եւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղերու ձեռնարկներուն ։

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ։

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր ։

GRAND HOTEL ի

շքեղ սրահներուն մէջ, (մէթրօ Օփերա)

Avec le Célèbre Orchestre
VINCENT MORGAN

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ ՋԱՅՆԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ

Ֆրանսահայ Իրբոզնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի հայ կազմակերպութիւնները, մամուլը, ինչպէս նաեւ հետաքրքրուող հասարակութիւնը այս աննախընթաց ունկնդրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ ։ (32 ռիւ տը Թրէվիզ) ։

Յետ ունկնդրութեան, վաճառքի պիտի դրուին բացառաբար 60 շարք ձայնապնակներ, որոնք ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ։

Մուտքը ազատ է ։

Վարչութիւն

ՓԱՐԻԶԻ Ալֆորտվիլի վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Բարթամ Պասմաճեանէ չորս հազար Փր. իր ողբացեալ կնոջ յիշատակին։ Վշտակցութեան անկեղծ զգացումներով ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը այսօր, չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Քառէ, Ռէժան սրճարանը ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին, Ազգ. Տան մէջ (Ա. յարկ)։ Կը խօսի ընկեր Հր. Բալուեան, նիւթը «Մեր ազգային վէպին զարթօնքը»։ Կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը ։ — Հայերէնի դասերը ժամը 20ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ավընիւ Սաքսի անկիւնի սրճարանի ներքնասենեակը, (101 Ավընիւ տը Սաքս) ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ բարեկամական Միութեան ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆԻՍ.— Մաղըլէնի Հայոց եկեղեցիին մէջ 2 Մայիսի խորհրդակցական ժողովէն ընտրուած հաշտարար մարմինը իր պաշտօնը վերջացած նկատելով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահը, Նիսի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը բացատրելու եւ օրինաւոր հիմերու վրայ դնելու համար կրօնական ընկերութեան եկեղեցական եւ ազգային գործունէութիւնը ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը այս շաբաթ, ժամը 17.30ին, 11 Սքուար Ալպոնի։ Դասախօսն է Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՍՎԱՃԵԱՆ, Փասթէօրեան հաստատութենէն, նիւթը՝ «Նոր զգայուն մարմիններ՝ գիտական կիրարկութեանց համար»։ Դասախօսը փորձերով պիտի պարզէ ջրալուսանկարչական իր գիւտին սկզբունքները եւ կարեւոր կիրարկութիւններ։ Նիւթ մը որ գրաւած է միջազգային գիտական աշխարհին ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը։ Մուտքը ազատ է ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Ողբացեալ Տիկին Եպրաքսէ Մարկոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Նահապետեան (Մարսէյլ) երեք հազար Փրանք Մուրատ Ռափայէլեան դպրոցին, նաեւ Տէր եւ Տիկին Եազմաճեան (Վալանս), 2500 Փրանք Մուրատ Ռափայէլեան դպրոցին, եւ 2500 Փր. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ աղքատախնամին ։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 փր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 փր. * Հատը 10 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 19 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7222 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2633

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՏԱՀՈԳ ԵԻՐՈՊԱՆ

●

Արեւելքէն Արեւմուտք, անձկութեամբ կը հետեւին այն վիճաբանութեանց որ տեղի կ'ունենան Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ, եւրոպական բանակի ծրագրին առթիւ:

Եւ հասկնալի է: Եզրակացութիւնը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի համար: Կրնայ դահլիճի տաղնապ ալ յարուցանել:

Վիճաբանութիւնները սկսան երեքշաբթի օր եւ պիտի շարունակուին միեւնոյն ուժգնութեամբ, թէր ու դէմ:

Ոչ միայն խորհրդարանը, այլեւ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է այս հարցին առթիւ:

Ճիշդ ատոր համար ալ, դժուար է նախատեսել բոլոր հետեւանքները:

Քիչ անգամ կը պատահի որ ծայրագոյն ձախն ու աջը միեւնոյն ճակատին վրայ գտնուին, հիմնական հարցի մը քննութեան ատեն:

Այսպէս, եւրոպական միացեալ բանակի ծրագրին հակառակ են ոչ միայն համայնավարները, այլ եւ զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը, ուրիշ աջակողմեան հոսանքներու հետ:

Երկու թեւերն ալ բուռն պայքար մը կը մղեն ամիսներէ ի վեր, բանաւոր թէ գրաւոր:

Կարմիրները արտակարգ ժողովներ կը գումարեն, ցոյցեր կը սարքեն, հանրագրութիւններ կը հաւաքեն:

Միւս կազմակերպութիւնը դեռ անցեալ շաբթու «մարդամեքենայ» եւ «արհեստական հրէշ» կ'անուանէր միացեալ բանակի ծրագիրը, նոյն ինքն զօր. տը Կոլի բերնով: Եւ կ'առաջարկէր «նոր կարգադրութիւն մը փորձել Խ. Միութեան հետ»:

Այս երկու գլխաւոր հոսանքներուն միջեւ կան ուրիշ ձախեր եւ աջեր, որոնք համաձայն են ծրագրին, իբրեւ միակ երաշխիք խաղաղութեան, հետեւաբար եւ Ֆրանսայի ապահովութեան:

Այսպէս, ընկերվարականները համամիտ են դաշնագրին վաւերացման, կարգ մը պայմաններով: (Մասնաւորապէս անհրաժեշտ գտնելով Անգլիոյ մասնակցութիւնը):

Ուրիշ չափաւոր հոսանքներ նոյնպէս կառավարութեան հետ են, որ համաձայն է վաւերացման, կարգ մը յաւելուածական երաշխիքներով:

Բոլոր տեսակէտները պիտի պարզուին Ազգ. Ժողովին մէջ:

Երեքշաբթի օրուան առաջին նիստը գրաւած էին երեք ընդդիմադիրներ, զօր. Օմերան (անկախ), Փալեւսքի (տը Կոլեան) եւ Քր. Վալրիմոն (համայնավար):

Երեքն ալ մէկ բերան վտանգաւոր գտան միացեալ բանակի ծրագիրը: Տարբեր տեսակէտներէ մեկնելով հանդերձ, երեքն ալ նոյն եզրակացութեան կը յանգէին:

Աւելորդ է բացատրել թէ մտահոգութեան գլխաւոր աղբիւրը Գերմանիան է:

Ամէնքն ալ կ'ընդունին որ Գերմանիան պիտի վերազինուի, այսպէս կամ այնպէս:

Արդ, ծրագրին կուսակիցները կը կարծեն թէ այդ անխուսափելի վերազինումը անվնաս կը դառնայ, երբ դաշնագիրը վաւերացուի:

Հակառակ պարագային, Գերմանիան ալ պիտի ունենայ անկախ բանակ մը, ինչպէս պատերազմէն առաջ, եւ այն ատեն դժուար է սահմանափակումներ դնել:

Տարակոյս չկայ թէ միացեալ բանակի ծրագիրը նկատի ունի խորհրդային արշաւանք մը, ինչպէս Ատլանտեան դաշինքը եւ ուրիշ ցանցեր:

Ծրագրին հակառակորդները չեն հաւատար թէ կարելի է կասեցնել այդ արշաւը, կլանելով արեւմտեան պետութեանց գերիշխանութիւնը եւ միացեալ բանակ մը կազմելով: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

●

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — «ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՄԱՀԱՎՃԻՌ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ». — «ԿԸ ՄԵՐԺԵՆՔ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՀԱԶԴԸ». — «ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՉՈՒՆԻՆՔ»

Ազգ. Ժողովը կը շարունակէ եւրոպական միացեալ բանակի դաշնագրին քննութիւնը որ սկսաւ Գշ. օր: Խօսք առած են 20 – 21 հոգի: Կառավարութիւնը, որ կուսակից է դաշնագրին վաւերացման, հարցապնդումներուն պիտի պատասխանէ ուրբաթ օր:

Դաշնագրին վաւերացման հակառակորդներէն զօր. Օմերան (անկախ) բացատրեց թէ միացեալ Եւրոպայի եւ հաւաքական բանակի քաղաքականութիւնը հետեւանք է Մ. Նահանգներու վախին՝ խորհրդային սպառնալիքին առջեւ: Իր կարծիքով, Ամերիկա կ'ուզէ վերակազմել գերմանական ուժը: «Միացեալ Եւրոպան այնպէս ինչպէս կ'ուզեն կազմակերպել ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այն զոր կ'ուզէին կերտել Հիթլեր եւ Ապեց: Գերմանիան մեր լրացուցիչը չէ, այլ հակառակորդը: Գալով Մեծն Բրիտանիոյ, ի զուր կը յուսան համոզել զայն որ խզէ իր կապերը բրիտանական համարակապետութեան հետ, եւրոպական միութեան մասնակցելու համար: Գերմանիոյ վերազինումը, որ վտանգաւոր է մեզի համար, արժէք մը պիտի ունենա՞յ մեզ պաշտպանելու համար Խ. Միութեան չորս հարիւր զօրաբաժիններուն հաւանական յարձակման դէմ: Ոչ Ֆրանսա, ոչ ալ Ֆրանսական Միութիւնը (գաղթավայրեր) որեւէ սպասելիք ունին միացեալ Եւրոպայի ծրագրէն: Շատ չանցած աւելի քաջ կամ աւելի իրատես կառավարութիւն մը պիտի խոստովանի թէ չենք կրնար մտնել այդ փոքր Եւրոպային մէջ: Եւրոպական բանակի դաշնագիրը մահավճիռ մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար»:

Զօր. տը Կոլի ներկայացուցիչը, Պ. Կասթոն Փալեւսքի, յայտարարեց թէ սահմանադրութեան համաձայն կառավարութիւնը հրաժարեալ կը համարուի, քանի որ նախագահական ընտրութիւն պիտի կատարուի մօտերս: Հետեւաբար չի կրնար յանուն Ֆրանսայի յանձնառութիւններ ստանձնել ոչ Լա Հէյի, ոչ ալ Պերմուտայի մէջ: Բանախօսը յետոյ քննադատեց բուն դաշնագիրը: Այս առթիւ յիշեց Եալթայի ժողովը, ուր Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները յանձնառութեան տակ մտան հակառակ Ֆրանսայի տեսակէտներուն: Եւ եզրակացնելով դիտել տուաւ թէ դաշնագրին մէջ չկայ որեւէ երաշխիք թէ անգլեւամերիկեան ուժերը պիտի մնան եւրոպ. ցամաքին վրայ: «Իմ բնազդս, բանականութիւնս եւ հաւատքս կը թելադրեն մերժել այս դաշնագիրը որ կը տրամադրէ ջնջել Սէն Սիրը, գերմանական զօրամասեր տեղաւորել Պելժիոյ, հետեւաբար եւ Ֆրանսայի մէջ: Այս դաշնագիրը կը լուծէ մեր բանակը անհոգի խմբակցութեան մը մէջ որ վերիվայր կը շրջէ Ֆրանսական բանակը: Մենք կը մերժենք ստորագրել Ֆրանսական բանակին մահազդը»:

Երրորդ ընդդիմադիրը համայնավար մըն էր, Քր. Վալրիմոն, որ ըսաւ թէ եւրոպական բանակի ծրագիրը քօղ մըն է վերակազմելու համար Գերմանիոյ երբեմնի բանակը եւ «եղեռնական» կոչեց այդ քաղաքականութիւնը: «Մեր վարիչները կարծես մոռցած են այն ժամանակը ուր կ'ըսէին թէ Եւրոպա մը կերտել առանց Ռուսիոյ կը նշանակէ գերմանական Եւրոպա մը կերտել եւ կը հաւատէին թէ Գերմանիան բանակ պիտի չունենայ այլեւս: Այսօր Արեւմտեան Գերմանիոյ վարիչները համաձայն են եւրոպական բանակին վասնզի անդրէջ վրէժխնդիրներ են: Ամբողջ ծրագիրը կը ձգտի հետզհետէ կրճատել Ֆրանսայի ինքնավարութիւնը: «Կարելի չէ խափանել մեզի սպառնացող վտանգը առանց բանուոր դասակարգին եւ համայնավար կուսակցութեան գործակցութեան: Արգիլելով Գերմանիոյ վերազինումը կարելի է ճամբան հարթել Հնդերու ժողովին եւ ընդհ. զինաթափութեան համար: Ֆրանքեւխորհրդային դաշնագիրը կ'երաշխաւորէ Ֆրանսայի ապահովութիւնը»:

Յաջորդ բանախօսը, Պ. Ժաքէ (ընկերվարական) բացատրեց թէ վտանգը աւելի մեծ պիտի ըլլայ եթէ Ֆրանսան կղզիանայ: Զօր. տը Կոլի կուսակիցներէն ուրիշ երեսփոխան մը, Լէոն Նօէլ, «ահաւոր վտանգ մը» կը տեսնէ առաջարկուած կազմակերպութեան մէջ: «Այս ծրագրով պիտի կազմալուծուի, ամբողջովին պիտի անհետանայ Ֆրանսան: Վեց պետութիւններէ կազմուած Եւրոպան ծաղրանկար մըն է որ ոչ պատմութիւնը նկատի կ'առնէ, ոչ ալ իրականութիւնը: Անհրաժեշտ է սերտօրէն միացնել պետութիւնները առանց զանոնք անհետացնելու: Հարկ է մանաւանդ ապահովել Մեծն Բրիտանիոյ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՏՐՈՒԱԾ ՉԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

●

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս իր լրագրական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ միշտ կը յուսայ որ եւրոպական բանակի դաշնագիրը պիտի վաւերացուի: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ միտքէն չանցնիր պայմանաժամ տալ Ֆրանսայի, վաւերացման համար: Այս յայտարարութիւնն ըրաւ լուրի մը առթիւ որուն համաձայն Մ. Նահանգները եւ Անգլիա պիտի ձեռնարկեն Գերմանիոյ վերազինման, եթէ Ֆրանսա եւրոպական բանակի դաշնագիրը չվաւերացնէ մինչեւ 60 օր: Երբ հարցուցին թէ Մ. Նահանգները ուրիշ ծրագիր ունի՞ն, միացեալ բանակի դաշնագրին տեղը բռնելու համար, նախարարը կրկնեց թէ կը յուսայ որ դաշնագիրը պիտի վաւերացուի:

Ուրիշ հարցումներու եւս պատասխանելով, ըսաւ թէ Մ. Նահանգները պիտի պնդեն որ Քորէայի բոլոր այն գերիները, որոնք չեն ուզեր իրենց երկիրը դառնալ մինչեւ յունուար 22 ազատ ձգուին իբրեւ քաղաքացիներ, իրենց նախընտրած երկիրը երթալու համար: Յետոյ լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդեց Միջին Արեւելքի մասին ուր ճամբորդած էր Պ. Ճոնսթըն, նախագահին յանձնարարութեամբ, թէեւ պատուիրակը իր զեկուցման մէջ դիտել կուտայ թէ Լիբանան, Սուրիա եւ Յորդանան չեն ուզեր որեւէ գործակցութիւն ունենալ Իսրայէլի հետ: Ազգաժողովի ծրագրին համաձայն, երբ լուծուի Յորդանանի ջրաբաշխական վէճը, հող պիտի ճարուի 875.000 արաբ տարագիրներէն 300.000ին համար:

1954ԻՆ, ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՊԻՏԻ ՉՂՐԿՈՒԻՆ ?

«Հայրենիք»ի մէջ կը կարդանք հետեւեալ ծանրակշիռ տեղեկութիւնը, սպասելով մանրամասնութեանց. —

Խորհրդային կառավարութեան որոշումով, յառաջիկայ տարի, Միութեան 16 հանրապետութեանց մէջ հրատարակուած թերթերէն ու պարբերականներէն արտասահման պիտի ղրկուին միմիայն ռուսերէն լեզուով հրատարակուածները: Ուրիշ խօսքով, վերոյիշեալ 16 հանրապետութիւններէն 15ը իրաւունք պիտի չունենան արտասահման ղրկելու իրենց օրաթերթերն ու մնացեալները:

Կառավարութիւնը այս տարի արտօնած էր կարգ մը հրատարակութեանց արտածումը: Յառաջիկայ տարուան «արտածելի»ներու ցանկէն դուրս ձգուած են անոնք:

Հետեւաբար, յունուարէն սկսեալ, արտասահմանի մեր գաղութները պիտի չստանան Երեւանի թերթերը: Խորհրդային իշխանութիւնները իրենց մասնաւոր «հոգածութեան» առարկայ ըրած են Ուկրայնայի «Փրաւտա»ն եւ Վրաստանի «Զարիա Վոստոկա»ն: Երկուքին ալ արտածումը արգիլուած է:

Արտասահման պիտի ղրկուին միայն գիտական հրատարակութիւնները — ռուսերէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ, ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ

(*ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԸ*)

Ահաւասիկ թանկագին հատոր մը եւս, «Մատենաշար Յուսաբեր»ի վերջին հրատարակութիւնը (թիւ 57):

Գիրքը, որ կը բաղկանայ 472 մեծադիր էջերէ, գրի առնուած է ողբացեալ Վահան Մինախորեանի կողմէ: Կը պարունակէ նաեւ բազմաթիւ պատկերներ:

Երկու մտերիմները, Վահան եւ Սողոմոն, Պելկրատ կը բնակէին տարիներէ վեր:

Այս առթիւ, — եթէ չեմ սխալիր՝ երկ բորդ աշխարհամարտի ընթացքին, գլուխ գլխի տուած են, պատրաստելու համար այս հատորը:

Սողոմոնը պատմեր, Վահանը գրի առեր է: Ճիշդ այն շունչով որով գրած էր իր Արհաւիրքի Օրերը, 1915 ԹՈՒԱԿԱՆԸ:

Գրքին սկիզբը «Երկու խօսք» ունի Վ. Ն., իսկ յառաջաբան մը՝ Վ. Մինախորեան, գրուած՝ 1943ին:

Պիտի կարդաք մէկ շունչով, Սողոմոնի մանկութենէն մինչեւ հայակեր հրէշին ահաբեկումը Պերլինի պողոտաներուն վրայ:

Սովորական իմաստով յուշապատում չէ, այլ կենդանի վաւերագիր մը՝ ժամանակակից պատմութեան համար:

Հայաջինջ Սարսափներ, սկսելով իր գիւղէն (Բագառիճ, Երզնկա): Կամաւորական շարժում, երբ կը գտնուէր Անդրանիկի գունդին մէջ: Յետոյ թափառում երկրէ երկիր: Առաջին ահաբեկումը Պոլսոյ մէջ, հայ լրտեսի մը գլխուն:

Այդ օրէն ասդին վրէժխնդրութեան հուրը կը լափէ իր հոգին:

Պոլիսէն կ'անցնի Փարիզ, յետոյ Մ. Նահանգները, ուր կը յայտնէ իրեն Դաշնակցութեան վճիռը:

Այնուհետեւ Պերլին է, եւ յամառօրէն կը հետապնդէ դահիճը, որ ի վերջոյ գետին կը փռուի 1921 Մարտ 15ին:

Հազիւ կրցայ արագ ակնարկ մը նետել, ծանուցանելու համար գրքին հրատարակութիւնը:

Առանձին կը գրաղինք, յարմար ժամանակին: ՎԱՀԷ

Յ. Գ. — Դեռ ստացած չենք վաճառման սահմանուած գիրքերը: Կը ծանուցանենք, երբ ստանանք:

Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Բիւրօն հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է ողբացեալ ընկեր Գարեգին Սարգիսբէգեանի մահուան առթիւ. —

Կ'ողբանք անձնուէր եւ անմոռանալի ռազմիկին՝ ԳԱՐԵԳԻՆի մահը: Մեր կողմէ ներկայացուցիչ նշանակած ենք ընկեր Ս. Տէր Թովմասեանը, յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար: Ծաղկեպսակ մը դնել յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

●

Քաղաքական կուսակցութեանց գործունէութիւնը վճռական արժէք ստացաւ 1780ական Թուականներուն: Անոնք միապտային գետնի վրայ ուղղութիւն տալով, ժողովուրդներու կեանքին քանի, յանի, բռնակալ գահեր տապալեցին, կամ հիմքէն սարսեցին: Այս բոլորը եղան ահաւոր զոհողութեանց գնով: Ժողովուրդները նետուեցան աճեղ եւ արիւնալի գուպարներու մէջ:

Անգլիոյ ազատատենչ կազմակերպութիւնները տիրական դեր կատարեցին երկրին եւ գաղթավայրերու մէջ, զըրկուած եւ ճնշուած տարրերուն ապահովելով կեանքի ապահովութիւն եւ կենցաղի բարելաւում, սահման մը դնելով ընչաքաղց դասակարգի յաւակնութեանց եւ մենաշնորհներուն:

Գերման բարեշրջական տարին էր որ 1880ական Թուականներուն ապահովեց համաշխարհային դերեվաճառութեան տմարդի առուծախին դադարման յաղթանակը:

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը տարերային բորբոքումով պայթեցաւ 1789 Թըւականներուն: Ժողովրդական ներքին ահաւոր ցասումը որ կուտակուած էր դարերէ ի վեր, նետուեցաւ Թագաւորական պալատներուն վրայ եւ տապալեց անոնց ապականութեան բոյները:

Յեղափոխութեան համայնակուլ հեղեղը փոթորկայոյզ արագութեամբ կը խորտակէր ամէն ինչ որ արքայական եւ ազնուական բռնութիւն էր: Կարելի չէր սանձել ժողովրդային պոռթկումը:

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը առաջնորդ էր դարձած բոլոր ազատատենչ եւ ճնշուած ժողովուրդներու:

Այս հռչակաւոր Թուականը դարձաւ պատգամ: Քիչ մը ամէն տեղ տառապած, բռնակալութեան ճիրաններուն տակ արգրուած ժողովուրդներու բռնկումներ տեղի ունեցան աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ: Ցնցուեցան պալքաններ, Լեհաստան եւն.:

Նոյն փրկարար շարժումին արձագանգները հասան մինչեւ հայկական ճակատը:

1860ական Թուականներուն արդէն ձեւ ու մարմին առած էր, Պոլսոյ մէջ, ազգ. Սահմանադրութիւնը: Փարիզէն վերադարձած էին Ռուսինեաններ, Սերվիչէններ, Աղաթոններ, Օտեաններ, իրենց հետ բերելով յեղափոխութեան սկզբունքները: Ռուսահայաստանի մէջ Խ. Աբովեան, Նալբանդեան, Գամառ Քաթիպա իրենց վէպերով ու հայրենաշունչ բանաստեղծութիւններով կը հնչեցնէին ազատութեան մարտակոչը:

1880ական Թուականներուն պատրաստ էր բանաձեւը, — «Միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն»: Իրականութեան կը վերածուէր Րաֆֆիին, Կարօներու, Ասլաններու, Խենդերու յարութիւնը:

Հայկական բարձրաւանդակին վրայ բարձրացած ըմբոստ, Արաբօները, իրենց խիզախութեամբ եւ յանդգնութեամբ, իրենց հրացաններու փողերով, կ'արթնցնէին Հայուն ռազմական ոգին…

Պայքարը կը պահանջէր նախ կազմակերպուած ուժ, ապա զոհողութիւն եւ նըւիրում:

Արմենական հոսանքէն վերջ կը կազմըւէր Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը: Առաջինը գլխաւորաբար սահմանափակուած էր Վասպուրականի մէջ, իսկ երկրորդին ղեկավարութիւնը կը փորձէր հայ ժողովուրդի փրկութեան ծառայել ցուցական գործունէութեամբ:

1890ին երրորդ հոսանքի մըն էր որ ծընունդ կուտար հայ ժողովուրդը, աւելի յանդուգն ու ինքնավստահ, աւելի իրատես ու գործունեայ: Այդ հոսանքը հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնն էր, որ կը ձգտէր համախմբել բոլոր իսկական Հայերը, յեղափոխականները եւ միացեալ ճիգերով մղել ազատագրութեան պայքարը:

Կարճ ժամանակէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ տիրական ուժ մը, կուռ կազմակերպութիւն մը, վարելով ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան պայքարը:

Դաշնակցութեան ղեկավարները մնացին եւ գործեցին ժողովուրդին մէջ, մասնակցեցան անոր զրկանքներուն, յեղափոխական, ահաբեկչական աշխատանքներուն:

Տիտանը, Քրիստափոր Միքայէլեանը, «Վիտօշի Բաղէն», որ Կարմիր Սուլթանին մահափորձը կը պատրաստէր, զոհուեցաւ փորձի ընթացքին, Վռամ Քէնտիրեանի հետ:

Առաքելատիպ Սիմոն Զաւարեանը Հայոց աշխարհը իր լայնքով եւ երկայնքով չափեց, կազմակերպեց ժողովուրդը, ուսումնասիրեց հայրենի աշխարհը իր բնական հարստութեամբ, բայց ինկաւ հեռու իր պաշտած հայրենիքէն, յանկարծամահ ըլլալով Պոլսոյ մէջ:

Ռոստոմ (Ստեփան Զօրեան) այդ սակաւախօս հսկան, համեմատաբար աւելի բախտաւոր, Հայաստանի Հանրապետութեան ոսկի արեւը հազիւ տեսած, զոհ գնաց ահաւոր համաճարակին, հիւանդներ խնամելու աշխատանքի պահուն: Երեքը միասին, իրենց կեանքով, ապրումներով ու գործունէութեամբ օրինակ հանդիսացան եւ ահա 63 տարիէ ի վեր սերունդները իրարու կը յաջորդեն նոյն հաւատքով ու նոյն վճռական կամքով:

Այո, մեծ է Դաշնակցութեան խորհուրդը եւ սքանչելի, զի ան կերտեց կարգապահ եւ ռազմունակ հոսանք մը, միեւնոյն ատեն հրաշքներ գործելով մշակոյթի ճակատին վրայ: Ան, դարձաւ քաղաքական առաջնորդ իր յանդգնութեամբ եւ կարգապահութեամբ: Նշանաբանը եղաւ կենդանի գործը, որուն հաւատարմութեամբ կապուած էր նուիրեալներու բազմութիւն մը: Իր վսեմ խորհուրդին եւ բազմակողմանի, արդիւնաւէտ գործունէութեան շնորհիւ է որ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ անփոխարինելի, ամէն տեսակէտով:

Թեւ Թիկունք հանդիսանալ անոր՝ կը նշանակէ օգնել անհամար նահատակներու սրբազան կտակին իրագործման, — միացեալ եւ անկախ հայրենիք:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՕՆՆԻԿ ԻՀՍԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

●

Վահէ դարձեալ արծարծելով Օննիկ Իհսանի պարագան, հրաւէր կ'ուղղէ Իզմիտցիներուն ալ որ եթէ բան մը գիտեն խօսին:

Ես չեմ կարծեր որ Իզմիտցի հայրենակիցներս, բացի ազգականներէն, մեծ բան մը գիտնան անոր մասին: Ան վաղուց Թողած է իր ծննդավայրը եւ ապրած Սելանիկ եւ Իզմիր: 1915էն առաջ հազիւ իմացած էինք իր անունը իբրեւ Օսմ. խորհրդարանին անդամ: Իր մասին շատ աւելի խօսուեցաւ տարագրութեան ատեն, երբ իր բոլոր ազգականները, մօտաւոր թէ հեռաւոր, աքսորի ճամբէն վերադարձնելով տարաւ Իզմիր:

Սկիզբէն ի վեր երբեմնի Օսմ. Խորհրդարանի հայ անդամներուն անունները յիշուած ատեն Զօհրապ, Վարդգէս, Վըռամեան, Հ. Պօյաճեան, Գ. Փաստրմաճեան, Տոքթ. Տաղաւարեան, Գ. Տէր Կարապետեան, միշտ դուրս ձգուած է Օննիկ Իհսանի անունը: Կը նշանակէ թէ այդ մարդը անհաղորդ մնացած է իր միւս հայ պաշտօնակիցներուն եւ միշտ պահած է իր Թուրք երեսփոխանի հանդամանքը: Անվարան կարելի է ըսել թէ այդ է պատճառը որ մինչեւ վերջը պահեց Թալէաթի բարեկամութիւնը, երբ միւսները, բացի Գ. Տէր Կարապետեանէ որ հիւանդ էր եւ Գ. Փաստրմաճեանէ որ արտասահման կը գտնուէր, իրենց կեանքի գնովը վճարեցին հայ երեսփոխանի տուրքը:

Օննիկ Իհսան դաւաճանութիւն մը գործա՞ծ է: Շատ տարակուսելի է: Մինչեւ այսօր ալ ոչ մէկ հրապարակային յայտարարութիւն եղաւ այդ մասին: Երբ նկատի ունենանք որ հայ իրականութեան մէջ բոլոր դաւաճանները Վասակէն եւ Վերստ Սարգիսէն մինչեւ Մամբրէ վարդապետներ, Դաւօներ, Հմայեակ Արամեանցներ, Եսաեաններ եւ ուրիշներ երեւան հանուած եւ իրենց արժանի պատիժը գտած են՝ պատճառ մը չկար որ Օննիկ Իհսանի դաւաճանութիւնը երեւան չելլէր, եթէ իրօք ունեցած էր: Գալով իր Թրքասիրութեան, մեր մէջ միշտ գտնուած է հոսանք մը որ ազգին փրկութիւնը փնտռած է Թուրքը ողոքելուն մէջ: Այդ չի նշանակեր թէ անոնք դաւաճաններ էին, եթէ ազգավնաս գործունէութիւն մը չեն ունեցած: Միշտ ունեցած ենք Թրքասէրներ եւ կամ այդպէս ձեւացողներ որոնք եղած են միեւնոյն ատեն պատուական ազգասէրներ:

Այս կարգէն էր Իզմիտի համբաւաւոր Մելքոն Զորպաճեան, քանի որ խօսքը «Զորպաճի»ներուն է: Ես ալ անոր Թոռանը Թոռն եմ: Սուլթան Ազիզի կողմէ ունկնդրութեան արժանացած եւ անկէ ֆէս մը իբրեւ նուէր ստացած է ան: Արդ, ան է որ Իզմիտի հոյակապ եկեղեցին շինած է ծախքերուն մեծ մասը ինք հոգալով: Կրնար ամբողջովին իր ծախքով շինել, բայց ուզած է այդ շինութեան տալ ժողովրդական հանգամանք, որպէսզի ամէն մարդ, հարուստ թէ աղքատ, իր լուման բերէր: Մեր տանը պարտէզին մէջ դեռ կանգուն կը մնար այն խոհանոցը ուր աղքատները կուգային իրենց ամենօրեայ կերակուրը ստանալու: (Անկէ կուգայ չորպաճի անունը, բայց հետզհետէ այլափոխուելով«երեւելի»ի իմաստը առած է):

Այս առթիւ զուարճալի պատմութիւն մը.— Իզմիտի Ստեփաննոս արք.ը ուզեց Մելքոն Զորպաճիի նկարը ունենալ առաջնորդարանին մէջ: Հարց ու փորձ ըրաւ ամէն անոնց որ բան մը գիտէին Զորպաճիին Ֆիզիքական կերպարանքին մասին եւ այն եզրակացութեան եկան թէ նիհար եւ Թուխ մարդ մըն է եղեր: Կը յիշեմ այն ատեն ժողովրդական բերնին մէջ սա խօսքը. — « Էսմէր, զայիֆ, խայիշի պէս մարդ մըն է եղեր»: Այն ատեն Իզմիտի միակ նկարիչը, Սարգիս Տէր Ազարեան նիհար Թուխ մարդու մը նկարը գծեց եւ կախեցին առաջնորդարանին մէջ:

Ահաւասիկ Իզմիտցիի մը կարծիքը Օննիկ Իհսանի մասին: Վ. Մ.

ԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Տոքթ. Ֆատըլ Ճամալի, հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Նիւ Եորքի Հայկ. Դատի Կեդր. վարչութեան ատենապետ Եդ. Սահակեանէ:—«Մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները ձեզ, Իրաքի վարչապետութիւնը ստանձնած ըլլալու, ուրախ եւ պատմական առիթով: Ամբողջ ամերիկահայութիւնը եւ ի մասնաւորի Հայկ. Դատի յանձնախումբը վստահ են, որ ձեր պաշտօնավարութիւնը պիտի ըլլայ գերազանցօրէն ձեռնհաս եւ պիտի պսակուի կատարեալ յաջողութեամբ: Ընդունեցէք մեր անկեղծ ու լաւագոյն մաղթանքները»: Ի պատասխան, Իրաքի վարչապետ Ֆատըլ Ճամալի պատասխանած է.—«Խորապէս շնորհակալ եմ ձեր յայտնած այնքան ջերմ զգացումներուն համար: Պիտի ուզէի անգամ մը եւս նշել, որ հայ ժողովուրդը չափազանց մօտ է սրտիս եւ ես միշտ լաւագոյնը պիտի ցանկամ իրեն»:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ (Մանուկներու համար)

ԿԱԽԱՐԴ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԸ

*

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ծառան, սակայն, մօտիկ չըրաւ ու ինքնիրեն ըսաւ. « Դուն շատ մարդ լօլկած ես, հիմակ ալ կարգը քուկդ է լօլկուելու:

Ու շարունակեց աւելի եռանդուն նուագել, եւ Հրեան աւելի ու աւելի վեր ցատկեց, մացառներուն Թողլով իր ցնցոտիներուն ծուէնները:

— Վայ ինծի, աղաղակեց Հրեան, ուզածդ կուտամ քեզի, միայն դադրեցուր սա նուագդ: Քսակ մը ոսկի կուտամ քեզի լաւ, ի սէր Աստուծոյ:

— Քանի որ այդքան վեհանձն ես, նըւագս կը դադրեցնեմ, ըսաւ ծառան, բայց խոստովանիմ կը յայտնեմ քեզի, դուն սքանչելի կը պարես:

Առաւ քսակը ու շարունակեց ճամբան:

Հրեան, իր տեղը կեցած, դիտեց անոր մեկնիլը, երբ աներեւոյթ եղաւ ան, ամբողջ ուժովը սկսաւ պոռալ.

— Անխելք նուագածու, լիրբ ջութակահար, զգուշացիր, եթէ առանձին գտնեմ քեզ, հոգիդ պիտի հանեմ, գարշելի արարած: Թշուառական, ես քեզի կը ցուցնեմ իմ ով ըլլալս:

Եւ միտքէն անցած բոլոր հայհոյանքները տեղացուց անոր հասցէին:

Երբ սիրտը պարպեց եւ քիչ մը հանդարտեցաւ, վազեց քաղաք եւ գնաց դատաւորը գտնելու:

— Տէր դատաւոր, ըսաւ, տեսէք թէ ինչպէս աւազակ մը գլխս կեցուց եւ կողոպտեց: Ճամբու քարերն անգամ կը գըթային վիճակիս վրայ, բայց ան՝ ոչ: Զգեստներս ծուէն ծուէն եղան, մարմինս խոշտանգուեցաւ, փոքրիկ վաստակս, քսակս ալ միասին տարաւ ան: Կը խնդրեմ, Աստուծոյ սիրոյն համար, այդ մարդը բանտ նետել տուէք:

— Զինուո՞ր մը իր սուրով քեզ այդ վիճակին մատնեց, հարցուց դատաւորը:

— Աստուած չընէ, յարեց Հրեան, իր ունեցածը սուր մը չէր, այլ հրազէն մը՝ ուսէն կախուած եւ ջութակ մըն ալ՝ վիզէն: Շատ դիւրին է ճանչնալ այդ անպիտանը:

Դատաւորը իր ծառաները ղրկեց բարի ծառան փնտռելու, մինչ ան՝ միամտօրէն իր ճամբան կը շարունակէր: Անոր մօտ գտան ոսկիի քսակը: Երբ դատարան ներկայացաւ, ըսաւ.

— Ես Հրեային չեմ զպած՝ իր դրամը չեմ առած, իր կամքովը տուաւ զայն ինծի, որպէսզի ջութակ նուագելս դադրեցնեմ, որովհետեւ նուագս անախորժ կը Թուէր իրեն:

— Աստուած իմ, աղաղակեց Հրեան, սուտերը Թռչելով կը բռնէ, ինչպէս՝ ճանճերը:

Դատաւորն ալ չուզեց հաւատալ անոր խօսքերուն եւ ըսաւ.

— Ձեր պաշտպանողականը անյաջող էր, ոչ մէկ Հրեայ այդքան Թեթեւօրէն չի շարժիր:

Երբ կախաղան կ'առաջնորդէին զայն, Հրեան դեռ կը շարունակէր պոռալ.

— Շուն, անպիտան նուագածու, արժանի պատիժդ պիտի գտնես:

Ծառան, դահիճին հետ՝ հանդարտօրէն վեր բարձրացաւ աստիճաններէն: Երբ վերջին սանդուխամատին հասաւ, դարձաւ դէպի դատաւորը եւ ըսաւ.

— Մեռնելէ առաջ, վերջին շնորհ մը ըրէք, խնդրեմ:

— Կը շնորհեմ, պատասխանեց դատաւորը, պայմանաւ որ ներում չխնդրես:

— Կեանքիս համար ոչ մէկ շնորհ կը խնդրեմ, ըսաւ, Թոյլ տուէք միայն, որ վերջին անգամ մը ջութակս նուագեմ:

Հրեան յուսահատ ճիչ մը արձակեց.

— Ոչ, ոչ, տէր դատաւոր, ի սէր Աստուծոյ, Թոյլ մի տաք:

Բայց, դատաւորը ըսաւ.

— Ինչո՞ւ այդ վերջին հաճոյքը չշնորհենք իրեն: Արդէն չափազանց խստապահանջ եղանք իրեն հանդէպ:

Արդէն չէր կրնար մերժել, քանի որ ծառան ինչ որ խնդրէր՝ կրնար իր ուզածը ստանալ:

— Կապեցէք զիս, կապեցէք, կ'ոռնար Հրեան: Իր նուագը զիս պիտի խենթեցնէ:

Բարի ծառան առաւ ջութակը, յարդարեց, առաջին ձայնէն իսկ իւրաքանչիւր ամէն ոք սկսաւ շարժիլ ու դողալ: Դատաւորը, դրագիրը, դրասենեակին ծառաները ոտքի ելան պարելու: Զուանը ձեռքէն վար ինկաւ այն մարդուն, որ կը պատրաստուէր Հրեան կապել: Ճպոտի երկրորդ հարուածին, բոլորն ալ իրենց ոտքերը վեր վերցուցին եւ դահիճն ալ, իր կարգին, գնաց պարին մասնակցելու: Երրորդ հարուածին՝ բոլորն ալ սկսան պարել ու ցատկել: Դատաւորն ու Հրեան միւսներէն աւելի բարձր կը ցատկէին: Պարը իսկոյն ընդհանուր դարձաւ: Հետաքրքիրներ, որոնք կը փութային հոն հաւաքուիլ եւ պարը դիտել, իրենք ալ կը սկսէին պարին մասնակցիլ: Երիտասարդ, ծեր, նիհար, գէր, խառնիխուռն, մինչեւ իսկ հոն գտնուող շուն մը ետեւի ոտքերուն վրայ կանգնած՝ սկսաւ պարել: Ան, որքան խանդով կը նուագէր, հանդիսականները այնքան կ'աւելնային եւ պարի շրջանակը երկարելով կը լայննար: Ցողնած, շնչասպառ, գլուխները իրարու կը բախէին, ու ամբոխը կ'արտասուէր: Վերջապէս դատաւորը շնչասպառ պոռաց.

— Կեանքդ կը շնորհեմ քեզի, ի սէր Աստուծոյ, դադրեցուր նուագդ:

Բարի ծառան յուզուած՝ նուագը դադրեցուց, կախեց ջութակը վիզէն եւ կախաղանի աստիճաններէն վար իջաւ: Գընաց Հրեայի մօտ, որ գետինը փռուած էր եւ կը ջանար շունչ առնել:

— Անպիտան Հրեայ, ըսաւ անոր, խոստովանէ հիմակ թէ՝ ուրկէ՞ առած էիր դրամը, եթէ ոչ նորէն կը նուագեմ:

— Գողցած էի, գողցած, աղաղակեց ան, իսկ դուն պարկեշտօրէն շահած էիր քու դրամդ:

Դատաւորը հրամայեց բռնել Հրեան եւ կախել իբրեւ գող:

ԿՐԻՄ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի Հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ, մասնաւոր ուշադրութեամբ կարդացինք «Մենք մեզի» վերնագրով խմբագրականը եւ նաեւ Գ. Խորէնի յօդուածը, ուր կային Հայկական արուեստի թանգարանի եւ անոր բացման առթիւ խորհրդածութիւններ ու թելադրութիւններ:

Համաձայն ենք խմբագրապետին եւ Գ. Խորէնին հետ երբ կը յայտնեն թէ Արուեստի թանգարանը երկար ժամանակի եւ աշխատանքի կը կարօտի արդարացնելու համար իր անունը՝ մանաւանդ Փարիզի մէջ:

Խումբ մը սրտցաւ եւ Հայոց պատմութեան ու անցեալի արժէքները գնահատող ազգայիններ քով քովի եկան եւ օրերով լծուեցան լուրջ աշխատանքի, իրականացնելու համար այս ձեռնարկը: Մենք երբեք նպատակ չունեցանք աչքերը շլացնելու՝ սխալ թուականներ նշանակելով այս կամ այն առարկային վրայ: Ամիսներով դիմումներ կատարուած են հայրենակիցներու եւ օտարներու մօտ եւ հազար դժուարութիւններու հանդիպած ենք՝ փրկելու համար անոնց մօտ գտնուած նշխար մը, արժէքաւոր ձեռագիր մը կամ մանրանկար մը: Երբ մեր գաղութը անտէր է զանազան մարզերու մէջ, միակ պատասխանատուն մենք չենք:

Ուղեցինք ի գին ամէն զոհողութեան տեւական ձեւ մը տալ Հայկ. գեղարուեստի գործին եւ ջանացինք զայն հաստատուն հիմերու վրայ դնել, նպատակ ունենալով նաեւ մեծապէս նպաստել Ֆրանքեւհայկական յարաբերութեանց զարգացման: Ունեցանք պատուակալ նախագահ մը՝ Ակադեմական Ռընէ Կռուսէ եւ գեղարուեստի աշխարհին պատկանող ծանօթ եւ ձեռնհաս անձնաւորութիւններ իբրեւ առաջնորդ: Կազմեցինք վարչութիւն մը ծանօթ անձերէ:

Երկար ամիսներ իրարու քով գալով, միջոցը գտանք թանգարանը «եկեղեցւոյ մէկ անկիւնէն» փոխադրելու աւելի ներկայանալի եւ հայ ժողովուրդին արժանավայել էնըրի Միւզէին շքեղ սրահներուն մէջ: Ուրեմն սկիզբէն գործը կազմակերպուած է լուրջ անձնաւորութիւններով: Վարչութիւնը ամէն միջոց կը գործածէ գործի ընդարձակման համար եւ կը կատարէ դիմումներ մեր հայրենակիցներուն աջակցութիւնը ապահովելու: Երբ շատեր, զոհողութեան ոգիէ զուրկ, գործին լրջութիւնը չեն ըմբռներ, մենք յանցաւոր չենք, ընդհակառակն առանց յուսահատելու կ'աշխատինք ամէն գնով, պատշաճ ընդունելութիւններ սարքելու: Այս մասին Ֆրանսական հանրային կարծիքը եւ մանաւանդ մամուլը իրենց գնահատանքը արտայայտած են մասնաւոր յօդուածներով եւ գրուատիքներով:

Վարչութիւնս շատ լաւ գիտէ որ Արուեստի թանգարանը երկար ժամանակի եւ աշխատանքի կը կարօտի արդարացնելու համար իր անունը: Մենք մեր համեստ բաժինը եւ զոհողութիւնը պիտի չխնայենք գործին յաջողութեան եւ հայ ժողովուրդի պատուաբեր սատիճանի մը հասցնելու զայն: Պիտի փափաքէինք որ հայ մամուլը, մտաւորականներ, հայ գեղարուեստասէր հասարակութիւնը գնահատելով գործին լրջութիւնը աջակցէին մեզի դարձնելու զայն համազգային ձեռնարկ մը, մեր պատմական, նուիրական անցեալի նշխարները եւ արժէքները կորուստէ փրկելու վսեմ գիտակցութենէն առաջնորդուած:

Ի դիմաց վարչութեան նախագահ Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆ:

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակեցինք այս նամակը, բացի «ամաթէօր»ներէ կազմուած վարչութեան ցանկէն որ անուանական է:

Մեր գրածներուն պատասխանը չէ այս, որքան ալ վարպետօրէն խմբագրուած ըլլայ: Շռնդալից «ռէքլամ»ներով տարփողուած այս ձեռնարկը իրական պահանջի մը համապատասխան պիտի ըլլար, եթէ կազմակերպուէր իբրեւ «Հայկ. Արուեստի Տուն» եւ ոչ թէ իբրեւ թանգարան, որ պետական գործ է եւ կը պահանջէ մասնագիտական ձեռնհասութիւն եւ մանաւանդ լրջութիւն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ նոր շէնքի մը հիմնարկէքը դրուեցաւ մօտ ութ ամիս առաջ Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանին քով «Համազգային»ի հողին վրայ ու անցքով մը կապուած շէնքին: Շէնքը կը բաղկանայ չորս յարկերէ, որոնց առաջինը «ՀՕՄ»ի անունով յատկացուած է մանկապարտէզի, երկրորդ եւ երրորդ յարկերը յատկացուած են նախակրթարանի դասարաններուն, իսկ վերջին յարկը գիշերօթիկներուն: Ամէնէն վերը նոր շէնքի «ղալար տանիքն» է լայնարձակ հորիզոններով ու դէպի ծովն ու Լիբանանի լեռնալանջերը բացուող հմայիչ տեսարաններով, այս տանիքին վրայ տեղի պիտի ունենան աշակերտներու որոշ մարզախաղերը: Պէյրութէն կը գրեն թէ բացառիկ գեղեցկութեամբ շէնք մըն է, ճարտարապետական պարզութեամբ: Գիշերօթիկներու բաժինը արդէն բացուած է եւ ունի բաւական թիւով աշակերտներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳ. ՔԱՂԱՔ. ժողովը իր վերջին նիստերը (14 հոկտ.) յատկացուց ազգապատկան ագարակներու վարձակալման ներկայ դրութեան, հողային նոր օրէնքով ստեղծուած հարցին քննութեան: Հողային բարեկարգութեան նոր օրէնքին կիրարկումով, Առաջնորդարանի տասնեակ մը վարձակալներուն թիւը կը բարձրանայ աւելի քան 700ի: Այս իրողութեան առջեւ նախորդ Քաղաք. ժողովը որոշած էր երեք ազգապատկան ագարակները յանձնել վստահելի անձերու, մէկ տարուան փորձի շրջանով: Նկատի ունենալով դժուարութիւնները, ժողովը որոշած է 1953–54 տարեշրջանի վարձակալութիւնները կատարել եւ անոնց մատակարարութիւնը շարունակել նախորդ տարուան դրութեամբ:

ՊՈԼՍՈՅ Ազգ. Հիւանդանոցին համար կեդր. ջեռուցման ամբողջ.կազմած մըղըկած է Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան Անգլիայէն, որով կարելի պիտի ըլլայ տաքցնել հիւանդանոցին բոլոր յարկաբաժինները եւ անջատ շէնքերը: Կազմածը կը բաղկանայ չորս մեծ անգլիական կաթսաներէ եւ անհրաժեշտ գոլարձակներէ: Բոլորը 85 սնտուկներով, արդէն հասած են Պոլսոյ մաքսատունը: Դիմում կատարուած է Անգարա, առանց մաքսի հանելու համար:

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ մը շինելու համար Նիւ Ճըրզիի մէջ (Մ. Նահանգներ), ճաշի մը միջոցին հանգանակուած է 27 հազար տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Ֆիլատէլֆիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին սրահին մէջ ալ թէյասեղանի մը առթիւ հանգանակուեցաւ 2500 տոլար երիցատուն մը գնելու համար:

ՄԵՔԵՆԱԳԷՏ – ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ Ստեփան Գէորգեան Նիւ Պրիթընէն (Մ. Նահանգներ) Քովէյթ ղրկուած է, ելեկտրական ուժի գործարանի մը շինութիւնը վարելու, ինչպէս եւ Պարսից Ծոցի ջուրը օգտագործելու համար, իբրեւ ըմպելի:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ Պէյրութէն Եգիպտոս երթալով, ձեռնարկած է երգչախումբի մը կազմութեան: Երգահանդէս մը պիտի տայ Գահիրէի մէջ:

Պ. ՅՈՎՀ. ՍՐԱՊԵԱՆ, Գահիրէի «Մարքոնի» ընկերութեան պաշտօնեաներէն «Ալ Րիֆայ»ի մզկիթին մաքեթը շինած է պղինձով եւ երկաթով եւ նուիրած Հանրապետութեան նախագահին: Զօր. Նեկիպ սքանչացումով դիտելէ ետք, զայն տրամադրած է Յեղափոխութեան թանգարանին, եգիպտական թերթերը գովեստով կը խօսին այս նուէրի մասին, հրատարակելով նկարը:

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ 12տարեկան պատանի մը, զաւակը հանգուցեալ Տիգրան Կիւրինեանի, իր խնայած փոքր գումարը ղրկած է զօր. Նեկիպի, խնդրելով տրամադրել որբերուն: Հանրապետութեան նախագահը ջերմապէս գնահատելով հայ պատանին, իբրեւ յիշատակ ղրկած է իր պատկերը եւ զէնք մը:

ԻՂԵՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ զոհ գացած է Մկրտիչ Եաղուպեան Օրլէնտայի մէջ (Մ. Նահանգներ), բեռնակիր ինքնաշարժի մը տակ մնալով: Ծնած էր Մալաթիա: Ջերմ հաւատացող մըն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաքելութեան:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պրուքլինի (Մ. Նահանգներ) մէջ Սեպտ. 10ին մեռած է ընկեր Յակոբ Թոքաճեան: Պրուքլինի Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» կոմիտէին վաստակաւոր անդամներէն էր: Ծնած էր Կարին 1885ին: Իր եղբայրներէն, նոյնպէս հաւատաւոր կուսակցական, Սեդրակը կը նահատակուի Իգտիրի մէջ, իսկ Մկրտիչը Ամերիկայէն կը մեկնի Հայաստան կամաւորական խումբերուն հետ եւ կը նահատակուի հայրենի հողին վրայ: Ընկեր Յակոբն է հիմնած Պրուքլինի կոմիտէն 1913ին:

ՀԱԼԷՊԻ ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ 1953–54 տարեշրջանի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 18ին մեծ հանդիսութեամբ եւ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը: Այդ օրը հռչակուած էր «Ճեմարանի Օր»: Նոր Գիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած և քարոզած է Լիբանանի առաջնորդ Խորէն եպսկ. Բարոյեան: Պատարագէն ետք հոգեհանգիստ կատարուած է հանգուցեալ հայասէր բարերարուհի Օր. Քարէն Եփփէի յիշատակին: Յետոյ տեղի ունեցած է Ճեմարանին պաշտօնական բացումը նախագահութեամբ Զարեհ եւ Խորէն եպիսկոպոսներու: Այս առթիւ բոլորը այցելած են Քարէն Եփփէի գերեզմանը, ծաղկեպսակներ դնելով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Աշխարհի ախոյենութեան մրցումները սկսած են երկու ամիս է ի վեր: Բոլոր ազգային խումբերը կը կատարեն իրենց մրցումները զանազան երկիրներու մէջ: Այս առթիւ, Նոյ. 11ին Քոլոմպի մարզարանին վրայ 50.000 հանդիսատեսներու ներկայութեան Ֆրանսա ճակատեցաւ Զուիցերիոյ ազգային խումբին դէմ: Այս անգամ Ֆրանսան ծանր պարտութիւն մը կրեց եւ Զուիցերիա յաղթական ելաւ 4–2ով:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Նոյեմբեր 10ին, Անիէռի թաղապետական սրահին մէջ, ծանօթ «փրօֆէսիոնէլ»ներու կողքին մասնակցեցան՝ երկու հայ կռփամարտիկներ: Երեսուն տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով երկու հայ կռփամարտիկ միեւնոյն սրահին մէջ, նոյն օրը յայտագրին մաս կը կազմէին …: Նախ՝ Զամարեան յաղթեց Սօրխոյի կատաղի կռիւէ մը վերջ, յետոյ Կոթողեան պարտուեցաւ Վեթրոյէ (Քէչերով):

Նոյն օրը, Ս. Բ. Նէօյյի կրկէսին վրայ, «ամաթէօր» կռփամարտիկ Գասպարեան հաւասար մնաց Պէռնարի հետ:

× Կէս ծանրութեան Եւրոպայի ախոյեան Ժ. Հայրապետեան Նոյեմբեր 13ին պիտի ճակատէր Դամասկոսի մէջ, Պէռնատօ Բալլինի դէմ: Վերջին պահուն մրցումը յետաձգուած է նոյեմբերի վերջը: Հայ ախոյեանը այդ օրը փորձ մրցում մը կատարեց Սուրիոյ ախոյեան Ֆաթիհ Թիւրքի դէմ, ի ներկայութեան 5000 հանդիսատեսներու եւ վեցերորդ շրջանին նոքաութով յաղթեց Ֆաթիհի:

× Նոյեմբեր 15ին, Սթատիումին մէջ տեղի ունեցան ըմբշամարտի մրցումներ, ի մասնակցութեան երկու հայ ըմբիշներու: Ժան Պօղոսեան 99 քիլօ 625 կր. գլեցնեց նշանաւոր Մասի երրորդ շրջանին: Իսկ Մ. Յարութիւնեան, նշանաւոր հայ ըմբիշը մինչեւ 5րդ շրջանին ծափերու արժանալէ վերջ, 6րդ շրջանին յանկարծ պարտուեցաւ: ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

— Կրնա՞ք այդ մարդը նկարագրել ինծի: Անգամ մը եւս հայր Լավէնյի ճակատը կնճռեց մտածելու համար:

— Աւելի կարճահասակ էր եւ կռնտ ու կլոր ըսաւ վերջապէս: Շիլ էր աչքի դարձնելու սատիճան եւ տժգոյն:

Պ. Փուարօ ինծի դարձաւ:

— Դո՞ւք ալ այդպէս տեսաք, Օրիորդ Լիթըրէն:

— Ոչ բոլորովին: Ես աւելի բարձրահասակ գտայ, թուխ եւ նիհար: Ջնշմարեցի թէ շիլ էր:

Փուարօ ուսերը ցնցեց, ճարահատ:

— Միշտ այսպէս է: Եթէ ոստիկանութեան պատկանէիք ինծի պէս պիտի մտածէիք: Երկու վկաներ միշտ տարբեր կերպով կը նկարագրեն նոյն մարդը: Իրար կը հակասեն ամէն մանրամասնութեան մէջ:

— Ինչ որ կը վերաբերի շլութեան, բացորոշապէս կը յիշեմ: Միւս կէտերու մասին թերեւս Օր. Լիթըրէն իրաւունք ունի: Երբ խարտեաշ կ'ըսեմ, ըսել կ'ուզեմ թէ Իրաքցիի մը համար այդ մարդը խարտեաշ էր, բայց զարմանալի չէ որ Օրիորդը զայն թուխ գտած է:

— Շատ թուխ, պնդեցի: Ջիթագոյն աղտոտ մորթ մը ունէր:

Տօքթ. Րէյլի շրթունքները խածաւ ժպտելով: Փուարօ ձեռքերը վեր բարձրացուց:

— Անցնինք, ըսաւ: Տակաւին չենք գիտեր թէ ինչ կարեւորութիւն պէտք է ընծայել այդ անծանօթին տան շուրջը գտնուելուն, բայց ամէն գնով պէտք է գտնել զինքը: Շարունակենք մեր հարցաքննութիւնը:

Վայրկեան մը վարանեցաւ, զննեց սեղանին շուրջը գտնուողներուն դէմքերը ու գլխու թեթեւ շարժումով մը Պ. Րէյթըրը մատնանշեց:

— Տեսնենք, բարեկամս, պատմեցէք թէ ի՞նչ ըրիք երէկ կէս օրէ վերջ:

Հարցաքննուողին վարդագոյն եւ թշեղ դէմքը կարմրեցաւ յանկարծ: = Ե՞ս:

— Այո, դուք, նախ ձեր անունը եւ տարիքը:

— Քարլ Րէյթըր, 28 տարեկան:

— Ամերիկացի, այնպէս չէ՞:

— Այո, Շիքակոյէն:

— Առաջին անգա՞մ է որ հոս կը գտնուիք:

— Այո, լուսանկարչական աշխատանքներով կը զբաղիմ:

— Ի՞նչ ըրիք երէկ կէսօրէ ետք:

— Օրուան ամենամեծ մասը մութ սենեակը անցուցի:

— Օրուան ամենամեծ մա՞սը:

— Այո, նախ քաշուած նկարները հանեցի, եւ յետոյ նկարուելիք առարկաները պատրաստեցի:

— Դո՞ւրսը:

— Ոչ, լուսանկարչատան մէջ:

— Մութ սենեակը այդ աշխատանոցին վրա՞յ կը բացուի: = Այո:

— Ուրեմն չհեռացաք ձեր լուսանկարչատունէն: = Ոչ:

— Բակին մէջ անցած դարձածը նշմարեցի՞ք:

Երիտասարդը գլուխը շարժեց:

— Ոչ, բան մը չտեսայ, շատ զբաղած էի, բեռնակառքին աղմուկը լսեցի եւ գործս լրացնելէ վերջ, դուրս ելայ տեսնելու համար թէ նամակ ունի՞մ: Այն ատեն էր որ … իմացայ …

— Ժամը քանի՞ն սկսաք ձեր գործը արհեստանոցին մէջ:

— Մէկին տասը մնացած:

— Արշաւախումբին միանալէ առաջ կը ճանչնայի՞ք Տիկին Լէյտնըրը:

— Ոչ, պարոն, հոս գալէ առաջ երբեք տեսած չէի զինքը:

— Փորձեցէք յիշել միջադէպ մը, հոգ չէ թէ շատ փոքր ըլլայ, որ կրնայ լուսաբանել մեզ:

Քարլ Րէյթըր գլուխը ցնցեց եւ ըսաւ.

— Հաւատացէք, պարոն, որեւէ բան չտեսայ:

— Պարոն Էմմըթ:

Դաւիթ Էմմըթ իր յստակ եւ հաճելի ձայնով հետեւեալ ճշգրիտ յայտարարութիւնն ըրաւ. —

— Ժամը 12.45էն մինչեւ երեքին քառորդ մնացած, անօթներու կտորները կը զատէի, միեւնոյն ատեն հսկելով չորս ճճի Ապտուլլահին վրայ:

Քանի մը անգամ պատշգամ ելայ օգնելու համար Տօքթ. Լէյտնըրի:

— Քանի՞ անգամ:

— Չորս, կարծեմ:

— Որքա՞ն ատեն կը մնայիք հոն:

— Սովորաբար երկու վայրկեան … ոչ աւելի: Բայց մէկ անգամ մօտ կէս ժամ գործի ձեռնարկելէ վերջ, տասը վայրկեան ուշացայ Տօքթ. Լէյտնըրի հետ վիճելով, թէ որ կտորները պէտք է նետել եւ որոնք պահել:

— Եւ երբ վար իջաք տղան իր գործը ձգա՞ծ էր:

— Այո: Սաստիկ բարկանալով, կանչեցի զինքը որ եկաւ կամարակապ դուռնէն: Գացեր էր ընկերներուն հետ շաղակրատելու:

— Միայն ա՞յդ պահուն էր որ աշխատանքը ձգած էր:

— Մէկ երկու անգամ պատշգամ ղրկեցի զինքը անօթները տանելու:

Փուարօ ըսաւ ծանր շեշտով մը.

(Շար.)

ժամանակցութիւնը ։ Ծրագրուած դաշինքով չահողը պիտի ըլլայ Գերմանիան ։

Ժողովրդական Շարժումի ներկայացուցիչը, Պ. Բոսթ Ֆլորէ, բացատրեց թէ միացեալ Եւրոպան «խաղաղութեան վճռական ազդակ մը պիտի դառնայ, անհետացնելով ֆրանքօ-գերման հակամարտութիւնը եւ անզօրութեան դատապարտելով գերման զինապաշտութիւնը ։ Անոնք որ կը մերժեն միացեալ պաշտպանութիւնը պէտք է ընդունին գերման բանակին վերածնունդը։ Երբեք կարելի չէ տարիներով զինաթափութիւն պարտադրել մեծ ժողովուրդի մը։ Միացեալ Եւրոպան ապահովութեան ազդակ մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար» ։

Ուրիշ ընկերվարական երեսփոխան մը, Կուէն (նախկին վարչապետ) ըսաւ թէ Եւրոպան կորսնցուցած է իր ղեկավարի դիրքը։ «Երէկ աշխարհի սեղանատէրն էր, այսօր կը մուրայ։ Բայց Եւրոպայի անկումը ոչ կազմական է, ոչ ալ անդարմանելի. վասնզի իր տնտեսական հիմքը առողջ է, եթէ կարելի ըլլայ կազմակերպել ի շահ բոլորին» ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵՐԴ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Սթրազպուրկի մէջ եւ վեց հոգի մեռան։ Պայթիւնը սկսաւ Գշ. առտու եւ շարունակուեցաւ ընդհատաբար մինչեւ իրիկուն, տեւելով տասը ժամ։ Իւրաքանչիւր պայթիւն կը սարսէր շրջակայ գիւղերը։ Առաջին առթիւ աղէտին վայրը հասաւ Սթրազպուրկի զինուորական հրամանատարը, եւ հրահանգեց զօրքին պաշարել այն բլուրը որուն վրայ հաստատուած է բերդը, ինչպէս եւ պարպել քանի մը գիւղեր։ Բերդը, որ կը կոչուի մառեշալ Ֆոշի անունով, շինուած է հարիւր տարի առաջ եւ 1870ին օգտագործուեցաւ Գերմաններու կողմէ, Սթրազպուրկի վրայ յարձակելու համար։Կ'ըսուի թէ երկու հարիւր թոն պայթուցիկ ամբարուած էր բերդին մէջ ։

ԹՐՈՒՄԸՆԻ դէմ բացուած պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Դատական նախարարը նոր յայտարարութեամբ մը կ'ըսէ. — «Դուք շրջապատուած էիք համայնավար լրտեսներով»։ Նախկին նախագահն ուրիշ բաներ կը պատմէ ։

ԹեՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ ականջները փակեց, երբ կը հնչէր իր արտաքին նախարարին՝ Հուէյն Ֆաթեմիի ճառը, ձայնագրի վրայ։ Այդ ճառը խօսուած էր Օգոստ. 17ին եւ բուռն խօսքեր կը պարունակէր Շահին դէմ ։

ԳԱՒԱՌԷՆ ԵԿԱԾ հողագործներ միս կը ծախեն Փարիզի կարգ մը շուկաներուն մէջ, ուղղակի յաճախորդներուն։ Կ'ուզեն ապացուցանել թէ որքան աժան կարելի է ծախել առանց միջնորդի։ Ուրիշներ ալ փայտ եւն. բերած են գաւառէն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Աննա Բուղաղեան եւ որդին կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ յիշատակին իր մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պազալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պազալեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աչճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարնիշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Անտոնեան։ Պ. Ժոզէֆ Հաքիմ եւ փէտփուս ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի ժամը 10.30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի մատուցուին ողբացեալ՝ ԱՆՆԱ ՊԱԶԱԼԵԱՆԻ (ծնեալ Անտոնեան) եւ ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, Փարիզի հայ կաթոլիկէ եկեղեցին՝

1obis, Rue Thouin
Métro Monge ou Cardinal Lemoine

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի մասնաճիւղի կողմէ, ի պատիւ ծնողներուն։ Այս շաբաթ ժամը 21ին, Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112թէր ռիւ Էթիէն Տօլէ, իջնել Փըթի Փօն։

Կը խօսի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական բաժին ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ ողբացեալ

ԸՆԿԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր հինգշաբթի, ժամը 2.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն) ։

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ, մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը։

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին մարմիններու, խումբերու եւ ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ բոլոր ընկերները եւ բարեկամները ։

Տիկին Մառի Սողոմոնեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Արամ եւ Աչխէն Սողոմոնեան եւ իրենց զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան, ինչպէս եւ Զաքարեան եւ Իսահակեան, Վաքիէ եւ Բամէ ընտանիքները խորունկ վշտով կ'ողբան իրենց կնքահօր եւ բարեկամին

Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

անդարմանելի կորուստը ։

Տէր եւ Տիկին Սիսակ Սիսլեան եւ աղջիկը, Սեդա սրտի խոր վշտով կ'ողբան իրենց շատ սիրելի կնքահօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

անդարմանելի կորուստը ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միքէլ։

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆ

Կը նուագէ Գարեգին (Թառ) ։

67, Ավընիւ Ժան Ժօռէս, Քաշան ։

Հաղորդակց. — Մէթրօ Լա Լիենը տը Սօ, իջնել Պանեէօ։ Օթօպ. Փորթ տ'Օրլէանէն 188 թիւ եւ իջնել Սիթէ Ժարտէն։

Մուտքը ազատ է ։

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ա Ռ Թ Ի Ւ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը ։

Ճաշագինը 800 ֆրանք ։

Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն։ Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ ։ Նիւթ՝ «Խաչատուր Աբովեանի կեանքն ու գործը». — Դասախօս Սերժ Թորոսեան ։

Այս առթիւ Պ. Բիւիւքեան կ'երգէ Աբովեանի երգը։ Պիտի կարդացուին կտորներ Աբովեանէն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին ։

Orchestre SERGE
BESSIERE, de la Radiodiffusion

Ապահովեցէք ձեր սեղանները դիմելով ՎԱՀԷ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,

36, Rue des Dominicaines, Marseille
Tél. CO. 11 - 30

120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

Imp. Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՑԻՇԵՑՆԵՆՔ

Եօթը ամիս վերջն ալ, կարգ մը թերթեր եւ Միութիւններ կը շարունակեն «Յառաջ»ի հին հասցէն գործածել ։

Այդքան դժուա՞ր է հասցէ մը ճշդել ...

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ։

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետը եւ քաղաքապետը ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային ։

ԿԱՐԳ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, 21 Նոյ. — ժամը 16ին, կարգ օծման եկեղեցւոյ եւ խորաններու ։ Երեկոյեան ժամերգութիւն ։

Կիրակի 22 Նոյ. — Ժամը 8ին։ Առաւօտեան ժամերգութիւն։ Ժամը 10ին Ս. Պատարագ։ Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ շինութեան նպաստող ազգայիններու, ննջեցելոց յիշատակին ։

Կը հրաւիրենք անխտիր բոլոր բարեպաշտ հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս բացառիկ հանդիսութեան։ (Կնիք)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51, Rue Gringnan

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ։ Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին. — Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր։ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ ։

Տոմսերու համար դիմել. —

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale
1, Bl. d'Athènes
Souren Exerdjian, 40, La Canebière
Photo Zareh, Chemin de St. Julien
Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ ։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի (Լէ դ'Օլիվ) թաղին մէջ վիլլա մը, որ ունի մէկ ընդարձակ հիւրանոց, (6×3.5) սենեակներ, մուտք, դալիճ մը, պահարան (տէպարա), խոհանոց, կառատուն, (9×4ի վրայ), 800 մեթր պարտէզ, հաւնոցով, աղբիւր, փայտանոց եւն.։ Կ'ուզեն փոխանակել բնակութեան համար Փարիզ յարկաբաժնի մը կամ վիլլայի մը հետ, որ ունենայ նոյնպէս երեք գլխաւոր սենեակ, խոհանոց եւն.։

Դիմել՝ Բալուեան գրատունը՝

43, Rue Richer, Paris (9e)

AGENCE DES MATHURINS

58, Rue des Mathurins, Paris (8e)

Tél. ANJ. 48 - 62

BOUTIQUES - LOCAUX COMMERCIAUX - APPARTEMENTS PROPRIÉTÉS

ՁԵԶԻ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ. —

ԱՆԻԷՐ կայարանին մօտ, երեք սենեակ, խոհանոց, լուացարան, մուտք, երկու միլիոնի ։

ՓԱՐԻԶ 18ՐԴ. — Նոր շէնքի մը մէջ բնակութեան համար տրամադրելի 1954 յունուարին, երեք սենեակնոց տուն մը, խոհանոց, մուտք, բաղնիք, արդիական ամէն յարմարութիւններով (քոնֆոռ)։ Գին 4.600.000, որուն 50 առ հարիւրին համար վճարումի դիւրութիւն, 25 տարուան վրայ ։

Պետական նպաստ շինութեան համար

Ազատ է կալուածական տուրքէ։

ՓԱՐԻԶ 18ՐԴ. — Սթիւտիօ, մուտք, խոհանոց, բաղնիք, տէպառա ։ Հանգստաւէտ պայմաններով, մէկուկէս միլիոնի ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին, Ազգ. Տան մէջ (Ա. յարկ)։ Կը խօսի ընկեր Հր. Բալուեան, նիւթը «Մեր ազգայնական վէպին դարթօնքը»։ Կը հրաւիրուի գրասէր հասարակութիւնը ։ — Հայերէնի դասերը ժամը 20ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ավընիւ Սաքսի անկիւնի սրճարանի ներքնասենեակը, (101 Ավընիւ տը Սաքս) ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փոր Թա'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանի մէջ՝ 6, ռիւ Շարլը Միշէլ, Պանեէօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ բարեկամական Միութեան ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ. — Պ. Արտաւազդ Մելքեան ։

ՆԻՍ. — Մաալէնի Հայոց եկեղեցիին մէջ 2 Մայիսի խորհրդակցական ժողովէն ընտրուած հաշտարար մարմինը իր պաշտօնը վերջացած նկատելով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահը, Նիսի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը բացատրելու եւ օրինաւոր հիմերու վրայ դնելու համար կրօնական ընկերութեան եկեղեցական եւ ազգային գործունէութիւնը ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը այս շաբաթ, ժամը 17.30ին, 11 Սքուար Ալպօնի։ Դասախօսն է Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՍՎԱՃԵԱՆ, Փասթէօրեան հաստատութենէն, նիւթը՝ «Նոր զգայուն մարմիններ՝ գիտական կիրարկութեանց համար»։ Դասախօսը փորձերով պիտի պարզէ ջրալուսանկարչական իր գիւտին սկզբունքները եւ կարեւոր կիրարկութիւններ։ Նիւթ մը որ գրաւած է միջազգային գիտական աշխարհին ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը։ Մուտքը ազատ է ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր․, վեցամս․ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր․ * Հատը 10 ֆր․

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 20 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7223 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2634

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻՒՆՈՏ ՋԱՒԵՇՏ

●

Մրոտելու, չարախօսելու, խեղաթիւրելու եւ մոլորեցնելու բոլոր ձեւերը փորձեցին :

Բարեկենդանային խեղկատակութիւններ եւ թրքաբարոյ տեսարաններ ալ սարքեցին :

Անընդհատ լարեցին լրտեսական ցանցը։ «Մերկացումներ» եւ մատնութիւններ կատարեցին աշխարհի բոլոր լեզուներով։

Եւ սակայն, չեն յաղթած տակաւին :

Չեն յաղթած, վասն զի քաղաքական, գաղափարական պայքար չէ որ կը մղեն, այլ տմարդի, ատելավառ խաչակրութիւն մը, «Թշնամին Թաղելու Համար»։

Եւ քանի կը ձախողին, այնքան կը կատղին։ Փրփուր կը տեղան եւ արիւն կ'երազեն :

Լրագրականը չբաւեց, այժմ ալ գեղարուեստական մարզանքներ կը կատարեն, միեւնոյն առաջադրութեամբ, — ձաղկել, վարկաբեկել, «հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի» ներկայացնել Դաշնակցութիւնը, որ դարձեր է կատարեալ մղձաւանջ։

Ահա վերջին օրինակը, — արիւնոտ ջաւեշտ :

«Սովետական Գրականություն եվ Արվեստ» ամսագրի 1953 Հոկտեմբերի թիւին մէջ հրատարակուած է դրամա մը, «Վերածնունդ» :

Երկու նշանաւոր անծանօթներ, Գ. Տեր Գրիգորյան եւ Լ. Կարագյոզյան, 43 էջ մրոտեր են, իբրեւ նիւթ առնելով Հայաստանի այն եղերական դէպքերը որ յանգեցան Հանրապետութեան տապալման :

Այս ողորմելի շարադրութեան մէջ իրար խառնուած են ոչ միայն սուտն ու իրաւը, ծիծաղելին եւ զզուելին, այլեւ անցուդարձին Թուականները :

Մէկ խօսքով, Թատերախաղը խմբագրուած է համաձայն պատուէրի։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունին պատմ․ փաստերը : Կը բաւէ որ վարպետը հաւնի եւ ամբոխը ծափահարէ :

Թէեւ, ամբողջութիւնը այնքան ձախաւեր է որ, կրնաք վստահ ըլլալ թէ Երեւանի մէջ իսկ պիտի արգահատին, եթէ բեմադրուի :

Դերակատարներէն մէկը բանսարկու Յովհ. Թումանեանն է (Թամանեան), որ ուղղակի կը գործակցի եղեր բոլշեւիկներուն, ի խնդիր նոր կարգերու ...

Միջանկեալ՝ կը պարզուին կարմիր գործակալներու յայտնի եւ գաղտնի դաւերը՝ հայրենիքին դէմ :

Երկու անխելք եւ անճարակ հեղինակները նշանաւոր գիւտ մը յղացեր են, գոհացում տալու համար օրուան պահանջներուն։

Ջաւեշտին մէջ իբրեւ գլխաւոր դերակատար կը ներկայանան Դաշնակիցներու ամերիկացի լիազօրը, գնդ. Հասկել եւ Թուրք զօրավար մը (գեներալ) որ ի վերջոյ կը ստիպուի փախչիլ Հայաստանի վարչապետին հետ ...

Հասկել ընդունելութիւն մը սարքած կ'ըլլայ Երեւան, իր բնակարանին մէջ, հրաւիրելով ֆրանսական եւ անգլիական ներկայացուցիչները եւ Թուրք զօրավարը։ Կը խօսին հայկական հարցի մասին։ Ամերիկացի լիազօրը կ'ըսէ, խօսքը ուղղելով Թուրք զօրավարին, — «Հայկական հարցի լուծումի ձեր ներքին գործն է»։

Այդ պահուն ներս կը մտնէ Հայաստանի Դաշնակցական կառավարութեան վարչապետը (պրըմիէր մինիստր)։ Հասկել կը փութայ ներկայացնել Թուրք զօրավարը․

— « Ա՛, մինիստր պրըմիէր, ծանօթացէք, խնդրեմ, ամերիկեան բանակի մայոր Ջոն Ֆլինտ... ժամանել է Հայաստան, ձեր բանակին ռազմական օգնութիւն ցոյց տալու գործով »։

Այսքանը ճաշակեցէք, անգամ մը եւս կը խօսինք :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԱՁԵՒ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

●

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ՄԱՍԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Ազգ. Ժողովը արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութիւնները կը վերջացնէ այսօր, ուրբաթ։ Յետոյ պիտի լսուին կառավարութեան բացատրութիւնները :

Չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ աւելի շատ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան նրբանցքներու մէջ քան ժողովի պահուն : Բանաձեւերը պատրաստ էին արդէն։ Նոյն օրը խօսեցաւ ձախակողմեան խմբակցութեան մը ներկայացուցիչը, Պոնֆու, որ կը կասկածի թէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը պիտի ծառայէ Գերմանիոյ շահերուն, ի վնաս Ֆրանսայի։ «Գերմանիա յանձնառութեան տակ պիտի մտնէ մինչեւ իր վերամիացումը, մինչդեռ Ֆրանսայի յանձնառութիւնը պիտի տեւէ յիսուն տարի։ Խ. Միութիւնը պատեհ ժամուն պիտի չօգտուի՞ այս կացութենէն։ Մենք պէտք է պահանջենք սերտ միութիւն Անգլիոյ հետ, Սարի հարցին լուծումը, Ֆրանսական Միութեան պահպանումը, ազատ ազգերու գործակցութիւնը Ֆրանսայի հետ, Հնդկաչինի մէջ :

Նախկին նախարար Մանթոն (ժողովրդական – կաթոլիկ) պաշտպանեց եւրոպական միութեան եւ միացեալ բանակի ծրագիրը : Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ 15 պետութեանց մէջ միայն Ֆրանսան է որ տակաւին Ազգ. Ժողովին վաւերացման չէ յանձնած Մարդու Իրաւունքներու պայմանագիրը։ Իր կարծիքով, կառավարութիւնը պէտք է վաւերացնէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը եւ յարակից համաձայնութիւններ։ «Ինչպէս կ'ըսէր արտաքին գործերու Նախարարը, միացեալ Եւրոպան կրնայ կազմուիլ առանց վտանգելու Ֆրանսայի միութիւնը» :

Համայնավար երեսփոխաններէն Պիյու խօսք առնելով ըսաւ թէ եւրոպական բանակի դաշնագիրը «մահուան կը դատապարտէ Ֆրանսան։ Վերազինելով արեւմտեան Գերմանիան, Մ. Նահանգները կ'ուզեն ոստիկան ունենալ Եւրոպայի մէջ»։ Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսա չէ ընդունած Խ. Միութեան առաջարկը՝ Հինգերու ժողով մը գումարելու եւ միջազգային վէճերը լուծելու համար։ Եզրակացնելով, կրկնեց թէ «համայնավար կուսակցութիւնը պատրաստ է գործակցելու բոլոր անոնց հետ որոնք հակառակ են Փարիզի եւ Պոնի համաձայնութեանց » :

Վիճաբանութեանց ընթացքին պարզուեցաւ որ ընկերվարականները երկու մասի բաժնուած են։ Քառասուն երեսփոխաններ հակառակ են եւրոպական դաշնագրի վաւերացման, հետեւաբար չեն ուզեր մասնակցիլ քուէարկութեան։ Կուսակցութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարելով, մեծամասնութեամբ որոշեց որ կարգապահութիւնը յարգուի, երբ ընկերվարական բանաձեւ մը ներկայացուի։ Վէճը չէ լուծուած տակաւին։ Ըմբոստները հակառակ են կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին՝ Կի Մոլէի վարած քաղաքականութեան (դաշնագիրը վաւերացնել կարգ մը վերապահումներով)։

Տեղական թերթերը կը կարծեն թէ դահլիճը բաւարար մեծամասնութիւն մը կրնայ ունենալ, միջին բանաձեւ մը քուէարկելու համար :

············

ԱՒՍՏՐԻՈՅ Ֆրանսական զօրքը հետզհետէ կը քաշուի։ Յարդ. պարպուած է տասը հազար զինուորներուն մէկ երրորդը։ Վիէննայի մէջ ձերբակալուեցան տասը նոր նացիականներ :

ԻՍՐԱՅԵԼԷՆ ներկայացուցիչ մը գնաց Մոսկուա, քարիւղ գնելու համար :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

●

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Իտալիոյ երեսփ. ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ ուժ հարցապնդումներ եղան Թրիէսթէի վերջին դէպքերուն եւ դահլիճի քաղաքականութեան մասին։ Վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն արտաքին գործերու նախարար է, բացատրութիւններ տալով, մասնաւորապէս դառնութիւն յայտնեց Անգլիոյ հանդէպ։ Յետոյ ըսաւ թէ դուռը բաց է դիւանագէտներուն առջեւ, Հինգերու ժողով մը գումարելու եւ խնդիրը կարգադրելու համար։ Այս առթիւ յուսախաբութիւն յայտնեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու վերջին յայտարարութեանց համար։ «Մենք ուրիշ բան կը սպասէինք, մանաւանդ Հոկտ. 8ի անգլեւամերիկեան որոշումէն վերջ»։ Վարչապետը մերժեց համայնավար բանաձեւ մը որ կը թելադրէր Ազգաժողովին դիմել : Գալով Թրիէսթէի արիւնալի դէպքերուն, ըսաւ թէ գրգռիչներ դեր ունեցած են, պղտորելու համար Իտալիոյ եւ դաշնակիցներուն յարաբերութիւնները։ Իր յայտարարութեան համաձայն, դաշնակիցները սխալ մը գործեցին արգիլելով իտալական դրօշին պարզումը Թրիէսթէի քաղաքապետարանին վրայ։ Ուրիշ «աւելի ծանր եւ անարդարանալի սխալ մը գործեց ոստիկանութիւնը, եկեղեցի մտնելով, կրակ բանալով, ցուցարարներ ըսպաննելով եւ վիրաւորելով։ Այս միջամտութիւնը պատճառ եղաւ ուրիշ ցոյցերու, աւելի ծանր դէպքերու եւ նոր զոհեր ունեցանք։ Իտալիա պահանջներ պիտի ներկայացնէ, երբ քննութիւնները վերջանան։ Խնդիրը լուծեան պիտի չդատապարտենք դիւանաթուղթեր դիզելով » :

Այսպէս կամ այնպէս, Իտալիա չուզեր փոս մը բանալ իրեն եւ դաշնակիցներուն միջեւ եւ անձկութեամբ կը սպասէ վէճին կարգադրութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԵՐԺԵՑ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տըլըս ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Խ. Միութեան վարիչները ցարդ մերժեցին Արեւմուտքի հետ քննել եւրոպական խնդիրները, վասն զի կը վախնան որ կը կորսնցնեն իրենց իշխանութիւնը երկաթեայ վարագոյրին ետին եղած ժողովուրդներուն վրայ։ «Կը յուսամ թէ ազատ ազգերը պիտի կրնան պահել այս բարոյական եւ դիւանագիտական նախաձեռնութիւնը, միշտ պատրաստ ըլլալով քննել բոլոր վիճելի խնդիրները, Եւրոպայի վերաբերին թէ Ասիոյ կամ սպառազինութեանց։ Բայց Ռուսերուն հետ խորհրդակցութիւնը պէտք չէ յանգի այնպիսի եզրակացութեան մը որուն միակ արդիւնքը պիտի ըլլայ բարոյապէս վաւերացնել Մոսկուայի տիրապետութիւնը 15 երկիրներու վրայ որոնք անկախ էին երբեմն»։

Նախարարին կարծիքով, ազատ աշխարհին կատարած յառաջդիմութիւնները ի վերջոյ պիտի խորտակեն խորհրդային լուծը «գերութեան համաշխարհային ճակատին վրայ։ Ոչ անհրաժեշտ է, ոչ ալ ցանկալի՝ բուռն յեղափոխութիւն մը հրահրել»։ Տըլըս խօսեցաւ նաեւ գաղթավայրերու անկախութեան մասին։ «Ազատ աշխարհին գերագանցութիւնը օրինակ պիտի հանդիսանայ բոլորին համար․ օրինակ մը որ համայնավարութիւնը պիտի զրկէ իր քարոզչական հնարքներէն : Այն ատեն բռնակալութեան մակընթացութիւնը պիտի ընկրկի դարուս երկրորդ կիսուն, ինչպէս ընկրկեցաւ վերջին դարու առաջին կիսուն » :

× Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ որեւէ պաշտօնական օրակարգ մշակուած չէ Պերմուտայի ժողովին համար : Բայց պիտի քննուին բոլոր հիմնական խնդիրները, ինչպէս եւ Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութիւնները։

Նախագահ Այզընհաուըր իր լրագրական ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց թէ Երեք Մեծերը Պերմուտայի մէջ պիտի քննեն բոլոր այն խնդիրները որ կապ ունին համայնավարութեան դէմ մղուած պայքարին հետ։ Իր կարծիքով, ժողովը պիտի փարատէ բոլոր թիւրիմացութիւնները երեք երկիրներուն միջեւ :

············

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դահընկէց արքան, Ֆարուք, պիտի դատուի Գահիրէի յեղափոխական ատեանին առջեւ, ի բացակայութեան։ Ամբաստանագիրը չէ հրատարակուած տակաւին :

ԾՆՈՒՆԴԻ արձակուրդը պիտի սկսի Դեկտ. 23ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Յունուար 4։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ դէպքերու մասին հարցապնդումներ եղան Իտալիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։ Վարչապետը չուզեր մասնակցիլ Հինգերու ժողովին, առանց որոշ հաւաստիքներ ստանալու իտալական իրաւունքներու մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԱՆԻՐԱՒ ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ

Թուրք հրապարակագիր մը, Օսման Նէպիօղլու, որ վերջերս Լիբանան գացած էր, իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ «Եիրմինճի Ասըր» (Քսաներորդ դար) շաբաթաթերթին մէջ։

Անելորդ է ըսել թէ Պէյրութի մէջ ալ կը գտնէ «Թուրքիայէն գաղթած բազմաթիւ Հայեր որոնք հայրենիքի կարօտովը կը տոչորին»։

— Ա՛խ, ըսեր է մէկը, հառաչելով, Թուրքիոյ մէջ հանգիստ կ'ապրէինք, այդ Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները մեզ իրար ձգեցին եւ պատճառ եղան որ հայրենիքէն հեռանանք » :

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ մոռցեր է յիշել իրար ձգողներուն գլխաւորը — Ռուսը :

Այս չէր բաւական :

Թուրք յօդուածագիրը զգայացունց նորութիւն մը կը պատմէ :

Պէյրութի մէկ վաճառատան մէջ երկու թուրք բնտանիքներ կը խօսին։ Յանկարծ կիները կ'ըսեն այրերուն, — Դուք պանդոկ գացէք, մենք քիչ մը շուկան պտըտինք :

— Ի՞նչ յանդգնութիւն, կը բացագանչէ այրը․ Իսթանպուլի մէջ մինակդ փողոց չէիր ելլեր :

— Այո, բայց ահա հինգ օրէ ի վեր հոս եմ, մէկ հատիկ այր արմուկովն անգամ ինծի չխութեցաւ :

Եւ Օսման Նէպիօղլու կ'ողբայ ․

— «Իսթանպուլի մեր փողոցի կրթութենէն ուղղակի ամչցայ։ Իսթանպուլի մէջ պատուաւոր կին մը այլեւս չի համարձակիր փողոց ելլել։ Օր մը շուէտացի աղջիկ մը Պէյօղլուի Շիտակին վրայ անզօրութենէն կուլար։ Աղջիկը խելօքիկ մը քայլած ատեն, քանի մը անգամ դայն կսմթած էին : Դատարկապորտներն ու անկիրթ անօթները տէր – տիրական դարձած են Իսթանպուլի փողոցներուն : Կարօտով կը յիշենք Իսթանպուլի երբեմնի բարեկրթութիւնը : Այլեւս ամչնանք» :

Պայ Օսման չարաչար կը սխալի :

Ամչնա՞լ։ Ընդհակառակն․ պէտք է պարծենալ :

Իսթանպուլի երբեմնի բնակիչները նօսրացան, եւ այժմ անոնց տեղը բռնած են «թիւրքօղլու թիւրք» բազմութիւններ :

Զգեցէք որ խեղճերը ազատ – համարձակ ցուցադրեն իրենց բնածին արժանիքները, կիները կսմթելով, հրմշտկելով, խոշտանգելով, լացնելով եւ ի հարկին մորթելով :

Մանաւանդ որ, այլեւս ոչ մսացու ոչխար մնացած է Անատոլուի մէջ, ոչ ալ քրիստոնեայ կին եւ աղջիկ : ՎԱՀԷ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂՆ Է ՄԵԶ ԿԱՆՉՈՒՄ

Ա.

ԹԵՀՐԱՆ.— Հին, սրբազան պատմութիւն, սեփական հայրենիք եւ հարուստ մշակոյթ ունեցող ազգ ենք, եթէ ունեցել ենք բախտաւոր ու մեծութեան շրջաններ, նոյնքան ու շատ աւելի տաժանքի ու դառնութեան օրերը մեզնից անպակաս են եղել: Որպէս ազգ մեր պատմութիւնը մեծ չափով մելանի փոխարէն արիւնով է գրուած: Փաստ է, որ հայ ժողովուրդը իր իր հայրենիքում դարեր շարունակ հալածանքի եւ տառապանքի մէջ է ապրել, տոկացել ու ստեղծագործել է:

Դժբախտաբար, անընդհատ տեղի ունեցող սպանիչ ու աւերող պայմանների հետեւանքով, հակառակ մեր կամքին, շրջանէ շրջան դուրս ենք նետուել մեզի շունչ ու ոգի ներշնչող սիրուն հայրենիքից, զրկուել տուն ուտեղից, անցել ենք աշխարհի մէկ ափից միւսը, ցրուել երկրից երկիր ու այսօր դարձել թափառական ժողովուրդ: Մեր սեւ ճակատագիրը մեզի ուր որ էլ նետել է, այն օտար ափերում, իբրեւ պանդուխտ օտարական ենք ծուարել ու շնորհիւ մեր բնածին կարողութեան, նորից տուն ու տեղ հիմնել, նոր բուն հիւսել ու ճակտի արդար քրտինքով ապրել ու յարատեւել:

Եթէ հեռացել ու բաժանուել ենք հայրենի հողից, բայց եւ այնպէս մեր ընտանեկան ապրուստը հոգալուն հետ էլ ջանք ու ճիգ ենք գործ դրել, ամէն հնարաւոր միջոցի դիմել, մեր ազգային կերպարն անաղարտ պահելու համար: Մայրենի լեզուն, ազգային եկեղեցի ու կրօն, ցեղի մշակոյթն ու առհասարակ մեր հայրենի բոլոր սովորութիւններն ու աւանդութիւնները, ձգտել ենք սրբութեամբ պահել, եւ որ էականն է օր ու գիշեր ապրել ու ոգեւորուել ենք քաղցր վաթան վերադառնալու սիրովն ու կարօտովը:

Այս իղձն ու ձգտումը մեզի համար եղել են եւ պիտի մնան սրբազան, նուիրական: Այդ ուղին կուգայ դարերի խորքից հայրենի հողի ընդերքից: Մեզի պէս հողազուրկ ու վտարանդի ժողովրդի մը համար, հողին ու ծննդավայրին սէրը աստուածային է եւ այսօր էլ անհրաժեշտ է ու հրամայական պահանջ: Հայ ժողովուրդը այս իսկ նպատակով էլ, օտար ափերում, ուր որ մի փոքրիկ համայնք է կազմել, անմիջապէս ու առաջին հերթին, կառուցել է ազգային եկեղեցի, նրան կից ու նրա հովանու ներքոյ մշակոյթի տաճար՝ ազգային դպրոց: Եւ այս զոյգ տաճարների թեւարկութեան տակ հիմնել ու կազմակերպել է ծննդավայրն յիշեցնող ու նրա սէրը վառ պահող կրթական, մարզական ու բարեգործական հաստատութիւններ եւ միութիւններ:

Այս բոլորը այն վեհ ու սրբազան նպատակի համար, որ միշտ ու ամենուրեք էլ Հայը Հայ ապրի ու Հայ մնայ եւ մեր եդեմական Հայաստան, հայրենի հողին վերադառնալու դարաւոր իղձին ու տենչին արժանանալ կարողանանք:

Արդար լինելու համար խոստովանենք եւ այն, որ թէեւ մեր անցորդները Հայ մնալու իրենց ջանք ու ճիգին մէջ բնաւ չեն թերացել եւ այդ սրբազան աշխատանքը սիրով են կատարել, անգամ անսահման տոկունութեամբ դիմացել ու դիմագրաւել են բազմապիսի դժուարութիւններ եւ շատ անգամ էլ յաղթահարել, այնուամենայնիւ հակառակ հայ ժողովրդի թափած դառն քրտինքին եւ այդ ճամբին քաշած տառապանքին, գաղթաշխարհի տխուր պատմութիւնը այլեւս փաստել է, որ Հայը Հայ պահելու համար մեր անցորդների քրտնաթոր աշխատանքը զուր է անցել ու փառքով չի պսակուել: Ամէն գաղթաշրջանում եւ ամենուրեք էլ հայ ժողովուրդը իր պայքարի կէս ճամբին է մնացել. ու հակառակ իր կամքին օտարներին հետ է հալուել, ձուլուել եւ մեզի համար ի սպառ կորել է ու ոչնչացել:

Այս տխուր ճշմարտութեան մասին գաղթաշխարհի մռայլ պատմութիւնն է խօսում: Շատ լաւ գիտենք, որ մեր հայրենիքից դուրս նետուած վտարանդի Հայոց թիւը 4 – 5րդ դարերից սկսած մինչեւ մեր օրերը միլիոնների է հասել: Նոյն պատմութիւնից գիտենք եւ այն, որ մեր տարաբախտ անցորդները դուրս են նետուել Հայաստան աշխարհից ու էլ յետ չեն վերադարձել ու այնտեղերում էլ, որպէս Հայ չեն մնացել ու չկան: Ամենուրեք էլ տառապել են հայրենիքի կարօտով եւ վերջն էլ յուսահատ ու պարտասուն խառնուել են օտար ցեղերի հետ եւ անհետացել:

Ի՞նչ խօսք, որ այսօր նրանք որպէս սոսկ մարդ կան ու ապրում են նրանց մնացորդ սերունդը, սակայն մեզ համար ի՞նչ օգուտ ու արժէք, երբ որպէս Հայ ի սպառ կորած են ու անհետացած: Օրինակները բազմաթիւ են, անհամար ու սիրտ ցաւեցնող, բայց՝ լաւ է չփորփրենք գաղթաշխարհի պատմութեան սեւ էջերը: Սակայն, իբրեւ օրինակ մեր հետապնդած նպատակին, թռուցիկ ակնարկով միայն վերյիշենք նրանցից մի քանիսը միայն: Այս էլ իբրեւ օրինակ ու մղիչ ուժ, մեզ ու ապա եկելոցի համար, որպէսզի Հայը Հայ պահելու արմատական բուժումը ազդովին խորհենք ու գտնենք եւ կարենանք վերջ տալ մեզ ներկայ տարագիր վիճակին:

— Մեր մռայլ պատմութիւնը մեզ ասում է թէ 360 – 70ական թուերին էր, որ Շապուհ Բ.ը Հայաստանի հարուստ ու հայաշատ տասնեակից շատ աւելի շէնշող քաղաքներ քանդեց, աւերեց ու հարիւր հազարաւոր Հայեր գերեց ու վարեց դէպի Պարսկաստան, այնտեղի վաճառականութիւնն ու մշակոյթը զարգացնելու նպատակաւ: Այնուհետեւ առաջին եւ երկրորդ կրօնական պատերազմների ընթացքին ու մինչեւ նրանց աւարտը, Զ. դարու կէսերը, Հայաստանից աւելի քան մէկ միլիոն հայութիւն է տարուել դէպի Պարսկաստանի խորքերը, Խուժաստան, Ֆարսիստան, Բակտրիա եւ այլ հեռաւոր շրջաններ: Դժբախտաբար այսօր այնքան մեծաթիւ հին հայութիւնից Պարսկաստանի նշածս վայրերում, մի Հայու հետքն անգամ չի մնացել, իսկ երկիր էլ բնաւ չեն վերադարձել: Ի՞նչ խօսք, որ այն՝ մեր անցորդների մեծ մասը, մնացել է Պարսկաստան, մի մասն էլ տարածուել են հարեւան այլ երկիրներ:

Այս մեր ցեղակիցները բոլոր միջոցների էլ դիմել են Հայ մնալու համար, սակայն պայքարի կէս ճամբին են մնացել ու պարտուել եւ իրերի աննպաստ դասաւորումի հետեւանօք մոռացել են Հայն ու Հայութիւնը, ձուլուել օտարների հետ ու որպէս Հայ անհետ կորել:

Նշենք, որ վերջին 1605 թուի Շահաբասի հրամանով կատարուած գերեվարութիւնը դէպի Պարսկաստան, մեր օրերի գործն է, 350 տարին ազգերի տարեգրութեան համար մի մեծ ժամանակամիջոց էլ չէ, սակայն ու դժբախտաբար վերջին հարիւր հազարաւորներն էլ, հին Հայոց վիճակին մատնուեցան, այն տարաբախտ ու վտարանդի հայութիւնն էլ, այլ ժողովուրդների հետ ծծուեցան, մաշեցան տեղին վրայ ու այլուր, մինչ այն աստիճան նուազեցան, որ այսօր Շահաբասի ձեռքով տարագրուած Հայերի թիւը, փոխանակ չորս հինգ հարիւր հազարի հասնելու, հազիւ 50 – 60 հազար են հաշւում: Ձնայած որ Հայը Հայ պահելու պայքարին մէջ պարսկահայութիւնը, շնորհիւ Նոր Ջուղայի եկեղեցիների եւ դպրոցների քրտնաթոր ճիգին, առաջին տեղն են բռնում: Եթէ այսօր պարսկահայութեան ընդհանուր թիւը մօտ 120 հազարի է հասնում, պիտի ընդունել, որ այս թուի յաւելումը եղած է շնորհիւ վերջին մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքին Հայաստանից եւ այլ գաղթավայրերից Իրան տեղափոխուած հայ տարագիրների:

Նոյն տխուր պատկերն է, պատմութիւնը մեր առաջ պարզում միջին դարերում դէպի Արաբիա, Եգիպտոս, Միջերկրականի ափերն ու իր հարեւան շրջաններն անցած հին հայութեան վիճակը: Այդպէս եւ տխուր է եղած Հնդկաստան, Միջին Ասիա, հիւսիսային Կովկաս, Խրիմ, Բալկաններն ու եւրոպական այլ երկիրներ գաղթած հարիւր հազարաւոր հայութեան սեւ ճակատագիրը: Վերջապէս կենդանի եւ ահաւոր փաստ է Լեհաստանի հարիւր հազարաւոր հայութեան ողբալի պատմութիւնը, որի վերյիշումն անգամ ծակծըկում է մեր սրտերն ու մաշում, առանց այն էլ մեր վշտահար հոգիները:

Այնպէս որ դառն է ու ողբալի, կրկին նշել, որ բուն երկրից տարագրուած բազմամիլիոն հին հայութիւնը, օտար ու անհաղորդ երկրներում Հայ մնալու համար տարած իրենց քրտնաթոր պայքարի կէս ճամբէն ընկել են պարտուած, հայրենիքի կարօտը սրտերին, ձուլուել են այլոց հետ եւ որպէս հայ մեզի համար ի սպառ անհետացել են:

Ահա այս տխուր, սակայն հաստատուն տուեալները, բարձրաձայն հաստատում են, որ առանց հայրենի հողին ու ջրին, անհնար է պահելու յարատեւել իբրեւ ամբողջութիւն: Հայրենի հողն է, որի վրայ ազգը, որպէս յատուկ ազգ եւ Հայ պիտի աճի ու բազմանայ. հակառակ պարագային ազգի անհետացումը, անկախ իր կամքից, անխուսափելի է:

Յ. ՎԱՆԱՆԴԵԱՆ

ՄԵԾ «ՄՈԼԵՔԻՒԼ»ՆԵՐՈՒ ՔԻՄԻԱՆ

(Նոբելեան մրցանակին առթիւ)

●

ՀԱՅՏԷԼՊԵՐԳ (Յառաջ).— Այս տարուան քիմիայի Նոբելեան մրցանակը նոյեմբեր 4ին տրուեցաւ գերման քիմիագէտ Հերման Շթաուտինգերին:

Շթաուտինգեր Ֆրայբուրգի (Բադըն) համալսարանին քիմիայի ուսուցչապետն է, որ երեսուն տարիէ ի վեր նուիրուած է մեծ մոլեքիւլներու ուսումնասիրութեան եւ ցարդ ունի 395 գիտական հրատարակութիւններ այս նիւթին շուրջ:

Մեծ «մոլեքիւլ»ներու քիմիան գործարանային քիմիայի ինքնուրոյն ճիւղ մը կը հանդիսանայ այսօր, որուն հիմնադիրը պէտք է Շթաուտինգերը համարել: Այս գիտութիւնը քիմիայի այն ճիւղն է, որ կ'ուսումնասիրէ թէ բնական, թէ արուեստական այն նիւթերը, որոնք դասական քիմիական աշխատակերպով կարելի չէ ամբողջապէս լուսաբանել, այսպէս բջիջանիւթի (սելիւլոզ) եւ ձգախէժի, ինչպէս եւ ֆենօպլաստներու, ամինօպլաստներու (նայլոն, փերլոն եւն.) «մոլեքիւլ»ներու ներքին կապակցութիւնը կարելի եղած է Շթաուտինգերի աշխատանքներով քննել եւ անոնցմէ գործնական հետեւութիւններ հանել:

Մինչեւ այս դարու առաջին քառորդը դեռ, քիմիաբանները կը զբաղէին առաւելապէս լուծոյթներով եւ կը ձգտէին նիւթերը բիւրեղացնել, որովհետեւ այս կերպով ի վիճակի կ'ըլլային վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու եւ իրենց բացատրութիւնները ապացուցանելու: Ասիկա սակայն ամէն նիւթի համար կարելի չէր: Օրինակ մը տալու համար յիշենք բջիջանիւթի պարագան: Ծանօթ էր արդէն անոր քիմիական բաղադրութիւնը, բայց կարելի չէր եղած բացատրել անոր ֆիզիքա-քիմիական յատկութիւնները: Կ'ենթադրուէր թէ բջիջանիւթը կազմող քիմիական միաւորները (մոլեքիւլ) իրարու վրայ շարուած խիտ խմբակներ (միցելներ) կը կազմէին, որուն հետեւանքով ալ, եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլար լուծել կամ տլզեցնել, այս խմբակները իբրեւ այդ կը մնային եւ կը կազմէին մածուցիկ զանգուած մը:

Շթաուտինգեր յաջողեցաւ այս երեւոյթները բացատրել ֆիզիքական պարզ փորձութիւններով եւ իր տեսակէտները ապացուցանել քիմիական փոփոխակներով: Ուսումնասիրելիք նիւթին համար կը գտնէր յարմար լուծիչ մը եւ կամ տլզեցնող հեղուկ մը եւ կը չափէր լուծոյթին յարաբերական մածուցիկ թանձրութիւնը: Համբերատար հազարաւոր փորձերով կրցած էր մաթեմատիկական տարազ մը իր փորձերուն թուական արժէքներէն (ֆորմիւլ) գտնել, որուն շնորհիւ կրնար հաշուել փորձարկուած նիւթին «մոլեքիւլ»ներու շղթային երկարութիւնը: Ի վերջոյ ան եկաւ սա եզրակացութեան որ թէ բջիջանիւթի, թէ բնական ձգախէժի, թէ արուեստական ձգախէժի եւ թէ այն հազարաւոր նորագիւտ արուեստական նիւթերուն թանձր լուծոյթներուն մէջ «մոլեքիւլ»ներու խիտ խմբակներ կամ սովորական իմաստով «քոլլոյիդ» մասնիկներ չկային, այլ «մոլեքիւլ»ները իրենք էին որ իրենց մեծութեամբ — շղթայի ձեւով կամ գալարուած — լուծոյթին մասնայատկութիւնները կը ստեղծէին: Այս «մեծ մոլեքիւլ»ները կրնային համեմատական ծանրութիւն ունենալ 2–3–5000 — մինչդեռ փոքր «մոլեքիւլ»ները շատ շատ 500ի կը հասնին: Երկրորդ կարեւոր հետեւութիւնը այն էր որ մեծ «մոլեքիւլ»ներէ կազմուած նիւթերու չոր վիճակի մէջ ունեցած յատկութիւնները ինչպէս՝ առաձգականութիւն, կարծրութիւն, կակուղնալու եւ հալելու ջերմութեան

ՄՈՒՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

— Թիւթիւնճի՛, սիկարա ֆէհատը՛, ֆա՛վ ֆիպրի՛ք:

Հիմակ հազիւ տասներկու տարու կայ Ռաֆիկ, երկու տարի առաջ մեծ հայրը թեւէն բռներ ու դպրոցէն դուրս հաներ էր՝ սա տրամաբանական շարժառիթը նետելով թոռանը երեսին. «Տօ, ուսումնքը փուլ մը չըներ, հացերնուս փարան հանելու նայինք, հայտէ նայիմ, հիշտ, առ սա խուլթին»:

Ու Ռաֆիկ կէս մեդր երկայնութեամբ, քառորդ մեդր լայնութեամբ եւ հինգ մատ բարձրութեամբ տուփ մը կախեր էր ճիտէն վար, որուն մէջ կային ծխախոտի զանազան մեծութեամբ տուփեր, սիկարի թուղթի թերթիկներ ու լուցկիի տուփեր, զորս պարտաւոր էր փողոցէ փողոց պըտըցնել, իր մանկային սուր, կերկերահունչ ձայնովը գոչելով.

— Թիւթիւնճի՛, սիկարա ֆէհատը՛, ֆա՛վ ֆիպրի՛ք:

Մեծ հայրը նախ իր խռպոտ ձայնովը կրկներ էր այս բացականչութիւնը, մէկ քանի անգամ. եւ մէկ քանի ապտակներ ալ գործնականապէս ազդելով Ռաֆիկի մտային ու ձայնային լարերուն վրայ, հիմակ կազմած էին սոյն եղանակաւոր ելեւէջով երբեմն մելանուշ, երբեմն սրագոչ բացագանչութիւնը, որուն արձագանգը կը թնդար փողոցներուն մէջ առտուընէ մինչեւ իրիկուն, ամառ ձմեռ, ձիւնին ու անձրեւին, մերթ սոխակի մը դայլայլին տպաւորութիւնը թողլով, մերթ տխրահունչ վայոցը յիշեցնելով սգատեսիլ բուին:

Խարխուլ, ողորմելի սենեակը, ուր մեծ հայր ու թոռ կ'ապրէին՝ փլփլած տան մը գետնայարկին կրծող խոնաւութեանը մէջ, ուշագրաւ էր իր ներքին կարգ ու սարքովը: Ցածկեկ փողոցի մը անկիւնը, կորաքամակ ու ծերուկ մարդ մը նստած էր, երկայն սեւ վերարկուի մը մէջ պահած իր ոսկրոտ մարմինը, որուն մէկ մասը անշարժութեան դատապարտուած էր: Վշտալից տարիներ քանդակագործի մը հերիւնին նրբանքովը՝ ակօսներ փորփրած էին անոր երեսին լերկ մաշկին վրայ, անողոք ոլորքներով, ճակտէն մինչեւ վիզը:

Ռաֆիկին մեծ հայրն էր այս մարդը: Դէմքին դաժան ու խեռ արտայայտութիւնը, մորթին փոթերէն չեշտուելով, ահարկու տպաւորութիւն մը կը թողուր: Պղտոր ապակիներով ու ժանգոտած շրջանակներով ողորմելի ակնոց մը ոսկրացած քիթին վրայ կը հանգչէր միշտ. աչքն անքթիթ յառած լուցկիի տուփերու խառնիխուռն զանգուածի մը վրայ, որոնց մէջ շարունակ կը պտտէին իր չոր ու ծամըռած մատները, լեցուն տուփերը զողնալով ու պարապները լեցնելով: Իր ճիշդ քովը, գետնին վրայ կը պառկէր երկայն սեւ գաւազան մը, որ իր անթացուպն էր, եւ ի հարկին, իր ահարկու զէնքը, որուն յատկութիւնները խղճի մտօք սերտած էր փոքրիկ Ռաֆիկը:

Ուրիշ մանր մունր առարկաներ կը գտնուէին այդ գարշահոտ խուցին մէջ, երկու երեք մրոտած փոքր սաներ, կրակարան մը, որմնադարանի մէջ կանթեղ մը, մէկ երկու պնակներ, հին դեղնած Սաղմոս մը, եւայլն:

Տախտակամածը ծածկուած էր եղի ու կերակուրի թափթփուքներու ահագին արատներով: Երկու պատուհաններուն ապակիները կ'երեւային՝ փտած ճաթռտած վարագոյրներու մէջէն, աղտոտ ու փոշխաթաթ: Այդ գարշելի խուցին մէջ թափանցող նուազկոտ լոյսը թախծոտ տխրութիւն մը կը ցանէր հոն, առարկաներու գիծերը տարտղնելով, ու սրտամորմոք ամբողջութիւն մը արտադրելով: Ու այս ամէնուն մէջ, շարժուն միակ բանը, բազմոցի մթագրած ծերուկին երկար ոսկրոտ մատներն էին, որոնք դողդոջուն գիծեր ու շրջաններ կը ձեւացնէին օդին մէջ, լուցկիի տուփերուն մէկէն միւսին երթալով շարունակ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

(Շար.)

(1)

ԻՆՉՈ՞Ի ԲԱՐԿԱՑԱՅ

Անձնական հաշիւ չունիմ Օննիկ Իհսանի հետ: Հարցը, ըստ իս, սկզբունքի խնդիր է միայն: Այդ «էֆէնտի»ն չի կրնար առօք – փառօք բազմիլ Դաշնակցական թերթի մը մէջ, առանց վիրաւորելու մեր հերոսները: Որովհետեւ Իհսանեան քաղաքականութիւնը մենք մերժեցինք երէկ, մինչեւ վերջին ժամուն, ի գին մեծ զոհաբերութեանց, եւ մերժելով կը մերժենք այսօր ալ:

Կը հասկնամ յօդուածագիրը (Բ. Գ.) եւ իր հոգեբանութիւնը: Գիտեմ, ողբերգութեանց ողբերգութիւնն էր աքսորը: Բնական եւ բնազդական կը գտնեմ, որ երախտաւորեալ մը գովքը հիւսէ իր բարերարին: Բայց, անհրաժե՞շտ էր թերթին յանձնել իր երախտագիտութիւնը:

Միջանկեալ խօսք առասպելի մը մասին:

Պոլսոյ հայութիւնը աքսորէ ազատ մնաց, ցարդ ոչ մէկ Հայ չներկայացաւ իբրեւ իր փրկիչը: Զմիւռնիոյ հայութիւնն ալ բացառութիւն կազմեց Հայաջինջ Սարսափէն: Միայն թէ, հայ «փրկիչ»ներ ունի Իզմիրը: Առենին, Ինճէեան կոչեալ «մուրրախաս էֆէնտին», Իհսանի մէկ ուրիշ տեսակ ուխտակիցը, կը յոխորտար այդ յաւակնութեամբ: Հայ մեծահարուստներու զաւակներն ալ, իրենց կարգին, «մենք ենք ազատարարը» կը պնդէին: Հիմակ ալ, կ՚իմանանք թէ բուն փրկիչը Իհսանն է եղեր: Խեղճ կուսակալ Րահմին միայն անխօս մնաց: Լռեց, նոյն իսկ երբ Մալթա կ՚աքսորուէր: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ըստ հաւանականութեան, Զմիւռնիոյ հայութիւնը, ինչպէս Պոլսոյ հայութիւնը, իր փրկութիւնը կը պարտէր կեդրոնի որոշումին, որ տրուեցաւ միեւնոյն քաղաքական նկատումներով:

Եւ հիմա, ի սէր «լուսաբանութեան», արտայայտուեցէք «ականատես» ընթերցողներ: Ինչո՞ւ ձեռնպահ կը մնաք: Արդեօ՞ք մարդը եւ իր գործը կ՚արհամարհէք:

Գոնէ դուն ձայն տուր, սիրելի ընկեր Բենիկ Միլտոնեան: Դուն որ կրակներու մէջ էիր, դուն որ Դաշնակցական անմեղ մահապարտները փրկելու համար գլուխդ քարին կը զարնէիր, եւ ամիսներով բանտէն ամերիկեան հիւպատոսարան եղաւ ճամբադ, բաէ, այդ շրջանին, դուն օր մը օրանց յիշեցի՞ր թէ հայ երեսփոխան մը ունէինք մենք:

Օձիքէս բռնելով ինծմէ ալ «լուսաբանութիւն» կը պահանջեն: Չեմ ճանչնար այդ մարդը, ոչ մօտէն, ոչ հեռուէն: Չեմ ալ ուզեր ճանչնալ: Իր գոյութիւնն իսկ ցեղային հպարտութիւնս կը վիրաւորէ:

— Ցեղային հպարտութիւն: Առանց քեզի կորսուած ենք: Հայրենազուրկ ըլլանք թէ անկախ Հայաստանի քաղաքացի: Տգէտ ըլլանք թէ հայկաբան:

Հոս վերջացած էր գրութիւնս, երբ Վ.ահէն երկրորդ «Օրը Օրին» մը եւս փութացուց: Սրտառուչ միամտութիւնով մը, որ գինամթափ կ՚ընէ զիս, կը պնդէ անհամբեր. «ամբաստանեցիր, փաստէ»:

Ես չամբաստանեցի, դատապարտեցի: Ահաւասիկ իմ պատճառաբանեալ եւ վախճանական դատաստանս:

1914էն առաջ, իթթիհատական կէս-հայանուն երեսփոխան: Համոզո՞ւմ, փառասիրութի՞ւն:

— Ոչ մէկ կարեւորութիւն կ՚ընծայեմ:

1914էն 1918.— Իթթիհատը մեր ցեղը կը բնաջնջէ: Ահմէտ Րիզան անգամ կը ձաղկէ Ոճիրը: Օննիկ Իհսան ծպտուն չի հաներ, չի հրաժարիր, կը կառչի:

Մէկ Հայ, հարիւր Հայ, հազար Հայ ազատեր է:

Բարակը չեմ նայիր: Մեղմացուցիչ դէպք, ազատ կ՚արձակեմ: Բայց ոչ իբրեւ անմեղ կամ հերոս:

1922էն վերջ.— Իզմիրի ողբերգութիւն, ուր իր արենակիցներէն ալ մի քանի հոգի կը սպաննուին: Հակառակ ատոր, այս պատեհապաշտը կը դառնայ քէմալական: Կը նուաստանայ, կը նուաստանայ, եւ անպատկառօրէն պաշտօն կը ստանձնէ Մ. Քէմալի ագարակը:

— Կը հռչակեմ զինք բոշա:

Կը հասկնա՞ք հիմա, թէ ինչու «փրփրեր է ձեր բարեկամը»:

Վերջաբան.— Տարիներ առաջ, երբ Արմէն Գարօն ողջ էր, ահազնազդորդ ձայն մը հնչեց Պերլինի սալայատակներէն: Սողոմոնեան ձեռքը տապալած էր արիւնկզակ դահճապետ Թալէաթը: Աննախընթաց երեւոյթ: Հայաշխարհը մաղթեց, ցնծաց միահամուռ: Մեռելներն իսկ յարգանքի կեցան: Այդ օրը Աստուած մեզի հետ էր, ան ալ հրճուեցաւ: Դաշնակցական, չէզոք, աջակողմեան, ձախակողմեան, կրօնաւոր, անկրօն, ամէնքը, առանց բացառութեան, զուարցան, հիացան, ծափահարեցին: Խաղաղասէր Պօղոս Նուպարն անգամ ձեռքը սեղմեց հերոսին, շնորհաւորեց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց:

Հայ մը միայն լացաւ իր սիրակցորդ բարեկամին մահը:

—Այդ Հայը Օննիկ Իհսան էֆէնտին էր:

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ատրիճան, կաղապարուելու կամ դերձանի ձեւ առնելու յատկութիւն, կախում ունէին այդ «մոլեքիւլ»ներու բազմակապութեան աստիճանէն:

Ահա այս երկու հիմնական հետեւութիւնները եւ առ հասարակ մեծ «մոլեքիւլ»ներու ուսումնասիրութիւնը, զարկ տուած են ստեղծելու քիմիական մեծ ճարտարարուեստ մը բազմատեսակ նոր, ամբողջապէս արուեստական նիւթերու, որոնք թէ առօրեայ առարկաներու, թէ շինանիւթերու եւ թէ հագուստեղէնի մարզին մէջ մեծ յեղափոխութիւն մը յառաջ բերած են մեր օրերուն:

Նոբելեան մրցանակով կը պսակուի եօթանասունըերկու տարեկան, բայց աշխոյժ պրոֆէսօրին կեանքի աշխատանքը եւ — ինչ որ զինքը աւելի կ՚ուրախացնէ — պատուոյ տեղ մը կը տրուի «իր» մեծ «մոլեքիւլ»ներու քիմիային, որ դեռ իր վերելքին մէջ կը գտնուի եւ գալիք տասնամեակներուն կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ գիտական եւ գործնական քիմիայի մէջ:

ՏՔԹ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԺԱՄ» ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

★

ՊՈՒԷՆՈ ԱՅՐԷՍ, 9 Նոյ. (Յառաջ). — Բացառիկ էր Նոյեմբեր եօթի շաբաթ գիշերուան «Հայ Կեդրոն»ի մէջ համերգը:

Սրահը լեցուն էր ընտրեալ բազմութեամբ, առանց հատուածական կամ գաղափարական խտրութեան: Գաղութին ընտրանին՝ յագեցած օտար համերգներէ եւ ծարաւ հայկականին, փութացած էր ներկայ ըլլալու: Երեկոյթը սարքուած էր ղեկավարութեամբ Վարուժան Գէորգեանի (զաւակը «Արմէնիա»ի խմբագիր Վարդան Գէորգեանի), որուն արագ յառաջդիմութիւնը յայտնութիւն մը եղաւ գաղութիս մէջ: Վարուժան յաջողութեամբ վարեց քանէ աւելի վարժ նուագողներէ բաղկացած խումբ մը որ նուագեց միայն հայ երաժշտագէտներու ընտիր կտորները (Խաչատուրեան, Բաբխուդարեան, Տիգրանեան, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Սրուաստեանց, Վարուժան Գէորգեան):

«Հայկ. Մշակոյթի ժամ»ի համար այս երկրորդ տարեկցին նուագահանդէսն է որ կը տրուի:

Ժամանակին գրած եմ «Յառաջ»ի որ Վարուժան Գէորգեանի ջանքերով քաղաքիս ռատիոյի վարչութիւնը հայ երգի, հայ մշակոյթի համար տրամադրած է շաբաթական կէս ժամ, (կիրակի ժամը 14.35ին): Եւ կանոնաւորաբար կը տրուի հայկ. երգը, որուն անհամբեր կը սպասեն ամէն կիրակի:

Տիկին Վիքթորիա Սեւան որ միայն բացառիկ հանդէսներու մէջ երբեմն իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ, այս անգամ ալ իր շնորհալի ձայնով հրմայեց ներկաները, որոնք ջերմ ծափերով գնահատեցին իր տաղանդը: Դաշնակահարուհի Տիկին Անթառամ Ահարոնեանի եւ քաղաքիս երաժշտական աշխարհին ծանօթ դաշնակահար Լէոնարտօ Պրուէլլէի սիրայօժար մասնակցութիւնը եւ քանի մը հայերէն կտորներու նուագումը խելայեղ ծափերու արժանացան: Ա. Գայեան տեղական լեզուով գեղեցիկ խօսքերով պանծացուց հայկ. մշակոյթը, երգը եւ երաժշտութիւնը, ջերմապէս գովելով եւ «Մշակոյթի Ժամ»ին վարիչը, Վ. Գէորգեանը:

Շաբաթ գիշերուան համերգը ճշմարիտ վայելք մը եղաւ ներկաներուն համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՌՈՄԱՆ, 15 Նոյ.—Այս տարի եւս Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ կոկիկ բազմութեան մը մասնակցութեամբ:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Սիւլեան Կրընոպլէն, ոգեւորութեամբ հրահրեց տեւելու ճիգը: Այս աշխատանքը կատարելու պարտաւոր է ամէն Հայ որ կը զգայ թէ բան մը ունի ընելիք, օտար ափերու վրայ: Խօսեցաւ նաեւ օրուան հրատապ հարցին՝ երիտասարդութեան մասին, գործի կանչելով բոլոր ձեռնհաս տարրերը:

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ մեծ ոգեւորութեամբ, միասին տանելով Դաշնակցութեան խօսքը՝ Աշխատանք: Սուրէն

ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բոլոր Տարօն – Տուրուբերանցիներուն)

ԷՔՐԸՆ (Մ. Նահանգներ).— Հայրենակիցներ, տարիներ առաջ Միութեանս մէկ պատգամ. ժողովը որոշած էր Տարօնի ամբողջական պատմութիւնը գրի առնել տալ: Շարք մը դժուարութիւններ անկարելի դարձուցին որ այդ շատ ցանկալի որոշումը իրականանայ:

Միութեանս 28րդ պատմգ. ժողովը, որ գումարուեցաւ 1953 Յուլիսին, Քանատայի Սէնթ Քէթրինս քաղաքին մէջ, անգամ մը եւս զբաղեցաւ պատմութեան հրատարակութեան խնդրով եւ բարեփոխեցնախկին որոշումը: Այսպէս, փոխանակ Տարօնի ամբողջական պատմութեան, գրի պիտի առնուի միայն վերջին հարիւրամեակի պատմութիւնը:

Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է այս բարեփոխուած որոշումի գործադրութեան: Նշանակած ենք խմբագրական կազմ մը հետեւեալ հայրենակիցներէ, Կարօ Սասունի (Պէյրութ), Տօքթ. Արմենակ Ալիխանեան (Նիւ Եորք) եւ Սմբատ Շահնազարեան (Լօս Անճըլէս): Խմբագրական կազմի երկու անդամներու եւ մեր հաւանութեամբ խմբագրապետ ընտրեցինք Կարօ Սասունին:

Կը խնդրենք մեր բոլոր հայրենակիցներէն, մասնաւորաբար մտաւորականներէն, որ մեզի ղրկեն իրենց քով գտնուած յուշեր, կենսագրականներ, նկարներ, եւայլն, որոնք ատաղձը պիտի կազմեն Տարօն Տուրուբերանի հարիւրամեակի պատմութեան: (Կնիք)

Նիւթերը ղրկել հետեւեալ երկու հասցէներուն:

Patriotic Union of Daron Dourouperan
Central Commitee, P. O. Box 481
Akron, OHIO U.S.A.

×

G. Sassouni, 119, Rue Salim Bostany
Beyrouth - LIBAN

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ Կ՚ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

1946էն ի վեր Լիոնի տօնավաճառին մասնակցիլ փափաքողներուն թիւը հետզհետէ կ՚աճի: Հակառակ ամէն տարի եղած ընդարձակման 1953ի տօնավաճառին չկրցանք գոհացում տալ մօտ հազար խնդրանքներու:

Այս կացութեան դարման մը տանելու համար վարչութիւնը 1954ի տօնավաճառին համար նոր եւ աւելի լայն ծրագիր մը յղացած է:

Ծրագիրը կը նախատեսէ առաջին առթիւ 7000 քառ. մեթր տարածութեամբ սալարկում տօնավաճառի պալատին հիւսիսակողմը, հիւսուածեղէնի եւ ճարտարագործական մեքենաներու բաժնին, որոնք եղերող օթոստրատին միջեւ:

Այս սալայատակին վրայ պիտի կառուցուի ընդարձակ սրահ մը, որուն մեծ մասը պիտի յատկացուի կահ կարասիներու բաժնին որ նախապէս կը գտնուէր Տօնավաճառի պալատին Բ. յարկը: Իսկ մնացեալ մասը պիտի ծառայէ ընդարձակելու [illegible]ներու տաղաւարները:

Ճարտարագործական կառքերու տաղաւարը պիտի ընդարձակուի արտաքին ճաշարանը փլցնելով եւ 3500 քառ. մեթրէն պիտի բարձրանայ 5000 քառ. մեթրի: Բանակումի խմբաւորումը պիտի փոխադրուի Թէթ տ՚Օռի Վելոտրոմին շրջափակը, զոր Լիոնի քաղաքապետութիւնը սիրայօժար տրամադրած է Տօնավաճառին:

Նորութիւններու կարգին յիշենք թէ ընդ առաջ երթալով բազմաթիւ ցուցադրողներու եւ գնողներու խնդրանքին, տօնավաճառին բացման եւ փակման ժամերը կէս – կէս ժամ փոփոխութիւն կրած են: Ուրեմն դուռները պիտի բացուին առտուան ժամը 8.30ին եւ պիտի փակուին 18.30ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Աւելորդ է հարցնել, Պ. Էմմըթ, թէ այդ միջոցին տեսա՞ք ոեւէ մէկը որ Տիկին Լէյտըրի սենեակը մտնէր կամ ելլէր:

Պ. Էմմըթ փութաց պատասխանել.

— Բացարձակապէս մէկը չտեսայ: Ոչ ոք եկաւ բակը, իմ երկու ժամուան աշխատանքիս ընթացքին:

— Եւ, որքան կը յիշէք, ժամը մէկուկէսն էր երբ դուք եւ տղան բացակայեցաք, ամայի ձգելով բակը:

— Այդ միջոցին ըլլալու է: Չեմ կրնար աւելի ճշդել:

Փուարօ դէպի Տօքթ. Րէյլին դարձաւ:

— Այս տեղեկութիւնները կը համապատասխանե՞ն ձեր յայտարարութեանց՝ մահուան ժամի մասին:

Պ. Փուարօ շոյեց իր ոլորուն թաւ պեխերը:

— Կատարելապէս, բաւ. բժիշկը:

— Կրնանք եզրակացնել թէ Տիկ. Լէյտըր սպաննուած է այդ տասը վայրկեանի միջոցին:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Կարճ դադար մը... որուն ընթացքին կարծես ահուսարսափի ալիք մը կը ծփար սենեակին մէջ:

Այդ պահուն առաջին անգամ ըլլալով կարեւորութիւն տուի Տօքթ. Րէյլիի վարկածին: Այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ մարդասպանը մեր մէջն է, այս ճաշասրահին մէջ եւ մտիկ կ՚ընէ: Մենէ մէկը. Անկասկած Տիկին Մերքատօն ալ նոյն տպաւորութիւնը ունեցած էր, քանի որ սուր ճիչ մը արձակեց:

— Ձեռքս չէ հեծկլտաց: Ես... Ինչ սարսափելի բան է:

— Քաջութիւն, Մարի, բսաւ ամուսինը: Եւ մեզի նայեցաւ ներողութիւն խնդրելու ձեւով մը:

— Այնքան զգայուն է որ, ամէն բան սրտին կը դնէ:

— Ես... այնքան կը սիրէի Լուիզը, հառաչեց Տիկին Մերքատօ:

Չեմ գիտեր դէմքս կը մատնէ՞ր զգացումներս, բայց յանկարծ նշմարեցի որ Պ. Փուարօ զիս կը դիտէ եւ իր շրթները ժպիտ մը կը ձեւացնեն:

Պաղ նայուածքով մը պատասխանեցի իրեն եւ ան անմիջապէս վերսկսաւ հարցաքննութիւնը:

— Խնդրեմ, Տիկին, ի՞նչպէս անցուցիք երէկ ձեր յետ–միջօրէն:

— Գլուխս լուացի, պատասխանեց Տիկին Մերքատօ, լալկան ձայնով մը: Սարսափելի բան է մտածել որ ես իմ գործերովս զբաղած էի այդ պահուն ուրախութարբ, առանց բանէ մը կասկածելու:

— Ձեր սենեա՞կը կը գտնուէիք: — Այո:

— Բնաւ դուրս չելլա՞ք:

— Ոչ, բեռնակառքին գալէն առաջ: Ազմուկին վրայ դուրս ելայ եւ իմացայ անցած – դարձածը: Օհ, ահռելի բան է...

— Ցանկարծակիի եկա՞ք:

Տիկին Մերքատօ հեծկլտուքը դադրեցուց եւ լայն բանալով իր բարկացայտ աչքերը, բացագանչեց.

— Պ. Փուարօ, ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք: Բան մը հասկցնել կ՚ուզէ՞ք...

— Պարզապէս ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ ձեր յայտարարութեան համաձայն շատ կը սիրէիք Տիկ. Լէյտըրը, ուրեմն կրնար խոստովանութիւններ ըրած ըլլալ ձեզի:

— Օհ, կը հասկնամ... Ոչ, ոչ, մեր սիրելի Լուիզը ոչինչ խոստովանած է ինծի. գոնէ ոչ մէկ ճշգրիտ բան: Նշմարած էի իր ջղայնութիւնը եւ մտահոգ երեւոյթը: Ասկէ զատ տարօրինակ բաներ կը պատմէր, իր պատուհանը ծեծող ձեռքեր, ինչ գիտնամ:

—Երեւակայութիւններ կ՚ըսէիք, դիտել տուի, չկարենալով աւելի երկար լռել: Գոհունակութեամբ հաստատեցի իր յանկարծական շփոթութիւնը:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը շարունակելով իր մեղադրանքները Տոքթ. Մոսատեղի դէմ, պնդեց թէ ամբաստանեալը կ'ուզէր հանրապետութիւն հաստատել: «Եթէ այդ ծրագիրը ձախողեցաւ, պատճառը այն է որ վէճ մը ծագած էր Թուտէ կուսակցութեան եւ Մոսատեղի կուսակիցներուն միջեւ»: Կը կարծուի թէ դատավարութիւնը 8 – 10 օր ալ պիտի տեւէ: Իրազեկ աղբիւր մը կը հաղորդէն թէ Շահը համաձայն չէ որ Մոսատեղ դաւաճան հռչակուի, վասնզի նախապէս լաւ ծառայած էր, խափանելով օտար միջամտութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՍԿԻ փոխադրուած է Մոսկուայէն Անգլիոյ դրամատունը, ինչպէս կը հաղորդէն Լոնտոնի թերթերը: Խ. Միութիւնը ձոյլ ոսկի փոխադրելով կ'ուզէ սթերլին ճարել, մեծաքանակ ապրանք գնելու համար:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ ԵՒ ԱՆԳԼԵՐԷՆԸ հաւասարապէս գործածելու համար շարժում մը սկսած է եւ հետզհետէ կը ծաւալի: Ֆրանսայի գեղարուեստից Նախարարը առաջարկեց յանձնաժողով մը կազմել, զարկ տալու համար այս շարժումին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Քարաթէա վանքին մեծաւորուհին, Մարիամ Սուլաքիաթու, չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իբրեւ պատասխանատու 20էն 80 տարեկան 177 մարապետներու մահուան: Ասոնք մեռած են 1940էն 1950: Ուրիշ քոյր մը, Անաստասիա Արմելինու, դատապարտուեցաւ երեք տարուան: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ զոհերը հիւծախտէ վարակուած կամ հիւանդացած են իբրեւ հետեւանք անօթութեան եւ խոշտանգումներու: Խեղճերը գետնայարկ վատառողջ խուցերու մէջ կը փակուէին եւ պատառ մը հացով եւ ջուրով կ'ապրէին, «ոչ թէ իբրեւ պատիժ, այլ իրենց հոգիներուն փրկութեան համար»: Վանքին մէջ կը գտնուին 400 քոյրեր:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն դառն կսկիծով կ'ողբայ իր անձնուէր ընկերոջ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ
անակնկալ կորուստը եւ այս առթիւ 5000 Ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին:
× Կրընոպլէն ընկեր Սիսակ Սիսլեան սասը հազար Ֆրանք կը տրամադրէ նոյն տխուր առթիւ, առանձին ծաղկեպսակով մը:
Կրընոպլէն Պ. Վահան Սպենչեան հազար Ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կիւրխնեան եւ զաւակը ՝Գաբրիէլ կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ի յիշատակ իրենց զաւկին՝ Յարութիւն Կիւրխնեանի մահուան քառասունքին, ինչպէս եւ բոլոր Կիւրխնեան եւ Մուրատեան գերդաստանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Տիկին Աննա Բուղաղեան եւ որդին կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ յիշատակին իր մահուան տասնամեակին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պագալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պագալեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աչճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարնիչանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Անտոնեան: Պ. Ժոզէֆ Հաքիմ եւ Փէտրոս ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի ժամը 10.30ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի մատուցուին ողբացեալ՝ ԱՆՆԱ ՊԱԳԱԼԵԱՆԻ (ծնեալ Անտոնեան) եւ ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, Փարիզի հայ կաթողիկէ եկեղեցին՝

10bis, Rue Thouin
Métro Monge ou Cardinal Lemoine
Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Անիէռ Պոլս Քոլոմպի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ալյաա Մարկոսեանի իր սիրեցեալ մօր մահուան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միֆէլ:
Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ
Կը նուագէ Գարեգին (Թառ):
67, Ավընիւ Ժան Ժօռէս, Քաշան:
Հաղորդակց.— Մէթրօ Լա Լինէր տը Սօ, իջնել Պանեէօ: Օթօպ. Փորթ տ'Օրլէանէն 188 թիւ եւ իջնել Սիթէ Ժարտէն:
Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ: Նիւթ՝ «Խաչատուր Աբովեանի կեանքն ու գործը».— Դասախօս Սերժ Թորոսեան:
Այս առթիւ Պ. Քիւփէլեան կ'երգէ Աբովեանի երգը: Պիտի կարդացուին կտորներ Աբովեանէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ
SALONS ALHAMBRA

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 21ին:
Orchestre SERGE BESSIERE, de la Radiodiffusion
Ապահովեցէք ձեր սեղանները դիմելով ՎԱՀԷ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
36, Rue des Dominicaines, Marseille
Tél. CO. 11 - 30
120 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՍՈՅԹԻ ՄԻԱԿ ԱՂԲԻՒՐԸ

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ
ՁԱՅՆԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի հայ կազմակերպութիւնները, մամուլը, ինչպէս նաեւ հետաքրքրուող հասարակութիւնը այս աննախընթաց ունկնդրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ: (32 ռիւ տը Թրէվիզ):
Ցետ ունկնդրութեան, վաճառքի պիտի դրուին բացառաբար 60 շարք ձայնապնակներ, որոնք ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ:
Մուտքը ազատ է:

Վարչութիւն

Այրի Տիկին Վահրամ Քէօսէեան, Պ. Պետրոս Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Իզմիրլեան, Այրի Տիկին Ա. Քափփոնի եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Ալփեր եւ աղջիկը (Պոլիս), ինչպէս եւ Յակոբեան, Անտոնեան, Սիմոնեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, եւ ազգականին
ՎԱՀՅԱՄ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 17ին, 63 տարեկանին, իր բնակարանը, Սեւռան:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, ուրբաթ ժամը 11ին: Հաւաքուիլ բնակարանը, 18 Ավընիւ Ժիւլ Վէռն (Սեւռան), ուր տեղի պիտի ունենայ կրօնական արարողութիւնը: Թաղումը՝ Սեւռանի գերեզմանատունը:

Պ. Մարտիկ Էգնայեան, Պ. Պ. Յակոբ եւ Կարպիս Գալըպճեան, եւ համայն պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ քրոջ եւ ազգականին՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գալըպճեան)
մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 18ին իր բնակարանը, 52պիս, Ավը. տ'Իէնա:
Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, շաբաթ, 21 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն): Մարմինը պիտի ամփոփուի Մոնփառնասի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:
Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՑԻՇԵՑՆԵՆՔ

Եօթը ամիս վերջն ալ, կարգ մը թերթեր եւ Միութիւններ կը շարունակեն «Յառաջ»ի հին հասցէն գործածել:

Այդքան դժուա՞ր է հասցէ մը ճշդել...

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին:
Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը:
Ճաշագինը 800 ֆրանք:
Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն: Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:
Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետը եւ քաղաքապետը:
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԿԱՐԳ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ
Շաբաթ, 21 Նոյ.— Ժամը 16ին, կարգ օծման եկեղեցւոյ եւ խորաններու: Երեկոյեան ժամերգութիւն:
Կիրակի 22 Նոյ.— Ժամը 8ին: Առաւօտեան ժամերգութիւն: Ժամը 10ին Ս. Պատարագ: Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ շինութեան նպաստող ազգայիններու, ննջեցելոց յիշատակին:
Կը հրաւիրենք անխտիր բոլոր բարեպաշտ հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս բացառիկ հանդիսութեան: (Կնիք)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51 RUE GRINGNAN

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ: Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր:
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ:
Տոմսերու համար դիմել.—
Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes
Souren Exerdjian, 40, La Canebière
Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.
եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փոր Թա'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանի մէջ՝ 6, ռիւ Շարլը Միշէլ, Պանեէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Մարսէյլի (Լէ դ'Օլիվ) Թաղին մէջ վիլլա մը, որ ունի մէկ ընդարձակ հիւրանոց, (6×3.5) սենեակներ, մուտք, զաւիթ մը, պահարան (տէպարա), խոհանոց, կառատուն, (9×4ի վրայ), 800 մեթր պարտէզ, հաւնոցով, աղբիւր, փայտանոց եւն.: Կ'ուզեն փոխանակել բնակութեան համար Փարիզ յարկաբաժնի մը կամ վիլլայի մը հետ, որ ունենայ նոյնպէս երեք գլխաւոր սենեակ, խոհանոց եւն.:
Դիմել՝ Բալուեան գրատունը՝
43, Rue Richer, Paris (9e)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի մասնաճիւղի կողմէ, ի պատիւ ծնողներուն: Այս շաբաթ ժամը 21ին, Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112թէր ռիւ Էթիէն Տօլէ, իջնել Փըթի Փօն:
Կը խօսի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական բաժին:
Մուտքը ազատ է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 21 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7224 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2635

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՄՐՈՏԵՆ ԿԸ ՍԵՒՆԱՆ

Երեւանի մէջ թխուած «Վերածնունդը» չարաչար կը մեղանչէ ոչ միայն «նպատակադրութեամբ», այլեւ դէպքերու չարայարութեամբ :

Խեղաթիւրում վերէն վար : Աղճատում ե՛ւ դէպքերու եւ դէմքերու : Տգիտութիւն անյատակ եւ գարշահոտ խուժանավարութիւն :

Հեղինակները եւ հրատարակիչները տարրական յարգանք չեն ունեցած ոչ միայն պատմական ճշմարտութեան, այլ եւ բուն ժողովուրդին հանդէպ որ գիտէ ամբողջ անցուդարձը :

Եթէ այս խեղկատակութիւնը Թուրքերէնի թարգմանեն, ամէնէն առաջ Թուրքերը պիտի հրճուին :

Թուրք ամբոխը սրտագին պիտի ծափահարէ երկու բթամիտ եւ նենգամիտ հեղինակները, ինչպէս եւ Երեւանի գրական ամսագրին հրատարակիչները :

Գաղտնի խօսակցութեան մը պահուն, բանաստեղծ Թամանեան (Յովհ. Թումանեան) կը փորձէ ապստամբութեան մղել Հայաստանի հանրապետական բանակին մէկ սպան, Վարդան :

Այս վերջինը կ'ընդդիմանայ, յիշելով իր հաւատարմութեան երդումը.

— « Հաւատա, մօրեղբայր, որ հոգուս խորքում ես ատում իմ դաշնակներին, բայց... » :

Թամանեան.— Բայց դու չգիտես թէ ինչպիսի ստոր դաւաճանութեան են ընդունակ նրանք... Ընդհուպ մինչեւ մեր երկիրը Թուրքերուն վաճառելը :

Սպան բնականաբար կը ցնցուի : Բանաստեղծ Թամանեան վրայ կուտայ, համաձայն իրեն վերագրուած դերին :

Երկուքը միասին կը խօսին զօրավարի մը մասին որ երեւցած էր խորհրդարանին մէջ : Վարդան կը կարծէ թէ ամերիկացի սպայ մըն էր :

— « Ո՛չ կ'ըսէ Թամանեան, նա թիւրքական գեներալ Քեազիմ Կարաբեկիր փաշայի յատուկ ներկայացուցիչն էր :

Եւ երբ Վարդան ափ ի բերան կը մնայ, բանաստեղծը կը պնդէ .

— Այո : Թիւրքական գեներալ, որ եկել է Դաշնակներից Հայաստանը ստանալու :

Ափսո՛ս որ Յովհ. Թումանեան մեռած է : Այլապէս, իր ձեռքով կ'ոլորէր այս թատերախաղին երկու թշուառական հեղինակներուն ականջները, պատկերազարդ սաստ մըն ալ ուղղելով ե՛ւ իրենց ե՛ւ օրուան իշխանաւորներուն :

Թատերախաղը կը վերջանայ «մելոտրամատիկ» արարով մը :

Դաւաճիր կարմրուկները եւ ռուսական 11րդ բանակի ռազմիկները կը բռնեն «ամերիկացի փաշան» — Թուրք զօրավարը— եւ ետ կը պահանջեն այն պայմանագիրը որով Հայաստանը պիտի յանձնուէր Թուրքերուն :

Թուրք զօրավարը կ'առարկէ թէ «պայմանագիրը արդէն ստորագրուած է » :

Ըմբոստներուն պետը, ոմն Միրաքեան, կը յոխորտայ .

— « Լսէ՛ք, գեներալ : Յայտնեցէք ձեր տէրերին որ Հայաստանի նորաստեղծ խորհրդ. իշխանութիւնը չեղեալ է յայտարարում այս խայտառակ պայմանագիրը : »

Եւ « պատռում է »...

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ պայմանագիրը — իրենց սարքած դաւին վաւերագիրը — ոչ միայն չեղեալ չհամարուեցաւ, այլ եւ ամրապնդուեցաւ, դարձաւ հայասպան ուխտ՝ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագիրներով :

Պիտի թելադրէինք որ այս մասին ալ թատերախաղ մը հնարէին :

Այն ատեն, իրենց արձակած մուրը պիտի փակէր ոչ թէ Դաշնակցութեան, այլ իրենց ճակատին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՌԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ՆՐԲ.Ք ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ազգ. ժողովը երէկ ալ շարունակեց եւրոպական բանակի դաշնագրին եւ միացեալ Եւրոպայի ծրագրին քննութիւնը : Երէկ խօսեցան արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ եւ վարչապետը, Պ. Լանիէլ :

Եչ. օրուան նիստին մէջ խօսք առին երեք նախկին վարչապետներ, Պ. Ռ. Շուման, Տալատիէ եւ Ռ. Մայէր :

Առաջինը, որ ջերմ կուսակից է միացեալ Եւրոպայի եւ հաւաքական բանակի, դիտել տուաւ թէ դաշնագիրը ստորագրուած է 18 ամիս առաջ, բայց տակաւին անորոշ կը մնայ Ֆրանսայի դիրքը : « Խորհրդարանը իրաւունք ունի մերժելու դաշնագրին վաւերացումը. բայց պարտաւոր է նաեւ դիրք որոշել : Խորհրդարանը պէտք է ըմբռնէ այն անհամբերութիւնը որով ուրիշ երկիրներ կը սպասեն Ֆրանսայի որոշման : Սարի խնդիրը պէտք չէ պատրուակ ծառայէ վաւերացումը ձգձգելու : Այս յապաղումը վնասակար է Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի շահերուն համար : Վիճաբանութիւն տեղի կ'ունենայ դաշնագրի մը մասին որուն վաւերացումը պիտի պահանջուի քանի մը ամիսէն : Լաւ մեթոտ չէ այս. վասնզի յանձնաժողովները աշխատանքի ձեռնարկած չըլլալով, Ազգ. ժողովը բաւարար չափով լուսաբանուած չէ» :

Սարի մասին խօսած ատեն Պ. Շուման բացատրեց թէ «Ֆրանսա երբեք չուզեր կցել այդ երկրամասը. բայց Գերմանիոյ հանրային կարծիքը չէ համոզուած : Սարը պէտք չէ մրցակցութեան առարկայ դառնայ, այլ կատարեալ արտայայտութիւնը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ գործակցութեան» : Յետոյ պատասխանելով այն առարկութեանց թէ միացեալ Եւրոպայի կազմակերպութիւնը պիտի ծանրացնէ յարաբերութիւնները Արեւելքի հետ, ըսաւ .

— « Ի՞նչպէս կարելի է համաձայնիլ Խ. Միութեան հետ : Դէմ դիմաց, անկեղծօրէն պարզելով տեսակէտները Զօրսերու ժողովի մը մէջ : Մինչ այդ, արեւմտեան պետութիւնները չեն կրնար կրաւորական դիրք բռնել : Իրենց հակառակորդները անդադար կը գործեն : Պէտք է շինարար քաղաքականութիւն մը վարել : Միացեալ Եւրոպան տեւական անհրաժեշտութիւն մըն է : Ամբողջովին ազատ Գերմանիան նուա՞զ վտանգաւոր պիտի ըլլայ քան եւրոպական միութեան կցուած Գերմանիան» :

Պ. Տալատիէ, որ միշտ հակառակ է միացեալ բանակին, խստօրէն քննադատեց դաշնագիրը : Իր կարծիքով, «Գերմանիա կ'ուզէ միացեալ Եւրոպան օգտագործել իր նպատակներուն հասնելու համար : Կնքուած համաձայնութիւններով կ'ուզեն վերահաստատել 1937ի Գերմանիայի սահմանները որոնց մէջ պիտի մտնեն մասնաւորաբար Սարը, Սիլեզիան եւ արեւելեան Փրուսիան : Կարելի՞ է վախցնել Ռուսերը 43 զօրաբաժիններով որոնց 12ը գերմանական պիտի ըլլան : Կարելի չէ յուսալ թէ Ռուսիա պիտի ընդունի արեւմտեան պետութեանց համար որոշուած սահմաններ Գերմանիոյ համար : Լեհերը պիտի ընդունի՞ն անգամ մը եւս ենթարկուիլ այդպիսի գործողութեանց » :

Նախկին վարչապետին կարծիքով, ծրագրուած քաղաքականութիւնը պիտի յանգի «զինարշաւի մը, դէպի անդունդ գահավիժելով» :

Երրորդ նախկին վարչապետը, Ռընէ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵԼԺԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ՎԱՒԵՐԱՑՆԵԼ

Պելժիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ալ վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան դաշնագրի մասին : Նախկին վարչապետ մը, Սփաք (ընկերվարական) ջերմապէս պաշտպանեց միացեալ բանակը, իբրեւ խաղաղութեան լաւագոյն երաշխիքը Եւրոպայի համար : Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց, այս ճառը, որմէ կը հետեւի թէ Պելժիոյ խորհրդարանը պիտի վաւերացնէ դաշինքը ստուար մեծամասնութեամբ : Նախկին վարչապետին համոզումով, եթէ դաշնագիրը մերժուի կղզիացեալ Գերմանիա մը պիտի չկրնայ դիմանալ Խ. Միութեան ճնշումին :«Չենք կրնար թշնամի ըլլալ թէ Գերմանիոյ եւ թէ Ռուսիոյ : Եթէ Գերմանիան մերժենք գայն մեքենաբար պիտի նետենք Ռուսիոյ գիրկը : Այն ատեն Եւրոպայի ճակատագիրը պիտի վճռուի ի վնաս Արեւմուտքի, եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ անդարմանելի : Սխալ է այն տեսակէտը թէ միացեալ բանակի դաշնագիրը վտանգ մը կը կազմէ Խ. Միութեան համար : Վերազինեալ Գերմանիա մը՝ միացած այդ կազմակերպութեան եւ շրջապատուած խաղաղասէր երկիրներով, ինչպէս Պելժիա, Հոլանտա եւ Ֆրանսա, երաշխիք մը պիտի կազմէ նաեւ Ռուսիոյ համար : Դաշինքին կուսակից պետերը որեւէ յարձակողական դիտում չունին : Ռուսերը կը վախնա՞ն 12 գերման զօրաբաժիններէ : Ոչ : Անոնք կը վախնան որ քաղաքական եւ զինուորական գետնի վրայ միացեալ Եւրոպա մը պիտի բարձրացնէ ժողովուրդներու կենցաղի մակարդակը, պիտի անհետացնէ աղքատութիւնը եւ թշուառութիւնը որոնք կ'օգտագործուին համայնավարներուն կողմէ : Ներկայ զինարշաւին եւ Գերմանիոյ վերազինման անհրաժեշտութեան ամբողջ մեղքը կ'իյնայ Ռուսերուն վրայ : 1945ին Մեծն Բրիտանիա 5.200.000 զինուոր ունէր զէնքի տակ, Մ. Նահանգները ունէին 8.260-000 զինուոր : Երկուքն ալ յօժարակամ քանդեցին այն մեքենան որուն շնորհիւ շահեր էին յաղթանակը : Ռուսիա երբեք չհետեւեցաւ զինաթափութեան այս օրինակին : Քանի մը տարի արեւմտեան աշխարհը գրեթէ զինաթափ վիճակ մը ունեցաւ : Բարեբախտաբար Մ. Նահանգները պահեցին հիւլէական ուժի գերակշռութիւնը եւ խաղաղութիւնը, առաջարկելով հանդերձ ոչնչացնել հիւլէական զէնքերը, ի խնդիր զինաթափութեան : Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները ամէն բան զոհեցին պատերազմէն վերջ, պահպանելու համար իրենց զինակցութիւնը Խ. Միութեան հետ» :

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ իրարու զարնուեցան երկու կառախումբեր : Չորս հոգի մեռան, քսան հոգի վիրաւորուեցան :

ՉՕՐ. ԹՈՐԳՈՄԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ զօր. Թորգոմի յուղարկաւորութիւնը, Փարիզի Հայոց եկեղեցին : Արարողութեան ժամ նշանակուած էր առտուան ժամը 8.30, այնպէս որ սակաւաթիւ հայրենակիցներ կրցած էին ներկայ ըլլալ :

Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կարելին փորձած էին, պատշաճ յուղարկաւորութիւն մը կատարելու համար : Այս առթիւ ալ նախկին ռազմիկ մը բարեւի կեցած էր եռագոյնով :

Դագաղին վրայ դրուած էր ծաղկեպսակ մը : Արարողութեանց կը նախագահէր Սերովբէ Ծ. Վ. երեք քահանաներով : Մարմինը ամփոփուեցաւ Պանենոյի գերեզմանատունը :

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր տեղի ունեցաւ ողբացեալ ընկեր Գարեգին Սարգիսբէգեանի յուղարկաւորութիւնը : Փարիզի Հայոց եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռն բազմութեամբ : Ներկայացուցիչներ կային ժողովուրդի բոլոր խաւերէն :

Դագաղը որ դրուած էր մահաբեմի մը վրայ, ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Կեդր. Կոմիտէի, անհատ ընկերներու եւ ֆրանսացի բարեկամներու : Արարողութեանց կը նախագահէր Փարիզի առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, շրջապատուած երեք քահանաներով : Արարողութիւններէն վերջ դամբանական մը խօսեցաւ Շ. Միսաքեան, պարզելով ողբացեալ ընկերոջ դիմագիծը, իբրեւ հաւատարիմ եւ գործօն ընկեր, ռազմիկ եւ հայրենասէր :

Դագաղին վրայ դրուած էր Հայկական եռագոյնը, իսկ դասին մէջ բարեւի կեցած էր նախկին ռազմիկ մը՝ եռագոյնով :

Յետոյ մարմինը փոխադրուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը : Խուռն բազմութիւն մը կը հետեւէր յուղարկաւորութեան թափօրին : Այնտեղ ալ դամբանականներ խօսեցան ընկերներ Հրանտ Սամուէլ եւ Ս. Թորոսեան, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելով ողբացեալ ընկերոջ կեանքի եւ գործունէութեան մասին :

Այս մարմինը ամփոփուեցաւ մասնաւոր դամբարանի մը մէջ : Մանրամասնութիւններ յաջորդով :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն դառնօրէն կ'ողբայ կսկծալի կորուստը սիրելի ԳԱՐԵԳԻՆԻ : Անհուն վշտակցութեամբ կը մասնակցինք սուգին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խորապէս ազդուած Գ. Սարգիսբէգեանի անակնկալ կորուստէն երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ մեր մեծ բարեկամին դագաղին առջեւ : — ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Նոթ-Նիգբայրեան ենթակոմիտէն խորին կսկիծով կ'ողբայ անձնուէր եւ անմոռանալի ռազմիկին՝ ողբացեալ Գարեգին Սարգիսբէգեանի մահը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, ողբացեալ ընկերոջ մահուան առթիւ տասը հազար ֆրանք տրամադրած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Տան հիմնադրամին :

Նոյն հիմնադրամին կը նուիրեն .—

Տէր եւ Տիկին Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլը), տասը հազար ֆրանք, ի յիշատակ իրենց սիրելի կնքահօր :

Տասը հազար ֆրանք, ընկեր Յակոբ Աղիզեան իր մտերիմ ընկերոջ յիշատակին :

Հազար ֆրանք՝ ընկեր Գալուստ Թիքէան (Մէց) :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻՆ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան 5000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, ընկեր ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ կազմակերպութեան (Շէյփ) սպաներուն 12ուկէս առ հարիւրը պիտի կրճատուի ատենաբար : Կեդր. սպայակոյտին 420 սպաներէն 57ը պիտի արձակուին :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ նոյ. 19ի դատավարութեան ատեն Տոքթ. Մոսատեղ թեւերը շարժելով եւ լալով պոռչեց. — « Կամաւոր ծոմ պիտի պահեմ մինչեւ որ մեռնիմ» : Այս սպառնալիքն ըրաւ ի պատասխան ընդհ. դատախազին որ ազդարարած էր թէ հասարակաց բանտը պիտի դնէ եթէ պատշաճ վարմունք չունենայ :

ԵԹԷ ՉԸԼԼԱՐ...

●

Եթէ Դաշնակցութիւնը չըլլար, ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր Հայոց պատմութիւնը, վերջին վաթսունամեակին :

Անշուշտ, դժուար է երեւակայել եւ պատկերացնել այն պարապը, որ պիտի ստեղծուէր հայ կեանքին մէջ :

Դժուար է ջնջել գաղափարական ու յեղափոխական այն գործունէութիւնը, որ յեղաշրջեց հայ ժողովուրդի ճակատագիրը եւ բովանդակ հայութիւնը դրաւ ազգային ու քաղաքական նոր հորիզոններու տակ :

Չենք կրնար ըսել, թէ հայկական ազատամարտը պիտի դադրէր : Հայ ժողովուրդը ազատատենչ եղած է դարերէ ի վեր : Բայց կրնանք պնդել, թէ ազատագրական պայքարը պիտի տարուէր ըմբոստ անհատներու, թերեւս խումբերու կողմէ. այսինքն՝ պիտի ձգուէր անհատներու, պատահականութեան, դիպուածին : Զուրկ կազմակերպութենէ, հետեւաբար, զուրկ հաւաքական իմաստութենէ, համաժողովրդական դրօշմէն եւ օժանդակութենէն :

Դաշնակցութեան կը պարտինք առաւելապէս կազմակերպուած պայքարը՝ հայկական ազատագրութեան համար : Անոնք որ Դաշնակցութենէն առաջ եկան, անոնք՝ իրենց կարճատեւ գոյութեամբ կամ քայքայուած կազմովը, դժուարացուցին շարժումը. կրնանք ըսել նոյնիսկ՝ վարկաբեկեցին :

Ազգային գաղափարներուն եւ գաղափարականներուն գեղեցկութիւնը. անոնց վեհութիւնն ու անդիմադրելի հմայքը, անշուշտ, պատճառներ են որ ժողովրդական դառնան անոնք : Բայց բաւական չեն անոնք, որպէսզի բազմութիւնները պայքարին անոնց համար, մինչեւ մահ : Բաւական չեն որ զգացումներով ու համակրական խօսքերով ու երգերով, իրականութիւն դառնան անոնք :

Անհրաժեշտ են՝ գաղափարական վարակիչ մթնոլորտ, քաղաքական ու ազգային պայմաններու խոր գիտակցութիւն եւ հզօր կազմակերպութիւն, որպէսզի կեանքի մէջ մտնեն անոնք, իրագործուին : Հերոսական պայքար պէտք է մղուի, որպէսզի գաղափարները գործ դառնան :

Առանց կազմակերպութեան, կրնայ պատահիլ որ հերոսներ ծնին ու պայքարին. նոյնիսկ զոհուին ու զոհողութեան մղեն ուրիշներն ալ : Բայց միայն կազմակերպութեամբ կարելի է հաւաքական ու յեղափոխական շարժում ստեղծել. հերոսներ կերտել, ժողովուրդները դարձնել հերոսական ու հերոսապաշտ : Եթէ ոչ յեղափոխական իրենց ամբողջութեամբը, գէթ յեղափոխական իրենց մտքովն ու ոգիով :

Դաշնակցութիւնը իր կազմակերպութեամբ, իր գաղափարական պայքարով, իր շունչովն ու անշահախնդրութեամբ եւ հայ ժողովուրդին ու անոր պատմութեան իր հաւատարմութեամբ ոչ միայն հերոսներ, այլեւ հերոսներու փաղանգներ ստեղծեց. Ֆետայիներու այն սքանչելի խումբերը, որոնք հայրենասիրութեան եւ անձնուիրութեան տիպարներ դարձան եւ հայ ցեղի քաջութիւնը, պայքարի ընդունակութիւնը, հայրենասիրութիւնը պանծացուցին : Խոնարհ մարդիկ, որոնք շնորհիւ գաղափարական պայքարի եւ կազմակերպուած, այսինքն գիտակցական հայրենասիրութեան, դարձան դրօշակիր հայկական ազատագրութեան :

Դաշնակցութիւնը, առաջնորդը այս բոլորին, իր անվեհեր ու ժողովրդանուէր գործունէութեամբ յեղաշրջեց հայութեան ոգին, կրնանք ըսել նոր հայութիւն ստեղծեց. հայութիւն մը՝ որ թօթափելով դարաւոր ճակատագրապաշտութեան փոշին, գործեց դուրսէն պարտադրուած ճակատագրին դէմ :

Պայքարեցաւ, հայրենասիրութիւնը, ազատութիւնը, ազգն ու հայրենիքը համազգային արժէքներ դարձուց եւ երբ պէտք եղաւ, արիւն թափեց անոնց պաշտպանման ու զարգացման համար :

Հայը, Դաշնակցութեան դրօշին տակ, արիւն թափել սորվեցաւ իր ազգային գաղափարականներուն իրականացման համար : Երբ միայն երգել գիտէր ան. երբ աղօթել ու աղերսել գիտէր եւ հզօրին ու բռնաւորին առջեւ խոնարհիլ դարերէ ի վեր, շնորհիւ հայ յեղափոխութեան, եւ, յատկապէս Դաշնակցութեան, Հայը իբրեւ ազգ ու զանգուած, գիտցաւ ճակատ ճակատի կռուիլ եւ պաշտպանել ինքզինքը, իր ինչքը, իր պատիւը, իր գաղափարականները : Գիտցաւ շարունակել հին ու պայքարող իր հայրենիքին պատմութիւնը, այնքան եղերականօրէն ընդհատուած, սորկական դարերու ընթացքին :

Անցնող վաթսուն եւ աւելի տարիները հայակերտութեան, ազատագրութեան, համաժողովրդական շարժումի եւ յեղափոխական զարթօնքի տարիներ եղան : Համակերպութեան դէմ ըմբոստացման տարիներ, որոնց լուսաշող հետեւանքն եղան Հայաստանի ազատագրութիւնն ու անկախութիւնը, պետականութեան վերստեղծումը, ուր վճռական դեր ու առաջնորդութիւն ունեցաւ Դաշնակցութիւնը :

Դաշնակցութեան հակառակորդները կը պայքարին Դաշնակցութեան դէմ, կատաղօրէն, կոյր ատելութեամբ, նախանձկոտ մոլեգնութեամբ :

Կը պայքարին անոր գործի՞ն դէմ, թէ գոյութեան :

Չեն ըսեր :

Չեն կրնար պայքարիլ գործին դէմ, որ շատ վեր է ու վեհաշուք. չեն կրնար պայքարիլ Դաշնակցութեան գոյութեան դէմ, որ շատ հզօր է եւ համազգային :

Բոլորը գիտեն եւ համոզուած են թէ՝ եթէ չըլլար այդ գործը, պէտք էր ստեղծել զայն :

Եթէ չըլլար Դաշնակցութիւնը, պէտք էր ծնունդ տալ նման կազմակերպութեան մը :

Պատի՛ւ Դաշնակցութեան եւ փա՛ռք իր գործին :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՕՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ

●

Նորածին մանկիկներուն փոքրիկ օրօրոցն եմ, գեղեցիկ ու հրապուրիչ՝ շինուածքով : Տաքուկ, սիրուն եւ ճերմակ ծածկոցով : Թեթեւ ու թափանցիկ զոյգ մը վարագոյրով եւ փղոսկրեայ հրեշտակ մը որ կը սաւառնի իմ վերեւ ... :

Ընտանեկան յարկին անզուգական զարդը՝ գեղեցիկ ու փոքրիկ օրօրոցն եմ : Երեւակայեցէք նորածին մանուկ մը սեւ սաթի նման աչքերով, շագանակագոյն մազերով, այտերը վարդագոյն՝ որոնց վրայ փոքրիկ փոսիկներ կազմուած, գողտրիկ ու նրբաքանդակ ոտիկներով ու թաթիկներով ընկողմանած օրօրոցին մէջ հեշտօրէն կը քնանայ ...

Առիթը ունեցա՞ծ էք նաեւ մօտէն դիտելու թռչունի մը փոքրիկ բոյնը : Որքան նրբահիւս եւ գեղակերտ է ան, ծառի մը երկու ոստերուն վրայ որ կը տատանի մեղմիկ հովին ազդեցութեամբ : Ամէնէն խուզարկու աչքն անգամ պահ մը վարանում պիտի ունենար տերեւախիտ ճիւղերուն մէջ որոշապէս ճշդելու համար խակական բոյնը : Այդ քնքոյշ բոյնին մէջն է որ փոքրիկ ճակները պիտի ապրին ու մեծնան : Հոնկէ է որ թեւ պիտի առնեն եւ պիտի ճախրեն օդին մէջ իրենց մօր խնամքին ու հսկողութեան տակ :

Նմանապէս այս պչրուն օրօրոցին մէջ է որ նորածին մանկիկը կը սկսի բողբոջիլ, ուռճանալ ու կազմուիլ :

Այդ օրօրոցը ընտանեկան կնոջ խէժալն է :

Ով կին, որ կոչուած ես մայր ըլլալու, երբ կոչ կ'ընէ քեզ օրօրոցը ընդունելու քու նորածինդ իր մէջ, իսկ դուն անտարբեր, կը խնդրես որ ձեղնայարկ բարձրացնեն զայն :

Ով Հայուհի, վերաքննէ անգամ մը քու խիղճդ, միթէ նկատի առնել չե՞ս ուզեր այն դերը որ քեզի կը վիճակի :

Հայ երիտասարդ, դուն կ'ուզես խեղաթիւրել նախախնամութեան ստեղծագործութիւնը : Ան քեզ կը հրաւիրէ որ հետեւիս իր շինարարի հոյակապ եւ վիթխարի գործին, մինչդեռ դուն կը թաւալիս քու թիւր մտածումներուդ եւ մոլորութեանց մէջ :

Հայ կին, քու շնորհիւդ է որ կը կազմուի ու կը փայլի ընտանեկան յարկը : Ի՞նչ բան կը վախցնէ քեզ, լեցնելու համար քու օրրանդ :

Մօրդ տառապանքի պատմութիւննե՞րն են որ կը սարսափեցնեն քեզ : Անոր դժոխային յուշե՞րն են որ աչքի առջեւ կ'ունենաս : Հօրդ արիւննե՞րը, դիակնե՞րը, անմեղ մեռելնե՞րը ... :

Կը վախնաս որ ուտելիք հաց չե՞ս գտներ զաւկին համար : Հայ ծնող, նայէ սա թռչուններուն թէ ինչպէս բնութիւնը կը կերակրէ զանոնք : Բայց ինծի ցոյց տուր ընտանիք մը որ ունենայ տասնեակ մը զաւակ, եւ բոլորն ալ մահացած ըլլան անօթութենէ ... :

Պէտք չէ նկատի առնել այն ամուլ կենակցութիւնները՝ իրենց անփոյթ եւ անօգուտ անձնասիրութեամբ, որոնք իրենց կեանքը կը վերջացնեն ընդհանուրին անտարբերութեան մէջ :

Ճանչցիր քու ահաւոր յանցանքդ եւ գնա ձեղնայարկէն իջեցուր օրրանդ, մաքրէ եւ զարդարէ վաղուան համար, տեղաւորէ յարկարաժնիդ պատուոյ անկիւնը՝ իբրեւ ընտանեկան եւ որդիասէր Հայուհի մը :

Տառապակոծ մայր, պատմէ արհաւիրքի օրերդ երբ կուրծքիդ սեղմած հողեհատորդ լեռները, դաշտերը խելակորոյս կը թափառէիր ապաստան մը գտնելու համար ու հէք մանկիկդ կը զետեղէիր շրջագգեստիդ քղանցքին, պաղ քարին եւ հողին վրայ ... :

Երիտասարդ Հայուհի, այս երկիրը ուր այսօր կ'ապրիս, քեզ ազատութիւն շնորհած է որպէսզի քու նախնիքներուդ նման մեծցնես մանկիկդ : Ան քեզ կը քաջալերէ թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս որ բազմածին կին մը ըլլաս :

Օգտուէ այդ ազատութենէն ի սէր քու չարչարուած, խոշտանգուած եւ սրտակոտոր ցեղիդ ... : Ձեղնայարկէն իջեցուր օրրանդ որուն մէջ քու մայրդ քեզ խնամեր, դիեցուցեր է : Այդ օրրանը միշտ պատրաստ է ընդունելու քու զաւակներդ : Սիրուն ու զուարթ այդ օրօրոցին մէջ ժըպիտով դիմաւորէ մանկիկիդ զարթնումը եւ մի երգեր լալագին աչքերով անցեալի տխուր ու մելամաղձոտ երգերը ... :

Վհատեցուցիչ այդ երգերը կը խախտեն քու քաջութիւնդ : Զանազիր եղիր որ այդ մանկիկը առողջութեան և իմաստութեան տիպար մը դառնայ :

Դաստիարակէ զաւակդ հայկ. ոգիով, հայկական շունչով, հայկ. մտածումով : Այդ գողտրիկ օրօրոցէն թող սկսի թոթովել հողեհատորդ մեր մեծասքանչ լեզուին քնքոյշ բառերը ... :

Ձեռքովդ հիւսէ փոքրիկ գուլպաներ պզտիկ ոտքերուն համար, պատրաստէ սիրուն ներքնազգեստներ՝ որոնց մէջ պիտի բաբախէ զգայուն սիրտ մը ապագայ սերունդին եւ մայր հայրենիքին համար : Շինէ սիրուն գդակ մը որուն մէջ պիտի հանգչի քու սիրասուն զաւկիդ գլուխը եւ ան պիտի ըլլայ քու ազնիւ ցեղիդ հմտութեան ու իմաստութեան փառարանը ... :

Արհաւիրքի օրերուն, մայր, քու բնագաւառիդ մէջ կը կռուէիր հաւասարակաց թշնամիին դէմ, զէն ի ձեռին, ամուսնոյդ կողքին կանգնած, ընտանիքիդ պատուոյն ու գոյութեան կռիւը կը մղէիր, սակայն օրօրոցդ միշտ ձեռքի տակ ունէիր եւ պը :

Դաժան ծերուկը «սա խանտիլը վառէ» պոռաց, մինչ իր դողդոջ մատներն արդէն սկսած էին առ խարխափ շօշափել տուփին մէջ գտնուածները, ու քթին տակէն կը մռլտար .

— Մէկ, երկուք, երեք ...

Ռաֆիկ վազեց ոըմնադարանին մէջէն առաւ կանթեղը, սրտադողով վառեց զայն ու բերաւ դրաւ մեծ հօրը մօտ, բազմոցին վրայ : Կանթեղը սկսաւ պլպլալ իր դորշ կարմիր բոցէն արձակելով խղոտ ծուխ մը, որ մինչեւ ցած ձեղունը կ'երկարէր, ու երբեմն իր տատանումներուն մէջ չկըրնալով ուղղակի վեր ելլել՝ ծերունիին ճակատը կը մրոտէր : Գարշ հոտ մը սկսաւ տարածուիլ սենեակին մէջ :

Հիմակ Հաճի Մարտիրոսի կռնակը կըրած էր տուփին վրայ, ակնոցով զինուած աչքերը սոսկալի սեւեռումով կը դիտէին լուցկի, ծխախոտի տուփերն ու թուղթի թերթիկները զոր աջ ձեռքին դողացող ազատ մատներովը կը համրէր, բաղդատելով զանոնք դեղնած թուղթի կտորի մը վրայ երեւցող ծուռիկ մուռիկ թուանշաններու հետ : Քիչ մը անդին կեցած էր Ռաֆիկ, աչքերը բուռն արտայայտութեամբ մը յառած տուփին վրայ, շուրթները սարսուռն, վերահաս փոթորիկի մը սոսկումներովն համակ :

ԵՐՈՒԽԱՆ

(Շար.)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

Լուցկիի կոյտեր կազմելով, պարապ տուփերուն համար, որոնք իր բացէն շահը կը ներկայացնէին, եւ որոնց վրայ կը յառէր իր մթաշող խաժ աչուըները, թաւաստեւ սպիտակախառն յօնքերուն տակէն :

Հաճի Մարտիրոս կսկիծ տեսած մարդ էր. զաւակներ ու թոռներ թաղած էր, հաստաբուն կաղնիի պէս մինակ ինք անխախտ մնալով այն մահաբոյր քամիներուն դէմ, որոնք բիրտ ուժգնութեամբ առեր տարեր էին իր «ճիւղերն»ը, հետզհետէ պարապութիւն բերելով իր շուրջը, խեղճութիւն սփռելով :

Եւ կսկիծն ալ կարծրացնելով այդ ծերացած, դառնացած սիրտը, անտարբերութիւն, սոսկալի անզգածութիւն առաջ բերեր էր : Ալ մահուան աւերներէն բնաւ սոսկում չունէր հիմակ. ամէն բան եղած լմնցած էր. ինքը կը մնար ու իր Ռաֆիկ թոռը, որուն գոյութիւնը միայն անոր համար կարեւոր էր իրեն, վասնզի անոր աշխատանքին արդիւնքով կ'ապրէր, ինք աւելի գոհ կ'ըլլար, եթէ ան ալ մեռնէր : Կըկարծէր որ իրեն կը յիշեցնէր իր բոլորտիքէն անհետացած դէմքերը. ու երբ մէջտեղէն վերնար տղան, Հաճի Մարտիրոս պիտի ըսէր թէ սասնկ եկած է աշխարհի վրայ, մին մինակ, ու սասնկ պիտի երթայ :

Իր կեանքը աշխարհի վրայ կեդրոնացած էր լուցկիներու, սիկարի թուղթերու եւ ծխախոտի տուփերու մէջ, զորս առտուընէ մինչեւ իրիկուն մատներուն մէջէն կ'անցընէր շոյելով, փայփայելով ու շտկրտելով անընդհատ, իր միտքն յոգնեցնելով միայն այն ապօրինի միջոցներուն վրայ, որոնցմով կրնար աւելորդ շահ մը ընել :

Տարի մը առաջ, երբ իրիկուն մը կռուփի հարուածներ կ'իջեցնէր փոքրիկ Ռաֆիկին, յանկարծ թուլութիւն մը զգացեր էր ձախ կողմին վրայ, ու մասնակի անդամալուծութիւն մը անզգայացուցեր էր իր ձախ ոտքն ու ձեռքը : Բազուկը մասամբ առողջացեր էր, բայց ձախ սրունքը նոյնը կը մնար միշտ ու այս պատճառով խուցին մէջ մտեր էր այն խոշոր անթացուպը, որ ճշմարիտ պատուհաս մըն էր եղած Ռաֆիկի գլխուն :

Մութը կը կոխէր, Նոյեմբերի ցրտախառն այն մութը, որ մռայլով ու թախծութեամբ շինուած է : Հաճի Մարտիրոս ակնոցը հաներ էր, ու իր պղտոր աչքերովը փողոցը կը դիտէր, երբեմն քթին տակէն մրմռալով .

— Աս լակոտը վուր մնաց, ախ էյէր նորէն պակաս է նէ...

Ու աջ ձեռքովը անթացուպը կը շօյէր, դէմքի աղխալի ծամածռումով մը :

Յանկարծ ծերունին վեր առաւ գլուխը, որսի շան մը պէս ականջները տնկելով, իրիկնամուտի յարաճուն հանդարտութեան մէջէն հեռաւոր սրտդող ձայնի մը արձագանգը լսուեցաւ .

— ... Բէհատը, Ֆիպրիք ...

Ծերունիին նուաղկոտ աչքերուն մէջ շողիւն մը փայլեցաւ ու անմիջապէս մարեցաւ :

— Ան է, մրմռաց ու դողդոջ ձեռքովը շօշափեց իր անթացուպը, որ անորոշ կերպով կ'ուրուագծուէր սենեակին մութ յատակին վրայ :

Մէկ քանի վայրկեան ետքը խարխուլ դրան բացուիլը կը լսուէր ու ծերունիին նստած սենեակին սեմին վրայ երեւան կու գար, գզոյշ ու վախկոտ շարժումներով, փոքր մարմինը Ռաֆիկին, վիզէն կախուած ունենալով իր քառակուսի տուփը :

Հազիւ երեւցած էր, ծերունին խեղդուկ ձայնով մը պոռաց .

— Ծօ, Ռաֆիկ, ինչո՞ւ ուշ մնացիր :

Տղան վարանեցաւ, դողաց, շուրթերը շարժեց ու կմկմաց .

— Տէտէ, միւշտէրի էյաւ ...

— Վայ. «փէք» աղէկ, հոս բեր նայիմ, ի՞նչ ծախեցիր ...

Ռաֆիկ քիչ մը քաջասրտուած, յառաջացաւ մինչեւ ծերունիին ցած բազմոցին առջեւ, ու վիզէն հանեց տուփին կա-

(2)

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

★

Վենետիկ՝ Հայութեան սրտին մօտ է մասնաւորապէս որովհետեւ հոն կը գտնուին մեր ազգային հաստատութիւններէն երկուքը, Ս. Ղազարի վանքը եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը ։ Հայոց պատմութիւնը եւ գրականութիւնը արձանագրած են իրենց էջերուն մէջ այս զոյգ հաստատութիւններուն գործունէութիւնը , եւ հայ ժողովուրդը ոչ միայն գնահատած եւ քաջալերած է այդ գործունէութիւնը, այլեւ երախտապարտ է Մխիթարեան միաբանութեան։ Այդ գիտակցութեամբ էր որ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերը սիրով ընդառաջ գացին Մխիթարեան հաստատութեան կոչին՝ Ս. Ղազարի կղզին ընդարձակելու համար ։ Այսօր՝ շնորհիւ այդ օգնութիւններուն, այն հայրենակիցները որոնք բախտ կ՚ունենան այցելելու Ս. Ղազարի վանքը, պարծանքով կրնան դիտել նոր եւ ամուր պարիսպները որ կը շրջապատեն Հայոց կղզին ։

Այժմ հայ ժողովուրդին վրայ կը ծանրանայ ուրիշ պարտականութիւն մը. Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին վերանորոգումը ։

Շուրջ 120 տարիներ ձգած են ցաւալի դրոշմ մը վարժարանին մեծղի շէնքին վրայ։ Ժամանակը իր անխուսափելի հարուածներով, աւերներ գործած է եւ զանազան նորոգումները այլեւս բաւարար չեն։ Վարժարանը ընկճուած է իր տարիներու բեռով ։ Վարժարանին գլխաւոր մասերուն դարաւոր գործածութիւնը այլ եւս անյարմար դարձուցած է անոնց ներկայ կարգուսարքը, եւ այսօր կարելի չէ ըմբռնել բարձրագոյն վարժարան մը որ չհետեւի ներկայ յեղաշրջուած պահանջներուն ։

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը սեփականութիւնը չէ Մխիթարեան միաբանութեան այլ կը պատկանի բովանդակ ազգին ։ Ուրեմն անհրաժեշտ է որ ազգը կատարէ զոհողութիւն մը եւս ։

Արտասահմանի հայութիւնը իր ազգապահպանման պայքարին մէջ՝ դեռ պէտք ունի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին աջակցութեան։ Ազգային բարձրագոյն ուսումով մը տոգորուած երիտասարդութիւն մը՝ մեծագոյն յոյսերէն մէկն է մեր ապագայ կեանքին համար։ Նախկին սաներու աջակցութենէն զատ՝ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը իր նայուածքը կ՚ուղղէ դէպի այն բոլոր գիտակից հայրենակիցները որոնք նախանձախնդիր են իրենց ազգային արժէքներուն ։

Նիւթական օժանդակութեան առաջին հիմը արդէն իսկ դրուած է, շնորհիւ Միլանոյի եւ շրջակայ քաղաքներու նախկին աշակերտներու եւ կարգ մը ազգասէր հայրենակիցներու աջակցութեան ։ Վարժարանիս ներկայ տեսչութիւնը՝ Հ. Եղիա Փէչիկեանի անվհատ եւ գործունեայ ղեկավարութեամբ, կը սպասէ պատասխան մը նաեւ ուրիշ երկիրներէ։ Մենք վստահ ենք որ այդ պատասխանը շատ պիտի չուշանայ ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

չդադրեցար երգելէ քու ազատատենչ երգերդ ։

Պատմէ քու զաւկիդ թէ ինչպէս մազապուրծ ազատեցիր զինքը մահուան ճիրաններէն ։

Այսօր մեր առջեւ ունինք տարբեր եւ նոյնքան ահաւոր թշնամի մը, ապազգայնացումը, որ դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է մեր գլխուն վերեւ։ Նորապսակ զոյգեր, դուք պիտի մղէք այդ կռիւը իմաստութեամբ եւ յարատեւութեամբ, ներարկելով ձեր մանկիկին երակներուն մէջ հայկական ոգին։ Միաժամանակ պատրաստեցէք ձեր մանկիկին համար սիրուն ու տաքուկ օրրանը ։

Ձեր կոչումն է այդ օրօրոցներուն մէջ պատրաստել յաւիտենական Հայաստանի վաղուան ազգասէր, իմաստուն եւ քաջարի զաւակները ․․․։

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

Մայրիկ Ռոզա Խնոյեան, որ մեռաւ վերջերս, ծնած էր Տարօնի Նորշէն գիւղը, 1878ին։ Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ։ Ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ ։

Մայրիկ Ռոզան, Ճնոյեան Սարգիսի կողակիցն էր, 1894ին երբ կ՚ամուսնանար Ճնոյին տունը անուն հանած էր իր զաւակներով, հարստութեամբ եւ յայտնի ջաղացքով եւ աղբիւրով։ Դուռը բաց էր ամէնուն առջեւ, Հայ թէ Քիւրտ ։

1901ին տեղի ունեցաւ Նորշէն գիւղի կռիւը որուն կը մասնակցէին Գէորգ Չաւուշ եւ վեց ընկերներ. — Սէյտօ Պօղոս, Վաղարշակ։ Արամ, Բերդակայ Սեդրակ, Միսաք եւ Սիմոն։ Կռիւը տեւեց ժամը 3ուկէսէն մինչեւ վեցուկէս։ Թուրքերը կորսնցուցին հազարապետ **Հիւսէյին ա**ղան եւ ուրիշ երկու սպաներ։ Մեր տղաքը չուզեցին զարնել հասարակ զինուորը, եւ երբ գիւղէն հեռացան Դանիկ գիւղացի Քիւրտը, Կորոյի Խաչօն, որ ամէն առեն եղած է հիւր Ճնոյեան Վարդանի, այս գիշեր ալ ուտել խմելէ վերջը, երկու գնդակով գետին կը փռէ Վարդանը եւ տունը կողոպտելով կը հեռանայ։ Այդ օրէն վերջ Ճնոյի տան աստղը մարեցաւ։ Բաժան բաժան եղան։ 1907ին Սարգիս Ճնոյեան չդիմանալով Թրքական եւ քրտական բռնութեանց , մայրիկ Ռոզայի հետ կ՚անցնի Էրզրում, Տրապիզոն, Իզմիր, մինչեւ խաբուսիկ սահմանադրութեան օրով Պոլիս, ուր կ՚ունենայ զաւակ մը, Վարդան Ճնոյեան։ Զինադադարին Սարգիս նաւահանգստին մէջ կը փնտռէր հայ բեկորներ եւ որբեր։ Շատերուն օգնած է մայրիկ Ռոզան եւ զաւկի պէս պահած ։ Այստեղ ալ միշտ կը հետաքրքրուէր հայրենակիցներով, երբեմն կ՚երգէր, —

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ բազմարուեստեան դպրոցի տասնեակ մը ուսանողներ նախքան գործնական աշխատանքի անցնիլը, Մոսկուա մեկնեցան, ծանօթանալու համար ռուս ճարտարապետներու աշխատանքի փորձերուն ։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ակադեմիայի կարգ մը գիտնականներ Վրաստան գացին մօտէն ծանօթանալու գիտական աշխատողներու ստեղծագործութեանց ։ Անոնք այցելեցին Թիֆլիզի «Ստալին« պետական համալսարանը, Ստալինի տուն թանգարանը ։

ՎԻՐԱԲՈՒԺՆԵՐՈՒ գիտական համագումարը տեղի ունեցաւ Պաքուի մէջ, որուն կը մասնակցէին Անդրկովկասի երեք հանրապետութեանց ներկայացուցիչները։ Հայաստանի վիրաբոյժներէն Եոլեան, Սողոմոնեան եւ ուրիշներ կարդացին աւելի քան տասնըմէկ մասնագիտական զեկոյցներ ։

ՌՈՒՄԷՆԵՒՍՈՎԵՏ Բարեկամութիւն ընկերութեան պատուիրակութիւնը որ Հայաստան կը գտնուէր, վերջերս, այցելեց Էջմիածին եւ Սեւանայ լիճը եւ ուրիշ տեսարժան վայրեր։ Մեկնած առեն անոնք իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին ըսելով թէ մեզ հետ կը տանինք անմոռանալի յիշատակներ ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ընկերակցութեամբ փոխանորդին, Նոյեմբեր վեցին այցելած է Հրեաներու րաբունապետ Ռաֆայէլ Սապանի, որ մեծ պատիւներով ընդունած է։ Ներկայ եղած են հրէական շաբաթաթերթերու աշխատակիցներ եւ «Էթուալ տիւ Լըվան»ի մէկ խմբագիրը ։ 27 տարիէ ի վեր րաբունապետի չգոյութեան հետեւանքով այս կարգի յարաբերութիւններ մշակուած չէին։ Պատրիարքին խոր հմտութիւնը հիացում պատճառած է երբ եբրայերէն մէջբերումներ կատարած է ։

Ս. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ հայերէն բառարանին վերհրատարակութեան ձեռնարկած է «Ազդակ»ի վարչութիւնը։ Մեծ պակաս մը պիտի լրանայ այս հրատարակութեամբ ։

« Ոչ տէր ունինք, ոչ տիրական , — Միայն Աստուած մեզ օգնական»։ Մասնաւորապէս չէր մոռնար Նորշէն գիւղի երգը. — Նորշէն գիւղի պատերազմը. — Եւ գիւղացւոց կոտորածը. — Արիւն երգենք հառաչելով. — Դառն արցունքով արտասուելով :—

Պարոն Գէորգ եօթ ընկերներով. — Նորշէն իջաւ պատահմունքով. — Այդ Նորշէնցիք շատ սիրեցին. — Մէկիկ մէկիկ համբուրեցին ։

Սիրելի մայրիկ Ռոզա, քու գուրգուրանքով պահած որբերդ եւ հայրենակիցներդ երբեք պիտի չմոռնան քու մայրական խնամքը։ Օտար հողը թեթեւ գայ վրադ եւ կաթիլ մը անմահական ջուր Ճնոյի աղբիւրէն քու այրած սրտին ։

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Անցեալ կիրակի, 15 Նոյեմբեր, մեր դաշտին վրայ կ՚ընդունէինք Ա. Էս. Ց. Փէռէօյի խումբը ։ Արուարձաններէն ալ, հայրենակիցներ փութացած էին դաշտ, դիտելու համար մեր խումբին խաղարկութիւնը ։

Այդ օրը, դժբախտաբար, մեր յառաջապահ գիծը երեւան չբերաւ իր սովորական արժէքը։ Ճիշդ է որ ունէինք երկու բացականեր։ Վրէժը եւ կեդրոնական պահակ Գուանոն։ Կիսախաղը քիչ էր մնացած որ սուլուէր, երբ մեր բերդերուն մօտ խառնաշփոթ վիճակէ մը օգտուելով, հակառակորդը կը յաջողէր կէտ մը շահիլ ։

Վերսկսումէն մինչեւ վերջ անկարելի եղաւ հաւասարիլ։ Երեք տարուան ընթացքին առաջին պարտութիւնն էր մեր դաշտին վրայ ։

Այժմ, ընդհ. դասաւորման մէջ երրորդ ենք, առաջին երկու կէտի տարբերութեամբ ։

Այս կիրակի, 22 Նոյ., Սէնթ Ուէնի մեծ դաշտին վրայ կը հանդիպինք Րէտ Սթարի։ Մեր Ա. խումբը բացումը պիտի կատարէ մեծ մրցումի , ուր դէմ յանդիման պիտի ելլեն երկու փրոֆէսիօնէլ խումբեր Րէսինկ Քլիպ տը Փարի եւ Րէտ Սթար Օլէմփիք ։

Մեր մրցումը կը սկսի շատ կանուխ , ժամը ճիշդ 12.45, քան հազարէ աւելի հասարակութեան մը առջեւ ։

Զ. ՄՈՒՍԱՏԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ փոքրիկ դերասանուհին, Փերուզ Գալֆայեան պատրաստած է եգիպտական նոր ժապաւէն մը, «Էլ Հերման» (Լքեալը) որ կը ներկայացուի իր անունով։ Ան այս ժապաւէնին մէջ փայլուն կերպով ի յայտ կը բերէ իր արժանիքները։ Առաջին անգամ ըլլալով հանդէս կուգայ Փերուզի կրտսեր քոյրը Նելլին, իսկ աւելի վերջ երկրորդ քոյրը ։ Այս ժապաւէնը պիտի ներկայացուի Եգիպտոսի ինչպէս եւ Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներուն մէջ։ 200 ոսկի արժողութեամբ շարժանկարի ժապաւէն մը նուիրած է Պ. Մելքի Գըլըճեան (Աղեքսանդրիա) ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ. — Շնորհալի դեղձանիկ մը, Օր. Շաքէ Պէնկլեան, որ ժամանակէ մը ի վեր կը փայլի Փարիզի հայկական հանդէսներուն մէջ, հրապարակ հանած է երկու երգապնակներ , անուշ սիրողի մը համեստութեամբ ։ Ահաւասիկ առիթ մը , քաջալերելու նորածիլ տաղանդները ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մասնաւոր արտօնութեան մը վրայ տասը հազար ընտրեալ ներկայացուցիչներ այցելեցին Ստալինի եւ Լենինի դամբարանները։ Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Ստալինի զմռսուած մարմինը կը մնայ անաղարտ, Վրացիի մորթի գոյնով. իսկ Լենինի դէմքը տժգոյն է ։—

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Պ. Փուարօ անգամ մը եւս իմ կողմս նայեցաւ հեղինակաւոր ակնարկով մը ։ Յետոյ. ամփոփեց մեթոտիկ ձեւով մը ։

— Ուրեմն, տիկին, դուք ձեր մազերը կը լուայիք , ոչ բան մը տեսաք , ոչ ալ բան մը լսեցիք ։ Կը յիշէ՞ք որեւէ մանրամասնութիւն որ օգնէ մեզի այս կամ այն ձեւով ։

Տիկին Մերքատօ, ոչ իսկ մտածել փորձեց ։

— Ոչ, ոչ մէկ մանրամասնութիւն ։ Այս բոլորը շատ խորհրդաւոր է ինծի համար։ Բայց ըստ իս բան մը որոշ է , մարդասպանը դուրսէն եկած է։ Այս է բուն իրողութիւնը ։

Փուարօ դէպի կնոջ ամուսինը դարձաւ.

— Իսկ դուք, պարոն, ի՞նչ ունիք ըսելիք։

Պ. Մերքատօ ջղային ցնցում մը ունեցաւ եւ սկսաւ մօրուքը խառնել, նեղսրտած ։

— Կասկած չկայ որ մարդասպանը դուրսէն եկած է ։ Մենէ ո՞վ կրնար որեւէ չարիք հասցնել Տիկին Լէյտներին ։

Այնքան բարի, այնքան սիրալիր էր որ (գլուխը շարժեց)։ Զինքը սպաննողը հրէշ մըն էր, այո, հրէշ մը ։

— Իսկ դուք, պարոն, ինչպէս անցուցիք երէկ կէսօրէ ետք ։

— Ե՞ս ։

Եւ աչքերը պարապին յառեց ։

— Քիմիական աշխատանոցս էիք, Ժոզէֆ, յիշեցուց կինը ·

— Ահ, այո ։ Իրաւ է, իրաւ։ Իմ սովորական գործիս կ՚աշխատէի ։

— Ո՞ր ժամուն հոն գացիք ։

Դարձեալ շփոթած երեւցաւ եւ հարցական ակնարկ մը ուղղեց կնոջը ։

— Ժամը մէկին տասը մնացած, Ժոզէֆ։

— Ահ, այո, մէկին տասը կար ։

— Բակը ելա՞ք ։

— Ոչ… չեմ կարծեր։ (Պահ մը կանգ առաւ)։

— Ոչ, վստահ եմ որ ոչ իսկ անգամ մը դուրս ելայ ։

— Ժամը քանի՞ն իմացաք դէպքը ։

— Կինս եկաւ լուր տուաւ։ Այդ սարսափելի լուրը ընդվզեցուց զիս։ Չէի կրնար հաւատալ։ Այսօր իսկ ինծի դժուար կուգայ հաւատալ թէ ճիշդ է ։

Յանկարծ սկսաւ դողալ ։

— Ահռելի բան է, ահռելի …

Տիկին Մերքատօ քովը փութաց ։

— Այո, այո, Ժոզէֆ, ամէնքս ալ կը ցաւինք, բայց պէտք չէ անձնատուր ըլլանք մեր վշտին։ Չծանրացնենք խեղճ Տօքթ. Լէյտներին կսկիծը ։

Ջղային կծկում մը բռնեց Տօքթորին դէմքը եւ այնպէս հետեւցուցի թէ այս բոլոր ցոյցերը տաժանելի էին իրեն համար։ Ակնարկ մը նետեց Փուարոյի , կարծես աղաչելով որ շարունակէ ։

Օր. Ճոնսը՞ն, ըսաւ անմիջապէս գաղտնի ոստիկանը։

— Վախնամ պիտի չկրնամ մեծ բան մը ըսել ձեզի։

Պառաւ օրիորդին ազնուական ձայնը հանդարտեցուց բոլորս Տիկին Մերքատոյի սուր պոռչտուքէն վերջ։ Օրիորդը շարունակեց ․

— Հասարակաց սրահին մէջ կ՚աշխատէի, գլանաձեւ կնիքներուն կաղապարները հանելով «փլաստիսին»ի վրայ ։

— Եւ, բան մը չտեսաք, չլսեցի՞ք ։

— Ոչ, պարոն ։

Փուարօ վայրկեան մը շեշտակի նայեցաւ, ինչպէս իմ, իր ալ ականջին զարկած էր ձայնի թեթեւ վարանում մը ։

— Բոլորովին վստա՞հ էք, Օրիորդ ։ Տարտամ յիշատակ մը չի՞ մնար ձեր միտքը։

— Ոչ, իրաւ որ ոչ ։

— Բան մը որ տեսած ըլլաք ձեր աչքին ծայրով, նոյնիսկ հակառակ ձեր կամքին ։

— Ոչ, կը վստահեցնեմ ձեզ ։

— Ուրեմն, թերեւս բան մը լսած ըլլաք, բան մը որ ձեր ականջին հասած կ՚ըլլայ, առանց անդրադառնալու։

Օր. Ճոնսըն պզտիկ մը քրթմնջեց ։

— Շատ կը պնդէք, Պ. Փուարօ։ Կարծես կ՚ուզէք ինծի ըսել տալ բաներ որոնք միայն իմ երեւակայութեանս մէջ գոյութիւն ունին։

— Ուրեմն , բան մը կայ ձեր երեւակայութեան մէջ։

Օր. Ճոնսըն յամրաբար պատասխանեց. ամէն մէկ բառը կշռելով ։

— Այդ օրէն ի վեր կ՚երեւակայեմ թէ կէսօրէն վերջ, որոշ պահու մը տկար ճիչ մը լսեցի։ Մինչեւ անգամ կը համարձակիմ յայտարարել թէ իրապէս ճիչ մը լսեցի։ Հասարակաց սրահին բոլոր պատուհանները բաց ըլլալով, դաշտերուն մէջ աշխատող բնիկ աշխատաւորներու բոլոր աղմուկները կը լսուին ։ Բայց անկէ ի վեր գլուխս մխուած է թէ լսած էի Տիկին Լէյտներին պոռալը։ Սաստիկ կը մեղադրեմ ինքզինքս որ տեղէս չշարժեցայ։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս վրայ հասած կ՚ըլլայի ճիշդ ժամանակին ։

Տօքթ. Րէյլի ընդմիջեց հեղինակաւոր ձեւով մը ։

— Ատանկ մտածումներ մի դարձնէք ձեր մտքին մէջ։ Ըստ իս որեւէ կասկած չկայ թէ ոճրագործը զարկաւ Տիկին Լէյտներին (ներողամիտ եղէք, Լէյտներ) անմիջապէս որ անոր սենեակը մտաւ ։

(Շար.)

Մայեր, որ ջերմ կուսակից է դաշնագրին, մանրամասնօրէն պարզեց անոր առաւելութիւնները: Այս առթիւ ըսաւ. — «Եթէ մաղթելի է որ Ֆրանսան արթննայ, պէտք չէ որ Ֆրանսացիները փրակայի մէջ արթննան (բոլշեւիկեան լուծին ենթարկուին):

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՎԻՇԻՆՍԿԻ

Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակը, Վիշինսկի, ճառ մը խօսելով Քաղաք. Ցանձնաժողովին մէջ, ըսաւ թէ Պերմուտայի խորհրդաժողովը պիտի ծանրացնէ միջազգային յարաբերութեանց լարումը: Այս առթիւ նորէն յիշեց Խ. Միութեան առաջարկները, — ջնջել հիւլէական, ջրածին եւ ուրիշ քանդիչ զէնքեր, հինգ մեծ պետութեանց զինեալ ուժերը կրճատել մէկ երրորդ համեմատութեամբ եւն.: «Արեւմտեան երեք պետութիւնները քանիցս յայտարարեցին թէ միջազգային յարաբերութեանց բարւոքումը կախում ունի խորհրդային կառավարութենէն: Այդ յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրողութեանց, այնպէս որ ստիպուած ենք հարցնել թէ արեւմտեան պետութեանց վրայ չի՞յնար անհամաձայնութեանց պատասխանատուութիւնը: Այդ եզրակացութեան համար նոր ապացոյց մը չէ՞, երբ կը մերժեն Հինգերու խորհրդաժողովը»:

Այս անգամ բաղդատաբար մեղմ էր Վիշինսկիի ճառը, որ գլխաւորաբար կը ձգտէր ապացուցանել թէ Մ. Նահանգները ռազմական խարիսխներ կը պահեն արտասահմանի մէջ եւ ռազմատենչ քարոզութիւններ կը կատարեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գլխաւոր կուսակցութիւններէն մէկը, Ազատ դեմոկրատ, կ'առաջարկէ «Սարի շրջանը վերադարձնել Գերմանիոյ, տնտեսական մասնաւոր իրաւունքներ տալով Ֆրանսայի: «Երբ միացեալ Եւրոպան կազմուի, Սարը կրնայ եւրոպական մայրաքաղաք ըլլալ, բայց մնալով անբաժան մասը Գերմանիոյ»:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ քարիւղը ձեռք անցընելու համար նոր ճիգեր կը փորձեն Մ. Նահանգները: Այս պարագան մտահոգութիւն կը պատճառէ թէ Անգլիոյ եւ թէ Իրանի, որոնք ելք մը կը փնտռեն, համաձայնելու համար:

ՄՇՈՒՇԸ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ ահաւոր աւերներ կը գործեն Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Երկու շաբաթ է որ կը տեւէ մշուշը Ֆրանսայի մէջ, գերազանցելով 1951ի մառախուղը: Օդանաւ. երթեւեկը խանգարուած է: Շատ աւելի ծանր կացութեան մը մատնուած է Անգլիան: Ֆրանքօ-անգլիական ընդծովեայ պարան մը խզուեցաւ: Հեռաձայնը անկանոն կը գործէ: Միջերկրականի փոթորիկը անչարժութեան մատնած է Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը: Նեղոսի տելթային մէջ քամին կը փչէ ժամական 110 քիլոմեթր արագութեամբ: Ծառեր արմատախիլ եղած եւ տանիքներ քանդուած են: Առաջին անգամ ըլլալով ձիւն տեղաց Դամասկոսի մէջ, փակելով ճամբաները:

ԿԱԶԱՐԶԱԿ ԽՑԻԿԻ մը մէջ փակուելով Դեկտեմբեր 18ին պիտի մահանան երկու հրէշներ, Հոլ (34 տարեկան) եւ Տիկին Հէտի (41 տար.) որոնք միլիոնատէրի մը վեց տարեկան տղան առեւանգած եւ սպաննած էին Սեպտ. 28ին, 600.000 տոլար փրկանք ստանալով հանդերձ: Վճիռը պիտի գործադրուի Միսուրի նահանգին Ճէֆըրսըն քաղաքին մէջ (Հիւս. Ամերիկա):

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մասին նոր ծանուցագիր մը պիտի ուղղեն արեւմտեան երեք պետութիւնները, որպէսզի Խ. Միութիւնը բարեհաճի փութացնել հաշտութեան դաշնագրին կնքումը:

ԲԱԿԻՒՆ ԳԻՆԸ նորէն իջաւ, ինչ որ տեսնուած չէր տարիներէ ի վեր: Շատեր ռուսական ոսկիի վաճառման կը վերագրեն այս անկումը (445.000 ֆրանք):

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ պայքարը կը սաստկանայ Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու: Պապը հրապարակային բողոք մը յայտնեց, ի ներկայութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչներու որոնք նոյնպէս մտահոգ են:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան աբեղայ Ժղջրեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՊԱՆԷԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խրնջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միֆէլ:

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ

Կը նուագէ Գարեգին (Թառ):

67, Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Քաշան:

Հաղորդակց. — Մէթրօ Լա Լիւնէր տը Սօ, իջնել Պանեէօ: Օթօպ. Փօրթ տ'Օրլէանէն 188 թիւ եւ իջնել Սիթէ Ժարտէն:

Մուտքը ազատ է:

Պ. Մարտիկ Էգնայեան, Պ. Պ. Յակոբ եւ Կարպիս Գալըպճեան, եւ համայն պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գալըպճեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 18ին իր բնակարանը, 52պիս, Ավր. տ'Իէնա:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, 21 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն): Մարմինը պիտի ամփոփուի Մոնփառնասի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՍԱԾ

ՁԱՅՆԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի հայ կազմակերպութիւնները, մամուլը, ինչպէս նաեւ հետաքրքրուող հասարակութիւնը այս աննախընթաց ունկնդրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ: (32 ռիւ տը Թրէվիզ):

Յետ ունկնդրութեան, վաճառքի պիտի դրուին բացառաբար 60 շարք ձայնապնակներ, որոնք ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ:

Մուտքը ազատ է:

Վարչութիւն

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի մասնաճիւղի կողմէ, ի պատիւ ծնողներուն: Այս շաբաթ ժամը 21ին, Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի սրահը, 112թէր ռիւ Էթիէն Տոլէ, իջնել Փըրթի Փօն:

Կը խօսի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է:

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին:

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը:

Ճաշագինը 800 ֆրանք:

Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն: Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի Նոյ. 21-22ին, շաբաթ եւ կիրակի, նախագահութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ նահանգապետը եւ քաղաքապետը:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԿԱՐԳ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, 21 Նոյ. — Ժամը 16ին, կարգ օծման եկեղեցւոյ եւ խորաններու: Երեկոյեան ժամերգութիւն:

Կիրակի 22 Նոյ. — Ժամը 8ին: Առաւօտեան ժամերգութիւն: Ժամը 10ին Ս. Պատարագ: Ապա հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ շինութեան նպաստող ազգայիններու, ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրենք անխտիր բոլոր բարեպաշտ Հայ... իկները ներկայ ըլլալ այս բացառիկ Հա...հութեան: (Կնիք)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ 21 Նոյ.ին շաբաթ գիշեր կազմակերպած է իր առաջին պարահանդէսը

LE CLUB, 51 RUE GRIGNAN

Վերանորոգուած շքեղ սրահներուն մէջ: Ժամը 21.30էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին. — Հայկական պար, երգ, երգախառն կենդանի պատկեր: ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄ ԳՈՒՆԱՒՈՐ, Վենետիկի Մխիթարեան հաստատութեան վրայ:

Տոմսերու համար դիմել. —

Aram Cheghikian, Pharmacie Centrale 1, Bl. d'Athènes

Souren Exerdjian, 40, La Canebière

Photo Zareh, Chemin de St. Julien Beaumont.

եւ Միութեան բոլոր անդամներուն մօտ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — Ա. Ա. Վալանս. — Ձերը ստացանք:

Գ. Ք., Լիոն. — Գրել «Հայրենիք»ի հասցէով:

Օր. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՇՈՅԵԱՆԻ (Սալոն) եւ ԹՈՐՈՍ ՔԱՏԻԿԵԱՆԻ (Էքս) նշանախօսութեան առթիւ կը նուիրեն. — Մ. Աշոյեան (Սալոն) հազար ֆրանք, Ե. Քատիկեան (Էքս), հազար ֆրանք, Բ. Ջիլճեան (Սէն Անտիօլ) 600 ֆրանք, Մ. Կուտիեան (Սէն Անտիօլ) 400, «Հայ-Բոյժ»ի եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոլ. Օտեանի Խատիսեան խումբի դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պիտի դասախօսէ Յունաստանի ընկերներէն ընկ. Նաճարեան: Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր թաղեցիները:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փոր Թո'Իթալիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանի մէջ՝ 6, ռիւ Շարլը Միշէլ, Պանեէօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 22 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7225
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2636

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՋԱՆ ԸՍԵՆՔ, ՋԱՆ ԼՍԵՆՔ »

(Գարեգին Սարգիսբէգեանի յիշատակին)

Մէջէն անդին՝ հողը կարծես կ'օրօրուի ծովի նման, եւ երբ կը ցածնա՛յ, կը ցածնա՛յ ու զով կը բանայ՝ մինչեւ որ բարձրանայ ...

— Հունա՛ ; Լովալիէ՛ռն է ...

Մատներուս թիւով տուներ, մարգատեաց ու քէն ըրած, աշխարհէ դառնացած, ծառերուն փաթթուած։ Մխնելոյզ մը երկնաձիգ, որու կ'երկրպագեն գլխահակ ընկուզենի մը եւ խումբ մը կաղամախ, ապուշ կասկեններ։ Շրջափակէ մը ներս՝ յաղթամարմին կաթնարանը, հնոցը, բնակարանները։ Ամենաբարձր շէնքին ճակատը, ճամբուն դէմ, խրար գրկած երկու մեծ գիրեր · K. S.

Այստեղ, ահա, բոյն է շիներ մեր թանկագին ընկերը, Գարեգին Սարգիսբէգեան։ Երբ մեզ կ'առաջնորդէր դէպի իր բնակարանը, կը լսենք շաղփաղփ մը բակին մէջ, ողջոյն — տուք թերեւս ·

— Ծիծեռնակնե՛րն են, որ օրհնէք կը կարդան։

Արդարեւ, ծիծեռնակնե՛ր, բայց այս ո՛րքան ծիծեռնակներ, անթի՛ւ անհամա՛ր ծիծեռնակներ, — օդին մէջ, կտուրին վրայ, ցուիքին տակ, մեր գլխուն վերեւ ու, զարմա՛նք, նաեւ կառքերուն վրայ։ Այո՛, կառքերը եւս զարդարուած են ծիծեռնակներու հսկայ պատկերներով։ Ծիծեռնակներ նաեւ այս կառքերը, որ կը սուրան Մէօզի եւ Մոզէլի ճամբաներուն վրայ։ Ծիծեռնակնե՛ր, կառքերուն [illegible] կարագի եւ պանիրի ծրարներու վրայ, որոնք կ'ողողեն Ֆրանսայի ամբողջ հիւսիս-արեւելքը մինչեւ Գերմանիոյ սահմաններէն ներս, Ծիծեռնակ մըն ալ ինքը, մեր թանկագին ընկերը, որ եկեր է Հայաստանէն, բոյն է շիներ այստեղ, կաթնային արդիւնաբերութեան տիպար հաստատութիւն մը, ուր սքածի կուգան ֆրանսական պանրագործական վարժարանի աշակերտները։

Կարճ հանգիստէ մը ետքը, կ'այցելենք գործարանը, ուր հսկայ կաթսաներու մէջ կ'եփի կը փրփրի կաթը, վիթխարի խնոցիներու մէջ կը ծեծուի կաթը, մեքենաները կը դառնան, ու կաթը կը հոսի տակառէն, կ'այլափոխուի, հազար ձեւ կ'առնէ ու քիչ անդին կարագի կը վերածուի · կապոյտ՝ ծիծեռնակը վրան։ Կաթին մէկ կաթիլն իսկ չի կորսուիր այստեղ։ Այն մասը որ պիտի չօգտագործուի այլեւս՝ կ'երթայ խոզանոց, միս պարարտացնելու։

Ցետոյ պտոյտ՝ ինքնաշարժով, գերմանական սահմանէն անդին, մինչեւ Սարի մայրաքաղաքը։ Պտոյտ Ֆրանսայէն ներս՝ դէպի Վէրտէօն։

Ճամբաներուն վրայ մեզ կ'ողջունեն կառքեր՝ ծիծեռնակը վրան։ Ու կեռասենիներ, արեւնանման կաթիլներով բեռնաւոր, ճամբաներուն եզերքը, — առաջին անգամ է որ կը տեսնէի ճամբաներ՝ կեռասենիներով եզերուած։ Բայց ամէնէն աւելի տպաւորեց զիս հողը, — ինծի ծանօթ չէ հող մը այսքան կենդանի, այսքան խօսուն։ Պատմութեան գիրք մըն է կարծես, ուր անտեսանելի հրեշտակ մը բացեր է ու կը կարդայ։ Հարիւր քայլ կ'առնես եւ արտի մը մէջ կը տեսնես շիրիմ մը, երկաթէ ցանկապատով։ Հարիւր քայլ եւս՝ ուրիշ շիրիմ մը, ժանգոտած խաչ մը վրան։ Հարիւր քայլ չառած՝ դարձեալ շիրիմ մը, տխուր արձանագրութիւն մը վրան։ Դարերով արի՛ւն է հոսեր այս հողերուն վրայ, մատղաշ երիտասարդներ են ինկեր այս դաշտերուն մէջ, — հո՛ղն է, հողը, որ կը պոռա՛յ ոտքերուդ տակ։ Հողագործը, որ կը հերկէ, գիտէ թէ իր եղբայրն է ինկած արտին եզերքը։ Գեղջուկ կինը, որ կ'անցնի, գիտէ թէ իր զաւակն է ինկած սա ճամբուն եզերքը։ Այս հողերը հրաբուխի մը չափ մարդ են թաղած իրենց ընդերքին մէջ։

Բայց մեռելներուն հաշտութեան նայեցէք, — գերմանական հողին վրայ ֆրանսացի հերոսներու շիրիմներ։ Ֆրանսական հողի վրայ գերման զինուորներու շիրիմներ։ Այդ խուունքին համար, պարտեալը յաղթականին հողին վրայ շիրիմ կանգնելու եւ ազգային իր հերոսութեան զովքն հիւսելու համար՝ կռուեցի՞ն, կիներու մասնակցութեամբ։ Ընդունեցէք որ, հերոսական չո՞ւնչ մը կը սաւառնի այստեղ, այս հողերուն վերեւ։

Այդ հերոսական շունչն է, որ համերաշխութիւն է ստեղծեր ... մահուան սեմէն անդին։ Հողային քաղցը դադրած՝ մահէն անդին, — երկու թշնամիները գիրար կ'ողջունեն այլեւս իբրեւ հերոսներ։ Չկա՛յ պարտեալ, չկա՛յ յաղթական։

Հերոսնե՛ր հողին տակ, մենք դաճաճներ՝ հողին վրայ։

Ահա Տուօմոն։

Մեռելաքաղա՛ք։ Թեւարձակ ինչպէս արծիւ մը, երկնաձիգ ինչպէս կաթուղիկէ մը, — հսկայ յուշարձան մը բլուրին վրայ, որ երբ գիշերը կը վառէ իր աչքերը, լոյսը շեղբերու նման կ'երկարի մինչեւ հեռաւոր հորիզոնները, հսկելու համար մեռելներուն վրայ։ Ներս կը մտնենք վիթխարի յուշարձանէն, ուր կ'ողջունենք հայ ռազմիկներուն փառապանծ փորագրութիւնը, — այո՛, Հայը եկեր է մինչեւ այս արիւնոտ հողերը՝ մասնակցելու համար Ազատամարտին, թերեւս որպէսզի ամչնան անոնք որ չուզեցին մասնակցիլ մեր Ազատամարտին։

Ահա՝ ամերիկեան մեռելադաշտին մէջ։ [illegible] բազմահազար խաչեր, անուն մը եւ թուական մը ամէն մէկուն վրայ։ Ապրիմ — մեռնիմ կոչուած ծաղիկնե՞ր արդեօք։ Ո՛չ, ապրիմ — մեռնիմ ըսելու չափ կարճ կեանքով մատղաշ երիտասարդներ, պառկած՝ այս անծայրածիր դաշտին մէջ։ Մեծ Շան վար կ'իջնէ կառքէն ու մէկ առ մէկ կը զննէ, Հայու անուն փնտռելով անոնց վրայ, բայց վե՛րջ չունի։ Մինչ իմ հետաքրքրութիւնս կ'երթայ մեռելային կչռոյթով մետաղային ձայնի մը, — ուրկէ՞ կուգայ այս ձայնը, այս տխուր ձայնը, որ կարծես «քնացէք» կ'ըսէ մեռելներուն · «Զի տիւն կարճառեալ, եւ հասին ստուերք երեկոյեան»։

Մեռելադաշտին կեդրոնը՝ հսկայ ձողի մը ծայրը դրօշակ մը թեւաբախ։ Թեւերը կը բանայ, արծիւի մը պէս կը թարթափէ, ու կարծես կ'ըսէ · «Քնացէ՛ք, քնացէք ...»։

Ու կը լսուի պատասխան մը, նոյն միօրինակ կչռոյթով, մետաղային ու տխուր · «Զի՛նկըն զի՛նկըն, զի՛նկըն (*) ...»։

Ո՛ւշ հասկցայ, որ դրօշակին պարանը, երեկոյեան հովէն օրօրուելով, կը զարնուէր ձողին ու կը ստեղծէր մելամաղձիկ պատասխանը · «Զի՛նկըն, զի՛նկըն, զի՛նկըն ...»։

Ահա Վէրտէօնի ամրութեանց մէջ։ Կ'իջնենք յարկ առ յարկ երկրին ընդերքը, — դժո՛խք։ Այս ստորերկրեայ բերդին մէջ սրահ մը կայ, ուր ահաւոր արձագանգ մը կը ստեղծուի ամէնէն փոքր աղմուկով։ Առաջնորդը կը պատմէ մեզի · — Երբ սովորական ձայն մը կ'երկարի, կ'աճի, կը կրկնուի, բազմաձայն աղաղակի մը կը վերածուի այսպէս, այլեւս կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ դժոխային աղմուկ կը ստեղծէին ռումբերը, որ կ'իյնային այս ամրութեանց վրայ, գիշեր եւ ցերեկ։ Շատե՛ր, բազմաթիւ զինուորներ, որ կը կռուէին այստեղ, ամիսներով առանց օրուան լոյսը տեսնելու, առանց գիշերուան խաղաղութիւնը վայելելու, շատե՛ր խելագարեցան ի վերջոյ ...։

(Մնացեալը յաջորդով) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գերմաներէն՝ զի՛նկըն կը նշանակէ երգել, զի՛նքըն՝ իջնալ, խորասուզիլ, թաղուիլ։ Իմաստի զուգադիպութեան նայեցէք։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳՇ. ՕՐՈՒԱՆ ՑԵՏԱԶԳՈՒԵՑԱՒ, Պ. Ժ. ՊԻՆՕ ՀԻՒԱՆԴԱՑԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ

Ազգ. ժողովը Գշ. օրուան յետաձգեց եւրոպական բանակի դաշնագրին քննութիւնը։ Ուրբաթ օր արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պինօ, յանկարծ տկարութիւն մը զգաց, երբ կը պատրաստուէր իր ճառը կարդալու։ Հազիւ 15 վայրկեան խօսած էր, երբ նուաղում մը զգաց։ Նախագահը առաջարկեց ընդհատել նիստը։ Պ. Պինօ եւս հաւանութիւն յայտնեց։ Հազիւ կրցած էր բարձրացնել ձեռքը։ Անմիջապէս դուրս հանուեցաւ։ Իր անձնական բժիշկը, որ կը սպասէր յարակից սենեակին մէջ, անմիջապէս քննելով, բացարձակ հանգիստ պատուիրեց 48 ժամուան համար։ Տկարութիւնը կը վերագրուի արտակարգ յոգնութեան։ Արտաքին նախարարը գիշեր ցերեկ կը տքնէր այս շաբթուան սկիզբէն ի վեր։ Շարունակ արթուն էր Գշ. օրէն սկսեալ, երբ Ազգ. ժողովը ձեռնարկեց եւրոպական բանակի ծրագրին քննութեան։ Եշ. գիշերն ի բուն աշխատած էր իր ճառին պատրաստութեան համար։ Նախաճաշէն ըրաւ ժամը 8-ին, յետոյ շարունակեց աշխատիլ մինչեւ ուրբաթ, երբ բեմ կը հրաւիրուէր։

Իր ճառին մնացեալ մասը կարդաց նախարարութեան խորհրդականը, Պ. Մորիս Շուման, եւ վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ Գշ. օրուան, ինչպէս ըսինք։ Վստահաբար կը յուսայ թէ Պ. Պինօ ա[illegible]ճարանութիւնները փակելու եւ բանաձեւերը քուէարկելու համար։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պինօյի ճառը խնամքով պատրաստուած էր եւ յստակօրէն կը պարզէր կառավարութեան դիրքը եւրոպական բանակի մասին։

Ահաւասիկ հիմնական մասերը ·

— Իրողութիւն է որ հիթլերական Գերմանիոյ անձնատուութենէն ի վեր Արեւմուտքը ոչ մէկ տեղ անցաւ նշանակուած սահմանագիծը եւ թէ Արեւելքէն շարք մը գործողութիւններ հարիւրաւոր կամ հազարաւոր քիլոմեթր յառաջ քշեցին խորհրդային տիրապետութիւնը։ Իրողութիւն է, դարձեալ, որ Եւրոպայի անհաւասարակշռութիւնը հետեւանք է խորհրդային ուժերու ներկայութեան՝ Եւրոպայի սրտին վրայ եւ խորհրդային ուժերու գոյութեան, ուժեր որոնք մեծապէս կը գերազանցեն ոչ միայն եւրոպական երկիրներու, այլեւ Ատլանտեան բանակներու թիւը։ Այս պայմաններուն մէջ Ֆրանսայի բոլոր կուսակցութիւնները, բացի մէկէն, անհրաժեշտ կը գտնեն ապահովել Եւրոպայի պաշտպանութիւնը։ Երկու հիմնական խնդիրներ կը զբաղեցնեն մեզ, — Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա։ Անհրաժեշտ է վարել քաղաքականութիւն մը որ ոչ համակերպութեան յանգի, ոչ ալ խելագար խաչակրութեան մը։ Այդ քաղաքականութիւնն է կառուցանել միացեալ Եւրոպան։ Այստեղ բոլոր կուսակցութիւնները կ'ընդունին եւրոպական գաղափարը, բացի մէկէն, որ յայտնապէս պահպանողական է զոնէ այս հարցին հանդէպ։

« Անկարելի է Եւրոպան կառուցանել առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան։ Գերմանիան ալ Եւրոպայի մէջ կը գտնուի։ Ո՛չ ոք բողոքեց, երբ ան ալ հրաւիրուեցաւ երեւալու 15 պետութեանց մէջ։ Անկարելի է համախմբել Եւրոպան առանց պաշտպանութեան պատշաճ միջոցներու · այլապէս կուրօրէն յանձնուած պիտի ըլլանք հիւլէական զէնքերու ահեղի պաշտպանութեան, զէնքեր, զոր Եւրոպան չունի։ Համախորհուրդ մեր դաշնակիցներուն հետ՝ մենք որոշած ենք այս պաշտպանութիւնը կարելի եղածին չափ դէպի արեւելք տանիլ։ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք դասական ուժերու եւ նոր զէնքերու միացեալ գործածութիւնը, մեծ խորութիւն կը պահանջէ։ Այդ խորութիւնը կրնանք ստանալ կարելի եղածին չափ հեռու տանելով պաշտպանութիւնը, այսինքն մէջն առնելով Գերմանիան։ Կարելի չէ կռուիլ Գերմանիոյ մէջ առանց գերման ուժերու գործօն մասնակցութեան։ Կ'ուզէ՞ք որ [illegible] հերուն ; Մենք կը մերժենք հաւատալ թէ Ռուսիա միշտ իրաւացի է, բայց կ'ընդունինք թէ կրնայ իրաւունք ունենալ երբեմն։ Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ուզենք բանակցիլ եւ իբրեւ երաշխիք կ'առաջարկենք փոխադարձ ապահովութեան դաշինք մը որուն համաձայն են Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներ։ Տակաւին պատրաստ չէ այն դաշնագիրը որ Մեծն Բրիտանիան պիտի կապէր Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան ցանցին։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին »։

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿ. Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆ
(Երբ սպայ էր Հ. Հ. բանակին մէջ)

Պ. Պինօ մասնաւորապէս ծանրացաւ հետեւեալ կէտերուն վրայ · — Կարելի չէ Եւրոպան կերտել առանց Գերմանիոյ · — Չկայ ուրիշ միջոց բացի փոխադարձ պաշտպանութեան ծրագրէն · — Ֆրանսայի առաջարկած յաւելումները պիտի վաւերացուին · — Կը բանակցին Անգլիոյ հետ, որպէսզի դաշինքով մը կապուի եւրոպական բանակի ծրագրին · — Ֆրանսա պիտի չվաւերացնէ միացեալ բանակի դաշնագիրը առանց համաձայնութիւն մը կնքելու Սարի մասին։ Նախարարը յատկապէս շեշտեց թէ «Գերմանիոյ կղզիացումը պիտի վտանգէ մեր սահմանագլուխը Հռենոսի վրայ եւ պիտի նշանակէ ձեռք քաշել ցամաքային Եւրոպայէն։ Պէտք է ընտրենք, — կա՛մ Եւրոպայի միացեալ բանակ, եւ կամ Գերմանիոյ մուտքը Ատլանտեան դաշինքին մէջ, ազգային բանակով եւ գործելու ազատութեամբ »։

× Ուրբաթ օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ժաք Տիւքլօ, խստօրէն քննադատելով միացեալ բանակի դաշնագիրը, դիտել տուաւ թէ կառավարութիւնը կը հետեւի ազգային կազմալուծման քաղաքականութեան մը որ կարծես Հիթլէրէն ներշնչուած է»։ Այս առթիւ ալ ջանաց հաստատել թէ Խ. Միութիւնը երբեք յարձակողական դիտում չունի ոեւէ երկրի հանդէպ։

...

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը, զօր. Նեկիպ, պահանջեց առժամապէս դադրեցնել Սուտանի երեսփ. ընտրութիւնները։ Այս առթիւ մեղադրանքներ կ'ուղղուին անգլ. իշխանութեանց դէմ։

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

●

Պահեր կան ուր ան մեզ կը ցնցէ ուժգնօրէն, սիրազեղ: Դարերու պայքարներովը, տաժանքներովը եւ տենչանքներովը՝ ան պինդ կը բռնէ մեր հոգին, շեշտաւորը կը սուզուի մեր աչքերուն խորը եւ խռովիչ, անուշ երաժշտութեան մը նման կը թրթռացնէ մեր էութիւնը: Ինչպէս որ բոյսը արմատներէն կը ստանայ իր աւիշը, մեր ցեղին ձայնէն, մեր ցեղին ոգիէն է որ կը փոխանցուի մեզի այն հրաշալի կենսանիւթը որ ստեղծագործել կու տայ մեծ խռճալներ:

Կը հաւատամ ես այս ուժին ներգործութեան, իրենց հայրենիքէն արմատախիլ եղած ժողովուրդներու կարօտալի խռովքներուն: Հակառակ այս լուսաշող մայրաքաղաքներուն մէջ, մեր դէմ ցրցուած անողոք իրականութեան, որ մեզմէ կը խլէ մեր ցեղին ոգեղէն հարստութիւնները երիտասարդ, կը հաւատամ չատեբուն պայքարի կորովին, դիմադրական ուժին, անոնց՝ որ մեր ցեղին, մեր անցեալին կառչած՝ յաղթական գործի մը փայլուն հետքը կը ձգեն իրենց ետին: Այո, կը հաւատամ այն հացահատիկներուն բարի, որոնք արգասաբեր հողին վըրայ կ'իյնան, կը ծլին, ոսկի ցօղուններ կ'արձակեն:

Ցեղին ձայնը, ցեղին ուժը, հարուստ՝ իր դարաւոր ժառանգութիւններով, հարուստ՝ իր իմացական, հոգեկան բերքով, կը նուաղի, կը մարի երբ մեր կապերը կը խզենք անցեալին հետ, երբ կ'անգիտանանք զայն: Իրենց անցեալով է որ մեծ եւ հպարտ են ժողովուրդները: Անոնք տակաւ կը զօրանան, կը բարձրանան, յաջորդական սերունդներու բերած ստեղծագործ աշխատանքովը, անոնց մըղած՝ գաղափարական, ազատագրական պայքարովը եւ իբրեւ անառիկ բերդ՝ կը տոկան փոթորիկներու:

Այո, ցեղին ձայնը, ցեղին կանչը... Պահեր կան ուր մեզ կը ցնցէ տառապագին կարօտով: Կը զգանք թէ երջանկութիւն մը կայ որ վլացուած է մեզի, կ'ըմբռնենք [illegible] մեր մով կ'ըմբռնենք եւ կը զգանք նաեւ, անոր իմաստութեան ոգին դարաւոր, թէ առանց պայքարի, առանց կռուի եւ տառապանքի, կեանքը գոյութիւն չի կրնար ունենալ, թէ ժամանակը կը խլէ կը տանի ամէն ինչ, սակայն ցեղը կը վերապրի իր ստեղծագործ, հանճարեղ մաքին, տոկուն կամքին եւ ճարտար ձեռքերուն աշխատանքովը անմահ:

Մտքերս կ'երթան մեր պատմութեան անցեալ էջերուն...: Կը վերյիշեմ սրտայոյզ եւ անմոռանալի Ծնունդի երեկոյ մը, Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքին մէջ:

Պերսեպոլիսէն կը վերադառնայինք ուր քանի մը օր հիւրընկալուած էինք. մեծ բարեսրտակամութեամբ, Իրանի Հնագիտական ընկերութեան տնօրէն՝ Պ. Ա. Կոտարի կողմէ:

Աքքեմենեան վեհապետներու կիսակործան պալատներուն աւերակներուն մէջ, վաղընջական մեծ քաղաքակրթութիւններու փառքը եւ յաղթանակներն էինք վերակոչած: Դարեհի գահը բարձրացնող սատրապներու քանդակներուն մէջ՝ հարկատու ժողովուրդներու գնացքը պատկերացնող յուշարձաններու վրայ՝ մեր Նախահայր Արմէններու դիմագիծներն էինք որոնած՝ հարցական: Երազ մը չէին այս բոլորը խարուսիկ, պատմական այս վայրերը բազմադարեան: Ինչ սրտաշարժ իրողութիւն նաեւ, առաջին անգամ էր որ կը գտնուէինք մեր Հայրենի Աշխարհին սահմանակից երկրի մը մէջ, անոր ճիշդ քովիկը: Հազարաւոր մեթրերու բարձունքէն, անջրպետին մէջ անծայրածիր, հոգեյոյզ եւ լռելեայն՝ դիտած էինք կարօտով մեր հայրենի գետերուն տարածքը ոլորապտոյտ եւ ինչ անուշ զգայախաբութեամբ նշմարել կարծած էինք հեռուներէն, ձիւնապատ գագաթը երկնաբերձ Մասիսին...

Հիմա կ'երթայինք Սպահան, դժնդակ եւ յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը ետք, Ս. Ծրագալոյցը տօնելու Ամենափրկիչ վանքին մէջ...

Նոր Ջուղա, Հայրենի երկրէն բոյր մը հինաւուրց... կծկուած իր դարաւոր եկեղեցիներուն ծանր գմբէթներուն տակ, լռակեաց՝ սրբազան յիշատակներով խորախորհուրդ, իր սուրբ մասունքները, ցեղային գանձերը գուրգուրանքով սեղմած սրտին թանգարանին մէջ: Թանգարանը՝ պերճախօս արտայայտութիւնը իմացական եւ գեղարուեստական նրբաճաշակ, հազուագիւտ հնութիւններու: Սպահանի կողքին՝ իր ցեղին մոխիրներէն վերածնած Նոր Ջուղան, ինչպէս հէքեաթին թռչունը՝ աննման եւ յաւերժական, իր քանդակներուն տխրանուշ ղօղանջներովը, մեր հայրենաբաղձ հոգիները վերացուց եւ տաժանելի օրուան մը խոնջէնքը մոռցնել տուաւ մեզ:

Երեկոյեան ժամերգութիւնը սկսած էր արդէն: Կիսախաւար տաճարին մէջ, շըրջապատուած ոգեշունչ յիշատակներով, մեր հոգիները սլացան՝ ժամանակին ոլորաններուն մէջ քանի մը դարեր դէպի ետ: Կը տեսնեմ Արարատեան Աշխարհը դարձեալ արիւնած...: Շահ Աբբասն է անցեր եւ իրեն հետ անագորոյն մահ, տեղահանութիւն... տասնեակ հազարաւորներ գետամոյն՝ Արաքսի պղտորած ջուրերուն մէջ... Պաղատագին նայուածքներ, բողոքի ժայթքեր ուղղուած երկինք եւ երկիր եւ յետոյ ահա, վերականգնումի հրաշքը օտար այս ափերուն վրայ: Դարձեալ յոյս, հաւատք, դարձեալ եկեղեցի: Դարձեալ աշխատանք, վերապրումը ցեղին, տարողութիւնը անոր անխորտակելի ուժին...

Երգեցողութիւնները վերջացած են հիմա. մարդիկ սրտակից՝ Յիսուսի Ծնունդը կ'աւետեն իրարու, բայց իմ նայուածքս գմայլագին՝ կառչած կը մնայ երիտասարդ կնոջ մը տեսիլքին: Նազելի՝ իր հայկական տարազին մէջ, կարծես ոգեղէն յայտնութիւն մը ըլլար անցեալէն, այս հնադարեանվանքին մէջ: Հայրենիկաբոյր տող գեղուն՝ կը հետեւիմ իր սիրելի սաւերին, բայց ան, աղուոր երազի մը նման, գիշերուան մէջ կ'անյայտանայ մեր աչքերէն...

×

Կը վերադառնայինք Սպահան, մելամաղձոտ խոհերով եւ զգացումներով, երբ մեր ետեւէն կը լսենք ոտքի ձայներ եւ խօսակցութիւններ անհասկնալի: Հայկական տարազով երիտասարդուհին է որ կ'անցնէր պզտիկ աղջկան մը ձեռքէն բռնած: Կը մօտենամ անվարան.

[illegible] պարգեւներէն... Բիչ առաջ եկեղեցիին մէջ տեսայ ձեզ, կ'ուզէի մօտենալ, խօսիլ, ժպտիլ...:

Ցանկարծակի հարցումս կը շփոթեցնէ զինքը: Հայե՞ր էք, զարմացած կը հարցնէ, պարսկահայերէն եղանակաւոր գաւառաբարբառով:

Կը քալենք միասին ջերմ զգացումներով համակուած: Ան ահա կանգ կ'առնէ ցած տան մը առջեւ: Տաքուկ եւ սիրատենչ նայուածք մը կը նետեմ կիսաբաց դռնէն ներս: Կը հասկնայ զիս...: Ո՜հ ինչ մեծ ուրախութեամբ կ'ընդունինք իր հրաւէրը սրտագին:

Աղօտ լուսաւորուած սենեակի մը սեմն ենք: Կօշիկներ շարուած են կարգով դըրան մօտ, գորգով ծածկուած յատակին վրայ և քարիւղի լամբար մը կը պլպլայ: Խուչր թոնիրի մը շուրջ մամիկն է նստած, մանկական գլուխներ կը նշմարուին եւ առնական դէմք մը երիտասարդ:

— Մայրիկ, ճամբորդներ են, շատ հեռուներէն կուգան, քեզ կ'ուզեն տեսնել...

Մամիկը պահ մը մեզ կը դիտէ զարմացած, բարի աչքերով: Ցանկարծ սրտայոյզ՝ մեզ կ'երկարէ իր երկու բազուկները, կը գրկէ, կը սեղմէ կրծքին, կը համբուրէ ինչպէս հարազատներ: Աչքերէն արցունքներ կը փայլին:

— Հեռուներէն կուգաք, ղարիպ զաւակներս, Հայ էք, իմ ցեղէս էք, իմ արիւնէս...

Կը պատուիրէ շուտ վառել սամավարը, թէյ պատրաստել, ուտելիք բերել: Անօթի ենք, յոգնած ենք, ղարիպ ենք, իր արիւնէն ենք...

Կը հանգստացնենք զինքը: Կ'ըսենք թէ շատ ուրախ ենք իր հիւրընկալ տանը մէջ: Շատ գեղեցիկ կը գտնենք իր հարսնուկը հայկական հագուստներովը: Որքան մեծ փափաք ունինք լուսանկարելու զինքը:

Գիւղը կը շարժէ ծանրախոհ՝ անցեալ եւ ներկայ յիշատակներով: Սպահանի մօտակայ Փերիա գիւղէն է եկած: Շատ է տառապած օտարութեան մէջ: Հայրենի հողին կարօտը ունի, ինչ սիրելի յիշատակներ կան թաղուած հնամաշ սնտուկին մէջ, քովիկը: Երբ Նոր Ջուղա եկաւ, չէր ուզած բաժնուիլ իր հայկական հագուստներէն: Շատեր լուսանկարած են զինքը վանքին դրան առջեւ: Օտարներ հիացած էին իր ոսկեհիւս հագուստներուն եւ նաեւ ... իր ջահէլութեան: Ժամանակ մը հըպարտ էր անոնցմով:

— Հիմա Ծնունդի գիշերը միայն, երբ եկեղեցի կ'երթամ կը հագնիմ անոնք: Հարսիս ալ նոյնը ընել կուտամ, իսկ թոռներս, ո՞վ գիտէ... Սիրտս կը դողայ: Վայ անոր որ կ'ուրանայ իր ցեղը, իր արիւնը, իր ճիկեարը... ան իր հայրը, մայրը կ'ուրանայ, մեր պապերուն թափած արիւնը կը մոռնայ: Ապրիք, շատ ապրիք ղարիպ զաւակներս, հեռաւորութեան մէջ Հայ էք մնացեր, չէք մոռցեր ձեր լեզուն, ախ ինչ անուշ է ձեր լեզուն:

Ժամանակը [illegible] նելու: Ան դարձեալ խանդաղատանքով կը գրկէ մեզ, առողջութեան, ապահով ճանապարհի եւ տուն վերադարձի մաղթանքներ կ'ընէ, հոգերուխ արտասուալից աղօթքներ՝ մեր արեւ կեանքին, իր ազգին, Հայ Ազգին բոլոր զաւակներուն արեւին...

Դուրսը, Սպահանի ջինջ երկինքին վրայ, լուսինը անիրականօրէն խոշոր եւ լուսափայլ կը ժպտէր երազուն...: Սառած հողը, իւրաքանչիւր քայլափոխի, կը ճարճատէր մեր ոտքերուն տակ եւ ձիւնի բարակ գնդիկներ մերթ կը հալէին եւ կ'անցնէին մեր այտերուն վրայէն: Սակայն չէինք զգար սառնաշունչ ցուրտը եւ ոչ ալ մինակութիւնը եւ կարօտը մեր ընտանեկան յարկին: Հոգեկան քաղցր, անբացատրելի ջերմութեան մը սարսուռ գինովցուցած էր մեզ, փոխանցուելով մեր դարաւոր ցեղին ձայնէն, Հայ մամիկին հայրենախանդ բիւրեղ հոգիէն...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆԻ)

●

Երկար ժամանակ, քանի մը տասնամեակ, Արեւմտահայ գրականութիւնը գարգացաւ ու ծաղկեցաւ, առանց իր պատմութիւնը ունենալու:

Գրական սերունդները իրարու յաջորդեցին, դասագիրքերէն կամ պատահական մենագրութիւններէն քաղելով մէկ քանի տեղեկութիւններ, երկու տող դատողութեան, կամ վաղանցուկ տպաւորութեան մը հետ:

Լոյս տեսան գրական գործեր, վէպ ու բանաստեղծութիւն, արձակ էջեր, պատմութիւն թէ պատմուածք, քննադատութիւն թէ ուսումնասիրութիւն, առանց սակայն զանոնք ժամանակներու ոգիին ու տիրող հին ու նոր ըմբռնումներուն հետ ներդաշնակելու փորձի մը: Առանց մանաւանդ արձանագրելու տասնամեակներու մէջէն եղած նուաճումները, իմացական, հոգեկան, արուեստի ու լեզուի կալուածներէն ներս:

Բայց ինչպէս ժողովուրդ մը առանց պատմութեան, գրականութիւն մը՝ առանց արժանավայել արձանագրութեան, դատապարտուած է եթէ ոչ կորուստի, այլ, առնուազն, տժգոյն գոյութեան մը. զուրկ՝ ընդհանրական շարժում ստեղծելու հնարաւորութենէն:

Հայ կեանքին աւելծութեան ընթացքին, փշրուած ու տարտղնուած մեր պատմութեան ու գոյութեան պայմաններուն մէջ մանաւանդ, գրականութեան լիակատար պատմութիւն մը մեծ, անկշռելի դեր կրնար կատարել, մէկէ աւելի բարիքներով: Ոչ միայն ծանօթութիւններու լուսեղէն շտեմարան մը պիտի ըլլար ան Հայ ոգիին ու հանճարին իրագործումներուն արձանագրութեամբ, այլեւ գրական աւանդութիւն ստեղծելու պիտի ծառայէր, հին ու նոր սերունդները իրարու կապելով եւ նոր ստեղծագործութիւններու ենթահողը պատրաստելով:

[illegible] գրականութիւնը, այդ տեսակէտէն, աւելի բախտաւոր կրնանք նկատել, քանի որ մէկէ աւելի հեղինակներ փորձը ըրած են պատմելու մեր անցեալի իմացական կեանքը, ներկայացնելով մեր հին գրողներու դէմքն ու վաստակը, կարելի պրպտումներով հասնելու համար գրեթէ վերջնական եզրակացութիւններու:

Այսօր, տրուած է մեզի հին դարերու

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

Ծերունին անյողդողդ, աշխարհէն անգիտակ, իր կենսական գործին քննութեան փաթթուած հոգուով մարմնով, ձայն ձուն չէր հաներ, կանթեղին երերուն անփայլ լոյսին մէջ աշխատելով, որուն սեւ ծուխը երբեմն իր ճերմակ մերկ գանկը կը լղըրտէր: Ցանկարծ վեր առաւ գլուխը, ձեռքերը դուրս հանեց տուփէն եւ ըսաւ.

— Ծախսածներուդ փարան...

Ռաֆիկ դողդղ, ձեռքը իր բաճկոնին գրպանը խոթեց ու շատ մը մանրուք դըրամներ դուրս հանելով՝ թափեց բազմոցին վրայ. ծերունին սովալլուկ գայլի մը պէս, որ իր ճանկերը կը նետէ որսին վըրայ, յափշտակեց, առաւ դրամները եւ սկսաւ համրել իր կոշկորոտ ափին մէջ:

Այդ միջոցին խեղճ Ռաֆիկին երեսը նայողը անպատճառ մեռած պիտի կարծէր զայն. չէր դողար, մարմինը սառած էր կարծես ու դէմքը՝ դիակի գոյն:

Եւ մէկէն ի մէկ բան մը տեղի ունեցաւ սենեակին մէջ, անգութ, սրտաճմլիկ բան մը, կանթեղին ծխարձակ բոցը ալ շարունակ կը տատանէր խոլ շարժումներով, Հաճի Մարտիրոս իր տեղը չէր. հիմակ անոր հուժկու հասակը կը ցցուէր սենեակին մէջ, աչքերը բոցարձակ, ճերմակ մազերը գանկին վրայ խառն ի խուռն, ու սեւ, ահարկու անթացուպն իր ձեռքերուն մէջ կ'ելլէր կ'իջնէր կայծակի սլացումներով, ամէն մէկ էջքին չոր աղմուկ մը եւ սրտակտուր ճիչ մը հանելով, որ կ'երկարաձգուէր մինչեւ յաջորդ հարուածը, նորէն արձակուելու համար աւելի բարձր, աւելի աղեկտուր:

Հաճի Մարտիրոս իր թոռը կը ծեծէր: Տուփ մը լուցկի եւ տուփ մը ծխախոտ ակնյա էին, անշուշտ պտուղ գնած ու կերած էր. մեծագոյն ոճիրը ընչեղ ծերունիին համար, եւ այս քանի՞երորդ անգամ էր, երկու երեք օրը հեղ մը այս յանցանքը կը գործէր Ռաֆիկ, ամենեւին չուզգուելով կերած սուսկալի ծեծերէն, ու երթալով ծերունին կը կատղէր, կը սաստկացնէր իր հարուածները, օր մը եւ գիշեր մը անօթի կը ձգէր տղան եւ սակայն չէր կրնար առաջքն առնել այդ աղէտին:

Եւ խեղճ տղան ճղիկ ճղիկ գալով կը պոռչտար.

— Ամաñ տէտէ... ոտքդ պագնեմ, տէտէ ես չառի... էս չկոխծայ:

— Պիտի սատկեցունեմ քեզի, շան լակոտ... կը խորդար ծերունին յուզումէն խեղդուած ձայնով:

Բայց, խոնջէնքը եկաւ կասեցուց Հաճի Մարտիրոսին ախտավարակ ձեռքը, պատին կռթնած կը հեւար կուրծքի խժլտացող եւեւէջով մը, ձեռքերը, երկու կողմէն կախուած, կը դողային, մինչ Ռաֆիկ, ահաւոր հարուածներէն խորտակուած, գետնին վրայ կը փռուէր, ցաւագին հծեծիւններ արձակելով:

Ու կանթեղը խօլակերպ շարժումներէն հանդարտած թուխ բոցը կ'արձակէր չփփշտակ՝ մուխի գալարներ ղրկելով օդին մէջ դէպի ձեղունը, կէս մութի մէջ թաղելով երկու թշուառ արարածները: Զըքսալկնի անշուք այդ անկիւնը, խարխլիկ տան մը խոնաւ, մութ գետնայարկին մէջ:

Ծերունիին մոլորագին ակնարկը, դիւային շարժումներով, կը պճլտար տժգոյն լոյսին մէջ, դառագեղի վանդակին ծակերէն երեւցող անօթի վագրի մը բոցափայլ աչքերուն հանդունակ:

Բայց յուզումն սկսաւ անցնիլ, թունդ ելած ջիղերը հանդարտեցան, ու գետնէն առնելով անթացուպը՝ կաղնի ի կաղ մինչեւ բազմոցը գնաց ու դիակի մը ծանրութեամբ ինկաւ անոր վրայ՝ քթին տակէն մըլտալով.

— Մէկալներուն պէս տա՞ն ինչու չսատկեցար, ան ատեն հաց չէի կտնար ուտելու՝ էս ալ կը սատկէի:

ԵՐՈՒԽԱՆ

(Շար.)

հայ մտքին ու հոգիին գրական հաշուեկշիռը, հմտութեամբ ու բարեխղճութեամբ պատրաստուած։

Հ. Գար. Զարբհանալեանի, Զամինեանի, Եղ. Դուրեանի, Ն. Ակրալեանի, Հայր Քիպարեանի եւ մանաւանդ այս բոլորին համադրութիւնը հանդիսացող Մ. Աբեղեանի զոյգ ու արժէքաւոր հատորները կրնան գոհացնել մեզ, չհաշուելով առանձին հեղինակներու եւ շրջաններու նուիրուած հայ եւ օտար հետազօտութիւնները եւ ուսումնասիրութիւնները։

Մեր նոր գրականութիւնը, արեւմտահայ հատուածը մանաւանդ, զուրկ մնացած է այդ շնորհէն, ինչու չըսել՝ այդ ազգային բախտաւորութենէն։

Վերջին քանի մը տարիներուն է որ հայ գրողները, մեծ մասով ուսուցիչ-դրագէտներ, սկսած են հետաքրքրուիլ հայ գրականութեան նոր պատմութեամբ, եթէ չհաշուենք Վրթ. Փափազեանի համառօտ ձեռնարկը եւ Ա. Արփիարեանի ակնարկը՝ ԺԹ.րդ դարու գրականութեան մասին։

Այդ գետնին վրայ, իբրեւ լիակատար գործ՝ կայ Կարօ Սասունիի «Պատմութիւն արեւմտահայ արդի գրականութեան» գիրքը (1951), որ աւելի շատ դասագրքի դեր կրնայ կատարել, կենսագրական ամփոփ տեղեկութիւններով եւ գրական գործերու վերլուծումով։

Օշականի տասը հատորները, որոնցմէ գժբախտաբար երկուքը միայն լոյս տեսած են, գրականութեան պատմութիւն ըլլալէ աւելի, գրական լայնատարած համադրութիւններ են, դէմքերու, շրջաններու եւ շարժումներու վերլուծումներով, հարուստ՝ գրական ինքնատիպ տեսութիւններով ու նշմարներով։

Այս շարքին վրայ կ'աւելնայ ահա Հայր Մեսրոպ Ճանաշեանի գործը՝ «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» անունով։ Առաջին հատորը միայն լոյս տեսած է Վենետիկէն, խնամքով ու ճաշակաւոր տպագրութեամբ, աւելի քան 600 էջերէ բաղկացած։

Գիրքը բաժնուած է չորս մասերու. — Վերածնունդի Շրջան (1701 – 1850), Նոր կամ աշխարհաբար գրականութիւն, Աշխարհաբար Գրականութեան Ա. շրջան (1850 – 1885), Բ. շրջան (1885–1915)։ Այս մասերը բաժնուած են բազմաթիւ գլուխներու, որոնց տակ ամփոփուած են գրական դէմքերը, իրենց ժամանակին ու գործին յատկանիշներով։

Ա. մասը կ'ընդգրկէ Մխիթարեան դպրոցի հեղինակները, սկսած Մխիթար Աբբայէն. շրջան մը՝ որուն կցուած է գլուխ մը, ոչ-մխիթարեան հեղինակներու նուիրուած, Ստ. Ռոշքեանէն սկսած մինչեւ Գ. Պատկանեան եւ Մ. Խրիմեան։

Բ. մասը կը բովանդակէ աշուղական գրականութիւնը (Սայեաթ Նովա եւ ուրիշներ) եւ Զարթօնքի սերունդը, (Ռուսինեան, Գր. Օտեան եւն.)։

Գ. մասը կը ներկայացնէ արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծութիւնը, Ալիշանէն մինչեւ Յովհ. Սեթեան եւ երկրորդ ճիւղով մը՝ Ռ. Պատկանեանէն Մ. Նալպանտեան ու Շահազիզ, եւ վերջապէս առաջին արձակագիրները՝ Աբովեանէն, Ծերենցէն ու Մամուրեանէն մինչեւ Ե. Տէմիրճիպաշեան։

Վերջին եւ Դ. մասը կ'ընդգրկէ իրապաշտներու սերունդը, Ա. Արփիարեանէն մինչեւ Արամ Անտոնեան, եւ Շիրվանզադէէն Վրթ. Փափազեան, Շանթն ալ առնելով Արեւելեան բաժնին մէջ, երկրորդական գրողներու մասին նշմարներով։

Հատորը ամբողջացած է նաեւ նախաբանով, ներածութեամբ եւ ընդհանուր տեսութիւններով՝ իւրաքանչիւր շրջանի իմացական ու ընկերային շարժումներուն մասին։

Տարակոյս չկայ, որ Հայր Ճանաշեանի այս գործը մէկէ աւելի առաւելութիւններով կը ներկայանայ ընթերցող հասարակութեան։

Նախ՝ դասագիրք մը չէ ան, այլ հայ գրականութեամբ հետաքրքրուողներու ընթերցման յատուկ ուշագրաւ եւ արժէքաւոր գործ մը։ Անշուշտ, իբրեւ դասագիրք ալ կրնայ ծառայել իր լայն տեղեկութիւններով, բայց իր վերլուծումներուն ծաւալովը աւելի կրնայ խօսիլ գրասէր ու մտաւորական շրջանակներու, որոնք կրնան բաւարար գոհացում ստանալ գրագէտի մը կամ գրական շրջանի մը մասին։

Երկրորդ, ինչ որ թանկագին ու կրնանք ըսել աննախընթաց կը դարձնէ գործը, կենսագրական լայն ու յաճախ անտիպ ծանօթութիւններու բաժինն է։

Հայ կեանքին մէջ ամէնէն անծանօթը՝ մեր գրագէտներու կեանքն է. նոյնիսկ հռչակաւոր գրողներ չունին իրենց առանձին կենսագրութիւնները։ Անոնց կեանքը կը փակուի յաճախ եւ կը մոռցուի ալ՝ գերեզմանին դուռը փակուելէ ետք։ Արդէն խօսք չի կրնար ըլլալ ի կենդանութեան գրագէտի մը կենսագրութեան ու գործին վերլուծման մասին. իսկ յետ մահու անոր կեանքն ու գործը կը մտնեն դասագրքերու մէջ, քանի մը ամփոփ եւ յաճախ ոճգոյն տողերով։

Այս տեսակէտէն կրնանք ուրախ ըլլալ, որ Հայր Ճանաշեան տուած է կարելի մանրամասնութիւնները՝ ռեւէ հեղինակի կեանքին ու գործին շուրջ, թուականներու եւ դէպքերու ճշդումով։ Հայր Ճանաշեան թուականներու սէրն ունի, որ գիտական ու պատմական ճշգրտութեան եւ բարեխղճութեան գիծը կը շեշտէ իր մէջ։ Զարմանալի համբերատարութեամբ պրպտած է ու ճշդած, օրինակի համար, թէ Գր. Զօհրապ ե՞րբ եւ ուր գրած է իր նորավէպերը, որ թերթերուն մէջ։

Գիրքը այս գետնին վրայ յատկապէս՝ շտեմարան մըն է վաւերական տեղեկութիւններու։ Կը շեշտենք վաւերական բառը, որովհետեւ հայ հեղինակները, առհասարակ, կարեւորութիւն չեն տար թուականներուն, չըսելու համար թէ կը խորշին անոնցմէ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՇԻՆԱՐԱՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ) 1

★

Անցանք ձորակը ծաղկաբոյր,
Երեւանը թողինք ետ,
Արեւածագն է լիաբուռ
Չորս կողմ թափում լոյսի գետ։

Հավիտ ու հանդ, արօտ ու արտ
Զուգուել են վառ ու թովիչ
Կարծես գծել է պատկերն այդ
Մի հանճարեղ նկարիչ։

Փչում է հովը վաղորդեան,
Հեռւում Արագն է փայլում,
Արարատը ձիւնը վրան՝
Երկնի ծովին է փարւում։

Ուրախ երգով թնդացնում ենք
Լեռները մեր հայրենի,
Ժամանակն է թռչում, ու մենք
Յանկարծ հասնում ենք Գառնի։

Ու խուռներամ մտնում ենք բերդ
Մի աւերակ ահագին
Ժամանակն է տարել անհետ
Ապարանքները նախկին։

Պարիսպները՝ արնին – քարից.
Խոր թաղուած են հողի տակ,
Կարծես ջնջել է մի քանդիչ
Ամէն հետք ու յիշատակ։

Բայց ոչ, երբե՛ք արուեստն անմահ
Չի չքանայ աշխարհից.
Նայի՛ր, ընկե՛ր, նա է հիմա
Այստեղ բերել քեզ ու ինձ։

Երազանքի թեւեր առած՝
Նայիր դու այս կերտուածքին.
Երկու հազար տարի առաջ
Ձեռքը վարպետ ռամիկի։

Անմատչելի այս ամրոցում
Կառուցել է մի կոթող,
Որ մեր սիրտն է ալեկոծում,
Գեղեցկութեամբ իր դիւթող։

Ներդաշնակ է ու կատարեալ
Այս կերտուածքում ամէն ինչ,
Քանդակուած է ամէն մի քար
Այնքա՜ն նուրբ ու հմայիչ։

Եւ մեր մտքում նա կենդանի
Պատկերւում է ինչպէս կար...
Շքեղ սրահ, երկթեք տանիք,
Չորս կողմ սիւներ հոյակապ։

Կանգնած է նա որպէս վկայ
Ժողովրդեան հանճարի,
Նա էլ մեզ է նայում երկար
Մտերմական ու բարի։

Մեր կոթողներ հնօրեայ՝
Հոյաշէն են յաղթական.
Բայց ա՛խ նայիր նրանց վրայ
Արեան անջինջ հետքեր կան...

ՍԱՐՄԷՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ՈՒՆԻ...

★

— Համբարձում աղա, մեր գիւղին մէջ մանկապարտէզ մը պիտի բանանք. հազար տոլարի պէտք ունինք. կրնա՞ս հարիւրնոց մը նուիրել....

— Տղաս, քեզի բան մը ըսե՞մ։

— Երկուքը ըսէ, Համբարձում աղա։

— Իմ ողորմած հոգի հայրս, իր մահուան անկողնին մէջ ինծի խրատ մը տուաւ։

— Ի՞նչ ըսաւ, Համբարձում աղա։

— Ըսաւ որ ազգին գործերուն չխառնուիմ եւ հանգանակութիւն բառը լսած, չլսած, ականջներս գոցեմ։

— Ինչո՞ւ համար, արդեօք...

— Որովհետեւ, բացատրեց հայրս, երբ ազգին դրամ տաս, ազգը ունեցածիդ աչք կը տնկէ... Տաս՝ գէշ մարդ կ'ըլլաս, չտաս՝ գէշ մարդ կ'ըլլաս. աւելի լաւ է որ չտալով գէշ մարդ ըլլաս, ըսաւ... Վերջին շունչը փչելու վրայ էր երբ աւելցուց — այս խրատս քեզի սկզբունք ըրէ։ Հետեւաբար ես ձեր հանգանակութեան չեմ մասնակցիր, ես սկզբունքներս յարգող մարդ եմ։

— Բայց, Համբարձում աղա, եթէ ամէն մարդ քեզի պէս այդ տեսակ անիմաստ սկզբունքներու մասին ճառէ, մեր վիճակը ո՞ւր կը հասնի։

— Հոգդ մի ըներ, ամէն մարդ ինծի պէս բծախնդիր չէ եւ սկզբունք չունի։ Քեզի զարմանալի բան մը ըսեմ։ Երբեմն եկեղեցի կ'երթամ։ Երբ պնակը պտտցնելու սկսին, ձեռքս գրպանս կը տանիմ որ բան մը հանեմ, բայց յանկարծ հօրս ձայնը կը լսեմ — «մի տար, սկզբունքիդ դէմ է»։ Ու կամացուկ մը աչքերս կը գոցեմ, մինչեւ որ պնակը անցնի... Շատ կը ցաւիմ, բան մը չեմ կրնար ընել, երթաս բարով։

— Լաւ, աւելի համեստ խնդրանք մը։ Մեր մատուռին համար նոր վարագոյր մը առնելու միտք ունինք. վեր, վար 200 տոլար պէտք է. քանինոց մը չե՞ս տար։ Աստուած երեսդ կը նայի։

— Կ'երեւայ բառերս քեզի ջուրի ձայն կուգան... Նորէն կրկնեմ, ես իմ սկզբունքներէս չեմ շեղիր։ Արդէն, Աստուած ուրտեղէն ուր պիտի լսէ որ քանինոցը նուիրողը Համբարձում աղան է. չէ, տղաս, պարապ տեղը մի յոգնիր։ Երթաս բարով։

—Համբարձում աղա, եկուր չէ մի ըսեր եւ «Պնակ մը կերակուրի»ին համար բան մը տուր. սանկ հինգ, տասը տոլար. խեղճ երախաներ ունինք, որոնք կէս անօթի են. նկածը կաղանդ է, Ծնունդ է, մի մերժեր։

— Մարդ Աստուծոյ, դուն գիտե՞ս թէ սկզբունք ինչ ըսել է, չես գիտեր, եթէ գիտնաս պիս ծուռ ճամբաներու չես առաջնորդեր եւ ինծի մեղք գործել չես տար. իմ հօրս խօսքը ինծի համար սրբութիւն է. մարդը գերեզմանին մէջ հանգիստ ձգէ եւ իր տղան մի մոլորեցներ, սկզբունքով՝ ազգին դրամ չեմ տար, լմնցաւ գնաց, երթաս բարով...

— Գործիդ մէ՞ջն ալ սկզբունքներով կը շարժիս, Համբարձում աղա։

— Անշուշտ։

— Ատո՞ր համար է որ մէկի առածդ տասնի կը ծախես։ Սկզբունքներդ ինչպէ՞ս թոյլ կուտան այդ կողոպուտը...

— Ատոր կողոպուտ չեն ըսեր, յիմար, իշկիւզարութիւն կ'ըսեն. բացուէ նայիմ, գործ ունիմ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Ապահովաբար հարուածը ստացաւ թէ չէ մեռաւ։ Եթէ այդպէս չըլլար զոհը ժամանակ պիտի ունենար օգնութիւն կանչելու եւ աղաղակներ արձակելու։

— Թերեւս կարենայի ահազանգ հնչեցնել եւ օգնել մարդասպանը բռնելու, պնդեց Օր. Ճոնսըն։

— Ժամը քանի՞ն էր, այդ պահուն, հարցուց Փուարօ։ Մէկուկէսին առե՞նը։

— Այո, մօտաւորապէս այդ միջոցին։ Վայրկեան մը մտածեց։

— Կը համապատասխանէ, ըսաւ Փուարօ մտածկոտ։ Ուրիշ աղմուկ չլսեցի՞ք։ Օրինակ՝ դրան մը գոցուիլը կամ բացուիլը։

Օր. Ճոնսըն գլուխը շարժեց բացասական ձեւով մը։

— Ոչ, չեմ յիշեր այդ կարգի որեւէ աղմուկ։

— Սեղանի մը առջեւ նստած էիք անշուշտ։ Ո՞ր կողմը դարձած էիք։ Դէպի բա՞կը։ Դէպի հնութեանց սրահը։ Դէպի վերնատո՞ւն, թէ դէպի դաշտը։

— Նստած էի բակին դիմացը։

— Ձեր նստած տեղէն կը տեսնէի՞ք ծառայ Ապտուլլահը որ անօթները կը լուար։

— Այո, երբ աչքերս վեր առնէի, բայց ամբողջ ուշադրութիւնս գործիս վրայ կեդրոնացուցած էի։

— Ամէն պարագայի մէջ, եթէ մէկը բակին պատուհաններուն տակէն անցնէր պիտի տեսնէիք, չէ՞։

— Այո, գրեթէ վստահ եմ։

— Ոչ ո՞ք տեսաք։

— Ոչ։

—Իսկ եթէ բակին մէջտեղէն անցած ըլլար պիտի նշմարէիք։

— Չեմ գիտեր... Թերեւս ոչ, բացի այն պարագային երբ նոյն պահուն պատուհանէն նայած ըլլայի։

— Դիտեցի՞ք որ երիտասարդ Ապտուլլահը իր գործը ձգեց եւ դուրս ելաւ միւս ծառաներուն քով երթալու համար։

— Ոչ։

— Տասը վայրկեան... հառաչեց Փուարօ սա չարաշուք տասը վայրկեանը...։

Կարճ լռութիւն մը տիրեց։ Յանկարծ Օր. Ճոնսըն գլուխը վեր առաւ եւ ըսաւ.

— Վախնամ ձեզ մոլորեցուցի ակամայ, Պ. Փուարօ, խորհրդակցելէ վերջ, չեմ կարծեր թէ իմ գտնուած տեղէս կարելի էր լսել Տիկին Լէյտնըրի սենեակէն եկած ճիչ մը։ Հնութեանց սրահը այդ երկու սենեակներուն մէջտեղն է եւ գիտենք որ պատուհանները գոց էին։

—Ինչ ալ եղած ըլլայ, հանգստացէք, Օրիորդ, ըսաւ Փուարօ բարեացակամութեամբ։ Այդ մանրամասնութիւնը որեւէ արժէք չունի։

— Ոչ, անշուշտ։ Գիտեմ։ Բայց ես անձնապէս կարեւորութիւն կուտամ, որովհետեւ թերեւս պիտի կարենայի բան մը լսել։

— Խնդրեմ, մի նեղուիք, սիրելի Աննա, ըսաւ Տոքթ. Լէյտնըր, խանդակաթ շեշտով մը։ Համբերեցէք։ Անշուշտ լսեցիք որ, երբ արաբ գիւղացի մը կը կանչէր իր ընկերներէն մէկը դաշտին մէջ։

Օր. Ճոնսըն թեթեւակի կարմրեցաւ Տոքթ. Լէյտնըրի ցոյց տուած հոգածութենէն։ Նոյնիսկ աչքերը թրջեցան, յետոյ գլուխը դարձուց եւ սովորականէն աւելի զուարթ ձայնով մը խօսեցաւ։

— Այո, անշուշտ, այդպիսի ողբերգութենէ մը վերջ, մարդ կրնայ այնպիսի բաներ երեւակայել որոնք բնաւ տեղի չեն ունեցած։

Անգամ մը եւս Պ. Փուարօ քննեց յուշատետրը։

— Շատ կը վերջանա՞յ. Պ. Քարէ՞յ պատասխանեց դանդաղօրէն եւ միօրինակ ձայնով մը.

— Կը վախնամ որ պիտի չկրնամ որեւէ շահեկան բան աւելցնել ձեր գիտցածին վրայ։ Պեղումներուն մէջ կ'աշխատէի։ Հոն լսեցի դէպքը։

— Չէ՞ք յիշեր որեւէ բան որ տեղի ունեցած ըլլայ սպանութեան նախընթաց օրերու միջոցին։

— -Ոչ մէկ բան։

— Պ. Քոլմէ՞ն։

— Ես որեւէ կապ չունիմ այս պատմութեան հետ, ըսաւ Պ. Քոլմէն եւ կարծես ձայնին շեշտը կ'ըսէր թէ կը ցաւէր ատոր համար։

Երէկ առտու, Հասանիէ գացի դրամ բերելու եւ բանուորներուն շաբաթականը վճարելու համար։ Վերադարձիս էմմըթ պատմեց պատահածը, եւ նորէն բեռնակառք նստայ ոստիկանութեան եւ Տոքթ. Րէյլիի լուր տալու համար։

— Իսկ առա՞ջ։

— Մթնոլորտը քիչ մը պղտոր էր, ինչպէս գիտէք։ Նախ հնութեանց սրահին միջադէպը կար, յետոյ գլուխներ եւ դէմքեր երեւցան պատուհանէն։

(Շար.)

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր 800 անգործ բանուորներ յարձակում գործեցին Թրիէսթէի քաղաքապետարանին վրայ։ Երկու օր առաջ ալ ուրիշ երեք հարիւր բանուորներ բողոքի ցոյց մը սարքած էին։ Ուրբաթ օրուան ցուցարարներէն 50 հոգի քաղաքապետարան մտան պահակները կաշկանդելով եւ կողմնակի դուռ մը խորտակելով։ Բայց չկրցան երկար մնալ, որովհետեւ 200 ոստիկաններ օգնութեան հասնելով պաշարած էին շէնքը։ Մինչ ոստիկանները զբաղած էին դուրսի ցուցարարները ցրելով, ներս մտնողները յաջողեցան շղթան խզել եւ փախչիլ։

Ցուցարարները կ'ուզէին տեսակցիլ իտալացի քաղաքապետին հետ եւ կ'աղաղակէին.— «Գործ կ'ուզենք, հաց կ'ուզենք»։ Միեւնոյն ատեն ջարդուփշուր կ'ընէին քաղաքապետարանին ապակիները։ Ուրիշ թաղերու մէջ ալ հարիւրաւոր գործազուրկներ կ'աղաղակէին, դրօշներ ցուցնելով.— «Անօթի ենք»։ Ցոյցէն վերջ շատեր համայնական ճաշարան մը առաջնորդուեցան, իսկ դուրս մնացողները կը շարունակէին աղաղակել.— «Անօթի ենք, անօթի ենք»։

✕ Դաշնակից իշխանութիւնները բողոքագիր մը ուղղեցին Եուկոսլաւիոյ, պահանջելով դադրեցնել Սլովէն գործակալներու մուտքը Թրիէսթէի Ա. շրջանին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՐՏԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ դէմ նոր բողոք մը ներկայացուց Մ. Նահանգներու պատուիրակութիւնը, մասնաւորապէս մեղադրելով Ռ. Միութիւնը եւ պահանջելով որ Ազգաժողովը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնէ բռնի աշխատանքը դադրեցնելու համար։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ զինակցութիւն մը կնքած են Եուկոսլաւիա, Յունաստան եւ Թուրքիա, ինչպէս կը ծանուցանէ պաշտօնական զեկոյց մը որ հրատարակուեցաւ Նոյեմբեր 20ին։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Նոյեմբեր 10էն 20 բանակցութիւններ կատարուեցան Պելկրատի մէջ, ամրապնդելու համար զինուորական գործակցութիւնը եւ թէ երեք պատուիրակութիւնները համաձայնութեան մը յանգեցան բոլոր խնդիրներու մասին, փոխադարձ պաշտպանութեան համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշեց բարեկարգել ոստիկանութիւնը, խափանելու համար համայնավար լրտեսութիւնը որ ծաւալած է երկրին մէջ։

ԹԵՀՐԱՆԻ Սաամպուլ եւ Ֆերդովսի պողոտաներուն վրայ ձեռբակալուեր են 9 – 10 հոգի, երբ հակապետական եւ հակարքայական թռուցիկներ կը ցրուէին։ «Դժբախտաբար եւ ցաւօք սրտի՝ բոլորն ալ Հայեր են, որոնք երեւի զոհ են գնացել իրենց միամտութեան կամ տգիտութեան», կը գրէ «Ալիք»։ «Այս բախտորոշ օրերին Թուտէ փարձկան կուսակցութիւնը շարունակում է խաղալ մեր համայնքի վարկի եւ արժանապատուութեան հետ, իր արկածախնդրական եւ անխորհուրդ քայլերով» (27 Հոկտեմբեր)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր պատուակալ ընկերուհիներէն Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պ. ԵՂԻՇԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆի յանկարծական մահուան առթիւ։ Նոյնպէս ցաւակցութիւն իր նախկին ատենապետներէն Տիկիններ, Մարգարիտ Շէհիրլեանի, Շուշանիկ Պալեանի եւ Պ. Գառնիկ Առաքելեանի, իրենց մօր եւ կնոջը՝ Տիկին Մարի Առաքելեանի անակնկալ մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն Տիկին Մարի Առաքելեանի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գառնիկ Առաքելեանի եւ իր պարագաներուն։ Այս առթիւ հինգ հարիւր ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, եւ հազար ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամասիոյ Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր երկու հայրենակիցներուն՝ ողբացեալ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐՏԻՆԵԱՆի (Փարիզ) եւ Պ. ՕՀԱՆ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ, իրենց ընտանեկան պարագաներուն։ Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրէ Սէն Լուի Կապ. Խաչին։ Կը խնդրուի դանձել Պ. Զօրիքեանէ, 5 Ավընիւ Քամիյլ Փէլըթան, Մարսէյլ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խընջոյք մը այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 22, Սալ Միֆէլ։

Կը խօսի ընկեր ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ

Կը նուագէ Գարեգին (Թառ)։

67, Ավընիւ Ժան Ժօռէս, Քաշան։

Մուտքը ազատ է։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան աբեղայ Ջղջանեան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան։

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալհամպրա, 6 Ավը. Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ։

Կը ներկայացուի ՔՕՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ։ (Տրամ 5 արար, Ճիագօմէթիի)։

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Աւետիս Միսիրեանի։ Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խոտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճանեկեան, նաեւ Հապէշեան, Պչտիկեան։

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190։

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԵՂՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, ի նպաստ որբերու եւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղերու ձեռնարկներուն։

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆի։

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր, ժամը 16էն կէս գիշեր։

GRAND HOTELի

շքեղ սրահներուն մէջ, (մէթրօ Օփերա)

Avec le Célèbre Orchestre

VINCENT MORGAN

ՓԱՐԻԶԻ Ալֆորտվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Սերոբեանէ, իրենց ողբացեալ եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ROCK WAGRAM

Par *WILLIAM SAROYAN*

Roman traduit de l'américain

Par *Hélène Bayan*

Del Duca, Paris, Les Editions Mondiales, 2, Rue des Italiens, Paris (9e)

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ԺԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Ա Ռ Թ Ի Ւ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը։

Ճաշագինը 800 ֆրանք։

Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն։ Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են։

Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Պ. Խաչատուր Թորգոմեանի մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Հ.Յ.Դ. Տան ֆոնտին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Պուլ. Օտտոյի Խատիսեան խումբի դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Յունաստանի ընկերներէն ընկ. Նաճարեան։ Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր թաղեցիները։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերուհիները՝ այս չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջը՝ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրահարանին ետեւի սրահը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փոր Թո'իթայլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ժանթիյիի դպրոցին սրահին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի խնջոյքը ի նպաստ իր դպրոցին, կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 15ին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Լսարանի յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քառէ սրճարանի վերի սրահը։ Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, նիւթը՝ «Շիրվանզադէի կեանքը եւ գործը»։ Մուտքը ազատ է։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ աշխատաւոր մը առաւօտները մինչեւ կէս օր։ Տրամադրելի է որ եւ է գործատան մէջ, ամէն կարգի աշխատանքի համար։

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 24 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7226 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2637

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

●

Գիտենք որ ջուրի ձայն կուգայ : Բայց մեր պարտքն է յիշեցնել, պարբերաբար.

— Ո՞ր օրուան, ո՞ր հեռաւոր սուրբին կամ հրաշագործ մականին կը սպասենք, մեր տունը կարգի դնելու համար :

Շատ լայն իմաստ ունի « մեր տունը » : Կը նշանակէ ամբողջ Հայկական Արտասահմանը :

Բայց, մենք ամփոփուինք մեր գաղութին վրայ, սահմանամերձ շրջաններով :

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել Փարիզի ազգային - վարչական գործերը :

Մարսէյլի մէջ նոր ընտրութիւններ կը պատրաստեն, համաձայն վերջին լուրերու :

Լիոն, Վալանս, Կրընօպլ, Սէնթ Էթիէն եւն. ունին իրենց Ազգ. Միութիւնները :

Այդ նոյն օրկաններէն զրկուած կը մնան, տարիներէ ի վեր, Վիէն, Տէսին, Սէն Շամոն :

Ինչպէս ալ պատճառաբանեն այս պարագան, դժուար է արդարացնել :

Որքան գիտենք, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը փորձ մը կատարեց եւ կէս ճամբան մնաց :

Արդեօք անո՞ր համար որ ինքն ալ հաւատք չունի : Եւ կամ այդ երեք շրջանները մասնաւոր մարզպաննե՞ր ունին :

Ամէն պարագայի մէջ, ջուրը ճամբէն չի շեղիր, եթէ հինգէն եօթը հոգինոց մարմիններ կազմեն, ազգային գործերը վարելու համար :

Երբ Միութիւն կազմեն, գործունէութեան ասպարէզն ալ ինքնին կը բացուի :

Ինչ կը վերաբերի սահմանամերձ գաղութներուն, ամէն բան ըսած ենք արդէն եւ չենք ուզեր կրկնել :

Ժամանակէն առաջ կազմալուծուելու դատապարտուած են Անգլիոյ, Պելժիոյ, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ տարագիր բաղխութիւնները, եթէ գոհանան ընկալեալ սովորութիւններով :

Ամէնքն ալ պէտք ունին ներքին ամուր կազմակերպութեան մը, նախ իրենց գլուխները կապելու, յետոյ ուրիշներուն օգտակար ըլլալու համար :

Եթէ ուրիշ անմիջական հոգ ալ չունենան, միայն նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը կը բաւէ իբրեւ զբաղում :

Եթէ Միլանօ աշխուժացեր է եւ Վիէննան գնահատելի գործեր կը կատարէ, պատճառ չկայ որ Պրիւսէլը, Լոնտոնը եւ Մանչէսթըրը մշուշի մէջ թաղուին :

Հանդիսաւոր օրերու ոգեւորութիւնը չէ որ պիտի ապացուցանէ գաղութի մը կենդանութիւնը, այլ ամենօրեայ գործունէութիւնը :

Վերոյիշեալ գաղութներուն վարիչները կրնա՞ն ապացուցանել թէ կարելին կը փորձեն, օրուան պահանջներուն գոհացում տալու համար :

Օրինակ, ի՞նչ գործեր կատարած են սերունդի փրկութեան համար, վերջացող տարուան ընթացքին : Քանի՞ տղայ փրկած, քանի՞ հայ երիտասարդ հայկական կեանքին կապած են :

Եղբայրական ձեռք մը երկարա՞ծ են, ի նպաստ հեռաւոր եւ կարօտ հաստատութեան մը :

Թող բարեհաճին լուսաբանել, եւ ուրիշ հարցումներ ալ կ'ուղղենք :

Պարբերաբար պաշտօնական զեկոյցներ կամ անգլերէն տեղեկատուներ հրատարակելով չէ որ վառ պիտի պահեն ազգային գիտակցութիւնը : Ոչ ալ իրենց պատեանին մէջ կծկուելով :

Ուրիշ բան կը սպասուի Անգլիոյ եւ Պելժիոյ սակաւաթիւ այլ չէն գաղութներէն : Նոյն իսկ իրենց բարիքին համար :

Տարիներէ ի վեր ուսանողներ եւ ուրիշ նոր, պիտանի ուժեր կ'երեւան երկու երկիրներուն մէջ :

Գոնէ անոնց ներկայութենէն օգտուէին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

●

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՎԵՐՋԱՑՆԷ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր, երեքշաբթի, Ազգ. Ժողովը կը վերջացնէ միացեալ Եւրոպայի եւ հաւաքական պաշտպանութեան դաշնագրին վիճաբանութիւնները, որոնք յետաձգուած էին, Պ. Ժորժ Պիտոյի հիւանդութեան պատճառաւ : Արտաքին Նախարարը ապաքինած ըլլալով, պիտի կրնայ մասնակցիլ ժողովին :

Կը կարծուի թէ քննութիւնը պիտի գրաւէ երեք նիստ : Առաջին ժողովը պիտի լսէ մնացեալ ատենախօսները : Կէս օրէն վերջ խօսք պիտի առնեն Պ. Պիտօ եւ վարչապետը : Յետոյ պիտի սկսի բանաձեւերուն քննութիւնը, որ կրնայ տեղի տալ բուռն պայքարի մը : Սեղանին վրայ կան ութ բանաձեւեր եւ ցանկը փակուած չէ տակաւին : Առանձին բանաձեւեր մշակած են զօր. տը Կոլի կուսակցութիւնը եւ համայնավարները : Կան մասնաւոր բանաձեւեր ալ : Նախկին վարչապետ մը, Տալատիէ կը յանձնարարէ կառավարութեան պարզապէս «տեղեկատու ժողով մը նկատել Պերմուտայի խորհրդաժողովը, առանց որեւէ յանձնառութիւն ստանձնելու» : Եւ երկու նախապայման կ'առաջարկէ, միացեալ բանակի դաշնագրին վաւերացման համար, — 1. Ջնջել Սարի շրջանին վերջնական վիճակը. — 2. Նախապէս համաձայնիլ Մեծն Բրիտանիոյ հետ : Ուրիշ բանաձեւ մը առ այժմ բաւական կը նկատէ Հինգ Մեծերով կառավարուած Եւրոպա մը : Ժողովրդական Շարժումի անդամներէն Քոսթ Ֆլորէ պատրաստած է միացեալ բանաձեւ մը, հիմնուելով ընկերվարականներու, անկախներու եւ արմատականներու թելադրութեանց վրայ : Կը կարծուի թէ մեծամասնութիւն պիտի շահի այս բանաձեւը, որ կը տրամադրէ շարունակել միացեալ Եւրոպայի կառուցման քաղաքականութիւնը եւ կը հրաւիրէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առնել որպէսզի օր առաջ ճշդուին Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութեան պայմանները, որպէսզի կարելի ըլլայ միացեալ բանակ մը կազմել : Կառավարութիւնն ալ համաձայն կ'երեւայ այս բանաձեւին : Ընկերվարականներուն մէկ մասը չուզեր հետեւիլ կուսակցութեան ուղեգծին :

ԱՆԳԼԻԱ ԻՆՉ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԴՐԱԾ Է

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մեծն Բրիտանիա եւրոպական միացեալ բանակին պիտի մասնակցի հետեւեալ պայմաններով. —

1. Անգլիացի նախարար մը պիտի մասնակցի Եւրոպայի նախարարներու խորհուրդին, երբ հասարակաց խնդիր մը քննուի : Բայց պիտի չմասնակցի ժողովին, եթէ ցամաքային վեց պետութիւնները քաղաքական հարցեր քննեն, ի խնդիր եւրոպական դաշնակցութեան. — 2. Անգլիացի պատուիրակ մը պիտի անդամակցի եւրոպական բանակի այն մասնաւոր յանձնախումբին, որ պիտի զբաղի սպառազինութեանց կարգադրութեամբ եւ աշխատանքի բաժանումով. — 3. Խումբ մը անգլիացի զինուորական մասնագէտներ պիտի մասնակցին եւրոպական բանակի սպայակոյտին :

Ասկէ զատ, Անգլիա յանձն կ'առնէ դաշնագրով մը ճշդել Եւրոպայի բրիտանական ուժերուն չափը, սպառազինումը եւ տեղաւորումը :

Այս դաշնագրի մասին եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, Ֆրանսա պիտի քաջալերուի, եւրոպական բանակի ծրագիրը վաւերացնելու համար : Նախապէս Անգլիա յանձն կ'առնէր պարզ յայտարարութիւն մը հրատարակել : Բայց վերջին պահուն տեղի տալով Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու ստիպողական կոչերուն, հաւանած է դաշնագիր մը ստորագրել : Այս յանձնառութեամբ Անգլիա ստիպուած չէ բանակ մը պահելու Եւրոպայի մէջ եւ կրնայ փոփոխութիւններ կատարել, բայց նախապէս լուր պիտի տայ միւս դաշնակիցներուն :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց. — « Եթէ կայ միջոց մը խափանելու գերման զինապաշտութիւնը, Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան դաշնագիրն է » :

ԻՐԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

●

Իրանի վարչապետը, զօր. Զահետի ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «երկրին կրած տաղտուկները պիտի վերջանան եւ շուտով բարգաւաճման շրջան մը պիտի բացուի : Քարիւղի ազգայնացման նպատակն էր ոչ թէ ատիճանաբար քանդել Ապատանի զտարաններ ը կամ շալկել այդ հսկայական հաստատութեանց ծախքերուն ահագին բեռը, այլ եւ առնել ազգին իրաւունքները եւ բաւարար եկամուտ ապահովել, ազգին վէրքերը դարմանելու համար » :

Վարչապետը ազգին աջակցութիւնը խնդրեց, քարիւղի վէճը լուծելու համար : Այս առթիւ բացատրեց թէ ազգայնացումէն վերջ Տոքթ. Մոսատեղ չկրցաւ համաշխարհային հրապարակին վրայ ծախել Իրանի քարիւղը, ինչ որ չորս միլիառ րիալի վնաս մը պատճառեց 28 ամսուան մէջ : Փոխանակութեան ընթացիկ սակով (26) այս գումարը կը ներկայացնէ 112 միլիոն տոլարի վնաս մը : Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութիւնը ծախած է միայն 120.000 թոն քարիւղ : «Նոյն իսկ այդ գումարը չէ գանձուած » :

Վարչապետը մասնաւորապէս յիշեց թէ հաւատարիմ կը մնայ Ազգ. Ճակատի սկզբունքներուն :

★

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

Անգլիոյ Էլիզապէթ Թագուհին եւ իր ամուսինը ճամբայ ելան աշխարհի շրջանը կատարելու համար, այցելելով բրիտանական բոլոր գաղթավայրերը, Պերմուտաեան կղզեխումբէն մինչեւ Ճիպրալթար : Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 180 օր :

Մօտ 400 տարիէ ի վեր երբ աշխարհի շրջանը կը կատարէր բրիտանական աշխարհակալութեան մեծ վարպետը, Սըր Ֆրէնսիս Տրէյք, առաջին անգամ է որ Մեծն Բրիտանիոյ մէկ վեհապետը այսքան երկար ճամբորդութեան մը կը ձեռնարկէ : Տրէյք Անգլիայէն մեկնեցաւ 1577-ին, կտրելով Ատլանտեանը, Մակելանի նեղուցը, Խաղաղական ովկիանոսը, Բարեյուսոյ Հրուանդանը եւ հայրենիք վերադառնալով 1580 Սեպտեմբերին : Թագուհին օդանաւով պիտի թռչի Պերմուտա եւ Ճամայիքա, ուր իրեն կը սպասէ 15900 թոն տարողութեամբ մարտանաւ մը, Փանամայի Ջրանցքը անցնելու եւ պտոյտը շարունակելու համար : Թագուհին եւ ամուսինը Անգլիա պիտի վերադառնան մայիս 15ին, կտրելով 44.210 մղոն ճամբայ, — ծով, ցամաք եւ օդ : Այս վեցամսեայ պտոյտը պիտի արժէ քանի մը միլիոն տոլար : Միայն մէկ միլիոն ծախսուած է զրահապատ մարտանաւը ծփուն պալատի մը վերածելու համար : Չըրչիլ շատ չի տեսներ այս գումարը, այն վստահութեամբ թէ այս բացառիկ ճամբորդութիւնը պիտի ամրապնդէ կապերը բրիտանական գաղթապետութեանց հետ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՈՏՔՈՎ ՁԵՌՔՈՎ

Նոյեմբեր 1էն ի վեր նոր օրաթերթ մը կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, *Ժողովուրդ* :

Ասով երեքի կը բարձրանայ հայերէն օրաթերթերու թիւը նոյն քաղաքին մէջ :

Քանի մը ամիսէ ի վեր, օրաթերթերու թիւը հինգի բարձրացած է Լիբանանի ափերուն վրայ, Պէյրութ :

Երկու օրաթերթ ունինք Եգիպտոսի մէջ, երկու հատ՝ Հիւս. Ամերիկա : Հատ մը՝ Թեհրան, ուրիշ մը՝ Աթէնք : Փարիզի մէջ ալ *Յառաջը* :

Ուրեմն համագումար 15 օրաթերթ :

Անոնց վեցը Դաշնակցական են. — *Հայրենիք* (Պոսթըն), *Յուսաբեր* (Գահիրէ), *Ալիք* (Թեհրան), *Ազդակ* (Պէյրութ), *Ազատ Օր* (Աթէնք) եւ *Յառաջ* :

Երբ երկօրեայ, եռօրեայ, շաբաթական, կիսամսեայ, ամսական, երկամսեայ եւն. հրատարակութիւններն ալ հաշուենք, կ'ունենանք աւելի քան յիսուն թերթ եւ պարբերական : Առանց հաշուելու հրատարակելիները :

Ձեզի ձգելով դատել այս գերարտադրութեան բարիքն ու չարիքը, կ'ուզէի մատնանշել մասնաւոր պարագայ մը :

Ամէն օրաթերթ արագութիւն կը պահանջէ, կապուած ըլլալով ժամերու հետ :

Իսկ արագութիւնը կը պահանջէ արթուն միտք եւ ձեռքի վարժութիւն :

Արդ, շատ մը խմբագիրներ եւ հրատարակիչներ լրագրութիւնը շփոթելով գնդակախաղի մը հետ, լուր կամ յօդուած կը թխեն ոտքով ձեռքով : Նոյնութեամբ գրաշարին կը յանձնեն ինչ որ գտնեն ձեռքի տակ :

Ուրո՞ւ հոգ բովանդակութիւնը, իմաստը, լեզուն եւ մնացեալը :

Եւ այսպէս ամէն օր ձեր աչքին առջեւ կը պարզուի լրագրական եւ լեզուական խառնիճաղանճ մը :

Հրապարակաւ ալ մատնանշես, ձաղկես, օգուտ չունի : Մարդիկը սխալներ պիտի լեցնեն եւ գլուխ բերելու ժամանակ չունին ...

Եթէ մէկը բան - գործ ընէր եւ միայն լուրերու թարգմանութեան հետեւէր, շաբաթաթերթ մը լեցնելու չափ նիւթ պիտի ճարէր :

ՎԱՀԷ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Վալանսէն կը հաղորդեն թէ կիրակի օր մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ նորաշէն եկեղեցւոյ օծումը, նախագահութեամբ Սեպուհ Ծ. Վ. Մանուկեանի, որ այս առթիւ հայրենաշունչ քարոզ մը խօսած է : Ներկայ եղած են Տրոմի նահանգապետը, Վալանսի քաղաքապետը եւ ուրիշ ականաւոր հիւրեր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՉԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ֆրանսական հրամանատարութիւնը անակնկալ յարձակում մը կատարեց 150 օդանաւերով եւ գրաւեց շատ կարեւոր դիրք մը, Տիէն Պիէն Ֆու : Նոյն ատեն հազարաւոր ընիկներ միացան ռազմիկներուն, եւ մղելու համար ըմբոստները : Բազմաթիւ զինուորներ ռազմաղաշտ իջած էին անկարգելներով :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհանուր քարտուղարը, Պընուա Ֆրաշոն, ձերբակալուեցաւ կիրակի օր, Փարիզեան սենատիքաներու Միութեան համագումարէն դուրս ելած ատեն : Իրեն դէմ ձերբակալման հրամանագիր մը հանուած էր մարտ 24ին, բայց Ֆրաշոն անհետացած էր թաքստոց մը ապաստանելով եւ կիրակի օր մէջտեղ կ'ելլէր, նախագահելու համար վերոյիշեալ համագումարին : Պահ -

(Շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆԻ)

Բ.

Ուրիշ Թանկագին ու վաւերական արժանիք մըն է գրքին համար՝ իր Թարմութիւնը։ Ինչպէս կը պարզուի շատ մը գըրականներու ընթերցումէն՝ հեղինակը չէ գոհացած իր հին յուշերով եւ անցեալի ընթերցումներու տպաւորութիւններով։ Վերստին կարդացած է մեր գլխաւոր հեղինակներուն գործերը, պրպտած ու ամփոփած է քանի մը տողերու մէջ, պարզելով նիւթը, առանց երկարաբանութեան։ Այս վերընթերցումի արդիւնքը եղած է Թարմութիւն տպաւորութիւններու, որոնք տուն տուած են իր խորհրդածութիւններուն, դատումներուն եւ գրական վերլուծումներուն, առհասարակ ճիշդ ու ընդունելի։

Իր եզրակացութիւններուն յանգելու համար, ան ոչ միայն հեղինակները կըկին կարդացած է, այլեւ անոնց մասին հրատարակուած գործերը կարդացած է, գիրք կամ յօդուած, որոնք առաջնորդած են զինք իր անձնական ու վերջնական դատողութիւններուն։

Ունի ամէն մէկ հեղինակի մասին լայն ու լրացուցիչ «մատենագրութիւն», որ մեծ բարիք մըն է ընթերցողներու եւ մասնաւորաբար խուզարկու մտքերու համար։

Ինչպէս կը տեսնենք, Հ. Ճանաշեանի գործին մէջ գրականութեան պատմութեան մը համար անհրաժեշտ գլխաւոր տարրերը կան, զայն հետաքրքրական ու վստահելի դարձնելու համար։ Այդ յատկութիւնները չենք կրնար գտնել ուրիշներու մօտ, մինչեւ իսկ Օշականի մօտ, որ պրպտող մը ըլլալէ աւելի՝ դատող մըն է, անօրինակ վերլուծող մը գաղափարներու, գրական ըմբռնումներու եւ արուեստի տեսութիւններու, մարդոց ու անոնց ստեղծագործութիւններուն քիչ մը անողոք անդամահատութեամբը։

Տարակոյս չկայ, որ զովեստ միայն ունինք Հայր Ճանաշեանի գործի մասին, իր պատմութեան մէջ համախմբած այս արժէքաւոր տարրերուն համար։

Բայց, գրականութեան պատմութիւն մը չի վերջանար այս բոլորով, եթէ մանաւանդ դպրոցական ձեռնարկ մը չէ ան։ Անոնցմով կը սկսի։

Գրականութեան պատմութիւնը եւ պատմութիւն է եւ գրականութիւն. եւ Թիւ ու Թուական, դէմք ու դէպք, եւ արուեստ ու Թափանցում՝ գրական գործերու էութեան, ստեղծագործութեան, Թափին ու ինքնատպութեան. այսինքն՝ Թափանցում գրողի մը կեանքին ու գործին մէջ ծրարուած խորհուրդին, մտածման սլացքներուն, երեւակայութեան խաղերուն. իրականացումներուն։ Մէկ խօսքով՝ քննութիւնն ու լուսաբանութիւնն է ան, չօշափելի երեւոյթներուն հետ՝ անչօշափելի տարրերուն, որոնց բոլորին համադրութիւնն է գրագէտը, արարիչ մը՝ որմէ ճառագայթած է իր գործը։

Այս ըմբռնումով միայն կ'արդարանան գրքին նախաբանին մէջ գրուած այն առաջին տողերը՝ որոնք կը յայտարարեն իրաւամբ, Թէ ազգերու գրականութեան պատմութիւնները «չափանիշն են անոնց ազատ զարգացման, ազգային մտայնութեան, նկարագրին եւ կեանքի ըմբռնումին մէջ յայտնաբերած զանազանութեան»։

Ինչո՞ւ չաւելցնել՝ ստուգանիշը ազգերու գոյութեան ու գործունէութեան արժէքին։

Ճիշդ է այդ բանաձեւումը՝ եթէ պատմութիւնը ըլլայ ժողովուրդի մը մտքին ու հոգեկան Թռիչքներուն պատմութիւնը, ազգի մը իմացական ու հոգեկան ալեկոծումներուն ներկայացումը, ոգեւորութեամբ, յուզումով եւ արուեստագէտի աչքով։

Հայր Ճանաշեան այս սահմանումէն դուրս կը ձգէ կերպով մը, չես գիտեր ինչու, հայ ժողովուրդը, եւ, հետեւաբար, հայ գրականութիւնը։ Կը պատճառաբանէ եւ կ'ապաստանի «քաղաքական պայմաններուն», աննպաստ նկատելով զանոնք, Թէեւ ոչ մէկ ազգ կայ, որ զերծ մնացած ըլլայ այս կամ այն չափով նոյն պայմաններուն խամրեցուցիչ շունչէն։

Կը մտածէ Թէ մեր ժողովուրդը իր հողէն դուրս ապրած ըլլալով, չէ կրցած ըստեղծել «ազգային գրականութիւն մը», ինչպէս ստեղծեր են, օրինակի համար, Ֆրանսացի, գերման, անգլիացի եւ այլ ժողովուրդներ։

Ոչ ոք կրնայ ժխտել «հողին» նշանակութիւնը ժողովուրդի մը գրականութեան ու մշակոյթին համար։ Բայց ոչ ոք կրնար ուրանալ նաեւ զգացում ու կարօտ դարձած հողին կատարած հզօր դերը՝ ազգային ստեղծագործութեան ու դրոշմին մէջ։

Հարկ է յիշել, որ հայ ժողովուրդը վերջին քառասնամեակին է, որ իր հողէն դուրս ապրած է, իսկ եթէ հայ գիրը ծաղկած է ոչ հայկական միջավայրերու մէջ, Պոլիս, Թիֆլիս, Վենետիկ եւն., պատճառն այն է՝ որ Հայը գիտցած է հայացնել իր ապրած մթնոլորտն ու միջավայրը, հայկականութեան խոր ու յատենական զգացումներով համակուած։ Հետեւաբար, կը կարծենք Թէ կը սխալի Հայր Ճանաշեան, երբ հայ գրականութեան կը զլանայ ազգային դրոշմը, զայն ներկայացնելով «օտար ազդեցութենէ ծագում առած, պայքարի մը պտուղը, իր ընիկ աշխարհին ներշնչումներուն կարօտովը տառապող»։ Եւ կուգայ անողոք ու անճիշդ եզրակացութեան մը, յայտարարելով.

«Իբրեւ բնական հետեւութիւն այս տեսութեան, պիտի ըսուի եւ զուցէ առանց սխալելու, Թէ արդի հայ գրականութիւնը ազդեցութիւններու գրականութիւն մըն է»։

Չի ժխտեր անշուշտ, Պէշիկթաշլեանի մը, Դուրեանի մը, Մեծարենցի մը կամ Վարուժանի մը եւ ուրիշներու տաղանդն ու արժէքը, բայց կ'ենԹադրէ Թէ անոնք «լաւագոյն պայմաններու տակ կրնային միջազգային արժէքներ դառնալ»։

Ամէնէն ընԹացիկ եւ գրեԹէ քարացած կարծիք մըն է, անշուշտ, «քաղաքական պայմաններ»ուն վերագրուած գերակշռութիւնը։

Հայ միտքը դարերէ ի վեր դուրսը ապրած է եւ ստեղծագործած, բայց այդ «դուրս»ը չենք կրնար օտար նկատել, որովհետեւ հայ գրագէտը որ Պոլիս կամ Թիֆլիս ապրած է, չէ դադրած հայ ըլլալէ ոգիով, չէ խզուած հայ հողէն ու հայրենիքէն. մանաւանդ հայ ժողովուրդէն ու ցեղային գիտակցութենէն։ Հայ ժողովուրդը իր հողին ու գաւառին մէջ նստած է, իսկ գրողներէն մեծագոյն մասը այդ ժողովուրդէն ու գաւառներէն եկած էր։

Հայ գրականութեան լաւագոյն մասը՝ հայկականութեան արտայայտութիւն մըն է, քան գաւառի մը կամ հողի մը սահմաններուն, յաճախ բռնութեան ու ճնշումի ենթարկուած։ Այս պատճառներով ալ, Արովեան մը ու Րաֆֆի մը, Ալիշան մը եւ Պէշիկթաշլեան մը, կամ Վարուժան մը ու Սիամանթօ մը, կամ Զօհրապ մը ու Զարդարեան մը այնքան Հայ են ու իրենց գրականութեամբ հայկական, որքան Վերլէն մը ու Մօփասան մը Ֆրանսացի, Թոլսթոյ մը ռուս, տ'Անունցիօ մը՝ իտալացի են։

Գրականութեան մը հիմնական տարրը՝ ցեղային ոգին է ու անձնական տաղանդը, որոնց երկուքն ալ կը գտնենք մեր առաջնակարգ գրագէտներուն մօտ, վերջին աւելի քան հարիւր տարիներու ընթացքին։ Հետեւաբար, ոչ միայն անարդար, այլեւ անիրաւ պիտի ըլլայինք, եթէ օտար գրականութիւններու «արձագանգ» մը նկատէինք հայ գրականութիւնը։

Անշուշտ, ազդեցութիւններ եղած են եւ պիտի ըլլան միշտ, բայց անոնք նպաստ մըն էն տաղանդաւոր գրողներուն համար։ Ֆրանս. գրականութիւնը չունի՞ ազդեցութիւններ անգլիականէն ու գերմանականէն եւ փոխադարձաբար, ինչպէս Հայր Ճանաշեան ինքն ալ կ'անդրադառնայ արդէն իր յաջորդ տողերուն մէջ ... Բայց այդ ազդեցութիւններէն վեր կը մնան միշտ ցեղային խառնուածքը եւ տաղանդին հրաշքը, իբրեւ հիմնական ու յաւիտենական տարր ստեղծագործութեան։

Իսկ Թէ ինչո՞ւ հայ գրականութիւնը «միջազգային» չէ դարձած, ատիկա պէտք է բացատրել աւելի՝ ոչ Թէ իր արժէքին պակասովը, այլ մեր պայմաններուն դաժանութեամբը։ Կրնանք աւելցնել նաեւ տկարութեամբը ցարդ եղած Թարգմանութիւններուն, տժգոյն ու անփայլ, որոնք չեն յաջողած տրուած կտորի մը գեղեցկութիւնը հասցնել օտարներու սրտին ու մտքին։ Տուէք մեր Միջնադարը, արուեստով ու լեզուի ու ոճի շքեղութեամբ, եւ պիտի տեսնէք Թէ ինչ յուզում պիտի յարուցանէ ան ոեւէ ժողովուրդի մէջ։ Չե՞ն բաւեր այս գետնին վրայ Վալերի Բրիւսովի վկայութիւնները՝ հայ բանաստեղծութեան ռուսերէնի Թարգմանութեան առԹիւ եւ Լիւք Անտրէ Մարսէլի Նարեկի Թարգմանութիւնը՝ իր արտասովոր ազդեցութեամբը, կամ յունարէնի Թարգմանուած հայ բանաստեղծներու Թողած խոր տպաւորութիւնը յոյն գրական շրջանակներուն մէջ։

Հ. Ճանաշեանի հետաքրքրական յատկանիշներէն մէկն է սակայն, իր տեսութիւններուն եւ նոյնիսկ դատողութիւններուն մոռացումը, կրնանք ըսել՝ հերքումը իր կողմէ իսկ, երբ ինքզինք իրողութիւններու առջեւ կը գտնէ։

Այսպէս, անդրադառնալով ազդեցութիւններու հարցին, յարգելի վանականը հարկ կը զատէ ճշդել եւ նախազգուշացնել ընթերցողը, որ ազդեցութիւններու պարագան «խորտակեցուցիչ» չնկատէ, որովհետեւ ոչ մէկ ժողովուրդ զերծ չէ անկէ եւ միշտ «ժողովուրդ մը կ'ապրի» գրականութեան մը մէջ ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

●

Անտոն Փիքա, «Լը Մոնտ»ի ռուսագէտ աշխատակիցը շարունակելով իր պրպըտումները, կը խօսի Խ. Միութեան Թատրոնի տագնապի մասին։

Մոսկուայի Գրողներու Միութեան հոկտեմբեր 21 – 24ի լիակատար նիստին մէջ անգամ մը եւս արծարծուեցաւ խորհրդային Թատրոնին տագնապին հարցը։ Զեկուցաբերներն էին կոնդակողին Սիմոնով եւ Բորիս Լաւրենիէւ։ Այս երկու «Փրաւտա» իր Նոյեմբեր երեքի Թիւին մէջ գիտել կուտար Թէ «Թատերգութիւնը երկար տարիներէ ի վեր գրական ճակտին ամէնէն յետամնացներէն է»։

Բորիս Լաւրենիէւի ուսումնասիրութեան նիւԹն էր «Թատրոնը եւ Թատերական եղանակին հեռանկարները»։

Ան կը շեշտէր Թէ խորհրդային Թատերգութիւնները չափազանց միջակ են, իսկ հանդիսատեսները դժգոհ են, «Անոնք կը մերժեն սնանիլ «Էրզաց»ով։ Ան կը հեգնէ նաեւ Թատերգութեանց մէջ տիրող նիւԹը, «կոլխոզական» եւ «ճարտարարուեստական արտադրութիւն»։ «Կարծես Թէ, կ'ըսէ, մեր շուրջ գտնուող մարդիկ սահմանափակուած են այս երկու անուններուն մէջ»։ Ան կը հեգնէ նաեւ Թատերագիրները որոնք Թատերգութիւններ կը գրեն Քախովքայի ամբարտակներու կամ Ղրիմի կիտրոններու կլիմայական յարմարութեանց մասին, մոռնալով որ Թատերական գործի մը էական նիւԹը մարդն է, «մեր սովետական մարդը» իր երազներով, մտածումներով եւ սէրերով։ Նիւթական խորքին գերակշռութիւնն է մարդուն վրայ, որ կը յագեցնէ գիտական եւ մասնագիտական Թատերգութիւնները։ Թատերագիրները կը գործածեն լեզու մը զորս հասկնալու համար հանդիսատեսը պէտք է մասնագիտական բառարան մը բերէ Թատրոն։ Օրինակ «Ճերմակ բռնակաղը», որուն հերոսները քարիւղի ճարտարարուեստի գրքին նախադասութիւնները կը գործածեն։

Ուրիշ Թերութիւններ ալ կան։ Օրինակ՝ Թատերական կնճիռները եւ վախճանները արուեստական են։ Դատելով նիւԹէն, ամուսիններ եւ կիներ, հայրեր եւ տղաք եւայլն ամէն պատճառ ունին խաղաղ ապրելու եւ երջանիկ ըլլալու, սակայն կը խզեն իրենց կապերը եւ կը հրաժարին իրենց սէրերէն ամէնէն չնչին պատճառներով։ Լաւրենիէւ օրինակ մը կը յիշէ ուր երկրագործ Վանիան որ շատ չըներ ամուսնացած է Թանիայի հետ, որ պիտի է կոլխոզի «Վաշտ» մը, յանկարծ կը լքէ պաշտած կինը «պարզապէս անոր համար որ համաձայն չէ գետնախնձորը հողապատելու մասին ...»։

Անձերը շատ յաճախ պայմանադրական են եւ մէկ կտորէ, սակայն Թատրոնի տընօրէնները դոհ են կարգադրելու կերպը։ Այն ատեն որ Լապրեխթի եւ Այնպասումի մէկ գեղեցիկ Թատերգութիւնը մեր տարիներու «Արշալոյսը» տակաւին Թատերախումբ մը չէ գտած ներկայացնելու համար, «որովհետեւ Թատրոնի մասնագէտները եւ արուեստի կոմիտէին պաշտօնեաները արհամարհանքով ընդունած են այժմէական Թատերգութիւն մը ուր խնդրոյ առարկայ են մարդկային խոր զգացումներ եւ ուր հոգեբանական բարդ հարցեր դրուած են»։ Յաճախ ալ դերասանները վերացական անձեր կը նկարագեն, որոնք իրական կեանքին դուրս կ'ապրին, հեռու առօրեայ երկրային հողերէ։ Ուրիշներ կը հիմնեն իրենց գործը այնքան տարրական կնճիռի մը վրայ, որ հանդիսատեսը կը ձանձրանայ, որովհետեւ արդէն առաջին գործողութեան գուշակած է Թէ ինչ պիտի ըլլայ վախճանը։ Եւ Լաւրենիէւ կը վերագրէ այս բանը ծանօԹ գրողի մը Թատերգութեան ձախողման, Սոֆրոնովի («Ուրիշ կերպ կարելի չէ ապրիլ») որուն գործողութիւնը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ։

Գոհացում տալու համար կարգ մը Թատրոններու հակասական պահանջներուն, բազմաթիւ հեղինակներ կազմած են միակ եւ մէկ Թատերգութեան մը զանազան փոփոխակները, տարբեր խորագիրներ դնելով։ Այս հեղինակները շատ ծանօԹ դէմքեր են Մոսկուայի մէջ, Ա. Արբուզով, Ս. Միխալով, Ա. Սիմուքով։ Այս է պատճառը կ'ըսէ Լաւրենիէւ որ«Րաքին» (Միխալքովի Թատերգութիւնը) զանազան Թատրոններու մէջ տարբեր վերջաւորութիւններ ունի։ Երեք Թատրոնի մէջ եւրոպական Քրոնիքն ալ տարբեր վերջաւորութիւններ ունի։ Սիմուքով Թատերգութիւն մը ունի, որ ՍԹանիսլաւսքի Թատրոնին մէջ կը կոչուի «գեղեցիկ աղջիկները»,իսկ Սաթիռ Թատրոնին մէջ խորագիր տրուած է «Բարեկամները»։ Հանդիսատեսները անտարակոյս բողոքեցին որ մէկ Թատերգութիւնը երկու անգամ տեսան։

Մշակոյթի նախարարը իր կարգին հաստատեց Թէ Թատրոնը տակաւին հեռու է նոր նուաճումներ կատարելէ։ Ներկայիս Խ. Միութեան մէջ կան 497 Թատրոններ որոնք 39 ազգ. լեզուներով ներկայացումներ կուտան (առանց հաշուելու բազմաթիւ ակումբներու սիրողներու ներկայացումները)։ Իր յայտարարութեան համաձայն ժամանակակից սովետական կեանքի մասին Թատերգութիւնները նախնական են, ձանձրալի, գէշ գրուած։ Կը պատահի որ ներկայացումներ տրուին կիսովին պարապ սրահներու մէջ։

Գրողներու լիակատար նիստը որ երեք տարիէ ի վեր չէր գումարուած, հրաւիրուեցաւ 24 Հոկտեմբերին, ընտրելու համար Միութեան վարիչ մարմինները։ Անոնք վերահաստատեցին տնօրէն – նախագահի պաշտօն մը, որ ջնջուած էր 1946ին Ժդանովի հրամանով երգիծաբան Զոշչենքոյի եւ բանաստեղծուհի Աննա Ախմաթովայի վտարման ատեն։ Վիպասան Ալեքսանդր Ֆադիյեւ որ Միութեան ընդհ. քարտուղարն էր եօթը տարիէ իվեր, միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ։ 35 հոգիէ նախագահութիւն մը եւ վեց հոգիէ բաղկացած քարտուղարութիւն մըն ալ ընտրուեցաւ։

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

★

ՀԱՅ ՊԵՏՀՐԱՏԸ վերջերս լոյս ընծայեց կարգ մը երկիրներու տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային դրութեանց մասին գիրքեր ինչպէս «Ռումէն ժողովրդական ռեսպուբլիկա», «Պուլկար ժողովրդական ռեսպուբլիկա» եւն.։ Հրատարակութեան յանձնուած է նաեւ »Մոնկոլական ժողովրդական ռեսպուբլիկա» աշխատութիւնը։ Պետական հրատարակչականը կը խորհի լոյս ընծայել նաեւ ուսումնասիրութիւններ արտասահմանեան կարգ մը երկիրներու մասին։

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայեց նաեւ Լեւ Թոլսթոյի մասին Ստ. Շահումեանի եւ Սուրէն Սպանդիարեանի աշխատութեանց ժողովածուն, Գաբրիէլ Սունդուկեանի ստեղծագործութեանց լիակատար ժողովածուի երկրորդ հատորը, ինչպէս եւ Հայաստանի «Կենդանաբանական աշխարհը» ի մեծածաւալ ուսումնասիրութիւնը։

16 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ նոր շէնքեր շինել տըւաւ այս տարի Խ. Հայաստանի կրթական նախարարութիւնը։ Այս շէնքերը օժտըւած են փորձական գիտական աշխատանոցներով, մարզական սրահներով եւ ուրիշ յարմարութիւններով։ Նախարարութիւնը որոշած է դպրոցներու կառուցման նոր Թափ տալ, մասնաւորապէս Շամշադինի, Ղափանի, Լենինականի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

ԸՆԿԵՐ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

●

Հինգշաբթի օր ժամը 5ին, Թիէի գերեզմանատունը հողին յանձնեցինք մեր թանկագին ընկեր Գ. Սարգիսբէգեանը:

Կը յիշեմ ճիշդ մէկ տարի առաջ էր: Առաւօտ մը կանուխ, ժամը ութի ատենները պատահմամբ դէմս ելաւ Գարեգինը: Հարցուցի,— Այ մարդ, ի՞նչ կ'ընես այսպէս մեր թաղը, ի՞նչ կը թափառիս աննպատակ:

— Կը սպասեմ շոգեկառքիս, կ'երթամ մեկուսանալ վերստին «որջս»: Դուք Փարիզցիներդ, ափսո՜ս, չէք զգար ձեր երջանկութիւնը: Հոծ հայկական կեանք ունիք, իսկ մենք անդին Մէցի մէջ՝ միս-մինակ՝ ես ու Ագիգեանը, կը տառապինք հայկական շունչի պակասէն:

— Քեզ ո՞վ կը ստիպէ որ մնաս մինակութեան մէջ: Արի փոխադրուէ Փարիզ եւ եկուր մեզի հետ:

— Այո, Հրանտ, այո, նպատակս ալ այդ է: Կ'ուզեմ հաստատուիլ հոս, բանալ տպարան, հիմնել Հրատարակչական եւ ուրիշ մշակութային ձեռնարկներ, բայց այնտեղի գործս այն աստիճանի ընդարձակուեր է, որ համապատասխան ոչ ոք կը գտնեմ այդ բոլորը կարենալ ձեռքէ հանելու համար: Կը լինի, այդ էլ կը լինի ու շուտով կուգամ ձեզ մօտ:

Քանի մը օր առաջ, իր անկումի պահուն, իր սրտակից ընկերոջ, Ագիգեանին, փափաք կը յայտնէ որ զինքը չթաղեն Մէցի մէջ, այլ տանին Փարիզ:

Իրականացաւ մեր թանկագին ընկերոջ փափաքը: Եկաւ մեզ մօտ: Եկաւ՝ ու սիրելիներու խուռն ընկերակցութեամբ առաջնորդուեցաւ գերեզմանատուն ...

Երազ մնացին իր հիմնելիք տպարանն ու Հրատարակչականը, ձգելով միայն իր բարի անունը:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ նոյ. 19ին, հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին:

Ընկերներ, բարեկամներ, սրտակիցներ արդէն ժամը երկուքէն սկսեալ շրջապատած էին դագաղը: Ներկայ էին մեր Կեդր. Կոմիտէն ամբողջութեամբ, շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները, Կապոյտ Խաչ, Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւն, մտաւորականներ, օտար հաստատութեանց ներկայացուցիչներ, ընկեր Դրօ, եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ Պ' Սեդրակ Քարեան եւայլն: Հոգաբարձութեան նախագահը Պ. Պալըգճեան, երկտողով մը կը ներկայացնէր իր վշտակցութիւնը, շատ ցաւելով որ տկարութեան պատճառաւ պիտի չկարենայ ներկայ գտնուիլ ողբացեալ Գարեգին Սարգիսբէգեանի յուղարկաւորութեան:

Դագաղը շրջապատուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով: Յիշենք գլխաւորները.— Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի փառաւոր պսակը: Դաշնակցական բոլոր մարմիններու կողմէ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը ղրկած էր Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Կեդր. կոմիտէն: Ծաղկեպսակներ ունէին նաեւ Տէր եւ Տիկին Վ. Նաւասարդեան (Գահիրէ), «Մեր շատ սիրելի Գարեգինին» վերտառութեամբ, Սիսլեան ընտանիք, Լովալիէի կաթնարանի պաշտօնէութիւնը, Սէնտիքա էնտիւսթրիէլ է Թրանսֆորմաթէօր տը Լէ տը լա Մօզէլ, Լէց Ակրի տը Լոռէն: Նոյնպէս իր շրջապատի օտար անձնաւորութիւններէն Մատամ Ռիշար (Սարպրուքէն), Պիւհլ ընտանիք (Լովալիէռ), Ռընէ Սանթ (Մէց) եւայլն:

Ի յարգանս հանգուցեալին, Օր. Աստղիկ Առաքելեան երգեց «Տէր ողորմեան», խորապէս յուզելով յուղարկաւորները, որոնցմէ շատեր կուլային: Դագաղին վրայ կը հանգչէր մեր տարադիր Եռագոյնը: Իսկ Հայ Սպայից Միութեան ներկայացուցիչը պատուի կեցած էր եռագոյնով:

Եկեղեցւոյ մէջ միակ դամբանականը խօսեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեան: «Հ.Յ.Դ. Բիւրօն եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. կոմիտէն խորին կսկիծով կ'ողբան անակնկալ եւ կսկծալի մահը հաւատարիմ, անձնուէր եւ գործօն ընկերոջ մը: Գարեգին Սարգիսբէգեան ծնած էր Արարատեան դաշտի Այգեշատ գիւղը: Այգի մըն ալ իր սիրտը: Ռուսական ճեմարանը աւարտելէ անմիջապէս վերջ կը նետուի ուսուցչական ասպարէզ: Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը: Փոթորիկ մը,— Առաջին մեծ պատերազմ: Կը մտնէ կամաւորական գունդի մը մէջ, յառաջ խաղալով մինչեւ Վան: Անկախութեան քոյն մը հաստատուած էր, բայց երկու-երեք նահանջներ քանդեցին ամէն բան: Վերադարձ դէպի Արարատեան դաշտ, ուր անկախութեան նոր կորիզ մը կը կազմուէր: Գարեգինը կը տեսնենք հանրապետական բանակին մէջ, հարիւրապետի աստիճանով: Յետոյ ուրիշ փոթորիկ մը, եւ արտագաղթ»:

Ընկերը, խորապէս յուզուած, նկարագրեց ողբացեալ Գարեգինի գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ, կաթնատնտեսութեան երկու մեծ հաստատութեանց հաստատումը եւ ուրիշ ձեռնարկներ եւ վերջացուց.

— «Մեր հայրենի երկրին մէջ գերեզմանատունը կը կոչէին հողվրտիք,— ուռիներ, բարդիներ, առուակ մը քիչ անդին: Այստեղ ամէն ինչ քար է, շիրիմ ըլլայ թէ պարզ հողակոյտ: Բայց այդ քարերուն մէջ ալ ձայներ կը լսենք ինչպէս ֆետայիները ժայռէ ժայռ: Սիրելի Գարեգին, «Մաճկալ» կը կոչուէիր եւ շատ կը սիրէիր «Արի Թառլան»ը: Ժամանակ չունեցար կաթին սերը քաշելու: Գերեզմանիդ առջեւ, անգամ մը եւս կ'ուխտենք գործել նոյն խանդավառութեամբ եւ յարատեւութեամբ, որպէսզի նոր Գարեգիններ ծնին, շարունակելու համար ազատագրութեան պայքարը»:

Յուղարկաւորները մեծ մասով հետեւեցան դագաղին, ու հեռաւոր գերեզմանատան մէջ, բաց փոսին գլուխը դամբանականներ խօսեցան երկու ընկերներ: Հրանտ Սամուէլ.— «Խօսք կ'առնեմ մեր գաղափարի ընկերներուն կողմէ: Վերջին տասնամեակին անհետացած այնքան թանկագին կորուստներուն վրայ, ահա հատ մը եւս կ'աւելնայ: Եթէ ճիշդ է թէ անդենականէն մեռելներ ողջերը կ'առաջնորդեն, մեր թանկագին ընկերն ալ անոնցմէ մին պիտի ըլլայ, քանի որ իր քրտինքն ու ճիգը վատնեց Անկախ Հայաստանի կառուցման աշխատանքին մէջ:

Փետրուարեան ապստամբութեան առաջնորդներէն մին ալ Գարեգինն էր: Ինչպէս որ մենք այժմ պաշտամունք ունինք իր հողակոյտին հանդէպ, նոյն ակնածանքն ու սէրն ալ կը տածէր իրմէ առաջ անհետացածներուն: Ինք վերանորոգեց ընկեր Պապաշալին, Օհան Կարոյին շիրիմներու պայմանագրութիւնները: Իր յիշատակը անթառամ պիտի մնայ մեր մէջ»:

Ընկեր Ս. Թորոսեան.— «Այլեւս չկրկնեմ այն բոլոր գրուատիքները զորս ինձմէ առաջ յիշեցին: Այո, Գարեգին ծայրայեղ ընկերասէր էր: Եւ ատիկա տեսայ Հայաստանէն փախի օրերուն: Վէթերան կռուի մարտիկներ երբ չէին կրնար քալել քարքարոտ ճամբաներէն, ընկեր Գարեգինը յանձն կ'առնէր ոտքով երթալ, իր ձին տրամադրելով ուրիշներուն: Գնդ. Կուռօ Թարխանեանին հետ, ինքն էր որ վարեց 1921ի Փետրուարեան ապստամբութիւնը: Որքան յանդուգն, բիրտ կռուող մարդ՝ այդքան ալ ընկերական էր, փափկանկատ՝ ընթացիկ կեանքի մէջ: Տիպար Դաշնակցականի մարմնացումն էր»:

Աշնան մելամաղձոտ մշուշը իջնելով գերեզմանատան արահետներուն վրայ, արդէն իր քօղը տարածած էր հողակոյտերուն եւ շիրիմներուն վրայ: Դժուարաւ կը նշմարուէին իրերը: Գլխահակ, տըխուր, թափած դեղին տերեւներէն բարձրացող գերեզմանային բոյրին մէջէն դուրս գալով բոլորս, մեզ հետ տարինք մեր շատ ու շատ սիրելի ընկեր Գարեգինին անմոռանալի յիշատակը:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ընկեր Սարգիսբէգեանը մեռած էր Նոյեմբեր 14ին, շաբաթ գիշեր ժամը 11ուկէսին: Մարմինը անմիջապէս դետեղուեցաւ իր բնակարանը գլխաւոր սրահին մէջ:

Յաջորդ օրը Մէցի տեղական երկու թերթերը հրատարակած էին մեր ընկերոջ նկարը դրուատալից տողերով:

Բազմաթիւ ծանօթներ եւ բարեկամներ ինչպէս եւ պետական եւ առեւտրական շրջանակներ պաշտօն. անձեր, մինչեւ չորեքշաբթի ժամը 14ին եկած են իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու ողբացեալին: Եկեղեցական կարճ արարողութենէ վերջ, ի ներկայութեան մեծ բազմութեան, նահանգային երկրագործութեան վարչութեան նախագահը Պ. Պօնիչօն, դրուատալից խօսքերով վեր հանեց մեր սիրելի ընկերոջ կեանքն ու գործը: Ժամը 3ին մեռելակառքը Փարիզ կը փոխադրէր տարաբախտ ընկերոջ մարմինը:

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան ցերեկոյթ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Փալաս պանդոկի գեղեցիկ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15ին, կիրակի: Հայրենակիցներ հասած էին Վարեզէէն, Պերկամոյէն, Քոմոյէն, Փաւիայէն եւ Փարմայէն: Ներքին կազմակերպութիւնը շատ յաջող էր, ու Հայ Տիկնանց տարած աշխատանքը յոյժ գնահատելի:

Խանդավառ եւ հաճելի մթնոլորտ մը գոյացաւ անմիջապէս, ու այս անգամ ալ, առաջարկուեցաւ յաճախ սարքել այսպիսի ձեռնարկներ:

Ծանօթ երգիչ Էմմանուէլ Փափազեան, իր նուրբ արուեստով յուզեց ներկաները: Տիկին Լիւսի Արզումանեան, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն իրենց առատաձեռնութեան համար, մասնաւորապէս իր խօսքը ուղղելով Տոքթ. Օննիկ Մանուկեանի, որ այս առիթով Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Միութեան կը նուիրէր 250.000 իտալական լիրայի գումար մը: (Ջերմ ծափեր):

Ցերեկոյթ-պարահանդէսը վերջացաւ իրիկուան ժամը 8ին, ընդհանուր խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ: Ա.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՍԻ մէջ Հոգեւոր Հովիւի յատուկ տունի մը շինութիւնը սկսած էր անցեալ տարի, երբ հոն հասաւ Ատոմ քահանայ Իշճեան (Անթիլիասէն): Դրամի չգոյութեան պատճառով շինութիւնը կիսաւարտ մնացած էր: «Հառաջ»ի վերջին թիւէն կ'իմանանք թէ ներկայիս վերսկսած են շինութիւնը շնորհիւ Պ. Նուպար Գալուստ Կիւլպէնկեանի որ 2.100.000 Ֆրանք տրամադրած է: Շէնքի կահաւորման ծախքը ստանձնած է Պ. Սիմոն Գայաէըլեան, յատկացնելով 200.000 Ֆրանք:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Լոս Անճէլըսի մէջ մեռած է ընկեր Ա. Վահանեան: Ծնած էր Երզնկա 1882ին: 1906ին Ամերիկա երթալով հաստատուած էր Թրոյ, ուր դերձակի յաջող գործ մը բացած էր: Երկար տարիներ հոգաբարձու էր եւ ազգային երեսփոխան: Անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միշտ գործօն դեր կը կատարէր: Կ'օգնէր ամէնուն եւ ջանք չէր խնայեր ամերիկահայ նոր սերունդի հայեցի կրթութեան եւ Հ. Օ. Միութեան զօրացման համար:

× Միրման Արզումանեան որուն մահը ծանուցած էր վերջերս Համպուրգի մեր թղթակիցը, ծնած էր Սալմաստ (Իրան) 1891ին: Մանկութեան օրերուն իր տան մէջ տեսած էր Նիկոլ Դումանները, Վարդանները ու Սամսոնները: Գերմանիոյ մէջ շատ սիրուած դէմք մըն էր եւ իր թաղման առթիւ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներու հայրենակիցներ ղրկած են աւելի քան 160 ծաղկեպսակներ: «Յանձինս Պ. Արզումանեանի Գերմանիան կը կորսնցնէ Իրանեւգերման առեւտրական կապի լաւագոյն օղակներէն մէկը» ըսած է Համպուրգի գերման առեւտրական գրասենեակի վարիչը իր դամբանականին մէջ: «Եղբ. Արզումանեան առեւտրական տունը» անոր յիշատակին 205.000 ռիալ նուիրեց, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ կերպով,— 30.000 ռ. Սալմաստի եւ Թաւրիզի ազգ. հիմնարկներուն, 5000, «Նուպար» դպրոցին, 170 հազար Թեհրանի «Քուչէչ-Դաւիթեան» դպրոցի շէնքի ընդարձակման եւ Դուլարի գերեզմանատունը պատիկ ջերմոց՝ ծաղկանոց շինելու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ դպրոց մը բացած է Պ. Սոկրատ Նաւասարդեան Ղարատաղի (Իրան) Քարագլուխ գիւղին մէջ, հոգալով շէնքին վերանորոգման ծախքերը, դասարանի ամբողջ կահաւորումը, հարիւր աշակերտներու գրենական պիտոյքներու եւ մէկ ուսուցիչի ամբողջ ռոճիկը: Այս դպրոցը կրկնակ արժէք ունի որովհետեւ հիմնուած է շատ յետամնաց շրջանի մը մէջ, ուր բուռ մը Հայեր ենթակայ են օտարացման:

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ, բնիկ Եվէրէկցի, որ 14 տարեկանին հեռացած է ծննդավայրէն եւ հաստատուած Քարլսրուհէ (Գերմանիա), դասախօսի պաշտօն կը վարէր մինչեւ հանգստեան կոչուելու տարիքը (1951): Հետեւած է նաեւ երաժշտական ճիւղին եւ 28 տարի վարած է եկեղեցական խումբեր: Յօրինած է սօնատներ եւ գերմաներէնի թարգմանած եւ դաշնաւորած է բազմաթիւ հայկ. ժողովրդական երգեր: Վերջերս այցելած է Պոլիս:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ, Պ. Գրիգոր Եպլիղաթեան անդամ նշանակուած է խորհրդարանի կրթական յանձնախումբին:

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ աճիւնը իրեն յատուկ դամբարանը փոխադրուեցաւ վերջերս: Այս առթիւ Գարեգին պատրիարք Անդարա ղրկած էր երկու վարդապետներ եւ քահանայ մը: Նոյն օրը յիշատակի ոգեկոչումներ տեղի ունեցած են Պոլսոյ Կեդրոնական, Էսաեան, Մխիթարեան, Պէզճեան, Ֆէրիգիւղ դպրոցներուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԻՈՆ.— Նոյեմբեր 13ին, ցուրտ հողին յանձնեցինք տիկին Մ... Առաքելեանը, պատուական մայր մը, եւ կողակիցը ընկեր Գառնիկ Առաքելեանի: Իր ետին կը թողու երեք չափահաս զաւակներ:

Ծնած էր Բաբերդ: Շատերու նման ինք ալ քամած էր թրքական դժոխքի բոլոր տառապանքները: Ջինադադարին ինքզինքը կը գտնէ Պոլիս, Յունաստան եւ վերջապէս այս հիւրընկալ երկիրը: Համակրանք շահած էր իր համեստ բնաւորութեամբ: Չկար հայկական հաւաքոյթ մը, ուր ներկայ չըլլար իր ձագուկներով: Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու միութիւնը մեծ բան կը պարտի Օր. Առաքելեաններու: Հանգուցեալը ջերմ հաւատացող մըն էր Կապոյտ Խաչի գործունէութեան: Օրուան հոգերէն հազիւ ազատուած, երկու զաւակները ամուսնացուց, եւ հանգիստ օր մը պիտի վայելէր, բայց դաժանակալ մահը չխնայեց իր երիտասարդ կեանքին, եւ կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ ընդմիշտ փակեց աչքերը:

Կ. Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Կը յիշէք, պարոն, ըսաւ, խօսքը ուղղելով Տոքթ. Լէյտնըրի որ հաւանութիւն յայտնեց գլխու շարժումով մը: Իմ կարծիքով, շատ չանցած պիտի հաստատէք թէ մէկը դուրսէն ներս մտած է: Հընարամիտ մէկը եթէ կ'ուզէք: Փուարօ քանի մը վայրկեան զինքը դիտեց լռութեամբ:

— Անգլիացի՞ էք, Պ. Քոլմէն, հարցուց վերջապէս:

— Հարիւրին հարիւր, պարոն: Կը տեսնէք վաճառանիշը, երաշխաւորուած՝ առանց հաշուեցոյցի ...

— Առաջին անգա՞մ է որ այստեղ եկած էք:

— Այո, պարոն:

— Շա՞տ կը սիրէք հնագիտութիւնը:

Այս հարցումը տեսակ մը սրտնեղութիւն պատճառեց Պ. Քոլմէնի, որ թեթեւօրէն կարմրեցաւ եւ Տոքթ. Լէյտնըրի նայեցաւ յանցանքի վրայ բռնուածդպրոցականի մը պէս:

— Անշուշտ այս գիտութիւնը շատ հետաքրքրական է, թոթովեց: Բայց եւ այնպէս ես անով շատ տարուած չեմ ...

Խօսքը կտրեց եւ Պ. Փուարօ չպնդեց: Մեքենաբար սեղանը ծեծեց մատիտովը եւ իր առջեւ քաշեց կաղամար մը:

— Այս օրուան համար այսքան: Եթէ յետագային մէկն ու մէկը յիշէ մանրամասնութիւն մը զոր մոռցած էր այս առաջին հարցաքննութեան ատեն, թող չվարանի գալու եւ ինծի տեղեկացնելու: Այժմ կը փափաքիմ առանձին տեսակցութիւն մը ունենալ Տոքթ. Լէյտնըրի եւ Տոքթ. Րէյլիի հետ:

Ատեանը փակուած ըլլալու նշան մըն էր: Ամէնքս ալ մեր տեղէն ելանք, մէկը միւսին ետեւէն դուրս ելանք: Ես ալ պատրաստուած էի դուրս ելլելու, երբ ձայն մը կանչեց զիս:

— Օր. Լեթըրէն, կը հաճի՞ք դուք եւս մնալ, ըսաւ Փուարօ: Ձեր ներկայութիւնը կրնայ թանկագին ծառայութիւն մը մատուցանել մեզի:

(Շար.)

ուած ատեն ալ գրութիւններ կը հրատարակէր «Իմանիթէ»ի մէջ: Ձերբակալման հրամանագրին հրատարակումէն երկու օր վերջ կը գրէր թէ «իր պարտականութիւնն է փախչիլ եւ թէ ինքն իր կամքով անձնատուր պիտի չըլլայ»: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ քննիչներ կը սպասէին դուրսը, իսկ շատ մը գաղտնի ոստիկաններ ալ ժողովասրահ մտած էին: Ֆրաշոն կը մեկնէր կառքով մը երբ ոստիկանները կեցուցին : Որ եւ է դիմադրութիւն չկատարեց.— «Իմանիթէ» կը հերքէ այն զրոյցները թէ Մորիս Թորէզի առողջական վիճակը նորէն ծանրացած է :

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր, մասնակցութեամբ տասը միլիոն ընտրողներու, որոնք պիտի ընտրէին անդամներ երեսփ. ժողովի եւ ութ նահանգային խորհրդարաններու համար : Քուէարկութիւնը պարտաւորիչ էր եւ տեղի ունեցաւ բարեկարգութեամբ :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ վէճին քննութեան համար ծրագրուած խորհրդաժողովը պիտի գումարուի մօտերս: Իտալիա պաշտօնապէս հաղորդեց թէ պիտի մասնակցի: Եուկոսլաւիա եւս համաձայն է, բայց կը մերժէ որեւէ նախապայման: Լոնտոնի մէջ լաւատեսութիւն կը տիրէ առ այժմ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ դէմ պայքարը պիտի շարունակուի նոյն խստութեամբ, ինչպէս յայտարարեց Մ. Նահանգներու ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց նախագահը, Ուայլի: Խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով դաշնակից պետութեանց, բացատրեց թէ այս պայքարը չի հակասեր մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան սկզբունքին: Իր կարծիքով, օտար երկիրները քիչ մը անհոգ են ներքին ապահովութեան խնդիրներու մասին :

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂԻ դատավարութիւնը դեռ երկար պիտի տեւէ: Ընդհ. դատախազը կը շարունակէ ամբաստանագրին ընթերցումը, իր խորհրդածութիւններով: Շահին միջամտութենէն ի վեր ընդհ. դատախազը «Ն. Վսեմութիւն Տոքթ. Մոսատեղ» կը կոչէ ամբաստանեալը: Նոյնպէս նախագահը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ անթելը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը որոշած է ջնջել մէկ շրջանէն միւսը ճամբորդելու համար հաստատուած արտօնագիրը, Դեկ. օրէն սկսեալ: Արեւմտեան շրջանին իշխանութիւնները այդ արտօնագիրը ջնջած էին մէկ շաբաթ առաջ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծխիկներու նոր մաքսանենգութիւն մը երեւան հանուեցաւ Նիսի մէջ: Զորս հոգի ձերբակալուեցան :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը որոշած է աշխատավարձքը աւելցնել, ինչպէս եւ գիները իջեցնել, ինչպէս կը հաղորդէ Պուքրէշի անթելը: Յաւելումը, 10–20 առ հարիւր, պիտի գործադրուի 1954 յունուար մէկէն սկսեալ, իսկ գիներու կրճատումը՝ դեկտեմբեր 15էն :

ՀԻԹԼԷՐԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ արգիլուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է օգափոխութեան կայանի համար երկու հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Գ. Սարգիսբէգեանի մահուան առթիւ, Պ. Ն. Զաքարեանէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՄՈՒՐՃԻ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱԼԻ ՄԻՋԵՒ : Գրեց՝ Ս. Վրացեան: Երկրորդ տպագրութիւն՝ նոր փաստերով եւ վաւերագրերով եւ 1941էն ասդին տեղի ունեցած դէպքերով: Տպ. «Համազգային» ընկերութեան, Պէյրութ, 1953 :

Գին 500 ֆրանք (թղթատարի ծախքն ալ հաշուելով) :

Adresse : B. Tchiboukdjian
7, Rue Grange Batelière, Paris (9e)

«Յառաջ»էն կարելի է ստանալ միայն անձամբ :

ՌՈՒԲԷՆ Ի

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ (վեց հազար ֆրանք) : Սակաւաթիւ օրինակներ միայն կան, «Յառաջ»ի վարչութեան մօտ, անձամբ դիմողներուն համար : Եւ կամ

Contre remboursement
Mme Ter - Minassian
La Résidence, 5, rue Henri Regnault
St. Cloud, S. et O., France

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 29ի կիրակին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս շաբաթ ժամը 20.30էն, մինչեւ առտուան երեք, Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ, (նախկին ճերմակ սրճարանին սրահը) :

Կը նախագահէ ընկ. Խ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Սաթենիկ Տէմիրճեանի (Լիոնի երաժշտանոցէն), ընկերակցութեամբ Նոր Սերունդէն Պ. Գուլակզեանի եւ Պ. Ք. Մուսեկեանի (ջութակ), Պ. Միքայէլ Միքայէլեանի (քլառինէտ): Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Անողոք հիւանդութիւնը թոյլ չտուաւ որ անձամբ ներկայ ըլլամ Հայաստանի Հանրապետութեան լաւագոյն սպաներէն իմ շատ սիրելի ընկերոջս Գարեգին Սարգիսբէգեանի յուղարկաւորութեան :

Ցաւս կը յայտնեմ ամուսնալի բարեկամիս դառն կորուստին առթիւ :

ԳՆԴԱՊԵՏ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան :

Երեքշաբթի երեկոյ, 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, Սալ Ալհամպրա, 6 Ավը. Ժան Ժօրէս, Իսի լէ Մուլինօ :

Կը ներկայացուի ՔՕՐՐԱՏՕ կամ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ : (Տրամ 5 արար, ճիագօմէթթիի):

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ դերասան Աւետիս Միսիրեանի: Կը մասնակցին դերասաններ Ա. Գմբէթեան, Օր. Խտշեան, Մարգարեան, Օր. Ե. Ճանճիկեան, նաեւ Հապէշեան, Պշտիկեան :

Տոմսակներու գիներն են՝ 200, 150 եւ 100 ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 8.30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն այրի Տիկ. Ե. Փափազեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Եղիշէ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Լիոնի եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 ֆրանք Պ. Կարպիս Ճնկտրեանէ, հազար ֆր. Պ. Հայկ Քիթապճեանէ, փոխան ծաղկեփունջի Օր. Ալիս Քէլէկեանի նշանտուքին առթիւ ընդ Պ. Ասատուր Յովհաննէսեանի:

Պ. Սուրէն Քէպապճեան եկեղեցաշէն ֆոնտին կը նուիրէ հազար ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Պ. Եղիշէ Փափազեանի մահուան առթիւ:

× Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Յակոբ Փափազեանէ հինգ հազար ֆրանք իր եղբօր հանգուցեալ Եղիշէ Փափազեանի մահուան առթիւ; Նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Պաղտիկ Պաղտասարեան հազար ֆր. նուիրած է Լիոնի եկեղեցւոյն :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տարագճեանէ (Փարիզ) հազար ֆրանք :

Այրի Տիկին Փառանձեմ Յովհաննէսեանէ հազար ֆր., իր ամուսնոյն մահուան առթիւ :

ՈՂՋԵՐԹԻ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյ. 27ին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին:

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս սեղանին, արձանագրուելու համար դիմեն ՅԱՌԱՋ խմբագրատունը :

Ճաշագինը 800 ֆրանք :

Արձանագրութիւնը կը փակուի 23 Նոյեմբերին, յետոյ ամէն արձանագրուող նամակով պիտի ստանայ քարտ մը, որ ցոյց պիտի տայ ճաշարանին անունը եւ հասցէն: Նախապէս արձանագրութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ տեղերը սահմանափակ են :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Լսարանի յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քաւէ սրճարանի վերի սրահը: Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, նիւթը՝ «Շիրվանզադէի կեանքը եւ գործը» : Մուտքը ազատ է :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ,
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ...

Ս. Ստեփաննոս, Ս. Պօղոս – Պետրոս, Ս. Յակոբ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ս. Կարապետ, Ս. Սարգիս

Կը մօտենան : Ինչո՞վ պիտի հիւրասիրէք ձեր անուան տօնը շնորհաւորող հիւրերը :

Բնաւ մի՛ մտահոգուիք
Գացէք անուշավաճառ

Ս. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
32, Rue Trévise
Tél. : TAI. 65 - 44

Հոն պիտի գտնէք ամէն կարգի անուշեղէններ, ինչպէս նաեւ հէլվա եւ լօքում
Տեղին վրայ պատրաստուած
Իսկ եթէ ուզէք տունէն չինել ձեր խմորեղէնները, հոն պիտի գտնէք ամէն օր պատրաստուած թարմ թերթեր եւ թէլ քատաիֆ
ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ
Մասնաւոր զեղչ հարսնիքի, կնունքի եւ հանդէսներու :

Փուռէն ուղղակի տուն յանձնելի :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ROCK WAGRAM
Par *WILLIAM SAROYAN*
Roman traduit de l'américain
Par *Hélène Bayan*
Del Duca, Paris, Les Editions Mondiales, 2, Rue des Italiens, Paris (9e)

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

43, Rue Richer, Paris (9e)
Tél. PRO 25 - 46 R.C.No. 46325

Ստացած է հետեւեալ նորութիւնները. — Մովսէս Խորենացի, աշխարհ. թրգմ. 1600 ֆրանք: Հեթանոս Երգեր, Վարուժանի, 650 ֆրանք, Ցեղին Սիրտը, Վարուժանի 650 ֆրանք: Գրականութեան Պատմութիւն, Ճանաշեանի 1750 ֆրանք: Ճամբուս վրայ, Մալխասի 2000 ֆրանք : Լիակատար ժողովածու, Մ. Նալբանտեանի, Դ. հատորը, (Հայաստանեան) 1600 ֆրանք: Կեանքի եւ Մահուան Երգեր, Զարիֆեանի, 250 ֆրանք: Թափառական Հայը, Շիրվանեանի, 800 ֆրանք : Կէօթէ, Արեւեանի, 1200 ֆրանք: Կը փափաքիմ մեծ ըլլալ (պատանեկան) 250 ֆր: Մանկապատում, Տարոնեանի 500 ֆրանք: Թեւաւոր մտքեր, Լուսիկի 600 ֆրանք : Պարտիզակն ու Պարտիզակցին, Միսաքեանի, կաշեկազմ. 2200 ֆր.: Խորենացի Ակինեան, Հրանտ Արմէնի, 200 ֆրանք : (Շար.)

RESTAURANT
FRANCO - ORIENTAL
BARON
10, Rue de Beauregard, Paris
Tél. CEN. 57 - 99
Nétro BONNE NOUVELLE
Անթարատ օղի եւ զանազան առատ աղանդեր
Դիւրամատչելի գին

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոլ. Օտեանի Խատիսեան խումբի դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պիտի դասախօսէ Յունաստանի ընկերներէն ընկ. Նաճարեան: Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր թաղեցիները :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերուհիները՝ այս չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջը՝ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ետեւի սրահը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի խնջոյքը ի նպաստ իր դպրոցին, կիրակի, 29 Նոյեմբեր ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Նշան Քիւրէճեանի :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Տ. Ֆ. Հայտէլպէրկ. — Պիտի հրատարակուի :

ԼԻԼԱՑԻՆ
ԼԻԼԱՑԻՆ
ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՑԻՆ
ՀԱՄԵՂ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ
եւ մանաւանդ հաճելի ճաշ մը ընելու համար:
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
մը իր նոր յայտագրով :
24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

AGENCE DES MATHURINS
58, Rue des Mathurins, Paris (8e)
Tél. ANJ. 48 - 62
BOUTIQUES - LOCAUX COMMERCIAUX - APPARTEMENTS
PROPRIÉTÉS

ՓԱՐԻԶ 8րդ թաղամաս.— Ռիւ տիւ Ֆոպուռ Սէնթ Օնորէ, լաւագոյն դիրք, խանութ, յարկաբաժինով, երկու սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, վարձակալութեան իրաւունքով: (Սէնթ-Ֆիլիպ տը Ռուլ) : [Note: printed "(Սէ-սիօն տը պայ)"]

ՓԱՐԻԶ.— Քէ Վոլթէռ, հինգ սենեակով յարկաբաժին, երկու բաղնիք, օժտուած ամէն յարմարութիւններով: Տեսարան Սէնի եւ պարտէզի վրայ :

ՓԱՐԻԶ 2րդ.— Ռիւ տէ Փըթի Շան յարկաբաժին, առեւտրական կամ խառն, հինգ սենեակ, խոհանոց, հեռախօս: Վարձակալութեան իրաւունքով :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ աշխատաւոր մը առաւօտները մինչեւ կէս օր: Տրամադրելի է որ եւ է գործատան մէջ, ամէն կարգի աշխատանքի համար :

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Անտոն Ռստակեան (բնիկ Արտանուշցի) որ իր կնոջ՝ Էլպիսայի հետ Ամերիկա եկած է 1926–1927ին: Ռստակեաններու երեք որդիները՝ Ստեփան, Յովհաննէս եւ Եդուարդ, որ 1923–1924 թուականներուն անցած են Եւրոպա, ուսանելու համար: Անտոն Ռստակեանը եւ իր զաւակները փնտռողներն են՝ մօտիկ ազգական Տիկին Աշխէն Օհաննէսեան (ծնեալ Մնացականեան) որ կը գտնուի Չինաստան, եւ մօտիկ ազգական հանգուցեալ Գաբրիէլ (Աշխէնի եղբայր) Մնացականեանի այրին՝ Տիկ. Անուշ Մնացականեան, որ կը գտնուի Պրազիլ : Անտոն Ռստակեանի եւ իր զաւակներուն հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել ԱՆՉԱյի հետեւեալ հասցէով.—

ANCHA, 207, Powell Street, San Francisco
California, U. S. A.

Imp. Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 25 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7227 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2638

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Տարիներով բուռն պայքարներ մղուեցան մեր գաղութին մէջ ալ, ինչպէս ամէն տեղ: Բոլորն ալ դժգոհ էին: Եւ իրաւամբ :

Խաղաղութիւնը վերահաստատուած է երկար ատենէ ի վեր: Եւ պատճառ չկայ որ խանգարուի :

Տեսակէտի տարբերութիւններ միշտ ալ պիտի ըլլան: Քաղաքական հոսանքներ, խմբակցութիւններ: Ինչպէս եւ աջ ու ձախ թեւեր :

Բայց, հանդարտութիւն կը տիրէ ազգային կոչուած ճակատին վրայ: Ոչ ընդհարում, ոչ ալ չարաչուք երեւոյթներ :

Արդ, կը տեսնէ՞ք շինարար աշխատանքի, աշխոյժ գործունէութեան որ եւ է փաստ: Նոր ճիգ մը, փորձ մը, այս կամ այն պահանջը գոհացնելու :

Հիւս. Ամերիկայի մէջ ահազանգ հնչեցուցին, յանուն սերունդի փրկութեան :

Եւ անմիջապէս միացեալ մարմին մը կազմուեցաւ: Ծրագիր մշակեցին, յանձնախումբեր նշանակեցին եւ արդէն գործի ձեռնարկած են, կարելին փորձելու եւ օտարացման չարիքը սահմանափակելու համար :

Ամերիկահայ գաղութը աւելի ընդարձակ եւ ցիրուցան վիճակ ունի: Աշխարհ մը՝ բաղդատելով Ֆրանսայի հետ :

Ցետոյ, գաղութը աւելի տարեց է, 70–75 եւ արդէն երեք տարբեր սերունդ կը հաշուէ: Մէկը միւսին լեզուն չի հասկնար :

Եւ սակայն, մարդիկ փոխանակ հառաչելու եւ յօրանջելու, ձեռք ձեռքի տուած են եւ կ'աշխատին :

Անշուշտ հրաշքներ չեն կրնար գործել : Բայց տարակոյս չկայ թէ շարժումը պիտի ծաւալի եւ նուաճումներ պիտի կատարուին տարուէ տարի: Կը բաւէ որ ոչ հաւատքը պակսի, ոչ ալ յարատեւութիւնը :

Տարիներէ ի վեր ահակոչը նոյն սաստկութեամբ կը հնչէ մեր գաղութին մէջ ալ, որ դեռ երիտասարդ է, երեսուն տարեկան :

Ունեցանք եւ դեռ ունինք ուրիշ առաւելութիւն մը,— ճամբու վրայ ենք եւ նոր տարրեր, հանդիպումներ կ'ունենանք : Կան պիտանի ուժեր, եթէ գիտնանք օգտագործել :

Եւ վերջապէս, օտարացումը կարծրացած, միս–ոսկոր կապած չէ տակաւին : Կրնաք շաղուել եւ խմորել,— եթէ կարելի է այսպէս ըսել :

Արդ, կրնա՞ք ցոյց տալ հաւաքական ձեռնարկ մը որ ապացուցանէր թէ ահազանգը լսուած է եւ մարդիկ ձեռք ձեռքի տուած են, փրկութեան լաստեր ճարելու համար :

Մանաւանդ որ, խաղաղութիւնը կը տիրապետէ ամբողջ գաղութին մէջ, եթէ չհաշուենք զանազան բաղաձայն մոլորութիւններ :

Կուսակցական ճակատն ալ խաղաղ է :

Իբրեւ կազմակերպութիւն կը գործէ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ միւս խմբակցութիւններէն անհատներ միայն մնացած են :

Պարագաները երբեք այսքան նպաստաւոր եղած չէին, արտակարգ ճիգ մը փորձելու եւ ոգիները, խօսքերը գործի վերածելու համար :

Արդ, ինչո՞վ բացատրել համատարած թուլութիւնը, որ կը սպառնայ տեւական թմրութեան մը յանգիլ:

Եթէ յոգնածներ կան, թող քաշուին, տեղ բանալով նոր, աւելի եռանդուն տարրերու :

Եթէ ծրագիր չունին, մասնագէտներ չեն պակսիր, տասը հատը մէկէն մշակելու համար :

Տակաւին լուսաբանութեա՞ն կը կարօտին, համոզուելու համար թէ բոլորովին մինակ ենք ··· Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Ազգ. Ժողովը երէկ ալ շարունակեց Եւրոպական բանակի ծրագրին քննութիւնը: Վարչապետը պարզեց կառավարութեան տեսակէտը, մասնաւորապէս պնդելով հետեւեալ երեք պայմաններուն վրայ.— 1. Դաշնագրին վաւերացումէն առաջ կարգադրել Սարի խնդիրը.— 2. Ապահովել Անգլիոյ սերտ գործակցութիւնը եւրոպական բանակին.— 3. Ամերիկեան զօրքը պահել Եւրոպայի մէջ :

Այս պայմանները որոշ վստահութիւն կը ներշնչէին վարանողներուն : Սեղանին վրայ դիզուած էին շատ մը բանաձեւեր : Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարուէին զանազան խմբակցութեանց միջեւ, մեծամասնութիւն ապահովելու համար: Վերջին պահուն նոր բանաձեւ մը յանձնած էր նախկին նախարար մը, Մանտէս – Ֆրանս, առաջարկելով յունուար 26ին յետաձգել վիճաբանութիւնները : Բանաձեւը երկար պատճառաբանութենէ մը վերջ անհրաժեշտ կը գտնէ որ կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը ներկայացնէ, Պերմուտայի եւ Լա Հէյի ժողովներուն զեկուցումով: Ուրիշ խօսքով, կը թելադրէ ժամանակ շահիլ, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի :

Նոյն օրը Ժորժ Պիտոյի կուսակցութիւնը, Ժողովրդական Շարժում, կը բանակցէր ընկերվարականներուն եւ Զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն հետ, որպէսզի միասին քուէարկեն միջին բանաձեւ մը, « շարունակելու համար Եւրոպայի կառուցման քաղաքականութիւնը», կարգ մը վերապահումներով: Այս բանաձեւն ալ հաւանութեան չէր արժանացած երկու խմբակցութեանց կողմէ: Այս առթիւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ կ'ըսէ թէ «իրենք տեղ չունին Ազգ. Ժողովի ներկայ մեծամասնութեան մէջ: Մենք եւրոպական բանակի դաշնագիրը պիտի վաւերացնենք եթէ նկատի առնեն մեր երեք պայմանները»: Այդ պայմաններն են.— 1. Ամերիկայի ներկայութիւնը Եւրոպայի մէջ.— 2. Մեծն Բրիտանիոյ սերտ գործակցութիւնը.— 3. Քաղաքական իշխանութիւն մը սահմանափակ այլ ազդու իրաւասութեամբ, ընդհ. ժողովի մը հսկողութեան տակ :

× Ազգաժողովին Քաղաքական յանձնախումբը կը շարունակէ քննել խորհրդային բանաձեւ մը որ միջոցներ կ'առաջարկէր նոր աշխարհամարտի մը վտանգը խափանելու համար: Բշ. օրուան նիստին մէջ, բրիտանական պատուիրակը պատասխանելով Պ. Վիշինսկիի մեղադրանքներուն, կրկնեց թէ Պերմուտայի խորհրդաժողովը ոչ ոքի դէմ ուղղուած է : « Մենք որեւէ առարկութիւն չենք ըներ երբ Մաօ Ցէ Թունկ Մոսկուա կ'երթայ Մալենկովի հետ քննելու համար Չինաստանի եւ Խ. Միութեան վերաբերեալ խնդիրներ : Չեմ հասկնար թէ Պ. Վիշինսկին ինչու կը բողոքէ երբ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի վարչապետները եւ Մ. Նահանգներու նախագահը կ'որոշեն ժողով մը գումարել Պերմուտայի մէջ, իրենց արտաքին նախարարներուն հետ: Երեք պետութիւնները մօտիկ դաշնակիցներ են: Պ. Վիշինսկի ակնարկներ ուղղեց նաեւ անգլեւամերիկեան յարաբերութեանց վատթարացման մասին: Կը ցաւիմ որ յուսախաբութեամբ պիտի մատնեմ զինքը եւ ուրիշ կարգ մը չարագուշակ մարգարէներ: Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ յարաբերութիւնները այսօր ալ նոյնքան ամուր են որքան ուրիշ ատեն » : Եզրակացնելով, բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ քուէ պիտի չտայ խորհրդային բանաձեւին որ կ'առաջարկէ նաեւ ջնջել արտասահմանի մէջ հաստատուած ռազմական խարիսխները :

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ՓՈՐՁԵՑ ԴԱՏԱՐԱՆԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼ.— «ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՄ ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԽՕՍԵԼՈՒ»

Երկուշաբթի օր Իրանի նախորդ վարչապետը երկու անգամ փորձեց հեռանալ զինուորական ատեանէն, բողոքելով ընդհ. դատախազին դէմ որ կասկածելի գտած էր իր կրօնական դաւանանքը: Կը հեծկլտար եւ կը պոռար.— «Ես այստեղ չեմ կենար եթէ այդ մարդը շարունակէ անհաւատ կոչել զիս»: Եւ տեղէն ելլելով դէպի դուռը խոյացաւ: Երկու անգամին ալ իր փաստաբանը եւ բարապանները կեցուցին :

Երրորդ անգամն էր որ կը փորձէր առնել – քալել: Առաջին անգամ նոյ. 10ին կ'ուզէր փախչիլ, բայց պահակները արգիլեցին :

Երկուշաբթի օր, երբ երկրորդ անգամ կ'ուզէր ձգել երթալ, դատարանին նախագահը պատուիրեց ընդհ. դատախազին այլեւս անհաւատ չկոչել ամբաստանեալը: Դատախազը կը պնդէր թէ Տոքթ. Մոսատեղ քրիստոնեայ եղած է կէս դար առաջ, երբ կ'ուսանէր Զուիցերիոյ մէջ եւ թէ աւարտաճառ մը գրած էր Իսլամութեան դէմ: Ամբաստանեալը պատասխանեց ·

— « Ես սերած եմ իսլամ ընտանիքէ մը: Հայրս իսլամ է: Մայրս իսլամ էր : Մենք ամէն հինգշաբթի գիշեր կրօնական արարողութիւն մը կը կատարենք մեր տան մէջ: Հակառակ այս իրողութեանց այս մարդը, որ ենթակայ է բարձրագոյն իշխանութեան մը, անհաւատ կը կոչէ զիս եւ կ'ուզէ սպաննել տալ »:

Այս յայտարարութենէն ետքն էր որ նախագահը պատուիրեց ընդհ. դատախազին.— « Խնդրեմ այլեւս մի խօսիք իր կրօնական դաւանանքի մասին »:

Նոյն օրը դատարանը որոշեց օրական մէկ նիստ գումարել, ժամը 3.30էն 6.30 : (Նախապէս երկու նիստ կը գումարէին): Տոքթ. Մոսատեղ որ հարիւր էջնոց պաշտպանողական մը գրած է, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ միտքը փոխած է եւ անձամբ պիտի պաշտպանէ իր դատը: «Եթէ թոյլ տան, լման մէկ ամիս պիտի խօսիմ: Ես վկայի պէտք չունիմ : Կրնամ ինքզինքս պաշտպանել բոլորովին մինակ »:

× Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Պ. Իտըն անձնական նամակ մը ուղղած է Իրանի վարչապետին, երկու երկիրներուն դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման մասին, ի պատասխան զօր. Զահետիի նամակին: Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն օր առաջ վերահաստատել յարաբերութիւնները և լուծել քարիւղի վէճը: Անգլիա սկզբունքով ընդունած է քարիւղի ազգայնացումը, բայց առկախ կը մնայ Անգլեւիրանեան ընկերութեան տրուելիք հատուցման խնդիրը:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին ծրագրուած խորհրդաժողովին առթիւ, որուն պիտի մասնակցին հինգ պետութիւններ, անգլ. կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց թէ ստացած է Իտալիոյ պատասխանը, բայց տակաւին աշխատանքներ պիտի կատարուին մասնագէտներու կողմէ, ընդունելի բանաձեւ մը կազմելու համար : Ցորչափ այդ աշխատանքը չէ լրացած, յարմար չեն գտներ գումարել Հինգերու ժողովը, վասնզի ձախողումը կրնայ աւելի վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՃ ԵՒ ԿՏՐՈՒԿ

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը, *Ալիք*, հետեւեալ «ռեւոլուցիոն» անցուդարձը կը պատմէ խմբագրականի մը մէջ (16 հոկտեմբեր).—

Հիւս. Ամերիկայի հայ կարմրուկներուն քուրջը, «*Լրաբեր*», Օգոստ. 25ի թիւին մէջ հրատարակեր է ողբասացութիւն մը, «Ողբում ենք Մեծ Առաջնորդի մահը» խորագրով»: Ստորագրութիւնը՝ « Թեհրանի Հայոց Քուշեշ դպրոցի աշակերտ – աշակերտուհիներ »:

Ամէնէդ ալ գիտէք,— Սթալին մեռաւ մարտ 5ին: Ուրեմն ցաւակցութիւնը կը հրատարակուի վեց ամիս վերջը:

Ինչո՞ւ այսքան ուշ :

— Բոլշեւիկին գաղտնիքները ոչ դուն գիտես, եւ ոչ ալ ես···

Այս առթիւ, դաւադիրները աշակերտներէն եւ աշակերտուհիներէն խոստում կ'առնեն թէ «պիտի անշեղ քայլեն նրա գծած ճամբով» :

Թղթակցութենէն կ'իմանամ թէ խորհրդային ընթերցարան մը կը գտնուէր Քուշէշ (Դաւթեան) վարժարանին կից, ուր սեւ շրջանակի մէջ դրուած էր Սթալինի մեծադիր նկարը:

— « Հազար հազարաւորներ մտնելով ընթերցարան, իրենց վերջին յարգանքն էին մատուցում Մեծ ղեկավարին» :

Իբրեւ թէ դպրոցին տեսուչը, Յովհ. Հախնազարեան արգիլեր է ներս մտնել : « Նոյն իսկ սպառնաց մեզ յանձնել ոստիկանութեան »:

— « *Նրա գնալուց յետոյ, սակայն մտանք ընթերցարան եւ մեր վերջին յարգանքը մատուցինք մեր սիրելի Առաջնորդին*» :

Ապրիք, օրիորդներ եւ պարոններ :

Քաջալերուելով ձեր քաջութենէն, կը փորձուիմ հարցնել ·

— Դուք դպրոց կ'երթաք ուսում առնելու, մայրենի լեզուն սորվելո՞ւ, թէ ափ մը շոշորթներու մարգաճճներուն խաղալիկ դառնալու համար :

« Առաջնորդին գծած ճամբէն քայլելու» շատ կարճ եւ կտրուկ ճամբայ մը ունիք. — «էկսկուրցիա» մը կը կազմակերպէք եւ քանի մը օրէն Երեւան էք :

Ինչո՞ւ կծկուիլ Թեհրանի Քուշեշ դըպրոցի պատերուն տակ, երբ Արեւ – Առաջնորդին փառաւոր յուշարձանը ձեզի կը սպասէ Երեւանի մէջ: ՎԱՀԷ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կիրակի օր ընդհ. ժողովի հրաւիրուած էին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ կրօն. ընկերակցութեան անդամները, քննելու համար վարչութեան զեկուցումը եւ ուրիշ խնդիրներ:

Մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, ժողովը դեկտ. 6ին յետաձգուեցաւ :

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԿԵՍԹԱՓՈՅԻ քսան անդամներէն վեցը դատուեցան երէկ, Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ : Փախստականներուն մէջ կը գտնուի գըլխաւոր ամբաստանեալը, Օտխմարիա : Դատարանին առջեւ կը գտնուէին չորս Վրացիներ եւ երկու Ֆրանսացիներ, մէկը՝ Սոթէ, զինեվաճառ, միւսը՝ Լուի՝ ճաշարանապետ: Այս վերջինը չուրանար թէ Թուլուզ գացած է 1943 հոկտեմբերին, Օտխմարիայի հրամանով, բայց կ'առարկէ թէ իր պաշտօնն էր տասը միլիոն ծախկոց գնել, մինչդեռ կը հաստատուի թէ մասնակցած է ոստիկանական գործողութեան մը: Միւսները կ'ուրանան իրենց յանցանքը :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ զինուորական ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ շաբաթ եւ կիրակի ձերբակալուած են 25 ուսանողներ եւ բանուորներ, իբրեւ համայնավար :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

« ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ »

(Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆԻ)

Գ.

Երկրորդ կէսը՝ որ արժանի է ուշադրութեան, հեղինակին բարոյական հասկացողութիւնն է՝ գրական գործի մը վերաբերմամբ :

Այս կէտը ի յայտ կուգայ մասնաւորապէս գրական դէմքերու ուսումնասիրութեան ընթացքին եւ յատկապէս՝ Գրիգոր Զօհրապի գրականութեան առիթով :

Ներկայացնելով « նորավէպի իշխան»ին՝ Զօհրապի կեանքը, Հայր Ճանաշեան հարկ զգացած է պատմել անոր կեանքը, մանրամասնութիւններով եւ երբեմն ալ՝ չափազանցութեամբ : Անբացատրելի ըլլալու աստիճան, Հայր Ճանաշեան կը ներկայացնէ Զօհրապը իբրեւ գրագէտ մը՝ որ թոյլ տուեր է իր գրչին՝ «փառաբանութիւնն ընել կրքին եւ բնական զգացումին, կենցաղական հաճոյքներու, կենամոլ հեշտախնդրութիւններու» :

Ալ աւելի առաջ երթալով, գրականութեան պատմութեան հեղինակը կը դատէ Զօհրապի անձն ալ, եւ կ'ըսէ. «Քէֆի մարդը վերջապէս՝ որ շարժման մէջ դրաւ իր բոլոր ունայնասիրութիւնները, քմահաճոյքները, գինիի, խաղի մէջ սթափելու ճիգով՝ օրուան ծանրածանր զբաղանքներէն » :

Գրիգոր Զօհրապ եւ... «քէֆ» եւ մանաւանդ՝ ունայնասիրութիւն ...

Ասկէ աւելի վարկաբեկիչ, աւելի անարդար ու աններելի վերաբերում չի կրնար ըլլալ գրականութեան պատմութիւն գրողի մը համար, որուն կոչումն է համակրանք ստեղծել գրագէտի մը անձին ու գործին շուրջ, թէ իսկ գրողին կեանքը ստուերներ ունենայ, մնալով զուտ գրականութեան սահմաններուն մէջ : Անհրաժեշտութի՞ւն է գրագէտի մը կեանքին շուքերն ու սայթաքումները պատմել՝ որպէս թէ բացատրելու համար անոր գործը : Չեմ կրնար բացատրել թէ ինչու մասնաւորաբար Զօհրապին կեանքը ուզած է պատմել, կարծէք զայն պզտիկցնելու ճիգով մը : Ուրիշ գրագէտներ չէ՞ն ունեցած նման ստուերներ. Ե. Օտեան մը, Իսահակեան մը, Շիրվանզատէ մը մանաւանդ չէ՞ն ունեցած թանձր շուքեր իրենց կեանքին մէջ : Չկա՞ն նոյնիսկ կրօնական դէմքեր, որոնք կրնան չնետել առաջին քարը ...Զօհրապը, ճիշդ է, կեանքը ապրող մըն էր, բայց ասպետի մը կեցուածքով, արուեստագէտի մը վայելչութեամբ, այսինքն՝ առանց գռեհկութեան եւ ունայնասիրութեան : Զօհրապի կեանքը գեղեցկութիւններով լի է, որոնց պանծացումը առաքինութիւն մը պիտի ըլլար որեւէ պատմողի համար :

Խօսելով Զօհրապի գրականութեան մասին, Հայր Ճանաշեան նոյնիսկ «տեսակ մը չարամտութիւն» ալ կը գտնէ, ընկերային բարքերը քննադատելու, գրագէտները վերլուծելու ատեն, մասնաւորաբար « Ծանօթ դէմքեր»ուն մէջ... Ըսել կ'ուզէ իր գեղեցկագոյն էջերուն մէջ, որոնք արուեստագէտի ինքնատիպ պատկերացումներն են, սրամիտ, իրատես, վերջնական, անկեղծ ու յանդուգն հաստատումներով :

Զօհրապի « չարամտութիւնը » , ըստ Հայր Ճանաշեանի, այն եղած է ըստ երեւոյթին, որ իր բարեկամներուն դէմքերը գծելու ատեն իսկ, եղած է անկեղծ ու յանդուգն, մնալով արուեստագէտ եւ դերագանցօրէն բարոյական, ըլլալով ճշմարտութեան հետ եւ ունկնդիր՝ իր գրական խղճմտանքին միայն :

Զօհրապի ստեղծագործական գրականութեան հանդէպ՝ աւելի խստադատ է Հ. Ճանաշեան, որ կը դատապարտէ անոր «դիտելու, կեանքը ըմբռնելու եղանակը», յետոյ ըսելու համար թէ «պոռնկագիր մը նոյնիսկ ըսուած է Զօհրապի համար» :

Ո՞վ ըսած է եւ ուր ըսուած է, չըսեր, ինք չի համարձակիր այդ վարկաբեկիչ ու անճիշդ վերադիրը գործածելու, բայց համաձայն է, քանի որ իբրեւ «փաստ » կը յիշէ անոր նորավէպերէն մէկ քանին, ինչպէս Սառա, Պարահանդէսի Վաղորդայնը, Այրին, Մագդաղինէ, Միւսը, Մամայիդ Բարեւ Ըրէ, զորս կը գտնէ «մաքուր գաղափարականէ հեռու, խիկապէս»:

Նոյն տեղ ու անիրաւ բառը նետեց օր մը Շիրվանզատէ, Վարուժանի ճակատին, « ոմն » ալ կոչելով մեծ բանաստեղծը, որ սակայն մնաց ու կը մնայ պայծառ ու մաքուր :

Հ. Ճանաշեան՝ շատ հեռու Շիրվանզատէէն, ոչ միայն բարձրօրէն կը գնահատէ գրագէտ Զօհրապը, այլեւ կը հիանայ անոր վրայ, մէկդի դրած իր խստաբարոյութիւնը :

Ուրախ եմ որ Հ. Ճանաշեան գիրքը տուաւ ինծ, անգամ մը եւս կարդալու այդ կտորները, մէկ քանին Զօհրապի եւ հայ գրականութեան գեղեցկագոյն էջերէն : Բոլորի մասին կարելի չէ խօսիլ հոս : Բայց կարելի չէ չզարմանալ որ «Մարապետ»ին նման նորավէպ մը գրականութեան պատմութիւն գրողի մը համար « դիւային ոգիով» ներկայացուի եւ «հոգեբանական սխալ մը, կամ պարզապէս այլանդակութիւն մը» :

« Մարապետ »ը սակայն հոյակապ պատմուածք մըն է, որ սիրող եւ յուսախաբ դժբախտ կնոջ մը կեանքը կը պատմէ : Իր յուսախաբութենէն ընկճուած, Մարապետը ապաստանած է հիւանդանոց, ուր նուիրուած է իր բոլոր էութեամբ հիւանդներու սփոփանքին, իր տառապանքը մոռնալու համար ուրիշներու ճիչին ու տառապանքին մէջ : Իր որպէս թէ զգացած «հրճուանքը» վիպական հակադրութիւն մըն է պարզապէս, որ չեղծանէր որեւէ կերպով մայրապետին վշտահար ու գթոտ կերպարանքը : Չէ՞ որ իր պարտքը կը կատարէ, դառնալով տիպար հիւանդապահուհի : Իր պատահական խօսքե՞րը — վրդովումի արտայայտութիւններ պարզապէս, որոնք կը հերքուին սակայն իր գործերով, գուրգուրանքով ու ամբողջական նուիրումով, մինչեւ իր եղերական մահը :

Ոչ միայն «այլանդակութիւն» մը չէ « Մարապետը », այլ գերազանցօրէն մարդկային ու արուեստի գործ մըն է :

Կեանքի ողբերգութիւններէն էջ մըն է « Մարապետ »ը, լքումի զոհ, որուն հանդէպ Զօհրապ արգահատանք ունի, գուրգուրանք եւ նոյնիսկ սէր :

« Միւս »ը հոգեբանական պրպտում մըն է, սիրահարի մը հոգիէն ներս, սիրոյ առարկան կորսնցնելու գաղափարէն հալածական : Իսկ կինը՝ կրնանք նոյնիսկ բարոյական նկատել, քանի որ իր ամուսնոյն ու զաւակներուն կը վերադառնայ, թերեւս զղջումի մը հետեւանքով : Բարոյազուրկ կին մը ուրիշին պիտի երթար, ոչ իր ամուսնոյն :

Զօհրապ ոչ բարոյախօս է, ոչ ալ քարոզիչ : Կեանքը կուտայ, ինչպէս որ կը տեսնէ . կը նկարէ արուեստագէտի վրձինով : Հայր Ճանաշեան Զոլայի կը նմանցնէ զայն . սխալ : Զօհրապ երբեք Զոլա չէ, ոչ անոր կոպտութիւնը ունի, ոչ բիրտ իրականութիւններու սէրը, ոչ ալ մանաւանդ անոր հեշտագրգիռ պատկերացումները : Մօփասան մը՝ այո, բայց երբեք Զոլա, որոնք տարբեր մարդիկ են :

Զօհրապի գրականութեան մէջ չէք գտներ էջ մը՝ որ չկրնաք կարդալ սրահի մը մէջ . ոչ մէկ հեշտախոյզ տրամադրութիւն իր տողերուն մէջ, որոնք տրուած են վայելչութեամբ, այսինքն արուեստով եւ վեր՝ գռեհկութենէ : Եւ աս՝ վաթսուն տարի մը առաջ . իսկ այսօ՞ր : Հայր Ճանաշեան ինչ չափանիշներով պիտի մօտենայ այսօրուան գրականութեան : Պիտի սպասենք Բ. հատորին :

Կրօնաւոր մը, վանական մըն է Հայր Ճանաշեան, հետեւաբար, ճակատագրականօրէն ենթակայ որոշ ըմբռնումներու, յարգելի, որոնք սակայն, կրնան ընդունելի չըլլալ ուրիշներուն եւ կրնան վնասել արուեստի գործի մը ըմբռնումին ու դատումին :

Կ'ըմբռնենք զինք :

Բայց չենք ըմբռներ, երբ կը մեղադրէ Զօհրապը, թէ «ազնիւ, բարի, անձնուէր կի՛նը» չէ ներկայացուցած, ոչ ալ «մայր» մը ...

Կարելի է յիշել այս յատկանիշը Զօհրապի գործին մէջ, բայց ոչ իբրեւ մեղադրանք : Քննադատ մը իրաւունք չի կրնար ունենալ իր ցանկութիւնները պարտադրելու արուեստագէտին . նիւթ տալու գրողին :

Նկարիչ մը չունի՞ իրաւունք միայն դաշտանկար գծելու : Կարելի՞ է մեղադրել զայն, որ դէմքեր ալ չէ տուած կամ լեռներով չէ հետաքրքրուած :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՐԿԱՒՈՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

●

Աւստրալիան կարելի է ըսել որրանն է կեանքի բնաշրջման բոլոր հանգրուաններուն : Տարօրինակ աշխարհ մը ինք իր մէջ, ուր մարդակեր վայրենի ցեղերու կողքին կենդանական այլազան խմբաւորումներու տիպարներ կ'ապրին ծառախիտ անտառներու խորը կամ կէս – անապատային շրջաններու մէջ :

Երբ պարկաւոր կենդանիի ակնարկութիւն ըլլայ ամէն ոք կը խորհի դասական քանկուրուի մասին, այն հետաքրքրական կենդանիին, որուն փորին վրայ ունեցած պարկէն կը նշմարուի իր ձագուկին սիրուն գլուխը : Սակայն պարկաւորներու ընտանիքը այնքան ընդարձակ է ու բազմազան որ կ'ընդգրկէ ստնաւոր կենդանիներու իրարմէ տարբեր ցեղեր : Այսպէս, գոյութիւն ունին պարկաւոր կրծողներ, կատուազգիներ, շնազգիներ, միջատակերներ, մագլցողներ ու եղջերազգիներ : Աւստրալիոյ գիւտէն առաջ, հոն ապրող կենդանիները առանց բացառութեան պարկաւորներ էին :

Պարկի մը գոյութիւնը կենդանիներու մօտ կեանքի բնաշրջման աստիճաններէն մին կը կազմէ : Կենդանական սաղմը այլազան ձեւերով իր գոյութիւնը կը շարունակէ : Եւ դարերու հոլովոյթով ու բնաշրջման օրէնքով, հետզհետէ պատահականութեան յանձնուելու վտանգներէն զերծ կը մնայ :

Կենդանական ամէնացած մակարդակի պատկանող էակներու ձուիկները մօր կողմէ կը ձգուին ջուրին մէջ, առարկայ՝ ամէն տեսակ վտանգի : Այդ հաւկիթներէն շատեր բաւարար չափով սնունդ չեն պարունակեր բեղնաւորուած սաղմը մինչեւ վերջնական կազմաւորում հասցնելու համար : Այդ պատճառաւ, կենդանին երբ կարենայ իր սնունդը ճարել, կը թողու հաւկիթը ու թրթուրի կեանք մը քարշ կու տայ մինչեւ իր կերպարանափոխումը : Այս դասէն են ձուկերը : Մինչդեռ, կարգ մը միջատներու, սողուններու եւ թռչուններու հաւկիթները, ոչ միայն անձնատուր չեն ջուրին պատահականութեան եւ սաղմը պաշտպանուած է արտաքին ազդեցութիւններէն կեղեւով մը, այլ եւ յաճախ այդ հաւկիթները կը թխսուին մօր կողմէ ջերմութեան կանոնաւոր պայմաններու տակ :

Կարգ մը ձուկեր (տրիգոն կամ պասենագ, թմբրաձուկ, ձիաձուկ եւն.) իրենց հաւկիթները կ'ածեն իրենց մարմնին մէջ, (յատուկ պարկի մը մէջ) ուր անոնք կը բեղմնաւորուին ու կ'ուաճանան փճացման վտանգներէն զերծ ու դուրս կուգան երբ այլեւս կարող են իրենք զիրենք պաշտպանել : Այս երեւոյթը արդէն պլակենդի ստեղծման սկզբնաւորութիւն մըն է :

Յառաջացեալ, բարձրագոյն կենդանիներու, այսինքն ստնաւորներու մեծ մասին մօտ, ինչպէս գիտենք, սաղմը կը բեղնաւորուի ու կը զարգանայ արգանդին մէջ, աւելի նպաստաւոր ու բնականոն միջավայրի մը պարգեւած պայմաններու տակ : Բնութիւնը օժտած է զանոնք պլակենդային դրութեամբ մը, որու միջոցաւ սաղմը կ'ապրի կապուած մօրը՝ կենսական երակներով :

Այժմ գանք պարկաւորներուն, որոնց նշանաւոր ներկայացուցիչն է քանկուրուն : Ստնաւոր այս կենդանիները կը ներկայացնեն կեանքի փոխանցման ուրիշ մէկ պատկերը : Ասոնց մօտ բեղնաւորուած հաւկիթը կը կազմաւորուի մօր արգանդին մէջ առանց պլակենդային հաղորդակցութեան մօրը կազմին հետ : Շատ կարճ շրջան մը կը բոլորէ կենդանին արգանդին մէջ : Ու երբ ծնի հազիւ լուբիայի մը խոշորութիւնը կ'ունենայ : Անկատար ու կոյր : Մայրը անմիջապէս զայն կը զետեղէ իր փորին վրայ ունեցած պարկին մէջ, ուր նորածինը իր շրթներով կը կառչի մօրը ստինքներուն ու հոն կ'անցընէ իր մնացեալ կեանքը մինչեւ կատարելութիւն : Քանկուրուի 23 տեսակներ կան Մաս մը կ'ապրի ծառերու վրայ, թէ սնունդ չգտնելով գետինը եւ թէ թշնամիի բնաջնջումէն ազատ ըլլալու համար : Քանկուրան ունի երկու կարճ թաթեր մարմնին առջեւը, զինուած հաստաճանկերով : Ետեւի թաթերը ընդհակառակն շատ երկար են : Ունի նաեւ հաստ պոչ մը որ իբրեւ յենարան կը ծառայէ կենդանիին : Իր այդ կազմով ցատքող է ու շատ արագ կը յառաջանայ, ստիպուած ըլլալով երկար ճամբաներ կտրել ջուր գտնելու հա –

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

Կէս ժամ ետքը, կանթեղին սեւ մուրն աւելի երկնցած էր ու զազիր հոտն աւելի սաստկացած, Հաճի Մարտիրոսին հերախուիւ գլուխը բարձն ի վար ինկած էր հիմակ, դիմագծերու ահարկու ծռմռկումով մը բերանը չափազանց բաց, կմախքի մը ցուրտ երախին նման, ու քանի շնչառութիւնը ուժգին հեւքով մը դուրս ելլէր իր հիւանդ սրտէն, երկար գիծ մը կ'իջնէր կանթեղին մթագոյն բոցէն լուսաւորուելով :

Անդին, խղճուկ տախտակամածին վրայ, կը ստուերարկուէր փոքր նիհար մարմինը Ռափիկին, որ մուշ մուշ կը քնանար անմեղի քունով, հակառակ քաշած թշուառութեանը, սիրուն եւ հաճոյալի :

Եւ երկու հանդիպակաց պատերուն վրայ հիմակ անոնց ստուերներն ալ կը խաղային քմշոտ գիծերով, այլանդակ կոտրուածքներով ու երկարաձգումներով . ծերունիին գլուխը, իր անդնդային երախին հետ մինչեւ ձեղունը կը բարձրանար, ամէն բան կուլ տալու ահռելի թափով մը, ու յանկարծ վար կը թաւալէր կանթեղին մէկ փոքր շարժումէն, ու մերթ կ'երթար մինչեւ իսկ կը խառնուէր Ռափիկին շուքին հետ, որ վտիտ ու բարակ գիծերովը անհետ կ'ըլլար անոր տակ :

Ձըքսալըն հանդարտ էր, ծանրաթախիծ հանդարտութիւն մը, որ ճիշդ հակապատկերն է ցորեկի թշուառութեան եռացող ժխորին : Գիշերապահը ճռկանովը կը զարնէր գետինը եւ շուն մը, հեռաւոր փողոցէ մը, սուր կաղկանձ մը կ'արձակէր :

×

— Թիւթիւնճի, սիկարա քէհատը, քիպրիթ ...

Այս տխրաշունչ վայոցը կը լսուէր դարձեալ փողոցներուն մէջ, փոքրիկ Ռափիկին յաւիտենական ձայնարկութիւնը, որուն զուարթ ու կայտառ շեշտը քիչ քիչ տեղի կուտար լալագին եղանակի մը, հեծկլտուքներէ ու հառաչներէ պատառոտուած կոկորդէ մը դուրս թռչելով : Մանաւանդ առտուները, երբ բնութիւնը դեռ բոլորովին չէ արթնցած իր մթաստուեր թմրութենէն, Ռափիկ առջի գիշերուան զաւազանին հարուածներուն քայքայող ազդեցութենէն ընկճուած ու տխրահամակ, գրեթէ լալահառաչ կը հանէր իր ձայնը, ոսկորներուն մէջ զգալով դեռ կծու ցաւ մը եւ իր մանկային երեւակայութեան մէջ հրաշէկ երկաթներու պէս ցցուած տեսնելով հազարաւոր անթացուպեր, որոնք պատրաստ էին ճզմել մարմնոյն վրայ ելլել իջնելու անխնայ, ջախջախիչ :

Բայց երբ արեւը կը ծփար երկնքին կապոյտ կամարին վրայ, երբ ոգեւորութիւնը կը տիրէր փողոցներուն մէջ ու Ռափիկ կը սկսէր առուծախս ընել, իր դեղնած դէմքը վառ երեւոյթ մը կը ստանար, նըւաղկոտ աչքերը կը բոցավառէին ու իր կայտառիկ ու չարաճճի հասակը կը պըտըտցնէր փողոցէ փողոց, իր երկարաձիգ ու զուարթ կանչը արձակելով .

— Թիւթիւնճի՛ ...

Ու ցորեկները, հակառակ իր մեծ հօր խիստ պատուէրներուն, սովորութիւն ըրած էր փողոցի մը մէջ վար դնել իր տուփը, ու հասակակից տղաքներուն հետ զանազան խաղեր խաղալ : Երբեմն ժամէն աւելի հոն կը մնար, տղայութեան անսանձ բնազդին, համակերպելով, բայց մէկէն ի մէկ, յեղակարծ վերյիշումով մը, որ պողպատէ դանակի մը պէս կը կտրէր կ'անցնէր իր էութենէն, կը մտաբերէր առջի գիշերուան ահաւոր տեսարանը, կը տեսնէր տէտէին դժոխային դէմքը, ու ինքզինքին գալով կը թողուր խաղ, դրօսանք, կ'առնէր՝ ճիտը կ'անցընէր տուփին չուանը ու աճապարանքով կը հեռանար, հիմակ անթացուպը կռնակին մէջտեղին ունենալու սարսափելի զգայնութեամբ մը :

(4)

ԵՐՈՒԽԱՆ

(Շար.)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Վերջերս բուռն բանավէճ մը ծագեցաւ Թուրք մամուլին մէջ, գրգռելով հանրային կարծիքը եւ ուսանողութիւնը :

« Ենի Սապահ» օրերէ ի վեր կը ծանուցանէր թէ, պիտի հրատարակէ իր աշխատակցին, ծանօթ վիպասան եւ փաստաբան Պ. Խալտ Մահմուտ Գարագուրթի ճամբորդի նօթերը: Պ. Գարագուրթ թերթին կողմէ ղրկուած էր Մոսկուա, բեւեռները եւ այլ երկրամասեր: Այս առթիւ յիշեալ թերթը Պոլսոյ ամէն կողմը պատերուն վրայ փակցնել տուած էր խոշոր ծանուցումներ, ուր աչքի կը զարնէր մասնաւորաբար Մոսկուա անունը :

Կարգ մը թերթեր այդ պատի ծանուցումներուն «Մոսկուա» բառը անպատեհ եւ անտեղի գտնելով, հրապարակաւ դիտողութիւններ ըրին: Ոմանք կծու ակնարկներ եւս չխնայեցին: Թերթի հասցէին, մասնաւորաբար «Վաթան» ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ. ուսանողութիւնը խիստ ազդուեցաւ եւ « Մոսկուա » բառին անտեղի ցուցադրութիւնը ազգային զգացումներուն եւ արժանապատուութեան դէմ հարուած մը նկատեցին :

«Հիւրրիէթ» թերթը, որ նոյնպէս յայտարարած էր թէ Մոսկուայի վերաբերեալ «ռըփօրթաժ» մը պիտի հրատարակէ, յանկարծ ծանոյց թէ կը հրաժարի իր մտադրութենէն :

« Ենի Սապահ »ի տէրը, Սաֆա Գըլըճօղլու այս յարձակումներուն անմիջապէս պատասխանեց: Յետոյ խմբագրականի նիւթ ըրաւ հեռագիր մը, զոր քաշած է վարչապետ Մէնտէրէսին եւ ուր հետեւեալ խօսքերը կան .

— « Տպարանս եւ թերթս հիմնած եմ ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան պաշտպանութեան համար միայն : Մինչեւ վերջ այս պարտականութիւնս պիտի կատարեմ: Եթէ կառավարութիւնը չպաշտպանէ զիս եւ միջնադարեան յարձակումի մը ենթարկուիմ, ես եւ գաղափարակից ընկերներս, մինչեւ մեր վերջին շունչը եւ ամէն միջոցաւ պիտի պաշտպանենք մեր հաստատութիւնները: Կ'ուզեմ այս պարագան տեղեկացնել ձեզի :

« Ենի Սապահ »ի տէրը իր հեռագրով կը յայտնէ թէ «Թան »ի տպարանին վրայ կատարուած յարձակման կրկնութենէն կը վախնայ: Այս նախադասութեան պատճառաւ ալ ընդհ. դատախազութիւնը հրաւիրած ու հարցաքննած է Սաֆա Գըլըճօղլուն :

Դեմոկրատ օրկաններ կը շարունակեն քննադատել յիշեալ թերթին ընթացքը : Մասնաւորաբար Անգարայի «Զաֆէր» կիսապաշտօնական օրկանը ծանրօրէն կ'ամբաստանէր «Ենի Սապահ»ը, հետեւեալ խօսքերով .

— Ի՞նչ տեսակ թերթ է աս: Շատ լաւ գիտենք որ, ոչ առաջին ոչ ալ վերջին անգամն է որ նման ընթացքի մէջ կը գտնուի : Այս երկիրն ու պետութիւնը հիմերէն ցնցելու ձեռնարկներով հանրածանօթ այս խորհրդաւոր թերթը երբեւի չէնք չնորհք զինուած է, իր նպատակներուն հասնելու համար : Մեր յեղաշրջումները քանդելու ձգտող ամէն կարգի ձեռնարկներու պարագլուխն է եւ պետութիւնը քանդելու ձգտող ամէն կարգի դրդութիւններուն ալ կատարեալ միջնորդ մը : Ներսէն կամ դուրսէն մեր երկրին եւ պետութեան որեւէ թշնամի երեւան եկա՞ւ . « Ենի Սապահ» առաջնորդն է անոր :

Մեր երիտասարդ ժողովրդապետութիւնը մամուլին ազատութիւն տուած է : «Ենի Սապահ» թող քաջ գիտնայ թէ այս ազատութիւնները իրեն համար չեն, քանի որ զանոնք կը գործածէ ժողովրդապետութիւնը քանդելու համար :

Վերջին պահուն «Ենի Սապահ» ստիպուեցաւ ջնջել «Մոսկուա» բառը: Զանազան վայրերու մէջ ալ ազդայնականներ պատռեցին ազդերը:

մար :

Պարկաւոր կենդանիներու մնացեալ տեսակները եւս Աւստրալիոյ ու Թասմանիոյ մէջ կարելի է գտնել: Կան պարկաւոր գայլեր, սկիւռի տեսակներ, արջեր եւ կենդանական ուրիշ ցեղեր: Քանի մը դարեր առաջ գոյութիւն ունեցած են նաեւ ռնգեղջիւրի, գետաձիի, առիւծի, վագրի եւ ուրիշ գազաններու պարկաւոր տեսակներ :

Սառիկը կամ Օպոսսոմ կոչուած կենդանին, նոյնպէս պարկաւոր, կատուի մը մեծութիւնը ունի, կ'ապրի հարաւային ու կեդր. Ամերիկաներու մէջ: Գիշերային գիշատիչ կենդանի մըն է ու կը սնանի ծառերուն վրայ՝ թռչուններով ու անոնց հաւկիթներով: Իր փոքրին պարկը շատ փոքր ըլլալով իր բազմաթիւ ձագերը ժամանակ մը վերջ կռնակին վրայ կը կրէ զանոնք, անոնց պոչերը պլլուած իր պոչին :

Ինչպէս կը տեսնէք, հետաքրքրական ընտանիք մը կը կազմեն պարկաւորները :

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ» Ի

ԼԻՈՆ .— Ունինք շատ մը Միութիւններ, սկսելով քաղաքական կազմակերպութիւններէն,— Ազգատախնամ, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչեր, առաքելական, կաթոլիկ, բողոքական յարանուանութիւններ, հայրենակցական միութիւններ: Ո՞ր մէկը յիշել... Բոլորն ալ կոկորդ կը պատռեն Հայը Հայ պահելու համար: Շատ մը հանդէսներէ, խնջոյքներէ բացակայ եղած չեմ: Ամէնքն ալ ջերմապէս գնահատելի են: Բայց յաճախ կը մոռնան տարրական պարտականութիւններ: Օրինակ՝ անտէր հիւանդները:

Պելֆոռէն երիտասարդ մը երկու ամիսէ ի վեր է Փեռոյի հիւանդանոցը կը գտնուի: Յարդ ունէ բարենպատակ Միութեան մէկը ղրկած չէ մխիթարելու համար: Եւ դեռ շա տմը զանցառութիւններ:

Սիրելի Յառաջ, քեզի կը ձգեմ լրացնել պակասը, դրէ, խօսէ, միշտ յիշեցուր իւրաքանչիւրին պարտականութիւնը :

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ԱՐԱՔՍ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԹԵՐԹԸ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՔՍ արդէն 27րդ թիւը հրատարակած է եւ մօտերս կը բոլորէ առաջին տարին :

Հեղինակաւոր անձերէ ստացած ենք քաջալերական նամակներ, Ֆրանսայէն եւ թէ արտասահմանէն:

Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ ԱՐԱՔՍ դպրոցի դերը կը կատարէ ընտանիքներու մէջ, ստեղծելով հայերէնի հետաքրքրութիւն մանուկներու մօտ :

Չունինք այն յաւակնութիւնը թէ բացարձակապէս կատարեալ գործ մըն է : Բայց եւ այնպէս համոզուած ենք թէ հետզհետէ կատարելագործուելով, պիտի գոհացնէ օրուան պահանջները:

Մեր հիմնական նպատակն է հայ մանուկը կապել իր մայրենի լեզուին :

Այս առթիւ, պէտք ունինք ծնողքներու աջակցութեան :

Նախ, անհրաժեշտ է որ բաժանորդագրուին: Յետոյ գոնէ առաջին քանի մը ամիսներուն օգնեն մանուկներուն, զանոնք վարժեցնելով հայերէն կարդալու եւ գրելու :

Կը հրաւիրենք մեր բաժանորդները փնտռել իրենց շուրջ առ նուազն մէկ նոր բաժանորդ: Այս աջակցութեան շնորհիւ ի մօտոյ ԱՐԱՔՍը կը վերածենք շաբաթաթերթի:

Ծանր է ձեռնարկին նիւթական բեռը, բայց հաւատքով եւ յարատեւութեամբ տոգորուած կը յուսանք մօտերս հասնիլ բաժանորդներու այն թիւին որ մեզի պիտի տայ տնտեսական անկախութիւն :

Գալով բարոյական յաջողութեան, բազմաթիւ փաստեր, բերանացի թէ գրաւոր վկայութիւններ կը հաստատեն թէ շատեր սկսած են հայերէն կարդալ եւ գրել : Ոչ միայն մանուկներ, այլեւ Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած երիտասարդներ, 20 – 30 տարեկան :

Առանց խտրութեան ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ ԱՐԱՔՍը, նոյնիսկ հաւաքածոյ մը կազմելով Թոռնիկին համար :

Ունինք բազմաթիւ դպրոցականներ Ֆրանսայէն մինչեւ Լիբանան, Սուրիա, որոնք ի վիճակի չեն բաժանորդագրուելու, նուիրեցէ՛ք օրինակ մը կամ աւելի, անոնց յատկացուելու համար :

Մենք արդէն իւրաքանչիւր թիւէն մօտ 170 օրինակ կը ղրկենք հայկական թերթերու, դպրոցներու, գրադարաններու եւ ուսուցիչներու: Կը խնդրենք որ դուք ալ ձեր գործնական աջակցութիւնն ընծայէք այս ձեռնարկին ծաւալման եւ կատարելագործման :

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԿԱՂԱՆԴԻՉԷՔԸ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ :

Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 կամ 4 տոլար :

Chèque Postal, Paris 7065 - 15
N.Hovhannessian, 14, Rue du Soleil, Paris

ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած ԱՐԱՔՍ մանկական պատկերազարդ թերթին կողմէ :

Նամակները մեր ձեռքը պէտք է հասնին ամէնէն ուշը մինչեւ 31 Դեկտ. 1953 :

Կրնան մասնակցիլ 8 – 15 տարեկան բոլոր բաժանորդները, նոյն իսկ նոր արձանագրուելով :

Առաջին մրցանակ 2000 ֆրանք :
Երկրորդ մրցանակ 1000 ֆրանք :
Երրորդ մրցանակ 500 ֆրանք :
4 –9րդ մրցանակ 200 ֆրանք :
10, 11, 12, 13 եւ 14րդ մրց. 100 ֆր.:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ .—

1.— Բացատրել վեց պատկերներուն իմաստը, հայերէն :
2.— Քանի՞ հոգի մրցումի պիտի մասնակցի :
3.— Քանի՞ մանչ եւ քանի աղջիկ :
4.— ԱՐԱՔՍ քանի բաժանորդ ունի Ֆրանսայի եւ Արտասահմանի մէջ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի 15 Նոյեմբեր, սկսան Փարիզի նահանգի ախոյենական մրցումները, Էլիզէ Մօնմարթր սրահին մէջ :

Անակնկալ մը եղաւ փետուր ծանրութեան հայազգի կռփամարտիկ Թաթուլեանի յաղթանակը Լափիէռի վրայ :

Իսկ «Աշխարհի նախկին փետուր ծանրութեան ախոյեան» Ժօժէն Քրիքէի՝ հովանաւորած սթատիում սրահին մէջ, նորընծայ կռփամարտիկ Տօնիկեան պարտուեցաւ, Ալժերիացի արաբս Պէն Ալայէ :

Նոյն օրը Միւթէալիթէի սրահին մէջ կռփամարտի զարմանալի մրցում մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսացի աքլոր ծանրութեան Բ. կռփամարտիկ Վալինեայի եւ համապատասխան դասակարգի իտալացի ախոյեան տ'Ակաթայի միջեւ: Այս վերջինը «խուլ համր», Դ. բռունցէն ի վեր յարձակելով իր խաղը պարտադրեց Ֆրանսացիին :

Իրաւարարները մրցման արդիւնքը հաւասար հռչակեցին :

× «Քուփ տը Ֆրանս »ի Ե.. շրջանի ֆութպոլի մրցումները տեղի պիտի ունենան նոյեմբեր 29ին: Ալֆորվիլի հայկական խումբին հակառակորդը պիտի ըլլայ Լոռէնի զօրաւորագոյն խումբերէն «Պաւէն տը Լօնկվի»:

× Ներկայիս «փռօֆէսիօնէլ ֆութպօլ»ի ակումբներու շարքերուն մէջ կը փայլի, Նիսի մեծ խումբէն բերդապահ Ժ. Հայրապետեան: Մարզական թերթերը կը գովեն հայ մարզիկը, լայն սիւնակներ յատկացնելով: Հաւանական է որ, յառաջիկայ միջազգային մրցման առթիւ մասնակցի Ֆր. Ազգ. Խումբին ...: ՍԱՐԳԻՍ Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Ետ դարձայ եւ նորէն տեղս նստայ սեղանին առջեւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Տոքթ. Րէյլի ոտքի ելած էր եւ երբ բոլորն ալ դուրս ելան, ուշադրութեամբ գոցեց դուռը: Յետոյ ակնարկ մը նետելէ վերջ Փուարոյի՝ փակեց բակին վրայ նայող պատուհաններէն մէկը որ բաց մնացած էր: Յետոյ ինքն ալ նստաւ միւսներուն պէս :

— Լաւ, ըսաւ Փուարօ, մասնաւոր յանձնախումբի մը նման հաւաքուած ենք այժմ ու կրնանք ազատ կերպով խօսիլ : Լսեցինք արշաւախումբին իւրաքանչիւր անդամին ըսելիքը, եւ ... : Բայց ըսէք ինծի քոյր, ի՞նչ բանի մասին կը մտածէք այս պահուն :

Կարմրեցայ. անկարելի էր ուրանալ իրողութիւնը, այս տարօրինակ մարդուկը թափանցող նայուածք մը ունէր, տեսած էր մտքես անցածը ... Թերեւս դէմքս յատակօրէն արտայայտած էր մտածումներ:

— Օհ, ոչինչ, ըսի վարանոտ :

— Օն, Օրիորդ, մի սպասցնէք մասնագէտը, քաջալերեց Տոքթ. Րէյլի :

— Իրաւ որ մեծ բան մը չէ : Ինծի այնպէս կը թուէր որ եթէ մէկը բան մը գիտէ կամ բանէ մը կը կասկածի, չի կրնար խօսիլ բոլորին առջեւ... եւ մասնաւորաբար ի ներկայութեան Տոքթ. Լէյտներին: Զարմացայ երբ տեսայ որ Պ. Փուարօ հաւանութիւն յայտնեց գլխու կորովի շարժումով մը:

— Բացարձակապէս, բացարձակապէս : Ձեր ըսածը շատ ճիշդ է, բայց ձեզի պիտի բացատրեմ հիմա իմ տեսակէտս : Այս ժողովը նպատակ մը ունէր: Անգլիոյ մէջ ձիարշաւներէն առաջ, ձիերը կը ներկայացնեն: Անոնք կ'անցնին մեծ ամփիոնին առջեւէն, որպէսզի ամէն մարդ կարենայ տեսնել եւ դատել: Ահա թէ ինչ է իմ փոքրիկ հաւաքոյթիս պատճառը: Մարզիկներու լեզուով, նայուածքս պտտցուցի հաւանական մասնակցողներուն վրայ :

Տոքթ. Լէյտներ ուժգնօրէն գոչեց .

— Ոչ իսկ վայրկեան մը մտքես կ'անցնի թէ արշաւախումբին մէկ անդամը կրնայ մեղսակից ըլլալ այս ոճիրին :

Յետոյ ինծի դառնալով ըսաւ տիրական ձայնով մը.

— Օրիորդ, երախտապարտ պիտի ըլլամ ձեզի եթէ Պ. Փուարոյի պատմէք թէ ինչ անցաւ դարձաւ ձեր եւ կնոջս միջեւ երկու օր առաջ :

Հնազանդելով այս պատուէրին, սկսայ պատմել, ջանալով կարելի եղածին չափ բառացի յիշել Տիկին Լէյտների խօսքերը:

Երբ վերջացուցի, Պ. Փուարօ նկատեց .

— Շատ լաւ, շատ լաւ, կը շնորհաւորեմ, ձեր պայծառ միտքը եւ ուղղադատ միտքը: Դուք այստեղ շատ կարեւոր ծառայութիւններ պիտի մատուցանէք ինծի .

Յետոյ Տոքթ. Լէյտների ուղղելով խօսքը ըսաւ .

— Ձեր քո՞վ են այդ նամակները :

— Այո, ահաւասիկ: Մտածեցի թէ ամէն բանէ առաջ պիտի ուզէիք տեսնել զանոնք :

Փուարօ առաւ նամակները եւ կարդաց մանրազնին քննութեամբ : Կը սպասէի որ մանրադիտակով քններ: Յուսախաբ եղայ: Այն ատեն համոզուեցայ թէ այս մարդը շատ երիտասարդ չէր այլեւ թէ իր աշխատելու ձեւերը հին էին քիչ մը, որովհետեւ բաւականացաւ այդ նամակները կարդալով սովորական մահկանացուի մը պէս:

Ընթերցումը աւարտելով, զանոնք առջեւը դրաւ եւ թեթեւ մը հազաց :

— Հիմա, ըսաւ կարգի դնենք մեր գաղափարները: Տիկին Լէյտներ այս նամակներուն առաջինը ստացաւ ձեզի հետ ամուսնանալէ վերջ երբ Ամերիկա էիք: Ուրիշներ ալ ղրկուած էին իրեն եւ փճացուցած է: Առաջին նամակին յաջորդեց երկրորդ մը եւ ատեն մը վերջ երկուքդ միասին ազատեցաք կազով խեղդամահ ըլլալէ: Յետոյ օտար երկիր գացիք եւ գրեթէ երկու տարի այդ նամակները դադրեցան: Ապա, հոս ձեր հասնելուն առաջին օրերուն, այսինքն սա վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին վերսկսան : Ճի՞շդ է:

— Բացարձակապէս ճիշդ :

— Տեսնելով որ ձեր կինը խուճապի մատնուած է, պարտք սեպեցիք խորհուրդ հարցնել Տոքթ. Րէյլիի եւ հիւանդապահուհի մը վարձել, Օր. Լիթըրէնը, որպէս զի միշտ ընկերակցի ձեր կնոջ, եւ փարատէ անոր վախերը :

— Այո :

— Կարգ մը դէպքեր պատահեցան, պատուհանին զարնող ձեռքեր, ուրուական մը ապակիներուն ետեւէն, գիշերային աղմուկներ հնութեանց սրահին մէջ : Դուք ալ ականատես վկան չեղա՞ք այս երեւոյթներուն :

— Ոչ:

— Իրականին մէջ միայն Տիկին Լէյտներ վկայ եղաւ :

— Հայր Լավինյին լոյս մը տեսած էր հնութեանց սրահին մէջ :

— Այո, չեմ մոռցած :

Վայրկեան մը լռելէ վերջ հարցուց .

— Ձեր կինը կտակ մը ձգած է՞ :

— Ոչ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ օգտակար չէր սեպեր :

— Ուրեմն որեւէ հարստութիւն չունէ՞ր :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 50 – 75 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի ստանայ արեւմտեան Գերմանիայէն: Այս բացառիկ յաջողութիւնը ձեռք բերած է Յունաստանի տնտեսական նախարարը որ Պոն գացած էր վերջերս: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս յաջողութեան, մանաւանդ որ Յունաստան եւ Գերմանիա մահացու թշնամիներ էին երկրորդ աշխարհամարտին ատեն: Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը երկու շաբաթ առաջ պաշտօնապէս հաստատեց թէ 50 միլիոն տոլարի վարկ մը բացած է: Վերջին լուրերու համաձայն, այս գումարը կրնայ բարձրանալ մինչեւ 75 միլիոն տոլարի: Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Սելանիկի առեւտրական տօնավաճառին կը մասնակցէին 270 գերմանական տուներ 660 օտար ցուցադրողներու վրայ. մինչդեռ Անգլիացիներուն թիւն էր 123: Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարուին Քրուփի եւ Յունաստանի միջեւ, Լաւրիոնայի շրջանին հանածոները շահագործելու համար: Գերմանական ուրիշ հաստատութիւններ ալ կը բանակցին Աթէնքի հետ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ արգելարաններուն մէջ կը գտնուին 300.000 կալանաւորներ, բոնի աշխատանքի դատապարտուած: Ազգաժողովին լեհական պատուիրակութեան անդամներէն Տոքթ. Քորովից, որ փախուստ անցեալ Սեպտեմբերին, այս տեղեկութիւնը հաղորդելով ուրիշ հալածանքներ ալ կը մատնանշէ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Պընուա Ֆրաշոն, որուն ձերբակալութիւնը հաղորդած էինք երէկ, հարցաքննուելէ վերջ Ֆրէնի բանտը փոխադրուեցաւ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ կալանաւորը դաւած է պետական ապահովութեան դէմ: Իր փաստաբանները պահանջեցին ազատ արձակել անմիջապէս: Այդ որոշումը կրնայ տալ Ամբաստանիչ Ատեանը: Համայնավար կուսակցութիւնը բուռն պայքար կը մղէ, ամբաստանեալը ազատելու համար:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ կառավարութիւնը կ'ուզէ ուղղակի բանակցիլ Յորդանանի հետ, լուծելու համար երկու երկիրներուն միջեւ եղած վէճերը: Արաբական երկիրները երբեք տրամադիր չեն հաշտութեան մասին խօսելու:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Վորոշիլով շնորհակալութիւն յայտնած է մարէշալ Թիթոյի, որ շնորհաւորած էր Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 36րդ տարեդարձը:

ՊԵՐՄՈՒՏԱՅԻ խորհրդաժողովին առթիւ, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւին խօսնակը, Պիւըն, ճառ մը խօսելով դիտել տուաւ թէ Չըրչիլ հիւանդ է, Այզընհաուըր բազմաթիւ հոգերով ծանրաբեռնուած, իսկ Լանիէլ վստահ չէ թէ ետ պիտի չկանչուի յանկարծ... Ըսել կ'ուզէ թէ այս կացութեան մէջ կարելի չէ դրական արդիւնք մը ըսպասել ժողովէն:— «Թայմզ» խմբագրականով մը կը բացատրէ ժողովին կարեւորութիւնը, պարզելով բոլոր այն խնդիրները որ կապ ունին աշխարհի խաղաղութեան հետ:

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ դէմ խիստ հետապնդումներ կը կատարուին արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս գործին մէջ վճռական դեր կը կատարէ Խ. Միութեան մարզպանը, Սեմենով: Ձերբակալութիւնները իրարու կը յաջորդեն, մասնաւորապէս ճարտարարուեստական շրջաններու մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն 23 դատեր տեղի ունեցած են Սեպտ. 16էն ի վեր, եւ 73 հոգի դատապարտուած են, 15ը մահուան, 11ը ցկեանս թիապարտութեան են.: Ասոնք ալ հրապարակաւ յայտնուած վճիռներն են: Մնացեալը գաղտնիք է:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտին ներքին ապահովութեան յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ նոր տեղեկութիւններ ըստացած են ռուս լրտեսներու գործունէութեան մասին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, 1945 – 46ին մատնանշուած չորս լրտեսական ցանցերէն երկուքը միայն երեւան հանուած են եւ միւս երկուքը դեռ կը գործեն:

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱ դաշինք մը կնքեց կարմիր Չինաստանի հետ, տասը տարուան համար: Դաշնագիրը ջնջելով Հիւս. Քորէայի պատերազմական պարտքերը, 360 միլիոն տոլարի վարկ մը կը բանայ երկրին վերաշինութեան համար:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

Ճոխ յայտագրով:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր: Կալմանի սրահը (Առնուվիլի կայարանին դիմաց):

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Նորակազմ Նոր Սերունդի երգչախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ ընկ. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Զաւեշտ մը, Նոր Սերունդի սիրողներու կողմէ: Նոյնպէս արտասանութիւն, մեներգ եւ նուագ:

Առատ ուտելիք եւ խմիչք ժողովրդական գիներով:

Պարերու համար ընտիր նուագախումբ:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Հանրակառք Փորթ տը լա Շափելէն թիւ 268, ամէն քառորդ ժամ, իջնել Առնուվիլ է Կոնէս, շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 2·15:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւբիի ծանօթ սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Տ. ՉԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատկերներ եւ զաւեշտ մը, մանուկներու խումբին կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս շաբաթ ժամը 20·30ին, մինչեւ առաւօտ երեք, Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ, (նախկին ճերմակ սրճարանին սրահը):

Կը նախագահէ ընկ. Խ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Սաքենիկ Տէմիրճեանի (Լիոնի երաժշտանոցէն), ընկերակցութեամբ նոր Սերունդէն Պ. Գուլակզեանի եւ Պ. Ք. Մուսեկեանի (ջութակ), Պ. Միքայէլ Միքայէլեանի (քլառինէտ): Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի:

Այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Նօրի սրահը, 4 Փլաս տը լա Մէրի:

Կը խօսի ընկեր ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ նիւթ՝ «Ռուբէնի Յուշերը»:

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդական կազմակերպութիւնները:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Պ. Գաբրիէլ Զաքարեան եւ Պ. Եղիազար Մինասեան խոր վշտով կ'ողբան իրենց հին ընկերոջ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ մահը եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

վերսկսած է հայերէնի, ռուսերէնի եւ կովկասեան պարերու դասերը:

Պայմաններու համար դիմել՝

10, Passage Dubois, Paris (19e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Սուլթան Գրիգորեանի, Տիկ. Մարի Կարապետեանի, ընկերներ Մովսէս եւ Վահրամ Կարապետեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, ու ազգականին՝ ընկեր ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցին:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը՝ կազմակերպած է Յիշատակի այց մը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, մեր մեծ ընկերներ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ եւ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ շիրիմներուն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իսկ ժամը 4էն 6, գեղեցիկ սրահի մը մէջ պիտի ըլլայ յարգանքի արտայայտութիւն, պիտի խօսին կարգ մը ընկերներ:

Նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւն եւ երգ:

Le Rallye Gambetta. 93, Ave. Gambetta

Հաւաքուիլ մեթրօ Կամպէթա, գերեզմանատան առջեւ, Կամպեթա դրան մօտ:

Սիրով կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մեր ընկերներն ու համակիրները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպուրական Հայր. Միութեան, մասնակցութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան:

Նուիրուած ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ մահուան 45 եւ կաթողիկոսութեան 60 ամեակի:

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի:

Կը բանախօսէ Պ. Յակոբ Վարժապետեան:

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ Տիկին Ա. Պօյաճեան, Օր. Սէտէֆեան, Օր. Է. Մարկոսեան: Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Լսարանի յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի գիշեր, Քաւէ սրճարանի վերի սրահը: Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, նիւթը՝ «Շիրվանզադէի կեանքը եւ գործը»: Մուտքը ազատ է:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Յօյներուն սրահը (ռիւ Պոնֆուա, 5)

Գեղարուեստական մրցում մը շրջաններու միջեւ, Ա. հանդիսացող մասնաճիւղը կը ստանայ Միութեան արծաթեայ բաժակը: Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջականներու երիտասարդութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

× Նոյն ատեն միեւնոյն սրահին մէջ ներկայացուցչական ժողով: Շրջաններէն եկողները Փեռաշէն թիւ 26 օթօքարը առնելով կ'իջնեն Փլաս տիւ Փոն, ուր պիտի սպասեն ընկերներ:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր դպրոցին:

Այս կիրակի ժամը 15ին:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ (Օր. Օր. Պէնկեան, Դաշնակեան, Պարսամեան, Պետոեան եւ Դաւիթեան, Պ. Պ. Պօղոսեան, Գարակէօզեան, Տէրտէրեան եւ անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ROCK WAGRAM
Par *WILLIAM SAROYAN*
Roman traduit de l'américain
Par *Hélène Bayan*
Del Duca, Paris, Les Editions Mondiales, 2, Rue des Italiens, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

FERNAND NAVARRA
L'EXPEDITION au MONT ARARAT
Aperçus historiques et géographiques
de René Rougerie
avec 25 photos et 2 plans hors texte

Լիակատար նկարագրութիւն Արարատի վերելքին, զոր կատարեցին 1952ին,

Navarra, de Riquer

եւ ընկերները, Նոյեան Տապանը գտնելու համար:

Գին 690 ֆր., առաքման ծախքով՝ 760 ֆրանք: Դիմել՝

LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
51, Rue Mr. le Prince, Paris (6e)
Chèque Postal : Paris 1278 - 35

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21·15ին Ազգ. Տան մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Մ. Խ. Մ.: Նիւթը՝ «Դաշնակցութեան ազգային հիմքերը»: Հայերէնի դասերը ժամը 20·15ին:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերուհիները՝ այս չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջը՝ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ետեւի սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Նշան Քիւրէնեանի:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Քոնփիէնէն եկեղեցասէր հայրենակից մը տասը հազար ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիի շինութեան:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ աշխատաւոր մը առաւօտները մինչեւ կէս օր: Տրամադրելի է որ եւ է գործատան մէջ, ամէն կարգի աշխատանքի համար:

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Անտոն Ռստակեան (ընիկ Արտանուշցի) որ իր կնոջ՝ Էլպիսայի հետ Ամերիկա եկած է 1926–1927ին: Ռստակեաններու երեք որդիները՝ Ստեփան, Յովհաննէս եւ Եդուարդ, որ 1923–1924 թուականներուն անցած են Եւրոպա, ուսանելու համար: Անտոն Ռստակեանը եւ իր զաւակները փնտռողներն են՝ մօտիկ ազգական Տիկին Աշխէն Օհաննէսեան (ծնեալ Մնացականեան) որ կը գտնուի Չինաստան, եւ մօտիկ ազգական հանգուցեալ Գաբրիէլ (Աշխէնի եղբայր) Մնացականեանի այրին՝ Տիկ. Անուշ Մնացականեան, որ կը գտնուի Պրազիլ: Անտոն Ռստակեանի եւ իր զաւակներուն հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել ԱՆՉԱյի հետեւեալ հասցէով.—

ANCHA, 207, Powell Street, San Francisco
California, U. S. A.

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 26 NOVEMRBE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7228 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2639

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ի՞նչ բսել կ'ուզէք շարունակ յիշեցնելով.— Մինակ ենք, անտէր ենք :

= Կ'ուզենք ցնցել, սթափեցնել տարագիր բազմութիւնները եւ անոնց վարիչները որպէսզի իրենց գլխուն ճարը նային, փոխանակ ամուլ պատրանքներ սնուցանելու :

— Քաղաքակա՞ն թէ ազգ. տեսակէտով:

= Երկու տեսակէտով ալ: Բայց ինչ որ կը յուզենք ներկայիս, կապ ունի ներքին՝ ազգային կազմակերպութեան հետ: Ըսել կ'ուզենք թէ ի զուր կը թարթափինք մեր տունը կարգի դնելու համար: Ոչ հեռաւոր սուրբեր կան, ոչ ալ հոգատարներ կամ խնամակալներ: Մենք մեր գլխուն պիտի փորձենք ինչ որ կարելի է :

— Ուրեմն հայրենիքն ալ չի կրնար որ եւ է դեր կատարել :

= Կը տեսնէք արդէն եւ փորձելու պէտք չունիք: Անոնք զբաղած են «կոմունիզմ կառուցելով»: Անոնք մեր գաղութները կը նկատեն փորձադաշտ, իսկ տարագիր բազմութիւններն ալ հում նիւթ: Միայն մեկի յատուկ երեւոյթ մը չէ այս: Առէք որեւէ խորհրդային թերթ եւ կը համոզուիք :

— Բայց հայրենիքի մը գոյութիւնն անգամ սփոփանք է: Ներշնչարան եւ յոյս՝ լաւագոյն օրերու համար :

= Անշուշտ: Եւ մենք այնտեղ սպառտադրուած կարգուսարքը քննադատելով հանդերձ, միշտ կը յիշեցնենք այդ հիմնական ճշմարտութիւնը: Դժբախտաբար այդ գիտակցութիւնը բաւական չէ գաղութները կանգուն պահելու համար: Մինակ ենք եւ պիտի դառնանք գնցառելի քանակութիւն, եթէ չկարենանք տնօրինել մեր ճակատագիրը :

— Ուրիշ մխիթարանք մըն ալ ունինք, —Էջմիածինը, որ կաթող. պատուիրակներ կը նշանակէ եւ կոնդակներ կը ղրկէ, պարբերաբար, ինչպէս եւ համանուն ամսագիրը :

= Երէկ ալ ունէինք այդ հոգեւոր մխիթարանքը, եւ աւելի ազատ պայմաններու մէջ, բայց սեփական հայրենիք, ազատութի՛ւն կը պահանջէինք, արիւն արցունք թափելով... Կոնդակները կը գրուին որոշ ձեռնարկներ ծանուցանելու համար, այն ալ համաձայն վերէն տրրուած հրահանգներու, իսկ «Էջմիածին»ը տեսա՞ծ էք: Տասը հազարէն մէկին անգամ ոչ տեսած է, ոչ ալ կրնայ բան մը հասկնալ, եթէ կարդայ: Մնաց որ, մենք հոգեւոր հօ՞տ ենք թէ ազատ քաղաքացի: Հայրենիքը իշխանութիւն չունի՞, կոնդակով, կրօնաթերթով կամ կաթող. նուիրակներո՞վ պիտի զգացնէ իր գոյութիւնը :

— Ուրիշ թերթեր ալ ունին:

= Եթէ կարենաք ճարել, կարդալ եւ մանաւանդ հասկնալ :

— Այսպէս կամ այնպէս, կապեր չեն պակսիր: Իրենց կամքէն կախուած չէ աւելին փորձել :

= Եթէ այդքանը կը խոստովանիք, ուրեմն ընդունեցէք թէ Երեւանը ի վիճակի չէ որ եւ է դեր կատարելու տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ: Մեծ բան է, եթէ չխանգարէ այդ աշխատանքը, զանազան բախտախնդիրներու միջոցաւ: Կարճ, — մինակ ենք, եւ մենք պիտի որոշենք մեր չարն ու բարին :

— Քանի որ սկսանք, մնացեալի մասին ալ խօսինք :

= Երբ որ կ'ուզէք :

Շատ ուշ մնացած ենք, այս անողոք իրականութիւնը հասկնալու եւ անոր համեմատ գործելու համար: Կացութիւնը կը պահանջէ մէկդի դնել կանխակալ կարծիքները, նախապաշարումները եւ պարտականութիւններ, պատասխանատուութիւններ ստանձնել :

Շ.

ԴԵՌ ՉԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԾ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ

Ազգ. Ժողովը երեքշաբթի օր լսեց վարչապետին բացատրութիւնները եւրոպական բանակի դաշնագրի մասին, բայց կարելի չեղաւ համաձայնիլ որեւէ բանաձեւի վրայ: Ժողովը շարունակուեցաւ մինչեւ չորեքշաբթի առտու ժամը 1: Մօտ քսան բանաձեւեր յանձնուած էին դիւանին: Կառավարութիւնը ինք ալ բանաձեւ մը ունէր: Շփոթութիւնը այն աստիճան աստակցած էր որ չորեքշաբթի առտու ժամը 2.30ին, հանրապետութեան նախագահին հետ հեռաձայնով խորհրդակցելէ վերջ: Պ. Լանիէլ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց բոլոր նախարարները, որպէսզի ժողով գումարեն եւ արտօնութիւն տան իրեն վստահութեան քուէ պահանջելու: Աւելի քան մէկ ժամ վիճաբանելէ ետք, որոշուեցաւ տալ այդ արտօնութիւնը: Երէկ Ազգ. Ժողովը պիտի զբաղէր այս հարցով :

«ԵՍ ԿՈՂՄԱԿԻՑ ԵՄ ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ »

Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ վարչապետը մանրամասնօրէն պարզեց կառավարութեան տեսակէտը: Յայտնեց թէ ինք համաձայն է միացեալ Եւրոպայի, բայց երեք պայմաններ կը դնէ .—

1. Սարի խնդիր.— *Գերմանիա պէտք է բացորոշապէս խոստանայ թէ իր անկախութեան եւ զինեալ ուժերու վերահաստատումը պիտի չօգտագործէ նորէն վիճելի դարձնելու համար Ֆրանսայի շահերը Սարի շրջանին մէջ: Եթէ Գերմանիա եւ տանէ այդ շրջանը, որ հարուստ է հանքածուխով եւ պողպատով, Ֆրանքօ-գերման հաշուեկշիռը, 32 – 45, պիտի դառնայ 24–53, ի վնաս Ֆրանսայի եւ «գրեթէ պիտի կործանէ» միացեալ Եւրոպայի հաստատութիւններէն մէկը (միացեալ շահագործում հանքածուխի եւ պողպատի): Եթէ գերման կառավարութիւնը դիրք բռնէ այս հարցի մասին, ի՞նչպէս կարելի է խուսափիլ եւրոպական բանակի ծրագրին վաւերացման յապաղումէն: Եզրակացնելով, Պ. Լանիէլ յայտարարեց թէ Ֆրանսա դարձեալ պիտի յետաձգէ դաշնագրին վաւերացումը, մինչեւ որ գոհացում ստանայ :*

2. Անգլիոյ մասնակցութեան խնդիրը. *— Բանակցութիւնները բաւական յառաջ գացած են եւ ուշագրաւ է Մեծն Բրիտանիոյ հանրային կարծիքին բարեշրջումը: Երկու կարեւոր թերթեր վերջերս թելադրեցին որ Անգլիա պահէ իր զինուորները Եւրոպայի մէջ, օգնելու համար միացման ծրագրին: Կառավարութիւնը հաճոյքով պիտի ընդունի որեւէ երկարատեւ յանձնառութիւն՝ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Համաձայն Ատլանտեանի դաշինքին, Ֆրանսա կը խնդրէ որ Եւրոպայի դաշնակից ուժերը չկրճատուին կամ չհեռանան որոշ ատեն մը, մինչեւ որ ամրապնդուին միացեալ Եւրոպայի առաջին քայլերը: Առանց ատոր Եւրոպան երկար ատեն պիտի զրկուի նուազագոյն ապահովութենէ :*

3. Պերմուտայի խորհրդաժողովը. — *Վարչապետը այս հարցն ալ շօշափելով, պարզեց իր բռնելիք դիրքը: Ֆրանսա չուզեր անպայման անձնատրութիւն պահանջել Հնդկաչինէն: Ան պատրաստ է վաղն իսկ քննելու որեւէ բանաւոր առաջարկ, կռակը դադրեցնելու համար: Ֆրանսա պատրաստ է նաեւ բանակցելու Չինաստանի հետ որ աջակից մը կը համարուի Հնդկաչինի ըմբոստներուն: Ինչ կը վերաբերի Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց, վարչապետը պիտի բացատրէ Այզընհաուըրի եւ Չըրչիլի թէ Ֆրանսա դեռ կարելի կը նկատէ բանակցիլ այդ պետութեան հետ: Ֆրանսա համոզուած անգամ մըն է արեւմտեան զինակցութեան, որ արդէն արդիւնքներ տուած է, բայց կ'ուզէ քննել նոյնիսկ ռազմական խարիսխներու խնդիրը, ինչպէս կը պահանջեն Ռուսերը, ընդունելով հանդերձ որ այդ հարցը երբեք չի կրնար լուծուիլ մօտաւոր ապագայի մը մէջ, վասն զի ուրիշ խնդիրներ ալ պիտի ծագին, ինչպէս Խ. Միութեան ռազմական խարիսխներու հարցը :*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՋԱՆ ԸՍԵՆՔ, ՋԱՆ ԼՍԵՆՔ »

(Գարեգին Սարգիսբէգեանի յիշատակին)

Բ.

Հասեր էին Մէցի ելակները:

Եզան աչքի մեծութեամբ, բուրումնաւէտ ու քաղցրահամ, ողողուած՝ առատ շաքարով եւ սերով,— ուտողաց անո՛ւշ: Գարեգին կը գուրգուրար մեր վրայ, ի՞նչ կերցնէ տակաւին եւ ի՞նչ հրամցնէ :

Դիմագիծով՝ կը նմանի հօրեղբօրս տղուն: Նմանութի՞ւնն էր պատճառը թէ իր ջերմութիւնը, ազգական նէֆ կարծես, եղբայրներ :

Երբ « խաւարի մէջ » էի դեռ, եկած էր ինձ այցի, — ձայնէն, այնքան մտերիմ, ճանչցայ եւ ինծի կը թուէր թէ կը տեսնէի զինք: Կ'ըսէի ես ինծի,— արե՛ւ կը մտնէ մութ սենեակէս ներս: Տարօրինակ եւ անբացատրելի՛,— ներկայութիւններ կան որ լոյս են, ներկայութիւններ՝ որ ջերմութիւն են, ու ներկայութիւններ՝ որ ծաղկանոց են: Առանց աչքին միջամտութեան՝ այդպէս կը տեսնես, այդպէս կը զգաս: Ի՛նչքան բարդ է զգայութեանց *քիմիան*: Եւ այն որ կնքահայր դարձած էր բազմաթիւ ընկերներու ամուսնութեան, արեւաչեր ձայնով եւ սրբասացութեան մը պէս մեղմ՝ փափաք կը յայտնէր «կնքահայրն ըլլալ գրական մէկ գործիս հրատարակութեան», իբրեւ յիշատակարան իր սիրելի եղբօր, որ մեռեր էր Հայաստանի մէջ: Յաճախ Լովալիէն կը հրաւիրէր զիս, ինչպէս պատերազմէն առաջ՝ Ռըբէլ, եղբայր մը կանչելու ձեւով: Կը խոստանայի, բայց միշտ կը ձգձգէի,— դժուա՛ր ճամբայ կ'ելլէ իմ կառքս :

— Հիմակ որ եկեր ես, մնացի՛ր, մնացի՛ր, կ'ըսէ :

Մեծ Շան կ'անապարէ վերադառնալ, գիրքը իր *Յառաջին*: Տիկ. Տիրուհի կը խպաւանկի նարօտին ուժին:

— Քեզ ո՞վ կը քաշէ Փարիզ, նստէ՛, կ'ըսէ ինձ, նստէ՛, ջան ըսենք՝ ջան լսենք:

Բայց եւ այնպէս կը մեկնիմ՝ խոստանալով այցելել վերստին: Ափսո՛ս, չկրցայ յարգել խոստումս, ես՝ որ ա՛յնքան խանդավառուած էի իր վանքով,— խումբ մը ամուրի կամ ամուսնացեալ մտաւորականներ, նման տնտեսապէս ապահով հիմնարկութեան մը մէջ հաստատուած, կարճարանին քով տպարան մը, հրա՛շք կրնան գործել յանդգօրէն: Տնտեսական աշխատանք եւ մտաւորական աշխատանք՝ լծուած նոյն մեքենաշարժ անիւին :

Վերջին անգամ, նամակով մը կը յիշեցնէր խոստումս ու կը հրաւիրէր զիս իր մօտ,— արձակուրդս անցընելու իր «վանքին» մէջ: Ինք վանահայր, ես՝ աբեղայ :

— Կրնաս վէպ մը գրել այստեղ կամ լրացնել գրական աշխատանքներդ մին, քեզ ոչ ոք կը խանգարէ, եկո՛ւր անպայման :

Կը նեղուէր առանձնութենէն: Միակ ընկերը, անձնուէր ու սիրելի Յակոբ Ազիզեանը, գաղափարական իր արձագանգը. կը նեղուէր նոյնպէս: Ընկեր կը փնտռէր լեցնելու համար իր «վանքը» Հայու խօսքով եւ Հայաստանի յուշերով, կ'ուզէր միայն «ջան ըսել ու ջան լսել», ինչպէս կը գրէր ինձ :

Հազար ափսո՛ս, Հայուն չար բախտը զգետնեց վանահայրը եւ քանդեց մեր երազներուն վանքը: Եւ այն որ անմոռանալի դիւցազնամարտի մը դաշտին վրայ կանգնած՝ ականջ կուտար Վերտէօնի հերոսներուն եւ Տուօմոնի մեռելներուն իմաստութեան, թէ հայրենիքի սէրն է որ դիւցազներ կը ստեղծէ պատերազմին մէջ, Հոմերոսներ եւ Վիրգիլիոսներ կը կերտէ գրականութեան մէջ (*Շաթօպրիան*), այժմ կը հանգչի հողի մը տակ, որ իրենը չէ: Դժբախտութիւններուն մէջ ամէնէն անհանդուրժելին այն է, որ կը պարտաւորուիս ապրիլ կամ մեռնիլ օտար հողերու վրայ՝ հեռու հայրենի հողերէդ (*Պինտար*) :

Սակայն, սիրելի Գարեգին, երբ կան ընկերներ, որոնք չեն կշտանար գովելով քեզ, դուն ջա՛ն ջա՛ն պիտի լսես մահուընէդ ալ անդին, եւ հողը պիտի օտար չթուի քեզի: Վասնզի

Ի՞նչ փոյթ թէ մահն է դադրիլ ապրելէ,
Մարդ կը մեռնի երկու անգամ, —
Երբ կը դադրի սիրելէ եւ սիրուելէ,
Ահա մա՛հը անզգամ: (Վոլթէր)

Արդ, ո՛վ քաղցր ընկեր, Գարեգին, պիտի սիրենք քեզ, միշտ ջան պիտի կանչենք քեզի, որպէսզի ջան լսես նոյնիսկ օտար հողի տակ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԸ ՋՂՋԱՆ ՈՐ ՉԱՓԷՆ ԱՒԵԼԻ ԶԻՆԱԹԱՓ ԸՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՒ ՃԱՓՈՆԸ ...

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս, իր լրագրական ասուլիսին մէջ խոստովանեցաւ թէ չափէն աւելի յառաջ տարին Գերմանիոյ եւ Ճափոնի զինաթափութեան ծրագիրը, Բ. աշխարհամարտէն վերջ: Այս առթիւ ըսաւ թէ համաձայն է փոխ-նախագահ Նիքսընի որ վերջերս Թօքիօ գտնուած ատեն յայտնած էր թէ սխալ մըն էր Ճափոնի զինաթափումը: Պ. Տըլըս աւելցուց թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնն ալ շատ յառաջ գնաց եւ հաստատեց թէ մէկդի դրին զինաթափութեան կարգ մը ծրագիրներ, նկատի առնելով համայնավարական վտանգը: «Անոնք որ մեր արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէին բնականաբար կ'ենթադրէին թէ աշխարհը տեւական խաղաղութեան շրջան մը կը թեւակոխէ, հետեւաբար կարելի կը համարէին զինաթափութիւնը: Ինքն ալ այդ կարծիքն ունէր այն ատեն, եւ Ազգ. ժողովին ուխտը, որ մշակուեցաւ 1945ին: տրամադրութիւններ կը պարունակէր սպառազինութեանց կրճատման մասին »:

Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, նախարարը հաստատեց թէ տակաւին վերջնական ծրագիր մը կազմուած չէ Հինգերու ժողովի մասին որ պիտի քննէ Թրիէսթէի խնդիրը: Արտաքին նախարարութիւնը միջոցներ կը խորհի Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրի խնդիրը դիւանագիտական ճամբով լուծելու համար, քանի որ Խ. Միութիւնը կը մերժէ մասնակցիլ նոր ժողովի մը: Հիւս. Քորէայի եւ կարմիր Չինաստանի միջեւ կնքուած դաշինքը նոր քայլ մըն է հիւս. Քորէան երկու երկիրներուն միջեւ բաժնելու համար :

× ՄԱԿի Քաղաք. Յանձնաժողովին ամերիկեան պատուիրակը նոր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պէտք է դադրեցնէ «Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բռնի տապալելու փորձերը, եթէ կ'ուզէ շահիլ Ամերիկայի բարեկամութիւնը»: Այս առթիւ ուրիշ մեղադրանքներ ուղղեց Խ. Միութեան դէմ, մասնաւորապէս յիշելով կրօնական հալածանքը: Ֆրանսական պատուիրակն ալ ձայնակցելով, մերժեց Խ. Միութեան բանաձեւը :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԴՈԿՏՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՀԱՅԴԵԼԲԵՐԳԻ ՄԷՋ

(28 Հոկտեմբեր 1869)

Հայդելբերգի բազմադարեան համալսարանի շէնքին մէջ, քննութեան սենեակին մօտը կեցած է՝ պաշտօնական սեւ հագուստով, դալուկ, բարեձեւ, վառվռուն աչքերով քսանեւչորս տարեկան երիտասարդ մը: Երբեմն կը ճեմէ եւ քիչ մը ջղային շարժուձեւերով կը խօսակցի իրեն նմանող աւելի երիտասարդ ուսանողի մը հետ: Փիլիսոփայական Ֆակուլտէի դոկտորութեան թեկնածու Գրիգոր Արծրունին է, Թիֆլիզեցի Հայ մը, ուսանող պետական գիտութեանց, որ իրմէ երկու տարի աւելի փոքր եղբօր՝ քիմիայի ուսանող Անդրէասի հետ կեցած՝ կը սպասէ որ քննութեան նիստին հրաւիրուի :

Ժամը իրիկուան վեցն է: Իրարու ետեւէ քննութեան սենեակին մէջ հաւաքուած են արդէն փիլիսոփայական ֆակուլտետէն տասներկու դասախօսներ, մէկը միւսէն անուանի: Հոն են համալսարանին նախկին տնօրէն ծերունազարդ պրոֆեսոր Րաուն, պետական գիտութեանց դասախօս պրոֆ. Քնիզը, Ֆոն Ռայխլին – Մելդեգը, Վաթլնբախը, Բեհրը, Ցելլերը, հնագէտ Շտարքը, մաթեմատիկոս Քէօնիգսբերգերը, արեւելագէտ Վայլը, Փագլնշթեխերը, նշանաւոր պատմագէտ եւ հրապարակագիր Թրայչքըն եւ Ֆիզիքոս եւ Ֆակուլտետի աւագը՝ Գ. Քիրշհոֆը:

Ժամը վեցը արդէն կ'անցնի... կ'երեւայ թէ պիտի յարգեն ակադեմական քառորդ ժամը... բայց ինչ երկար են վայրկեանները սպասողին համար ...

Հիմա ճիշդ 6.15ն է: Սրահին դուռը կը բացուի եւ կը լսուի կոչը, գերմաներէն— Հէռ Կրիկոր Արծրունի :

Ձեռքի արագ սեղմում մը եղբօր հետ եւ թեկնածուն հաստատ քայլերով կը դիմէ քննութեան սրահը :

. . . .

Մէկ ժամէն աւելի է արդէն որ Անդրէաս անհամբեր կը սպասէ դուրսը, իսկ խեղճ Գրիգորը ո՞վ գիտէ ինչպէս կը խաշեն ներսը...

. . . .

Վերջապէս: Ահա դուռը կը բացուի եւ յոգնած բայց ծիծղուն դուրս կուգայ Գրիգորը:

— Ի՞նչպէս անցաւ..

= Յաջող :

Եւ երկու եղբայր կը գիրկընդխառնուին:

... Սակայն միայն «Քում լաուտէ»ով..

— «Քում լաուտէ» կը նշանակէ «գովեստով», ալ ինչ կ'ուզենք. ես սրտանց ուրախ եմ եւ դուն ալ արդէն աւելին չէիր սպասեր: Տես, Գրիգոր, միայն երկու վեցամսեակ այս համալսարանը յաճախեցիր եւ արդէն վերջացուցած ես: Մեծ յաջողութիւն: Անշուշտ, եթէ այստեղ միայն ուսանած ըլլայիր 3-4 տարի շարունակ, անկասկած «գումա քում լաուտէ»ով կամ ինզիննի քում լաուտէով կը վերջացնէիր: Բայց ինչ կեցեր, պարապ բաներու մասին կը խօսինք, երթանք դուրս, քիչ մը պտոյտ ընենք, հանգստացիր եւ յետոյ կ'երթանք յաջողութիւնդ կը տօնենք ...

= Երթանք :

×

Երբ համալսարանի դուռնէն դուրս ելան, մութ էր արդէն: Թէեւ հոկտեմբերի վերջին օրերն էին, աշնանային մեղմ եւ գեղեցիկ օդ մը կար: Դիմեցին դէպի աջ եւ նեղ փողոցէն իջան Նեքար գետին եզերքը եւ անկէ յառաջացան դէպի հին կամուրջը: Բարկ եւ զով հով մը կը փչէր, որ կուգար Նեքարի հովտէն՝ արեւելքէն: Կիսալուսինը կը լուսաւորէր ձորին երկու կողմի լեռները եւ կիսաւեր դղեակին ուրուագիծը կ'երեւար մութ անտառներուն առջեւ: Հանդարտօրէն հոսող գետին մէջ կը ցոլցլային քաղաքին լոյսերը եւ լուսնին ոսկի շողերը ...

Համալսարանէն մինչեւ կամուրջին անդին կողմը գրեթէ խօսք չէին փոխանակած: Անդրէաս լաւ կը ճանչնար իր եղբայրը, որ սովորութիւն չունէր շատ խօսելու, շաղակրատելու: Ան յաճախ ժամերով կը խորհէր, կը խորհրդածէր, կը վերլուծէր հարցերը առանց բառ մը արտասանելու եւ չէր հանդուրժեր որ խանգարէին իր ներքին խոկումները: Հիմա որ դոկտորի քննութեան տպաւորութեան տակն էր դեռ ով գիտէ ինչ խոկումներ ունէր ...

— Իրաւունք ունիս, խօսեցաւ վերջապէս ինքը, Գրիգորը, շարունակելով քիչ առաջ ընդհատուած խօսակցութիւնը: Իրաւունք ունիս: Եթէ ես Թիֆլիզի գիմնազիոնէն ելլելէս վերջ, Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի մէջ փոխանակ հետեւելու բնական գիտութիւններու՝ հետեւած ըլլայի պետական գիտութիւններու, այսօրուան քննութիւնը ալ աւելի փայլուն կ'ըլլար: Բայց կ'երեւայ թէ կեանքի մէջ ընդհանրապէս այսպէս է... Մարդ ուշ խելքի կուգայ ...

«Ես նախապէս որոշած էի բնագէտ դառնալ եւ այդ պատճառով ալ հետեւեցայ Ֆիզիքայի, քիմիայի, բուսաբանութեան, կենդանաբանութեան, մարդակազմութեան, բիւրեղաբանութեան եւ տարրալուծական երկրաչափութեան: Այս նախասիրութիւններս փոխուեցան սակայն, երբ բուժուելու համար Պետերբուրգէն Հարաւային Ֆրանսա գացի եւ հոն Ֆրանսերէն սորվելէ ետք սկիզբ ունեցայ ուսումնասիրելու պատմութիւն եւ քաղաքական պետական հարցեր: Այն երկու տարին գիս համոզեցին որ, սրտիս աւելի մօտ էին պետական, ընկերային գիտութիւնները եւ թէ անոնցմով ես աւելի օգտակար պիտի կրնայի ըլլալ իմ ազգիս :

— Լաւ որ այդպէս եղաւ, ընդմիջեց Անդրէաս, մարդ պէտք է հետեւի այն ուսման, զոր կը սիրէ: Տես, մէկ տարուան մէջ այնքան սորվեցար, որքան ուրիշներ երեք տարուան մէջ չեն կրնար սորվիլ: Քննութիւնը խի՞ստ էր:

= Ինծի այնպէս թուեցաւ: Ծերունի պրոֆեսոր Րաուն էր առաջին քննիչը գլխաւոր մասնագիտութիւնս՝ «քաղաքական տնտեսագիտութեան» մէջ: Ան բազմաթիւ հարցումներ ուղղեց եւ ես այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ մասամբ գոհ ձգեցի զինքը: Հարցումներուն հանդէպ մունջ չմնացի, բայց կ'երեւայ թէ ուրիշ բան կը սպասէր ինձմէ: Երբ գրիչը ձեռք առաւ որ արձանագրութեան մէջ գրէ իր տպաւորութիւնը, կանգ առաւ վայրկեան մը եւ կարծեմ նոյն իսկ մռռաց թուղթը... վստահ չէր թէ՝ լաւ թէ միջին նիշ մր տար :

«Յետոյ փիլիսոփայական Ֆակուլտէի աւագը՝ քու պրոֆեսորդ՝ Քիրշհոֆը, խօսքը տուաւ իմ պրոֆեսորիս՝ Քնիզին, որ շարունակեց քննութիւնը գլխաւոր մասնագիտութեանս շուրջ: Կը կարծէի թէ աւելի մատչելի հարցումներ պիտի ընէր, քանի որ գլխաւորապէս իրեն աշակերտեցայ, բայց զարմանալիօրէն հարցումները տարբեր մարզերէ կուտար եւ բաներու մասին, որոնք խօսակցութեան առարկայ երբեք չէին եղած եւ գործնական աշխատանքներու առթիւ ալ չէին յիշատակուած: Այն տպաւորութիւնը կը ստանայի թէ շատ գոհ չէի ձգեր զինքը եւ աւելի կը ջղայնանայի: Գիտե՞ս, երբ մարդ տեսնէ թէ քննիչը մասամբ միայն գոհացուցած է, աւելի կը ջղայնանայ ...

«Պրոֆեսոր Քնիզ գիս այսպէս կէս ժամէն աւելի քննեց. թերեւս աւելի երկարէր քննութիւն – զրոյցը, եթէ Քիրշհոֆը յարմար մէկ վայրկեանին չմիջամտէր եւ չհարցնէր թէ արդեօք կարելի չէ՞ր սկսիլ երկրորդական ճիւղերու քննութեան: Քնիզ հարցում մը եւս ընելէ վերջ, որուն ամբողջապէս գոհացում տուի — գրեց իր տպաւորութիւնը արձանագրութեանց թուղթին վրայ եւ սկսաւ քննել գիս Ելեւմտագիտութեան եւ Վիճակագրութեան շուրջ, որոնք երկրորդական ճիւղերս են:

Կ'երեւայ թէ պայման դրուած էին որ «ելեւմտագիտութեան» մէջ պահանջկոտ ըլլան, քանի որ այս իբրեւ գլխաւոր մասնագիտութեանս մէկ ստորաբաժանումը, պէտք էր բացառիկ կերպով զբաղեցուցած ըլլար զիս: Քնիզ կարծես կ'ուզէր իր պրոֆեսոր ընկերակիցներուն ցոյց տալ իր պահանջկոտութիւնը եւ անկողմնակալութիւնը ... Թէեւ միշտ սիրալիր էր եւ խօսքին կապը չէր կտրեր, բայց ամբողջապէս գոհունակ չէր երեւար :

— Իսկ «Վիճակագրութեան» ճիւղին քննութի՞ւնը :

= Այս ճիւղը շատ յաջող անցաւ: Վստահ էի թէ յաջողած էի, բայց կը ջանայի նիշս բարձրացնել :

Արձանագրութեան մէջ երկու տող գրելէ ետք պրոֆ. Քնիզ դարձաւ նախագահին եւ յայտնեց թէ գոհ է եւ հարցումներ չունի ընելիք :

Միւս պրոֆեսորներն ալ, որոնք ամբողջ ժամանակը լաւ կ'ունկնդրէին եւ միայն գլխու շարժումներ կ'ընէին կամ մօրուքը կը քերէին, հարցումներ չուղղեցին, որով քննութիւնը վերջացած էր:

Ասոր վրայ խնդրեցին ինձմէ որ քիչ մը սպասեմ յարակից սենեակը :

Կրնաս երեւակայել ... Սպասման վայրկեաններ, անձկութեան վայրկեաններ ...

Կը լսէի. կը խորհրդակցէին քննութեանս շուրջ: Կը լսէի Քնիզին, Րաուին ձայները, ինչպէս նաեւ Թրայչքըին ձայնը, որուն պատմական դասախօսութիւններուն ալ հետեւեցայ եւ որ լաւ կը ճանչնայ զիս: Կը լսէի ձայները, բայց չէի հասկնար խօսքերը :

Վերջապէս գիս նորէն ներս հրաւիրեցին :

Ամէնքը ոտքի կեցած էին: Պրոֆեսոր Քիրշհոֆ հանդիսաւոր շեշտ մը դնելով ձայնին մէջ այսպէս խօսեցաւ .

— «Հայդելբերգի Ռուպերթօ – Քարոլա համալսարանի փիլիսոփայական ֆակուլտէի անունով կը յայտնեմ ձեզի թէ քննութեան յաջողած էք, Քում լաուտէ, նիշով : Կը շնորհաւորեմ Պ. Դոկտ. Գրիգոր Արծրունի»: ... Եւ ձեռքս սեղմեց ...:

Անդրէաս, որ ուշի ուշով հետեւած էր եղբօրը այս մանրամասն նկարագրութեան, գոչեց .

— Գրիգոր, չես գիտեր որքան ուրախ եւ հպարտ եմ յաջողութեանդ համար :

= Հիմա կարգը քուկդ է. մէկ տարիէն դուն ալ կը տեսնես թէ ինչ բան է դոկտորի քննութիւն տալը ...

(1) ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ տեսակները կը բազմանան Հայաստանի մէջ: Հիւսուածեղէնի գործարանները հիմա կ'արտադրեն աւելի քան 50 տեսակ բրդէ, մետաքսէ, բամպակէ գործուածքներ: Հայաստանի մէջ առաջին անգամ կը կազմակերպուի տաք սպիտակեղէնի արտադրութիւնը :

ՑԻՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ ԾԱՌԵՐ եւ թուփեր տնկուեցան այս աշնան Երեւանի պուրակներուն, փողոցներուն եւ զբօսայգիներուն մէջ, աքասիա, հացենի, ոսկեզօծ ուռենի եւ այլ արժէքաւոր ծառատեսակներ: Այս տարի տնկարանները պիտի տան մշտադալար ծառերու յիսուն հազար կարոն, քաղաքը մշտադալար բուսականութեամբ կանաչապատելու համար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Երիտասարդութիւն եւ Երաժշտութիւն» կազմակերպութիւնը, որուն նպատակն է քաջալերել Քոնսէրվաթուարի լաւագոյն եւ առաջին մրցանակի արժանացած աշակերտները, կազմակերպած է այս շաբաթ երեկոյթ մը ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆԻ համար, ժամը 21ին :

Ecole Normale de Musique
78, Rue Cardinet, Métro Malesherbes

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

Բայց դեռ այդ վերյիշումը չունեցած ու խոյս չտուած, խեղճ Ռափիկ վատ արարքի մը գոհ կ'երթար, որ իր մատաղ կեանքը կը ջախջախէր: Խաղին ամէնէն տաք կէտին, տղաքներէն մէկը, մանրանկարը ղուցէ ապագայ այն մարդուն որ միշտ չարիք հասցնելու հետամուտ պիտի ըլլայ ուրիշներուն, կամացուկ մը, առանց տեսնուելու, կը սպրդէր դէպի Ռափիկին տուփը ու ակնթարթի մէջ բան մը կը թռցնէր անկից, կամ տուփ մը լուցկի, կամ սիկարի թուղթ, կամ ծխախոտի ծրարիկ մը, ու չարութիւն մը գործած ըլլալու անգիտակից ուրախութեամբ մը հաճակ, կը զրպանէր զայն, Ռափիկին մեկնումէն ետք իր ընկերներու նհետ բաժնելու համար այդ անարդ կողոպուտը: Եւ խեղճ տղան, գիշեր ցորեկ չարաչար յոգնեցնելով հանդերձ իր տկար ուղեղը, չէր կրնար գտնել գաղտնիքը այդ կործանարար անհետացումներուն: Շատ անգամ կը պատահէր որ առջի գիշերուան ծեծը ստատիկ ըլլալով, չէր ուզեր մասնակցիլ տղաքներուն զբօսանքին, եւ երբ անոնք պատճառը հարցնէին, կը բանար իր աղտոտ շապիկին կուրծքը եւ կը ցուցնէր տէտէին իջեցուած անգութ հարուածներուն երաշխէջները փոխ ոսկորներուն վրայ. անսիրտ չարաճճիները, գործին տեղեակ, խնդալէն կը ճաթէին ու դարձեալ կը ստիպէին զայն իրենց հետ խաղալու: Ռափիկին սիրտը չէր դիմանար, վար կը դնէր անիծեալ տուփը, ու կը սկսէր վազվռտել, մինչ Գարեգին, չար տղան, իր սովորութեան համեմատ, մատները զգաստագողի կ'երկնցնէր անոր տուփին մէջ :

Ի՞նչ դժոխային սրտադողով կը պաշարուէր Ռափիկ, երբ արեւը մարը կը մտնէր եւ մութի ստուերները կը սկսէին սպրդիլ փողոցներուն մէջ. քայլը առաջ չէր երթար. իր արցունքոտ, աղուորիկ աչքերը երկինք կը սեւեռէր՝ գերագոյն անյուսալի օգնութեան մը աղաչանքովը ալի. բայց վերջապէս, ուզէր չուզէր, պիտի մտնար այդ տանջարանը, գետնայարկի խոնաւ խուցը, ուր ահարկու ծերունին կը սպասէր, անթացուպը ձեռքն առած :

Երբեմն, իր անքուն գիշերները, կատաղութեան անզօր թափեր կ'ունենար Ռափիկ, անակնկալ ներշնչումով մը կ'երազէր գտնել հեղինակը իր չարչարանքներուն, այն աներեւոյթ էակը որ իր տուփը կը կողոպտէր շարունակ, անխնայ, ու իր մոլեգնութեան մէջ վրէժ մը կ'ուխտէր, անողոք, վայրագ վրէժ մը այդ անիծածին դէմ: Իր տկար բազուկներուն մէջ կ'ուզէր խեղդել զայն, ջախջախել գանկը, կտոր կտոր ընել, կոխկռտել, չքացնել: Բայց, շուտով զգալով իր անզօրութիւնը, կը սկսէր յորդ արցունք թափել ու իր կարծր սնարը խածոտել յուսահատօրէն..

×

«Ջուկ, ձուկ, Ռափիկին ձուկը, կ'ըսէր ամէն մարդ, թարմ, համով, աժան» :

Եւ իրաւունք ունէին, իր ընտրած ապարէզին պատիւ կը բերէր կորովի, հաստաբազուկ տղան. ամէնէն ընտիր, պատուական ձուկերը կը բռնէր ու լեցնելով «չավէլա»ի մը մէջ, փողոցէ փողոց կը պտտցնէր, ալ հիմակ իր հաստցած, մեծղու ձայնովը պոռալով .

— Թազէ պալըքլար ...

Կը թուէր անոնց տեսակները, իր ամբողջութեամբը շրջուն «րէքլամ» մը ընելով իր ձուկերուն, որոնց հետ յարդանքով ու փայփայանքով կը վարուէր միշտ, դիզելով զանոնք իրարու քով, զուգաչափօրէն, եւ ձուկի այդ շարքերը արծաթի փողփողումներով կը շողային արեւին տակ: Ամէնէն աւելի ինքզինքը սիրցուցած էր իր բարեսրտութեամբ, թաղին ամէնէն հարուստները անկէ կը գնէին պէտք եղած ձուկը :

Շատ տարիներ անցեր էին այն ատենէն ի վեր, ուր Ռափիկ, հազիւ տասներկու տարու, փողոցներուն մէջ ծխավաճառութիւն կ'ընէր, ամէն գիշեր ծեծ ուտելով տէտէէն :

Իրիկուն մը տուն գացեր էր Ռափիկ ու ապշութեամբ տեսեր որ տէտէն անթացուպը չի վերցներ իրեն զարնելու, եւ անկիւնը կքած կը հեւար: Անմիջապէս դրացիները օգնութեան կանչեր էր, որոնք վազեր եկեր էին, բայց ծերունիին վախճանը հասեր էր. հազիւ ժամանակ եղեր էր քահանայ մը բերելու ու հաղորդութիւն առնել տալու մահամերձին որ, իր հուսկ յետին հառաչը չարձակած, թոթովելով ըսեր էր շուրջը գտնուողներուն :

— Ռափիկին ըսէք... թիւթիւն ... չգողնայ ...

Յաջորդ օրն իսկ, Ռափիկ ալ զզուած. մէկ կողմ նետեր էր դժոխային տուփը, լայն ու հանդիստ շունչ մը առնելով:

Ու ձկնորսութեան սկսեր էր, անդիմադրելի կոչում մը զգալով այս արհեստին :

Իսկ հիմա որ քսան երեք տարեկան էր, երբեմն առանձին գտնուած ատենը, մանաւանդ գիշերները, անկողնին մէջ սոսկումով կը յիշէր իր մանկութեան զարհուրելի օրերը, աչքին առջեւ կուգար տէտէին դաժան, ահարկու դէմքը, անոր աչքերուն կատաղի պճլտուքը երբ զինքը տեսնէր, եւ մանաւանդ, օհ, մանաւանդ այն հրէշ անթացուպը, որ իր մարմինը կը կործանէր, կը խոշտանգէր, իր քաշած աննկարագրելի տառապանքները, զրկանքները, հապա այն անլուծելի, անմոռանալի առեղծուա՞ծը, այն անծանօթ պատճառը :

ԵՐՈՒԽԱՆ

(5)

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆԻ)

●

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս տիպարներէն մէկն է «Երջանիկ Մահը»ի հերոսուհին, որ «հեշտասէր» ըլլալէ աւելի, սիրող կին մըն է, հետեւաբար՝ բոլորովին տարբեր խառնուածքով։

Սակայն պէտք է ներել վանական հեղինակին, ինչպէս ինք ներած է ու մոռցած։ ԵրբԶօհրապի տաղանդին ու գործին գեղեցկութեան առջեւ ղուած է ինքզինք, յայտարարելու համար թէ «իր մէն մի նորավէպը առանձին գեղեցկութիւն մըն է» եւ երբեւ ամբողջութիւն անոնք «անդերադանցելի» մնացած են մինչեւ այսօր, իբրեւ «մնայուն գեղեցկութիւններ»…

Կրնանք աւելցնել որ Զօհրապի գրականութիւնը բողոքի, քննադատութեան, կարեկցութեան գրականութիւն մըն է հետեւաբար՝ բարձրօրէն բարոյական։ Քարոզիչ մը չէ, բայց ընթացիկ, տափակ բարոյականէն վեր՝ մարդկային բարոյականութեան հաւատացողներէն է։

Ցատկալպէս կիներու կեանքին նուիրուած իր բոլոր էջերը թաթաւուն են սրտմութեան, կարեկցութեան ու ներողամտութեան զգացումներով, ոչ հեշտութեամբ…

Հայր Ճանաշեան չէ տեսած այս բոլորը, դժբախտաբար։

Ստորադնահատումի նման վերաբերում մը կը գտնենք ուրիշ մէկ քանի գրողներու նկատմամբ։ Անոնցմէ մէկը՝ Շանթն է, որուն երկու էջ միայն նուիրած է, ըսելու համար թէ անոր վիպական գործերը «շատ միջակ արժէք մը հազիւ կրնան ունենալ»։ Հազիւ, ինչ վեհանձնութիւն…

Առհասարակ, կը գտնէ անոր մէջ «անձնականութեան դրոշմի» պակաս։

Կը կարծենք թէ գրականութեան պատմութեան անիրաւ եւ անվաւեր էջերէն մէկն է այս դատողութիւնը։

Զենք կրնար բացատրել այս էջն ալ, որովհետեւ Շանթի մէջ «միջակ»էն շատ վեր է վիպագիրը, իր լաւագոյն գործերուն մէջ, ինչպէս «Դուրսեցիներ»ը, «Կինը», «Հոգիները Ծարաւի», ուր կեանքը, մարդիկը, գաղափարներն ու զգացումները տրուած են կենդանութեամբ, աշխուժով, սրամտութեամբ ու ճշգրիտ հոգեբանութեամբ։

Զանսնել հոգեբան գրողը Շանթի մէջ կը պարմացնէ մեզ դարձեալ, երբ Ահարոնեանի գրականութեան մէջ «անզուգական յաջողութիւն» կը նկատէ՝ անոր հոգեբանական վերլուծումները։

Ահարոնեանի գրականութեան արժէքը իր ոգիէն, հայրենաշունչ տիպերէն, իր ոճին ու լեզուին գեղեցկութիւններէն փոխադրել հոգեբանական վերլուծումներուն մէջ ուրիշ խնդիր մըն է, որ երկար խորհրդածութեան կը տանի մեզ…

Այս բոլորը կուզան ըսելու, թէ Հայր Ճանաշեան կամ կանխաւ մտածուած ոչ-գրական տրամադրութիւններով մօտեցած է կարգ մը դէմքերու, կամ, առհասարակ կրօնա-բարոյական արուեստի մը չափանիշով, որ անբաւական է արուեստի գործ մը կամ արուեստագէտ մը դատելու եւ ներկայացնելու համար, լիովին ու ճշմարտօրէն։

Հայր Ճանաշեան անհաղորդ չէ արդիական արուեստի ըմբռնումներուն, բայց հաղուադէպօրէն կ'ունենանք վկայութիւններ այդ մասին։ Գրականութեան պատմութիւն մը, չեչտենք անգամ մըն ալ, ոչ միայն պատմութեան յատուկ գործ մըն է, այլեւ արուեստի, գրական գործերու եւ չարժումներուն գեղեցկութիւնները ճանաչելու յատուկութեամբ, ոգեկոչումի եւ ոգեւորութեան, տաք չունչով մը։ Քիչ անգամ կը հանդիպինք այս չունչին, որ խանդավառութեան կը հասնի երբեմն, երբ մեծանուն Վանականները կը յիշատակէ, կամ, չափով մըն ալ, բարեբախտաբար, երբ Տէմիրճիպաշեան մը, Շիրվանզադէ մը ու Ահարոնեան մը միայն կ'ուրուագծէ, մինչ պատմութեան ու արուեստի չափ անհրաժեշտ տարր մըն է չունչը, այսինքն խանդավառութիւնը, որով լեցուած պիտի ուզէինք տեսնել գրականութեան նուիրուած գործ մը, մաքերուն հետ սրտերուն ալ հասնելու համար։

Կը ցաւինք այս վերապահումներուն համար, որոնք կը վիրաւորեն, բայց չեն նսեմներ անշուշտ գործին արժէքը. անոնք կրնային չըլլալ, չուքերէ վեր պահելով պրպտումի, տքնաջան աշխատանքի ու բարեխղճութեան գործ մը։

Կ'արժէ հետեւաբար, որ հայ Հայր Ճանաշեանի գործը, վերջինը իր տեսակին մէջ, առաջինը ըլլալու բազմաթիւ առաւելութիւններով օժտուած է։

Կ'արժէ հետեւաբար, որ Հայ Հայր Ճարող ամէն Հայ իր սեղանին վրայ ունենայ զայն, Հայ Մտքին ու Հոգիին յեղաշրջումներն ու նուաճումները ճանչնալու համար, առնուազն բանասիրական ու պատմական գետիններու վրայ, եթէ ոչ արուեստի։

Անհամբերութեամբ պիտի սպասենք Բ. հատորին, որ կոչուած է խօսելու աւելի նոր ու հետաքրքրական ժամանակներու եւ դէմքերու մասին։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

★

ԽՑԲ. — «Այգ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ ազգ. վարժարաններու մասին.—

Կեդր. վարժարանը այսօր ունի մօտ 200 աշակերտ, նախապէս երկսեռ էր, բայց Էսաեան վարժարանը լիսէի վերածուելէ ի վեր, աղջիկները հոն կը յաճախեն եւ ներկայիս հազիւ տասնեակ մը օրիորդներ կը մնան բարձրագոյն կարգին մէջ. հետեւաբար յառաջիկայ շրջանին զուտ մանչերու յատուկ Երկրորդական եւ Լիսէի բաժիններ պիտի ունենայ։ Իր տարեգրութեան մէջ Կեդրոնականը միջին հաշուով այսքան աշակերտ ունեցած է, բացի ողբացեալ Պետրոս Ադրունիի պաշտօնավարութեան Ա. եւ Բ. տարիներէն, երբ ուսանողներուն թիւը հասած էր 300է աւելի։ Ոչ մանկապարտէզ ունի, ոչ ալ նախակրթարան. Պոլսոյ մօտիկ եւ հեռաւոր մասնաւորաբար համեստ դասակարգին տղաքը կը կազմեն աշակերտութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը։

Անենօք, այսինքն դեռ 20 տարի առաջ, Կեդրոնականը կը մատակարարէր մասնաւոր խնամակալութիւն մը, որ կը զբաղէր նաեւ անոր կրթ. ու իմացական կեանքով։ Ներկայիս Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդն է, որ եկեղեցւոյ բանկալին եւ կալուածներուն հասոյթներէն կարեւոր բաժին մը կը յատկացնէ վարժարանին, տարեկան 27–30 հազար ոսկի։ Իսկ դպրոցին պիւտճէն էր, անցեալ տարի, 56.000 ոսկի։ Այս տարի 65.000 ոսկիի պիտի հասնի, ուսուցչաց թոշակներու վրայ կատարուած յաւելումներով եւ այլ ծախքերով։ Արդէն Պատրիարքարանը մասնաւոր շրջաբերականով մը բոլոր Թաղերուն յանձնարարած է հնարաւորութեան սահմանին մէջ աւելցնել ուսուցիչներուն թոշակները։ Եւ Կեդրոնականի վարչութիւնը հաւանած է։ Վարժարանի ուսուցիչներուն թիւն է 35, 13ը Թուրք, որոնք կը դասաւանդեն ոչ միայն Թուրքերէն լեզուն, այլ եւ պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, իմաստասիրական ճիւղեր, զինուորական մարզանք։ Փակագծի մէջ նկատողութիւն մը. առհասարակ մեր նոր սերունդները ընդհ. զարգացումէ զուրկ են. նոյնիսկ ծրագրային տեսակէտով հին երկրորդականները այսօրուան լիսէներէն աւելի լաւ արդիւնք կուտային։ Այս իմացական անկումին գլխաւոր պատճառներէն մէկն է իմաստասիրական կամ պատմութեան նման ճիւղերու դասաւանդութիւնը Թուրք ուսուցիչներու կողմէ, որոնք առհասարակ նիւթին տէրը չեն։

Պոլսահայ երկրորդ լիսէն Վիէննական Մխիթարեան Հայրերու Բանկալթիի վարժարանն է։ Հոծ հայութեամբ կեդրոն Թաղի մը մէջ հաստատուած, լաւագոյն շէնքը ունի։ Եւ ամենաշատ աշակերտութիւնը — 610 — հաշուելով մանկապարտէզը, որ լաւագոյնն է այսօր։ Մեծաւորն է Հայր Սարգիս վրդ. Բարոյեան։ Տնօրէնն է Պ. Կարապետ Քիւրքճեան, Կեդրոնականի հին շրջանաւարտներէն, բնագիտութեան ուսուցիչ միաժամանակ Պոլսոյ լաւագոյն լիսէին՝ Կալաթա Սարայի մէջ։ Խոհեմ, զգուշաւոր եւ իր յարաբերական գործերուն մէջ ճարտար վարիչ մը, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը, վարելով կրթական գործը, մինչ նիւթական մատակարարութիւնն ու ներքին չարք մը կարգադրութիւններ կը մնան կեդրոնացած Մեծաւոր Վարդապետին ձեռքը։

Մխիթարեան Լիսէն ամէնէն հարուստն է եւ ամէնէն ժլատը դժբախտաբար։ Մխիթարեան վարժարանի մնայուն ուսուցիչ մը կը ստանայ 120 – 140 ոսկի։ Մինչդեռ, օրինակ, Գարակէօզեան որբանոցի համալսարանաւարտ մնայուն մը կը ստանայ առնուազն 200 ոսկի։ Մեծահարուստ դպրոց մը եւ որբանոց մը. պատկերը աւելի քան սրտաճմլիկ է։

Հակառակ այս բացասական պատկերին, Մխիթարեան Լիսէն կը մնայ մեր ամէնէն լաւ կազմակերպուած, ներկայանալի, եւ արդիւնաւոր կրթական հաստատութիւններէն մին։ Այս առթիւ յիշեցնեմ, թէ բախտաւորները միշտ ալ այցելու ուսուցիչներն են, որովհետեւ անոնց սակերը դրեթէ հաւասար են Թուրք ուսուցիչներու համար Կրէ. Տեսչութենէն որոշուած սակերուն վրայ։

Երրորդ կարեւոր կրթական հաստատութիւնն է Էսաեան վարժարանը, մանկապարտէզ, նախակրթարան, երկրորդական բաժին եւ լիսէ երկամեայ։ 600է աւելի աշակերտ ունի, 30ը միայն Լիսէի բաժնին մէջ, 355ը նախակրթարան, 80ը միջնակարգ եւ մնացեալը՝ մանկապարտէզ։ Ունի 35 ուսուցիչ, մնայուն եւ այցելու, 13ը Թուրք։ Անցեալ տարուան պիւտճէն մօտ 105.000 ոսկի էր։ Այս տարի 125 հազարի պիտի բարձրանայ։ Տնօրէնութիւնը, համախորհուրդ Բերայի Թաղ. Խորհուրդին հետ, որոշած է ընթացք տալ Պատրիարքարանի յանձնարարութեան, բարձրացնելով ուսուցիչներու թոշակները։

Տնօրէնը, ապարէզին ամբողջովին նուիրուած երիտասարդ Օրիորդ մը՝ Հերմինէ Գալուստեան, շրջանաւարտ Էսաեանէն եւ իր ուսումը կատարելագործած Սորպոնի համալսարանին մէջ, չափագիտութեան փնտռուած ուսուցիչ, կը դասաւանդէ նաեւ Կալաթա Սարայի մէջ։ Ընդհանուր համակրանք կը վայելէ։ Ուսուցչական կազմն ալ կարող տարրերէ կազմուած է։ Պիւտճէին կէսը գրեթէ կը հայթայթէ Բերայի Թաղ. Խորհուրդը, միւս կէսը՝ աշակերտական թոշակները, որոշ գումար մըն ալ պետութիւնը կուտայ, ինչպէս սկսած է տալ մեր բոլոր վարժարաններուն, քանի մը տարիէ ի վեր։ Թաղը հարուստ է կալուածական հասոյթներով, եւ պէտք է խոստովանիլ որ լիովին իր պարտականութիւնը կը կատարէ հանրային բոլոր մարզերու մէջ եւ գնահատելով կրթական մշակները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Ունէր, ի կենդանութեան։ Հայրը մեծ գումար մը կտակած է իրեն, բայց չէր կրնար դրամագլուխին դպիլ։

Իր մահէն վերջ այդ դրամը պիտի մնար զաւակներուն եթէ ունենար… Եթէ անզաւակ մեռած էր, ինչպէս որ եղաւ, ժառանգութիւնը պիտի փոխանցուէր Փիթսթաունի թանգարանին։

Փուարօ սկսաւ մատով ծեծել սեղանը մտածկոտ։

— Ուրեմն կրնանք այժմէն մէկդի դնել ոճիրին մէկ չարժառիթը։ Եթէ եղածը մարդասպանութիւն մըն է, քննութեան սկիզբէն իսկ կը հարցնեմ ես ինծի.— «Ով կ'օգտուի այս մահէն»։ Այս անգամ թանգարան մըն է։ Եթէ Տիկին Լէյտնըր մեռած ըլլար առանց կտակի, խոշոր հարստութիւն մը ձգելով, պիտի հարցնէի ձեզի թէ, ո՞վ է ժառանգորդը, դո՞ւք թէ առաջին ամուսինը։ Որպէս զի այս վերջինը չի կարենար արժեցնել իր ժառանգական իրաւունքները, պէտք է որ յարութիւն առնէր, այն ատեն անմիջապէս ձերբակալուելու վտանգին պիտի ենթարկուէր, թէեւ կը կարծեմ որ մահապատիժ մը պիտի չգործադրուէր պատերազմէն այսքան երկար ժամանակ վերջ։

Բայց պէտք չունինք նման ենթադրութիւններ նկատի ընելու։ Ինչպէս ըսի, առաջին մտածումս կ'ըլլայ չահու պարագան, երկրորդ՝ կը կասկածիմ միշտ զոհին ամուսինէն կամ կնոջմէն։ Երեք նպաստաւոր պարագաներ կան ձեզի համար։ Նախ հաստատուեցաւ թէ ձեր կնոջ սենեակին չէք մօտեցած ամբողջ կէս օրէ վերջ, յետոյ ձեր կնոջ մահը փոխանակ ձեզ հարստացնելու կը պակսեցնէ ձեր հարստութիւնը, եւ երրորդ…

Փուարօ խօսքը կտրեց.

— Երրո՞րդը, կրկնեց Տոքթ. Լէյտնըր։

— Էհ, լաւ, կարգ մը երեւոյթներ զիս չեն խաբեր, Տոքթ. Վէյտնըր, սէրը զոր կը տածէիք ձեր կնոջ հանդէպ, ձեր կեանքին ամէնէն մեծ կիրքն էր, այնպէս չէ՞։

Տոքթորը պարզ կերպով պատասխանեց.

— Այո։

— Ուրեմն չարունակենք, ըսաւ Փուարօ։

— Աճապարեցէք, ծայրը չի գար, նըկատեց Տոքթ. Րէյլի անհամբեր։

Փուարօ մեղադրական ակնարկ մը ուղղեց իրեն.

— Բարեկամ, ինչո՞ւ աճապարենք։ Այս կարգի ոճիրի մը մէջ պէտք է ամէն բան նկատի առնել կարգ-կանոնով եւ մեթոտով։ Ինչ գործ ալ ունենամ, ես երբեք չեմ շեղիր այս կանոնէն։ Կարգ մը պատահականութիւններ մէկդի դրած ըլլալով, չատ կարեւոր կէտի մը կը հասնինք։ Անհրաժեշտ է բաց թուղթերով խաղալ։ Ոչ մէկ բան պէտք է գաղտնի մնայ։

— Հասկնալի է, ըսաւ Տոքթ. Րէյլի։

— Ահա թէ ինչո՞ւ համար կը պահանջեմ ամբողջ ճշմարտութիւնը, չարունակեց Փուարօ։

Տոքթ. Լէյտնըր զարմանքով նարեցաւ իրեն։

— Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ամէն բան ըսի, բացարձակապէս, ամբողջ գիտցածս։ Բան չեմ պահեր ձեզմէ։

— Տոքթ. Լէյտնըր… լաւ մտածեցէք, ամէն բան չըսիք ինծի։

— Ըսի, ըսի, ոչ մէկ մանրամասնութիւն, մոռցայ։

Մտահոգ կ'երեւար։

Փուարօ գլուխը չարժեց։

— Զրացատրեցիք ինծի, օրինակ, թէ ինչու համար Օր. Լիթըրէնը բերիք տեղաւորեցիք տան մէջ։

Տոքթ. Լէյտնըր չփոթեցաւ։

— Արդէն ըսի ձեզի։ Կնոջս ջղագրգռութիւնը… վախերը…

Փուարօ դէպի յառաջ ծռեցաւ։ Դանդաղ չարժումով մը ցուցամատը վեր վար առաւ։

— Ոչ, ոչ եւ ոչ։ Ուրիշ պատճառ մը կայ։ Ձեր կինը վտանգուած էր, մահուան սպառնալիքի տակ։ Դուք ոչ ստիկան մը կը կանչէք, ոչ իսկ մասնաւոր գաղտնի գործակալ մը, այլ հիւանդապահուհի մը։ Խնդիրը պարզ չէ։

— Մը… մը… մտածեցի որ…

Այտերը կարմրեցան եւ յանկարծ խօսքը կէս ձգեց։

Փուարօ քաջալերեց։

— Ահ, ահա կը մօտենանք։ Ի՞նչ կը մտածէիք։

Տոքթորը լուռ մնաց։

— Ձեր յայտարարութիւնները ցարդ ընդունելի կը թուին ինծի, բացի սա հիւանդապահուհիի խնդրէն։ Ինչո՞ւ համար հիւանդապահուհի մը։ Միայն մէկ պատասխան կարելի է տալ։ Դուք անձնապէս չէիք հաւատար թէ ձեր կինը վտանգուած է։

Ճիչ մը արձակելով, Տոքթ. Լէյտնըր կքեցաւ։

— Թող Աստուած ներէ ինծի։ Ճիշդ է, վտանգուած չէի նկատեր։

(Շար.)

Ա. — Բարեւ, սիրելի վարժապետ, բայց ո՞ւր է ձեր տիկինը։

ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ. — Հա, իրաւ. ես ալ ամբողջ ճամբու ընթացքին կը մտածէի թէ տունը բան մը մոռցած եմ…

× Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», յօդուած մը հրատարակելով ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց վերահաստատման քսանամեակին առթիւ, անհրաժեշտ կը գտնէ եւ կու երկիրներուն գործակցութիւնը, բարելաւելու համար միջազգային կացութիւնը: Այս առթիւ կը մեղադրէ Մ. Նահանգներուն «յետադիմական եւ վարիչ շրջանակները որոնք կը շարունակեն ընդդիմանալ միջազգային հարցերու լուծման»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց գնել Պէյրութի Ելեկտրական Ընկերութեան պելժիական եւ ֆրանսական բաժնեթուղթերը, եւ 50.000 քիլովաթի նոր ուժատու մեքենաներ հաստատել երեք ամիսէն: Վարչապետը յայտարարեց թէ ընկերութիւնը արգելքի տակ առած են եւ պիտի ազգայնացնեն:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ խորհրդաժողովին մասնակցելու համար Պերմուտա հրաւիրուեցաւ Ատլանտեան կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, Լորտ Իսմէյ, իբրեւ ներկայացուցիչը 14 զինակից պետութեանց:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետ ընտրուեցաւ արտաքին գործերու նախարարը, Մոշէ Շարէթ, որ 57 տարեկան է եւ որ փոխանորդաբար կը վարէր այդ պաշտօնը, Պ. Կուրիոնի բացակայութեան ատեն:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ արտաքին նախարարը, Փոփովիչ, յայտարարեց թէ պիտի չմասնակցին ծրագրուած խորհրդաժողովին, եթէ նոյնիսկ մասամբ Իտալիոյ յանձնուի Թրիէսթէի Ա. շրջանին վարչական իշխանութիւնը:

ՃԱՓՈՆԻ պաշտպանութեան զօրքին վրայ 30.000 հոգի եւս պիտի աւելնայ, ընդհ. թիւը բարձրացնելով 180.000ի: Ծովային ուժերն ալ պիտի աւելցնեն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը օրէնք մը պիտի առաջարկէ, արգիլելու համար այն յօդուածները, շարժանկարները եւ ամէն տեսակ ռատիօ-հաղորդումները որ կը փառաբանեն նացիականութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովին դեմոկրատ խմբակցութիւնը (կառավարական) հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը կազմեց որ օրինագիծ մը պիտի մշակէ, «Հալք»ի 27 տարուան ապօրինի խլացումներուն հաշիւը պահանջելու համար:

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ յարաբերութիւնները նորէն ծանրացան: Անգլիացի թղթակից մը ձերբակալուեցաւ: Լոնտոն կը գանգատի թէ Անգլիացիներու դէմ յոյցեր կը կատարուին Սուէզի շրջանին մէջ:

ԻՐԱՆԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ որեւէ արգելք չի մնար դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար, երբ Անգլիա ճանչնայ քարիւղի ազգայնացման օրէնքը:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ տեղի ունեցան Յոնիական կղզիներուն մէջ, որոնք աւերուած են արդէն:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ջրուանդեան եւ Սողոմոնեան ընտանիքները հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ ԸՆԿ. ԴՐՕ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

Ճոխ յայտագրով:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր: Կալմանի սրահը (Առնուվիլի կայարանին դիմաց):

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՋԳՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Նորակազմ Նոր Սերունդի երգչախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ ընկ. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի: Զաւեշտ մը, Նոր Սերունդի սիրողներու կողմէ: Նոյնպէս արտասանութիւն, մեներգ եւ նուագ:

Առատ ուտելիք եւ խմիչք ժողովրդական գիներով:

Պարերու համար ընտիր նուագախումբ:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Հանրակառք Փորթ տը լա Շափելէն թիւ 268, ամէն քառորդ ժամ, իջնել Առնուվիլ է Կոնէս, շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 2.15:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւրիի ծանօթ սրահը:

Կը նախագահէ ընկ. Տ. ԶԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատկերներ եւ զաւեշտ մը, մանուկներու խումբին կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, մինչեւ առտուան երեք, Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ, (Նախկին ճերմակ սրճարանին սրահը):

Կը նախագահէ ընկ. Խ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Սաթենիկ Տէմիրճեանի (Լիոնի երաժշտանոցէն), ընկերակցութեամբ Նոր Սերունդէն Պ. Գուլակզեանի եւ Պ. Ք. Մուսեկեանի (ջութակ), Պ. Միքայէլ Միքայէլեան (քլառինէտ): Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ռատիօ Վատիկանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին: Կարճ ալիք 31.41, 25 եւ 19 մեթրի վրայ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի:

Այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Նորի սրահը, 4 Փլաս տը լա Մէրի:

Կը խօսի ընկեր ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ նիւթ՝ «Ռուբէնի Յուշերը»:

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդական կազմակերպութիւնները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Աստուածաշունչի աշխարհաբարի թարգմանութեան հարիւրամեայ յոբելեանի առթիւ, պիտի բանախօսէ, փրոֆէսոր Գ. Խայիկեան «Աստուածաշունչին դերը հայկ. կեանքին ու մշակոյթին մէջ» նիւթին վրայ, 11 ռիւ տէ Քլէռի Ֆրանս. Եղբայրութեան սրահին մէջ, այս շաբաթ ժամը 20ին:

Մուտքը ազատ է:

Imp. Araxes - 46. rue Richer, Paris.

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը՝ կազմակերպած է Յիշատակի այց մը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, մեր մեծ ընկերներ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի, ԱՆԴՐԱՆԻԿի, ՌՈՒԲԷՆի եւ ԽԱՏԻՍԵԱՆի շիրիմներուն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իսկ ժամը 4էն 6, գեղեցիկ սրահի մը մէջ պիտի ըլլայ յարգանքի արտայայտութիւն, պիտի խօսին կարգ մը ընկերներ:

Նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւն եւ երգ:

Le Rallye Gambetta. 93, Ave. Gambetta

Հաւաքուիլ մեթրօ Կամպէթա, գերեզմանատան առջեւ, Կամպեթա դրան մօտ:

Սիրով կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մեր ընկերներն ու համակիրները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպուրական Հայր. Միութեան, մասնակցութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան:

Նուիրուած ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ մահուան 45 եւ կաթողիկոսութեան 60 ամեակի:

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի:

Կը բանախօսէ Պ. Յակոբ Վարժապետեան:

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ Տիկին Ա. Պօյաճեան, Օր. Սէտէֆեան, Օր. Է. Մարկոսեան: Մուտքը ազատ է

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Յոյներուն սրահը (ռիւ Պոնֆուա, 5)

Գեղարուեստական մրցում մը շրջանները միջեւ, Ա. հանդիսացող մասնաճիւղը կը ստանայ Միութեան արծաթեայ բաժակը: Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջականներու երիտասարդութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

× Նոյն ատեն միեւնոյն սրահին մէջ ներկայացուցչական ժողով: Շրջաններէն եկողները Փեռաշէն թիւ 26 օթօքարը առնելով կ'իջնեն Փլաս տիւ Փոն, ուր պիտի սպասեն ընկերներ:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր դպրոցին:

Այս կիրակի ժամը 15ին:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ (Օր. Օր. Պէնկեան, Դաշնակեան, Պարսամեան, Պետոեան եւ Դաւիթեան, Պ. Պ. Պօղոսեան, Գարակէօզեան, Տէրտէրեան եւ անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն փափաքով այս կիրակի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն 1896ի դէպքի զոհերուն, 1915ին Կեսարիոյ մէջ կախաղան բարձրացող 52 հայրենակիցներուն եւ Կեսարիոյ շրջանի բոլոր նահատակուածներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս արարողութեան յարգելու համար մեր նահատակներուն նուիրական յիշատակը:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 21.15ին Ազգ. Տան մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Մ. Խ. Մ.: Նիւթը՝ «Դաշնակցութեան ազգայնական հիմքերը»: Հայերէնի դասերը ժամը 20.15ին:

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ տը լա Մէռի, Սէն Սիւլփիս: Կը խօսի ընկեր Ս. Թորոսեան: Նիւթ՝ «Ընկերվարական շարժումները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»: Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը ներկայ ըլլալ Մանուկներու Օրուան հանդէսի յանձնախումբի ժողովին, այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Նշան Քիւրէճեանի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 NOVEMRBE
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7229 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2640

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կը կարծէ՞ք թէ կարելի է ընդհանուր կեդրոն մը հաստատել, իբրեւ դարման ձեր մատնանշած անտիրութեան։

= Նախ շրջանային կեդրոններ հաստատենք, սկսելով արեւմտեան Եւրոպայէն։ Ամէնէն առաջ՝ մեր գաղութէն։

— Ամէն տեղ ալ ազգ. կազմակերպութեան կորիզներ կան արդէն։

= Կան ու չկան։ Մեծ մասով անուանական մարմիններ են, որոնք հանդիսաւոր առիթներու կը սպասեն, իրենց գոյութիւնը զգացնելու համար։

— Տեղական պայմանները թոյլ չեն տար աւելի լայն գործունէութիւն, ձեր հասկցած իմաստով։

= Մի ընդմիջէք։ Ուրիշ առեն ալ բացատրած ենք թէ մեր խուրաքանչիւր հայաշատ կեդրոն կղզեակ մըն է մեր գաղութին եւ սահմանամերձ երկիրներու մէջ։ Ամէն մէկը իրեն յատուկ մարմին մը կամ զանազան Միութիւններ ունի։ Չկայ միութեան գիծ մը Փարիզէն Մարսէյլ, Լիոնէն Վալանս, Վիէնէն Տէսին։ Նոյնիսկ Մարսէյլէն Միջերկրականի միւս ափերը, Նիս եւ Հիւս. Ափրիկէ։

— Երբ առաջնորդութիւն կամ թեմական վարչութիւն հաստատուի, այն ատեն այս պակասն ալ կը լրացնեն։

= Նոյն անկերպարան վիճակը Ֆրանսայէն դուրս. Անգլիոյ, Պելժիոյ, Իտալիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ հայկական գաղութները չեն գիտեր թէ Փարիզը ինչ կը բանի։ Եւ փոխադարձաբար։ Միշտ կղզիներ եւ կղզեակներ որոնք բարոյական կապ մը անգամ չունին իրարու հետ։

— Ամէն մէկը իրեն յատուկ հոգերով զբաղած է։

= Այնքան ալ ծանր բեռներ չեն այդ հոգերը, ոչ ալ արգելք՝ սերտ յարաբերութիւններ մշակելու։ Զի բաւեր մատուռ մը վարձել, քահանայ մը կամ վարդապետ մը ճարել, առօրեայ գործեր կատարել եւ մնացեալը ջուրին տալ, ինչպէս կ'ընեն տարիներէ ի վեր։

— Մի մոռնաք որ ամէն տեղ ալ ափ մը մարդիկ մնացած են հանրային ծառայութեան համար։ Նորեր չեն հասնիր կամ խոյս կուտան։

= Այդ ալ ուրիշ ցաւ։ Երբ գործունէութեան ասպարէզը կը փակեն չորս պատի մէջ եւ եղածով կը գոհանան, բնականաբար ընդունակ տարրեր կը խրտչին։ Անհրաժեշտ է հիմնական ծրագիր մը ունենալ աչքի առջեւ, աշխատանքի բաժանում կատարելով։ Այն ատեն նոր ուժեր երեւան կուգան, ստիճանաբար։

— Ինչ ծրագիր ալ մշակեն, դատապարտուած են կէս ճամբան մնալու, քանի որ անյաղթելի դժուարութիւններ կան, ամէն տեղ։

= Զուրը պատէն վեր մի հանէք։ Ո՞ւր չկան դժուարութիւններ։ Չկայի՞ն երէկ, այն դժոխքին մէջ ուր կը տապլուէինք անխնայ։ Չկա՞ն արեւելեան գաղութներուն մէջ ալ ուր հազարաւորներ դեռ թիթեղէ եւ քուրջէ խշտեակներ ունին, իբրեւ բնակարան։ Ձեր այդ հոգեբանութիւնն է որ մեր մուխը պիտի մարէ։

— Երէկուան դժոխքը դիմադրական կորով կը ներշնչէր. արեւելեան գաղութներու թշուառութիւնն ալ վառ կը պահէ ազգային ոգին. մինչդեռ այս ափերուն վայելքը եւ ճոխութիւնը կը հարթեն կը սրբեն ամէն բան։ Արդէն կը տեսնէք։ Ի՞նչ կրցաք փրկել նոր սերունդէն, տարիներու ընթացքին։

= Ձեր մատը բուն վէրքին վրայ դրիք։ Կ'արժէ առանձին քննել այդ խնդիրը, որ սերտ կապ ունի մեր նիւթին հետ։

Մեր ժամանակներու ամէնէն ծանր հոգն է այդ եւ կը պահանջէ արտակարգ ճիգ, ինքնապաշտպանութեան զօրաւոր ցանցեր։ Տակաւին չենք ըմբռնած չարիքին խորութիւնը։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ ՊԻՏԻ ՃՇԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Զորեքշաբթի օրն ալ ամուլ վիճաբանութիւններով անցաւ։ Ինչպէս գրած էինք արդէն, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած էր, եւրոպական բանակի դաշնագրին եւ առ հասարակ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Երեսփոխանները աւելի շատ զբաղած էին այլազան բանաձեւեր մշակելով, սրբագրելով, բանակցելով։

Խաչլիճը ինք ութ ժամ շարունակ նիստ գումարած էր նախընթաց օր, ելք մը գտնելու համար։ Վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց Դշ. իրիկուն, յայտնելով իր համամտութիւնը նոր բանաձեւի մը մասին զոր մշակած էր անկախներու խմբակցութեան ներկայացուցիչը (վարչապետը ինքն ալ նոյն խմբակցութեան կը պատկանի)։ Այդ բանաձեւն է որ պիտի քուէարկուի այսօր, ուրբաթ։ Վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած ատեն բացատրեց թէ երկրին շահը կը պահանջէ քուէարկել այդ բանաձեւը, իբրեւ եզրակացութիւն կատարուած վիճաբանութեանց։ Բանաձեւը կ'ըսէ. —

« Ազգ. ժողովը հաստատելով վարչապետին առաջին յայտարարութիւնը իր պաշտօնը վաւերացնող յայտարարութիւն մը որուն հաւանութիւն յայտնուեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ, կը թելադրէ շարունակել միացեալ Եւրոպայի մը կառուցման քաղաքականութիւնը։ Ժողովը հաւանութիւն յայտնելով կառավարութեան յայտարարութեան, կը մերժէ որեւէ յաւելում կամ փոփոխութիւն այս բանաձեւին մէջ»։

Նախապէս մէկզի դրուած էր ընկերվարականներուն բանաձեւը, որ կ'ընդունէր «եւրոպական բանակ մը, բայց՝ ամէնուն առջեւ, ինչպէս եւ միացեալ Եւրոպա մը՝ բաղկացեալ ոչ թէ վեց, այլ տասնեւհինգ պետութիւններէ, որպէսզի Եւրոպայէն դուրս չմնան կարգ մը բարեկամ երկիրներ, մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիան»։

Նախկին նախարար Պ. Մանտէս Ֆրանս, որ նոյնպէս բանաձեւ մը ունէր, խօսք առնելով դիտել տուաւ թէ «կարելի չէ տեւական կամ առողջ գործ մը կատարել առանց ազգին ամենալայն հաւանութեան։ Եթէ կ'ուզենք միացեալ Եւրոպա մը աւելի զօրաւոր եւ աւելի առողջ, ինչպէս ես, անհրաժեշտ է որ Ֆրանսան իր հաւանութիւնը յայտնէ լիովին եւ կատարեալ գիտակցութեամբ։ Ի՞նչ կ'արժէ իր հաւանութիւնը, եթէ պիտի հիմնուի խախուտ մեծամասնութեան մը վրայ։ Մենք չենք կրնար բոլոր վտանգները յանձն առնել միեւնոյն ատեն, — ստանձնել ե՛ւ եւրոպական բանակի եւ Հնդկաչինի պատերազմին վտանգները»։ Երեսփոխանը միեւնոյն ատեն կարգ մը բարենորոգումներ առաջարկեց։

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ դահլիճին ազգայնական անդամները եւ մասնաւորապէս զօր. տը Կոլի հին եւ նոր կուսակիցները կ'ուզեն յետաձգել եւրոպական բանակի եւ միացեալ Եւրոպայի ծրագիրներուն վաւերացումը, մինչեւ որ Սարի խնդիրը կարգադրուի եւ Մեծն Բրիտանիա գոհացուցիչ յանձնառութիւն մը ստորագրէ։ Տարբեր տեսակէտ ունին արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ եւ իր նախորդը, Ռոպէռ Շուման, որ հիմնադիրն է ածուխի եւ պողպատի ձուլման ծրագրին, իբրեւ նախաքայլ միացեալ Եւրոպայի կազմակերպութեան։ Երկուքն ալ եւ ուրիշներ կ'ուզեն շարունակել միացեալ Եւրոպայի կառուցման քաղաքականութիւնը։ Վարչապետն ալ համաձայն է այս ուղեգծին։

Կարգ մը իրազեկներ շատ ծանր կը գտնեն այս անգամուան տագնապը, դիտել տալով թէ պառակտումը հետզհետէ կը սաստկանայ դահլիճին, խորհրդարանին եւ ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ հետեւանք Գերմանիոյ վերազինման, անոր անկախութեան վերահաստատման եւ միացեալ Եւրոպայի ծրագրին։ Շատեր կը վախնան որ դահլիճը տապալի եւ հարկ ըլլայ լուծել Ազգ. ժողովը, նոր մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար եւրոպական բանակին թէր կամ դէմ։

✕ Ազգ. ժողովին մէջ վիճաբանութիւնները սկսան Գշ. առտու կանուխ, շարունակուեցան գիշերը եւ տեւեցին մինչեւ Դշ. ժամը 6, երբ վարչապետը վստահութեան քուէ կը պահանջէր։ Վիճաբանութիւնները դրական ելքի մը յանգած չըլլալով, դեռ յայտնի չէր թէ Պ. Պիտօ պիտի կրնա՞յ Լա Հէյ երթալ, մասնակցելու համար արտաքին նախարարներու ժողովին։

✕ Պելժիոյ երեսփ. ժողովը երէկ պիտի քուէարկէր եւրոպական բանակի ծրագիրը, 4/5 մեծամասնութեամբ։

« ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԻՏԻ ՊԱՑԺԷ ՄՈՍԱՏԵՂԸ »

Իրանի նախկին վարչապետին դատավարութիւնը դեռ կը շարունակուի։ Զորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, ընդհ. դատախազը ազդարարեց.

— « Արդարութեան ճիրանը բռնած է Մոսատեղի կոկորդէն։ Ան պէտք է ընդունի թէ ինչ որ կ'ըսեմ արդար է եւ պէտք է գոհանայ դատարանին ներողամտութիւնը խնդրելով։ Մոսատեղ ըմբոստացաւ վեհապետին դէմ եւ ասոր համար է որ մահապատիժ կը պահանջեմ դատաւորներէն »։

Դատախազը նախապէս ըսած էր թէ Մոսատեղ աւրած է Գուրանին պատուիրած աւանդական ծոմը, ջուր խմելով։ Ամբաստանեալը բողոքեց, գանգատելով թէ կը վիրաւորեն իր կրօնական զգացումները։ Դատախազը իր ճառը վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.

— « Եթէ Մոսատեղ մահուան չդատապարտուի այս ատեանին կողմէ, Աստուած պիտի պատժէ զինքը»։

Այս առթիւ դատախազը նորէն սպառնաց թէ դատավարութիւնը դռնփակ պիտի կատարուի, եթէ ամբաստանեալը շարունակէ անկարգութիւններ յարուցանել։ Ամբաստանեալը հրամայած էր ընդհ. դամեղադրէր թէ ժողովուրդը կը գրգռէ իրեն դէմ, վտանգելով իր կեանքը։

✕ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան քարիւղի մասնագէտը, Հ. Հուվըր, որ անցեալ հոկտեմբերին Թեհրան գացած էր, անգլեւիրանեան բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, Լոնտոն, յետոյ Թեհրան պիտի երթայ, մինալու համար փոխ-նախագահ Նիքսընի։ Երկուքը միասին պիտի քննեն քարիւղի վէճը, հարթելու համար կարգ մը դժուարութիւններ։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ կարելի չէ դրական ելքի մը յանգիլ, մինչեւ որ Տոքթ. Մոսատեղի դատը չվերջանայ։

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿ.Ի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ., որ Էջմիածին գացած էր մասնաւոր պաշտօնով մը, վերադարձած եւ կիրակի օր պատարագած է Պրիւսէլի անկլիքան եկեղեցւոյ մէջ։ Զորեքշաբթի օր անցած է Լոնտոն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին մէկ նուէրը յանձնելու համար Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին։ Պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ, Անթիլիաս վերադառնալէ առաջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Թորգոմն ալ թաղեցինք։

Արարողութիւնը տարբերութիւն չունեցաւ *զարիպի* մը յուղարկաւորութենէն, թէեւ եկեղեցին իր պարտքը կատարած էր, ինչպէս հաղորդեցին։

Ո՛րքան կը սիրէր փառքն ու պատիւը, զինուորական համազգեստը եւ շքանշանները։

Եւ սակայն, համրանքով յուղարկաւորներ կային իր դագաղին շուրջը։

Ուրեմն, «գնա մեռիր, եկուր սիրեմ»ն ալ մաշեցաւ, այս պողոտաներուն վրայ։ Միշտ իբրեւ հետեւանք տեղական պայմաններու...

Կ'իմանամ թէ ընկեր Հրանդ Սամուէլ յօդուածաշարք մը կը պատրաստէ, — յուշեր զնդ. Թորգոմի գործունէութեան առաջին շրջանէն, երբ մենամարտի կը հրաւիրէր հարեմավառ թզուկ փիէռ Լոթին, որ համարձակած էր «նապաստակ» անուանել Հայերը (1913)։

Ես կ'ուզէի գրի առնել քանի մը անցքեր՝ վերջին տարիներէն։

Անձամբ ծանօթ չէի, երբ անխնայ կը քննադատէինք իր արկածախնդրական գործունէութիւնը Իզմիրի մէջ (*Ծակատամարտ*, 1922)։

Առաջին անգամ ծանօթացայ 1927ին, Աթէնքի մէջ։

Ոխ պահած չէր, եւ ընդհակառակն [illegible]։

Ինչպէս իր ամբողջ կեանքին մէջ, չէր կրնար հանգիստ նստիլ։ Կ'ուզէր երեւալ, գործել։ Որեւէ ձեռնարկի գլուխը անցնիլ, հոգ չէ թէ ելքը անորոշ ըլլար։

Այդ կարգէն չէ՞ր իր ելոյթը, երբ հանրապետութիւն կը հռչակէր Կարինի մէջ, մասնաւոր զօրահանդէս մըն ալ սարքելով (1916 – 17)...

Երկրորդ անգամ հանդիպեցանք 1930ին, դարձեալ Աթէնքի մէջ։

Այս անգամ աւելի մօտէն ճանչցայ մարդը, որ կը մնար միշտ նոյն արկածասէրը։ Ծերնեց, բայց միշտ *ռոմանթիք* եւ յախուռն։

Քանի մը օրինակներ։ ՎԱՀԷ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՃԱՇԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 24 Նոյ. (Յառաջ). — Լիբանանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ, կիրակի գիշեր (22 Նոյ.), Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական բոլոր կազմերուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ շքեղ ջահազնացութիւն մը քաղաքի ակումբէն մինչեւ Հանրապետութեան նախագահին ապարանքը, առաջնորդութեամբ սկաուտներու եւ գայլիկներու նուագախումբերուն։

Հանրապետութեան նախագահին ապարանքին առջեւ, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Քամիլ Շամունի, որ պատշգամ ելլելով դիտեց սկաուտներու փառաւոր տողանցքը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Յովհ. Շահինեան վեր ելլելով, շնորհաւորեց նախագահը ազգային տօնին առթիւ։ Նախագահը հետաքրքրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքով եւ ըսաւ թէ իր տունը միշտ բաց է Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն եւ մարզիկներուն առջեւ։ Պատրաստակամութիւն յայտնեց օգնելու այս մարզական գեղեցիկ կազմակերպութեան։

Ապա խումբը ուղղուեցաւ Պուրճ Համուտ, ջերմապէս ծափահարուելով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ հարիւր միլիոն մարք հատուցում վճարուած է նացիականութեան զոհերուն։ Քննուած են 180.000 խնդրագիրներ, բայց տակաւին մէկ միլիառ մարք պէտք է, բոլորին ալ գոհացում տալու համար։

ԴՈԿՏՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՀԱՅԴԵԼԲԵՐԳԻ ՄԷՋ

(28 Հոկտեմբեր 1869)

●

Այսպէս խօսելով բաւական յառաջացած էին հին կամուրջէն դէպի Նոյընհայմ, որ Հայտելբերգի դիմացը՝ դէպի արեւմուտք կը գտնուի եւ ձկնորսներու, հողագործ-պարտիզպաններու գիւղ մըն էր: Գրիգոր վեց ամիսէ ի վեր կը բնակէր հոս, գիւղին ծայրը, Իւբերլըյի տան մէջ, ճիշդ Նեքար գետին ափին:

Տուն հասած էին. վեր ելան եւ երբ սենեակին դուռը բացին, սեղանին վրայ դրուած տեսան գոյնզգոյն աստղածաղիկներու գեղեցիկ մեծ փունջ մը: Ծաղկամանին կցուած էր բացիկ մը հետեւեալ գրութեամբ.

«Մեծարգոյ Պ. Դոկտոր Գրիգոր Արծրունի.— Սրտանց կը շնորհաւորեմ:»

Ձերդ Տիկին Հառըր

Այս տիկինը իր տանտիրուհին էր, երբորդը Հայտելբերգ գալէն ի վեր: Ինչ ազնիւ գտնուած էր ան իրեն հանդէպ մանաւանդ վերջին ամիսներուն, երբ ինք սենեակին մէջ գրքերը հոս ու հոն տակն ու վրայ կը ձգէր եւ սեղանին վրայ թուղթերն ու տետրակները իրար խառնուած էին... Գրեթէ սենեակէն դուրս չէր ելած վերջերս, կարդացած եւ գրած էր եւ ինքն իրեն հարց ու պատասխան փորձած...

Դեռ այս մտածումներուն մէջն էր երբ Տիկ. Հառըր ներս մտաւ մէկ ձեռքը պնակ մը թարմ կարկանդակով եւ ուրախութեամբ շնորհաւորեց եւ ձեռքը սեղմեց նորապսակ դոկտորին...

— Բայց, սիրելի Տիկին Հառըր, ինչէ՞ն գիտէիք որ պիտի յաջողէի... Հապա եթէ չյաջողէի... Ձեր գեղեցիկ փունջը եւ կարկանդակները պարապ անցած պիտի ըլլային, ըսաւ Գրիգոր ծիծաղելով:

— Պէտք էր սատանան մտա ունենար գործին մէջ որպէսզի չյաջողէիք, պարոն [illegible] ո՞ր ուսանողը կը յաջողի...

Տիկնոջ այս անկեղծ եւ մայրական վարմունքէն շատ յուզուեցաւ Գրիգոր: Ինչ անուշ էր մայր մը ունենալը... Ինչքան հպարտ պիտի ըլլար հիմա իր մայրը... Բայց աւաղ, եօթը տարեկանին մօրմէ որբ մնացած էր ինքը: Արցունք կաթեցաւ աչքերէն, բայց չուզեց իր յուզումը զգացնել Անդրէասին որ մօրը մեռած ատեն հինգ տարեկան էր եւ հազիւ կը յիշէր զայն...

Երկու եղբայր թեւ թեւի մտած՝ պահ մը կեցան բաց պատուհանին առջեւ: Հիանալի էր տեսարանը: Ճիշդ առջեւէն կը հոսէր լայնատարած Նեքարը, դիմացը՝ գիշերուան մութին մէջէն՝ կ'ուրուագծուէր աստեղազարդ երկնքին դէմ, լեռներուն ստուերը, դէպի ձախ՝ լեռնալանջին մութ անտառներու խորքը՝ լուսնին շողերուն տակ բազմած էր հէքեաթային դղեակը, իսկ գիւղակին ստորոտը քաղաքն էր՝ իր ծուռ ու մութ նեղ փողոցներով, երկնասլաց աշտարակներով: Փոքր էր քաղաքը, բայց ինչ մեծ իր համալսարանով...

Այս անդորրին մէջէն սկսաւ հնչել Հայլիգէ Գայստ մայր եկեղեցիին աշտարակի ժամացոյցը... Մէ՜կ... երկո՜ւ... երե՜ք... չո՜րս.... հի՜նգ... վե՜ց... եօ՜թը ...ո՜ւթ... ի՜նը...

— Գեղեցիկ է Հայդելբերգը, ըսաւ Գրիգոր, եւ անմոռանալի պիտի մնայ ան ամբողջ կեանքիս մէջ: Ոչ միայն իր եզակի դրախտային դիրքին համար, այլեւ այն դարձակէտին համար, զոր ունեցայ հոս ուսմունքիս առթիւ եւ այն յաջողութեան համար, որ շահեցայ այսօր...

— Գրիգոր, չմոռնաս նաեւ յաւէտ յիշել այն ուրախ ժամերը, զոր միասին անցուցինք ուսանողական գարեջրատուններուն՝ քնայփըններուն մէջ... կարելի՞ է մոռնալ «Ցում ռոթէն Օքսըն», «Ցում գոլդընէն հեչտ», «Ցում Զեփըլ» կամ «Շնիցըլբանկ»ը: Ասոնք ալ կեանքի անմոռանալի հանդրուաններ են... Դուն միշտ լուրջ բաները միտք պահել կ'ուզես... ըսաւ ծիծաղելով քիչ մը չարաճճի Անդրէասը... Օն, երթանք:

Դուրս ելան տունէն եւ գետին եզերքէն քիչ առաջուան ճամբէն քալեցին ետ դէպի հին կամուրջը:

— Նեքարի հովտին այս զով հովը հոգին կը զովացնէ, ըսաւ Գրիգոր ուրախ տրամադրութեամբ, ամբողջ յոգնութիւնս կարծես մէկ անգամէն անհետացաւ...

Վերջին շաբաթներու քննութեան յարատեւ պատրաստութիւնը եւ քննութեան մէկ ժամը, հոգիս փրցնելու աստիճան պրկած էին եւ երբ սրահէն դուրս կ'ելլէի տուած էր թուլութեան մը եւ մեծ պարապ մը ստեղծուած էր մէջս: Բայց հիմա արդէն վերագտած եմ ինքզինքս եւ կը խորհիմ գալիքին մասին: Դժուար հարց: Մինչեւ հիմա գծուած էր ուղին, դպրոց երթալ, համալսարան երթալ, վկայական ստանալ, բայց ասկէ վերջ ինչ գործնական ասպարէզի մէջ նետուիլ, ինչ նպատակ ընտրել կեանքին մնացեալ տարիներուն համար:

— Ի՞նչ կը խորհիս:

— Կը խորհիմ որ, ինծի համար բաց են հիմա բազմաթիւ դուռներ: Օրինակի համար, կրնայի պաշտօն մը առնել ռուս պետութեան քով: Ուրիշներ պետական պաշտօնի մը համար խենթ կ'ըլլան... Ես այդ կարելիութիւնը ունիմ շնորհիւ իմ ուսմանս ընթացքին,— Թիֆլիզի պետական հանրային գիմնազիոն, Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի համալսարաններու ուսանող եւ հիմա ալ Հայդելբերգէն վկայուած «Դոկտոր Պետական Գիտութեանց»: Ծանօթ եմ, բայց հայերէնէն եւ լատիներէնէն ռուսերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի: Ուրեմն պիտի կրնայի լրացնել բոլոր պայմանները:

Երկրորդ կարելիութիւնը այն է, որ մտնեմ մասնաւոր առեւտրական հաստատութեան մը մէջ, դրամ վաստկելու համար, մանաւանդ հիմա որ Թիֆլիզի կամ առ հասարակ ամբողջ Ռուսաստանի քաղքենի հայ տարրը առաջնակարգ դիրք ունի երկրին տնտեսական կեանքին մէջ:

Ուրիշ կարելիութիւն մըն է մտնել հայկական բարձրագոյն դպրոց մը իբրեւ ուսուցիչ՝ օրինակ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը կամ Թիֆլիզի Ներսիսեանը եւ կամ փորձել դասախօս դառնալ Պետերբուրգի համալսարանին մէջ եւ դաս տալ ռուսերէնով իմ մասնագիտութիւններուս մասին, օրինակ՝ տնտեսագիտութիւն, ելեւմտագիտութիւն, վիճակագրութիւն ինչպէս նաեւ պրուսական պատմութիւն:

— Ես այս վերջին ասպարէզը — համալսարանի դասախօս դառնալը — ամէնէն յարմարը կը դատէի, ընդմիջեց Անդրէաս — մանաւանդ որ ազդեցիկ եւ քեզի համակիր պրոֆեսորներ ունիս Պետերբուրգի համալսարանին մէջ:

— Անդրէաս, գիտեմ որ դուն ի բնէ մաթեմատիկոս մըն ես եւ գործնապէս կը դատես ամէն բան, բայց ես աւելի ազատ ասպարէզի, ազատ մտքի եւ թռիչքի եւ ազգիս կապուելու հակամէտ եմ: Երթամ, ծառայեմ օտար համալսարանի մը մէջ, այո, այն ատեն պիտի ունենամ ապահով ռոճիկ, կանոնաւոր կեանք եւ յարգանք օտարին եւ Հայուն քով, բայց ի՞նչ շահ պիտի ունենայ իմ ազգս ինծմէ: Գործնա[illegible] իմ ամէնէն նախընտրած [illegible] պիտի ըլլար դասախօսել հայկական համալսարանի մը մէջ: Աւաղ որ չունինք մեր համալսարանը: Տես սա գերմանացի ուսանողները: Կուգան հարիւրներով ամէն վեցամսեակի, կ'ուսանին, կը տոգորուին իրենց ազգին պատմութեամբ, կը պատրաստուին իբրեւ գիտակից եւ վարիչ անհատներ եւ երբ վերջացնեն համալսարանական շրջանը, կը մտնեն կեանքին մէջ եւ իրենց գործքով բան մը կ'աւելցնեն իրենց մշակոյթին, իրենց ազգին կամ իրենց պետութեան արժէքին վրայ: Իրենց զբաղումը, իրենց ասպարէզը միշտ ազգօգուտ է, ուղղակի կամ անուղղակի:

Քանի մը վայրկեան դադար ետք, շարունակեց Գրիգոր.

— Գիտե՞ս ինչ, որչափ կը խորհիմ, այնքան մէջս կը զօրանայ այն տեսակէտը թէ, քանի որ դեռ չկայ հայկական համալսարան մը, պէտք է ստեղծել դասախօսի ամպիոն մը՝ շաբաթաթերթի կամ օրաթերթի մը ձեւով: Եթէ ժամուլ մը ունենամ ձեռքիս տակ, այն ատեն կրնամ իմ գաղափարներս տարածել մեր ժողովուրդին ամէն խաւերուն մէջ: Կա՞յ աւելի մեծ պարտականութիւն, քան ծառայել ազգին յառաջդիմութեան, լուսաւորութեան եւ կազմաւորման: Մենք ալ վերջ ի վերջոյ պէտք է միջազգային ըմբռնումով ազգութիւն եւ պետութիւն դառնանք: Եթէ առայժմ կարելիութիւն չկայ պետութիւն կազմելու, գոնէ մշակութապէս կրնանք հիմերը պատրաստել ապագայ Հայաստանի մը: Պէտք է պետական ուժի պակասը մշակոյթով լեցնենք: Այսպէս չըրա՞ւ Պրուսիոյ թագաւորը, երբ Նափոլէոնի բանակները հարուածեցին պետութիւնը: Ան հիմնեց 1810ին Բերլինի համալսարանը եւ իր հիմնարկէքի յայտարարութեան մէջ որոշապէս կը շեշտէր այս պարագան: Մեր մէջ եթէ Խաչատուր Աբովեան մը ձգտեցաւ հրահրել ազգային գիտակցութեան եւ հպարտութեան կրակը, եթէ «Հիւսիսափայլ»ի էջերը հայ լեզուի եւ բանաստեղծութեան մշակումին նուիրուած էին առաւելապէս, մէկն ալ պէտք է ասպարէզ նետուի եւ շարունակէ այդ գործը քաղաքա-տնտեսական եւ պետական արդիական ըմբռնումներով:

«Բախտն եմ ունեցեր ուսանելու եւ այս առթիւ տեսնելու աւելի ճշմարտութիւններ քան հայրենիքէն դուրս չելած իմ եղբայրներս: Որքան անարժան զաւակը պիտի ըլլայի իմ ազգիս, եթէ զոհաբերութեամբ չծառայէի անոր:

«Անդրէաս, դուն ալ երբ մէկ տարիէն վերջացնես քիմիայի եւ ֆիզիքայի ուսումըդ, մեծապէս օգտակար կրնաս ըլլալ այս գործին: Իսկ ես կ'ուզեմ, որքան կարելի է շուտ գործի ձեռնարկել: Տե՛ս, պրոֆեսոր Թրայչքըն, հետեւինք անոր օրինակին: Այդ մեծ պատմաբանը, հզօր ճարտասանը, այդ կուռ հրապարակագիրը աւելի մեծ ազդեցութիւն եւ ուժ ունի գերման երիտասարդութեան եւ Գերմանիոյ քաղաքականութեան վրայ, քան անուանական իշխան մը:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆԵՐՈՒՄԸ

★

Որով ամէն օր իր տունին մէջէն նիւթեր կ'անհետանային, սակայն չէ՞ր գլխաւոր պատճառը իր թշուառութեան ու իր չարչարանքին: Եւ իր կարճնեղ ձեռքերը դեռ մոլեգնօրէն կը դողէր այս պարագան յիշելով, որ ընաւ միտքէն չէր ելլեր ու կ'ուզէր իր դիմացը տեսնել վատ արարածը, որ այդ անգթութիւնը կ'ընէր իրեն, ու բզկտել զայն:

Բայց հիմակ գոհ էր իր վիճակէն, գրեթէ երջանիկ էր: Գիշերները ծովուն վրայ կ'անցընէր շատ անգամ, ձուկ որսալու համար մէկ քանի ընկերներով, ու առտուները չավելան գլուխը զարկած, փողոցները կ'ելլէր՝ իր ուժեղ ձայնը տարածելով.

— Թազէ պալըքլա՜ր...

×

Ցորեկ մըն էր, աշնան սկիզբը:

Ռաֆիկ ետ կը դառնար ձուկերուն մեծ մասը ծախած, սիրտը գոհ եւ ուրախ: Փողոցէ մը անցած պահուն, ուր շատ ծանօթ էր Ռաֆիկ, տունէ մը կանչեցին զինքը: Կարծելով որ ձուկ պիտի գնեն, վար առաւ «չավելան» դրանը առջեւ ու ձեռքերը մէջքին դրած, սպասեց. դուռը կամաց մը բացուեցաւ ու կնոջ վշտայայտ, գրեթէ նոր արցունքոտած դէմք մը դուրս երկննալով՝ մեղմիւ ըսաւ.

— Ռաֆիկ, տղաս, քիչ մը վեր կուգա՞ս... զաւակս կ'ուզէ կոր քեզի...

— Բէկ աղէկ, մայրիկս, կամ... ըսաւ Ռաֆիկ, ձուկերովը մէկտեղ ներս մտնելով. տղադ ինչ պիտի ըսէ քի ինծի...

Ձկնորսը եէմէնիները հանեց ու բոպիկ ոտքերովը կնոջմէն առաջնորդուելով վերի յարկը ելաւ, ուր սենեակ մը մտաւ:

Տխուր պատկեր մը պարզուեցաւ հոն իր աչքին:

Մահճակալի մը վրայ հիւանդ մը պառկած էր կմախաձեւ. երիտասարդ մըն էր անշուշտ, զոր հիւծախտը կրծած ու մահուան դուռը բերած հասցուցած էր. կը հեւար: Սնարին կողմը աթոռի մը վրայ քահանայ մը նստած էր, ու քթին տակէն բան մը կը մըլտար, հոգեվարքներուն աղօթքը:

Ռաֆիկ ներս մտաւ վարանելով, շփոթած, իրեն ընկերացող կինը կամաց կամաց անկողնին մօտենալով ըսաւ հիւանդին.

— Գարեգին, զաւակս, իշտէ Ռաֆիկը եկաւ:

— Հիւանդը ելեկտրական ցնցում մը կրածի պէս, ամբողջ մարմնովը դողդողաց, աչքերը թարթափեց ու ակներեւ ճիգով մը բացաւ զանոնք. Ռաֆիկը տեսնելով իր դէմը, սփոփանքի լայն հառաչ մը արձակեց կոկորդէն. գլխովը նշան մը ըրաւ ձկնորսին որ մօտենայ:

Ռաֆիկ, զարմանալով, մօտեցաւ հիւանդին, քիչ մը յուզուած: Մահամերձը բռնեց անոր գլուխը ու իր անգոյն շուրթները անոր ականջին տանելով կամացուկ մը ըսաւ.

— Ռաֆիկ, ինծի ճանչցա՞ր...

— Չէ:

— Սա կիտե՞ս... պզտիկութեանդ թիւթիւն կը ծախէիր տէ... ցորեկները մէկտեղ կը խաղայինք...

Ռաֆիկ դարձաւ հիւանդին երեսը նայեցաւ, յիշատակները պրպտելով. ու կ'երեւայ թէ անմիջապէս մտաբերեց.

— Ծօ, հա, Գարեգինը... վայ զավալլը... ինչ էղար քի...

— Պիտի մեռնիմ... ամա մեռնելէս առաջ աֆ ըրէ ըրածիս...

— Ի՞նչ ըրիր քի աֆ ընեմ...

Հիւանդին դիակնային դէմքը ցաւագին կծկում մը ունեցաւ. բռնեց նորէն Ռաֆիկին գլուխը ու ականջն ի վար փըրթաց.

— Խուցին մէջէն թիւթիւն... թուղթ... քիպրիթ գողցողը ես էի... աֆ ըրէ..

Մռնչիւն մը արձակելով ետ նետուեցաւ Ռաֆիկ՝ դէմքը ահռելի կերպով այլայլած, տժգոյն, սեւեռակն դողահար:

— Վայ, տուն էիր հա... անօրէն...

Ու փայլակի արագութեամբ, ակնթարթի մէջ յիշեց իր ամբողջ տառապագին մանկութիւնը, թշուառութիւնը, չարչարանքները, ծեծերը, ամէն բան վերջապէս, որոնց պատճառն էր, միակ պատճառն էր այդ մահամերձ հիւանդը: Ռաֆիկ իր ուխտին հաւատարիմ, վեր առաւ իր ահարկու սեղմ բռունցքը՝ մէկ հարուածով ջախջախելու համար այդ անխիղճ, անագորոյն արարածը. բայց կանգ առաւ քայլ մը հեռուն. քահանան, սպիտակամօրուս ծերուկ մը բռնած էր իր բազուկէն, ու հիւանդը կը ցուցնէր մատովը:

Հիւծախտաւորը, մահճակալին վրայ կռնակի վրայ փռուած, հիմակ աչքերը փակ, կզակը կը շարժէր միայն.

— Աֆ ըրէ... աֆ ըրէ... աֆ ըրէ...

Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ զգաց Ռաֆիկ, վար ինկան իր հուժկու բազուկները, դէմքին ահարկու արտայայտութիւնը անհուն արգահատանքի մը փոխուեցաւ, թացութիւն մը շողաց աչքերուն մէջ, ու կերկեր ձայնով մը.

— Աֆ ըրի... ախպարս ... աֆ ըրի, ըսաւ ու խենթի պէս դուրս վազեց սենեակին դուռնէն, դահավիժօրէն վար իջաւ, եէմէնիները ոտքը անցուց եւ «չավէլա»ն գլուխը զարնելով, փողոցը նետուեցաւ, իր կսկիծին ու ահռելի տագնապին մէջ սա հին վաղեմի բացագանչութիւնը արձակելով.

— Թիւթիւնճի... սիկարա քէհատը... քիպրիթ...

Դրացիները, որոնք պատուհանն էին, շատ խնդացին Ռաֆիկին այս անուշ կատակին վրայ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

(6րդ եւ վերջին մաս)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Թեմին առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան, Պոլսէն վերադարձին հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Ազդակ»ի.— Գարեգին պատրիարք շատ առողջ է եւ իր գործունէութիւնը առարկայ դարձուցած է ոչ միայն Պոլսոյ այլեւ գաւառի հայութիւնը: Պոլսոյ մէջ կան 33 եկեղեցիներ, բոլորն ալ շքեղ կառոյցով եւ ընդարձակ: Պատրիարքը միշտ քահանաներ եւ վարդապետներ կը ղրկէ գաւառները: Պոլսոյ Դպրեվանքի շէնքի շինութիւնը աւարտելու մօտ է: Գաւառէն 40 հայորդիներփոխադրուած են եկեղեցականներ եւ կրթական մշակներ պատրաստելու համար:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ
ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ՕԾՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՔ-ԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑ ՄԸ

★

ՎԱԼԱՆՍ, 23 Նոյ.— 1944 Օգոստոս 15-ին էր որ աւերիչ պատերազմը մեր մատուռն ալ քարուքանդ ըրաւ: Բայց այդ աղէտը չկրցաւ մարել Հայուն Մամիկոնեան հաւատքը: Ու գաղութը չունչ մը առնելէ վերջ, յանձնախումբ մը կազմեց, տրամադրելով իր բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը: Դժուար գործ էր երիտասարդ յանձնախումբի մը համար, բայց շնորհիւ Նահանգապետին եւ քաղաքապետին բարեացակամութեան, երկու տարուան ընթացքին այդ քանդուած մատուռին տեղ կանգնեցաւ գեղեցիկ եկեղեցի մը, մանրանկար էջմիածնի:

Օծումը տեղի ունեցաւ կիրակի, 22 Նոյեմբեր, նախագահութեամբ կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վրդ. Մանուկեանի որ ուրբաթ օր Վալանս հասած էր:

Օծումէն առաջ Սերովբէ վարդապետ այցելեց Նահանգապետ Պ. Փռատիէի, Վալանսի քաղաքապետ Պ. Վերնէի, Վալանսի արքեպիսկոպոսի, հայ գաղութին երախտագիտութիւնը յայտնելու համար: Ընդունելութիւնները եղան շատ սիրալիր: Ամէնքն ալ գովելով Վալանսի հայութեան ձեռներէցութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը, ողին, խոստացան միշտ ընծայել իրենց օժանդակութիւնը եւ հովանաւորութիւնը:

Օծման արարողութիւնները սկսան շաբաթ օր ժամը 16·30ին, մասնակցութեամբ չորս քահանաներու, որոնք եկած էին Փարիզէն եւ Մարսէյլէն: Կաթող. նուիրակը զգեստաւորուած, կատարեց Օծումը Աւագ սեղանին, յարակից սեղաններուն եւ սիւներու եւ պատերու խաչքարերուն, Ս. Միւռոնի հեղումով, եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգեզմայլ շարականներով, ղեկավարութեամբ Լիոնի դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի: Վալանսի ժողովուրդը խուռներամ լեցուած էր եկեղեցին ու երկիւղածութեամբ հետեւեցաւ արարողութեան:

Յետոյ Սերովբէ վրդ. խօսեցաւ քարոզ մը բացատրելով այս եկեղեցւոյ դերը Վալանսի գաղութին կրօնական եւ ազգային կեանքին մէջ եւ թելադրեց որ ինչպէս զոհողութեամբ կառուցին այս գեղեցիկ եկեղեցին, այնպէս ալ նոյն նախանձախնդրութեամբ հոգ տանին անոր պայծառութեան:

Քարոզէն վերջ կատարուեցաւ կիրակ-մուտքի արարողութիւնը:

Կիրակի առաւօտ կանուխէն ոստիկանութիւնը ստանձնած էր բարեկարգութեան հոգը, իսկ Ազգ. Միութեան անդամները՝ ներքին կարգապահութիւնը: Ժամը 8ին սկսան առաւօտեան ժամերգութիւնները, իսկ տասնին պատարագը: Ժողովուրդը լեցուցած էր եկեղեցին եւ փողոցը: Պատարագիչն էր կաթող. պատուիրակը, որուն կը սպասաւորէին երկու քահանաներ: Ժողովուրդը օրինակելի կարգապահութեամբ կը հետեւէր արարողութեանց: «Հայր Մեր»ի ատեն Սերովբէ Ծ. Վ. դարձեալ քարոզելով պարզեց Հայ. Եկեղեցւոյ դերը մեր պատմութեան ընթացքին եւ մինչեւ այսօր, իբրեւ ամուր բերդը ազգապահպանման: Թելադրեց անոր շուրջը հաւաքուիլ մէկդի դնելով քաղաքական եւ այլ տարակարծութիւնները:

Յաւարտ պատարագին կատարուեցաւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն, եկեղեցւոյ շինութեան սատարողներու եւ նուիրատուներու ննջեցեալներու համար:

Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով Հայ. Եկեղեցւոյ զմայլելի արարողութեանց կ՚ունկնդրէին Տրոմի նահանգապետը — ծերակուտականներ, Պ. Պ. Շարլ Սօվաժօն եւ Մարիւս Մութէ (նախկին նախարար), երեսփոխաններ Պ. Պ. Սիմօնէ եւ Վալայրէկ, Պ. Վաշէ՝ Պուր լէ Վալանսի քաղաքապետը, բուն Վալանսի քաղաքապետը եւ Տոքթ. Ալպէր առաջին խորհրդական, Պ. Բինէյլի՝ դատարանի նախագահ, Պ. Կէլրա Գրիներ (ընդհ. դատախազ): Ներկայ էին նոյնպէս զինուորական եւ ոստիկանական հրամանատարներ, հանրօգուտ շինութեանց ներկայացուցիչներ: Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ Հ. Պալեան, բողոքական եկեղեցւոյ կողմէ պատուելի Աբրահամեան, ֆրանսական բողոքական եկեղեցւոյ կողմէ պատուելի Անտրէ Ռուվէրան, տեղական բոլոր թերթերու ներկայացուցիչները եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Ժամը 13էր երբ արարողութիւնները լրացան ու բոլոր հիւրերը եւ Ազգ. Միութիւնը հաւաքուեցան քաղաքապետական սրահ մը ուր փառաբանուեցաւ Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը: Այս առթիւ խօսք առին կաթող. պատուիրակը, որուն ճառը թարգմանուեցաւ Հ. Պալեանի կողմէ: Քաղաքապետը վերյիշեց մեր սիրելի Փրէսանսէն որ հայկ. դատը պաշտպանած էր միեւնոյն սրահին մէջ: Երեսփոխան Սօվաժօն յորդորեց վառ պահել ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը: Նահանգապետը ջերմապէս գովեց հայ գաղութին համերաշխութիւնը շինութեան առթիւ եւ յոյսի խորհրդանշան մը նկատեց եկեղեցին:

Պ. Մութէ ձաղկեց Կարմիր Սուլթանին ջարդերը՝ քրիստոնեայ քաղաքակրթութեան արեւելեան ներկայացուցիչներուն դէմ, քաղաքականութիւն մը որմէ սերած ենք բոլորս, ինչ կարծիք ալ ունենանք: Յիշեց թէ Հայերը ոսկեղէն (?) տիրական դիրք մը գրաւած են իրենց աշխատութեամբ, բարոյականով, իմացականութեամբ եւ իրենց զաւակներուն դաստիարակութեամբ: «Դուք գտաք միջոցը մեր համակրութիւնը եւ հիացումը գրաւելու: Դուք այսօր բարեկամներ էք, գործակիցներ: Ուրախ ենք որ կրնաք պահել յիշատակը ձեր հայրենիքին եւ գիտէք թէ գտած էք ուրիշ հայրենիք մը որ ձեզ իրեններէն կը նկատէ»:

Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Անտոնեան փակեց այս հանդիսաւոր ցոյցը, շնորհակալութիւն յայտնելով ազատատենչ եւ ասպնջական Ֆրանսայի որ մեզ ազատօրէն կ՚արտօնէ մեր լեզուով խօսիլ եւ մեր տան մէջ աղօթել:

ԼԵՒՈՆ Տ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Յաջորդով՝ ուրիշ տեղեկութիւններ տեղական թերթերէն:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
Ի ՆՊԱՍՏ ԸՆԴՈՒՆԱԿ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Նոյ. (Յառաջ).— Յակոբ Օշականի «Ծակ Պտուկ»ի դատական երեկոյթէն վերջ, Խարբերդի «Եփրատ» Հայր. Միութիւնը տուաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, երէկ, ի նպաստ անոք եւ ընդունակ ուսանողներու: Ինքնին գեղեցիկ ձեռնարկ մը որ արժանի էր անվերապահ աջակցութեան: Ատով մենք հագորդած կ՚ըլլանք բարոյական կայծ մը տղոց որ ,մեղուաջան աշխատանքով կ՚ամբարեն գիտութեանց եւ ուսման շողը՝ ցեղին եւ անոր անմահ մշակոյթին համար:

«Քլիւպ»ի սրահը լեցուած էր գրեթէ միայն երկսեռ երիտասարդութեամբ: Ցաւալի էր որ մեծերը չէին եկած քաջալերելու այս ազգօգուտ եւ օրինակելի ձեռնարկը:

Նախագահը, Գ. Փիլիկեան, բանալով երեկոյթը, ըսաւ.— «Ինծի համար հաւասար արժէք ունին բոլոր Հայր. Միութիւնները՝ ինչ անուն ալ կրեն, էականը՝ խօսքէն աւելի, գործն է: Վստահ ենք որ «Եփրատ» Միութիւնը պիտի արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը»: Յետոյ, խօսքը ուղղելով երկսեռ երիտասարդութեան, շարունակեց.— Կը մեղադրէք հին սերունդը որ, առաջին աշխարհամարտի ահաւոր սպանդին, քանի մը այրուղէնի առջեւն ինկած, մահուան գնաց. մենք ցաւով կը նկատենք որ դուք, առանց այրուղէնի, բռնած էք այլասերման կորստաբեր ճանապարհը ...: Ետ կեցէք, կանգառէք, տղաք, որպէսզի նահատակներու աչքերը, Կայենի աչքին պէս, չուղղուին ձեր վրայ եւ չհալածեն ձեզ»:

Երեկոյթը տուաւ գեղարուեստական քաղցր վայելք մը՝ հակառակ իր համեստ բովանդակութեան, դաշնակ, մեներգ ու արտասանութիւն ստեղծեցին տաքուկ մթնոլորտ մը որ հայութիւն կը բուրէր··: Դաշնակի վրայ քանիցս նուագեց Տիկին Մկրտիչեան, մեներգեցին՝ Օր. Արզումանեան (սիրուն Մանուշակ) եւ Օր. Սագեան (Բլբուլը), արտասանեցին՝ Օր. Կօշկարեան եւ Ս. Սարգսեան որ կեանքի վերակոչեց Սիամանթօն:

Յետոյ խօսք առաւ օրուան բանախօսը, Ա. Քէօսէեան՝ յանուն «Եփրատ» Միութեան.— «Կարգ մը փոքրոգի անհատներ քանդեցին Հայր. Միութիւններն ու պատճառ դարձան՝ որ փակուին դպրոցները: Սակայն, խումբ մը եռանդուն երիտասարդներ աշխատանքի լծուեցան վերջ տալու համար անկերպարան վիճակի մը որմէ չարիք միայն կրնար ծնիլ: — Այսօր, նորակազմ «Եփրատ»ը պատրաստ է ստանձնելու ամէն զոհողութիւն՝ եթէ դուք զօրավիգ հանդիսանաք իրեն: Պատրաստ ենք եղբայրօրէն օգնելու այն ընդունակ ուսանողներուն որ զուրկ են նիւթական միջոցներէ: Մեր գլխաւոր նպատակն է կազմել միջհայրենակցականմարմին մը որ լաւ հիմերու վրայ դնէ կրթական գործը: Կը դիմենք ձեզի, հայրենակիցներ, որ աջակցիք մեզի՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս: Ձեր ձեռքով իսկ ապաղայնացման ճամբուն մի դնէք ձեր զաւակները: Աջակցեցէք մեզի՝ եթէ կ՚ուզէք որ մեր նպատակը պսակուի յաջողութեամբ»:

Նոր Սերունդի Ս. Լուի Թատերախումբը բեմադրեց զաւեշտ մը — «Սամաթիացի Աբիկ աղան» — որուն գլխաւոր դերակատարներն էին՝ եղբայր ու քոյր Կօշկարեանները: Պ. Կօշկարեան օժտուած զաւեշտաբան մըն է որ կրցաւ ստեղծել զուարթ մթնոլորտ մը՝ խաղի ամբողջ տեւողութեան:

╳ Ջերմապէս գնահատելի է «Եփրատ»ի առաջադրած հիմնական նպատակը, — Լաւ հիմերու վրայ դնել կրթական գործը ··· :

Արդարեւ, աւելի քան կսկծալի է պատկերը կրթական վիճակին որուն՝ մօտիկէն վերահասու ըլլալու դժբախտութիւնն ունինք···: Կը գտնուինք սկիզբը յորձանուտի մը որմէ պէտք է խոյս տալ գերմարդկային ճիգով՝ քանի դեռ ուժ ու գիտակցութիւն ունինք···: Ոչինչ այնքան հրամայական է, Հայեր, որքան հայագիտական ուսումը նորահաս սերունդին ... Հաւատացէք կ՚ըսեմ, թաց աչքերով ,ազգ. ոգիի մնացող կրակով, որ կորստաբեր ջուրերը կը բարձրանան սպառնալից ու ահաւոր··· փութացէք՝ քանի ուշ չէ:

Օր մը, 12 տարեկան մանչուկի մը կը հարցնէի թէ հայերէն դասագիրք ունի՞.
—Նօ, պատասխանեց երկրորդ անգամ:
Երեք անգամ կրկնել տուի.—
= Ոչ, պարոն, չունիմ...

Գոհունակութիւն մը ջերմացուց հոգիս. կարողացած էի իր մանկական շրթներէն խլել Մեսրոպեան աստուածաշունչ բարբառէն շող մը, կայծ մը որ կրնայ, մօտաւոր ապագային, կրակի վերածուիլ: Ուրիշ առիթով մը, ֆրանսերէն հետեւեալ հարցումն իրարու, հայերէնով փոխարինեցին.— Ի՞նչ է այս բառը: Հոգիդ թելերը կը թրթռան երբ Ա, Բ, Գ ճչգրիտ արտասանել կուտաս եօթը տարեկան մանկիկի մը: Ուրախ ես երբ քէստանէն կամ կաստանէն չաղանակի կը վերածես եւ »ինչու քի»ն՝ որովհետեւի···:

Գոհ ես՝ երբ ճիգերդ արդիւնաբեր կը դառնան ու փոխանակ բառի մը, հարցումիդ ի պատասխան լման խօսք մը կը ստանաս: Մեծ մասով կէտադրութեան մասին անգամ գաղափար չունին:

Եւ դեռ ինչեր որ կրնան նիւթ դառնալ երկարաշունչ յօդուածներու:

Պաղատագին կը խնդրենք ձեզմէ հայրենակիցներ, մէկդի դրէք ձեր պզտիկ հաշիւները եւ մէկ ճակատ կազմեցէք կրթական գետնի վրայ, հասարակաց թշնամիին դէմ, որ ձուլման վտանգն է, յանուն ձեր զաւակներու փրկութեան գործին:

Ուժ ու թիկունք հանդիսացէք անյապաղ «Եփրատ»ներու, որպէսզի հոսանքը չտանի ջրաղացը եւ չմարի ցեղին արեւը···:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

Փուարօ դայն կը դիտէր այնպէս, ինչպէս կատուն որ մուկին ծակը, պատրաստ ցատկելու անմիջապէս որ անասնիկը երեւայ:

– –Ուրեմն, ի՞նչ կը կարծէիք, հարցուց:

— Ձեմ գիտեր··· չեմ գիտեր ···

— Բայց, այո, գիտէիք: Նոյնիսկ կատարելապէս գիտէիք, թերեւս կրնամ ձեզի օգնել: Ըսէք ինծի եթէ կը սխալիմ, Տոքթ. Լէյտնըր չէի՞ք կասկածեր որ այդ նամակները գրողը ձեր կինը ինքն է:

Ի՞նչ պիտի պատասխանէր: Փուարօ շատ ճիշդ գուշակած էր:

Ձեռքը բարձրացնելով, կարծես գթութիւն կը հայցէր, Տոքթ.Լէյտնըր կը խոստովանէր իր անձկութիւնը:

Միրտս հանգստացաւ: Ուրեմն իմ ենթադրութիւնս ճիշդ էր: Յիշեցի որ ինչ տարօրինակ ձեւով մը Տոքթ. Լէյտնըր ինծի հարցուցած էր թէ ինչ կը մտածէի այս բոլորի մասին: Գլուխս շարժեցի մտածկոտ եւ յանկարծ դիտեցի որ Փուարոյի աչքը վրաս կը յառէր:

— Դուք ալ, Օրիորդ, դուք ալ այնպէս համոզուած էիք:

— Այո, պատասխանեցի, անկեղծութեամբ այդ գաղափարը ես ալ ունեցայ:

— Ի՞նչ պատճառով:

Իրեն բացատրեցի անստորագիր նամակներուն գիրին, եւ Պ. Քոլմէնին ինծի ցոյց տուած պահարանին վրայ եղած գիրերու նմանութիւնը:

Փուարօ Տոքթ. Լէյտնըրի դառնալով հարցուց:

– –Ուրեմն, նմանութի՞ւն մը գտեր էիք այդ գիրերուն միջեւ:

Տոքթ. Լէյտնըր գլուխը ծռեց.

— Այո, կը խոստովանիմ, գրուածքը աւելի մանր էր եւ աւելի սեղմ. քան Լուիզի ձեռագիրը որ սովորաբար խոշոր է եւ իրարմէ հեռու: Բայց բազմաթիւ գիրեր նոյն ձեւով կազմուած էին: Ցոյց տամ ձեզի:

Հագուստին ներսի մէկ գրպանէն քանի մը նամակ հանեց եւ հատ մը գատելով Փուարոյի երկարեց: Կնոջը կողմէ իրեն գրուած նամակ մըն էր: Փուարօ զայն ուշադրութեամբ բաղդատեց անստորագիր նամակներուն հետ:

— Արդարեւ, մրմնջեց··· Երկուքին ալ Ս եւ Է գիրերը իրարու կը նմանին: Գրաճանաչութեան մէջ մասնագէտ մը չեմ, եւ պիտի չհամարձակիմ վճիռ արձակել (արդէն չեմ տեսած երկու գրաճանաչներ որոնք որեւէ կէտի վրայ համաձայն ըլլան իրարու): Բայց այժմէն իսկ կրնամ յայտարարել թէ երկու ձեռագիրներու միջեւ եղած նմանութիւնը յայտնապէս աչքի կը զարնէ: Հաւանական է որ բոլորն ալ գրուած են միեւնոյն անձին կողմէ: Սակայն ոչ մէկ բան ստոյգ է որ չաճապարենք եզրակացնել առանց ապացոյցի:

Իր աթոռին յենարանին կռթնելով աւելցուց, մտածկոտ:

— Երեք ենթադրութիւն կարելի է ընել: Առաջին ձեռագիրներուն նմանութիւնը պարզ զուգադիպութիւն մըն է: Երկրորդ՝ այս սպառնական նամակները գրուած են Տիկին Լէյտնըրի կողմէ մեզի անծանօթ պատճառով մը: Եւ կամ երրորդ՝ ուրիշ մէկուն կողմէ որ դիտմամբ կեղծած է Տիկին Լէյտնըրի ձեռագիրը: Ի՞նչ նպատակով, չեմ կրնար որոշել: Ամէն պարագայի մէջ այս երեք ենթադրութիւններէն մէկը ճիշդ ըլլալու է:

Վայրկեան մը մտածեց, յետոյ Տոքթ. Լէյտնըրի դառնալով հարցուց, միշտ մտազբաղ:

— Երբ կասկածեցաք Տիկին Լէյտնըրէն թէ այս նամակներուն հեղինակը ինքն է, ի՞նչ մտածեցիք:

Տոքթորը գլուխը շարժեց:

— Մտքէս վանեցի այդ հրէշային գաղափարը:

— Բացատրութիւն մը փնտռեցի՞ք:

— Ինքնիրենս ըսի թէ արդեօք կնոջս կսկծալի անցեալը քիչ մը չէ տկարացուցած իր ուղեղը: Ենթադրեցի թէ կրնայ այդ նամակները գրած ըլլալ անգիտակցաբար:

Հաւանական վարկած մը, այնպէս չէ՞, հարցուց խօսքը Տոքթ. Րէյլիի ուղղելով:

Այս վերջինը քիթ - բերան ըրաւ եւ տարտամ պատասխան մը տուաւ.

— Ամէն բան կարելի է սպասել մարդկային ուղեղէն:

Յետոյ նշանակալից ակնարկ մը նետեց Փուարոյի, որ կարծես իր թելադրութեան հետեւելով շարունակեց.

— Այս նամակները շահեկան են, պէտք չէ հոդ կանգ առնենք: Ըստ իս երեք լուծում կայ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը փութացնելու համար արեւմտեան երեք պետութիւնները նոր ծանուցագիր մը ուղղեցին Խ. Միութեան։ Այս առթիւ դիտել կուտան թէ միակ արգելքը Խ. Միութիւնն է որ ամլութեան դատապարտեց 261 ժողովներ։ Երեքը, միասին նոր ծրագիր մը կ'առաջարկեն, բացորոշ պատասխան պահանջելով։ Երեքն ալ Օգոստոս 31ին նոր ժողովի մը հրաւիրած էին Խ. Միութիւնը, բայց այս վերջինը մերժեց։— Աւստրիոյ արտաքին նախարար նշանակուեցաւ նախորդ վարչապետը, Տոքթ. Ֆիկլ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքապետներու համագումարը երէկ թափօր մը կազմած էր եմտական պաշտօնատուն երթալու եւ կարգ մը բողոքներ ներկայացնելու համար։

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ արշաւանք մը սկսած է Եգիպտոսի վրայ, 15 քիլոմեթր երկայնութեամբ եւ չորս քիլոմեթր լայնութեամբ։

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ երկու փրանք պիտի աւելնայ Դեկտ. մէկէն սկսեալ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտնեց թէ 400 ռազմական օդանաւ ունին այժմ, 13.000 սպաներով եւ գինուորներով։ Մ. Նահանգները քանի միլիոն տոլար պիտի ծախսեն, ծովային եւ օդանաւային խարիսխներու յարդարման համար։

ՄՇՈՒՇԸ միշտ կը շարունակուի Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, խանգարելով օդանաւային երթեւեկը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԷՄ պարսաւանքի բանաձեւ մը քուէարկեց Ազգաժողովին Ապահովութեան խորհուրդը, Յորդանանի վերջին դէպքերուն առթիւ։

ԼՈԶԱՆԻ պատժական դատարանը Նոյ. 17ին երեք ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց նախկին ատամնաբոյժ մը՝ եօթանասնամեայ Մ. Թնկրեանը որ իր հայ կինը՝ երեսի վրայ ձգելով փախած էր Զուիցերիայէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Քէօսէեան եւ զաւակը՝ Պ. Հրանդ Քէօսէեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր Սեւանի հայութեան, Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, Ռոկերշայ ընկերակցութեան, Սամաթիոյ Հայր. Միութեան եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ՎԱՀՐԱՄ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Ս. Պէնկոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, Խարբերդցիներու Հայր. Միութեան եւ բոլոր անոնց որ ներկայ եղան իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր և աներհօր, ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԷՆԿՈՅԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան։

Այս առթիւ ընկեր Մովսէս Կարապետեան հազար Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.—Ֆ.Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Գառնիկ Առաքելեանի տիկնոջը Մարի Առաքելեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հազար փրանք Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազեանէ, Տէր եւ Տիկ. Պ. Քիւլչէեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գալայճեանէ 500ական փր. փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Բարսեղեանի մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սեւանի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի այրի տիկին Վարդանուշ Քէօսէեանի եւ Պ. Հրանդ Քէօսէեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն նաեւ փոխան ծաղկեպսակի եղած նուէրներուն համար։

Հ. Բ. Ը. Բ. ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 17.30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, ռիւ Վանթիւր, Մարսէյլ։

Կը խօսի Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթը՝ «Ո՞ւր է արդի Հայ բանաստեղծութիւնը»։ Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն։

Ճոխ յայտագրով։

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կալմանի սրահը (Առնուվիլի կայարանին դիմաց)։

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Նորակազմ Նոր Սերունդի երգչախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ ընկ. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ։ Զաւեշտ մը, Նոր Սերունդի սիրողներու կողմէ։ Նոյնպէս արտասանութիւն, մեներգ եւ նուագ։

Առատ ուտելիք եւ խմիչք ժողովրդական գիներով։

Պարերու համար ընտիր նուագախումբ։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Հանրակառք Փորթ տը լա Շափելէն թիւ 268, ամէն քառորդ ժամ, իջնել Առնուվիլ Է կոնէս, շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 2.15։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւրիի ծանօթ սրահը։

Կը նախագահէ ընկ. Տ. ՉԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատկերներ եւ զաւեշտ մը, մանուկներու խումբին կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, մինչեւ առաւօտեան երեք, Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ, (նախկին ճերմակ սրճարանին սրահը)։

Կը նախագահէ ընկ. Խ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Սաթենիկ Տէմիրճեանի (Լիոնի երաժշտանոցէն), ընկերակցութեամբ Նոր Սերունդէն Պ. Գույակզեանի եւ Պ. Ք. Մուսեկեանի (ջութակ), Պ. Միքայէլ Միքայէլեանի (քլառինէտ)։ Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ռատիօ Վատիկանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կարճ ալիք 31.41, 25 եւ 19 մեթրի վրայ։

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ — Այս կիրակի ժամը 1.30ին Քառիյյոն Շամփէթրըի մէջ (Սէն Ֆլէռ) ճաշ մը պիտի տրուի ի պատիւ կաթող. պատուիրակ Ծ. Վարդ. Մանուկեանի, նախաձեռնութեամբ Եկեղեցաշէն միութեան եւ Ազգ. Միութեան։ Սիրով կը հրաւիրուին փափաքողները։

Ճաշարանը կը գտնուի 8 թիւ Թրոլիպիւսի վերջին կայարանը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութեան կողմէ։

Շաբաթ, 12 Դեկտ., ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Պոււա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ 2 ռիւ էթիէն տ'Օրվ կայարանին մօտ։ (Սէն Լազարի կայարանէն 7 վայրկեան)։

Կը նախագահէ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետը՝

Mr. Emile Tricon

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Աստուածաշունչի աշխարհաբարի թարգմանութեան հարիւրամեայ յոբելեանի առթիւ, պիտի բանախօսէ, փրոֆէսոր Գ. Խայիկեան «Աստուածաշունչին դերը հայկ. կեանքին ու մշակոյթին մէջ» նիւթին վրայ, 11 ռիւ տէ Ֆլէռի Ֆրանս. Եղբայրութեան սրահին մէջ, այս շաբաթ ժամը 20ին։

Մուտքը ազատ է։

Imp Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ։

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ ԸՆԿ. ԴՐՕ։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը՝ կազմակերպած է Յիշատակի այց մը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, մեր մեծ ընկերներ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ եւ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ շիրիմներուն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իսկ ժամը 4էն 6, ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ սրահի մը մէջ։ Յարգանքի արտայայտութիւն, պիտի խօսին կարգ մը ընկերներ։

Նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւն եւ երգ։

Le Rallye Gambetta. 93, Ave. Gambetta

Հաւաքուիլ մեթրօ Կամպէթա, գերեզմանատան առջեւ, Կամպեթա դրան մօտ։

Սիրով կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մեր ընկերներն ու համակիրները։

Ծախքերու մասնակցութիւն։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպուրական Հայր. Միութեան, մասնակցութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան։

Նուիրուած ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ մահուան 45 եւ կաթողիկոսութեան 60 ամեակի։

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի։ Կը բանախօսէ Պ. Յակոբ Վարժապետեան։

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ Տիկին Ա. Պօյաճեան, Օր. Սէտէֆեան, Օր. Է. Մարկոսեան։ Մուտքը ազատ է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Յոյներուն սրահը (ռիւ Պոնֆուա, 5)

Գեղարուեստական մրցում մը շըրջաններու միջեւ, Ա. հանդիսացող մասնաճիւղը կը ստանայ Միութեան արծաթեայ բաժակը։ Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջականերու երիտասարդութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

× Նոյն առտուն միեւնոյն սրահին մէջ Ներկայացուցչական ժողով։ Շրջաններէն եկողները Փեռաշէն թիւ 26 օթօքարը առնելով կ'իջնեն Փլաս տիւ Փոն, ուր պիտի սպասեն ընկերներ։

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր դպրոցին։

Այս կիրակի ժամը 15ին։

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ (Օր. Օր. Պէնկեան, Դաշնակեան, Պարսամեան, Պետոեան եւ Դաւիթեան, Պ. Պ. Պօղոսեան, Գարակէօզեան, Տէրտէրեան եւ անակնկալներ։

Մուտքը ազատ է։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի։

Այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Նորի սրահը, 4 Փլաս տը լա Մէրի։

Կը խօսի ընկեր ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ նիւթ՝ «Ռուբէնի Յուշերը»։

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդական կազմակերպութիւնները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն փափաքով այս կիրակի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն 1896ի դէպքի զոհերուն, 1915ին Կեսարիոյ մէջ կախաղան բարձրացող 52 հայրենակիցներուն եւ Կեսարիոյ շրջանի բոլոր նահատակուածներու յիշատակին։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս արարողութեան յարգելու համար մեր նահատակներուն նուիրական յիշատակը։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ընկ. Կարօ ենթակոմիտէն, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3.30ին։ Համազասպ խումբը այս շաբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիները։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

Հ. Յ. Դ. ՓՈԹՈՐԻԿ խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Քաֆէ տը լա Մէռի, Սէն Սիւլփիս։ Կը խօսի ընկեր Ս. Թորոսեան։ Նիւթ՝ «Ընկերվարական շարժումները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ ժամը 9ին, Քաֆէ տը լա Մեռի, Փլաս սէն Սիւլփիս։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին «Գեղունի» սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը ներկայ ըլլալ Մանուկներու Օրուան հանդէսի յանձնախումբի ժողովին, այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը։

Կ. ԽԱՉԻ ՕԳՆ. Մարմնի (Փարիզահայ Տիկ. Միութիւն) ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղին մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։ Օրակարգ.— 1. Զեկուցում վարչութեան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան։ 2.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բոլոր Տարօն – Տուրուբերանցիներուն)

ԷՔՐԸՆ (Մ. Նահանգներ).— Հայրենակիցներ, տարիներ առաջ Միութեանս մէկ պատգամ. ժողովը որոշած էր Տարօնի ամբողջական պատմութիւնը գրի առնել տալ։ Շարք մը դժուարութիւններ անկարելի դարձուցին որ այդ շատ ցանկալի որոշումը իրականանայ։

Միութեանս 28րդ պատմգ. ժողովը, որ գումարուեցաւ 1953 Յուլիսին, Քանատայի Սէնթ Քէթրինս քաղաքին մէջ, անգամ մը եւս վրաղեցաւ պատմութեան հրատարակութեան խնդրով եւ բարեփոխեց նախկին որոշումը։ Այսպէս, փոխանակ Տարօնի ամբողջական պատմութեան, գրի պիտի առնուի միայն վերջին հարիւրամեակի պատմութիւնը։

Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է այս բարեփոխուած որոշումի գործադրութեան։ Նշանակած ենք խմբագրական կազմ մը հետեւեալ հայրենակիցներէ, Կարօ Սասունի (Պէյրութ), Տոքթ. Արմենակ Ալխանեան (Նիւ Եորք) եւ Սմբատ Շահնազարեան (Լօս Անճըլէս)։ Խմբագրական կազմի երկու անդամներու եւ մեր հաւանութեամբ խմբագրապետ ընտրեցինք Կարօ Սասունին։

Կը խնդրենք մեր բոլոր հայրենակիցներէն, մասնաւորաբար մտաւորականներէն, որ մեզի ղրկեն իրենց քով գտնուած յուշեր, կենսագրականներ, նկարներ, եւայլն, որոնք առաղձը պիտի կազմեն Տարօն Տուրուբերանի հարիւրամեակի պատմութեան։ (Կնիք)

Նիւթերը ղրկել հետեւեալ երկու հասցէներուն։

Patriotic Union of Daron Dourouperan
Central Commitee, P. O. Box 481
Akron, OHIO U.S.A.

×

G. Sassouni, 119, Rue Salim Bostany
Beyrouth - LIBAN

ՎԱԼԱՆՍ.— Նորաշէն եկեղեցւոյ ի նպաստ սարքուած վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 5255 (ննջարան), 2730 (անթելի գործիք մը), 3777 (հեծելանիւ մը), 2758 (ժամացոյց մը)։

Զանազան պարգեւներ շահած են հետեւեալ թիւերը.— 2535 5271 3460 1581 1545 4240 1162 3132 5012 3431 5138 3459 3711 1457 4129 3761 2961 3017 2789 1595 1766 2626 2798 2822 5094 3762 3036 1475 1557 5024 2674 2597 3471 3716 3467 1030 3316 1850 3530 1519 3509 4133 5032 1502 4990 3165 2702 2275 2546։

Դիմել Պ. Ժ. Անտոնեանի՝

7, Place des Clencs, Valence (Drôme)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1953
SAMEDI 28 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7230 · խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2641

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇԻՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Կուսակցական պայքարը, որ առժամապէս դադրած էր, վերսկսած է արտակարգ սաստկութեամբ, Թուրքիոյ երկու գլխաւոր հոսանքներուն միջեւ (Դեմոկրատ եւ Հալք)։

Բուռն տեսարաններ կը պարզուին ամէն օր, մամուլին, խորհրդարանին եւ հրապարակային ժողովներու մէջ։ Կիրքերը այնքան լարուած են որ, երբեմն բռունցքներ ալ կը ցցուին, փոխադարձաբար։

Այս բանաւոր եւ գրաւոր ճակատամարտին գլուխն անցած են կուսակցութեանց վարիչները, — հին եւ նոր վարչապետներ, նախարարներ եւ ուրիշ երեւելիներ։

Օրուան իշխանաւորը, Ատնան Մենտերէս, որ եւ է առիթ չի փախցներ, թունաւոր նետեր արձակելու համար Իսմէթի եւ միւս անկեալներուն դէմ։ Ամենաթեթեւ ակնարկ մը տեղի կու տայ բուռն յարձակողականի մը։

Բաւական չհամարելով Ազգ. ժողովին բեմը, Մենտերէս պտոյտներ կը կատարէ քաղաքէ քաղաք, շնդալից ճառեր խօսելու եւ հակառակորդը սեւցնելու համար։

Երբեմն կ'ամփոփենք այդ ճառերը, գաղափար մը տալու համար անցուդարձին վրայ։ Բայց այդ ամփոփումները լրիւ չեն նոյնիսկ Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերուն մէջ։

Ըսել կ'ուզենք թէ կացութիւնը շատ աւելի բարդ է քան կ'երեւայ լրագրական հրատարակութիւններով։

Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ այս ժխորը շատ աւելի սուր եւ թունաւոր համեմատութիւններ պիտի ստանայ, իբրեւ նախաբան յառաջիկայ ընտրութեանց։

Ատենէ մը ի վեր դեմոկրատ իշխանութիւնը կը յուզէ «Հալք»ի գեղծումներուն եւ հարստահարութեանց խնդիրը։

Վարչապետը եւ նախարարները հրապարակաւ կ'ամբաստանեն Իսմէթը եւ գործակիցները, թէ աւարի տուած են ազգին հարստութիւնները, մեծադումար դանձեր դիզելով։

Խօսքէն գործի անցնելով, կուսակցութիւնը որոշած է հաշիւ պահանջել Ազգ. ժողովին միջոցաւ եւ ետ առնել կողոպուտները։

Կրնաք երեւակայել թէ ո՛ւր կրնայ յանգիլ այսպիսի հաշուեքննութիւն մը։

Երբեմն կը խօսուի նաեւ Ունեւորութեան Տուրքի մասին (Վարլըք), բայց ճարտասանական մարզանք է։

Այդ բարբարոսական հարստահարութեան գլխաւոր զոհերը եղան ոչ–Թուրքերը, 75 առ հարիւր։ Նոյն ինքն Պոլսոյ կալուածահամարի վերատեսուչին (տէֆթէրտար) վկայութեամբ։

Թուրքիոյ ո՞ր արդարամիտ կառավարութիւնը պիտի յանդգնէր ետ առնել այդ կողոպուտը և վերադարձնել տէրերուն...

Մինչ այս մինչ այն, կը շարունակուին երկու մեծ դատեր, մէկը՝ 167 համայնավարներու, միւսը՝ «Միլլէթ» կուսակցութեան դէմ։

Առ այժմ լռութիւն կը տիրէ առաջինի մասին։ Վերջին պահուն որոշեցին դատավարութիւնը կատարել դռնփակ, թերեւս փախնալով շնդալից յայտնութիւններէ։

Երկրորդի մասին տեղեկութիւններ կը տրուին պարբերաբար, առանց ամբողջովին լուսաբանելու խնդիրը։

Ցատկանշական պարագայ մը, այս առթիւ։

Ամբողջ բոլշեւիկեան մամուլին հետ, Փարիզի կարմիր պաշտօնաթերթն ալ, «Իւմանիթէ», ատեն ատեն կ'ողբա՛յ որ Թուրքիան կը տքայ, կը հեւայ Ամերիկացիներու թաթին տակ։

Ինչո՞ւ իրար անցեր են։ Երէկ իրենք էին ստնտու եւ խնամակալ, ուղեկից եւ զինակից—ման 25 տարի, այսօր ալ Ամերիկացիները։ Միշտ ի վնաս փոքր ազգերու։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Մոսկուայի անթելը Եշ. գիշեր հաղորդեց թէ Խ. Միութիւնը ծանուցագիրներ ուղղած է Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, հաւանութիւն յայտնելով մասնակցիլ Չորսերու յառաջիկայ ժողովին, Պերլինի մէջ։

Այս ծանուցագիրները Մոսկուայի դեսպաններուն ղրկած էր արտաքին նախարարը, Մոլոթով։ Բնագիրը պիտի հրատարակուէր երէկ, ուրբաթ։

Աւելորդ է ըսել թէ լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Այս առթիւ թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնուին։

Ինչպէս կը յիշուի, Նոյ. 3ին Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէր երկու տեսակ ժողովներ գումարել, մէկը՝ հինգ պետութեանց մասնակցութեամբ, հրաւիրելով կարմիր Չինաստանը, միւսը՝ չորս պետութիւններով, յատկապէս գերմանական հարցը քննելու համար։

Արեւմտեան պետութիւնները հաւաքաբար պատասխանելով, մերժեցին իբրեւ նախապայման ընդունիլ Հինգերու խորհրդաժողովը։

Այժմ կ'ենթադրուի թէ Մոսկուա փոխած է իր դիրքը, առ նուազն երկու պատճառներով.— 1. Խափանել եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը, մասնաւորապէս Ֆրանսայի կողմէ.— 2. Փարատել այն տպաւորութիւնը թէ Խ. Միութիւնը զանազան պայմաններ դնելով, կը խափանէ Չորսերու ժողովին գումարումը։

Անոնք որ այս ենթադրութիւնը կ'ընեն, կապ մը կը տեսնեն Մոսկուայի այս նոր ձեռնարկին եւ Ֆրանսայի ներքին տագնապին միջեւ։ Աւելի բանդէտներ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ դիւրացնել Լանիէլի դահլիճին անկումը, որպէսզի ջուրը ձգէ եւրոպական բանակի ծրագիրը։ Անոնց պատճառաբանութեամբ, եթէ Ֆրանսայի դահլիճը տապալի, Պ. Լանիէլ պիտի չկրնայ Պերմուտա երթալ յառաջիկայ շաբթու, խորհրդակցելու համար Այզընհաուըրի եւ Չըրչիլի հետ, եւ խորհրդաժողովը նորէն պիտի յետաձգուի։ Մոսկուա միշտ ընդդիմացած է այս խորհրդաժողովին, զայն համարելով նոր դաւ մը Խ. Միութեան դէմ։

× Մինչ այս մինչ այն, վիճաբանութիւնները կը շարունակուին միջազգային մամուլին մէջ, եւրոպական բանակի դաշնագրի մասին որ դեռ շատ ջուր կը վերցնէ, գոնէ Ֆրանսայի համար։ Ազգ. ժողովը ծանր փորձի մը ենթարկուած էր երէկ, ուրբաթ, երբ կը քննէր դահլիճին առաջարկած բանաձեւը։ Վերջին պահուն կարգ մը դժուարութիւններ հարթուած էին, բայց եւ այնպէս մթնոլորտը պղտոր էր։ Մնաց որ, առաջարկուած բանաձեւը անպատճառ վաւերացում չի նշանակեր։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ընտրութիւնը պիտի կատարուի դեկտեմբեր 17ին, Վերսայլի մէջ, համաձայն Ազգ. ժողովի դիւանին որոշման։ Առաջին քուէարկութիւնը պիտի կատարուի ժամը 14ին։ Քուէարկութիւնը գաղտնի է։ Իւրաքանչիւր ժողովական բարապանի մը միջոցաւ կը կանչուի քուէն ձգելու համար քուէատուփին մէջ։ Քուէարկութիւնը եւ քուէհամարը կը տեւեն չորս ժամ։ Եթէ հարկ ըլլայ քանի մը անգամ քուէարկութիւն կատարել, երկրորդը պիտի սկսի ժամը 21ին, իսկ երրորդը յաջորդ օրը, դեկտեմբեր 18ի առտուն ժամը 9ին։ Այս պատճառով ճաշ մը պատրաստուած պիտի ըլլայ իրիկուան համար։ Ընտրութեան ծախքը՝ 18 միլիոն ֆրանք։

ՊԵԼԺԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

Պելժիոյ երեսփ. ժողովը Նոյ. 26ին հաւանութիւն յայտնեց եւրոպական բանակի դաշնագրին, 49ի դէմ 148 ձայնով, ինչ որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ։ Երեք հոգի ձեռնպահ մնացին։ Կը նշանակէ թէ այս փոքր պետութիւնը ի վերջոյ լիովին պիտի վաւերացնէ դաշնագիրը, երկու տարի վիճաբանելէ ետք։ Այժմ օրինագիծը կը քննուի ծերակոյտին կողմէ որ նոյնպէս համաձայն է։

Իրազեկներ դիտել կու տան թէ շատ մը երեսփոխաններ թեր քուէարկեցին որոշ չկամութեամբ եւ պարզապէս անոր համար որ ցարդ ուրիշ ելք մը գտնուած չէ, սանձելու համար Գերմանիոյ վերազինումը։ Արտաքին նախարարը, Վան Զելանտ, ըմբռնելով հանդերձ Պելժիոյ վարանումը, իբրեւ հետեւանք գերմանական երկու արշաւանքներու, համբերութեամբ յիշեցուց, բացատրեց թէ ուրիշ ելք չկայ։ «Մենք պէտք ունինք գերման զինուորներու, արեւմտեան Եւրոպան պաշտպանելու համար եւ այս է միակ միջոցը Գերմանիան զինելու առանց տեղի տալու գերման ազգային բանակի մը վերածնութեան»։

Նախարարը շեշտեց թէ այնքան պէտք ունին գերման զօրքին որ եթէ միացեալ բանակի դաշնագիրը մերժուի, կարելին պիտի փորձէ Գերմանիան Ատլանտեան Կազմակերպութեան մէջ առնելու, գիտնալով հանդերձ որ ատոր հետեւանքը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ ուղղակի վերազինումը Մ. Նահանգներուն կողմէ։ Արդ, ինք վստահ չէ թէ 14 զինակիցները պիտի ընդունին Գերմանիոյ մասնակցութիւնը։ Եթէ մերժեն, կցկիացեալ Գերմանիա մը կրնայ Խ. Միութեան ձեռքը իյնալ։

Շատեր կ'ուզէին որ Պելժիա սպասէ Ֆրանսայի վաւերացման, բայց Վան Զելանտ բացատրեց թէ դաշնագիրը արժէք պիտի ունենայ եթէ վեց զինակից պետութիւնները վաւերացնեն զայն։

Պելժիոյ ընկերվարականները նախապէս ուժգնօրէն կ'ընդդիմանային դաշնագրին — բայց իրենց ընկերը, նախկին վարչապետ Սփաք սատիճանաբար համոզեց, միեւնոյն ատեն ազատ ձգելով որ ամէնմէկը քուէարկէ համաձայն իր խղճին։ Իրօք, 73 ընկերվարականներէն միայն 31ը դէմ քուէարկեցին։

× Եշ. օր հինգ զինակից պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով գումարեցին Լա Հէյի մէջ, քննելու համար արեւմտեան Եւրոպայի դաշնակցութեան ծրագիրը։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը բացակայ էր, սպասելով Ազգ. ժողովին վիճաբանութեանց ելքին։ Նոյնիսկ Պելժիոյ երեսփ. ժողովին տուած որոշումը չէր կրցած փարատել մշուշը։ Ի դիմաց Ֆրանսայի ներկայ էր արտաքին գործերու նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Փառոտի, որ յայտնեց թէ ինք իրաւասութիւն չունի, բայց կարելին պիտի փորձէ խորհրդակցութիւնները դիւրացնելու համար։ Ժողովը պիտի շարունակուի այսօր, շաբաթ, սպասելով Պ. Պիտոյի։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան 13 ամբաստանեալներ, իբրեւ սիոնական եւ համայնավար։ Չորսը կիներ են։ Միեւնոյն ատեն խուզարկութիւններ տեղի ունեցան։ Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ գրաւած է կարմիր տետրակներ, աւելի քան 700 սիոնական եւ համայնավարական գիրքեր, բազմագրութեան գործիքներ, գրամեքենաներ եւ ուրիշ քարոզչական նիւթեր։ Կ'ըսուի թէ բոլոր կալանաւորները Հրեաներ եւ եգիպտական հպատակներ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԼՈՅԹ ՄԸ

Ատեն մը Սելանիկի ազգային ժխորին խառնուելէ ետք, Թորգոմ վերջնապէս Աթէնք փոխադրուած էր։

Որոշ գործ մը չունէր, բայց կ'երեւար ամէն տեղ։ Յանախ զինուորական համազգեստով։

Եթէ ամէնքը մոռցած ըլլային, ինք համազգեստը կը հագնէր, պատուիրակութիւն մը կը կազմէր, ծաղկեպսակ ալ գնել կու տար եւ շքերթ մը կը սարքէր դէպի Անծանօթ Զինուորին Դամբարանը։

Զարմանազան պատմութիւններ կը պատմէին իր մասին, բայց ինք նամբան կը շարունակէր անտարբեր։

Այն տարին (1930) կատաղի պայքար մը բացած էր կարմիրներուն դէմ, եւ հայերէն թերթ մըն ալ կը հրատարակէր երբեմն, գործածելով ամէնէն պատկերալից ռամկաբանութիւնները։

Երրորդ անգամ, 1932ին, երբ նորէն Յունաստան գացեր էի, անտանելի դարձած էր իր նիւթական վիճակը։ Բայց եւ այնպէս, միտք չունէր իր պատեանին մէջ ամփոփուելու։

Մայիս 28ը պիտի տօնուէր այն տարին, եւ Թորգոմն ալ նախագահ նշանակեր էին։

Հանդէսին օրը, առտուն ժամը 8ին սենեակիս դուռը զարնելով ներս մտաւ։

Հագած էր զինուորական համազգեստը, շքանշաններն ալ կուրծքին։

— Թորգոմ, ես քեզի հետ բեմ չեմ ելլեր այդ համազգեստով։ Տակաւին քանի՞ տարի այսպէս...

— Մի՛ բարկանար, եղբայր, մտիկ ըրէ։ Տօնակատարութիւնը արգիլած են, սովետական եւ թրքական դեսպաններու բողոքին վրայ։

Միասին բերած էր բողոքի հեռագիրներ, ղրկելու համար Յունաստանի հանրապետութեան նախագահին, ներքին եւ արտաքին նախարարներուն եւն.։ Եւ կ'աւելցնէր.

— Անձամբ ալ պիտի դիմեմ։ Ինչո՞ւ կը խառնուին ազատ Յունաստանի ներքին գործերուն։

Հազիւ կրցայ համոզել որ համբերէ, որպէսզի անցուդարձը ստուգելով հարկ եղած դիմումները կատարենք։

Վ.ԱՀԷ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, էջմիածինէն վերադարձած է Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ.։ Պրուսէլի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին ղրկուած նուէրը հայկական մանրանկարներու ընտիր ժողովածու մըն է, որ վերջերս տպուեցաւ Երեւանի մէջ։

Դերենիկ եպիսկ. պատարագած է Երեւանի, Թիֆլիսի եւ Սեւականի մէջ։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական ատեանին ընդհ. դատախազը վերջացուց իր ամբաստանագիրը, կրկին մահապատիժ պահանջելով Տոքթ. Մոսատեղի դէմ։ Ճառին ընթերցումը ութ նիստ գրաւեց, տեւելով 35 ժամ։ Դատավարութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով նախորդ վարչապետը Եշ. օր գլուխը գրասեղանին վրայ դրած էր, եւ իբրեւ թէ կը քնանար։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհանուր քարտուղարը, Պընուա Ֆրաշոն, որ ձերբակալուած էր անցեալ կիրակի, իբրեւ դաւադիր, առժամապէս ազատ արձակուեցաւ։

ԹՐԻԵՍԹԷԻ մասին ծրագրուած ժողովը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, համաձայն վերջին լուրերու։ Եուկոսլաւիա եւ Իտալիա կը պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՀԱՅԴԵԼԲԵՐԳԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գրիգոր Արծրունի շարունակեց.

— Յառաջադէմ, գիտակից եւ հաստատակամ հայ թերթ մը հրաշք պիտի գործէ մեր ազգային եւ հասարակական մտքի զարգացման վրայ: Ես որոշած եմ նուիրուիլ այդ գործին:

— Բայց սիրելի եղբայրս, որքան ալ ճիշդ եւ գովելի գտնեմ մտածումներդ, կ'ուզեմ գիտել տալ թէ, դուն կ'անտեսես կարեւոր պարագայ մը: Պրոֆ. Թրայչքըն, պրոֆ. Քնիզը եւ միւս յարգելի պրոֆեսորները, ամէնքն ալ պետական պաշտօնեաներ են, հաստատուն եկամուտ ունին եւ պետութիւնը առ հասարակ պաշտպան է անոնց ակադեմական եւ յառաջդիմական, ինչպէս նաեւ հանրային գործունէութեան: Իսկ ո՞վ պիտի պաշտպանէ քեզ, ո՞վ նեցուկ պիտի հանդիսանայ քու առաջադրած ազգօգուտ գործիդ... դրամապաշտ նորերուկ հայ հարուստնե՞րը, Թուրքահայաստանի չքաւոր եւ անտէր գիւղացիները, Արարատեան դաշտի աղքատ մշակնե՞րը թէ հալարաբի գինտօնները... Գիտես թէ որքան տոգորուած եմ մեր ազգային մշակոյթով: Ս. Ղազարի Մխիթարեան հայրերը ինծի ծանօթացուցին Քաջ Վարդանն, Ղեւոնդ Երէցը, Խորենացին եւ մեր հին թանկարժէք մշակոյթը: Սկզբունքով դէմ պիտի չըլլայի թերթի մը հրատարակութեան, բայց նիւթականի հարցը կը մտատանջէ զիս:

— Առարկութիւնդ բոլորովին անտեղի չէ, Անդրէաս, բայց մի մոռնար որ Արծրունի ընտանիքը այնքան ալ աղքատ չէ, որ սոխուլինք ուրիշին առջեւ ափ բանալու: Ունինք ապահով կալուածական եկամուտ եւ կը յուսամ թէ բոլորովին ալ պարապ չանցնիր յոգնութիւնս: Անշուշտ հարկ է զոհաբերութիւն ստանձնել ազգին եւ բարձր նպատակի մը ծառայելու համար: Միւս կողմէ չոր հացն ու պանիրն ալ փոր մը կը կշտացնեն...

«Ուրախ եմ որ դուն եւս սկզբունքով անհրաժեշտ կը գտնես մամուլ մը ունենալ մեր տրամադրութեան տակ, թերթ մը՝ որ ունենայ երիտասարդական աւիւն եւ իր շուրջը հաւաքէ յառաջդիմասէր, ազգասէր եւ զոհաբերող երիտասարդութիւնը, որ հրահրէ սէրը գիտութեան, սէրը ազգային պատմութեան, մշակոյթին եւ ազգին միասնականութեան: Այդ թերթը պէտք է յառաջդիմութեան սերմերը ցանէ, մշակէ եւ ստեղծէ, կարճ խօսքով՝ քաղաքակաճ Հայը: Այո, մշակ մը պէտք է հանդիսանայ ան: Կայ հողագործ մշակը, կայ նաեւ հոգիի, մտքի եւ մարդու մշակը: Թերեւս «Մշակ» անունը լաւագոյնս յարմարէր իմ նախատեսած ուղղութեանս...

— Գրիգոր, այնքան ոգեւորուած ես տղէն, որ կարծես թէ թերթը աչքիդ առջեւը բռնած ես եւ կը կարդաս... Ուշադրութիւն... Նեքարին մէջ չիյնաս...

Ուրախ տրամադրութեամբ անցան կամուրջէն:

Երբ կամուրջին երկու աշտարակներուն տակը հասան, դիմացի աջ անկիւնի ուսանողական «Յում Գոլդընէն Հեչտ» գինետուն - գարեջրատունէն ուրախ երգեր կը լուէին...

Իրենց ծանօթ էր այդ «Քնայփը»ն: Գերման ուսանող ընկերներ, որոնք գունաւոր ժապաւէն եւ գլխարկ կրող միութիւններու եւ եղբայրութիւններու կը պատկանէին, յաճախ կը հրաւիրէին զիրենք, միասին ուրախ կերուխումի ժամեր անցընելու:

Հազիւ ներս դրած էին իրենց ոտքը, երբ զուարթ բացագանչութիւններով ընդունուեցան Գրիգորն եւ Անդրէասը: Իրենց ազնուութեամբ, ընկերականութեամբ եւ յաջողութեամբ սիրուած էին ամէնքէն եւ յարգուած, թէեւ օտարականներ էին: Անոնք հայ ազգին արժանաւոր «դեսպաններն» էին միջազգային ակադեմական այս կրկէսին մէջ:

Կլոր մեծ սեղանէն իրենց քովը ցատկեց երկայնահասակ դեղին մազերով ուսանող մը, կապուտաչուի եւ խնդումերես, «գունաւորներու» խմբակին պետը, որ կապած էր իր բազմագոյն ժապաւէնը ուսէն մինչեւ մէջքը եւ որուն դէմքին վրայ սուսերամարտի բազմաթիւ սպիներ կը տեսնուէին: Հանեց իր գունաւոր գլխարկը եւ ջերմօրէն շնորհաւորեց Գրիգորը, որուն յաջողութեան լուրը տարածուեր էր արդէն ուսանողական շրջանակին մէջ, եւ հրաւիրեց երկու եղբայրները իրենց սեղանը: Յետոյ գինուորական գիրք մը առած բարձրաձայն գոչեց, լատիներէն.

— Լռութիւն:

Ձայները իսկոյն դադրեցան: Պետը շարունակեց լուրջ եւ հաստատ ձայնով՝ միշտ լատիներէն.

— Գրիգոր Արծրունի, Հայ, վարդապետ փիլիսոփայութեան եւ մագիստրոս ազատ արուեստից: Կեցցէ՛:

Ամէնքը ոտքի ելած էին եւ միաբերան արձագանգեցին՝

— Վիվա, վիվա, վիվա...

Ուսանողական գլխարկները ձախ ձեռքով սրտին սեղմած իսկ աջով գարեջուրի քարէ մեծ բաժակները բարձրացուցած սկսան երգել լիաթոք.

— Լեցուցէ՛ք բաժակները, խմեցէ՛ք ընկերներ,
Շատ դարեր վերջ բաժակները անպէտ պիտի ըլլան:

Եւ լսուեցաւ պետին հրամանը՝

— Էքս՛՛՛ Մինչեւ տակը խմե՛լ, պարպե՛լ):

Պինդ բռնած բաժակները, անկլինաւոր ձեռքի շարժումով մը բաժակները շրթներուն տարին եւ խմեցին գարեջուրը մինչեւ վերջին կաթիլը...

... Եւ շարունակեցին երգել ուսանողներու ամէնէն սիրած արբուքի երգը (լատիներէն):

— Հետեւաբար ուրախանանք.— Որքան ատեն որ երիտասարդ ենք.— Հաճելի երիտասարդութենէ ետք, նեղացուցիչ ծերութենէ վերջ, հողը պիտի գրկէ մեզ):

×

Երկու տարի անցած էր այս օրէն, երբ Թիֆլիզի մէջ լոյս կը տեսնէր «Մշակ» թերթը (1872): Խմբագիրը՝ Գրիգոր Արծրունի, 27 տարեկան: Յաջողած էր վերջապէս հաստատել իր ամպիոն - թերթը: Քսան տարի շարունակ խմբագրեց զայն: Լուսաբանեց, պայքարեցաւ, զոհեց իր առողջութիւնը, իր երիտասարդութիւնը, հարստութիւնը, հաւատարիմ մնալով ազգին ծառայելու իր տեսլականին: Իր ազդեցութիւնը մեծ եղաւ հայ մշակոյթի եւ մանաւանդ ընկերային եւ քաղաքական մտքի զարգացման վրայ թէ ռուսահայութեան եւ թէ թրքահայութեան մէջ: Իրեն կը պարտինք նաեւ Րաֆֆին իբրեւ վիպագիր:

Քառասունեւեօթը տարեկան էր, երբ իր յոգնած աչքերը փակեց 1892ին, միանալով հայ Անմահներու փաղանգին:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Ամփոփուած Սովետական Հայաստան օրաթերթէն, 10 Հոկտ.)

ԺԹ. համագումարը ուրիշ հարցերու կարգին դատապարտեց նաեւ այն սխալ «տեսութիւն»ը թէ երգիծանքը անհրաժեշտ չէ.— «Մեր սովետական գեղարուեստական գրականութեան, դրամատուրգիայի մէջ,— կ'ըսէ Մալենկով — ինչպէս նաեւ կինեմատոգրաֆիայում մինչեւ օրս բացակայում են գեղարուեստական ստեղծագործութիւնների այնպիսի տեսակներ ինչպիսին երգիծանքն է: Սխալ կը լինէր կարծել, թէ մեր սովետական իրականութիւնը նիւթ չի տալիս երգիծանքի համար: Մեզ հարկաւոր են սովետական Գոգոլներ ու Շչեդրիններ, որոնք երգիծանքի կրակով ի սպառ այրեն այն ամէնը, ինչ բացասական, նեխած, մահացած երեւոյթ է, այն ամէնը, ինչ արգելակում է առաջընթացը»:

Երգիծանքը զարգացնելու պահանջը մեծ նշանակութիւն ունի: Խորհրդային երգիծաբանի հայրենասիրական պարտքն է բարձրացնել մարդոց զգօնութիւնը ներքին եւ արտաքին թշնամիին դէմ, ուղղել անոնց զայրոյթն ու ատելութիւնը դրամատիրութեան մնացուկների դէմ մարդոց գիտակցութեան եւ կենցաղին մէջ, ծաղրի եւ ծիծաղի հզօր ուժով մերկացնել ու խարազանել արկածախնդիրները, բիւրոկրատները, յափշտակիչները, բիւրոկրատները:

Խորհրդահայ գրականութեան վերջին շրջանին գրուեցան երգիծական երկեր, նոր կատակերգութիւններ, աշխուժացան առակագրութիւնները եւ թերթօնը, գրական մամուլին մէջ յառաջ եկան երգիծանքի բաժիններ: Սակայն տակաւին փոքրաթիւ են երգիծական երկերը, չափազանց ետ կը մնայ խորհրդային երգիծանքի տեսութեան եւ դասական երգիծական ժառանգութեան օգտագործման հարցերու մշակումը:

Խորհրդահայ թատերագիրները ստեղծած են երգիծական կարգ մը արժէքաւոր գործեր, որոնցմէ են Դ. Դեմիրճեանի «Քաջ Նազար», «Նապոլէոն Կորկոտեան», Ն. Զարեանի «Աղբիւրի մօտ» թատերգութիւնները, Ա. Գուլակեանի «Անհանդիստ մարդիկ» եւ բոլորովին վերջերս Ն. Զարեանի «Փորձադաշտ» կատակերգութիւնները:

Իր վերջին թատերգութեան մէջ Գուլակեանի դրած հարցերէն մին կը շօշափէ ազգայնական ձգտումներու մերկացումը՝ երգիծանքով: Այս ճիշդ նպատակադրումը չէ գտած իր գեղարուեստական մարմնաւորումը:

Ուշագրաւ է Ն. Զարեանի Փորձադաշտ նոր թատերգութիւնը որ հարուստ է կրնճիռներով եւ, որ կը պարզէ մարդոց պայքարը զրպարտութեան դէմ:

Երգիծանքը խորհրդահայ թատերգութեան մէջ տակաւին թոյլ կերպով դրսեւորուած է: Հանրապետութեան թատերական ցանցը այսօր ալ կը զգայ առողջ, լաւատես, կենսահաստատ ծիծաղով յագեցած թատերգութեան պակասը: Խաղացանկի ծանր վիճակ կ'ապրի երաժշտական թատրոնը: Տարիներու ընթացքին ոչ մէկ ինքնուրոյն կատակերգութիւն չէ բեմադրուած պատանի հանդիսատեսի թատրոնը: Չի խրախուսուիր քնարական կատակերգութեան սեռը: Մոռացութեան է տրուած ուրախ կատակերգութիւնը որու օրինակն էր Ա. Պապայեանի «Մեծ Հարսնիքը»:

Խորհրդահայ կատակերգութեանց յատուկ է դրական հերոսի թոյլ պատկերումը: Անիկա կը նկատուի կարգ մը կատակերգութեանց մէջ («Աղբիւրի մօտ», «Հին հիւանդութիւն», «Նապոլէոն Կորկոտեան», «Անհանգիստ մարդիկ» եւայլն):

Երգիծական գրականութեան սեռերէն մէկն է առակը, որ լայն տարածում կը գտնէ, այնքան լայն որ «Փրալտա»ն անհրաժեշտ նկատեց միջամտել եւ ուղղութիւն տալ առակագրութեան:

Խորհրդահայ գրականութեան մէջ առակագրութիւնը ունեցաւ եւ ունի ներկա–

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԽԵԼՔ ՄԱՐԴԸ

Ժամանակով մի աղքատ մարդ կար, որքան աշխատում էր, որքան չարչարւում էր, դարձեալ միեւնոյն աղքատն էր մնում:

Մի օր նա վեր կացաւ, թէ՝ պէտք է գնամ գտնեմ Աստծուն, տեսնեմ ես երբ պէտք է պրծնեմ այս աղքատութիւնից ու ինձ համար մի բան խնդրեմ:

Ճանապարհին մի գայլ պատահեց:

— Առաջ բարի, մարդ ախպէր, ո՞ւր ես գնում,— հարցրեց գայլը:

— Գնում եմ Աստծու մօտ, պատասխանեց աղքատը, դարդ ունեմ ասելու:

— Դէ, որ գնաս Աստծու մօտ,— խնդրեց գայլը,— ասա մէկ սոված գայլ կայ, գիշեր ցերեկ ման է գալիս սար ու ձոր, ուտելու բան չի գտնում. ասա, մինչեւ ե՞րբ սոված մնայ. որ ստեղծել ես, ինչո՞ւ չես կերակուր հասցնում:

— Լաւ, ասաց մարդն ու շարունակեց ճանապարհը:

Շատ գնաց թէ քիչ, պատահեց մի սիրուն աղջկայ:

— Ո՞ւր ես գնում, ախպէր, հարցրեց աղջիկը:

— Գնում եմ Աստծու մօտ:

— Երբ որ Աստծուն տեսնես, աղաչեց աղջիկը,— ասա, այսպիսի մի աղջիկ կայ, ջահել, առողջ, հարուստ, բայց չի կարողանում ուրախանալ, բախտաւոր ըզգալ իրան, ի՞նչ պիտի լինի նրա ճարը:

— Կ'ասեմ,— խոստացաւ ճամբորդն ու գնաց:

Ճամբան պատահեց մի ծառի, որ թէեւ ջրափին էր կանգնած, բայց չոր էր:

— Ո՞ւր ես գնում, այ ճամբորդ,— հարցրեց չոր ծառը:

— Գնում եմ, Աստծու մօտ:

— Դէ, կանգնիր, մի երկու խօսք էլ ես պատմեմ,— խնդրեց չոր ծառը,— Աստծուն կ'ասես՝ այս ի՞նչ բան է, բուսել եմ այս պարզ ջրի ափին, բայց ամառ-ձմեռ չոր եմ մնում, ե՞րբ պէտք է ես էլ կանաչեմ:

Այս էլ լսեց աղքատն ու շարունակեց ճանապարհը: Այնքան գնաց, մինչեւ գըտաւ Աստծուն:

×

Մի բարձր ժայռի տակ, մէջքը ժայռին դէմ տուած, ալեւոր մարդու կերպարանքով նստած էր Աստուած:

— Բարի օր,— ասաց աղքատն ու կանգնեց Աստծու առջեւ:

— Բարով եկար,— պատասխանեց Աստուած, ի՞նչ ես ուզում:

— Էն եմ ուզում, որ ամէն մարդի հաւասար աչքով նայես, մէկին աւար չտանես, միւսին խաւար: Ես այնքան տանջւում, աշխատում եմ, էլի չեմ կարողանում կուշտ փորով հաց ուտել, իսկ շատերը, որ իմ կէսի չափ էլ չեն աշխատում, հարուստ ու հանգիստ ապրում են:

— Դէ, գնա, հիմի կը հարստանաս, քո բախտը տուեցի, գնա վայելիր,— ասաց Աստուած:

— Էլ բան ունեմ ասելու, Տէր,— ասաց աղքատն ու պատմեց սոված գայլի, սիրուն աղջկայ ու չոր ծառի ապսպրանքը:

Աստուած բոլորի պատասխանը տուեց, եւ աղքատը շնորհակալութիւն յայտնեց ու հեռացաւ:

Վերադարձին պատահեց չոր ծառին:

— Ինձ համար ի՞նչ ասաց Աստուած, հարցրեց չոր ծառը:

— Ասաց՝ քո տակին ոսկի կայ, մինչեւ այդ ոսկին չհանեն, որ արմատներդ հողին հասնեն, դու չես կանաչիլ,— պատմեց մարդը:

— Էլ ո՞ւր ես գնում, արի ոսկին հանիր էլի, թէ քեզ օգուտ կը լինի, թէ ինձ, դու կը հարստանաս, ես էլ կը կանաչեմ:

— Չէ, ես ժամանակ չունեմ, շտապում եմ,— պատասխանեց աղքատը, Աստուած ինձ բախտ տուեց, եսշուտով պէտք էգնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ,— ասաց ու գնաց:

Յետոյ, սիրուն աղջիկը պատահեց ու ճամբորդի առաջը կտրեց:

— Ի՞նչ լուր բերիր ինձ համար:

— Աստուած ասաց՝ դու պիտի քեզ համար մի մտերիմ կեանքի ընկեր գտնես, այն ժամանակ էլ տխուր չես լինիլ, ուրախ ու երջանիկ կը լինես:

— Դէ, որ այդպէս է, արի դու եղիր իմ կեանքի մտերիմ ընկերը,— թախանձեց աղջիկը ճամբորդին:

— Չէ, ես քեզ ընկերակցելու ժամանակ չունեմ, Աստուած ինձ բախտ է տուել, պէտք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ, ասաց աղքատն ու հեռացաւ:

×

Ճանապարհին սպասում էր սոված գայլը. հեռուից հէնց որ տեսաւ ճամբորդին, վազեց առաջը կտրեց:

— Հը, Աստուած ի՞նչ ասաց:

— Ախպէր, Աստծու մօտ գնալիս, քեզանից յետոյ մի սիրուն աղջիկ ու մի չոր ծառ էլ պատահեցին, աղջիկն ապսպրեց թէ՝ ինչո՞ւ ինքը չի կարողանում ուրախանալ, ծառն էլ՝ թէ ինչո՞ւ է գարուն-ամառ չոր: Աստծուն պատմեցի, ասաց՝ աղջկանն ասա՝ իրան համար մի կեանքի ընկեր գտնի, կը բախտաւորուի, ծառին էլ ասա՝ քո տակին ոսկի կայ, պէտք է այդ ոսկին հանեն, որ կանաչես: Եկայ իրանց պատմեցի Աստծու խօսքերը, ծառն ասաց՝ դէ, հանիր ոսկին, տար, աղջիկն էլ՝ թէ հէնց քեզ եմ ընտրում ինձ ընկեր: Ասացի՝ չէ, ախպէր, չեմ կարող, Աստուած ինձ բախտ է տուել, պէտք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ:

— Իսկ ինձ համար ի՞նչ ասաց Աստուած, հարցրեց սոված գայլը:

— Քեզ համար էլ ասաց՝ սոված ման կը գաս, մինչեւ մի անխելք մարդ կը գտնես, կ'ուտես, կը կշտանաս:

— Էլ քեզանից անխելք մարդ ո՞րտեղ գտնեմ, որ ուտեմ, ասաց գայլն ու կերաւ անխելք աղքատին:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

յիս ալ լուրջ թերութիւններ: Յաջողած առակներուն մէջ նիւթը այժմէական է, ժամանակակից, առնուած միջազգային եւ ներքին կեանքէ, աչքի կը զարնէ առակներու քաղաքական սրութիւնը: Այդպիսի առակներէն է Արշաւիր Դարբնի «Ամերիկեան սենատորը եւ ցուլը», «Կոլորատեան բզեզը» եւ «Ամերիկեան գեներալը», «Արեւի ուժը», «Պարծենկոտ աքլորը», «Լուն կոնգրեսում»:

Ա. Դարբնի կը ծաղրէ միջազգային յետաշրջական պարագլուխներ, ներքին կեանքի մէջ կը ծաղրէ սնապարծ եւ սին մարդիկ: Սակայն հեղինակը գրած եւ չտապած է լոյս ընծայել թոյլ, անմշակ, անորոշ բովանդակութեան ու իմաստի առակներ եւս: Ան խստապահանջ չէ իր մասին: Կենդանական աշխարհէ առած այլաբանութիւններ յաճախ իրենց նպատակին չեն ծառայեր, առակը խսպառ կը հեռանայ մարդկային կենդանի կեանքէն: Բազմիցս կը կրկնուին ժողովրդական բանահիւսութենէն եւ միջնադարեան առակներէն առնուած մօթիվներ, սակայն անոնց նոր իմաստաւորումը չի տեսնուիր: Մեր առակագիրը եզովբոսեան լեզուի կարիքը չունի, իր հարուածը պէտք է ըլլայ ուղղակի:

Հանրային կեանքէն կտրուած, կենդանիներով եւ անհարկի այլաբանութիւններով առատ են մասնաւորապէս Մ. Կորխնի առակները:

Զգօնութեան բարձրացման կոչ կ'ընէ բանաստեղծուհի Ազատեին իր «Արմէն Պայքարենց» երգիծական բանաստեղծութեան մէջ: Պայքարենցը մորթապաշտ է, զլացող: Խաբեբայ, այլասերած: Ըստ երեւոյթին հակախորհրդահայ մարդ է, բայց խորապէս թաքնուած, դիմակաւորուած: Բանաստեղծութիւնը կը պատմէ թէ ինչ ստորնութեանց կը դիմէ Պայքարենց որպէսզի շարունակէ «ծաղկիլ» եւ կը գտնուին բերանաբացներ, որ կը հովանաւորեն զայն: Պատմական, դիւցազնական շարադրանքի մէջ կը զգացուի ատելութեան պակասը, քիչ է խայթող ծաղրը:

Զգօնութեան բարձրացման, պայքարի սուր զէնք է երգիծական թերթօնը (ֆելյետոն) որ կեանքին եւ գրականութեան մէջ կը կատարէ հինի դէմ պայքարելու, նորի դիրքերէն հինի մնացուկները մերկացնելու, այրելու, ոչնչացնելու դերը: Ոչ մէկ ատեն եւ ոչ մէկ գրականութեան մէջ, բացի խորհրդային գրականութենէն, Фельетонը ընկերային այն մեծ դերը չէ ունեցած, ինչ որ ունի: Ան կ'ազդէ անմիջականօրէն, կը բացայայտէ որոշ փաստ, կը պատկերէ արատը կրող մարդիկը եւ անոնց յանցանքները:

Խ. Հայաստանի մամուլին մէջ հրատարակուած երգիծական տոմսերուն զգալի մասը ընկերային կարեւոր արժէք ունի: Հոն ծաղրի կ'ենթարկուին պետական եւ հանրային մարմիններու եւ կազմակերպութեանց աշխատանքին թերութիւնները, կը քննադատուին բերանաբացները, յետամնաց սովորութիւնները, հրատարակչական մարմիններու լուրջ ձախողումները: Սակայն թերթերու խմբագրութիւնները պէտք չէ թոյլ տան որ «ֆելյետոնի» նիւթը տրուի սովորական թղթակցութեան շարադրութեամբ: Հոն փաստերը իրենց տեղական ընդհանրացումը չեն գտներ, կը պակսի ծիծաղն ու ծաղրը:

Խորհրդահայ գրականութեան մէջ երգիծանքը, հիւմորը, բոլոր սեռերով զարգացնելուն մէջ մեծ նշանակութիւն ունի դասական ժառանգութիւն՝ ռուս, հայ, Խ. Միութեան միւս ժողովուրդներու ըստեղծած երգիծանքի աւանդութիւններու իւրացումը:

Արդի հայ գրականութեան կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն է զարգացնել երգիծանքը, բարձրացնել ծիծաղի արուեստը, մարտական բովանդակութիւն եւ շունչ տալ մեր երգիծական երկերուն:

ՍՈՒՐԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի Նոյ. 16ի նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Պանտրմայի զինուորական պարենաւորման վերաբերեալ զեղծումի մը մասին: Այս առթիւ վարչապետը խօսք առնելով ըսաւ թէ հարցաքննումը օրէնքի սահմանը կը գլէ կ'անցնի եւ բացարձակապէս սխալ ու յերիւրանք է նոյնիսկ անոնց անուն տալու: Ամբաստանութեան տակ առնել սպաները, որոնք իբրեւ թէ Պայրամի առթիւ զինուորներուն յատկացուած ոչխարի միսերը իրենց տուները տարած ըլլան:

— Երբ 20 – 30 ոչխարի վերաբերեալ գիր մը Ազգ. Մեծ Ժողովին կը բերեն, թող չըսեն այլեւս թէ հակակշիռ գոյութիւն չունի: Միայն թէ ազգին բեմը անձնական քինախնդրութեան կրկէս դարձնելու չէ: Պանտրմայի հակօդային գունդի հրամանատար գնդապետը դատարան յանձնուած եւ ութը ամիս բանտարկութեան դատապարտուած ու բանակէն վտարուած է. սակայն Վճռաբեկը վճիռը բեկած ըլլալով, դատավարութիւնը պիտի վերսկսի:

Հալքեան երեսփոխանը կրկին պնդեց իր ամբաստանութեան վրայ: Վարչապետը զայն ի կարգ հրաւիրեց ու յետոյ ըսաւ.

— Ալի Ֆահրիին բոլոր ըսածները եթէ ամփոփենք, կը տեսնենք որ անիկա կը ձգտի սեւցնել եւ արատաւորել թուրք ազգին ամէնէն նուիրական հաստատութիւնը, թուրք բանակը: Արդ, մինչեւ այսօր թուրք բանակը փառք եւ պատիւով իր պարտականութիւնը կատարած է: Ազգին համար իրենց կեանքը զոհաբերելու պատրաստակամ անձերը ամբաստանողները անիծեալ ըլլան, եթէ նոյնիսկ երեսփոխան են:

× Հալքեան երեսփոխան Քեմիլ Պոլան հարցապնդում մը ուղղեց երկրէն վտարուած Հարքըվի ցեղախումբին (աշիրէթ) մասին: Ներքին նախարարը եւ վարչապետը ի պատասխան հաստատեցին թէ յիշեալ արաբախօս աշիրէթը Հալքի օրով սահմանէն դուրս հանուած է 1945–6ին: Թէ աշիրէթը երկրէն ներս առնուելու համար դիմում կատարած է, բայց մերժուած է Հալքի կառավարութեան կողմէ, իբր անօգուտ տարր: Վարչապետը այս առթիւ փաստաթուղթ մըն ալ կարդաց եւ աւելցուց թէ Իրաքի կառավարութեան դիմում կատարուած է յիշեալ նախկին հայրենակիցներուն դիմումը օրինական ճամբով նկատի առնելու համար:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

★

Վալանսի եւ Կրընոպլի ֆրանսերէն թերթերը մանրամասնօրէն նկարագրած էին Վալանսի Հայոց եկեղեցւոյ օծման արարողութիւնը:

«Լը Տօֆինէ Լիպէռէ»ի մէջ Շ. Լինար շատ գեղեցիկ նկարագրութիւն մը խմբագրած էր: Քանի մը հատուածներ.—

«Հայկական միութեան արտայայտութիւնները միշտ ալ յուզիչ են: Անոնք կը վկայեն այս ցրուած, հայրենիքէն բաժնուած ժողովուրդին ազգային զգացումներու խորութիւնը եւ կենսունակութիւնը, որուն ծանօթ չէ նոր սերունդը եւ երբեք ալ պիտի չգիտնայ:

... Ժողովուրդը խուռներամ կը սպասէր առտուան ժամը եօթէն ի վեր, եկեղեցիին մէջ, սանդուխներուն վրայ, դուրսը փողոցին մէջ, որոնք երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընէին արարողութիւնները որ կը տարածուէր բարձրախօսներով»:

× Եկեղեցիին կեդրոնի եւ հայկ. ազգային գոյներով պատուհանին ապակին կը ներկայացնէ Աստուածամայրը, որուն առջեւ կ'երեւայ էջմիածնի մայր տաճարը:

× Արարողութեանց ներկայ էին նաեւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետը եւ ատենադպիրը, Պ. Պ. Ա. Կիւլպէնկեան եւ Յ. Վարժապետեան:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

★

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած էր ընկերահամակրական խնջոյք մը կիրակի կէսօրէ վերջ: Բոլոր սեղանները բռնուած էին: Յանուն «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընկեր Ե. Թեւանեան բացաւ խնջոյքը քանի մը խօսքով եւ յայտնեց թէ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Հ. Զրուանդեան վերջին պահուն հիւանդացած ըլլալով ներողութիւն կը խնդրէր որ պիտի չկրնայ մասնակցիլ: Ուստի խօսքը տուաւ ընկեր Ա. Թորոսեանին որ կուռ բանախօսութեամբ մը պարզեց օրուան իմաստը:

Ապա սկսաւ խնջոյքը, երգերով ու հայկական պարերով: Գարեգին իր թառով հաճելի մթնոլորտը կը ստեղծէր գոհացում տալով բոլորին: Հետզհետէ խօսեցան ընկերներ Ա. Իսահակեան, Ե. Ճանկէօզեան եւ համակիրներ, փառաբանելով Դաշնակցութեան յարատեւ գործունէութիւնը: Օրուան սեղանապետ ընկեր Աչոտ իր դերին մէջ էր:

Նոր Սերունդին կողմէ եւս եղան հայկական եւ կովկասեան պարեր, որոնք արժանացան ջերմ ծափերու: Այս հաճելի մթնոլորտը տեւեց ուշ ատեն եւ ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ:

ՕՆՆԻԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նոյեմբեր 22ին մրցում մը ընդդէմ Րէտ Սթարի միջազգային հանդիպումի մը հանգամանքն ունէր: Ինչ ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ մեր հայրենակիցները իրենց աչքերը կը յառէին միշտ ցուցատախտակին ուր գրուած էր «Արմենի ընդդէմ Րէտ Սթարի»: Քսան հազարէ աւելի մարզասէրներ երբ տեսան այդ, փառքի օր մը եղաւ մեզի համար: Սկիզբէն ի վեր մեր մարզիկները ցոյց տուին շատ գեղեցիկ խաղարկութիւն մը որ բնաւ չէր նմաներ անցեալ կիրակի օրուան խաղին: Ոչ մէկ կէտ նշանակուեցաւ ու խաղը վերջացաւ 0 – 0ով:

Մեր մրցումէն վերջ տեղի ունեցաւ բախումը «փրոֆէսիոնէլ»ներու միջեւ ուր Րասինկ Քլիւպ տը Փարի յաղթեց Րէտ Սթարի 6–3ով:

Այս կիրակի Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը կը մեկնի Լոնկուի, Ֆրանսայի բաժակի մրցումը կատարելու համար: Բազմաթիւ հայրենակիցներ կ'ընկերանան խումբին:

Յաղթական վերադարձ կը մաղթենք:

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԻՆ մէջ առողջապահական քննութիւն կը կատարուէր: Ուսուցիչը պահ մը նշմարեց որ Արամ ձեռքերը ետին կը պահէ:

— Ձեռքդ շուտով բաց, ըսաւ յանկարծ անոր:

Արամ ցոյց տուաւ ձախ ձեռքը:

— Տեսա՞ր այսպիսի աղտոտ ձեռք մը, ըսաւ ուսուցիչը: Եթէ դասարանին մէջ ուրիշ աղտոտ ձեռք մըն ալ ցոյց տաս, պիտի ներեմ քեզի:

Արամ անմիջապէս ցոյց տուաւ աջ ձեռքը:

— Ահաւասիկ, պարոն, աջ ձեռքս աւելի աղտոտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

— Երէ՞կ:

— Այո, առաջինը, ամէնէն պարզը: Ձեր կնոջ առաջին ամուսինը դեռ ողջ է: Սպառնալիքներ կ'ուղղէ եւ կը սպառնայ յետոյ կը գործադրէ զանոնք:

Եթէ ընդունինք այս տեսակէտը, մեր գործը պիտի ըլլայ ստուգել թէ ինչպէս կրցած է մտնել եւ ելլել առանց տեսնուելու:

Երկրորդ լուծում.— Տիկին Լէյտնըր անձնական պատճառներով սպառնական նամակներ կը գրէ ինքն իրեն: Այդ կազէ շնչահեղձութեան դէպքը ինք սարքած է (եթէ կը յիշէք, ինքն էր որ ձեզ արթնցուց ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրելով կազի հոտին վրայ): Եւ սակայն եթէ այդ նամակները Տիկին Լէյտնըր ինքն էր որ կը գրէր այն ատեն ոչ մէկ վտանգ չէր ըսպառնար իրեն այդ թղթակցութեան ենթադրեալ հեղինակին կողմէ: Պէտք է ուրեմն ուրիշ տեղ փնտռել մարդասպանը, այսինքն ձեր արշաւախումբին անդամներուն մէջ: Այո, այս է միակ տրամաբանական եզրակացութիւնը, շեշտեց, մինչ Տօքթ. Լէյտնըր կը բողոքէր:

«Անոնցմէ մէկը սպաննած է անձնական վրէժխնդրութեամբ: Այդ անձը տեղեակ ըլլալու էր նամակներուն, կամ գոնէ գիտէր թէ Տիկին Լէյտնըր մէկէ մը կը վախնայ կամ վախնալ կը ձեւացնէ: Այս իրողութեան շնորհիւ մարդասպանը կրնար անպատիժ գործել: Առաջուց վստահ էր թէ սպառնական նամակներուն խորհրդաւոր հեղինակը պիտի ամբաստանուի:

Այս վերջին եզրակացութեամբ, կարելի է ենթադրել թէ մարդասպանը գիտնալով Տիկին Լէյտնըրի անցեալը՝ ինք գրած էր նամակները: Բայց այս վերջին պարագային ոճրագործը, ինչո՞ւ պիտի կեղծէր Տիկին Լէյտնըրի ձեռնարկը, քանի որ կը չէզոքացնէր կասկածները, այն ենթադրութիւնը ձգելով թէ նամակները դուրսէն եկած են:

Իմ կարծիքով, երրորդ ենթադրութիւնը ամէնէն շահեկանն է: Կը հաւատամ թէ այս սպառնական նամակները գրողը, Տիկին Լէյտնըրի առաջին ամուսինն է կամ անոր երիտասարդ եղբայրը, արշաւախումբէն մէկ անդամը:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Տօքթ. Լէյտնըր տեղէն ցատկեց:

— Անկարելի է, բացարձակապէս անկարելի: Այլանդակութիւն է մտքէ անցընել այդպիսի բան:

Պ. Փուարօ զինքը դիտեց, հանդարտօրէն, առանց բառ մը արտասանելու:

— Կը պնդէք թէ կնոջս առաջին ամուսինը կրնայ արշաւախումբին անդամներէն մէկը եղած ըլլալ եւ կինս զայն չէ ճանչցած:

— Բացարձակապէս: Քիչ մը մտածեցէք: Քսան տարուան ընթացքին ձեր կինը միայն քանի մը ամիս ապրած է այդ մարդուն հետ: Պիտի ճանչնա՞ր զայն, եթէ հանդիպէր անոր այդքան երկար ժամանակ անցնելէ վերջ:

Կը տարակուսիմ: Իր դիմագիծը եւ ընդհանուր կերպարանքը փոխուած էին: Ձայնը թերեւս շատ փոխուած չըլլար, բայց ուշադրութիւն կ'ընէր: Եւ, նկատի առէք սա կէտը, չի փնտռեր զայն: Անոր մասին կը մտածէ, ինչպէս դուրսէն մէկու մը, օտարականի մը վրայ: Ուրիշ պատահականութիւն մը, երիտասարդ եղբայրը, որ ամբողջովին նուիրուած է իր մեծ եղբօր յիշատակին, այժմ չափահաս է: Ձեր կինը պիտի կրնար երեսունին մօտեցող մէկու մը մէջ ճանչնալ նախկին տասը-տասներկու տարեկան պատանին: Զմոռնանք երիտասարդ Ուիլեըմ Պոսնըրը: Իր կարծիքով եղբայրը մեռած չէր իբրեւ դաւաճան, այլ իբրեւ նահատակ մը իր երկրին Գերմանիոյ համար: Իրեն համար Տիկին Լէյտնըրը այն հրէշն է որ դէպի կառափնատ առաջնորդեց իր սիրեցեալ եղբայրը: Զգայուն տղայ մը ընդունակ է խոր պաշտամունք մը ունենալու հերոսի մը հանդէպ, եւ երիտասարդութեան իր այդ յաճախանքը հասուն տարիքին մէջ ալ կը շարունակուի:

— Բոլորովին ճիշդ է, հաստատեց Տօքթ. Րէյլի: Սխալ է ժողովրդական այն կարծիքը թէ տղաքը դիւրաւ կը մոռնան: Շատեր իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան կախարդուած են գաղափարով մը որ իրենց ներշնչուած է:

— Լաւ: Մէկ կողմէ կայ ուրեմն Ֆրետերիկ Պոսնըրը, այժմ շուրջ 50 տարեկան եւ միւս կողմէ Ուիլիէմ Պոսնըրը մօտ երեսուն տարեկան: Եթէ կ'ուզէք, այժմ քննենք ձեր պաշտօնէութեան անդամները:

— Քմածին բաներ, մրմնջեց Տօքթ. Լէյտնըր: Իմ պաշտօնէութիւնս...իմ արշաւախումբիս անդամները:

— Զորս դուք, ամէն կասկածէ վեր կը նկատէք, ըսաւ Փուարօ չոր շեշտով մը: Նկատի առնելիք պարագայ մը, սկսինք: Որո՞նք չեն կրնար, առանց որեւէ կասկածի, ըլլալ Ֆրետերիկը կամ Ուիլիէմը:

— Կիները:

— Անշուշտ: Ցանկէն դուրս հանենք նախ Օր. Ճոնսընը եւ Տիկին Մերքատօ:

Ուրիշ ո՞վ:

—Քարէյը: Ինք եւ ես տարիներով միասին աշխատած ենք Լուիզը ճանչնալէս առաջ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ծանուցագիրներ ուղղելով Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, կը հրաւիրէ զանոնք միանալ Խ. Միութեան, «ուղղակի խորհրդակցելու եւ միջազգային կացութիւնը մեղմացնելու համար»: Ծանուցագիրը կը բաղկանայ 1200 բառերէ եւ կը մեղադրէ Անգլիան եւ Մ. Նահանգները թէ կ'ուզեն «վերակենդանացնել գերման վրէժխնդիր բանակ մը նացի զօրավարներու ղեկավարութեամբ»: Ցետոյ դիտել կուտայ թէ երկու պետութիւնները երբ ճնշում կը բանեցնեն եւրոպական բանակի ծրագիրը վաւերացնելու համար, «ուղղակի կ'օգնեն Գերմանիոյ յարձակողական եւ վրէժխնդիր զինապաշտութեան, հակառակ այն խօսքերուն թէ այդ համաձայնութիւնները պաշտպանողական հանգամանք ունին»: Լեհաստան վտանգաւոր կը գտնէ առաջարկուած դաշնագիրները խաղաղութեան համար: Եւ իր կարգին կը յիշեցնէ Փոցտամի համաձայնութիւնը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ մէջ ազատ պիտի արձակուին քանի մը հազար քաղաքական յանցաւորներ, համայնավար իշխանութեան տարեդարձին առթիւ: Ուրիշ պատիժներ ալ պիտի կրճատուին, համաձայն Պելկրատէն հասած տեղեկութեանց:

800–1000 *ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ, որոնք Փարիզ հաւաքուած էին Ֆրանսայի բոլոր մասերէն, ելմտական նախարարութեան վրայ «քալեցին» Եշ. օր, բողոքելու համար իրենց տեղական ինքնավարութեան կրճատման դէմ: Բոլորն ալ պաշտօնական համազգեստ հագած էին եւ համախմբուեցան պաշտօնատան պատուհաններուն առջեւ, մասնաւոր պատուիրակներ ղրկելով նախարարին:*

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատուիրակը, Վիշինսկի, ՄԱԿի Քաղաք. յանձնաժողովին մէջ նորէն պնդեց թէ իրենց հիւլէական զէնքերը հաւասար են Արեւմուտքի ունեցածին եւ թէ ուրիշ գիւտեր ալ ունին: Այս առթիւ առաջարկել կոչեց միւս պետութեանց գերազանցութիւնը՝ այս ճակատին վրայ: — Պերմուտայի ժողովին մէջ Զըրչիլ պիտի առաջարկէ հիւլէական գաղտնիքներու ընդհ. փոխանակութիւն մը կատարել դաշնակից պետութեանց միջեւ:

500 *ՊԱՆԴՈՒԿԱՏԷՐՆԵՐ որոշեցին 10–20 առ հարիւր զեղչել գիները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, դեկտ. 20էն մարտ 1:*

ՀԱՅ ՄԸ, Անգարացի Պօղոս Գասապեան, 39 տարեկան, իր կինը սպաննած է Կրընոպլի մէջ:

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վալանսէն ընկեր Գ. Ք. 2000 Ֆր. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման համար:

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ կ'իմանանք թէ Վալանսի մեր եռանդուն գործակալը, ընկեր Երուանդ Տէր Ղուկասեան, որ վերջերս վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր Լիոնի մէջ, բուժուած ըլլալով վերադարձած է իր բնակավայրը: Ամբողջական ապաքինում կը մաղթենք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն փափաքով այս կիրակի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն 1896ի դէպքի զոհերուն, 1915ին Կեսարիոյ մէջ կախաղան բարձրացող 52 հայրենակիցներուն եւ Կեսարիոյ շրջանի բոլոր նահատակուածներու յիշատակին:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները ներկայ ըլլալ այս արարողութեան յարգելու համար մեր նահատակներուն նուիրական յիշատակը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Այսօր, շաբաթ տեղի կ'ունենայ Պօքսինկ քլիւպ Տէօյլ Մօնմանյիի կազմակերպած տարեկան պարահանդէսը, Մօնմանյի թաղապետական ընդարձակ սրահին ընդշմարտի կրկէսը, ժամը 20.45էն մինչեւ լոյս:

Այս տարի մասնաւորաբար հրաւիրուած են ծանօթ աստղեր եւ պարուհիներ:

Ծանօթ ըմբիշ Ակոբ Այվազեան պիտի ճակատի ձէք Կրեկորի դէմ (6×5), Հայ ախոյեանը մինչեւ ցարդ կատարած է 622 մրցում: Հրաւիրուած է նաեւ ծանօթ լուսանկարիչ «Ֆօթօ Ֆէպիւս» (Քանէն):

Ս. Զ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ց. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

Ճոխ յայտագրով:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր: Կալմանի սրահը (Առնուվիլի կայարանին դիմաց):

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Նորակազմ Նոր Սերունդի երգչախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ ղեկավարութեամբ ընկ. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Զաւեշտ մը, Նոր Սերունդի սիրողներու կողմէ: Նոյնպէս արտասանութիւն, մեներգ եւ նուագ:

Առատ ուտելիք եւ խմիչք ժողովրդական գիներով:

Պարերու համար ընտիր նուագախումբ:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Հանրակառք փորթ տը լա Շափելէն թիւ 268, ամէն քառորդ ժամ, իջնել Առնուվիլ է կոնէս, *շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն ժամը 2.15:*

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի ժամը 20ին, ռիւ Փիէր Քիւրիի *ծանօթ սրահը:*

Կը նախագահէ ընկ. Տ. ՉԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պատկերներ եւ զաւեշտ մը, մանուկներու խումբին կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, մինչեւ առաւօտեան երեք, Օթէլ տը Ֆրանսի մէջ, (Նախկին ճերմակ սրճարանին սրահը):

Կը նախագահէ ընկ. Խ. ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Կը խօսին ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Սաթենիկ Տէմիրճեանի *(Լիոնի երաժշտանոցէն), ընկերակցութեամբ Նոր Սերունդէն Պ.* Գուլակսզեանի եւ *Պ. Ք.* Մուսեկեանի *(ջութակ), Պ.* Միքայէլ Միքայէլեան *(քլառինէթ): Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր:*

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ռատիօ Վատիկանէն, *այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին: Կարճ ալիք 31.41, 25* եւ 19 *մեթրի վրայ:*

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ — Այս կիրակի ժամը 1.30ին Քառիյյոն Շամփէթրըի *մէջ* (Սէն Ֆլէռ) *ճաշ մը պիտի տրուի ի պատիւ կաթող. պատուիրակ Տ. Վարդ. Մանուկեանի, նախաձեռնութեամբ Եկեղեցաշէն միութեան եւ Ազգ. Միութեան: Սիրով կը հրաւիրուին փափաքողները:*

Ճաշարանը կը գտնուի 8 թիւ Թրոլիպիւսի վերջին կայարանը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան հարիւրամեակ յոբելեանի առթիւ, պիտի բանախօսէ, փրոֆէսոր Գ. Խայիկեան *«Աստուածաշունչին դերը հայկ. կեանքին ու մշակոյթին մէջ» նիւթին վրայ, 11* ռիւ տէ Քլէռի *Ֆրանս. Եղբայրութեան սրահին մէջ, այս շաբաթ ժամը 20ին:*

Մուտքը ազատ է:

Ս. ԵՍԱՅՈՒԵԱՆ

Այսօր շաբաթ ժամը 21ին Սեդրակ Եսայեանի նուագահանդէսը (Ա. մրցանակ, դաշնակի 1953) էքօլ Նորմալի մէջ:

Հ. Բ. Ը. Բ. ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 17.30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, ռիւ Վանթիւր, Մարսէյլ:

Կը խօսի Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Նիւթը՝ «Ո՞ւր է արդի Հայ բանաստեղծութիւնը»: Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ ԸՆԿ. ԴՐՕ:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը՝ կազմակերպած է Յիշատակի այց մը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, մեր մեծ ընկերներ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ եւ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ շիրիմներուն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իսկ ժամը 4էն 6, ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ սրահի մը մէջ: Ցարգանքի արտայայտութիւն, պիտի խօսին կարգ մը ընկերներ:

Նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւն եւ երգ:

Le Rallye Gambetta. 93, Ave. Gambetta

Հաւաքուիլ մեթրօ Կամպէթա, գերեզմանատան առջեւ, Կամպեթա դրան մօտ:

Սիրով կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մեր ընկերներն ու համակիրները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Վասպուրական Հայր. Միութեան, մասնակցութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան:

Նուիրուած ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ մահուան 45 եւ կաթողիկոսութեան 60 ամեակի:

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի:

Կը բանախօսէ Պ. Յակոբ Վարժապետեան:

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ Տիկին Ա. Պօյաճեան, Օր. Սէտէֆեան, Օր. Է. Մարկոսեան: *Մուտքը ազատ է*

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ցոյներուն սրահը (ռիւ Պոնֆուա, 5)

Գեղարուեստական մրցում մը շըրջաններու միջեւ, Ա. հանդիսացող մասնաճիւղը կը ստանայ Միութեան արծաթեայ բաժակը: Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջականերու երիտասարդութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

× *Նոյն առտուն միեւնոյն սրահին մէջ ներկայացուցչական ժողով: Շրջաններէն եկողները Փեռաշէն թիւ 26 օթօքարը առնելով կ'իջնեն Փլաս տիւ Փոն, ուր պիտի սպասեն ընկերներ:*

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ց. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր դպրոցին:

Այս կիրակի ժամը 15ին:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ (Օր. Օր. Պէնկեան, Դաշնակեան, Պարսամեան, Պետոեան եւ Դալիթեան, Պ. Պ. Պօղոսեան, Գարակէօզեան, Տէրտէրեան *եւ անակնկալներ:*

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Կարպիս Ճնկըրեանի ձեռամբ Լիոնի եկեղեցաշէն յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պրավաէն տասը հազար ֆրանք եկեղեցաշինութեան ֆոնտին համար:

Օր. Ալիս Քէլէկեանի ընդ Պ. Աստուր Յովհաննէսեանի նշանտուքի առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան կը նուիրէ 5000 ֆրանք, Պ. Սուճեան երեք հազար ֆրանք նոյն ֆոնտին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ց. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Թորգոմեանի, Պ. Օննիկ Թորգոմեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պ. Խաչատուր Թորգոմեանի *մահուան առթիւ: Մասնաճիւղը նոյն տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Հայպէշեանէ հազար Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միթէլէլեանէ հազար ֆրանք:*

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ընկ. Կարօ *ենթակոմիտէն, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3.30ին: Համազասպ խումբը այս շաբաթ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիները: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին «Գեղունի» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. Ուս. Միութեան ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Րէժան:

Ց. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը ներկայ ըլլալ Մանուկներու Օրուան հանդէսի յանձնախումբի ժողովին, այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

Կ. ԽԱՉԻ ՕԳՆ. Մարմնի (Փարիզահայ Տիկ. Միութիւն) ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղին մէջ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ: Օրակարգ.— 1. Զեկուցում վարչութեան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան: 2.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան:*

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր., վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. * Հատը 10 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 29 NOVEMRBE 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7231

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2642

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՇԱՑՈՂԸ ԿԸ ՏՈՒԺԷ

Տարիներէ ի վեր աղբեր կը հրատարակուին այս կամ այն գաւառի, քաղաքի, գիւղի պատմութեան մասին :

Շատեր լոյս տեսած են արդէն : Ուրիշներ նոր կը մշակուին կամ չուտով մամուլին կը յանձնուին : Եւ դեռ կան շրջաններ որոնց մասին կոչեր կ'երեւան, նիւթեր հաւաքելու համար :

Այդ կոչերէն երկուքը, Եդեսիոյ եւ Տարօնի մասին, կրկնուեցան վերջերս :

Երկուքն ալ ծրագիրներ մշակած եւ խմբագրական մարմիններ կազմած են, օր առաջ գլուխ հանելու համար ձեռնարկը :

Հրատարակութիւններ կան որոնք մեր ձեռքը հասած չեն տակաւին, ինչպէս Եւդոկիոյ մասին գրուած հատորը, «Սեբաստիոյ դաւառաբարբառը» եւն. :

Հրատարակուած կոչերէն դատելով, յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն ստուար հատորներ՝ Խարբերդի, Մալաթիոյ, Այնթապի եւ ուրիշ գաւառներու մասին :

Շրջաններ կան որոնց մասին մէկէ աւելի գիրքեր տպուած են. իսկ ուրիշներ բոլորովին մոռցուած են կամ կը ձգձգուին :

Օրինակ, լուր չունինք թէ ի վերջոյ ելքի մը յանգեցա՞ն բարձր Հայքի (Կարին) մասին հրատարակուած կոչերը, որոնք պարբերաբար կը նորոգուին :

Լուր չունինք նաեւ Սեւ Ծովու ափերէն (Տրապզոն, Սամսոն, Կիրասոն, Օրտու եւայլն) :

Կրնայինք յիշել նաեւ Բաղէշի շրջանը, որ այնքան հարուստ պատմութիւն ունեցած է : Եւ դեռ Ամասիան, Մարզուանը, Բիւթանիան կամ Ռոտոսթօն :

Պատահաբար կը յիշենք այս անունները, որոնք ամբողջական չեն :

Տարակոյս չկայ թէ անոնք որ տակաւին գործի ձեռնարկած չեն կամ կը ձգձգեն, չարաչար պիտի տուժեն :

Օրերը մեզի չեն սպասեր, որպէսզի ամէն բան դասաւորենք մեր ուզածին պէս :

Ամէն շրջան բազմաթիւ կենդանի վկաներ կորսնցուցած է տարիներու ընթացքին : Վայրեր կան որոնց մնացորդները մատի վրայ կը համրուին :

Այր թէ կին, ո՛վ որ հում նիւթեր ունի եւ գրի չէ առած կամ չէ պատմած, երբ մեռնի գերեզման կը տանի թանկագին վկայութիւններ :

Անդարմանելի կորուստներ ունեցանք Հայաջինջ Սարսափներու ընթացքին : Ողջ մնացողներուն ճիտին պարտքն է փրկել ինչ որ կարելի է :

Քանի մը թելադրութիւններ, այս առթիւ :

Ցարդ հրատարակուած գիրքերուն մէջ հատորներ կան որոնք չափազանց խճողուած են :

Կամ խմբագրողները իրենք հատորին մէջ թխած են պիտանին եւ անպէտը, եւ կամ Հայր. Միութիւնները ճնշած են խմբագրութեան վրայ, խճողելով եւ խառնակոյտի մը վերածելով գիրքը :

Այս կարգի հրատարակութեանց գլխաւոր բաժինները պիտի կազմեն աշխարհագրական դիրքը, համառօտ պատմութիւնը, ազգային, ընկերային եւ տնտեսական կեանքը : Ապա նաեւ նկարագրուած վայրին արժէքը՝ մշակոյթի ճակատին վրայ : Այս առթիւ՝ ժողովրդային բանահիւսութիւն, լեզու, առածներ եւն. :

Անշուշտ ամենալայն բաժինը պէտք է տալ Հայաջինջ Սարսափներու նկարագրութեան : Մանաւանդ եթէ առանձին հատորներ լոյս տեսած չեն այդ մասին : Ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկները, հին թէ նոր, պէտք է պարզուին մանրամասնօրէն : Բայց վաւերական փաստերով եւ ոչ թէ թեւ տալով երեւակայութեան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՇԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԵՐՄՈՒՏԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ ԴԵԿՏ. 2ԻՆ

Ազգ. ժողովը 244ի դէմ 275 ձայնով վստահութիւն յայտնեց Լանիէլի դահլիճին, առժամապէս փարատելով տագնապ մը որ կրնար շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ : Ուրեմն վարչապետը պիտի կրնայ մասնակցիլ Պերմուտայի խորհրդաժողովին, որ կը բացուի Դեկտ. 4ին :

Կացութիւնը անորոշ էր ուրբաթ օր, բայց կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել վերջին պահուն : Հարիւր երեսփոխաններ որոշեր էին ձեռնպահ մնալ : Եւրոպական բանակին ազգայնական ընդդիմադիրները—մեծ մասով հին և նոր կուսակիցներ զօր. տը Կոլի — կրնային տապալել դահլիճը, բայց գիտակցաբար ձեռնպահ մնացին, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ մասնակցիլ Պերմուտայի ժողովին : Եթէ դահլիճը հրաժարէր, գրեթէ անկարելի պիտի ըլլար համաձայնիլ նոր վարչապետի մը մասին եւ տագնապը կրնար շաբաթներ տեւել :

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ եւրոպական բանակի դաշնագրին վաւերացումը անկարելի պիտի ըլլայ, եթէ հիմնական փոփոխութիւններ չկատարուին կամ եթէ չփոխուի միջազգային կացութիւնը : Այդ ծրագրին գլխաւոր նպատակներէն մէկն է Գերմանիան վերազինել եւրոպական միացեալ բանակի մը շրջագծին մէջ, որպէսզի չվերահաստատուի գերմանական նախկին բանակը : Ազգ. ժողովին ազգայնական թեւը կը վախնայ որ այս դաշնագրով Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ իր գերիշխանութեան մէկ մասը, քաղաքական, զինուորական կամ տնտեսական գետնի վրայ : Համայնավարները, որոնք նոյնպէս Ազգ. ժողովին մէկ վեցերորդ մասը կը կազմեն, բոլորովին հակառակ են այս դաշնագրին, եւ զայն ուղղուած կը նկատեն Խ. Միութեան դէմ ինչպէս Ատլանտեան դաշինքը : Այսպէս, թեր ու դէմ ճակատներու բաժնուած են Ազգ. ժողովին 627 երեսփոխանները :

ՔԻՉ ՄՆԱՑ ՈՐ ՊԻՏՕ ՀՐԱԺԱՐԷՐ

Ուրբաթ օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, բաւական ծանր միջադէպ մը ծագեցաւ : Վարչապետը վերջին կոչ մը կ'ուղղէր Ազգ. ժողովին, մանաւանդ որ ճիշդ նոյն պահուն հեռագիրները կը ծանուցանէին Խ. Միութեան դրական պատասխանը Զորսերու ժողովի մասին : Պ. Լանիէլ շեշտակի հարցուց թէ համաձա՞յն են կառավարութեան վարած քաղաքականութեան : «Վստահութեան քուէ տալ՝ կը նշանակէ հաւանութիւն յայտնել այն յայտարարութեանց զոր ըրի յանուն կառավարութեան : Կառավարութիւնը չուզեր որեւէ բան աւելցնել առաջարկուած բանաձեւին վրայ» :

Այդ պահուն Պ. Պիտօ, որ նստած էր միւս նախարարներուն հետ, յանկարծ թուղթ մը հանեց թղթապանակէն եւ ըսկսաւ հրաժարական մը խմբագրել : Վարչապետը կը շարունակէր բացատրութիւններ տալ :

— « Ցառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին Ֆրանսայի ներկայացուցիչը պէտք է վայելէ ամէն հեղինակութիւն : Անհրաժեշտ է գիտնալ թէ խորհրդարանը կառավարութեան հե՞տ է թէ դէմ : Եթէ վստահութեան քուէն մերժուի նոյն իսկ յարաբերական մեծամասնութեամբ, ես կը հրաժարիմ : Չեմ ուզեր կրճատել իրաւասութիւններով եւ սահմանափակ պատասխանատուութեամբ կառավարութիւն մը տեսնել Ֆրանսայի գլուխը : Ոչ մէկ երկդիմութիւն : Ծանր են տագնապի մը անպատեհութիւնները : Պէտք չէ վիճելի դարձնել Ֆրանսայի միջազգային դերը : Կոչ կ'ընեմ ամէն մէկուն պայծառատեսութեան, հայրենասիրութեան եւ խղճին» :

Կարճ դադարի մը պահուն, գրոյց շրջեցաւ թէ Պ. Պիտօ դացած է իր հրաժարականը յանձնելու վարչապետին : Յետոյ ճշդուեցաւ թէ երկուքը միասին խորհրդակցելով չարը խափանած են : Նիստը վերսկսած ատեն նախագահը բեմ հրաւիրեց Պ. Պիտօն, որպէսզի պարզէ իր տեսակէտները Խ. Միութեան նոր ծանուցագրի մասին : Նախարարը բացատրեց թէ վարչապետը եւ ինք միշտ պատրաստ եղած են բանակցելու Մոսկուայի հետ : Ըսաւ թէ «առաջին անգամ է որ Խ. Միութեան պատասխանը ժխտական չէ : Մենք մեկդի չենք դներ որեւէ յոյս զոր կը ներշնչեն պարագաները : Բայց կը պնդենք թէ անհրաժեշտ է պահպանել եւ զօրացնել Ատլանտեան համերաշխութիւնը եւ սկսիլ խօսակցութիւնը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, անմիջապէս որ կարելի ըլլայ, իբրեւ նպատակակէտ ունենալով ընդհ. ապահովութիւնը եւ զինաթափութիւնը : Խ. Միութեան ծանուցագիրը կը պարունակէ կարգ մը տարրեր որոնք արժանի են ուսումնասիրութեան եւ խորհրդածութեան, եթէ կ'ուզենք որ ծրագրուած խորհրդաժողովը թիւրիմացութեանց, շփոթութեանց եւ թերեւս խզման չյանգի : Կարելի չէ արտաքին քաղաքականութիւն առանց յարատեւութեան : Կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը աւելի նուազ պառակտում կը ստեղծէ Ֆրանսացիներու միջեւ : Անհրաժեշտ է գիտնալ, — ժողովը կ'ուզէ՞ տապալել մեր վարած արտաքին քաղաքականութիւնը թէ ապահովել անոր յարատեւութիւնը : Մենք պիտի չհետեւինք որեւէ քաղաքականութեան, բացի եւրոպականէն : Քուէարկութիւնը կապ ունի ոչ թէ կառավարութեան մը կեանքին, այլ մեր ամբողջ միջազգային քաղաքականութեան հետ» :

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՅՈՅՍԵՐ ԿԸ ՆԵՐՇՆՉԷ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երէկ հրատարակուեցաւ Մոսկուայի նոր ծանուցագրին թարգմանութիւնը, որ կը բաղկանայ 2000 բառերէ :

Ծանուցագիրը նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ : Մ. Նահանգները որոշ վերապահութիւն կը ցուցնեն : Մասնաւորապէս ուշադրաւ է որ Խ. Միութիւնը այս անգամ նախապայման չի դներ Հինգերու ժողով մը, Զորսերու խորհրդաժողովէն առաջ : Ուրեմն կ'ընդունի Դաշնակիցներուն առաջարկը, «մօտաւոր ապագայի մը» ձգելով Հինգերու ժողովի մը գումարումը, մասնակցութեամբ կարմիր Չինաստանի :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մոսկուա իբրեւ ժողովատեղի կ'առաջարկէ Պերլինը, առանց ճշդելու ոչ թուականը, ոչ ալ արեւելեան կամ արեւմտեան շրջանը : Լոնտոնի մէջ ծանուցագիրը գոհացուցիչ կը նկատեն : Կը կարծուի թէ պատասխանը պիտի տան յառաջիկայ շաբթու, Պերմուտայի մէջ, ուր ժողովի հրաւիրուած են Այզընհաուըր, Չըրչիլ եւ Լանիէլ, իրենց արտաքին նախարարներուն հետ :

Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, անմիջական համաձայնութիւն մը չպասուիր Զորսերու խորհրդաժողովէն : Անոնք գիտել կու տան թէ Մոսկուա քաղաքականութիւն չի փոխեր, այլ նոր ռազմավարութիւն մը կը փորձէ : Մնաց որ, ծանուցագիրը մեծ մասով կը կրկնէ Խ. Միու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԹԱՐԹԱՓՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս ըսի, 1932ին Թորգոմ իրապէս անտանելի կացութեան մը մատնուած էր, նիւթական տեսակէտով : Այն ատենան որ, ստիպուած էր ծառայական գործեր կատարել Լութրաքիի խաղարանին մէջ (Աթէնքի մօտ) :

Մայրաքաղաք եկած ատեն, յանախ խեղճուկրակ ընթերցարանի մը նստարաններուն վրայ կ'անցընէր գիշերները :

Իր հրատարակած փրանսերէն թերթը, «Արմենի» չէր կրցած բարելաւել կացութինը :

Առտու մըն ալ իմացանք թէ Իտալիա կը գտնուի եւ ամուսնացած է շուէտացի կնոջ մը հետ, իբրեւ միակ հարստութիւն ունենալով Կարինի մէջ պարզած դրօշը :

Յետոյ եկաւ Փարիզ, տեղաւորուելով հանգստաւէտ բնակարանի մը մէջ, բազմանդամ ընտանիքի մը հետ :

Մթնոլորտը վառօդ կը հոտէր արդէն :

Թորգոմ նորէն աշխուժացած, ծրագիրներ կ'որոճար :

Առտու մը իմացայ թէ կ'ուզէ կամաւորներու գունդ մը կազմել : Կոչեր իսկ խմբագրած եւ ժողովներ սարքած էր : (Ֆրանսերէն թերթ մըն ալ ունէր ձեռքի տակ : Փարիզը չէր ինկած տակաւին) :

Պարտք սեպեցի խմբագրատուն հրաւիրել եւ բացատրութիւն պահանջել :

— Ո՞ր ճակատին համար …

— Ի հարկէ Դաշնակիցներու :

— Ի՞նչ ընելու համար :

— Երբ որ Կովկաս արշաւեն, ոստիկանութեան դեր կը կատարենք :

Աղի – լեղի խօսքեր փոխանակեցինք :

Եւ ի վերջոյ պոռթկաց.

— Քառասուն տարի է որ Դաշնակցութիւնը կը հալածէ զիս …

— Կը հալածէ ոչ թէ քեզ, այլ «աւանթուրա»ն : Արդէն զինուոր ունինք բոլոր դաշնակից բանակներուն մէջ, ի՞նչ իրաւունքով եւ ի՞նչ ակնկալութեամբ կ'ուզէք քանի մը հարիւր երիտասարդներ եւս կրակը նետել :

… Պատերազմին ընթացքը փոխուած էր արդէն, եւ ինքն ալ անհետացաւ առտու մը :

Լոնտոն անցած էր Փորթուկալի ճամբով, եւ բանտ ինկած, ինչպէս կը գրէր եղբայրս, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն :

Զինադադարին, նորէն հանդիպեցանք, Փարիզ :

Այլեւս բան չէր մնացած նախկին աշխոյժէն եւ… երեւակայութենէն :

Ապրուստի հոգը նորէն կը հալածէր զինքը : Նոյնիսկ ձեռնարկած էր ինքնութեան թուղթերու եւն. գործերով զբաղելու եւ կը խնդրէր որ ծանուցումը հրատարակուի Յառաջի մէջ…

Անշուշտ մերժեցինք, խնայելով իր դիրքին :

Կը նախընտրեմ վերջացնել : Վ.ԱՀԷ

ԵԿԵՂԵՑԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ հայկ. եկեղեցիի մը կառուցման համար կազմուած յանձնաժողովը, Գչ. գիշեր թատերական հանդէս մը սարքած էր ի նպաստ իր ստանձնած գործին : Կը նախագահէր Սերովբէ Ծ. Վրդ. Մանուկեան որ ջերմապէս գովեց ժողովրդական յանձնաժողովին գործունէութիւնը :

Յանձնաժողովին անունով համառօտ տեղեկագիր մը կարդաց փոխ – նախագահը, հաստատելով թէ հանգանակուած է մօտ 3ուկէս միլիոն ֆրանք : Հողը գնուած է արդէն եւ մօտ օրէն կը ձեռնարկուի շինութեան :

Սրահը լեցուն էր Իսի լէ Մուլինոյի, Մէօտոնի եւ Քլամարի թաղերէն եկած հայրենակիցներով : Թատերական ներկայացումն ալ շատ յաջող էր :

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Ա.

Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», Հոկտեմբեր վեցին Երեւանի մէջ մեռեր է Արսէն Տէրտէրեանը եւ թաղուեր է նոյն ամսու 9ին «Քաղաքային գերեզմանատան պանթէոնում»:

Արսէն Տէրտէրեանը իսկական անդամ էր Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու ակադեմիային, պրոֆեսոր Երեւանի «Մոլոտով» պետական համալսարանի, պարգեւատրուած էր սովետ. կառավարութեան կողմէ «Աշխատանքի կարմիր դրօշի» պատուանշանով եւ շքանշաններով եւ ստացած էր գիտութեան վաստակաւոր գործիչի տիտղոս:

Այսքան մեծ վաստակ ունեցող մարդ մը կը հեռանայ այս աշխարհէն, առանց արժանանալու յուղարկաւորութեան խօսքի: Ա. Տէրտէրեանի մահը ծանուցուած է ոչ թէ Սով. Հայաստանի կառավարութեան, այլ Գիտ. Ակադեմիայի եւ Համալսարանի կողմէ, որոնք իբրեւ կենսագրութիւն սա ժլատ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն. — Ա. Տէրտէրեան ծնած էր 1882ին, լեռնային Ղարաբաղի Շուշիքէնդ գիւղին մէջ: 1907 – 1908ին ուսած է Պետերբուրգ: Այսքան միայն եւ ոչ աւելի Ա. Տէրտէրեանի կեանքի նախասովետական շրջանի մասին: Գիտութեան վաստակաւոր գործիչը եւ Ակադեմիայի իսկական անդամը իր ամբողջ գիտական պաշարը ստացեր է, ուրեմն, միայն մէկ տարի՞ ուսանելով ցարական Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Իսկ 1907 – 1908էն առաջ որեւէ դպրոց չէ՞ յաճախեր: Հարցը բաց ձգուած է Հայաստանի Ակադեմիայի եւ Համալսարանի մարդոց կողմէ: Եւ գիտէ՞ք ինչու: Որովհետեւ Ա. Տէրտէրեան իր ամբողջ կրթութիւնը՝ նախնական եւ երկրորդական ըստացած է Հայոց եկեղեցական (ծխական եւ հոգեւոր միջնակարգ) դպրոցներու մէջ, Շուշի (Թեմական դպրոց) եւ Էջմիածին (Գէորգեան հոգեւոր ճեմարան): Ան բարձրագոյն կրթութիւն չէ ստացած եւ քանի մը ամիս միայն ազատ ունկնդիր եղած է Պետերբուրգ:

Լրիւ, ընդարձակ եւ ճիշդ չեն նաեւ մահազդին մէջ տրուած այն քանի մը տող տեղեկութիւնները, որ կը վերաբերին Ա. Տէրտէրեանի սովետական շրջանի կեանքին ու գործունէութեան:

Ազատ արտասահմանի մէջ ապրող Ա. Տէրտէրեանի բարեկամներու վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ յարգել անոր յիշատակը համաձայն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ընդունուած սովորութեան, այսինքն ճշմարիտ եւ լրիւ խօսք ըսել հայ գրական քննադատի ու բազմավաստակ մանկավարժի կեանքի ու գործի մասին: Այդ ընելու համար, դժբախտաբար մենք զրկուած ենք ամենակարեւորէն՝ աղբիւրէ: Ա. Տէրտէրեանի ամբողջ գրական վաստակը կը գտնուի երկաթէ վարագոյրի այն կողմը եւ միայն պատահական փշրանքներ հասած են մեզի: Կոմունիզմը ոչ միայն կ'արգիլէ իր մարդոց կովկասահայ դպրութեան ու մշակութային զարգացման ճշգրիտ պատմութիւնը տալ, այլ եւ գիտակցաբար խզելով իր մշակութ. կապերը Հայկ. Արտասահմանի բոլոր հոսանքներուն հետ, կը զրկէ նաեւ մեզ վերոյիշեալ ուղղութեամբ որեւէ լուրջ փորձ կատարելու հնարաւորութենէն:

Ուրեմն Ա. Տէրտէրեանի մանրամասն եւ լրիւ կենսագրականը չէ որ պիտի տամ, ոչ ալ անոր ձգած գրական հարուստ ժառանգութեան վերլուծումը: Քանի մը հակիրճ տեղեկութիւններ անոր կեանքի եւ գործի մասին — ահա նպատակը Ա. Տէրտէրեանի մահուան առթիւ գրած այս յօդուածին:

Ա. Տէրտէրեան, ինչպէս ըսինք, իր նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Կովկասի Հայոց դպրոցներուն մէջ: Ռուսական համալսարանի կամ պետական ուրիշ բարձրագոյն դպրոցի մէջ չէ ուսած, որովհետեւ Ռուսիոյ կրթական նախարարութիւնը չէր ընդունէր հայկական միջնակարգ դպրոցներու եւ, նոյնիսկ Էջմիածնի ճեմարանի վկայականները: Ռուսական բարձրագոյն դպրոց մտնելու համար կը պահանջուէր ռուս միջնակարգ դպրոցի աւարտական վկայագիր, որ կը կոչուէր «հասունութեան վկայական»: Այսպէսով, Տէրտէրեան մէկ տարի Պետերբուրգի մէջ կրնար միայն ազատ ունկնդիր եղած ըլլալ:

Մահազդին մէջ Ա. Տէրտէրեանի ձեռք բերած գիտական ամբողջ պաշարը կը բացատրուի անոր քանի մը ամիս Պետերբուրգ գտնուելով, ինչ որ ճիշդ չէ: Ա. Տէրտէրեան իր լման ուսումը ստացած է Էջմիածնի ճեմարանին մէջ եւ յետոյ կատարելագործած՝ յամառ եւ տեւական ինքնաշխատութեամբ:

Ան միջնակարգ դպրոցը աւարտած է ռուսական առաջին (1905) յեղափոխութեան տարիներուն եւ այն շրջանի բոլոր յառաջադէմ երիտասարդներու նման իր հանրային գործունէութիւնը սկսած է նախեւառաջ հրապարակագրութեամբ ու քաղաքական – կուսակցական աշխատանքներով: Այսպէս է որ մենք զայն կը տեսնենք Բագու այսպէս կոչուած անջատական շարժման ժամանակ Բժ. Լ. Աթաբէկեանի կողքին եւ իբրեւ աշխատակից հայ սոցիալիստ – յեղափոխականներու (ԷՍ.ԷՌ) «Անի», «Շաւիղ», «Շեփոր» շաբաթաթերթերու եւ «Վերագնահատումներ» ամսաթերթի: Յեղափոխութեան տեղատուութիւնը սկսած էր եւ ցարական հալածանքները օրէ օր կը սաստկանային: Ընկերվարական թերթերու աշխատակիցները կը զգուշանային իսկական անուններով ստորագրել իրենց յօդուածները: Այսպէս Բժ. Լ. Աթաբէկեանը գործած էր «Րիխարդ» կամ Սմբատ Սմբատեան, իսկ Ա. Տէրտէրեանը նմանապէս հանդէս կուգար զանազան գրչանուններով: Ամէնէն շատ կը գործածէր «Էլվէնտ» կեղծանունը: Այդ անունով ալ յայտնի դարձաւ կովկասահայ հանրութեան:

Ա. Տէրտէրեան առաւելապէս գրչի ու գիրքի մարդ էր եւ Բագուի մէջ կուսակցական – կազմակերպչական աշխատանքէն աւելի նուիրուած էր հրապարակագրական գործունէութեան: Հայ Սոց–Յեղափոխականներու երիտասարդ կազմակերպութիւնը հանրային կեանքի մէջ ինքնուրոյն տեղ ապահովելու համար՝ կը պայքարէր երկու ճակատներու վրայ՝ ընդդէմ Դաշնակցութեան եւ սոցիալ – դեմոկրատներու (մարքսիստներու): Այդ պայքարի մէջ Ա. Տէրտէրեան – Էլվէնտը, իբրեւ տեսաբան, կը գրաւէր երկրորդ տեղը: Առաջինը կը պատկանէր Աթաբէկեան – Րիխարդին: Այդ տարիներուն վերջնապէս մշակուեցաւ ու կազմաւորուեցաւ Ա. Տէրտէրեանի ընկերային աշխարհայեացքը, որ իբրեւ հիմք եւ աղբիւր ունէր ռուս նարոդնիկ ընկերաբաններու (սոցիոլոգ)՝ Լաւրովի, Միխայլովսկիի եւ Չերնովի զարգացուցած հակամարքսեան ուսմունքը: Այդ աշխարհայեացքին Ա. Տէրտէրեանը հաւատարիմ մնաց մինչեւ վերջը: Անով առաջնորդուեցաւ նաեւ իր գրական – քննադատական վերլուծումներու ատեն, եւ հայ բոլշեւիկներու բոլոր ջանքերը՝ ստիպելու որ «մարքսիստ» դառնայ, անցան ապարդիւն, ինչպէս պիտի տեսնենք աւելի վերջը:

1908 թուէն ետք յեղափոխութեան տեղատուութիւնը կատարեալ կը դառնայ: Ռուսաստանի մէջ կը կազմալուծուին ու կը փոշիանան յեղափոխական կուսակցութիւնները: Կովկասի մէջ ծայրայեղ հալածանքներ տեղի կ'ունենան մասնաւորապէս Հայերու դէմ (Դաշնակցութեան Գործ): Լ. Աթաբէկեան կը ձերբակալուի, միւս Դաշնակցականներու կարգին, տխրահռչակ Լըժինի կողմէ իբրեւ... Դաշնակցական: Սոց. յեղափոխականներու Անդրկովկասի շրջանային ժողովի ժամանակ կը ձերբակալուին եւ Սիպիր կ'աքսորուին մասնակիցներէն քանի մը հոգի, գլխաւորութեամբ Վահան Մինախորեանի: Հայ էս էռներու երիտասարդ կազմակերպութիւնը կը քայքայուի եւ կը դադրին կուսակցական հրատարակութիւնները: Էլվէնտ – Տէրտէրեան, թէեւ ազատ կը մնայ ձերբակալութենէ, բայց կը զրկուի նաեւ հրապարակագրական գործունէութեան հնարաւորութենէ: Իր առջեւ բաց կը մնայ միայն ուսուցչական ասպարէզը: Եւ ան կը նուիրուի այդ ասպարէզին, պաշտօնավարելով, եթէ չեմ սխալիր, նախապէս Շուշիի Թեմական դպրոցին մէջ, իսկ վերջը կը հրաւիրուէր Երեւանի Թեմական դպրոցը տեսուչ Արշակ Ջիլինկարեանի կողմէ, որ բարձր կը գնահատէր Տէրտէրեանի մանկավարժական ընդունակութիւնները:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին, ստոյգ չեմ յիշեր թէ որ թուականի ամառը, մենք միասին անցուցինք մեր երկուքուկէս ամսուան արձակուրդը Ղարաքիլիսա (Ներկայիս Կիրովական): Հոն էր նաեւ Աւ. Իսահակեանը: Ա. Տէրտէրեան ուսուցչութեան տեղ կը փնտռէր եւ յոյս ունէր, որ պիտի յաջողի պաշտօնավարելու կոչուիլ Երեւանի Թեմական դպրոցը: Ան դեռ կը պահէր իր հետաքրքրութիւնը քաղաքական – ընկերային հարցերու մասին: **Ապացոյց՝ նոյն** հարցերու նուիրուած գիրքերը և գրքոյկները որ դիզուած էին իր գրասեղանի վրայ եւ սենեակի յատակը: Բայց այդ ատեն արդէն յիշեալ գիրքերու կողքին Ա. Տէրտէրեանի «գրադարանի» մաս կը կազմէին նաեւ ռուս յայտնի գրական քննադատներու՝ Բելինսկիի, Պիսարեւի եւ նորերէն ակադեմական Ասխանիկօ – Կուլիկովսկիի եւ ուրիշներու աշխատութիւնները:

Բագուէն վերջ բեկում յառաջ եկաւ Ա. Տէրտէրեանի հանրային կեանքին մէջ: Ան վերջնապէս հրաժարեցաւ քաղաքական հրապարակագրութենէն եւ նուիրուեցաւ ամբողջապէս Հայոց նորագոյն գրականութեան ուսումնասիրութեան, զուգահեռաբար զբաղելով մանկավարժական գործունէութեամբ, աւանդելով Հայոց լեզու եւ գրականութեան պատմութիւն Երեւանի Թեմական դպրոցին մէջ: Հոն ուսուցչութիւն ըրաւ անընդհատ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը, հասցնելով հայ մտաւորականներու եւ ուսուցիչներու քանի մը սերունդ: Նոյն ժամանակամիջոցին հրատարակեց շարք մը մենագրութիւններ հայ բանաստեղծներու եւ վիպագիրներու մասին: Զունենալով ձեռքիս տակ այդ մենագրութիւնները, պիտի չկարենամ յիշատակել զանոնք ըստ յաջորդականութեան կարգի: Եթէ չեմ սխալիր, առաջինը վերլուծութիւն մըն էր Յովհ. Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւններու: 1911ին հրատարակեց Թիֆլիսի մէջ կոկիկ հատոր մը Շիրվանզադէի ստեղծագործութիւններու մասին: Այնուհետեւ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը լոյս ընծայեց գրադատական մենագրութիւններ Յովհ. Թումանեանի, Վահան Տէրեանի, Րաֆֆիի, Վրթանէս Փափազեանի մասին: Այսչափը կը մնայ իմ յիշողութեան մէջ, բայց կ'ենթադրեմ, թէ շարքին մէջ կան նաեւ ուրիշները, որոնց անունները չեմ նշեր, որովհետեւ չեմ կրնար ստուգապէս հաստատել:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԻՆ Ա. ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ կազմակերպած էր Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը (Որբախնամ – Կ. Խաչ), Կրանտ Օթէլի մէջ: Անսպասելի բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Տիկինները ամէն աշխատանք թափած էին պարահանդէսին յաջողութեան համար: Փոքր գեղարուեստական բաժնի մը ընթացքին հաճոյքով դիտեցինք Օր. Պօյաճեանի պարը, եւ լսեցինք Օր. Ամի Անահիտի հաճելի ձայնը: Գաղութը, որ ամէն զոհողութիւն ըրած էր պատկառելի հասոյթ մը ապահովելու համար, անշուշտ նոյն աջակցութիւնը պիտի ընծայէ միւս Միութեանց ձեռնարկներուն:

ՄԱՅՐԻԿԻՍ ՀԵՏ

(Մահուան տարելիցին առթիւ)

●

Այն տարին՝ ձիւնառատ, ծանր ձմեռ մը անցուցեր էինք սրտատրոփ սպասելով Հայրենի անուշիկ գարնան:

Մարտի ընթացքին, երբեմն տաքուկ արեւակը ու երբեմն ալ հարաւէն եկած զաղջուկ հովերը սրբած, անհետացուցած էին լեռներէն, դաշտերէն ու հովիտներէն ձիւներու հսկայ դէզերն ու հաստկեկ խաւերը: Ամիսներու տեւական սպիտակութեանը, անշարժութեանը յաջորդած էր կեանք ու կանանչութիւն:

Ու ապրիլը իր հետ բերած էր հայրենի քաղցրիկ ու վառ գարունը ու մեզ դուրս հանած՝ դէպի դաշտերը կանանչազարդ, լեռները՝ ծաղկաւէտ:

Լրիւ գարուն է այժմ: Հայրենի աննման, տենչալի գարունը, որմէ զրկուած էինք հինգ երկար ու տանջալի տարիներով տարագրութեան ճամբաներուն վրայ, աւաղ ...

Մանուկ էի երբ տարագրութեան ճամբան ինկայ: Հիմա, հինգ տարի վերջ մեծցած, հասակ նետած պատանի՝ լծվար ու սերմնացան, վերադարձած հայրենի տուն, թէեւ կոտորակուած բազում անդամներ:

Հայրենիքը, գեղը բզկտուած՝ աւերուած ու արիւնլուայ դարձած է գազանի բորենիներին կողմէ:

Գօտեպնդուած պաշտելի Հայրենիքին անոյշ սիրովը, դերագոյն ճիգերով անոր արիւնոտած ու չարաւապատ վէրքերը պիտի բուժենք: Պիտի վերականգնենք աւերակները: Ու մեր սրբազան արտերուն, հողերուն մէջ թափելով մեր քրտինքները հանապազօրեանիս պիտի ճարենք ինչպէս մեր նախահայրերը:

Տարագրութեան սեւ օրերուն, լուսահոգի մայրս հայրենի խորունկ կարօտովը լեցուած աչուըներովը, շարունակ կ'աղերսէր.

— Ով Տէր, անունիդ՝ զօրութեանդ մեռնիմ, Աստուած, հեղ մըն ալ, ախ, հեղ մըն ալ՝ անոյշ գեղը պիտի տեսցնե՞ս մեզի, թէ՝ ըս օտար երկիրներուն մէջ մենք ալ պիտի մեռնինք ... մեր երկրին կարօտը մեր աչուըներուն մէջ ... :

×

Ջուխտ մը ինճուղ լծած, հայրենական արտերուս մէջ վար ու ցան կ'ընեմ: Զոյգ մը ինճուղ ... ու երկուքն ալ մեր սեփականութիւնը: Դեռ տարի մը առաջ երազ՝ սակայն այսօր իրականութիւն:

Երկու մատղաշիկ եզներ: Մէկը՝ սա Խշտօս, որուն ճակտին մէջտեղը աստղիկ մը կը փայլի, իսկ ոտքերէն երկուքը մինչեւ ծունկերը ճերմակ մոյկեր՝ փորիկին տակէն մինչեւ կռնակն ալ սպիտակ ժապաւէններով երիզուած ... :

Հայրենական ժառանգութիւն մըն է Խշտօս, աքսորէն չորս տարի ետք բորենիի մը կոկորդէն հանուած, փրցուած ու մօրկանը հետ տուն բերուած տարի մը առաջ ...:

Արքենի է Խշտօս: Նոր – նոր եղջիւրներըն ալ շուտով, մահիկաձեւ պսակ մը պիտի շինեն կոծղաձեւ գլխուն վրայ:

Երկրորդը՝ Սիրամս, տնէ ժմնուկ չէ: Փոքրակազմ է ան ու ճուէզիկ, թէեւ ալ Խշտոյիս տարիքն ունի — երեք: Կազմով, ուժերով իրարու խոտոր՝ բայց ի՞նչ կրնայի ընել. քանի որ հայրենական ժառանգութեանս պէս հատ մը գնելու համար կարեւոր գումար մը պէտք էր ...:

Ուրախ էինք, երջանիկ, որ լուծք մը եզ ունէինք ճակատներէն եւ վիզերէն զարդարուած հմայեկներով, Նուսխաներով: Լուծք մը եզ, խօսք չէ, ու դարձեալ հայրենի արտերուս՝ իբրեւ լծվար: Ահ, ինչ խնդութիւն, — արտ, արօր ու խոփ, եզ ու լծվար ու ամէն բան, ամէն բան սեփականութիւն այսօր, երէկուան տարագրի ստրկական կեանքին, ընչազրկութեանը դիմաց:

×

Չափաւոր չորս կորիի — բաժին — կը վերածեմ օրավարս ու թեզանիքներս սօթթած, գօգնոցը կապած գարի կը ցանեմ արտին երկայնքին դառնալով ու բուռ – բուռ նետելով սերմերը, որոնք միջոցին մէջ ու արեգակին շողերուն տակ փայլփլտալով համաչափ կ'իյնան վար ու կը տարածուին հողին վրայ:

Սերմնացան եմ ու լծվար ...: Մայրիկս հեռուէն կը դիտէ զիս հրճուանքով, խնդութեամբ, սեղերն ու խոտերը մաքրելով, թումբերուն խաղցած քարերը շտկրտելով ու իրենց տեղերը ամրացնելով:

— Փառք քեզ, Տէր, փառք՝ կամեցողութեանդ: Մեռնիմ զօրութեանդ: Աստուածամար ... :

Մայրիկիս գոհունակութեան ձայնն է, որ ականջներուս կը հասնի քիչ անդիէն:

Ցորենը կրակի գին՝ անգտանելի ու անմատչելի էր տակաւին մեղկեփներուն համար:

Ու ես գարի կը ցանեմ մեր հացին համար: Այս ալ դիւրութեամբ չէ ճարուած: Թող ըլլայ գարի, կորեկ կամ կըկլ, միայն թէ՝ հաց ունենանք: Սովի տարիները չեն վերջացած տակաւին: Կարեւորը տեսակը, որակը չէր այլ հաց ունենալ՝ ստամոքսը լեցնելու բան մը ճարել: Գարեհաց կամ կորեկէ, եղով բաղարջի պէս կ'երթար երբ հայրենի մեղրահամ, պաղուկ ջուրը ետեւէն գլգլալով կը քշէր, կը տանէր ստամոքսիդ մինչեւ դարատակը ...:

Վարուցան կ'ընեմ: Գարնան զաղջուկ արփին ճակտիս ու աչքիս մխրճուած հայրենի անոյշ բնութեանը մէջ:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐ

★

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

Գ.

Մեր մեծատաղանդ Այվազովսքին նկար մը ունի, «Իններորդ Ալիք»ը: Ամեհի ալեկոծ ծովն է, որուն մէջ նաւ մը փշրուած, բեկորներ եւ խլեակներ ալիքներէն քշուելով կը նետուին ծովափ:

Ճիշդ այդ Իններորդ Ալիքին նման, 1921 – 22 թուականներուն, հայութիւնը տարտղնուելով նետուեցաւ Պալքանները, Իտալիա ու մասնաւորապէս մինչեւ Ֆըրանսա:

Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ճիշդ այդ նկարին ծովափն էր, ուր ամէն կիրակի հայութիւնը կը հաւաքուէր, փնտռելու, տեսնելու թէ ծովը ինչ բեկորներ նետած էր այս մայթերուն վրայ:

Ֆրանսահայութիւնը շուտ կազմակերպուեցաւ: 1925ին «Ճակատամարտ»ի խմբագիրը հասաւ ու հիմնեց «Յառաջ»ը որ ճշմարիտ բարիք մը, ինչո՞ւ չէ, փրկիչը եղաւ այս գաղութին:

1929 Յունուար 1ին լոյս կը տեսնէր « Զուարթնոց » պարբերականիս առաջին թիւը: Այդ օրէն ու այդ թիւէն սկսեալ, ծնաւ սերտ թղթակցութիւն մը իմ եւ Յ. Օշականին միջեւ: Առաջին թիւին հասցուց իր «Եղիշէ» խորագրեալ ինքնատիպ դատումը մեր Ե. դարու մատենագրին մասին: Յաջորդաբար ղրկեց ուրիշ նիւթեր, բայց այդ մասին չէ որ պիտի խօսիմ այս սիւնակին մէջ: Այդ թուականէն սկսեալ Օշական տարբեր կը տեսնէր Ֆըրանսահայ գաղութին կեցուածքը ուրիշ նորակազմ վայրերու հանդէպ: Ան Փարիզը կը նկատէր առանցքը Սփիւռքին, քանի որ հոս կեդրոնացած էին մեր անուանի մտաւորականները: Իր բառով՝ «Հայկական Փարիզ» տարազը կը գործածէր, անոր մէջ տեսնելով համադրումը մեր նոր կեանքին: Այս առաջադրութեամբ, հեռուէն, ուշադրութեամբ կը հետեւէր իմ ալ սկսնակի քայլերուս:

Իսկ ես, ինկած արուեստի այս մեծ միջավայրին մէջ, երիտասարդական անյագ տենչերովս, «Զուարթնոց»ով կը բերէի ինչ որ նոր էր, ու արդիական: Այդ խոյանքիս մէջ երբեմն կ'առնէի քայլեր, որոնք խոտոր կը համեմատէին մեր ազգային մշակոյթի հիմքին: Օրինակ, այդ օրերուն նոր սկսած էր ընդհանրանալ խափշիկ երաժշտութիւնն ու պարը, առաջնորդութեամբ Ժոզէֆին Պէյքըրի: Նկարչութիւնն ու քանդակագործութիւնը այդ տարաշխարհիկին մէջ կ'ուզէին որսալ նոր զգայնութիւններ: Ես ալ իմ կարգիս տարուած էի Կոկէնի «Նոա – Նոաներ»ով: Ու պարբերաթերթիս մէկ թիւին կափարիչին վրայ յայտարարեցի թէ, մեր յաջորդ թիւը կը նուիրենք ... Ովկիանիոյ խափշիկ արուեստին: Թերթը հազիւ Օշականին հասած: Ստացայ ծանր սաստ մը, ուր կ'ըսէր ...

— «Այս էր պակաս, Ովկիանիոյ արուեստը: Լաւ պիտի ընես եթէ տուն կանչես խելքդ: Մենք պէտք չունինք օտար ոճերու ծանօթացման, մանաւանդ այս օրերուն, երբ մեր վէմ քարն է փշրուեր: Ու յետոյ հայկական մորթը որ խանձեր, կռնտեր է տառապանքին տակ, շատ աւելի թանկարժէք է, քան թէ այդ քու սեւամորթերու արուեստն ու իրենց կաչին»: Այս սաստին վրայ, անշուշտ ինծի կը մընար խելքս տուն կանչել:

Այդպիսի սաստ մըն ալ բարեհամբոյր Հ. Արսէն Ղազիկեանէն ստացայ, առանց հաշուելու Շ. Միսաքեանի սաստերը որ մինչեւ այս պահս կը շարունակուին ...: Հոգելոյս Հ. Արսէնը Վենետիկէն կը գրէր.—

— « Այ օղուլ, գրքոյը քեզի սորվեցուցի, հազար անգամ ըսի որ «կուտամ»ը, «կուզամ»ը իրարու չեն փակցներ: Փարիզ գացիր որ ուզա՞ծդ ընես, ոչ եւ ոչ, «Բազմավէպ»ի մէջ վերստին դաս մը պիտի տամ այս մասին»:

Ու այսպէս համեղն ու անհամը, աղին լեղիին հետ միախառնելով, հասանք 1937 թուականը:

Առաւօտ մը Օշական եկաւ Փարիզ: Երուսաղէմի մէջ ուղեղային տագնապ մըն էր անցուցած: «Անգղ»ը իր թեւերը ծալած էր եւ ընկճուած: Մահուան քովէն անցեր էր:

Իր հասած շաբաթն ալ լոյս պիտի տեսնէր « Զուարթնոց » ամսաթերթը, օրաթերթի ծաւալով: Գացի եւ գրութիւն մը խնդրեցի: Պատասխան.

— «Բժիշկները խենթեցեր ու ինծի արգիլեր են գրիչ շարժել: Օշականը կրնա՞յ ապրիլ առանց գրելու: Եկուր տեսնեմ, ես խօսիմ ու դուն գրի առ, տեսնենք ինչ արդիւնք կուտայ »:

Ժամադրուեցանք Հրաչ Սարգիսեանի մօտ: Ինք սկսաւ խօսիլ ու ես գրի առի: Նիւթը մահուան ակնարկող իր այլաբանական «Եկար»ն էր: «Եկար, իրաւ, աննահանջ: Զեմ ըսեր թէ կը սպասէի քեզի կարօտով, նման չըլլալու համար անոնց՝ որոնք քեզ կանչելու թատերականութիւնը կը սիրեն չահագործել, տրտում փառասիրութեանց հաշւոյն: Գիտէի սակայն որ կը թափառէիր, հովդ ղրկելով ինծի »:

Ըսաւ ու այսպէս պատգամի նման առի բառերը թուղթին վրայ, մօտաւորապէս քսան էջ: Երբ աւարտեցինք, ըսաւ.

— Կարդա տեսնեմ, չօրպաճի, տեսնենք թէ բանի մը նմանեցա՞ւ:

Ընթերցմանս պահուն, երբեմն գլխ ընդհատելով՝ բութը ստորակէտ ըրէ, ստորակէտը բութի վերածէ նման աննշան սրբագրութիւններով մարմին առաւ իր գրուածքը:

Ես ապշեցայ մնացի: Մալարմէ իր բանաստեղծութիւնը գրելէ վերջ կ'ըսէ եղեր, — « Թող այժմ մնայ որ մթցնեմ»: Ես ալ մինչեւ այդ պահը այն կանխակալ կարծիքն էի կազմած թէ, Ֆրանսացի քերթողին նման, Օշական դիտմամբ կուտայ այդ ծամածռութիւնները իր ոճին՝ ինքնատիպ դառնալու համար: Հիմնովին սխալեր էի: «Եկար»ը միեւնոյն ատեն «իրաւ» կերպով եկաւ հաստատել թէ, Օշականին մէջէն կը բխէին իր արտակեդրոն ըսելու դարձուածքները: Օշականին հարազատութիւնը այդ պահուն հաստատուեցաւ ինծի համար, եւ թերեւս նոյնը պիտի հաստատեն զինք Երուսաղէմի կամ Գահիրէի մէջ շրջապատողները:

Մահուան տեսիլը այլափոխած էր Օշականը: Այլեւս դարձած էր կամազուրկ, բոլորին ձեռք երկարող եւ կակուղ խմոր մը:

— Բէնէրս վերջացուցած, բոլորին կանչ կուտամ որ հաշտուին հետս: Խաղաղ սրտով կ'ուզեմ մեկնիլ այս աշխարհէն, առանց վէճերու, դառնութիւններ ցանելու անցած ճամբէս:

Հանրածանօթ է, որ երկու գրական հակոտնեայ ճաշակներ, Զօպանեան եւ Օշական, անընդհատ խուլ պայքար մը մղած էն իրարու դէմ: Մեր գրականութեան նահապետը, եթէ չեմ սխալիր, իր «Անահիտ»ի քրոնիկներուն մէջ, անտեղի սրբամտութեամբ մը Օշականը վիրաւորեց ... «Իշական»ի: Փոխադարձ, Օշականն ալ, ամէն տեղ, ու ամէն առթիւ կը գրէր լըռելեայն ակնարկելով Զօպանեանին, «Անհուն է իր ներողամտութիւնը: Քանի մը տարին անգամ մը միայն կը վտանգէ իր միապաղաղ պայծառութիւնը, ու կը հայհոյէ առանց զգալու թէ որքան ու միշտ ուրիշ բան չէ եղած, բացի այդ կիրքի պահուն ցոյց տուած դռեհկութենէն: Ժամանակը կը քաւէ մեր մեղքերը, մանաւանդ մեր փոքրոգութիւնը: Ու պէտք չէ զարմանալ երբ զինքը կը տեսնէք իր հայհոյածը փառաւորելու խիկապէս քրիստոնէական վեհանձնութեան մը մէջ: Ու կը գովէ, վասնզի իր յաւիտենական զբաղումը գովելն է: Ամէն նոր եկող անոր համար տաղանդ ունի անպատճառ: Զարմանալի է իր հոտառութիւնը ու չափոսար իր սխալներուն երբ իր «յայտարարած» տաղանդները իրեն պէս մնան ճամբուն խակ սկիզբին»:

Թափանցուն է այս տողերուն ներքեւ փաթթուած դառնութիւնը: Եւ քանի որ ներողամտութեան ազնիւ զգացումը իջած էր Օշականին վրայ, պահը օգտագործելով ըսի.

— Օշական, եկուր քեզ հաշտեցնենք Զօպանեանին հետ: Հանդիպում մը սարքեմ ու խաչ մը քաշէք անցեալի պայքարներուն վրայ:

Երկուստեք համաձայնեցան ու առաւօտ մը Օշականը առած բարձրացանք Փիկալի բարձունքը, Զօպանեանին տունը այցի երթալու:

Յաջորդով Զօպանեան – Օշական զրոյցն ու Օշականի ի պատիւ տրուած թէյասեղանը:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ...

★

— Ի՞նչպէս ես, պարոն Սեդրոս:

— Աղէկ եմ, ըսեմ սուտ եմ, աղէկ չեմ ըսեմ, նորէն սուտ եմ: Սանկ – նանկ կ'երթամ կոր ...

— Գործերդ լա՞ւ են, դրամ կը շահի՞ս:

— Լաւ ըլլան, գէշ ըլլան տարբերութիւն չըներ: Փառք Տիրոջը, անօթի չեմ, բայց չեմ կրնար ըսել որ շատ ալ կուշտ եմ...

— Տիկի՞նը, երախանե՞րը ինչպէս են:

— Գիտցածիդ պէս, կ'իյնան, կ'ելլեն: Տիկինս միշտ ինկած է, ամէն օր հիւանդ է եւ որովհետեւ հիւանդ է, առողջ է չեմ կրնար ըսել: Երախաներն ալ, էհ, սանկ, նանկ. առողջ են, բայց կրնան հիւանդանալ: Ըսել կ'ուզեմ որ տնեցիները թէ լաւ են եւ թէ լաւ չեն:

— Աղջիկդ ամուսնացուցեր ես եղեր, կը շնորհաւորեմ:

— Շնորհաւորես ես թէ չես շնորհաւորես, ինծի համար միեւնոյնն է:

— Կը յուսամ փեսադ լաւ տղայ է:

— Գէշ չէ, բայց շատ ալ աղէկ է չեմ կրնար ըսել:

— Եկեղեցի գացած ունի՞ս, այս վերջերս նոր եպիսկոպոս մը եկեր է եղեր:

— Երբեմն կ'երթամ, երբեմն չեմ երթար: Գացեր եմ, չեմ գացեր, կացութենէս բան չի փոխուիր: Եպիսկոպոսին հինը, նորը չըլլար, հինն ալ, նորն ալ նոյն պատարագը պիտի ընեն եւ նոյն քարոզը պիտի խօսին:

— Ազգին գործե՞րը ինչ ջուրի վրայ են:

— Օր մը յստակ, օր մը պղտոր, սանկ եկեր ենք, սանկ ալ պիտի երթանք. մեր գործը Աստուծոյ մնացած է: Թէեւ չեմ կրնար ըսել թէ սատանային մնացած չէ:

— Մոռցայ հարցնել՝ ոտքիդ ցա՞ւը ինչպէս է:

— Աղէկ է, այսինքն ըսել կ'ուզեմ որ գէշ է, անոր ալ վարժուեցայ, կ'ուզէ աղէկ ըլլայ, կ'ուզէ գէշ, ինչ տարբերութիւն կ'ընէ:

— Քաղաքական անցուդարձերուն կը հետեւի՞ս. ի՞նչ կ'ըսես, պատերազմ պիտի ըլլա՞յ:

— Կը հետեւիմ ըսեմ, սուտ խօսած կ'ըլլամ, չեմ հետեւիր ըսեմ, նորէն սուտ եմ. շաբաթ մը կը հետեւիմ, շաբաթ մը չեմ հետեւիր: Պատերազմ մը անկարելի չէ, բայց հաւանական ալ չէ, թէեւ կարելի է եւ հաւանական: Այսինքն ըսել կ'ուզեմ որ պատերազմ կրնայ ծագիլ եւ կրնայ չծագիլ. ես, օրուան լուրերէն, այդպէս կը հետեւցնեմ: Ծագի, չծագի ինծի համար մեծ տարբերութիւն մը չըներ:

— Հայերէն թերթեր կը կարդա՞ս:

— Թէ կը կարդամ եւ թէ չեմ կարդար:

— Դաշնակցակա՞ն ես թէ Հնչակեան...

— Երկուքն ալ, լուր օրերը Դաշնակցական եմ, տօնական օրերը՝ Հնչակեան:

— Ուրեմն Ռամկավար չես:

— Դժբախտաբար, տարին 365 օր ունի — նահանջ տարիները չեմ հաշուեր — եւ ռամկավար ըլլալու օր չեմ կրնար գտնել: Զդէ որ Դաշնակ եմ եղեր, Հնչակ եմ եղեր, Ռամկավար եմ եղեր, միեւնոյն բանն է ...

— Էհ, ցտեսութիւն պարոն Սեդրոս, յաջողութիւն:

— Յաջողութիւն ունեցեր եմ, չեմ ունեցեր տարբերութիւն չըներ,, երթաս բարով ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐՈՊԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ

●

— Արդէն տարիքն ալ համապատասխան չէ: Ինծի այնպէս կը թուի թէ երեսունը ութը, երեսունը ինը տարեկան է, շատ երիտասարդ Ֆրետերիկին եւ շատ ծեր Ուիլլէմին համար: Իսկ մնացեա՞լը, Հայր Լավինյին եւ Պ. Մերքատօն, մէկը կամ միւսը կրնան Ֆրետերիք Պոսները ըլլալ:

— Խնդրեմ, սիրելի պարոն, բացադանչեց Տոքթ. Լէյտնըր, կէս մը զգուած, կէս մը հեգնական շեշտով մը: Հայր Լավինյին ծանօթ է իբրեւ գրախօսք ամբողջ աշխարհի, իսկ Պ. Մերքատօն երկար տարիներ աշխատած է Նիւ Եորքի մեծ թանգարանի մը մէջ: Ոչ մէկը ոչ ալ միւսը կրնայ ըլլալ ձեր ենթադրած մարդը: Անկարելի է:

Փուարօ թեթեւօրէն շարժեց ձեռքը:

— Անկարելի, անկարելի: Ես միշտ անկարելին է որ մօտէն կը քննեմ: Բայց անցնինք: Ո՞վ մնաց տակաւին: Քարլը Րէյթըր, գերմանական անունով երիտասարդ եւ Դաւիթ Էմմըրթը:

— Մի մոռնաք որ երկու շրջան արդէն հետս աշխատած է:

— Երիտասարդ Րէյթըրը շատ համբերատար մէկն է: Եթէ ոճիր մը գործէր, պատրաստուէր եւ ամէն զգուշութիւն ձեռք կ'առնէր:

Տոքթ. Լէյտնըր յուսահատ շարժումներ մը փորձեց:

— Վերջապէս Ուիլլէմ Քոլմէնը, շարունակեց Փուարօ:

— Անգլիացի է:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ: Տիկին Լէյտնըր չէ՞ ըսած թէ երիտասարդ Պոսները մեկնեցաւ Ամերիկայէն եւ իր հետքը կորսուեցաւ: Ինչո՞ւ Անգլիոյ մէջ մեծցած պիտի չըլլայ:

— Ամէն բանի պատասխանը ունիք, դիտել տուաւ Տոքթ. Լէյտնըր:

Գալով ինծի, երկար մտածեցի: Սկիզբէն իսկ Քոլմէնը ինծի կը յիշեցնէր վէպի մը հերոսը: Կրնա՞ր երկար ատեն խաղալ այս կատակերգութիւնը:

Փուարօ նոր նիշեր կ'արձանագրէր իր յուշատետրին մէջ:

— Կարգով եւ մեթոտով շարժինք, ըսաւ: Մէկ կողմը երկու անուն ունինք, Հայր Լավինյին եւ Պ. Մերքատօն, միւս կողմը երեք,— Քոլմէնը, Էմմըրթը եւ Րէյթըրը: Այժմ քննենք հարցին ուրիշ մէկ երեսը, միջոցները եւ առիթը: Արշաւախումբին մէջ ո՞վ միջոցներ եւ առիթը ունէր սպանութիւնը գործելու: Քարէյը պեղումներու վայրը կը գտնուէր Քոլմէնը Հասանիէ, դուք տանիքին վրայ էիք: Կը մնան Հայր Լավինյին, Պ. Մերքատօն, Տիկին Մերքատօն, Դաւիթ Էմմըրթը, Քարլ Րէյթըրը, Օր. Ճոնսընը եւ Օր. Լիթըրէնը:

— Ոհ, գոչեցի, աթոռէս ցատկելով:

Պ. Փուարօ գլուխ դիտեց իր փոքրիկ աչքերով:

— Էհ, այո, Օրիորդ, ներեցէք ինծի, բայց ձեզ եւս պէտք է ցանկիս մէջ ունենամ: Ձեզի համար շատ դիւրին էր Տիկին Լէյտներին սենեակը մտնել եւ զայն սպաննել երբ բակը ամայի էր: Ձեզի ոչ մկան եւ ոչ ալ ուժ կը պակսի եւ դժբախտ կինը չէր կրնար կասկածիլ հարուածը ստանալէ առաջ:

Այնքան տակնուվրայ եղած էի որ չէի կրնար բառ մը արտասանել: Տոքթ. Րէյլի առիթէն օգտուեցաւ, զուարճանալու համար ի վնաս ինծի:

— Զգայացունց ոճիր ... հիւանդապահուհի մը կը սպաննէ իր հիւանդները մէկը միւսին ետեւէն ...

Վերէն վար չափեցի զինքը:

Տոքթ. Լէյտներին մտածումը բոլորովին տարբեր ուղղութեամբ կ'ընթանար:

— Պ. Փուարօ, չէք կրնար կասկածիլ Էմմըրթէն: Մի մոռնաք որ այդ տասը վայրկեանի ընթացքին տանիքին վրայ կը գտնուէր ինծի հետ:

— Եւ սակայն անկարելի է ցանկէն հանել զինքը: Վար իջած ատենը կրնար Տիկ. Լէյտներին սենեակը մտնել, սպաննել զայն եւ յետոյ ծառան կանչել: Եւ կամ կրնար օգտուած ըլլար ծառան ձեզի ղրկած ատեն ներկայացած առիթէ մը:

Տոքթ. Լէյտնըր հառաչեց:

— Ինչ մղձաւանջ, ինչ սարսափելի դաղանիք:

Շատ զարմացայ որ Պ. Փուարօ եւս նոյն կարծիքը ունեցաւ:

— Իրաւունք ունիք: Շատ հազուադէպ է հանդիպիլ այսքան խորհրդաւոր ոճիրի մը: Սովորաբար սպանութիւնը զազրելի է եւ աւելի պարզ: Բայց կը գտնուինք բարդ գործի մը առջեւ: Տոքթ. Լէյտնըր ձեր կինը սովորականէն դուրս մէկն էր:

Հարուածը այնքան ճիշդ տեղին դարկած էր որ ցնցուեցայ:

— Ճիշդ չէ՞ ըսածս, Օրիորդ:

Տոքթ. Լէյտնըր հանդարտ ձայնով մը ըսաւ:

— Օրիորդ, բացատրեցէք իրեն թէ ինչպէս էր Լուիզը: Գոնէ ձեզ կողմնակալութեամբ չի կրնար ամբաստանել:

(Շար.)

թեան նախկին տեսակէտները եւ մեղադրանքները՝ արեւմուտքի դէմ, կը քննադատէ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը, եւրոպական բանակի դաշնագիրը եւն.: Մոսկուայի կարծիքով, եւրոպական բանակի ծրագիրը վտանգաւոր է եւ «ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ յարձակողական խմբակցութիւն մը որ հիմնուելով զինեալ ուժերու վրայ, եւ մասնաւորապէս գերման վրէժխնդիր բանակին վրայ, կարգ մը եւրոպական երկիրներ պիտի հանէ ուրիշ կարգ մը եւրոպական պետութեանց, Խ. Միութեան, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ եւ ուրիշներու դէմ: Այսպէս այդ ծրագիրը չի կրնար որեւէ կերպով օգնել խաղաղութեան զօրացման Եւրոպայի մէջ, այլ Եւրոպայի մէկ մասը կը հանէ միւսին դէմ: Չի կրնար մեղմացնել միջազգային յարաբերութեանց լարումը, այլ ընդհակառակն պիտի ծանրացնէ վէճերը, սաստկացնելով ռազմական նոր արկածախնդրութեանց վտանգը: Եւրոպական բանակի մը ստեղծումը չըթայքայելով գերման զինապաշտութեան ուժերը, որոնք ամէնէն աւելի վտանգաւոր են խաղաղութեան դատին համար, ինքնին կը պարունակէ նոր աշխարհամարտի մը սպառնալիքը»:

Ծանուցագիրը ճշմարիտ ապահովութիւն մը կը գտնէ արեւելեան թէ արեւմտեան բոլոր երկիրներու գործակցութեան վրայ եւ կը խոստանայ Խ. Միութեան աջակցութիւնը: Յետոյ կը ջատագովէ Գերմանիոյ միացումը եւ անկախութեան վերահաստատումը:

× Հինգ ամիս է որ ծանուցագիրներ կը փոխանակուին Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ: Առաջին անգամ Յուլիս 15ին էր որ արեւմտեան երեք պետութիւնները Զօրսերու ժողով մը կ'առաջարկէին, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ անկախութիւնը վերահաստատելու համար:

× Վերջին լուրի մը համաձայն, արեւմտեան դաշնակիցները պիտի առաջարկեն Զօրսերու ժողովը գումարել ոչ թէ Պերլինի, այլ Լուկանոյի մէջ (Զուիցերիա):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ նախագահը Ֆորմոզա գնաց, ազգայնական Չինաստանի նախագահին հետ խորհրդակցելու եւ զինակցութիւն մը կնքելու համար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանը քննեց անցեալ փետրուարին քուէարկուած օրէնք մը, որ բանտարկութեան կը դատապարտէր պարտաւորիչ աշխատանքէ խուսափողները:

ԾԱՆՕԹ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ Անրի Պեռնշթայն մեռաւ բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով: Վերջին ներկայացուցիչն էր պատմական շրջանի մը, 77 տարեկան: Իր թատերախաղերը յաճախ ներկայացուած են հայկական բեմերու վրայ:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ փրանք հատուցում կը պահանջեն տիկին Էլվիր Փոփեսքօ եւ Պ. Մալէ, շարժանկարի ընկերութենէ մը, պայմանագրի մը խզման հետեւանքով: Ընկերութիւնը եւ Միշէլ Սիմոն ալ հինգական միլիոն հատուցում կը պահանջեն հակառակորդներէն ...

ՀԻՆԳ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐ ՄԸ, 27 տարեկան, սնանկացած ըլլալով անձնասպան եղաւ ելեկտրական աթոռի մը վրայ, Լանի մէջ: Աթոռն ալ ինք շինած էր, իբրեւ քաջ ելեկտրագէտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

14 Դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ (ռիւ տ'Օպաներ):

Կը նախագահէ՝

Mr. JEAN BALLARD
Directeur des «Cahiers du Sud»ի

Կը խօսի՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները շուտով:

★

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
(Իր Միջին Արեւելք մեկնելուն առիթով)
12 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Նօայի սրահին մէջ:
Մուտք՝ մասնաւոր հրաւիրատոմսով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլի «Վարդան» ենթակոմիտէի և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղերուն:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր: Կալմանի սրահը (Առնուվիլի կայարանին դիմաց):

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ Գ. ՍԱՐԳԻՍԲԷԳԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ռոմանի Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ եւ փոխան ծաղկեպսակի 3000 ֆր. նուէր կ'ընէ Հ. Յ. Դ. Տան հիմնադրամին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ, Քաթէ սրճարանի վերնայարկը: Դասախօս՝ Պ. ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ նիւթը՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի երգիծական գրականութիւնը:

Դասախօսութենէն յետոյ մտքերու փոխանակութիւններ, ձայնագրի վրայ պիտի առնուին: Գեղարուեստական անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

Ա Ր Ա Ք Ս

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻԱԿ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԹԵՐԹԸ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՔՍ արդէն 27րդ թիւը հրատարակած է եւ մօտերս կը բոլորէ առաջին տարին:

Հեղինակաւոր անձերէ ստացած ենք քաջալերական նամակներ, Ֆրանսայէն եւ թէ արտասահմանէն:

Ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ ԱՐԱՔՍ դպրոցի դերը կը կատարէ ընտանիքներու մէջ, ստեղծելով հայերէնի հետաքրքրութիւն մանուկներու մօտ:

Զանինք այն յաւակնութիւնը թէ բացարձակապէս կատարեալ գործ մըն է: Բայց եւ այնպէս համոզուած ենք թէ հետզհետէ կատարելագործուելով, պիտի գոհացնէ օրուան պահանջները:

Մեր հիմնական նպատակն է հայ մանուկը կապել իր մայրենի լեզուին:

Այս առթիւ, պէտք ունինք ծնողքներու աջակցութեան:

Նախ, անհրաժեշտ է որ բաժանորդագրուին: Յետոյ գոնէ առաջին քանի մը ամիսներուն օգնեն մանուկներուն, զանոնք վարժեցնելով հայերէն կարդալու եւ գրելու:

Կը հրաւիրենք մեր բաժանորդները փնտռել իրենց շուրջ առ նուազն մէկ նոր բաժանորդ: Այս աջակցութեան շնորհիւ ի մօտոյ ԱՐԱՔՍը կը վերածենք շաբաթաթերթի:

Ծանր է ձեռնարկին նիւթական բեռը, բայց հաւատքով եւ յարատեւութեամբ տոգորուած կը յուսանք մօտերս հասնիլ բաժանորդներու այն թիւին որ մեզի պիտի տայ տնտեսական անկախութիւն:

Գալով բարոյական յաջողութեան, բազմաթիւ փաստեր, բերանացի թէ գրաւոր վկայութիւններ կը հաստատեն թէ շատեր սկսած են հայերէն կարդալ եւ գրել: Ոչ միայն մանուկներ, այլեւ Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած երիտասարդներ, 20 – 30 տարեկան:

Առանց խտրութեան ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ ԱՐԱՔՍը, նոյնիսկ հաւաքածոյ մը կազմելով թոռնիկին համար:

Ունինք բազմաթիւ դպրոցականներ Ֆրանսայէն մինչեւ Լիբանան, Սուրիա, որոնք ի վիճակի չեն բաժանորդագրուելու, նուիրեցէ՛ք օրինակ մը կամ աւելի, անոնց յատկացուելու համար:

Մենք արդէն իւրաքանչիւր թիւէն մօտ 170 օրինակ կը ղրկենք հայկական թերթերու, դպրոցներու, գրադարաններու եւ ուսուցիչներու: Կը խնդրենք որ դուք ալ ձեր գործնական աջակցութիւնն ընծայէք այս ձեռնարկին ծաւալման եւ կատարելագործման:

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔԸ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ:
Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 կամ 4 տոլար:

Chèque Postal, Paris 7065 - 15
N.Hovhannessian,14,Rue du Soleil,Paris

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը՝ կազմակերպած է Ցիշատակի այց մը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, մեր մեծ ընկերներ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, ՌՈՒԲԷՆԻ եւ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ շիրիմներուն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իսկ ժամը 4էն 6, ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ սրահի մը մէջ: Ցարգանքի արտայայտութիւն, պիտի խօսին կարգ մը ընկերներ:

Նաեւ օրուան պատշաճ արտասանութիւն եւ երգ:

Le Rallye Gambetta. 93, Ave. Gambetta

Հաւաքուիլ մեթրօ Կամպէթա, գերեզմանատան առջեւ, Կամպեթա դրան մօտ:

Սիրով կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մեր ընկերներն ու համակիրները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, ի նպաստ իր դպրոցին:

Այս կիրակի ժամը 15ին:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ (Օր. Օր. Պէնկեան, Դաշնակեան, Պարսամեան, Պետոեան եւ Դաւիթեան, Պ. Պ. Պօղոսեան, Գարակէօզեան, Տէրտէրեան եւ անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ռատիօ Վատիկանէն, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին: Կարճ ալիք 31·41, 25 եւ 19 մեթրի վրայ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերակցութեան բոլոր անդամները վեց դեկտ. կիրակի օր ժամը ճիշդ 15ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածին համաձայն այս անգամ ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը պիտի նկատուի օրինաւոր, ունենալով միեւնոյն օրակարգը, 22 Նոյեմբերի ընդհ. ժողովին, որ տեղի չունեցաւ օրինական մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով:

Ժողովին օրակարգն է.— 1. Ընտրութիւն ընդհ. ժողովի դիւանի:

2.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովի ատենագրութեան:

3.— Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն 1950 – 1951 – 1952 տարեշրջաններու:

4.— Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ընթերցում:

5.— Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը, նոր վարչութեան եւ հաշուեքննիչ մարմնի ընտրութիւն:

ա) Համաձայն Կրօն. Ընկ. ծրագիր կանոնագրի 16րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընդհ. ժողովի, քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն անոնք որոնք իրենց տարեվճարները ըրած են մինչեւ 1953:

բ) Վարչական աշխատանքներու դիւրութեան եւ Կրօն. Ընկերակցութեան գործերուն կանոնաւորութեան համար կը յանձնարարենք ջերմապէս բոլոր անդամներուն, որպէսզի եկեղեցւոյ դիւանատան դիմեն եւ իրենց անդամատետրերը ստանան:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. Ուս.Միութեան ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Րէժան:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերը ներկայ ըլլալ Մանուկներու Օրուան հանդէսի յանձնախումբի ժողովին, այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Ռէժան սրճարանին վերնայարկը:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.